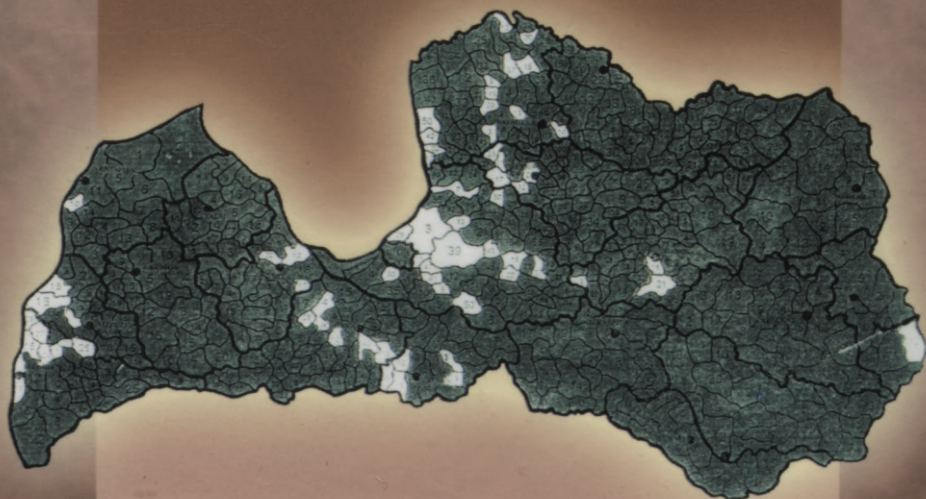

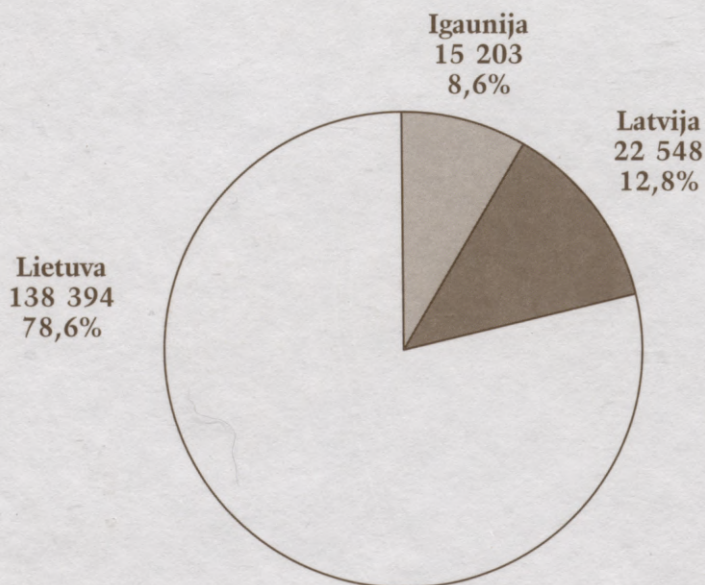
HEINRIHS STRODS

LATVIJAS
NACIONĀLO
PARTIZĀNU
KARŠ
III

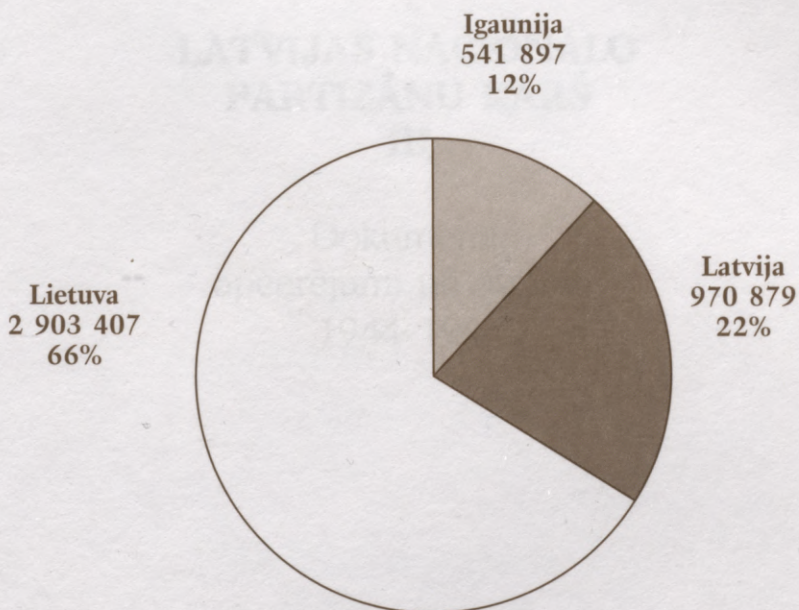
DOKUMENTI,
APCERĒJUMI UN ATMIŅAS
1944–1956

**Okupācijas varas neitralizēto partizānu un viņu atbalstītāju skaits
Lietuvā, Latvijā un Igaunijā
(1944.–1947. gada janvāris)**

Kopā 176 145 cilvēki

Izņemtie ieroči, munīcija un militārās iekārtas okupētajā
Latvijā, Igaunijā un Lietuvā
(1944.-1947. gada janvāris)

Kopā 4 416 183 vienības

Krievijas Federācijas Valsts arhīvs,
9478 f. (PSRS IeM Galvenā pārvalde cīņai pret bandītismu),
2.apr., 764.1., 15.-34.lp.

© H. Strods

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
1155 EAST 58TH STREET, CHICAGO, ILL. 60637

Journal of the American Chemical Society

Volume 78, No. 1, January 1956

25

**LATVIJAS NACIONĀLO
PARTIZĀNU KARŠ
III**

Dokumenti,
apcerējumi un atmiņas
1944–1956

LATVIJAS NACIONĀLĀ
PARTIJĀNU KĀRŠ
III

Dokumenti
apcerēti un sūtīti
1954-1956

2004-3

144

JĀNĀDAR ZAĻVĀLĀJ
BIBLIOTĒKA

29

UDK 94[174.3]:1944/1956
57.794

Heinrihs Strods
Latvijas nacionālo partizānu karš. III
Dokumenti, apcerējumi un atmiņas 1944-1956
Rīga 2003. 368 lpp.

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU KARŠ III

Dokumenti,
apcerējumi un atmiņas
1944-1956

Sastādījis un komentējis
Heinrihs Strods

Rīga 2003

UDK 94(474.3)"1944/1956"
St 794

Heinrihs Strods

Latvijas nacionālo partizānu karš. III

Dokumenti, apcerējumi un atmiņas 1944–1956

Rīga 2003, 388 lpp.

Heinrihs Strods

Latvian National Guerrilla Warfare. III

Documents, essays and memoirs 1944–1956

Rīga 2003, 388 pages

Šī ir trešā grāmata par Latvijas nacionālo partizānu karu. Publicētie dokumenti un atmiņas papildina jau 1996. un 1999. gadā iznākušos šā paša autora darbus "Latvijas nacionālo partizānu karš 1944–1956" un "Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli 1944–1956". Grāmata domāta vēsturniekiem, skolotājiem, novadpētniekiem un citiem interesentiem.

***Grāmata sagatavota un izdota ar Daugavas Vanagu,
Latvijas Aizsardzības ministrijas, Latvijas Kultūrkapitāla fonda un
Latvijas Vēsturnieku komisijas atbalstu***

Redaktore *Dzidra Paeglīte*

Korektore *Vija Kaņepe*

Maketēšana un
vāka noformējums

*Andrejs Zīle, Svetlana Zīle
Kartē uz vāka attēlota Latvijas Nacionālo
partizānu kustības izplatība (iezīmēta zaļā
krāsā) 1945.–1948. gadā. Karti sagatavojis
Totalitārisma seku dokumentēšanas centrs*

Izdevējs

*Latvijas Universitātes
žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds*

ISBN 9984-643-55-7

© Autortiesības pieder autoram, 2003

IEVADS

Šī nacionālo partizānu dokumentu, apcerējumu, atmiņu un citu materiālu publikācija ir 1996. gadā publicētā pētījuma "Latvijas nacionālo partizānu karš 1944.–1956." un 1999. gadā izdotā krājuma "Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli" turpinājums. Tā nolūks – tālāk dokumentēt iepriekšējos izdevumos izteiktās domas un veicināt turpmākos pētījumus. Šī materiālu krājuma izveidi noteica, pirmkārt, nepieciešamība tālāk dokumentēt 1996. gadā izteiktos secinājumus, izmantojot galvenokārt pašu partizānu vadītāju un dalībnieku liecības un atmiņas, kā arī vairākas okupācijas varas liecības. Otrkārt, šīs grāmatas nepieciešamību noteica apstākļi, ka 1990. gadu otrajā pusē nebija pabeigta visu pašreiz pieejamo avotu apstrāde un tulkošana latviešu valodā. Treškārt, autora un sastādītāja rīcībā atradās tik daudz nopietnu avotu, ka tos 1999. gadā izdotajā krājumā "Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli" (655 plus 32 lappuses), pat izmantojot petītēšanu, tehniski neizdevās ievietot. Protams, arī šajā krājumā "Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti, apcerējumi un atmiņas" materiāli ievietoti pēc rūpīgas atlasas, nevis cenšoties pierādīt partizānu pozitīvo vai – atsevišķos gadījumos – negatīvo darbību, bet gan tādēļ, lai dokumentēti atklātu vēsturisko patiesību. Ceturtkārt, Otrā pasaules kara laikā okupēto un sagūstīto Austrumeiropas un Viduseiropas nāciju pēckara vēstures pētījumos līdz šim vairāk uzsvērti gan okupācijas varas, gan kolaborantu nodarītie postījumi un šo nāciju ciešanas pusgadsimta garumā. Saprotams, ka tautas un vēsturnieki vēl gadsimtiem atcerēsies šos nebrīvības gadus un pētīs politiskos, ekonomiskos un ideoloģiskos spaidus un to īslaicīgās un ilglaicīgās sekas. Mazāka vērība šo nāciju vēstures

un impērijas (kopā ar satelītvalstīm) sabrukšanas skaidrojumos veltīta šo nāciju bruņotās, neapbruņotās un garīgās pretošanās centieniem. Pēc to neatkarības atjaunošanas 1991. gadā uzsākta līdz šim pilnīgi noklusētās, galvenokārt bruņotās pretošanās izpēti visās 1939. gada 23. augusta pakta zonās un pēc Otrā pasaules kara – PSRS impērijas okupētajās valstīs. Tā apgāž apgalvojumus, kas kādreiz tikuši uzsvērti literatūrā, ka šīs valstis vienmēr bijušas pasīvi lielvalstu politikas upuri, kā arī to, ka lielvalstis tām dāvājušas brīvību.¹ Bruņotās pretošanās pētījumi pierādījuši, ka 1944.–1956. gadā notika plašākais un ilgstošākais nacionālo partizānu karš Latvijas vēsturē. Nācija cīnījās, kā spēja un kā prata, turklāt nesāņemot nekādu demokrātisko ārzemju politisko vai militāro atbalstu un bez jebkādas cerības uzvarēt.

Šīs problēmas pilnvērtīgu izpēti traucē gan autentisku avotu trūkums, gan laika liecinieku atmiņu trūkums – to skaits strauji samazinās, viņiem aizejot mūžībā. Turklāt visus, kas pēckara gados atradās mežos, nevar uzskatīt par nacionālajiem partizāniem. Mūsu rīcībā esošie materiāli un PSRS IeTK–VDM Bandītisma apkarošanas pārvaldes dienesta aprēķini, 1947. gadā izmantojot visus viņu rīcībā esošos materiālus, atzina, ka pie nacionālajiem partizāniem Latvijā, Lietuvā un Igaunijā pieskaitāmas 2173 vienības (92%). Darbojās arī 180 (8%) bandītiskas grupas. Pēckara gados Latvijas mežos uzturējās arī vairākas sarkanarmijas dezertieru–laupītāju grupas, arī čekas iesūtītie speckaujnieki. Mēģinājumi noskaidrot šī kara patiesību visās niansēs saduras ar avotu materiālu trūkumu un okupantu izplatītu dezinformāciju – pat IeTK–VDK arhīvos. Tāpēc liela vēriba veltāma laika liecinieku atmiņām.

Blakus vairākiem atmiņu krājumiem,² populārzinātniskiem apcerējumiem un daļēji literatūras darbiem, kas veltīti bruņotās pretošanās vēstures izpētei, publicētas jau minētās divas lielākas zinātniskas grāmatas: “Latvijas nacionālo partizānu karš, 1944.–1956.” (Rīga, 1996) un “Latvijas nacionālo partizānu karš, 1944.–1956. Dokumenti un materiāli” (Rīga, 1999). Abās grāmatās atšķirībā no kaimiņzemju analogiskiem pētījumiem plaši izmantoti arī Krievijas un Vācijas arhīvu materiāli. Latvijas nacionālo partizānu karam veltītā pirmā grāmata bija pētījums; šī trešā grāmata, tāpat kā otrā grāmata, ir vēstures avotu krājums. Tajā ievietoti

¹ Stopinski Sigmar. Das Baltikum im Patt der Mächte. Zur Entstehung Estlands, Lettlands und Litauerns ins Gefolge der Ersten Weltkriegs. – Berlin: Verlag Arkospitz, 1997. – S. 276.

² Uz ežiņas galvu liku, I–II. – Rīga, 1993, 1995.; D. Greiže. Karš, par kuru klusēja: vēsturisks stāstījums. – Rīga: Solvita, 2001. – 428 lpp.; Pretošanās kustība okupācijas varām Latvijā. – Rīga: Solvita, 1997. – 367 lpp.

arī materiāli, kas daļēji jau izmantoti pirmā sējuma izstrādē (piemēram, partizānu vienību uzsaukumi). Iestrādāti 2001.–2002. gadā Krievijas arhīvos iegūtie materiāli. To vairums ievērojami papildina un nostiprina vai precizē pētījumā izteiktos secinājumus. Gan otrais, gan arī trešais dokumentu, atmiņu un dienesta ziņojumu krājumu domāts izmantošanai turpmākajā pētniecības darbā.

Šīs grāmatas pirmā, partizānu karam visai netradicionālā daļa ir pirmoreiz publicētie partizānu vadītāju teorētiskie apcerējumi par nacionālo partizānu organizāciju un Latvijas armiju nākotnē. Te pirmām kārtām minams Latvijas Nacionālo partizānu organizācijas (LNPO) kapteiņa Borisa Jankava apcerējums (sk. grāmatā 15.–30.lpp.). Šis apcerējums liecina, ka nacionālo partizānu karš nenotika tikai militārā plāksnē, bet arī perspektīvi idejiskā plāksnē – nacionālie partizāni mēģināja pamatot ne tikai savu cīņu pret okupantiem, bet arī to, kādus viņi redz neatkarīgās Latvijas bruņotos spēkus nākotnē. Pie šīs pirmavotu grupas pieder publicētās Kurzemes nacionālo partizānu organizatora Fr. Launaga retrospektīvās vēstules (sk. 31.–52.lpp.), kurās sastopamas jaunas, vispārinošas domas.

Otra apcerējumu grupa atšķirībā no minētajiem brīvībā uzrakstītajiem apcerējumiem ir partizānu un nacionālās pretošanās kustības dalībnieku apcietinājumā (dažkārt pirms nāves sprieduma izpildīšanas) it kā atzišanās formā izteiktās domas un partizānu cīņas redzējums. Te pirmām kārtām pieminams Latvijas Tēvzemes Sargu (partizānu) apvienības vicepriekšsēdētājas Valerijas Mundures (Martas Skujas) apcerējums (sk. 53.–62.lpp.). Tas, kaut arī vairāk koncentrējas ap viņas pašas cīņu pret okupāciju, atklāj un vērtē partizānu cīņas dziļākos vēsturiskos un idejiskos pamatus Latvijā, jau 1940.–1941. gadā okupācijas varas īstenoto Latvijas iedzīvotāju apspiešanu un deportāciju, apliecinot faktu, ka šādi cēloņi bija daudzu partizānu cīņu pamatā. Dziļāks pamatojums pretpadomju cīņai sniegts Bronislava Valpitra (sk. 63.–66.lpp.) apcerējumā, kas arī uzrakstīts it kā atzišanās formā. Čekas ietekmēts ir arestētā Latvijas Tēvzemes Sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda (sk. 67.–70.lpp.) čekai sniegtais pašrocīgais atmiņu pieraksts.

Blakus ideoloģiskās bāzes veidošanai viens no svarīgākiem nacionālo partizānu nacionālās neatkarības izcīnīšanas pasākumiem bija politiskās bāzes veidošana, organizējot pagrīdes politiskās partijas apvienības un jaunatnes organizācijas. Jau otrajā grāmatā publicēti partizānu apvienību statūti un daži materiāli par LTS(p)A jaunatnes organizācijas "Jaunais Ērglis" paredzamo darbību.³ Šajā grāmatā, paplašinot partizānu darbības apskatu, publicēti vairāki nacionālo partizānu vadītāju izstrādātie politisko partiju un jaunatnes organizāciju (kas domātas ārpus partizānu

organizācijām) statūti. Šie juridiskie akti uzskatāmi par nacionālo partizānu apcerējumu trešo grupu. Par vairāku partiju un apvienību darbību mūsu rīcībā pagaidām nav plašāku materiālu. Pagaidām trūkst datu arī par nacionālo partizānu mēģinājumiem organizēt savu patstāvīgu pašpārvaldi, izņemot Latgali – tur bija iecelti gan aprinķu priekšnieki, gan izveidota Latvijas Pagaidu valdība. Turpretī par partizānu organizēto jaunatnes apvienību pastāvēšanu gan Ziemeļlatvijā, gan Latgalē ir plaši pierādījumi.⁴

Pie ceturtās nacionālo partizānu apcerējumu grupas būtu pieskaitāmi partizānu vai viņu uzdevumā sagatavotie galvenokārt populārzinātniskie apcerējumi par toreiz aktuālām politiskām tēmām, kas publicēti partizānu un arī citos Latvijas nelegālajos izdevumos. Šo apcerējumu mērķis bija, pirmkārt, informēt sabiedrību par sabiedriski politiskajām norisēm Latvijā un ārzemēs, sniedzot iespējami objektīvu informāciju izdevumos, kas nebija pakļauti okupētājas valsts cenzūrai. Šajos rakstos sniegta arī informācija par personām, kas atklāti vai slepeni darbojās okupantu dienestā. Šinī krājumā, turpinot otrajā sējumā iesākto, bija iespējams iekļaut tikai nelielu daļu nacionālo partizānu nelegālajā presē publicēto apcerējumu, kaut gan šie apcerējumi ir pelnījuši, lai tos visus publicētu. Tas acīmredzot nākotnē arī tiks darīts. Lietuvieši jau ir publicējuši sava slavenā pagrīdes izdevuma "Katoļu Baznīcas hronika" tekstus.⁵ Tā kā partizānu nelegālo izdevumu skaits Latvijā pārsniedza desmitus un sasniedza ap 15% no periodiskajiem izdevumiem, šie nelegālie izdevumi uzskatāmi par Latvijas brīvo demokrātisko presi pagrīdē, un tās publicēšana un pētīšana jāturpina.

Piektā nacionālo partizānu apcerējumu grupa ir viņu uzrakstītā daiļliteratūra. Tā publicēta gan minētajos pagrīdes izdevumos, gan saglabājusies rokrakstā čekas sagrābtajos nacionālo partizānu vienību arhīvos. Lai gan pagrīdes daiļliteratūras publicēšana un izvērtēšana arī ir speciāls uzdevums, šajā krājumā iekļauta Kārļa Rusova dzeja un dažas rokrakstā saglabājušās partizānu dziesmas, to vērtējumu atstājot speciālistu ziņā.

Tādējādi redzam, ka partizānu apcerējumi pēc to rakstītāju stāvokļa patiesībā aptver vismaz trīs apcerējumu veidus. Pirmām kārtām tie ir brīvi tēlojumi, kas uzrakstīti, mitinoties bunkuros un slēptuvēs. Šie apcerējumi daļēji publicēti tā laika nelegālajos, galvenokārt nacionālo partizānu izdevumos vai palikuši nepublicēti un saglabājušies rokrakstā.

³ H. Strods. Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli. – Rīga: Preses nams, 1999. – 203.—204. lpp.

⁴ H. Strods. Latvijas jaunatnes nacionālā pretošanās, 1944.—1956. – Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, III. – Rīga, 2001. – 592.–675.lpp.

⁵ Katolisko bažnicu hronikas. – Vilnius, 1995.

Šie apcerējumi parasti bija triju veidu – teorētiski apcerējumi, politiskā publicistika un daiļliteratūra.

Latvijas nacionālo partizānu karš 1944.–1956. gadā, kā zināms, nebija frontāls, no viena centra plānots karš pret okupantiem un to atbalstītājiem, bet sastāvēja no lielāku un sīkāku partizānu grupu plānotām uzbrukuma un neplānotām aizstāvēšanās kaujām. Šīs uzbrukuma kaujas plānoja un īstenoja atsevišķu vienību komandieri vai pat atsevišķi partizāni. Arī okupanti un to atbalstītāji veica simtiem operāciju.⁶ Okupantu veiktie nacionālo partizānu plašākie apkarošanas pasākumi, sevišķi, ja tos veica PSRS NKVD–MVD karaspēks, kā tas redzams šī kara publicētajos dokumentos un materiālos, kaut arī tendenciozi, tomēr atspoguļojas rakstiskajos avotos. Turpretī partizānu puses plānotie uzbrukumi, aizstāvēšanās kaujas partizānu vērtējumā parasti nav dokumentētas un ir saglabājušās tikai partizānu un citu laika liecinieku atmiņās. Tāpēc partizānu atmiņām ir primāra avota nozīme, pirmkārt, ja tās ievāktas pēc noteiktiem mutvārdu avotu savākšanas kritērijiem no personām, kas saglabājušas atmiņu, satur maksimāli daudz nepieciešamo datu un ir speciālistu komentētas, lai atklātu vēstures patiesību, nevis veiktu viena vai otra laikabiedra pašheroizāciju.

Otrkārt, atmiņas bija un ir jāievāc no pēc iespējas plašākām aktīvāko partizānu aprindām. 1990. gadu otrajā pusē Latvijas nacionālo partizānu apvienībā bija vairāk kā 500 bijušo nacionālo partizānu. Taču visi šīs apvienības locekļi bija izcietuši neskaitāmas pratināšanas, fiziskas un garīgas mokas, cietumos un Sibīrijas vergu darba nometnēs pavadījuši parasti vairāk kā desmit gadu. Rezultātā lielākā viņu daļa bija fiziski un garīgi invalīdi. Daudzi no viņiem paši vairs nespēja pārvietoties, bija aizmirsuši konkrētas partizānu cīņas vai jauca notikumu vietas, laiku un personas. Lai šo trūkumu novērstu, 80. gadu beigās un 90. gadu vidū sastādītājs izstrādāja vairākas instrukcijas gan atmiņu materiālu vācējiem, gan pašiem partizāniem–teicējiem. Par pirmajiem materiālu vācējiem pēc mutiskām instruktāžām jau 1989. gadā kļuva LU Vēstures un filozofijas fakultātes studenti, kuriem dažu Latvijas vēstures praktisko darbu vietā savās dzīves vietās bija jāsavāc laika liecinieku, toskait partizānu, atmiņas. Daudzi studenti šo uzdevumu izpildīja rūpīgi un pierakstīja vērtīgas atmiņas no teicējiem, kuri tagad jau ir zem zemes. Taču daļa studentu aprobežojās ar atrakstīšanos, norādīja teicēja vārdu un adresi, teicēju nemaz neapmeklējot, un paši atstāstīja partizānu kara notikumus, par kuriem bija dzirdējuši. Tāpēc daļa studentu savākto materiālu nav izmantojama. Otra daļa studentu par nacionālo partizānu darbību bija

⁶ H. Strods. Latvijas nacionālo partizānu karš, 1944.–1956. Dokumenti un materiāli. – Rīga: Preses nams, 1999. – 660 lpp.

intervējusi aktīvus komunistus, kas sniedza viņu pašu propagandas garā sacerētas "atmiņas". Vairāki pieraksti atainoja toreiz izcilu slaucēju vai citu pirmrindnieku darbu. Daļa teicēju – 1990. gadu sākumā apmēram trešā daļa – baidījās atmiņas parakstīt vai aizliedza tajās minēt savu vārdu, adresi un citus datus. Rezultātā no studentu savāktajām atmiņām – ap 500 pierakstu – tikai daļa bija izmantojamas.

Tāpēc sazinā ar Latvijas Nacionālo partizānu apvienību 1990. gadu beigās tika izstrādāta jauna instrukcija. Bija paredzēts, ka Latvijas 50 gadu Okupācijas muzeja darbinieki un citi pieaicināti vēsturnieki apmeklēs mazspējīgos nacionālos partizānus viņu dzīves vietās un pierakstīs viņu stāstījumu. Lai iegūtu nepieciešamos līdzekļus atmiņu vācēju algošanai, Latvijas Nacionālo partizānu apvienība griezās pie Latvijas Kultūrkapitāla fonda, taču, neskatoties uz divkārtēju lūgumu, Kultūrkapitāla fonds to noraidīja. Rezultātā iecerētā grāmata, kurā būtu tikai nacionālo partizānu atmiņas un kuru varētu izdot Latvijas 50 gadu Okupācijas muzejs, tika svītrotā. Šī krājuma sastādītājam atlika tikai trešā iespēja – pašam turpināt atmiņu vākšanu, strādāt arhīvos un izveidot "Latvijas nacionālo partizānu karš" trešo grāmatu. Šinī nolūkā jau 1999. gadā Latvijas Nacionālās partizānu apvienības biedri to kopsapulcēs Latvijas Kara muzejā atkārtoti tika aicināti uzrakstīt savas atmiņas. Viņu orientācijai tika izdalīti arī ierosinoši jautājumi, par kuriem atmiņas būtu rakstāmas. Atsaucās vairāki desmiti aktīvāko nacionālo partizānu. Taču blakus vairāk vai mazāk izvērstām atmiņām bija arī tādi rokkraksti, kuros uz katru jautājumu bija atbildēts ar vienu teikumu. Tādas atmiņas nebija iespējams publicēt, jo tās nesniedza zinātnisku informāciju.

Pierakstīto partizānu atmiņu avotpētnieciskā vērtība ir atkarīga no atmiņu autora izglītības līmeņa, viņa darbības un lomas partizānu kustībā, politiskās pārliecības un praktiskās rīcības, pašreizējā veselības un atmiņas stāvokļa, arī no atmiņu pierakstītāja zināšanām par partizānu kustības vēsturi un no pierakstīšanas laika. Latvijas neatkarības atjaunošanas laikā partizānu atmiņu stāstījumi parasti bija atturīgāki, pār viņiem vēl klājās čekas ēna, darbojošās personas, kā teikts, netika minētas. Atmiņu stils vēl liecināja par pagājušajiem 50 gadiem, kad cilvēki baidījās atklāti runāt, to ietekmēja atmiņas par garīgajām un fiziskajām spīdzināšanām, ko viņi bija izcietuši ne jau tikai vergu darba nometnēs. Pēdējā laikā atmiņu stāstījumi kļuvuši atklātāki, drošāki, taču to teicēju skaits strauji sarucis, atkārtoti tiek pierakstītas jau publicētās atmiņas, novērojami dažu partizānu pašheroizācijas mēģinājumi, arī gadījumi, kad atmiņu autori nemaz nav bijuši partizāni. Dzīvi palikušie partizāni, vērtējot cīņas un ciešanas komunistu vergu darba nometnēs, gribot vai negribot dažkārt it kā izceļ savus nopelnus salīdzinājumā ar kritušajiem vai nošautajiem un vergu darba nometnēs bojā

gājušajiem partizāniem, kuru atmiņu pieraksts nav iespējams. Tādēļ, izmantojot atmiņas nekritiski, var nonākt pie nepareizu akcentu izveidošanās partizānu kustības vērtējumā. Ievērojot atmiņu kā vēstures avota trūkumus, tomēr jāatzīst, ka atmiņu pieraksti partizānu cīņu vēstures izpētē atspoguļo lielāku vēstures notikumu daļu, nekā tas parasti aprakstīts citos vēstures avotos. Daudzi notikumu attēlojumi partizānu atmiņās ir vienīgie vēstures avoti. Rezultātā šo subjektīvāko vēstures avotu pārvēršanās par vienīgajiem vēstures avotiem dod iespēju citos vēstures avotos nekontrolējamus notikumus un atsevišķu personu piedalīšanos tajos pacelt augstākā līmenī vai novērtēt personu darbību augstāk, nekā objektīvi tai bija nozīme. Dažkārt partizānu atmiņās viņu personiskie panākumi izcelti, bet trūkumi mazināti, partizānu pārkāpumi noklusēti, bet pretinieka pārkāpumi izcelti. Tas parasti neattiecas uz notikumiem un kaujām, kuras partizānu dzīvē bija pēdējās un par kurām liecina citi palicēji. Taču vienā vai otrā gadījumā par vieniem un tiem pašiem notikumiem partizāni un viņu piekritēji, atbalstītāji, piederīgie un radi sniedz vienu, bet pretinieki, no partizāniem cietušie un okupācijas varas darbinieki – atšķirīgu vērtējumu.

Tā kā visu totalitāro režīmu raksturīga īpašība bija ne tikai slepenība, bet arī visu jautājumu nosaukšana režīmam pieņemamā žargonā (eifēmismi), grūti noskaidrot, kas aiz šiem žargona vārdiem (bandīts, fašists, dzimtenes nodevējs, sociāli svešs elements u.c.) patiesībā slēpās. Runājot par nacionālo partizānu karu, kompartijas sekretāra, čekas ziņotāja, izpildkomitejas priekšsēdētāja nošaušana parasti dēvēta par mierīgu iedzīvotāju slepkavošanu. Turpretī paši nacionālie partizāni runā par pretinieka taisnīgu sodīšanu pēc kara laika likumiem. Nacionālo partizānu veiktā pašapgāde, pārtikas ņemšana no veikaliem vai iznīcinātāju mājām parasti tika dēvēta par laupīšanu, bet nacionālo partizānu grupas sauktas par bandītu grupām. Tāpēc laika liecinieku sniegtajām ziņām totalitāro režīmu pretinieku vēstures pētīšanā ir svarīgāka vieta nekā šo notikumu pētīšanai demokrātiskā sabiedrībā, kurā parādības parasti nosauc īstajā vārdā. Tas liecina, ka Latvijas nacionālo partizānu kara vēsture ir bijusi politizēta, un tāpēc, kā arī nepietiekamas pirmavotu izmantošanas dēļ, tā dažās jomās uzskatāma nevis par vēsturi, bet par valsts komunistu vai demokrātisko vēsturnieku viedokļiem. Agrākais propagandas viedoklis vēl nav izzudis no ļaužu atmiņas, bet demokrātisko vēsturnieku uzskats izplatās lēni; te vainojams arī tas, ka Latvijas vēsture kā speciāls priekšmets joprojām skolās nav obligāta. Taču arī tālākā perspektīvā, pat pilnīgi nepiekrītot uzskatam, ka ikvienu paaudze pārraksta vēsturi, jāpieļauj, ka turpmāko pētījumu gaitā vairākas šī kara detaļas tiks precizētas jaunu vēstures pirmavotu gaismā. Tāpēc Latvijas nacionālo partizānu kara vēstures pirmavotu bāze, sevišķi atmiņu avotpētnieciskie pētījumi var

vēl atklāt jaunas nianšes šī partizānu kara vēsturē, sevišķi, ja pētījumus veic nacionālo partizānu apvienības vai šī kara reģionālā (Vidzeme, Latgale, Zemgale, Kurzeme) vai tematiskā līmenī. Tas ir nākamo pētnieku uzdevums.

Apmeklējot Eiropas pilsētas, baznīcas un apdzīvotās vietas, mēs parasti redzam goda vietā pieminētos, piemiņas plāksnēs Dievnamos uzrakstītus Pirmajā un Otrajā pasaules karā kritušo iedzīvotāju vai draudzes locekļu vārdus un uzvārdus, nereti ar norādījumu, ka pagātnes šausmas atkārtojas, jo mēs tās aizmirstam. Latvijā šis kritušo pieminēšanas veids bija pasākts starpkaru neatkarības laikā. Lai šo tradīciju turpinātu un arī zinātniski apzinātu Latvijas pilsētās, draudzēs, pagastos Otrajā pasaules karā, pēckara cīņās un izsūtījumā bojā gājušos, lai vēstures izziņāšana veidotu mūsu apziņu, šajā krājumā publicēts okupācijas laikā Rēzeknes apriņķa Dricēnu pagastā bojā gājušo un politiskajās vajāšanās cietušo 302 cilvēku saraksts.

Kopumā krājumā publicētie materiāli iegūti trijos dažādos veidos. Pirmā, lielākā materiālu grupa ņemta no Latvijas Valsts arhīva bijušā VDK krimināllietu fonda (Nr. 1986), kurā glabājas dokumenti par "sevišķi bīstamiem pretvalstiskiem noziegumiem". Otrā materiālu grupa iegūta no privātpersonām, kuras saglabājušas nacionālo partizānu kustības dalībnieku vēstules (Indulis Kažociņš Anglijā u. c.) vai citus materiālus. Trešā materiālu grupa ir sastādītāja vai viņa vadībā pēdējo desmit gadu laikā savāktās nacionālo partizānu atmiņas.

Krājumā ievietoti laikabiedru dažāda rakstura materiāli, kurus arī varētu iedalīt publicēšanai neparedzētajos un publicēšanai paredzētajos vai publicēšanai domātajos un publicētajos materiālos. Šo materiālu jaunas informācijas un ticamības pakāpe ir atšķirīga. Taču katra krājumā ievietotā materiāla kā vēstures avota nozīmi, kā jau minēts, sastādītājs atstāj vēsturnieku vērtējumam. Sastādītājs var apliecināt, ka ar tām metodēm, kādas pašreiz ir viņa rīcībā, ir izdevies noteikt publicēto materiālu autentiskumu, lai gan nav izdevies noteikt okupācijas varas iestāžu un pašcenzūras ietekmes pakāpi uz atsevišķiem avotiem. Dokumentālo materiālu arheogrāfiskā apstrāde pamatota 1999. gadā publicēto "Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli" ievadā. Šeit vēl jāpiezīmē, ka dokumentos, kuri atšifrēti no rokrakstiem, latviešu valodā izdarīti daži labojumi atbilstoši mūsdienu latviešu valodas pareizrakstības likumiem (izvairoties no ch un ņ rakstības, lietojot pareizu interpunkciju u.c.). Tajā pašā laikā saglabāts autora izteiksmes stils, nepareizības īpašības vārdu formās (nenoteiktā galotne tur, kur jālieto noteiktā), neprecizitātes un lokālismi personvārdu un vietvārdu rakstībā.

Nacionālo partizānu karš ne tikai liecināja, ka mazās nācijas Eiropā vienmēr ne tikai veikli izmanto "valdošos vējus" un grozās tiem līdz,

bet tieši otrādi – pēc 1945. gada, tāpat kā 1905. un 1919.–1920. gadā, cīnījās pret valdošo vēju noteiktajiem virzieniem, gāja pret toreiz pasaules valdošo lielvalstu noteiktajiem valdošajiem vējiem, kas bez ierunām pieņēma Molotova un Ribentropa pakta 1939. gada noteikto Eiropas sadalījumu līdz Belovežas nolīgumam.

Bruņotā, neapbruņotā un garīgā pretošanās okupācijas varas prasībām bija ne tikai cīņa par cilvēktiesību saglabāšanu un ievērošanu, bet arī cīņa par nācijas tiesībām uz neatkarību. Latvijas nacionālo partizānu karš bija bruņotās pretošanās augstākā forma, kurā nebija iespējams uzvarēt. Cīnītājiem un viņu atbalstītājiem bija jāmirst gan dzimtenes ārēs, gan cietumos vai lēnā nāvē Sibīrijas vergu darba nometnēs. Tā vērtējama kā augstākā cīņas forma par cilvēktiesību un nācijas tiesību ievērošanu okupētajā Latvijā. Latvijai draudzīgās Rietumu demokrātijas, kuras jau 1940. gadā neatzina Latvijas okupāciju, lai gan bija labi informētas par Latvijas nacionālo partizānu karu, tam nesniedza nekādu atbalstu, pat morālu, un “draudzīgi” noskatījās, kā krita un gāja bojā desmitiem un simtiem tūkstošu cīnītāju.

Būdam Latvijas vēsturnieks un četru Sēlijas pagastu notikumu laika liecinieks, varu apliecināt, ka esmu darījis, ko spējis, lai Latvijas nacionālo partizānu karam veltītajos trijos sējumos notikumu tēlojumu un dokumentus atbrīvotu no okupantu propagandas sārņiem un sniegtu tos patiesības garā. Tikai vēsturiskā patiesība, neapstrīdami fakti var noteikt mūsu garīgo pašattīrīšanos un veidot mūsu valsts vēsturi zinātnisku. Cerībā, ka parādīsies daudzi nopietni pētījumi par šo tēmu, kuriem zināmu ierosinājumu sniegs arī minētās trīs grāmatas, autors tās nodod latviešu tautas un vēsturnieku taisnajai tiesai.

Jāatzīst, ka šī kara vēstures izpēte tā cīņu, ideju un domu izpaušmē ir vēl tikai sākumā. Taču tajā pašā laikā jāatzīst arī, ka šīs problēmas izpēte, balstoties uz laika liecinieku dokumentiem, jau lielā mērā nokāvēta. Valsts zinātnisko iestāžu organizēta sistemātiska un koordinēta šo materiālu vākšana, varbūt izņemot vienīgi ap 600 video un audio liecības, kuras savācis A. Feldmanis Latvijas 50 gadu Okupācijas muzejā, pagaidām nav notikusi. Katrs laikabiedrs un atmiņu vācējs līdz šim pievērsies galvenokārt “sava kaktiņa, savas zemes stūrīša” aprakstīšanai. Tāpēc jāprieceļas, ka tagad sāka plašāka arī atsevišķu partizānu apvienību un teritoriju zinātniska izpēte.⁷ Palieku cerībā, ka šis darbs turpināsies un noslēgsies ar visu četru lielāko partizānu apvienību zinātniskām monogrāfijām, kā arī visu partizānu un viņu atbalstītāju vārdiskajiem sarakstiem.

Sastādītājs pateicas visiem Latvijas nacionālo partizānu kara dalībniekiem, kuri atsūtījuši vai iesnieguši savas atmiņas un citus materiālus. Atmiņas un pārējie materiāli publicēti tādā veidā, kādā laikabiedri

tos iesnieguši – bez satura labojumiem. Tāpēc par publicēto materiālu saturu atbildīgi ir autori. Partizānu atstātos apcerējumus atšifrējusi Daina Aspere, kopsavilkumu un dokumentu sarakstu angļu valodā tulkojusi Austra Muižniece, Aleksandra Pēkšēna, personu rādītāju sastādījusi Dzidra Paeglīte. Krājuma sastādītājs un komentētājs izsaka sirsnīgu pateicību visiem atmiņu rakstītājiem un materiālu atsūtītājiem, ekspertiem prof. V. Nollendorfam un *vēst. maģ.* Z. Turčinskim, krājuma līdzstrādniekiem, tā sagatavošanas un izdošanas finansiālajiem atbalstītājiem.

Uzskatu par patīkamu pienākumu izteikt dziļu pateicību šīs grāmatas redaktorei *Dr.hist.* Dzidrai Paeglītei un korektorei Vijai Kaņepei.

Heinrihs Strods
2003. gada 3. jūnijā

⁷ Z. Turčinskis. Nacionālais partizānu karš Ziemeļlatvijā. – Rīga, 2001. (LU Vēstures un filozofijas fakultātes Mag. hist. darbs. Datorraksts.)

I nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU APCERĒJUMI

Nr. 1. Latvijas Nacionālo partizānu organizācijas (LNPO) partizāna kapteiņa Borisa Jankava¹ apcerējums "Partizāni – Dzimtenes brīvības cīnītāji" par Latvijas armijas atjaunošanu

Avots: B. Jankava lieta. LVA, 1986. f., 1. apr., 1126. l., 1.-7.lp. Manuskripta kserokopiju sastādītājam nodevis Visvaldis Lācis 1997. gada 6. aprīlī. Uz manuskripta atzīme krievu valodā: "Šie pieraksti atņemti Jankavam B. J. (Tālāk nesalasāms teksts. – Red.) Pierakstu tulkojums krievu valodā 4. sējumā, 308.-349.lpp. Vecākais izmeklētājs vec. leitn." Paraksts: Zuzen

¹ Boriss Jankavs (1915–1949) – Latvijas armijā beidzis radiotelefonista kursu, brīvprātīgi iestājies dienestā SD Rīgas policijā. Dienēja Vācijas armijas pretizlūkošanas dienestā. 1943. gadā beidza izlūku skolu Holandē un ieguva drošības dienesta (SD) kapteiņa pakāpi. 1944. gada maijā Berlīnē norīkots turpmākajam dienestam Otto Skorцени 502. atsevišķā Jēgeru bataljona štābā. Lai organizētu partizānu grupas sarkanarmijas aizmugurē, 1944. gada augustā B. Jankavu iecēla par *SS Jagdverband* Kurzemes latviešu operatīvā štāba priekšnieku. Štābs tika izveidots 1944. gada augustā Rīgā.

Partizāni – Dzimtenes brīvības cīnītāji!

Pirms iesāku nolasīt "projekta par visu latviešu partizānu apvienošanu un pārorganizēšanu uz armijas pamatiem", gribu aizrādīt sekošo:

- 1) šis projekts nav galīgs,
- 2) šo projektu lūdzu neuzskatīt kā instruktīvu, bet gan tikai kā idejisku ceļa rādītāju,
- 3) pēc projekta nolasišanas, ja rastos kādas neskaidrības, varu sniegt savu zināšanu apjomos sīkākus paskaidrojumus, tādēļ lūdzu, kungi, atzīmēt attiecīgo punktu un jautājumu, jo projekts ir pietiekoši plašs, un es šaubos, vai Jums bez atzīmēšanas būs iespējams visu vienlaicīgi iegaumēt un atcerēties.

Draugi, atveriet savas sirdis, atveriet savu prātu, veltiet savu uzmanību un sagatavojiet auglīgu zemi tai sēklai, ko šodien gribu sēt, jo no tā, kā Jūs to šodien uztversiet un izlemsiet, atkarāsies, vai šis projekts tiks izvests dzīvē un nesīs svētību visai latvju tautai un mūsu dzimtenei, vai – aizies nebūtībā!

Tas izstrādāja nolikumu par *Jagdverband Ostland*, ko latvieši sauca par "Meža kaķiem". Tā bija vāciešu radīta organizācija, kuru latvieši gribēja izmantot Latvijas labā. B. Jankava štābs no Rīgas pārcēlās uz Kabiles pagasta "Dravām", un tam bija pakļautas ap 50 "Meža kaķu" grupas, turklāt vēl 15 bija paredzēts sūtīt pāri fronteī. Bija paredzēts, ka Vācijas armijas kapitulācijas dienā Latviešu leģiona 19. divīzijas daļas pāries nelegālā stāvoklī un kopā ar "Meža kaķiem" veidos Latviešu nacionālo partizānu organizāciju (LNPO), kas būs pamats Latvijas jaunajai armijai. Pārejai uz Vidzemi, Latgali un Zemgali sagatavoja desmit grupas. B. Jankavs ar štāba vadu pārcēlās uz Rendas mežiem. PSRS leM leksējais karaspēks 1947. gada 26. janvārī, izmantojot čekas izlūkošanas materiālus, ieņēma B. Jankava bunkuru, bet pats B. Jankavs ar krūšu kurvja un kreisās kājas ceļgala ievainojumu saņemts gūstā un nogādāts Rīgas Centrālcietauma slimnīcā. Starp slēptuvē atrastajiem materiāliem bija arī B. Jankava klade ar apcerējumu "Partizāni – Dzimtenes brīvības cīnītāji". B. Jankavs tiesāts sevišķajā apsūdzībā 1948. gada 25. februārī. Spriedums – 25 + 5 gadi. Izziņā rakstīts, ka miris 1949. gada 6. oktobrī. Patiesībā viņš nošauts Gulagā – it kā par bēgšanas mēģinājumu.

(Sīkāk: H. Strods. Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli. 1944.–1956. – Rīga: Preses nams, 1999. – 27.-31.lpp.; T. Bāliņš. Boriss Jāņa dēls Jankavs // Pretestības kustība okupācijas varām Latvijā. Atmiņās un dokumentos no 1941. līdz 1956. gadam – Rīga: Solvita, 1997. – 15.-22.lpp.)

Partizāni – dzimtenes² brīvības cīnītāji!

Jau vairāk kā gadu mēs nesam savu nebrīvības jūgu. Jau vairāk kā gadu konferences spriež, bet mūsu rindas asiņo. Reizēm politiskie apvārsņi liekas tik tumši un neizprotami, ka sirdī negribot iezogas šaubas un zūd ticība mūsu sapņiem. Tomēr, ar aukstu prātu savelkot kopā un aplūkojot visus apstākļus, jānāk pie neapgājama slēdziena, ka agri vai vēl uzcelsies karš. Tai momentā mēs atgūsim savu brīvību, un tai momentā mūsu darbi mūsu dzimtenei būs vajadzīgi. Mums ir jātaupa, jāaudzē un jāizveido³ savi spēki, lai šai momentā būtu stipri un darbības spējīgi, jo citādi mēs neattaisnosim dzimtenes uzticību mums, neattaisnosim līdzšinējo savu tuvinieku un līdzjutēju pretimnākšanu un uzupurēšanos. Tātad būt stipriem un darbības spējīgiem ir mūsu goda pienākums.

Ko šai mūsu vienīgā pienākuma ziņā ir devis pagājušais drūmais gads? – Itin neko! Mūsu spēki šai gadā drīzāk ir vājināti, ne stiprināti. Domājot par to, sāp sirds.

Skaitļi rāda, ka mēs esam pietiekami daudz vīru, pie tam diezgan labi bruņoti, lai, salīdzinot ar mūsu vajātāju spēkiem, izveidotu pavisam sīkstu pretestības faktoru. Vēl jo vairāk! Mēs esam pat tik daudz, ka reizēm esam jau spējīgi dot mūsu vajātājiem jūtamus triecienus. Un tomēr! Neskatoties uz visu to, mēs esam nonākuši neapskaužamā vajātu meža zvēru stāvoklī. Mēs dzīvojam kā stirnas biezokņos, kā meža cūkas savos midzeņos, kā kurmji savās alās un drebēdami gaidām savu stundu, kad mūs pārsteigs. Bieži mums nav iespējas un zūd dūša griezt pretī krūtīs saviem vajātājiem. Mūsu cīņas spars ir tā apslāpēts un nomākts, ka mēs pat bieži nespējam tikt galā ar kādu atsevišķu mūsu nodevēju. Maz mūsos ir palicis no karavīra, kas nes ieročus un cīnās par dzimtenes un tautas brīvību, par valsts neatkarību.

Mēs slapstāmies atsevišķi cilvēki, atsevišķas grupiņas un grupas. Mūsu vajātājiem, kuri visumā skaitliski mūs nemaz daudz nepārsniedz, ir pavisam viegli, sakoncentrējot savus spēkus, uzbrukt šiem atsevišķiem pretestības puduriem. Ja nu kādam šim pretestības pudurim vajātājs uzbrūk, tad citas mūsu grupas, drebēdamas par pašu dzīvībām, tikai noskatās savu cīņas biedru liktenī. Un tas ir viss! Vēl viens šis gads, un mēs visi būsīm padoti iznīcībai, un mūsu darbs un sapņi zudīs līdz ar mums.

Kas vainojams pie šāda stāvokļa? Pārrunājot savstarpīgi šo jautājumu, no visiem kā no vienas mutes atskan – mums nav vienotības, mums

² Šeit un turpmāk oriģināltekstā vārds "dzimtene" rakstīts ar mazo burtu. – Red.

³ Šeit un turpmāk B. Jankava pasvītrojums. – Red.

nav organizācijas, mums nav disciplīnas, virsvadības. Un pareizi. Par šo jautājumu atkrīt katras debates. Ir pavisam noteikti jākonstatē: taisni šo lietu mums trūkst.

Un mēs meklējam organizāciju, kura dotu mums vienotību, disciplīnu un virsvadību. Un te sākas mūsu domstarpības. Mēs cenšamies sevi dēvēt par partizāniem, par pretestības organizāciju pret boļševistiskiem cīnītājiem, par politiskiem cīnītājiem ar ieročiem rokā utt. Mēs cenšamies šīs organizācijas izveidot un nostiprināt, bet pagājušais gads pierāda, ka virsvadības, vienotības un disciplīnas mums tomēr nav. Pagājušais gads spilgti pierāda, ka visas mūsu pūles šādā ceļā organizēties ir cietušas pilnīgu neveiksmi, ka mēs savā spēkā esam nevis auguši, bet tikai vājinājušies!

Savos neveiksmīgos meklējumos mēs esam aizmirsuši trīs lietas. Pirmkārt, mēs esam aizmirsuši paši sevi, – esam aizmirsuši, kas mēs īsti esam. Otrkārt, mēs esam aizmirsuši savu apkārtni, aizmirsuši tos, uz ko mēs balstāmies. Un, treškārt, mēs esam aizmirsuši, ka dzīvē nav citas legālas organizācijas, kura spētu dot saviem piederīgiem kareivisku disciplīnu, kā vienīgi armija.

Kas īsti mēs esam?

Pirmkārt,⁴ idejiski. Mēs nesam kaujas ieročus. Pēc modernās sabiedriskās ētikas, tikai karavīrs drīkst tādus nest. Jā, kas citi var būt ar patšauteni rokās? Sabiedrības vienbalsīgs spriedums būs tāds, – ja tas nav karavīrs, tad tiešām tas ir bandīts. Politisks cīnītājs ar ieročiem rokās? Modernā sabiedriskā ētika tādu nepazīst. Pēc mūslaiku sabiedriskās morāles, politiku izcīna pie zaļā galda ar vārdiem, ar runām, ar rakstiem, bet ne ar ieročiem. Šais laikos cīņa par politiku ar ieročiem rokās ir uzskatāma par tādu pašu vandalismu kā viduslaiku ieroču cīņa par ticību. Tik kulturāliem mums ir jābūt, lai to saprastu.

Tagad mūsu morāle mums atļauj ar ieroci cīnīties vienīgi par valsti, par tautu, par dzimteni. Un nav neviena starp mums, kurš varētu teikt, ka mūsu acumirkļa degošākais, galvenākais un varbūt pat vienīgais mērķis nebūtu neatkarīga Latvijas valsts. Tātad mēs jau cīnāmies par valsti, par Tēviju. Bet tie ir armijas mērķi. Un tāpēc, pirmkārt, mums ir ieroči rokās, – mēs esam karavīri, otrkārt, mums ir armijas mērķi – mēs esam armija! Un idejiski nemaz citādi tas nevar būt!

Otrkārt, pēc būtības, no Latvijas likumu viedokļa. Starp mums ir daudz tādu, kuri 1940. gadā pie krievu ienākšanas bija Latvijas aktīvā armijā, vēlāk tautas armijā un beidzot Sarkanarmijā. 1940. gada rudenī pēc pārskaitīšanas Sarkanarmijā daudzi tika demobilizēti, galvenokārt virsdieneņa instruktori. Bet vai šo demobilizāciju var uzskatīt par

⁴ Šeit un turpmāk oriģināltekstā dubults pasvītrojums. – Red.

likumīgu? Jau pati krievu ienākšana mūsu zemē ir nelikumīga varmācība, un tādat viss pārējais, kas seko tam, no Latvijas valsts likumu viedokļa skatoties, ir nelikumīgs. Ja nu šiem demobilizētiem ir kāds Sarkanarmijas demobilizācijas dokuments, ko gan mēs nekad nevaram uzskatīt par attaisnojošu un likumīgu, tad pārējiem, kas 1941. gadā, sākoties karam starp Vāciju un Pad[omju] Savienību, aizbēga no Sarkanarmijas vai arī krita vācu gūstā, nav itin nekādu dokumentu, kuri pierādītu, ka tie demobilizēti un tiem nebūtu nekādu saistību ar Latvijas armiju. Tie ir bijuši un vēl tagad ir, tāpat kā tie Sarkanarmijas demobilizētie, Latvijas armijas karavīri.

Lielākais vairums starp mums laikam gan ir tādu, kuri ir iesaukti armijā ar ģen. Bangerska pavēli. Kā tad notika šī iesaukšana? Vispirms ģen. Bangerskis izdeva rīkojumu, ka visas Latvijas kara likumu noteiktās tiesības, kuras piekrīt kara ministram un armijas virspavēlniekam, iesaukšanas lietās pāriet uz viņu, ģen. Bangerski. Pēc tam sekoja ģen. Bangerska rīkojums par iesaukšanu armijā. Kara ministra un armijas virspavēlnieka Latvijas teritorijā nav. Ģen. Bangerskis uz savu ierosmi kā viens no viņu vecākiem virsniekiem pārņēma viņu tiesības un rīkojas. Tas saskan ar armijas pamatlikumiem un ar armijas tradīcijām. Tādat šāda izdarība ir likumīga un pati iesaukšana notiek Latvijas likuma vārdā.

Neviens nevar teikt, ka šāda ģen. Bangerska rīcība būtu nelikumīga. Daudzi runā par ģen. Bangerska tiesāšanu, jo viņš esot noziedzies pret valsti un tautu, bet tad te runa iet nevis par to, ka mobilizācija izdarīta nelikumīgi, bet gan par to, ka likumīgi iesauktais karaspēks, pie kura iesaukšanas izlietoti Latvijas valsts likumi, nokļuva sveštautiešu rokās, jo frontē tos komandēja ģen. Krügers⁵ un citi un nevis ģen. Bangerskis. To var pārmet ģen. Bangerskim, bet ne pašu mobilizācijas izvešanas likumību. Tādat daudzi starp mums ir tādi, kuri likumīgi mobilizēti Latvijas likuma vārdā. Kas viņus ir demobilizējis? Nevienš! Krievi? Tie dara vienīgi nelikumības, un ar tiem ne Latvijas valsts, ne pārējā pasaule nerēķināsies. Tādat daudzi no mums ir jau tagad pēc būtības uzskatāmi kā likumīgi vēl sastāvoši Latvijas armijā, un daudziem no mums vēl tagad pastāv neapgāžami likumīgas saites ar Latvijas armiju, un mēs uzstādām šiem kungiem pavisam atklātu jautājumu. Vai jums pēc Latvijas valsts likumiem un armijas satversmes ir tiesības runāt par kādu citu bruņotu organizāciju Latvijas valstī, kā vienīgi par armiju? Tāda likuma, kas to atļautu, nav, un tādat šie vīri likumīgi drīkst būt vienīgi Latvijas armijas locekļi.

Tālāk, mēs esam aizmirsuši savu apkārtni. Mēs esam aizmirsuši, ka katra cita organizācija, kāda tā arī nebūtu, vienmēr balstās uz zināmu

⁵ Tā tekstā. – *Sast.*

iedzīvotāju slāni, zināmu šķiru un tātad vairāk vai mazāk nes sev līdzī partejiski politiskus mērķus. Un mēs zinām arī, ka partejiski politiski mērķi var iedzīvotājus skaldīt, bet ne tos vienot. Vienot tautu spēj vienīgi valstiski politiski mērķi, bet tie ir armijas mērķi. Šai momentā vairāk kā jebkad mēs nedrīkstam skaldīt savu tautu, bet mums tā jāvieno. Šai momentā mēs nedrīkstam balstīties uz kādu iedzīvotāju grupu, bet mums jābalstās uz visas tautas, izņemot boļševikus un viņu līdzskrējējus, un tāpēc šai momentā runāt par kādu citu organizāciju un ne armiju ir drīzāk noziegums pret tautu, bet ne pakalpojums tai.

Treškārt, mēs esam aizmirsuši, ka tāda disciplīna, kāda ir vajadzīga karavīram, t.i., disciplīna, par kuru viņas nesējs ir atbildīgs ar savu dzīvību, ka šāda disciplīna var pastāvēt vienīgi tad, ja to no ārienes aizstāv valsts likumi. Ir pavisam skaidrs – karavīra disciplināros pārkāpumus soda valsts likumi (sīkākos sodus uzliek priekšniecība, bet lielākos – tiesa), un tādēļ armijā var pastāvēt kareiviska disciplīna. Paskatieties dzīvē un padomājiet, kur ir vēl kāda legāla organizācija (un, nedod Dievs – vēl politiska organizācija), kuras disciplīnu aizstāvētu valsts likumi. Tādas nav.

Un arī mēs tādu legālu organizāciju neradīsim. Mēs runājam par legālu organizāciju. Nevajaga sajaukt – pie boļševikiem mēs esam un būsim nelegāli, bet savā atbrīvotajā valstī neapšaubāmi gribam ieiet kā legāla organizācija, un tikai par savas atbrīvotās valsts likumu aizsardzību šeit iet runa.

Ir organizācijas, kuras kareivisku disciplīnu uztur vienīgi ar saviem iekšējiem līdzekļiem, bet tās visas ir nelegālas, kā "melnā roka", gangsteri, kontrabandisti, laupītāju pulciņi, par kurām lasām dažādos romānos, bet tās, kā jau teikts, visas ir nelegālas organizācijas. Un mēs domājam, ka nav neviena starp mums, kurš savā atbrīvotā dzimtenē gribētu ieiet kā nelegālas organizācijas loceklis. Tātad smelties piemēru no šīm organizācijām mēs nevaram.

No visa sacītā izriet neapgāžams slēdziens: kareivisku disciplīnu, kāda mums neapšaubāmi ir vajadzīga, var dot vienīgi tā organizācija, kuras iekšējo disciplīnu aizstāv valsts likumi. Kareivisku disciplīnu var dot vienīgi armija. Dzīvē nav citas organizācijas, kas to dotu, un mēs tādu nespējam radīt, ja negribam palikt par nelegālistiem. Šī tēze nav apgāžama.

Ja šeit iet runa par kareivisku disciplīnu, tad nevajaga tūliņ iedomāties, ka tā būs līdzīga vācu armijas un sevišķi SS vienību "stulbai" disciplīnai ar savu "hinlegen" un "aufstehen".⁶ Nē! Latvijas armijā tādas nav bijis un nebūs. Un arī atbrīvošanas cīņās ir pierādījušas, ka latvieti kaujās spēj vadīt ne tik daudz akla disciplīna, cik idejas aparots vārds

⁶ "gulties", "celties". – *Sast.*

un saprātīga pavēle. Bet pavēle, kura tomēr izpildāma. Doma, ka mūsu organizācijas pirmām mēklējami pie armijas, nāk jauna, un tāpēc pret to ir jau izteikti daudzi teorētiski iebildumi. Vispirms te krit svarā iebildums, ka mums nav valdības un tātad nevar būt arī armijas. Te nu mēs atmetīsim to neauglīgo, sofistisko filozofiju par vēsturisko attīstības gājienu, kam jābūt papriekšu pasaulē, vai valdībai vai armijai, kas ir tas pats, kā prātot par to, kas pirmais nācis pasaulē – vai vista vai ola. Tas šeit nevar būt lietderīgi. Visiem šiem filosofiem mēs gribam aizrādīt uz kādu praktisku lietu. Neaizmirstiet, ka aktīvā armija operē tikai tur, kur nav civilās pārvaldes. Tas notiek frontē, ejot uzvaras gājienā, kad civilā pārvalde ierodas aizmugurē pēc mēnešiem, un tas notiek arī, armijai atkāpjoties, kad civilā pārvalde sen jau ir evakuēta. Tā tas ir praksē. Un praksē vēl ir tā, ka armija necieš civilo pārvaldi savā darbības rajonā un pēc iespējas to ignorē. To mums ir mācījis kā šis, tā arī Pirmais pasaules karš. Armijai viņas darbībā nav vajadzīga civilā pārvalde, un, kad viņai tā ievajagas, tad tā var to radīt un nodot tai tās lietas, kuras pašai nav patīkamas. Mums nav vajadzīga valdība, bet likumi. Un Latvijas valsts likumi mums visiem ir zināmi jeb vismaz tie var būt pieejami. Tie būs mūsu darbības balsts, līdz varēs tikt izdoti jauni likumi. Tikai neprašā var pateikt, ka mēs nedrīkstam agrāk darboties, kamēr nebūs jauni likumi. Nē, Latvija pastāv! Vēl starptautiski viņa nav anulēta. Tātad pastāv arī viņas likumi, un, ja mēs pēc tiem rīkojamies, tad mūs nevarēs sodīt nekāda tiesa, un valdība patreiz ir lieka.

Iebildums, ka mums trūkst teritorijas un tāpēc teorētiski mēs nevaram sevi uzskatīt par armiju, neiztur ne mazākās kritikas. Te ir pretiebildumi. Pirmkārt, vecais, skaistais izteiciens – “jums pieder ceļš, bet mums mežs”, nav ņemams vienīgi no humoristiskās puses, bet tas sevi slēpj arī dziļu reālu teritorijas patiesību. Otrkārt, mums ir piemērs – poļu armija Rietumu frontē. Tagad, kad sabiedrotie ir atzinuši Polijas valdību, tā laikam skaitās vai nu Apvienoto Nāciju, vai arī Anglijas dienestā, bet visu laiku taču tā bija “Polijas nacionālā armija rietumos”. Un teritorijas tik daudz kā mums tiem nekad nebija – ne tad, ne arī tagad, bet armija tā bija un arī tagad ir. Bez tam, lai iegaumējam, ka patreiz pat krievi un patreizējā Polijas valdība ir spiesta atzīt, ka Polijas mežos esot slepena armija, kas dēvējot sevi par “Poļu bruņotiem spēkiem” un kas saņemot plašu atbalstu no Rietumu sabiedrotiem.

Tāpat iebildums, ka mums trūkst uniformas jeb karavīru pazišanās zīmes un armijas iekārtas, neiztur kritikas. Ja mūsu priekšniecība to atradīs par vajadzīgu, mēs pie katra ietērpa varēsim pielietot uzšuves pēc mūsu atbrīvošanas cīņu armijas parauga. Un tā bija armija, kaut arī vienīgās pazišanās zīmes bij uzšuves. Un tāpat arī mēs būsim armija. Arī iekārtu mēs varēsim radīt, ja tas izrādītos par vajadzīgu.

Galū galā ir dzirdēts arī tas, ka Latvijas armija nepastāv, ka tā ar ģen. Dambīša pavēli ir pārvērsta par "tautas armiju". Dievamžēl to ir teicis virsnieks. Bet vienalga, kas tas arī nebūtu, – tā var runāt tikai nelga. Mēs nevaram piešķirt likumību nevienam aktam, kurš izdarīts svešas varas interesēs, nebalstoties uz Latvijas likumiem. Priekš mums likumīgs var būt vienīgi tas, kas darīts dzimtenes interesēs, balstoties uz Latvijas likumiem un bez svešas varas ietekmes. Mums ir jādomā – likumīga ir mana dzimtene un es viņā, kamēr vien dzīvoju, un tad mēs tik būsim īsti latvieši.

Darbības metodes? Jā, mums būs drusku savdabīgas. Mums var būt tikai partizānu darbības metodes. Bet tas nav izšķirīgais. Mēs tomēr varēsim teikt – mēs esam armija, kura aiz zināmiem apstākļiem ir spiesta pieturēties pie partizānu darbības metodēm. Un tā var teikt.

Nav mūsu nolūks aprādīt, kādi īsti būs mūsu darbības un iekārtas veidi, jo gribam tik uzsvērt, ka vienotības, disciplinētības, spēka, līkumības un popularitātes labā mums jābalstās uz armijas principiem. Šie darbības un iekārtas veidi tiks no mums pašiem praksē izstrādāti un pieņemti. Mēs vienīgi gribam aizrādīt, ka mūsu ieskats ir tāds, ka pie viņu izstrādāšanas būtu ļoti plaši pielietojamas apspriedes, jo apspriedes nevienā armijā nav svešas, kamēr vien atpakaļ sniedz vēstures skats. Arī armija no tām nebaidās. Bet armijas apspriedes atšķiras no civilām apspriedēm galvenokārt ar to, ka viņās nenotiek balsošana, bet vienīgi domu apmaiņa.

Tātad ne idejiski, ne teorētiski nepastāv tādi apstākļi, kuri mums liegtu sevi uzskatīt par karavīriem un mūsu kopību par armiju. Vēl paliek jautājums, vai mums ir kādi apstākļi, kuri dotu kādu garantiju, ka mūsu atbrīvotā dzimtene mūs atzītu par savu likumīgo armiju un savus armijas un tās disciplīnas aizsardzības likumus attiecinātu arī uz mums? Neapšaubāmi tādi ir!

Starp mums noteikti ir arī divu iepriekš minēto kategoriju virsnieki, t. i., vai nu tādi, kuri līdz ar krievu ienākšanu 1940. g[adā] bij Latvijas aktīvā armijā, vai arī tādi, kuri ar ģen. Bangerska rīkojumu armijā iesaukti. Ja nu šāds augstāks virsnieks, kurš var sevi uzskatīt par Latvijas armijas aktīvā dienestā sastāvošu un ir ar neapšaubāmi tīru Latvijas armijas dienesta pakāpi, vienā jaukā brīdī pasaka, ka viņš visus tos, kas atrodas zināmā apvienībā un teritorijā, pasludina par aktīvā armijā esošiem, vai kāds var teikt, ka šai izdarībai nav likumīga spēka? Nē, – tā ir pilnīgi likumīga. Augstāks virsnieks priekšniecības prombūtnē rīkojas uz savu ierosmi, un visi viņa rīkojumi ir likumīgi. Te ir armijas spēks.

Ja nu vēl turklāt līdz ar pirmo iespēju mēs faktiski ielejamies Latvijas armijā un turpinām savu dienestu, vai arī tad kāds var apgalvot, ka šādai

virsnieka rīcībai nebūtu likumības? To nevar. Viss ir likumīgi, un mēs nokļūstam Latvijas valsts likumu aizsardzībā. To valsts likumu aizsardzībā, kuri sargā armiju un viņas disciplīnu, piešķir viņas rīcībai likumību un sargā un atbalsta viņas locekļus.

Tātad ir pilnīgi skaidrs, ka idejiski mēs armija esam, un teorētiski nu ja likumīgi visā pilnībā neesam, tad varam par tādu kļūt, ja vien gribam un attiecīgi rīkojamies.

Tagad apskatīsim tās praktiskās priekšrocības, ko mums sniedz pāreja uz armijas principiem.

Bet, pirms mēs to darām, mēs lūdzam visus jo labi iegaumēt, ka armija ir vienīgā organizācija, kurai valsts piešķir tiesības izdarīt likumīgas rekvizīcijas, vienīgā organizācija, kurai ir tiesa, un nevis internā tiesa, bet tiesa, kura pastāv uz valsts likumiem un kurā var tiesāt arī ļaudis, kas stāv ārpus šīs organizācijas; un ka vienīgi armija var izdarīt mobilizāciju. Pārējo priekšrocību ir tik bezgala daudz, ka visu viņu uzskaitīšana jauks pārskatāmību. Tāpēc pārskatāmības labā dalīsim tās galvenās priekšrocībās un blakus priekšrocībās.

A. Galvenās priekšrocības.

- 1) Virsvadība un vienotība, un sakarā ar to mūsu pašu drošība un stiprums. Virsvadība izstrādās aizstāvēšanās plānu tā, ka viena grupa otrai varēs sniegt palīdzību un atbalstu, ja vien to atļaus apgādes jautājums, bet pie labas gribas nav šķēršļu apgādes jautājuma labvēlīgai atrisināšanai, tad jau grupas varēs novietot tā, ka viņas pašas par sevi viena otru sedz. Vispār būs vadība, kura rīkos grupas tā, ka tās viena otrai varēs sniegt palīdzību, un līdz ar to pieaugs mūsu drošība un spēks, un mēs būsīm padoti mazākam dzīvības riskam un izbeigsies pa daļai mūsu vajāto meža zvēru liktenis.
- 2) Disciplīna. Bija jau uzsvērts, ka kareivisku disciplīnu var sniegt vienīgi armija. Pats par sevi saprotams, ka katram viņas loceklim ir jāapzinās, ka par katru disciplīnas pārkāpumu un pavēles neizpildīšanu viņš var tikt sodīts. Pirmkārt, priekšniecība varēs noteikt disciplināro sodu mēru un veidu. Otrkārt, nav jāaizmirst, ka arī pašreizējos apstākļos mums var būt iespējama lauku kara tiesa. Un, treškārt, disciplināriem pārkāpumiem ir kriminālnoziedzumu raksturs, un tātad tiem nav noilguma. Tādā kārtā, ja kāds noziedzums arī acumirkli nevarēs tikt sodīts, tad viņš varēs tikt sodīts, arī normāliem apstākļiem izveidojoties. Tādā kārtā nevarēs notikt arī iziešana no meža. Līdz šim ar to mums ir bijuši bēdīgi piedzīvojumi. Mēs savos laikrakstos izgājējus esam gan nosaukuši par nodevējiem, bet kāda tam praktiska nozīme? Turpretī, ja pie armijas iekārtas daļas priekšnieks savu apakšnieku izsludinās par pārbēdzēju vai dezertieri, tad viņš

tāds arī būs, un normālos apstākļos to vilks uz apsūdzēto sola un noteikti notiesās. Un arī pašlaik tas var tikt padots mūsu lauku kara tiesas aizmuguriskam spriedumam un saņemt pilnīgi likumīgu savu sodu, kuru neviens pēc kara nespēs apstrīdēt. Un, ja nu priekšniecība uzskata mūs par vajadzīgu pasludināt kā aplenkumā esošu karaspēka daļu, tad ne tikai viņas tiesības, bet pat pienākums ir pret spilgtākiem disciplīnas pārkāpējiem uz vietas lietot ieroci. Tik tālu var iet disciplīna uz armijas pamatiem. Pamēģiniet to izdarīt pie citas organizācijas, ja jūs gribēsiet mūsu valsti vest legālu dzīvi. Ir skaidrs, ka neviena organizācija nedod šādas tiesības.

Kādreiz strīdū par disciplīnu kāds aizrādīja, ka krievu partizāni varēja uzturēt disciplīnu, bet mēs to nevaram. Te tiek aizmirsts, ka tie bij izpletņu lēcēji, kuri darbojās uz armijas principiem jeb vismaz bij saņēmuši armijas pilnvaras.

- 3) Darbība kara laikā. Vai kāds var pateikt, ko mēs darītu, ja pēkšņi rastos iespēja no aizstāvēšanās taktikas pāriet uz aktīvu uzbrukumu? Droši vien, visas grupas saplūstu uz vienu vietu un rastos neapraķstāms haoss. Varbūt Talsus ieņemtu, bet Valdemārpils vai Stende, vai Spāre paliktu aizmirsti un mūs pašus apdraudētu. Tikai virsvadība te spēj novērst jucekli. Tad vēl, – mēs darbosimies uz savu roku, bet ārpusē stāvošie – uz savu, un tā būs kņada bez gala. Neaizmirstiet, ka vienīgi armija būs spējīga pasludināt mobilizāciju un tā arī ārpusē stāvošos piesaistīt sev un ieraut mērķtiecīgā, plānveidīgā darbā.
- 4) Pretboļševistiska cīņa. Ticiet, ka mēs būsīm spēcīgāki pretboļševisma cīnītāji, paši sevi par tādiem nedēvējot. Neaizmirstiet, ka armijas lauku kara tiesas tiesā arī armijas nodevējus un spieģus. Un vai tas nav nododams lauku kara tiesai, kas ienaidniekam atklāj mūsu noslēpumus, ka: kādā veidā mums organizēta apgāde, kas ir mūsu sakarnieki, kas ir mūsu labvēļi, kur ir mūsu mītnes utt. Ļoti plaša var būt nodevība un ātra, barga un likumīga mūsu rīcība. Pastiepsim šo iespēju drusku garāku, un tad mēs iedegsimies cerībās, ka, ja mēs sevi kaut beidzamā momentā izsludināsim par armiju, ka tad, miera apstākļiem nodibinoties, mūs likumīgi uzskatīs par visu bēguļošanas laiku it kā armijā sastāvējušiem un ka tā mums izdosies armijas aizsardzību ar atpakaļejošu spēku attiecināt arī uz tiem "grēkiem", kuri pēc ļauzu mēlēm jau agrāk it kā esot no mums pastrādāti. Vismaz, ja mūs vilks pie tiesas, tad mēs mēģināsim panākt, ka mūs kā faktiskus armijas locekļus nodod kara tiesai un nevis civilai. Un te nu, lūk, ir tā priekšrocība, ka kara tiesā netiek pielaisti jeb pielaisti ar retiem izņēmumiem civilie advokāti. Bet mēs zinām, ka armijas juristi būs mums labvēlīgi, ko nebūt nevar apgalvot par visiem civiliem juristiem.

- 5) Sakari ar ārzemēm. Var būt, ka, karam izceļoties, mums pēkšņi radīsies vajadzība un iespēja papildināt munīciju un iegūt ieročus. Teiksim, mums pēkšņi izdodas ieņemt Roju un tur varam nodibināt sakarus ar sabiedroto floti, vai arī mēs nonākam sakaros ar izcelto desantu. Ja nu mēs esam kāda privātorganizācija, vai mums jau tūlī izsniegs ieročus? Bet, ja Latvijas armija, tad katrā laikā. Vispār, par privāto organizāciju pirmais jautājums, ko ārzemnieki mums uzstādīs, būs – kādu iedzīvotāju šķiru jūs reprezentējat un cik stāv aiz jums? Armijai šāds jautājums atkrīt. Arī tagad nekavējoties kā armija mēs varam uzņemt sakarus ar poļu partizāniem – respektīvi poļu bruņotiem spēkiem Polijas mežos. Un caur tiem ar Rietumu sabiedrotiem. Pie pašreizējās organizētības šādu sakaru uzņemšana ir pilnīgi neiespējama, jo vispirms mums pašiem jārada vienotība, un tikai tad mēs varam cerēt uz kādu atbalstu no ārzemēm.
- 6) Sakari ar krievu armiju. Jau tagad mēs varam mēģināt kā armija ar armiju rast sakarus ar krievu armiju (ne jau nu NKVD). Kara laikā šāds mēģinājums būs nepieciešams. Vai armija, kurai ir cik necik soliduma, sajēgas (par krieviem gan to vienmēr nevar teikt), pārnāks pie kādas organizācijas, ja viņa nebūs pilnīgā skaidrībā par tās politisko un valstisko nostāju, par tās reputāciju sabiedrībā, starptautisko pozīciju? Tā prasīs arī, vai mēs varam garantēt tiem gūstekņu vai internēto stāvokli. Šie jautājumi pie armijas atkrīt. Ja viena armija negrib karot, viņa droši pāriet pie otras, kura garantē tiem pilntiesīgu un panesamu gūstekņu vai internēto stāvokli.
- 7) Stāvoklis pie Latvijas iedzīvotājiem. Neapšaubāmi, ka starp Latvijas iedzīvotājiem mēs kā armija iegūsim daudz lielāku cieņu nekā kaut vai kāda nosaukuma cita organizācija. Katrs mums sniegs roku un zinās, kāpēc viņš to dara. Un mums būs vieglāk atšķirt savus draugus no ienaidniekiem. Mēs tiešām nevaram nevienam ņemt ļaunā, ja kāds neatbalsta kādu organizāciju. Bet, ja latvietis neatbalsta neatkarīgās Latvijas armiju, tad ar pilnu tiesību mēs varam teikt, ka tas nava latvietis. Tagad mums ir morāliskas tiesības vienīgi lūgt, bet tad mums būs arī morāliskas tiesības pa daļai jau prasīt.

B. Blakus priekšrocības (spilgtākās).

- 8) Mums būs pavisam cita veida saruna ar čeku kā tagad, ja gadījumā mēs kāds iekrītam. Protams, mēs nebūsim naivi un nedomāsim, ka krievu čeka jau mūs bez pretrunām atzīs. Nē, viņa būs uz mums vēl niknāka, bet mūsos būs prieks, ka viņi mums nekā nevarēs piesiet savus likuma pantus un ka mēs viņus mulsināsim. Šai virzienā ir izstrādājama speciāla instrukcija iekritušiem. Tagad boļševiku tiesa tiesā mūs par piederību pie fašistiskas organizācijas. Protams, "fa-

šistiskas Latvijas" armiju arī uzskatīs par fašistisku organizāciju, bet mūsu atbalsts ir tas, ka sabiedrotie mūsu pievienošanu Krievijai neatzīst. Un tātad aiz mums stāv starptautiska aizsardzība. Mēs zinām, ka Nirnberga tiesā kara noziedzniekus. Mēs teiksim, ja jūs nerīkosaties pēc starptautiskiem noteikumiem, arī jūs tiesās. Mūsu kara biedriem jūsu uzvārds ir zināms, un jūs nedrīkstat pārkāpt kara likumus un parašas. To uzsvēris arī PSRS galvenais prokurors Rudenko savā ievadrunā 8. II 46.: "Vašingtonas bruņošanās ierobežošana un Klusā okeāna un Tālo austrumu jautājumu konferencē pieņemto lēmumu 3. pantā kriminālās atbildības princips par kara likumu un parašu pārkāpšanu izteikts pilnīgi precīzi. Līgumslēdzējas valstis, vēlēdamās nodrošināt izdoto likumu izpildīšanu ... paziņo, ka katru personu, kas pārkāpusi vienu no šiem noteikumiem, lai kādas valsts dienestā tā arī būtu, un pie tam neatkarīgi, vai viņa padota kādai valdības amata personai vai nē, uzskatīs kā kara likumu pārkāpēju un tā būs padota civilo vai kara varas orgānu tiesai." Es esmu Latvijas pavalstnieks, ne LPSR pavalstnieks, esmu viņas armijas loceklis, un, pēc starptautiskiem noteikumiem, jūs variet mani uzskatīt vienīgi par internēto un uzdot jautājumus, kas noskaidro manu personību, bet viss pārējais ir nelikumīgi jautājumi, un man nav tiesības uz tiem atbildēt. Tādā garā mēs varēsim runāt. Protams, mēs vēl reizi uzsveram, ka tas negarantē panākumus, bet dod cilvēkam vienīgi morālisku atbalstu viņa klizmā, ka viņš runā un nostājas pilnīgi likumīgi, bez tam dod arī prieku, ka savus pratinātājus var mulsināt. Šinī virzienā daudz kas ir izstrādājams, jo armijas pamati dod tam daudz vielas. Viens, kas gan ir pilnīgi skaidrs, ka pamatoti mēs varam izvairīties no savu labvēļu iegāšanas. Mēs varēsim teikt, ka, kur mēs saņēmām uzturu, to mēs nezinām, jo mums ir intendants, kas mūs apgādā ar produktiem, un uzturzinis, kas tos sadala porcijās.

- 9) Šī nostāja uz armijas pamatiem atļauj tādā pašā garā izstrādāt plānu par izturēšanos priekš mūsu labvēļiem viņu iekrišanas gadījumā. Un atkal ir jāuzsver, ka, ja tas nedod kādus praktiskus panākumus, tad vismaz piedos tiem drosmi par savas rīcības neapgāzamu likumību – tātad morāliski tos spēcīnās. No otras puses, pret saviem labvēļiem mums taču ir jājūt parādnieku sajūta. Mums noteikti ir jādomā par to, ka par viņu pretimnākšanu mums kādreiz būs jāatlīdzina. Tagad mēs esam viņu personīgie parādnieki, un mums reizēm var rasties šaubas, vai personīgi tiem spēsim viņu pretimnākšanu atmaksāt. Ja nu mēs nostājamies uz armijas pamatiem un no visas sirds arī kalpojam valsts interesēm, tad taču tīri dabīgi, ka mums ir morāliskas tiesības prasīt, lai mūsu izdevumus vēlāk valsts atlīdzina. Mēs varam jau tagad izdot saviem pabalstītājiem kvītis, uz kurām

atzīmēts, kas no tiem saņemts un ka par saņemtajām mantām nav samaksāts. Protams, ka viņu pašu interesēs ir šis kvītis pagaidām glabāt slepenībā. Vēlāk mūsu cenšanās būs panākt to, lai valsts pret šīm kvītiem atlīdzinātu. Tādā kārtā mūsu materiālie izdevumi gulsies arī uz to vīru pleciem, kuri šai momentā mūs ir aizmirsuši.

Un, ja mūsu ideja ir taisna (un mūsos nedrīkst būt citas pārlicības) un mēs no visas sirds tai kalpojam, tad vienīgi šāds materiālas nastas sadalījums ir taisns. Tas nedrīkst citāds būt.

10) Katrā darbā ir jāredz arī savs skaistums. Un vai tas nerada lielu idejisku skaistumu, ja mēs savu darbu pārvēršam par valsts darbu? Vai tas nevar spēcināt nākošās paaudzes? Ja mēs esam privāta organizācija, tad par mūsu darbiem zinās un interesēsies vienīgi šīs organizācijas piederīgie, bet plašākas tautas masas par tiem zinās maz. Ja mēs turpretī esam armija un armijā ielejamies, kā, teiksim, kaut kāds "Kursas strēlnieku pulks", tad šī pulka nosaukums dzīvos tik ilgi, kamēr pastāvēs Latvija, un katrs jaunkareivis būs informēts par mūsu cīņām, un tas dos mūsu valsts balstam, mūsu armijai cīņas tradīcijas. Arī mūsu dzīvības upuri, ja tādi rastos, tiks nemirstīgi ierakstīti šā pulka vēsturē. Organizācijā tie ātri izzudīs, jo cik ilgi miera laikos dzīvos, teiksim, tāda "pretestības organizācija"? Viņas pastāvēšana būs bez pamata, un tā izmirs līdz ar vecajiem dalībniekiem.

11) Un visbeidzot, armijas vārdā mēs droši varam noslēgt ar nāvi "tu" draudzību. Mēs droši varam nāvei skatīties acīs ar to vienīgo domu, ka Latvijas valsts reiz būs! Ikkatrs atsevišķs dzīvības upuris būs upuris par kopējo ideālu, kopējo mērķi, – dzimtenes un tautas brīvību, par valsts neatkarību! Ja mēs arī kritīsim, tad mūsu tēvi un mātes būs varoņu tēvi un mātes, un dēli un meitas – varoņu dēli un meitas! Latvijas valsts rūpēsies par mūsu piederīgiem, bet tas savkārt tagad mums dod dziļu morālu spēku un cīņas sparū.

Jā, kas var uzskaitīt visas tās priekšrocības, ko mums dod nostāja uz armijas pamatiem? Bet pietiks arī ar šīm! Pietiks ar to, ka mums ir iespēja nostāties uz pilnīgi likumīgiem armijas pamatiem, resp. mums zem kājām būs pamats – likumīgs pamats visai mūsu rīcībai, un tas ir tas pats galvenais. Mēs varēsīm kļūt aktīvi savā darbībā, nebaidoties ne no ārpusē stāvošiem, ne no mūsu vidū esošiem mutēs bajāriem (kuri gan ar vārdiem spēj iznīcināt visus komunistus un nodevējus, bet kuri tomēr pie katra šāda pasākuma nostājas pasīva novērotāja lomā, domādami: "drošs paliek drošs, labāk tālāk no katras atbildības, sak, ko var zināt vēlāk, ko un kā?").

Gribas vēl aizrādīt, ka viena otra sīkās personīgās bažas – par to, ka nostāja uz armijas pamatiem laupīs viņa līdzšinējos nopelnus un ka viņš

paliks augstāku dienesta pakāpju vīru ēnā, ir pavisam nepamatota. Neviens viņa līdzšinējos nopelnus nelaupīs. Vispirms, jau kara apstākļi nav tie, kuri stingri liek ievērot dienesta pakāpes, un vēl jo vairāk tas nav partizānu darbības metodēs.

To jūs visi ziniet, ka arī šai karā bieži ir apietas dienesta pakāpes, un mūsu atbrīvošanas cīņu vēsture rāda, ka bieži ir bijuši gadījumi, kur bataljonu komandē leitnants, bet rotu – kapteinis. Tāpēc tolaik uz tērpa piedurknes lietoja leņķa uzšuvi ar ieņemamā amata nozīmi. Šīs uzšuves figurēja blakus dienesta pakāpju zīmotnēm.

Partizāni – dzimtenes brīvības cīnītāji! Vēl nav par vēlu! Bet tiešām ir pēdējais laiks pārņemt savu darbību uz vispār atzīstamiem, zolidiem un likumīgiem armijas pamatiem. Tādā stāvoklī, kādā pašreiz esam, mēs ilgi necietīsim un mūsu spēki izkusīs. Arī āriene prasa pēc jaunām ierosmēm un noteiktas rīcības, jo citādi arī mūsu atbalsts no turienes izsīks. Cerams, ka notikumi tomēr nāks drīzi, un tāpēc, no otras puses, ir vajadzīgs, lai tie mūs nepārsteidz nesagatavotus un nespēcīgus. (Uz visātrāko pie darba!)

Kā izvest šo mūsu pārorganizēšanos dzīvē?

Par to ir daudz domāts, daži mēģinājumi izvest šo lietu, sākot, kā saka, no rezgaļa, izrādījušies nesekmīgi. Jo, cik tas arī bēdīgi ir, mēs līdz šim neesam dabūjuši tādu augstāku virsnieku, kas pārņemtu iniciatīvu, padarītu mūs pilnīgi likumīgus par Latvijas armijas karavīriem un uzņemtos virspavēlniecību un vadību. Vai tas nozīmētu, ka tādu augstāko virsnieku pavisam nav un ka viņi būtu izskausti pa šiem 2. pasaules kara dažādiem okupācijas laikiem un pārmaiņām mūsu zemē?

Tā tomēr nav! Viņi ir! Bet viņi dzīvo ārpusē ar dažādiem dokumentiem, slēpdami savu personību un baidīdamies darboties ar mums, lai nenokļūtu aizdomās un nekristu čekas nagos. Viņus baida arī šī darba neaprauktā lielā grūtības. Šo darbu uzņemoties, viņiem jāatsakās no visa pārējā, no visa personīgā, no visām ērtībām un komforta, pie kurām tie pa tiem nedaudzajiem neatkarīgās Latvijas gadiem tā pieraduši un tajos iedzīvojušies. Kā gadījumi to rāda, viņi riskē pat tik tālu, ka krīt čekas rokās, aizmirdami, ka reiz tie zvērējuši tikai par Latviju strādāt un tikai par Latviju ziedot savus spēkus un dzīvību! Latvju tauta par viņu nopelniem pirmajās atbrīvošanās cīņās viņiem valsts neatkarības laikā ir sagādājusi tik vieglu un bezrūpīgu dzīvi, ka viņi, kā to varbūt varētu teikt, zināmā mērā ir izvirtuši grūtību pārvarēšanai.

Bet vai starp viņiem nav arī tādi, kuri uzņemtos šo darbu, ja vien viņiem tiktu radīta attiecīga vide un apstākļi?

Vai kāds no mums ir pie kāda no šiem augstākiem virsniekiem griezies un visu vārdā to lūdzis uzņemties komandēt armiju – Latvijas armiju, kas dibināta un balstīta uz Latvijas likumiem?

Mēs tiešām nevaram ņemt ļaunā, ja kāds no šiem augstākiem virsniekiem atsakās uzņemties virsvadību par kādu pretestības vai partizānu organizāciju, kuras locekļiem nav kareiviskas disciplīnas un kuras locekļi tomēr nēsā ieročus un izdara, kā teic, "atšaušanas" jeb pareizāk – neatliekamas un attaisnojamas slepkavības? Jo, kā gan patiesībā lai nosauc šīs mūsu "atšaušanas"? Ja to izdarītu uz likumīgas tiesas sprieduma, tad tās būtu nāves soda izpildījumi, bet citādi – slepkavības – politiskas slepkavības, lai gan, kā jau minējām, tās ir neatliekamas un attaisnojamas, bet citādi šādu izdarību mēs nevaram nosaukt, un juridiski tas tā ir!

Jā, sakiet, vai tad ir kāds brīnums, ja virsnieks atsakās vadīt organizāciju, kuras locekļi pa laikam izdara politiskas slepkavības?

Ja nu tomēr rastos tāds augstāks virsnieks, kas noorganizētu štābu, uzņemtos virsvadību un komandēšanu, un visu to darītu vienīgi uz personīgu ierosmi, vai tad no mums pašiem nebūtu daudzi tādi, kas viņam mēģinātu to pārņemt, teikdami, ka viņš to dara personisku apsvērumu un godkāres dzīts, ka viņš ir karjerists, ka viņš grib mums uzspiest savu virsvadību, lai pats celtos un kļūtu slavens un tā joprojām?

Noteikti būtu daudzi šīs labās domas pārpratēji, un tam cilvēkam, kas būtu šo grūto darbu uzņēmies, varbūt vienīgi tikai no idejas un svētā pienākuma pret savu tautu un tēvzemi iedvesmots, jau pašā sākumā būtu jāpiedzīvo tik daudz šķēršļu un jādzird tik daudz pārmetumu, ka tam zustu katrs prieks un cerība tālāk kaut ko veidot un darīt.

Bet kā tas vienmēr ir, katrai lietai ir vairākas pieejas, un, ja viena izrādās nederīga, tad izvēlamies un mēģinām citu.

Ja nu mēs sākam no lapiņām un ejam uz mazākiem zariņiem, pēc tam uz lielākiem, uz vēl lielākiem, nonākam uz koka galotni, uz stumbru – jā, kas tad stumbra otrā galā būs?

Vai nebūs rezgalis?

Būtu jāmēģina mūsu pārorganizēšanos izvest, pieejot no minētās puses!

Lapiņas – katrs atsevišķs partizānis-karavīrs, kuri sastāda kopā mazās grupiņas – mazos zarus, mazie zari savkārt saplūst lielajos zaros – lielās grupās, lielie zari – uz stumbru, un mēs tīri nemanot nokļūsim pie rezgala – pie virsvadības, vienotības un visa tālākā.

Ja mēs būsim plašākā mērā organizēti uz armijas pamatiem un tad meklēsim virsvadību, tad mēs to noteikti atradīsim.

Ja nu tad kāds augstāks virsnieks vēl atradīs par iespējamu atteikties no virsvadības un komandēšanas par Latvijas armiju, tad tas būs pret virsnieka godu, pret viņa zvērestu latvju tautai un mūsu dārgajai dzimtenei, un šāds virsnieks, Latvijas neatkarīgai valstij atdzimstot, nekad vairs nevarēs būt Latvijas armijas virsnieks. Mēs – organizēti – to pa-

nāksim. Jo, kad tad aitām gans ir vairāk vajadzīgs, vai tad, kad aitas ir pie mājām aplokā, vai tad, kad tās no vilkiem izklīdinātas pa mežu?

Mēs ar pilnu krūti varēsim teikt tam virsniekam, kurš atteiksies no virsvadības, komandēšanas un grūtā, atbildīgā darba, ka, ja jūs nevariet būt kopā ar mums un vadīt mūs grūtā brīdī, kāds mums ir tagad, tad vieglajās dienās arī mēs pratīsim iztikt bez jums.

Bet gribas ticēt, ka tik nožēlojami gadījumi mums nebūs jāpiedzīvo.

Ja mēs dēvēsimies par Latvijas armiju, par tās locekļiem, tad, ticiet droši, daudzi, kas tagad slapstās visdažādākos veidos, nāks un piedāvāsies, teikdami, vai jums nevajag arī manus pakalpojumus, jo es arī vēl esmu un varu ko strādāt.

Mūsu uzdevums būs – izvēlēties īsto.

Mēs ar pilnām tiesībām varēsim uzņemt savās rindās jaunekļus, kurus tagad boļševiku vara iesauc kara dienestā Sarkanā armijā, jo ļoti daudzi no viņiem daudz labāk vēlēšies dienēt Latvijas armijā – Latvijas mežos nekā Sarkanā armijā – pie Japānas robežām. Mūsu rindas kļūs ik dienas spēcīgākas, mūsu cīņas spars kļūs ik dienas stiprāks un mūsu cīņa par dzimteni kļūs ik dienas sekmīgāka.

Mēs tuvosimies saviem mērķiem – saviem ideāliem, jo dienas, jo straujāk, un ticiet – pēc asiņainā saulrieta nāks sidrabainā rītausma, kurā zeltītiem burtiem mēs lasīsim savas atbrīvotās dzimtenes – tēvzemes vārdu – Latvija.

Mēs zinām un saprotam, ka pie šī darba būs jāpārvar milzu grūtības un neskaitāmi šķēršļi, bet – nedomāsim un nerunāsim par pašām grūtībām un šķēršļiem, bet vienmēr tikai par grūtību un šķēršļu pārvarēšanu. Pieiesim pie šī darba ar ideālismu, ziedošanos un sajūsmu!

Visas sirdis, visas domas, visus spēkus – Latvijai!

Dievs, dodī savu svētību šim darbam!

Dievs, svētī Latviju!

Dievs, svētī atdzimstošo Latvijas armiju!

Padomājiet par tiem mūsu vidū, kuriem ir apgādājamas ģimenes ar nepieaugušiem bērniem. Ar kādām domām, kā tas var notikt, ir jākrīt, jāmirst tam, nezinot, kas gādās par viņa bērniem – bāriņiem. Ar kādu pašuzturēšanos un cīņas sparū šāds ģimenes galva var cīnīties par dzimteni, zinot, ka, viņam krītot, viņa ģimenei būs jācīnās ar trūkumu, varbūt vienīgi saņemot kādus nožēlojamus atbalstus no kādas labdarības iestādes. Daudzi no mums jau tagad ir kļuvuši invalīdi un daudzi vēl tādi kļūs. Kas gādās par viņiem, ja viņi paši sev nespēs sagādāt iztiku, kas finansēs viņu ārstēšanos, ja viņi būs tikai kādas organizācijas locekļi? Ja nu mēs būsim Latvijas armijas locekļi, tad Latvijas valsts rūpēsies par mūsu invalīdiem.

Nr. 2. Freda Ziedoņa Launaga¹ 1985. gadā rakstītās vēstules Indulim Kažociņam² par Latvijas nacionālo partizānu bruņotās pretošanās sākumiem Kurzemē 1944.–1945. gadā

Avots: Freda Launaga vēstules I. Kažociņam kā atbildes uz I. Kažociņa 15 jautājumiem sakarā ar viņa raksta "Latviešu nacionālo partizānu pēckara karš" sagatavošanu žurnāla "Arhīvs" XXVII sējumam. (Sk. "Arhīvs", XXVII. – Melburnā, 1987., 47.-121.lpp.)

Vēstuļu oriģinālu kserokopijas mašīnrakstā uz 13 lp. latviešu valodā, ar F. Z. Launaga pasvītrojumiem, iespraudumiem un parakstu, vietumis I. Kažociņa iespraudumiem, piezīmēm un pasvītrojumiem, sastādītajam nodevis I. Kažociņš. Pārrakstot ievērota latviešu ortogrāfija, saīsinātie vārdi papildināti. (Sk. arī: Fr. Launags. Latviešu nacionālo partizānu organizācija (LNPO) // "Arhīvs". XXVII sēj. Melburnā, 1987. – 184.-191.lpp.)

* * *

¹ Launags Freds Ziedonis (1919–1991) – nacionālās pretošanās kustības darbinieks, publicists un literāts. LU un LA students, 1941. gada pavasarī iesaistījies nacionālajā pagrīdē. Nacistu okupācijas laikā darbojās pretestības grupā. 1943. gada martā apcietināts un ieslodzīts Rīgas Centrālcietumā un pēc tam Valmieras koncentrācijas nometnē. Pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma 1944. gada vasarā sācis organizēt Latviešu Nacionālos partizānus (LNP), vēlāk pārdēvējoties par Latviešu Nacionālo partizānu organizāciju (LNPO). No 1945. gada 9. maija līdz oktobrim centies koordinēt nacionālo partizānu kustību Kurzemē, sevišķi Ventspils apkārtnē. Kopā ar 16 "meža brāļiem" 1945. gada 31. oktobrī ar laivu nokļuvis Zviedrijā. 1951.–1959. gadā dienējis ASV bruņotajos spēkos Vācijā, pēc tam ASV. Piedalījies latviešu radioraidījuma okupētajai Latvijai. (Sīkāk: Latvju Enciklopēdija, 1962.–1982. Otrais sējums. – Rockville, 1985. – 456.lpp.)

² Indulis Kažociņš (1917–2000) – vēsturnieks. I. Kažociņš beidzis rezerves virsnieku kursu Latvijas Kara skolā (1940). 1943. gadā iestājās Latvijas (toreiz Rīgas) Universitātes Vēstures fakultātē. Iesaukts Latviešu leģionā. 1944. gada augustā I. Kažociņš tika iecelts par Latviešu leģiona sakaru virsnieku un Latvijas Jaunatnes organizācijas vadītāju latviešu zēniem gaisa spēku izpalīgu dienestā. Kara beigās nokļuva sarkanarmijas gūstā, bet, uzdodoties par vācieti, pēc gūsta 1948. gadā viņam izdevās nokļūt Vācijā un vēlāk Anglijā. Strādādams fizisku darbu, pabeidza angļu un vācu valodas kursus, turpināja profesionāla vēsturnieka izglītību. Viens no I. Kažociņa pētniecības darba virzieniem bija militārā vēsture, kur autors kā profesionāls virsnieks un vēsturnieks spējis sniegt visvairāk. Savā plašajā pētījumā

F. Z. Launags
215 N. Kenmore Ave., # F
Los Angeles, CA 90004
U. S. A.³

24. augustā 1985⁴

1985. g. 6. augustā

Labas dienas!

– kaut arī zaudēti 3 mēneši kopš Jūsu 3. V vēstules saņemšanas – un “lieta ievelkas”. Nosūtīju Jums gan LE domāto šķirkli Pretestības kustība (manuskriptā), bet tas Jums varēja dot tikai galvenās līnijas skeletu. Ne-tērējot vairs laiku ar vismaz trim aizbaidinājumiem, ķeršos pie lietas, atbildot Jūsu vēstulei un piebilstot Jūsu uzmetumam B.

Raksts LE III sējumam nav mans: saliku kopā A. Trapāna, A. Šildes, A. N. (vēlas palikt anonīms), G. Rodes un savus materiālus (citējot Jums tāpēc derētu atsaukties uz šo kolektīvu jeb LE kā tādu – lai gan Jūsu raksts Arhīvā parādīsies laikam pirms LE III sēj.). Skaņlentē ierunāto (1983. g. sept[embrī] te teikto manu stāstījumu) Jums tomēr nesūtīšu: pārāk personisks – draugu pulciņam teikts – un bez nobeiguma, jo pietrūka lentes.

Pie Jūsu 3. V vēstules jautājumiem:

1. Uz ko cerēja latv[iešu] karavīri, kas devās mežā kapitulācijas dienā? Pats tāds nebiju, bet vēlāk daudzus tādus sastapu. Politiskā situācija visumā bija ļoti skaidra; ja kādam vēl bija ilūzijas, tad Potsdamas konferences komunikē 1945. g. jūlijā izgaisināja arī tās. Pienemu⁵, ka 19. div[īzijas] cīnītāji labā daļā gluži vienkārši negribēja padoties, bet cīnīties tālāk līdz pēdējam (karavīra goda lieta – kaut meža sadursmes īsta cīņa vairs nebija; Lietuvā tas bija citādi). Kas bija darbojušies policijā, arī policijas bataljonos, tie labā daļā dzīvi pretniekam rokās nevarēja doties (viņu gadījumā tā bija tāpēc

“Latviešu nacionālo partizāņu pēckara karš” viņš 1987. gadā ne tikai kā pirmais latviešu vēsturnieks profesionāli analizē sī kara norisi, bet ir arī pirmais vēsturnieks, kurš šo periodu nosauc par karu. (Sk. H. Strods. Indulis Kažociņam – 80 // Latvijas Vēsture. – 1997. – Nr. 4(28). – 115.-116.lpp.; H. Strods. Vēsturnieks Indulis Kažociņš (1917. g. 8. jūnijs – 2000. g. 2. decembris) // Latvijas Vēsture. – 2001. – Nr.1(41). – 126.-128.lpp.

³ F. Z. Launaga adrese.

⁴ Vēstules saņemšanas datums.

⁵ Šeit un turpmāk F. Launaga pasvītrojumi.

paildzināta pašnāvība, pēc iespējas deldējot okupantu spēkus). Pats un mani tuvākie domu biedri (Latviešu Nacionālo partizānu organizācijas darbinieki) sapratām, ka Latvijas neatkarību neizcīnīsim, bet ka nepieciešams – līdz miera noslēgšanai – turpināt bruņotu pretestību organizēti, lai, konferencei sanākot, par mums zinātu, šo tautas pretestību ņemtu vērā.

2. Manā laikā (9. maijs – 30. okt[obris]⁶) partizānu grupas Kurzemē visumā darbojās patstāvīgi, tikai reizumis saejot 2–3 grupām kopā kādai noteiktai akcijai. Mēs, LNPO⁷ vīri, līdz septembrim vēl centāmies vismaz Kurzemē ieviest zināmu centralizāciju, bet tālāk par koordināciju netikām (atskatā: labi vien bija, jo čeka jau 1945. g[ada] beigās citādi Kurzemē būtu dabūjusi visu mūsu tīklu rokā). Par partizānu vadoņiem, viņu iedomām grūti runāt: tādu nebija – bija vienīgi mazāku (5–10) un lielāku (10–50 vīru) grupu vadītāji. Šo grupu nolūki pie tam bija dažādi. Pats, piem., pārķļuvu pāri uz Zviedriju, apvienojoties trim grupām, no kurām divas jau kopš kāda 15. maija bija novietojušās jūrmalā, lai mēģinātu izbēgt uz Zviedriju. Citas grupas jau [19]45. g[ada] vasarā metās g. k. uz komūn[istu] varas vīru iebaidīšanu, sarkanā terora savaldīšanu – un uz rudens pusi svērās jau uz bandītisma pusi. Vairākas grupas tikai slēpās, atvilka elpu pēc kara un skatījās, kā nolegalizēties. Protams, starptautiskā stāvokļa maiņas gadījumā visi būtu vienojušies kopīgā akcijā, ja būtu kaut minimālas izredzes uz sekmēm.
3. Tautas noskaņojums pret partizāniem Kurzemē bija viscaur labvēlīgs, pat vēl vairāk: mēs tikām lutināti. Gadījās arī piesardzīgie, bet pretdarbība (ziņošana, nodevība) bija ārkārtīgi reta – pat no jauno varas vīru puses, jo tie atradās nospiedošā mazākumā, baijājās paši par savām dzīvībām, resp., partizānu atriebības. Manas pieredzes 6 mēnešos Kurzemē partizānu akcijas vēl nebija nežēlīgas – nekāda noskaņojuma maiņa tāpēc nevarēja būt (nereti likās gluži otrādi: ka iedzīvotāji sagaida no mums aktīvāku rīcību tieši pret latv[iešu] sarkanajiem, bet tādu, kā teikts, tad bija gauži maz, viņu rīcība vēl nedroša).
4. Nesaprotu, ko domājat ar deportācijām 1947. g. (tādas, visplašākās notika 1949. g. martā, iznīcinot partizānu atbalsta bāzi). Ir jāpieņem, ka jau 1946./[19]47. g. laba daļa partizānu izgāja no mežiem laukā: nolegalizējās, iekļāvās darba dzīvē. Nedomāju gan, ka tas notika, kā rakstāt, “terora bailēs”: ierocis cīnītāja rokās šīs bailes atņēma, dzīvojot privāti jeb legāli bez šāda ieroča, bailu sajūta daudz mocošāka (to pats labi atceros: kā jutos Baigā gadā, kā Kurzemes mežos – būdams

⁶ 1945. gadā.

⁷ LNPO – Latviešu Nacionālā partizānu organizācija.

par savu dzīvību pats kungs). – Bet šo jautājumu esat formulējis neskaidri, tāpēc tuvāk neizteikšos.

Pie Plāna uzmetuma B

1. Pareizi. – Masas nezina, tāpat prese u. c. mediji. Rietumvācijā zina vairāk; varbūt arī poļu emigrantu aprindās Anglijā. ASV, tāpat britu attiecīgie slepenie dienesti, zina loti daudz, bet šo informāciju vēl grūti iegūt, ja vispār. Pēdējos 20 gados Zviedrijā par mums pieaugusi interese – un “Brīvības” grupai varētu vēl būt daudz nekur nepublicētu materiālu par mūsu partizāniem.
2. Visumā pareizi. – Par pašlabuma meklētājiem nezina. Būs jau bijuši, bet visumā tauta (pēc Kurzemes ļaudīm spriežot) bija vienotāka nekā Ulmaņa gados: visi zem tā paša okupācijas papēža un bez cerībām tuvākā nākotnē (zināmā mērā: atsligšana atpakaļ kļaušu laiku stāvoklī, ziemicietībā).
Uz Rietumu sabiedrotiem, sevišķi uz ASV, daļa vēl cerēja līdz pat 1956. g. ungāru sacelšanās apspiešanai, kad amerikāņi “atpaseja”, un sagruva viņu propaganda, valstsvīru retorika.
3. Latvijas Centrālā padome radās jau 1943. g. (1944. g. daļu tās vadības apcietināja SD/Gestapo), Upelnieka grupa [19]44. g. vasarā radās vienlaicīgi ar LNPO (abas pie tikko atjaunotās Aizsargu organizācijas). Abām bija atbalsts no vācu Abwehr'a⁸ (ieroci, sakarlīdzekļi), bet ne tieša pakļautība – līdz Kurzemes periodam, kad visas partizānu lietas Latvijā no armijas pārgāja uz SS jeb Himleru ar Jecklenu⁹ kā viņa pilnvaroto policejiskās lietās un SS-Jagdverbandu tieši partizānu sagatavošanā (par to pad[omju] avotos daudz materiālu, bet ļoti tendenciozi: lai pierādītu, ka visi nac[ionālie] partizāni bija viņu (SS)¹⁰ sagatavoti, kontrolēti, vadīti). Krieviem okupējot Austrumlatviju, sāka spontāni, bez vācu atbalsta, darboties nac[ionālie] partizāni kā Latgalē, tā Vidzemē; no kureliešiem tur palika tikai dažas sikākas grupas. Jau [19]44. g. sept[embrī] Vidzemes vidienā darbību uzsāka plaši pazīstamā brāļu Rusovu grupa; Latgalē operēja Pētera Supes partizāni (visai nežēlīgi).
4. Kureliešus likvidēja 1944. g. nov[embrī] Jeckelns (P. Strantem Minsterē¹¹ ir kāda informācija par šīs likvidēšanas aizmuguri – it kā LCP “vainu”; savukārt, L. Siliņš Zviedrijā it kā zinot, ka likvidēšana notikusi, pateicoties 2 SS Jagdverband Lettland štāba vīriem, latviešiem, kas izspiegojuši Kureļa štāba vīru nodomus un ziņojuši

⁸ Tā tekstā.

⁹ Tā tekstā. Domāts Jekelns.

¹⁰ Abreviātūra “SS” – F. Launaga iespraudums.

¹¹ Vārds “Minsterē” – F. Launaga iespraudums.

to vāciešiem; tas varētu būt ticami, jo Kureļa grupa šiem jagdferbandistiem stāvēja ceļā viņu pašu nolūkiem: sava veida ģenerālpilnvarām Kurzemē visās lietās ārpus frontes darbības). Kureliešu atlikums daļēji sadarbojās ar Sarkano bultu militārā ziņā (atvaires akcijās pret vāciešiem), bet politiski, protams, nepavisam nē. Pēc kapitulācijas daudzi kurelieši cīnījās kopā ar LNPO grupām, koordinējoties. Pēc kara publikācijās latv[iešu] komunistu nostāja pret viņiem ir nicīga, pāri pār mēru izceļot S[arkano] Bultu.

Par baltvāciešu, frontinieku, fantāzijām 1945. g. nekā nezinu. Abwehr'am¹² Kurzemē (varbūt arī Vidzemē) tiešām bija ierīkotas slepenas ieroču, municijas slēptuves (šķiet, via Gehlen's¹³ tās uzziņāja, 50-tajos gados arī amerikāņi).

5. Ar vāciešu kapitulāciju izjuka ne tikai 19. div[īzija], bet arī policijas un būvbataljoni u. c. latv[iešu] palīgvienības. Mežos gan būs iegājis krietni mazāks skaits, nevis 7000. Mans "skolots minējums": kādi 4000, pie tam varbūt pat puse no tā mežā iegāja, lai virzītos uz jūrmalu un pārceļtos pāri uz Zviedriju. Šos mežu caurgājējus galu galā saņēma gūstā piekrastē, g. k. Ventspilī, tās apkārtnē. Palika varbūt kādi 2500–3000, no kuriem atkal kādi 500 centās pa mežiem aizkļūt uz Zemgali, Vidzemi, Latgali vai Rīgu. Vācieši nac[ionālajiem] partizāniem pievienojās tikai individuāli, viņi netika pieņemti! Sīkākas vāciešu grupiņas klīda apkārt, iedzīvotāji viņus lāga necieta. Vairāki vācieši¹⁴ centās izlauzties uz Vāciju, bet netika cauri frontes joslai, kas bija vēl noslēgta, krieviem pārpilna.

Bez leģionāriem u.c. latv[iešu] vienībām Kurzemes mežos 1945. gada augustā atradās vismaz 1000 vietējo, g. k. no aizsargiem un policijas, to starpā arī LNPO jau pirms kapitulācijas organizētās grupas vai to atlikumi (arī te gan dila, gan nāca klāt – atkarībā no apstākļiem). Atskaitot nost tos, kas mežā uzturējās tikai sevis saglabāšanai, domāju, ka aktīvo jeb cīņai gatavo partizānu bija (Kurzemē) ap 3000, kas slēpās Liepājas, Aizputes, Kuldīgas, Ventspils, Talsu apriņķa mežos. Uz Zviedriju pēc kapitulācijas pārkļuva tikai 2 laivas (cik man zināms) ar partizāniem. Uz Poliju no Kurzemes augustā¹⁵ aizgāja majors (Leģiona štābā) Vairogs ar vēl kādu pusduci; droši vien tā nebija vienīgā tāda no Kurzemes. Kapt[eiņa] Vērsāna grupa (pieci vīri) izlauzās uz R[ietumu] Vāciju, bet pa ceļam zaudēja trīs vīrus; pie partizāniem viņus nepieskaitīšu.

¹² Tā tekstā.

¹³ Tā tekstā. Domāts Gēlens.

¹⁴ Vārds "vācieši" – F. Launaga iespraudums rokrakstā.

¹⁵ Vārds "augustā" – F. Launaga iespraudums rokrakstā.

Šīvakara vēstulei pietiks – materiāls pārāk smags, un rakstu par ātru, nepaskatīdāmiem savos materiālos. Nobeigšu piebildes pie Plāna B līdz šīs nedēļas galam, tā kā līdz apm. 15. aug[ustam] viss būs Jums rokā, ko varu no sevis izspiest (un ko bez bažām varu atklāt).

Pie tā paša vēl cita lieta: galīgas aplamības par dažu šajās lietās iejauktu latvieti, kas parādījās jūspuses *Londonas Avīzē*. Lai tās nemaldinātu arī Jūs, te īsas, lietišķas piezīmes:

LA,¹⁶ 12. apr., 2. lpp., 2. slejas 2. r. k.: “Tā 6. pulka vltņ. Ziedainis vēl vairākus gadus pēc kara vadīja partizānu grupas un pat izdevis rokas grāmatu partizāniem” (no I. Piķeļa runas 17. martā).

LE šķirkli Miervaldis Ziedainis jau minēts. Pēc kapitulācijas viņš nolegalizējās Ventspilī ar Pētersona vārdu (dokumentiem), strādāja kādā uzņēmumā, kas pārzināja miltu sagādi un izdali (laikam tikai Ventspils apr[īnķī]) un noorganizēja miltu piegādi mežu grupām. Tikos ar viņu mežā (kopā ar mani bija vltņ. E. Šķobe, kas viņu pazina no frontes). Drosmīgs, izdarīgs, bet neuzmanīgs: čeka viņu atmaskoja septembrī; viņa dēļ Ventspilī iekrita 2 mūsu sakarnieces. Ar vienu no tām viņu konfrontēja (E. Š. kundze), bet tā vēlāk izbēga pie mums mežā. Pēc viņas stāstījuma M[iervaldis] Z[iedainis] bija sadauzīts līdz nepazīšanai, nebija vairs dzīvotājs (par viņu A. Dziļuma grāmatā Mans meža brālis. V. Zvanītājs – š.g. sākumā Kanādā miris – sarakstījis burlacīgu gabalu, sauksdams viņu par Ūsaini; arī tas galīgi aplams; bet iederas romānā).

LA,¹⁷ 17. apr., 1. lpp., 1./2. slejā – par Alfrēdu Riekstiņu:

“Riekstiņš Anglijā tika apmācīts kādā izpletņu lēcēju komandā un pēc tam izmests okupētajā Latvijā (...) nomestos izpletņu lēcējus saņēma čekas aģenti nozīmētajās izmešanas vietās.” (Alfr. Puķīte) A. R[iekstiņu] neapmācīja Anglijā, bet R. Vācijā amerikāņi. Latvijā viņš ar izpletni kopā ar vēl diviem latviešiem tika nomests 1952. g. Viss pārējais par viņu sarakstītais (piem., Alb. Eglītis DV Mēnešrakstā pirms pāris gadiem) ir leģendas, kas balstītas uz čekas sniegtajām ziņām Pad[omju] Latvijas publikācijās. Liekas gan, ka būs kritis cīņā ar vajātājiem, dzīvs rokā nedodamies (amerikāņu attiecīgais dienests zinātu krietni vairāk, bet – te nāk iekšā Kims Filbijs un Co, un tas to lietu vēl vairāk sarežģī, jo viens dienests vaino otru, ne tikai šai gadījumā vien; Lietuvā, piem., amerikāņi 1951. gadā nometa vairākas grupas, kas visas tikušas jau “sagaidītas” un pārķertas... un tai laikā Filbijs vēl netika aizdomās turēts, tā kā nodevības sākums varētu būt bijis tur un tad. Un pēc Filbija jau palika ilgus gadus neatmaskotais Blunts, vai ne?)

¹⁶ Tā tekstā. – *Sastād.*

¹⁷ Tā tekstā. – *Sastād.*

Minētais Alb. Eglīša pussafantazējums man vairs nav pie rokas, bet tajā gandrīz viss ir aplams, biogrāfiskās ziņas un frontes laiku atskaitot. Bet arī mūsu interesēs varētu būt zināmu leģendu par viņu kā bezbailīgu cīnītāju atstāt – un te nu labi izsveriet, kādai tai vajadzētu būt: bez liekiem izpušķojumiem.

Manā ļoti plašā skatījumā šo gan var teikt: latvieši nesamierinājās ar pad[omju] varu līdz pat 1949. g. deportācijām, daļa grupu turējās vēl līdz 1953. g. – un tā ir neizdzēšama liecība par mūsu brīvības gribu. Pad[omju] publikācijās, sākot ar 1982. g., nacionāliem partizāniem veltīta neparasti liela uzmanība: LPSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis, Pad[omju] Jaunatnē, Ciņā, arī Dz[imtenes] Balsī parādījušies gari raksti, pat rakstu sērijas. Man tie visi ir, un, ja Jums vajadzētu, varu kopijas nosūtīt. Grūti gan no šiem rakstiem izlobīt patiesību, bet 50:50 ir viņu parastais melu un faktu maisījums; apstākļus daudz maz pārzinot, pie zināmas skaidrības var tomēr tikt.

Nezaudējiet dūšu – un pacietību.

Lai Jums labi sokas!

Jūsu

F. L.[aunags]

P.S. Lūdzu apstipriniet mana iepriekšējā sūtījuma (LE šķirkļis Pret[estības] kustība) saņemšanu. Šai vēstulei kopiju nepaturu – lieki papīri nekad nav labi – tāpēc, ja Jums kādi jautājumi pie tās, lūdzu attiecīgo vietu citēt.

* * *

18. sep. 1985.¹⁸

1985. 12. sept.

Labas un ražīgas dienas!

Jūsu 5. sept[embra] vēstuli saņēmu vakar; nu prāts mierīgs, ka mani vēstuļojumi sasniedz Jūs, nevis kaut kur nokļīst.

Turpinot piebildes pie jūsu "Plāna uzmetuma B":

6. Visumā nav ko iebilst, kaut lasās visai ģenerālizējoši.¹⁹ Bet, tā kā pats pazudu no Kursas mežiem jau 30. okt[obrī], tad par turpmāko man tiešas pieredzes trūkst, – varu spriest tikai no vēlāk lasītā, reizēm arī – aculiecinieku atstāstītā. Visumā būs tomēr pareizi, ka no lielā cīnītāju sastrēguma Kurzemes mežos 1945. g. ap rudens pusi daudzi grupās vai pa vienam devās uz savu dzimto pusi ārpus Kurzemes,

¹⁸ Vēstules saņemšanas datums.

¹⁹ Tā tekstā.

sevišķi uz Rīgu, tās apkaime (par Rīgu bija uzskats, ka turienes ļaužu jūrā varētu patverties ne sliktāk kā mežā). Šī izklišana vien tomēr nenozīmēja iespēju zudumu kopējai organizācijai, – tādu drīzāk veicināja čekas pieaugošā pretdarbība. Uz krievu aiziešanu partizāni reizēm tiešām cerēja (jau manā laikā), bet g. k. – čekas izlaisto baumu dēļ. Šīs baumas dažkārt likās faktos pamatotas. Tā, piem. 1945. g. septembrī krievi pazuda Kurzemē no vairākām vietām (Ventspils, Kuldīgas²⁰); Ventspils–Rīgas dzelzceļa staciju priekšniekiem bija doti specifiski norādījumi, kā rīkoties, kad pa šo dzelzceļu pārvietosies kādas internacionālas militāras vienības (spriedām: lai Latvijā varētu notikt brīvas vēlēšanas vai tautas nobalsošana); līdzīgas instrukcijas bija paziņotas Rīgas sētniekiem. Viss tas izrādījās čekas režija – šādu baumu ticamības nostiprināšanai, partizānu izvilināšanai ārā no mežiem. Līdzīgs triks bija atkārtoti izsludinātās amnestijas. Kurzemē nezinu neviena gadījuma, kur kāds uz tām būtu iekritis. Vēlāk, Zviedrijā esot, kāds aculiecinieks man stāstīja, ka [19]46./[19]47. g. daži partizāni iznākuši ārā un tiešām atgriezušies savās dzīves vietās – kā amnestijā bija solīts – bet tad pēc apm. pusgada pievākti un izsūtīti. Nedomāju, ka par “sabiedroto” palīdzību daudzi sapņoja: bijām jau 1945. g. vasarā šai ziņā ļoti skeptiski. Toties likās skaidrs, ka PSRS – Rietumvalstu militārs konflikts ir īsa laika jautājums, jo pad[omju] varas nekrietnību arī Rietumi drīz iepazīs. Tāpēc liktos, ka līdz pat 1956. g. tautā dzīvas bija cerības, ka šāda sadursme neizbēgama (Berlīnes blokādes trācis, Korejas karš, nemieri Berlīnē, Polijā) – un tāpēc jāsauglabā sevi bruņotai pretestībai (ne tikai mežos). Lūzuma punkts bija ungāru nemieru apspiešana un ASV “atpasēšana”. Protams, Rodes minētās ilgas pēc Latvijas valsts atjaunošanas bija, ir un būs visu latviešu sapnis jeb gala mērķis; ka tās būtu specifiskas taisni partizāniem, to nedomāju (pretstatā Lietuvai, kur viss norisa gluži citādi un centralizēti). Atriebības alkas un naidi... Tas jau bija paspējis izpausties kā policijas bataljonu darbībā, tā Leģiona cīņās daudz nozīmīgāk. Protams, partizāniem tādu nevar noliegt, bet tas vairāk vērsās pret pad[omju] darbiniekiem uz vietas, reizē sākuma gados mazinot “sarkano teroru” – jo pad[omju] vara tieši uz vietām bija visai vārga (skat. Dzintara rakstu sēriju Pad[omju] Jaunatnē 1984. g. febr[uārī]/martā: tur minēts, cik šķidrš bijis partorgu tīkls pa pagastiem un ka parasti tad komsorgi tos aizstāja – un tāpēc arī krita lielākā skaitā). Pieņemu arī, ka partizāni visumā vairāk nīda pašu ļaudis – atkritējus (un ziņotājus, vietējo apstākļu pārzinātājus,

²⁰ F. Launaga papildinājums uz malas: “pēc pāris nedēļām atkal parādījās citas vienības (tātad: nomaiņa).”

okšķerus), nevis krievu karavīrus, kuri turklāt bija lielākās vienībās un apmetnēs nodrošināti pret uzbrukumiem. Pret melīgo komunismu partizāni dažkārt cīnījās ar saviem nelegāliem izdevumiem, kaut to sagatavošana bija ļoti apgrūtināta. Tikai šogad, piem., uzzināju, ka LNPO Kurzemē uzsāktais mēnešraksts "Tēvzemei un Brīvībai" vēlāk nelegāli izdots Rīgā (un tā redaktors vienu laiku bijis dzejnieks Aleksandrs Pelēcis; dažas zīmes liecina, ka tas tiešām bijis turpinājums Kurzemē pasāktajam).

7. 1945./46. g. ziema partizāniem būs bijusi vissmagākā g. k. pārtikas trūkuma dēļ (Kurzemē, jādomā, arī pārējos apgabalos): zeme bija izlaupīta, lauki neapstrādāti, ražas darbos cilvēku trūkums. Pad[omju] publikācijas apgalvo, ka partizānus g. k. atbalstījuši budži (lielsaimnieki) – tas ietilpst viņu domā par šķīru cīņu – bet Kurzemē pieredzēju gluži citu: mūsu galvenie atbalstītāji bija vidējie un pat nabadzīgie zemnieki (lielsaimnieki baidījās, bija komunistu acīs iezīmēti, tāpēc ārkārtīgi tramīgi – par cik nebija aizvesti, t.i., pazuduši [19]45. g. maija/jūnija filtrācijās, to nometnēs). Mazturīgais Kurzemes zemnieks (pareizāk sakot: zemniece) toties dalījās pēdējā maizes klaipā vai gaļas kumosā (tur lieliskas ilustrācijas atrodamas Dziļuma grāmatā). Pašapgāde: domāju, ka tai ziemā galvenokārt aptūrīja pad[omju] funkcionāru (miliču, izpildkomitejas locekļu) mājas kā zināmu sodu par viņu darbību. Transportu, noliktavu aplaupīšana būs sekojusi vēlāk, 1947./[19]48. g.²¹, jo tā prasīja izmisuma drosmi citādi bezcerīgos apstākļos – un tad jau sāka izdzist robeža starp partizānu cīņām un banditismu.
8. Ap šo laiku, t.i., 1945./[19]46. g. ziemā būs tiešām sākusies intensīvāka okupantu pret darbība, jo ziemā pēdas dzīt mežā ir daudz vieglāk, tāpat izsekot mājiniekiem viņu slepenajās gaitās uz mežu ar palīdzību (pārtiku, ziņām). Vai krievi šai laikā cieta lielākus zaudējumus, tas paliek atklāts jautājums. Manuprāt, viņi sākumā (1946. g.) vairāk būs izmantojuši t.s. iznīcinātājus (mēģiniet atrast, kad tādus sāka formēt: kaut kur "rakstos" tam vajaga būt, piem., A. Laura Rīgas radio ziņu rūpīgajos pierakstījumos (Stokholmā) – tur daudz šādu faktisku ziņu, bet milzu darbs to izvētīt). Tādējādi krievi lieku reizi izspēlēja latvieti pret latvieti, paši nenoasiņodami. Var arī visai droši pieņemt, ka šie izstrebītēji savā ziņā pildīja pēdu dzinēju un uzošņātāju lomu: ja kur sadūrās ar partizāniem un nespēja ar tiem tikt galā, tad ziņoja krievu speciālām vienībām vai karaspēka daļām (domāju gan, ka tai laikā "mūsu" ziņu dienests strādāja vēl ātrāk un labāk, paziņodams par krievu kustībām meža brāļiem jau laikus).

²¹ "1947./48. g." – F. Launaga iespraudums rokrakstā.

9. Viltus ir okupantiem raksturīgs jau kopš sāкта gala; krāpšus partizānu grupas viņi sūtīja Kurzemē mežā jau 1945. g. Ar slimībām bija prasti, ja ieroču un munīcijas 1945. g. bija kā ļurkst, tad medikamentu trūkums bija milzīgs (arī ārpus meža). Tāpēc, piem., 1947. g. sākumā no Zviedrijas uz Kurzemi sūtītajā laivā medikamenti bija galvenais, ko mēģināja pāri pārgādāt (šo laivu nācās atgriezt atpakaļ Gotlandē tehnisku iemeslu dēļ – un zviedru pakreisā prese par to sacēla milzīgu brēku (laivas vadītājs vln. E. Šķobe tagad ir Kanādā). Rodes rakstos tiešām 1948. g. minēts atkārtoti kā lielu deportāciju sākums; fakts tomēr paliek, ka 1949. g. martā bija visu laiku plašākās deportācijas (mūsu prese parasti min 150 000 deportēto šai akcijā; kāds pad[omju] Latvijas dzejnieks, te viesodamies, minēja baigāku skaitli: 220 000 – un daži pagasti bijuši tikpat kā “pa tīro”). Liktos, ka pēc partizānu darbības kulminācijas 1947./48. g. čekai bija jau samērā skaidrs, kādu māju iemītnieki partizānus atbalsta vai varētu atbalstīt, un tos tad sāka deportēt (kā čekai zināmos; tas nebūs līdzējis, jo pārāk daudz būs bijis “nezināmo” – un tāpēc 1949. g. vispārējās deportācijas, galīgi salaužot mugurkaulu mūsu zemniecībai).
10. (daļēji jau skārts augstāk) Partizānu “atsvešināšanās no tautas” – man šķiet neizdevies jēdziens: partizāni vienmēr bijuši daļa no tautas – tās bruņotā nesamierināmā sastāvdaļa, kuras vienīgā bāze taču bija šī tauta un nekas cits. Var gan spriest, ka dažas partizānu grupas jau 1947. g. būs bijušas tīri bandītiskas (par vienu tādu kāda Krusta²² vadībā visai plaši izrakstās Grigulis savā “Kad lietus un vēji logā sitas”²³ – to noteikti izlasiet!). Krustu pāris reizes [19]44. g. redzēju pie Kabiles novietotajā SS-Jagdverband Lettland operatīvajā štābā; atmiņā palicis drūms vīrs, latgalietis; 1945. g. pavasarī viņš sarāvās ar savu štāba pr[iekšnie]ku Borisu Jankavu un atšķīrās no štāba vienībām – pie tam itin pareizi nojauzdam, ka tajā darbojas kāds pretinieka aģents. Priekšvārds, cik atceros: Konstantīns. Vai pēc 1949. g. deportācijām jeb to laikā mežos ieplūda lielāks skaits jaunu partizānu, par to var šaubīties: daži izbēga deportācijās, bet zaudētais skaits (sevišķi to, kas dienu strādāja laukos, naktī piebiedrojās partizāniem) būs bijis nesamērīgi lielāks. Katrā ziņā par tā laika notikšanām Rode būs kvalificētākais ziņu avots: no viņa Jums derētu taisni par to laiku iegūt sīkākas ziņas, konkrētus gadījumus. Izstrīķeļus²⁴, kā minēts, pad[omju]vara organizēja jau daudz agrāk un

²² I. Kažociņa piezīme uz lapas malas: Konstantīns Krusts.

²³ A. Grigulis. Kad lietus un vēji sitas logā. – R., 1964. Autora tekstā grāmatas nosaukums neprecīzs. – *Red.*

²⁴ Tā tekstā.

nevis kā NKVD/MVD vienības, bet komplektējot no t.s. padomju aktivīstiem: komjauniešiem, miličiem, izpildkomiteju darbiniekiem u. tml., veidojot kaut ko līdzīgu mūsu aizsargiem (bet pārejoši – tikai uz šādu partizānu apkarošanas laiku, cik noprotams).

* * *

Atlikušos 4 punktus apskatīšu nākamajā vēstulē, jo nupat esmu smagā laika trūkumā: rīt jāšāk drukāt jaunais Laras Lapas numurs, tad tas jāizsūta – un tas man paņems nākamās 2 nedēļas vismaz.

Aizsūtīšu Jums nākamnedēļ LPSR ZA Vēstis – rakstu par partizāniem, kā arī “Cīņas” sēriju pērnā.

No visiem šiem publicējumiem var spriest, ka pad[omju] varai rūp nacionālos partizānus degradēt trejādi:

1. tā bijusi tikai sporādiska pretdarbība, nevis tautas atbalstīta kustība – un te akcentēts šis kustības “bandītisms”, resp. tīri krimināli nodarījumi;
2. tā bijusi, tomēr, šķiru cīņa pad[omju] varai ar budžiem (tātad – ne pārāk “sporādiska”);
3. tā bijusi, sevišķi Kurzemē, lielvācu inspirēta, pat vadīta būšana jeb t.s. jagdferbandisms.—

Pēdējo momentu viņpuses “vēsturnieki” sevišķi mēģina izcelt, jo neapšaubāmi tas partizāniem atņēma apzīmējumu “nacionālie” – ja pad[omju] publicistiem būtu taisnība. Diemžēl Kurzemē 1944./[19]45. g. pirms kapitulācijas šis SS-Jagdverband's tiešām spēlēja prāvu lomu, faktiski vienīgo legālo, vācu varas pieļauto. Tur man būtu milzum daudz ko piebilst un izskaidrot faktiskos apstākļus. To citreiz – vai atbildot Jūsu jautājumiem. Tāpēc jo nozīmīgs ir J. Dzintara raksts Dz[imtenes] Balsī, jo tas runā pretī šai pad[omju] vēsturnieku izdomai: plkv. Osis un LNPO priekšnieks Teodors Jansons Liepājā pēdējā nedēļā pirms kapitulācijas tiešām ir paguvuši vienoties par Kurzemē proklamētās Pagaidu valdības un LNPO ciešu sadarbību – un Jagdverband'am nekādas lomas vairs nav jau tad (kaut T. Jansons nomināli vēl skaitījās pakļauts B. Jankavam; līdzīgā situācijā, gan citādos apmēros, atradās plkv. Kalpaks iepretim ģen. R. fon Golcam 1919. g. – tai pašā Liepājā...). Līdz ar to Dzintars, bij[ušais] Talsu apr[īnļa] Līdagu²⁵ pag[asta] komjaunietis, pats savu “teoriju” ar šo rakstu ir apgāzis. Jo galu galā: sākot ar kapitulācijas dienu, tāds SS-Jagdverband's taču vairs nepastāvēja un neko vadīt vairs nespēja... un B. Jankavs kļuva vienkāršs meža brālis (visai nožēlojams pie tam un tad jau manā pakļautībā, kaut pie kādas mazas grupiņas, ar kuru man nebija daudz sakaru). Cita lieta, protams, ir tas, cik atsevišķi bij[ušie] SS-Jagdverband'a

²⁵ Tā tekstā. Pareizi: Lībagu.

locekļi jeb štābinieki bijuši aktīvi gados pēc kapitulācijas. Tā kā viņi g. k. komplektējās no bij[ušajiem] vācu SD vīriem (latviešiem), tad savu rīkļu rāvēju iedabu viņi mežos būs attaisnojuši un smagi degradējuši nacionālo partizānu gaitas un cīņas. Pad[omju] publicisti šo momentu labi apzinās un mēģina to apspēlēt ar viņu rīcībā esošajiem dokumentiem cik vien iespējams. Jūsu publicējums Arhīvā varētu būt pirmā spēcīgākā atbilde šai punktā – un, manuprāt, Jums derētu koncentrēties tieši uz to.

Starp citu: Latvijas sūtniecībā Londonā vajadzētu būt plkv. R. Oša atmiņām vai aprakstiem par šīm 1945. g. maija t. s. Kurzemes valdības dienām – un tādu materiālu noteikti cenšaties dabūt savā rīcībā – pēc 40 gadu notecējuma tas vairs nevarētu būt “slepens” un ļoti noderētu jūsu apcerē.

Lai nu veicas!

Ar Dievpalīgu

F. L. [aunags]

* * *

28. okt. 1985.

1985. g. 20. X

Labas dienas!

Esmu aizkavējies – nācās “laist tautā” LARAS LAPAS 36. n[umu]ru (ko pats drukāju, brošēju, izsūtu), un tas aizņem turpat trīs nedēļu brīvā laika.

Turpinot piebildes pie jūsu Plāna uzmetuma B:

11. Nesaprotu, par kādiem partizānu vadoņiem var runāt 1953. g., jo partizānu kustība iznīka jau 1949. g. pēc lielajām deportācijām; kas palika, būs bijušas nedaudzas grupas, drīzāk jau bandas. Neesmu neko tādu – par centralizēšanos ap 1953. g. – lasījis; ja Rodem ir tāda info,²⁶ tā cita lieta, bet, manuprāt, būs bijis kāds atsevišķs mēģinājums (Rodes grupa?). Liekas, būšu jau agrāk minējis, ka labi vien bija, ja 1945. g. rudenī nepanācām centralizētu vadību Kurzēmē: būtu tad iekrituši visi. Ka tādi mēģinājumi bija 1946.–48. g., par to liecina Grigūļa romāns, kaut tajā grūti izšķirt rakstnieka izdomu no faktiem (daži piemēri viņam tomēr ir visai pārlicinoši). Nedomāju arī, ka 1949. g. kolektīvizācija ievērojami kāpināja partizānu skaitu. Deportācijām izbēga, mežos iegāja varbūt pāris simti. Viensētu bāzei vairs nepastāvēt, skaits vairs nevarēja pieaugt: pārtikas un sakaru jautājums.
12. Rodem būs taisnība: 1953. g. uzlūkojams par part[izānu] kustības beigām. Pērngad savā stāstījumu turnejā dzirdēju no diviem

²⁶ Tā tekstā.

- klausītājiem par divām grupām, kas beigušas darboties 1953. g.: viena Kurzemes Z[iemeļu] galā (likvidēta kaujā), otra ZA [Ziemeļaustrumu] Vidzemē – padevusies (tās vadītājs teicis, ka 1952. g. pa radio dzirdējis Eizenhaueru solāmiešus Austrumeiropu atbrīvot no padomju kundzības – un tāpēc vēl vienu ziemu palikuši bunkurā, cerēdami...). Arī padomju periodika 1953. g[adu] min kā partizānu galīgo likvidācijas laiku. 1956. g. notikumi Ungārijā latviešiem atņēma pēdējo cerību uz pārmaiņām, Rietumu palīdzību; tā bija vairāk vispārējas pretestības gribas satriekšana uz laiku... Kruščova²⁷ runai 1956. g. un “atkusnim” būs bijusi lielāka nozīme latv[iešu] komunistu starpā, arī mākslu jaunradē, nevis jau izčākstējušās partizānu kustības atdzīvināšanā.
13. Pareizi – sākot jau ar kādu 1953. g.
 14. Par to jau Jums rakstīju. Par tādu skolēnu patruļu negribas ticēt: tāda versija tikai cenšas veidot fikciju, ka “tauta” bijusi modra, palīdzējusi izpletņu lēcējus sagūstīt, bet faktiski minētā nodevība (Rietumu spec. dienestos) bija īstenais iemesls, ko “šamie” mēģināja kādu laiku slēpt – līdz Filbija u.c. “kurmju” atmaskošanai. Cik zinu, Riekstiņa u.c. viņa biedru uzdevums bija ziņot novēroto (militārā izlūkošana), līdztekus veidojot partizānisku ziņu tīklu; ja sāktos liela apmēra sadursme (III P. K. [Trešais pasaules karš]), tad, protams, viņu darbība iegūtu arī mūsu zemei nozīmīgu raksturu. Bet jau ap 1953. g. sākumu vismaz amerikāņi partizānisko līniju (aģentu iesūtīšanu pa jūru vai gaisu) sāka aizstāt ar legālākām iespējām, resp. parasto spiegošanu normālākā veidā.
 15. Astoņu gadu laikā pagurums ir tikai dabīga parādība. Liktos arī, ka partizāni paši zaudēja samērā maz, bet toties apcietināšanām un izsūtīšanām bija pakļauti viņu atbalstītāji, kurus pamazām izspiegoja, pieķēra – un tur zaudējumi būs bijuši tūkstošos, ne vairs simtos (kā partizānu likvidēšanas gadījumos). Arī tas samazināja partizānu bāzi civiliedzīvotāju starpā. Piedevām vēl saimnieciski jo nožēlojamie apstākļi jaunajos kolhozos – vismaz pirmos desmit gadus (līdz apm. 1959. g.): tā pati pārtikas bāzes sarukšana.

* * *

Kā lasāt, par šiem punktiem varu spriest tikai aptuveni, iejūtoties toreizējos apstākļos, bet nezinot īstenību, tiešos faktus. Jums atliks pamatīgi burties pa pretnieka publikācijām: kaut ko tur tomēr var izlobīt.

J. Dzintara raksti (Z[inātņu] A[kadēmijas] Vēstis, Cīņā, Pad[omju] J[aunatnē]) galvenokārt nodarbojas ar stāvokli 1944./1945. g., nopūloties pierādīt, ka tā bija nacistu veidota, it kā vadīta kustība, nevis tautas

²⁷ Tā tekstā. Pareizi: Hruščova.

spontāna reakcija. Domāju, ka Jums pie tā nederētu pārāk kavēties, tikai īsi atspēkot dažus pārāk klajus izdomājumus, aplamus apgalvojumus. Īpaši svarīgi izcelt LNPO patstāvību iepretim Jagdverbandam (tur J. Dz[intara] raksts par pl. Oša un T. Jansona sarunām un vienošanos Liepājā 1945. g. maija sākumā faktiski sagrauj viņa "Jagdferbanda mītu" – jo B. Jankavs tur vairs nav klāt, ir jau pastumts malā, kā tas turpinājās arī meža gaitās).

Tālāk visādi krikumi, ko esmu savācis, kas daļēji izmantoti manu stāstījumu turnejās:

Ā. Šildes "Važu rāvēji", 8. lpp.: Pad[omju] varas interesēs ir šo latv[iešu] tautas pretestību (partizānu cīņas) tai – noklusēt. – Mūsu interesēs ir rīkoties tieši otrādi: būt pašiem informētiem par to, darīt to zināmu pasaulei.

Lietuvā 1944.–[19]52. g. nac[ionālie] partizāni zaudēja vismaz 40 000 vīru (V. S. Var[...]²⁸ "Human rights issues in Est., Latv., Lith.", 1981).

Partizānu kustības galvenie trūkumi (paša vērtējums):

1. trūka medikamentu (jau 1945. g. rudenī Kurzemē); nebija sagādāti un attiecīgi izvietoti krājumi;
2. pietrūka radistu un esošās rācijas (r. tel. raidītāji)²⁹ nebija pārbaudītas praksē, tāpēc r. tel.³⁰ sakari no Zviedrijas 1945. g. rudenī netika atjaunoti (manas sakaru grupas neveiksme...);
3. cīnītāju morāle strauji sašļuka, izpaliekot pabalstam no ārzemēm, kaut vai uzmundrinošu radio ziņu veidā: Rietumi 1945./[19]46. g. vēl brāļojās ar moskovītiem – un krievu propaganda to labi apspēlēja, norādot uz cīņas bezcerīgumu.

Pad[omju] J[aunatne], 1983. g. okt.:

1953.–[19]54. g. ar aktīvu republikas komjaunatnes palīdzību tika iznīcinātas buržuāziski nacionālās pagrīdes atliekas. (Domājams: partizānu atbalstītāji pilsētās. – FZL³¹).

Pad[omju] L[atvi]jas Komunists, 1974. g. Nr. 12:

Pretpadomju spēku pamatkodolu veidoja latviešu SS leģiona atliekas un kontrrevolucionāras fašistu grupas.

Lietuvas Augst[ākās] Padomes loc[eklis] un "Literatura i Menas" galv[enais] red[aktors] Reimers, 1970. g. (kādam latvietim): Ja Latvijā starp nac[ionāliem] partizāniem un to gūstītājiem notika sadursmes, tad Lietuvā risinājās brāļu karš (citēts brīvi – pēc stāstītāja atmiņas).

²⁸ Teksts lapas labajā malā izdzisis.

²⁹ Tā tekstā. – Red.

³⁰ Tā tekstā. – Red.

³¹ FZL – Fredis Ziedonis Launags.

V. Labinskis Sen[iors] (Vācijā, Minsterē; sarunā ar FZL 1984. g. aug.). Deportēts kā pol[itiskais] darbinieks, 1941. g., atlaists uz Latviju, tad izkļuvis uz Vāciju 1966. g.):

Vjatkas gulagā [19]47./[19]48. g. plūda iekšā apcietinātie latviešu partizāni un to atbalstītāji. Reiz tur pienāca vesels etaps (ap 100 personas) ar 20–45 g[adus] v[ecām] sievietēm no Kurzemes. Tās bija spītīgas, drošas, atsacījās runāt krieviski (pratināšanās): “Mēs saprotam tikai latviski!” (no viņa Jums derētu sīkāka informācija; viņam laba atmiņa, daudz faktu no apcietināto stāstiem).

Austr[ālijas] Latvietis, 1973. g. 9. nov. raksts “Jauni tautas varoņi” – ziņas no bij[ušā] dobelnieka Vilhelma Celma, kas par part[izānu] darbību izcietis 25 g[adus] dažādās ieslodzījuma vietās; 1945. g. bijis nepilnus 20 g[adus] v[ecs], pēc kapitulācijas kritis gūstā, izbēdzis, pievienojies nac[ionālajiem] partizāniem, bijis kādas vienības vadītājs Raņķu apkārtnē; 1973. g. vidū izkļuvis uz R. Vāciju, kur apmeties uz dzīvi Pfalcā. Pēc viņa vērtējuma, vismaz 70 % L[atvijas] iedzīvotāju atbalstīja partizānus, 15 % izturējās piesardzīgi, tikai 5–7 % nevēlējās atbalstīt.

Pad[omju] L[atvijas] rakstnieki, kuru darbos minēti nac[ionālie] partizāni: A. Grigulis “Kad lietus un vēji sitas logā” (1964. g.); O. Vācietis “Tās dienas acīm”, 1959 (stipri autobiogrāfisks); Imants Auziņš “Mājas pulcējas baros” (bērnības atmiņas), 1974. g.; Visvaldis Lāms “Jokdaris un lelle”, 1971. g.; arī Harijs Gāliņš.

Dažas manas atziņas:

1. partizānu cīņas veids, pretēji frontes darbībai, ievērojami taupa cīnītāju dzīvības. Ja zem lielvācu vadības latvieši zaudēja ap 35–40 000 cīnītāju (bezvēsts pazudušos un gūstā kritušos neskaitot), pie tam 3 gadu laikā (1942.–[19]44./[19]45.), tad nac[ionālie] partizāni astoņos gados nebūs zaudējuši vairāk par 800–1000 vīriem, gūstā kritušos nerēķinot (J. Dzintars padomju pusē saskaitījis ap 1600 kritušos; partizānu pusē skaits noteikti mazāks) – un astoņos gados!
2. pret meža brāļiem aviācija un tanki ir tikpat kā bezspēcīgi: mežs nomaskē, koki un purvi ir teicams šķērslis tanku darbībai. Vajātāji var darboties tikai kā kājnieki – un viņiem svešā, nezināmā apvidū;
3. nac[ionālie] partizāni turpināja cīņu pret padomju okupantiem, bet ne vairs zem lielvācu komandas; to atbalsta bāze bija pati tauta, tās lielais vairākums;
4. līdz ar to nac[ionālie] partizāni atspēkoja padomju mītu par 1940. g. “tautas sacelšanos”, it kā sociālistisku revolūciju;
5. nac[ionālie] partizāni nomazgāja 1940. g. piedzīvoto nacionālo valstisko negodu, kad Latvijas valdība kapitulēja padomju ultimātam bez šāviena.

Domāju, ka pagaidām pietiks. Tagad gaidīšu konkrētus jautājumus, kas radīsies, kad sāksit rakstīt. Lai Jums veicas un neaptrūkst spēka!

Sadarbīgi un līdzjutīgi

Fredis L [aunags]

*P. S. Vai komponists V. Kažociņš Jums bija rada! ("Kā gulbji balti padebeši iet..."). Un vai varu Jums nosūtīt "manu" LARAS LAPU – ieinteresēšanai?*³²

* * *

07.oct. 1985

1985. g. 25. sept.

Labas dienas!

Ceru, ka Z[inātņu] A[kadēmijas] Vēstis 1982. g. okt. kopiju saņēmt. Vēlāk apdomājos, ka bez maniem komentāriem Jūs tomēr varētu zemapzinīgi ietekmēties no šamo pasniegtā "kokteiļa" (patiesība un meli – pus-uz-pusi). Dzintars rādās tieši vismaz gadus 10 būries ap tā laika dokumentiem, liecībām. Atceros lielāko daļu viņa minēto personu, tāpēc varu arī visai objektīvi pateikt, ko Dz[intars] ir tiem piedēvējis "no lieka". Šis būs garš saraksts, bet palīdzēs Jums "nodibināt patiesību" (manā vietā, jo man nūdien nav laika ar viņu polemizēt jeb – kā Vizma Belševica to ieteikusi: "Mūžīgais var klusēt..." – un tā nu ir mērena savas astītes celšana, ne tikai atruna).

52. lpp. minētie iznīcinātāju bataljoni ir tie paši istrebiteļi; šķiet, ka Vidzemē, Latgalē, Zemgalē tādi bijuši jau 1944. g. beigās; Kurzeme 1945. g. tādus vēl nezināja (varbūt radās arī tur 1946. g.?).

53. – (1. vēre) Boriss Jankavs – no latv[iešu] SD aprindām, pusē krievs – krita krievu rokās tikai 1947. g. janv[ārī] Vārmē pie Kuldīgas (ja var ticēt grāmatas "Spartaks Kurzemē", krievu val[odā], autoriem). Šai gadījumā: viņš varēja liecināt tikai par SS-Jagdverband Lettland operatīviem, resp. lielvācu spraustajiem mērķiem. LNPO, resp. manai grupai, ar šiem mērķiem nebija nekā kopēja.

do, 4. r. k.: minēts "plašs latviešu lauku buržuāzijas–budžu slānis". Tā nostājai nebija nekā kopēja ar lielvācu izlūkdienesta iecerēm – mūsu zemniecības nostāja bija tīri latviska (kaut mērķi vietumis sedzās).

do: Reiha Galvenā drošības pārvalde = Reichssicherheitshauptamt = RSHA (šīs pārvaldes apzīmogotu apliecību man bez prasīšanas iedeva 212. Frontaufklärungsgruppe³³ vadītājs ltn. Hasselmans 1944. g. 19. sept.

³² P. S. pierakstīts ar F. Launaga roku.

³³ Frontes izlūkošanas grupa.

Ikšķilē, kad šī Abwehr'a vienība izkārtoja manu pārkomandēšanu no Rīgas policijas pulka – kaš devās uz Vāciju – uz LNPO darbības izvēršanu Vidzemē, tad Kurzemē. Šim dokumentam nebija noilguma, tā bija plaša pilnvara un ārkārtīgi veicināja visādu lietu “noformēšanu” ar vācu iestādēm Kurzemē].

do, 5. r. k.: nekāda “priekšlikuma” nebija; notika apstākļu spiesta sadarbība ar pretboļševismu kā kopējo saucēju.

54. lpp. 1. r. k.: prof. Mārtiņš Prīmanis bija paredzēts kā LNPO plānotās Latvijas Pagaidu valdības galva. Šo valdību vajadzēja izsludināt pa radio Rīgā [1944] 26. sept[embrī] – Latv[iešu] leģiona vienībām ierodoties Rīgā un aplenct Radiofona ēku – bet lielvāci par to uzzināja un vairākus paredzētās valdības locekļus steidzīgi “novirzīja” uz Vāciju; leģionu nelaida cauri Rīgai, bet pārcēla pāri Daugavai stipri vēlāk [vēl šai Pag[aidu] valdībā bija paredzēts pl. ltn. A. Dzenītis, liekas, arī B. Einbergs; par šo “projektu” gādāja Felikss Rikards, kas tolaik vēl skaitījās LNPO vadībā]. Tātad – prof. M. P[rimanis] nebija nekāds kolaboracionists, bet pretvācu (un pretpadomju) darbinieks, mums pieņemams.

do: A. Dzenītis vēlāk bija Kurzemē, bet nepavisam netaisījās “valdīt”: ar kādu bruņotu grupu viņš 1944. g. vēlā rudenī bija ar varu mēģinājis uzklūt uz t. s. zviedru laivām, bet to vadība (Dr. Valdemārs Ģinters) ar savu apsardzi šo nodomu izjauca – viņš pats (V. Ģ[inters]) man par to vēl Kurzemē 1945. g. sākumā pastāstīja, A. Dz[enītis] ļoti negatīvi raksturodams. Pēc kapitulācijas A. Dz[enītis] slēpās kaut kur Kurzemē; nekad netikām viņu uzgājuši.

do: Jānis Veide (saukts mežā par Lielo Jāni) bija arī Rīgas aizsargu pulka kom[an]d[ie]r[is]; viņam pakļauts bija Sakaru bat. kom[andie]r[is] Rūdolfs Turks, skat. tālāk, kas tagad mīt Ņujorkā. Veide vēlāk Kurzemē esot darbojies – laikam Liepājas apriņķī – kā partizāns kopā ar Vilmu Briedi, sauktu Stirniņu (Rīgas operas soliste), – ne ar vienu no viņiem mums 1945. g. mēnešos nebija sakaru, jo Liepājas apr[īn]ķi uzskatījām par pārāk apdraudētu lielā krievu karaspēka blīvuma dēļ.

do, 3. r. k.: par [19]44. g. jūlija beigās pieņemto “Himler'a lēmumu” trūkst (J. Dz[intarā]) vēres. Pieņemu, ka tāds ir piedzejots – lai degradētu latviešu pašu jau pasākto nac[ionālo] partizānu organizēšanu. Domājams, ka tie 4 ar Skorcēnija³⁴ pilnvarām ieradās, lai noskaidrotu apstākļus uz vietas un sāktu plānot.

³⁴ SS štandantenfirers Otto Skorcēni (*Skorzeny*). Tika nodibināts SS Jagdverband Ost štābs, kura darbībai bija jāaptver bijušās Ostlandes teritorija. Par tā priekšnieku tika iecelts šturmbanfirers Pehauss. (V. Samsons. Kurzemes meži šalc. – Rīga: Liesma, 1974. – 216., 320., 323.lpp.

do: par B. Jankavu runāja, ka viņš bijis kādu laiku feldžandarms, vēlāk trenēts Holandē spiegu/diversantu skolā: jūsvoja par 19. div[īzijas] cīņām Kurzemē (bet pats ar sava štāba apm[ēram] 500 vīriem uz fronti tomēr negāja...). Dzimis ap 1917. g., melnīgsnējs; sieva Zaiga (skat arī A. Grigūļa romānu "Kad lietus un vēji.."). Leonīds Siliņš (Zviedrijā) viņu min kā Kureļa grupas izspiegotāju (kopā ar Silarāju un Kārklīnu); tā varēja būt – arī man viņš likās bistams, pārāk provācisks.

do, 5. r. k.: Herberts Teidemanis – 1941. g. jūl[ijā]/augustā "Valmieras bende" (tur latvieši "uz savu roku" apšāva kādus 2000 sikos komunistus, līdzskrējējus), vēlāk pie SD kā latv[iešu] politiskās daļas pr[iekšnie]ks. Kurzemē 1944./[19]45. g. vadīja t.s. Jagdkomand'u (sarkano partiz[ānu] apkarotājus) ar štābu Zlēku pilī. Baigs vīrs, tiešām – kara noziedznieks (vēlāk izkļuva uz R. Vāciju). Pēc kapitulācijas Zlēku latvieši–patrioti man personiski stāstīja par viņa zvērībām.

do: A. Puriņš – ko personiski sastapu Liepājā 1945. g. martā – tiešs pretstats iepriekšējam: lietišķs, korekts, lietpratējs sarkano parašutņiku lietās (teica man, ka līdz Rīgas krišanai pats personiski nopratinājis visus Latvijā iesūtītos, sagūstītos sarkanos izpletņu lēcējus, labā daļā latviešu zēnus). Liepājas periodā centās sagūstīt sark[ano] partizānu A. Macpanu, bet līdz martam – bez sekmēm.

do: Līdumnieki = 1943. g. vasarā (?) dibināta ļoti provāciska latviešu organizācija, vairumā sastādoties no SD latv[iešu] darbiniekiem, ziņotājiem. Īsti latvieši kangari! – un politiski nejēgas, ticot līdz pēdējam Lielvācijas uzvarai.

55. lpp. 1. r. k.: Raimonds Silarājs – kopš arhitektūras studijām paziņa (vai pat draugs) Teodoram Jansonam, LNPO pr[iekšnie]kam Kurzemē kopš apm. 1944. g. okt. Kad SS Jagdv[erband] 1944. g. nov. vidū pārņēma visu latv[iešu] partizānu organizēšanu Latvijā, arī LNPO nācās šķirties no līdzšinējās sadarbības ar vācu Abwehr'u; R. S[ilarājs] uz minētās pazīšanās pamata tomēr pārliecināja B. Jankavu, lai atļauj mums Kuldīgā (LNPO štāba mītne) darboties puslīdz patstāvīgi – un tādējādi paglāba mūs no Kureļa grupas likteņa (LNPO pārziņā palika Kurzemē organizētās pagastu grupas, kopskaitā apm. 1500 vīru; oficiāli skaitījāmieš gan SS Jagdverband'am padoti, bet darbojāmieš kā tā politiskais štābs – blakus Jankava operatīvajam. Šī simbioze mums derdzās un pareizi: tagad Dzintars u. c. pusvēsturnieki arī LNPO var "piešūt" vācu padotību, kaut būtībā tādas nebija, pēc kapitulācijas – nepavisam ne!). R. S[ilarāju] 1944. g. beigās komandēja uz Dancīgu; vēlāk atklīda ziņas, ka kādā strīdū ar vāciešiem viņš nošauts. (Sūtniecībā Londonā ziņas – it kā bijis Anglijā. – I.K.³⁵)

³⁵ I. Kažociņa piezīme.

do, 2. r. k.: laba daļa pārkonkrustiešu (F. Rikards, O. Mitrēvics, T. Jansons u.c.) 1944. g. jūlijā iestājās atjaunotajā aizsargu organizācijā, g. k. lai varētu turēt ieročus un veidot latv[iešu] nac[ionālo] partizānu organizāciju (politisks paradokss, jo pārkonkrustieši bija pret-ulmanisti, aizsargi toties skaitījās zemsaviešu "armija", noteikti pro-ulmaniska).

do, 3. r. k.: Edgars Rodums, viens no Līdumnieku dibinātājiem. [19]42. g. viņu izslēdza no tad jau nelegālās Pērkonkrusta organizācijas par pierādītu aizturēto/nošauto žīdu mantu piesavināšanos. Izslēgts arī no Latviešu Kartotēkas (t.s. Rikarda grupas), viņš pārgāja pie vācu SD Reimersa ielā, kur darbojās III nodaļā un 1943. g. martā nodeva lielvāciem visu L[atviešu] Kartotēku kā pretvācisku (viņa III nod[al]as) darba biedra Oļģerta Dreimaņa liecība manam draugam Austrālijā ap 1977. g.). Tagad ASV Pensilvānijā un Latv[iešu] Palīdzības Fonda vadībā (!).

do, 5. r. k.: Emīls Grapmanis (selonis – tāpat kā F. Rikards, B. Einbergs, O. Mitrēvics) 1945. g. vasarā pārķļuva Zviedrijā; zviedri zināja viņa augsto posteni SS Jagdverband padarīšanā un tāpēc "internēja": ierādīja darba vietu akmeņlauztuvē ar noliegumu atstāt dzīves vietu (uz gadiem 3–4). Tikos ar viņu 1946. g., kad viņš man pamatīgi referēja par SS Jagd[erband] un tā vadību Vācijā: bijusi visai uzpūsta, nereāla lieta, bet viņš tajā darbojies, lai paglābtu daudzus latv[iešu] jaunus cīnītājus no bojā ejas frontē, Vācijai strauji sabrūkot. Visai piedzīvojis, gudrs vīrs; apsvēdīgs.

do: Latv[iešu] leg[ion]a] ģen[erāl] inspektora štābs 1944. g. jūlijā/aug[ustā] un vēlāk bija noteikti pret nac[ionālo] partizānu organizēšanu (Bangerska viedoklis: visiem cīņās spējīgiem – uz fronti!). Vienīgi pl. A. Silgailis mūs drusku saprata (ar viņa palīdzību panācām, ka manu draugu – 1946. g. LNPO vadītāju – Romānu Šternbergu pārkomandēja no ģen[erāl] insp[ektora] štāba uz LNPO veidošanas grupu (212. FAG paspārnē).

do, 6. r. k. 212. FAG, vad[ītājs] lt. Hasselman's tiešām apgādāja LNPO darbiniekus ar minētajām jo vērtīgajām RSHA apliecībām, mēģināja arī apgādāt mūsu jau uzstādītās grupas (Vidzemē) ar raidstacijām (racijām – krievu termins), cenšoties tādējādi šīs grupas turēt savā kontrolē; mūsu radiotelegrafistu organizētājs doc. (saukts Profesors) Aleksandrs Akmentiņš (1904–1973) savukārt centās vāciešus apvest ap stūri. Cik zinu, Kurzemē viņš pievienojās Kureļa grupai, kurai sept[embrī]/okt[obrī] laikam jau bija radiotel[egrāfiskie] sakari ar LCP aprindām Zviedrijā. Kureļa grupu likvidējot, vācieši Kureļa štābā esot atraduši "pazudušo" Akmentiņu, viņu tomēr uzskatīja par tādu speciālistu, ka aizveda uz Vāciju, kur viņam tika uzdots izveidot SS Jagdverband'a speciālo slepeno raidstaciju (it kā Hohensalz'ā) – visām zemēm Eiropā, kur šis SS-[agd]v[er]b[and] darbojās. Lt. Hasselman's, lt. von Firkss u. c. 212. [FAG] virsnieki līdz beigām palika K[urzemē], ar štābu Matkulē, nodaļu Kuldīgā. Par maj. O. Krausu dzirdēts, bet fakti aizmirsti.

do, 7. r. k.: nekāda "norādījuma" nebija, gluži otrādi: LNP organizēšanas centrs jau bija radīts ([19]44. g. jūl[ija] beigās Rīgā), kad vācieši piedāvāja to atbalstīt (F. Rikardam no 1940./[19]41. g. pagrīdes bija labi sakari ar dažiem Abwehr'a virsniekiem; tie bija armijas vīri – un zināja, ka Rikards 1943. g. martā smagi cietis, sadauzīts vācu SD vīru rokās – kas tagad piedāvāja sadarbošanos uz "džentlmeņu vienošanās" pamata, aizmirstot bijušo).

do: Harijs Maldonis – Līdumnieku ideologs; Kurzemē [19]44./[19]45. g. pie B. Jankava operatīvā štāba, pie Kabiles, darbojās kā propagandas vadītājs. Iejaucoties Latv[iešu] Nac[ionālo] Partizānu organizācijas lietās, viņš panāca, ka mūsu mēnešraksti "Astoņpadsmitais Novembris" (pievienots šai vēstulei) jau ar 2. n-ru zaudēja mūsu iecerēto patstāvību (palasot redzēsīt, ka "Toreiz un tagad" labā sleja jau piebārstīta ar Maldoņa klišejiem: derības ar nāvi... Slēpņos zvērestā saslēdzās... pēdējā nestundā līdz kaulu smadzenēm... nomazgāsim savas tautas kaunu un postu... no ienaidnieka kauliem utt. – kas bija galīgi šķērsām mūsu 1. n-ram un nosvērtai, godīgai, patiesai valodai. Cik atceros, arī kreisajā slejā 3. r. k. jau ir pilna ar "maldonismu"... Vēl iznāca 3. n-rs – tā kopija man ir – tad laikam arī B. Jankavs ieskatīja, ka šāds izdevums "smird", ir latviešiem pret spalvu, un to izbeidza). Par mūsu štābiņu (5 darbinieki) Kuldīgā viņš mēdza zoboties kā par potenciāliem "Zviedrijas braucējiem" – un mēs no viņa stipri uzmaniījāmies. Pēc kapitulācijas viņš esot ar savu draugu Mintautu Plāķi (profesora J. Pl[āķa] dēls) manīti ejam uz Rīgas pusi pa mežu takām...

56. lpp. 1. r. k.: Pauls Timofejevs – vai nu L[atvi]jas krievs jeb latgalietis – bija viens no B. Jankava štāba virsniekiem. Likās gaišs, možs, patīkams. Tālākās gaitas nezinu.

do: Rūd[olfs] Turks – jau minēts. No Rīgas pārcēlās uz Liepāju [19]44. g. rudenī. Skaitījās LNPO darbinieku pr[iekšnie]ks (nomināli – jo darbojāmies pie viņa komandētā Sakaru bat[aljo]na, Rīgas periodā). Liepājā viņš darbojās avīzes "Tēvija" vadībā, kapitulācijas dienās izkļuva uz Zviedriju, no turienes – zviedru valdības "spaidīts" (tāpat kā Andrups, prof. K. Straubergs u. c.) – pārcēlās uz ASV, tagad mīt Ņujorkā, kur satiku viņu 1984. g. martā, kad tur referēju par latv[iešu] nac[ionālajiem] partizāniem; pēc referāta viņš apstiprināja, ka mani fakti esot pareizi... Vēlāk atrakstīja, ka būtu jāatjauno LNPO darbība (!).

do: Krišjānis Kroniņš, pārkonkrustietis, 1941.–1943. g. Latv[iešu] Kartotēkas darbinieks (bet netika apcietināts). Atradu viņu 1944. g. Ventspilī apcietinātu, panācu viņa atbrīvošanu un nozīmēšanu par manu palīgu Ventspils aprīņī (tas skaitījās līdz kapitulācijai manā pārziņā; palika tāds arī meža mēnešos). Mežā mums vajadzēja tikties, bet krievu ķemmes viņu [19]45. g. maija vidū tā pārbaidīja, ka viņš atstāja nozīmēto

tikšanās vietu un pazuda no mūsu redzes aploka; pieņemu – drīz tika sagūstīts.

do: T. Jansons, F. Rikards, F. (ne Alfrēds!) Launags, R. Šternbergs – visi bijām Latv[iešu] Kartotēkas darbinieki, bet tikai abi pirmie bija darbojušies Pērkonkrustā. Šis četrinieks sāka [19]44. g. jūl[ija] beigās organizēt latv[iešu] nac[cionālos] partizānus (LNP), pārdēvējoties vēlāk par LNPO (Kurzemes periodā). Pirmie trīs bijām apcietināti 1943. g. martā, pavadījuši ilgāku laiku Rīgas centrālcietumā, tad Valmieras konc[entrācijas] nometnē (oficiālais nosaukums: Ersatzgefängnis Wolmar) – par bīstamu pretvācisku darbību, vācu SD izspiegošanu u. tml. Šo faktu pad[omju] publikācijas nekad kopš 1945. g. nekur nav pieminējušas – tas sagrautu viņu pūliņus pataisīt mūs par lielvācu līdzskrējējiem.

Roberts Krastiņš, stud. med. (mans klases biedrs Rīgas pils[ētas] Otrajā vidusskolā; dzim. ap 1920. g.) – pievienojās LNPO vadības grupai 1944. g. jūl[ijā]. Rīgā. 1944. g. okt[obrī] kopā ar viņu iekārtojām Kuldīgā LNPO pagaidu štābu; kopā ar viņu un R. Šternbergu iegājām 1945. g. 9. maijā mežā un līdz 1945. g. sept[embra] beigām bijām faktiskie LNPO atlieku vadītāji, resp., pārorganizētāji. Zviedrijā 1948. g. no speciāla kurjera saņēmēmu ziņu, ka R. Krastiņš kritis kopā ar kādu ielenktu meža grupu Kurzemē (datums nezināms). Mežā viņš skaitījās mūsu “dakterīris”, bija gaišs, atjautīgs, visai pārdošs.

do: Kārlis Bonzaks³⁶ – LNPO vadītājs (pagastu grupām) Talsu apr[īnķī], baudīja autoritāti savā apkārtnē, likās drosmīgs cīnītājs. Pēc kapitulācijas mums neizdevās nonākt kontaktā ar viņu un Talsu grupām – pietrūka laika (man).

do: Jānis Kārklīš – viens no B. Jankava palīgiem bija Kārklīš; varētu būt tas pats.

do: A.³⁷ Akmentiņš – jau minēts. 1945. g. aprīlī ar lidmašīnu (un kopā ar dēlu padsmiņnieku) atgriezās Kurzemē, jo: “Berlīnē viss jau čupā” – viņš tik tikko izkļāpotojis atgriešanos uz dzimteni, lai stātos B. Jankava rīcībā. Satiku viņu toreiz Cīravas lidlaukā izkāpjam no Junkersa lidmašīnas (ar kuru man un O. Mitrēvicam bija jādodas uz Vāciju – lai tur uzmeklētu Alfr[ēdu] Valdmani, kas mums bija jāaicina par īstenākas latviešu valdības galvu Kurzemē; lielvāci bija apjēguši, ka Potsdamā dibinātā Nač[ionālā] Komiteja “nevelk”, ka valdība jāveido Kurzemē un latviešiem pašiem. Šie ir agrāk nekur nepublicēti fakti – un J[āņa] Dz[intara] š. g. maija raksts Dz[imtenes] Balsī atsedz šī RSHA, resp. Himlera šacha vilciena aizkulises – pat man tās nebija zināmas toreiz!)

³⁶ Tā tekstā. Pareizi: Jānis Bonzaks. – *Sastād.*

³⁷ Aleksandrs – I. Kažociņa piezīme. – *Sastād.*

Līdz kapitulācijai viņu "nodarbināja" Jankavs, kam turienes štābā bija 5–6 latviešu radiotelegrafisti, Akmentiņa bij[ušie] mācekļi. Īsi pirms kapitulācijas viņš padeva mums Kuldīgā ziņu, ka pārņāks pie mums, LNPO (to Jankavs tad jau atzina kā īsto rīkotāju, latviskās līnijas izcīnītāju). Kopā ar Ēdoles dzirnavnieku Auģi (bij[ušo] L[atvil]jas armijas lt.) viņam vajadzēja mūs satikt 10. vai 11. maijā kādā lauku kapsētīnā Padurē. Nesatikāmies: bija bijušas divas tādas kapsētīņas – un katrs nogaidījāmies savējā. Krievu ķemme viņus abus bija sagūstījusi. 1945. g. rudenī A. Akm[entiņš] tomēr bija brīvs un savā Rīgas dzīvoklī (tajā gan bija čekas slazdi) un vēlāk darbojās pie universitātes; miris 1972. g. Rīgā. Krietns un teicami izglītots latviešu patriots, pat vāciešu – un krievu! – respektēts.

do, 2. r. k. par B. Einberga "piekomandēšanu" man nav ziņu (cik atceros, arī R. Bangerskis savās atmiņās to nemin). Ka Einbergam bija prāva loma Kureļa grupas dibināšanā, nav šaubu. Tāpat nav šaubu, ka viņš nepavisam nebija provācisks – jo lielāci viņu neilgi vēlāk apcietināja (par ko?) un viņš nonāca konc[entrācijas] nometnē, kuru 1945. g. sākumā ieņēma krievi – un kopš tā laika par Einbergu ziņu laikam vairs nav (varbūt Ģirts Celmiņš vai kāds cits selonis Anglijā zinās ko tuvāk: šis, manuprāt, ir noskaidrojams punkts, jo te var labi piesiet Dzintaru pie meliem).

do, 3. r. k. "Latvijas Sargi" vācu okupācijas laikā bija noteikti pretvāciska pagrīdes organizācija, sastādoties g. k. no dievturiem. Pazinu itin labi Jēkabu Sildegu-Milleru; līdz 1942. g. sākumam viņš darbojās Latv[iešu] Kartotēkā, tad dezertēja (atsacījās paklausīt Rikarda rīkojumam) un darbojās pagrīdē kopā ar Dagdu (ne Dangu!). Minēts publikācijās kā pretestībnieks.

[Vēstule bez paraksta]

II nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU UN PRETOŠANĀS KUSTĪBAS DALĪBNIKU LIECĪBAS APCIETINĀJUMĀ

Nr. 3. Arestētās Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības vicepriekšsēdētājas dzejnieces Valerijas Mundures¹ (Martas Skujas) Latvijas PSR VDTK cietumā Rīgā, Stabu ielā, pašrocīgi rakstīta liecība

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 22233. l., 1. sēj., 110.-116.lp. V. Mundures rokraksts uz balta papīra ar tinti. Uz pēdējās lappuses uzraksts krievu valodā "[Vajadzīgos] pierādījumus atlasīju. LPSR VDTK Izmeklēšanas nodaļas vecākais izmeklētājs kapteinis S. Pindakovs." Pārakstot liecību, izdarīti minimāli labojumi pareizrakstībā.

¹ Valerija Mundure, dzim. Galvanovska, pseid. Marta Skuja (1915–1946). Mācījies Aglonas katoļu ģimnāzijā (1929–1933), LU Fizikas un matemātikas fakultātē (1934–1936), LU Filozofijas un filoloģijas fakultātē (1936–1938). Rakstīt bija sākusi jau ģimnāzijā. Stāsti publicēti žurnālā "Pavasaris". 1940. gadā apprecējās ar Viktoru Munduru, kuru 1941. gada 14. jūnijā izsūtīja.

Apsūdzētās Valerijas Romāna m. Mundures pašrocīgi rakstītā liecība

Redzējama un saprazdama, ka manas bailes – nodot daudzus idejiski noskaņotus cilvēkus un apzinīgus vai neapzinīgus to līdzgājējus un viņu lietu, – ir pilnīgi nevietā un ka manai atturīgajai faktu apgaismošanai turpmāk nav nozīmes, esmu nolēmusi runāt pilnīgi vaļsirdīgi un patiesīgi ne tikai par to, ko esmu apzinīgi vai neapzinīgi izdarījusi pret Padomju valsti un tās iekārtu, bet tāpat vaļsirdīgi izstāstīt visu, kas man zināms par pretpadomju organizāciju “Tēvzemes Sargu (partizānu) Apvienība”,² tās dibināšanu, prezidiju, darbību un sakariem.

Pirms sāku, gribu vēlreiz atkārtot un uzsvērt, ka neesmu ideju, bet emociju cilvēks, ka neesmu domājusi vai gribējusi cinīties pret kaut kādu valstisku vai sabiedrisku ideju, bet gan esmu redzējusi un vērtējusi dzīvē tikai cilvēku un neesmu varējusi nekad saprast un attaisnot tādus faktus, kad – vienalga kādas idejas vārdā – tiek iznīcināta vai kropļota cilvēcība. Mani tikpat smagi sāpinājis daudzo latviešu bērnu, vīru un sirmgalvju liktenis un ceļš, ko tiem vajadzēja uzsākt 1940. g. 14. jūnijā, kā to neskaitāmo ebreju asiņainais gals mūsu zemē, ko tik varmācīgi pārstaigāja vācu iebrocēju netīrās kājas. Un ar tādām pašām šausmām es novērsos, dzirdot par dažu necilvēcīgu latviešu rīcību frontes aizmugurē kara laikā, kā par tādiem pašiem terora aktiem miera laikā, kas tos izdara. Ja mana nostāja tieši padomju varas laikā viskrasāk ir izpaudusies, tad tas ir tāpēc, ka no tās esmu arī personīgi visvairāk cietusi. Tā 1941. g. jūnijā pēkšņi tika izpostīta visa mana ģimenes un dzīves laime: manu laulāto draugu Viktoru izsūtīja reizē ar pārējiem tūkstošiem latviešu, un es paliku ar septiņus mēnešus vecu meitiņu bez aizstāvja un gādnieka. Bija ļoti grūti sāpēs klusēt, un es izkļiedzu savas ciešanas skarbā dzejā. Tā ir radušies mani soneti 1942. un [19]43. gadā, kas 1944. gada vasarā vai rudenī ir iznākuši grāmatiņā “Neziņā”. Grāmatiņa ir izdota laikā, kad es sen vairs

Meita Silvija dzimusi 1940. gadā. 1941.–1944. gadā raksta un publicē dzejoļus un stāstus. 1945. gada sākumā iesaistījās Nacionālo partizānu pretestības kustībā un nelegālās preses izdošanā. Arestēta 1945. gada 5. decembrī. V. Mundures lietu izskatīja Latvijā dislocētā leTK (NKVD) karaspēka tribunāls. Spriedums, kuru pasludināja 1946. gada 18. jūlijā, bija – nošaut. Spriedums izpildīts Rīgā, 1946. gada 17. oktobrī. (H. Strods. Dzejniece, partizāne, mocekle Marta Skuja, istajā vārdā Valerija Mundure (1915–1946) // Latvijas Vēsture. – 1996. – Nr. 1(20). – 37.-40.lpp.)

² Tēvijas sargi un Tēvzemes sargi dokumentos lietots paralēli.

Valerija Mundure
(Marta Skuja)

nezināju, kas un kur kas notiek. Ka tā izdota, uzzināju tikai 1944. g. decembrī, kad biju iebraukusi Rīgā, un 1945. g. janvārī dabūju dažus eksemplārus no savas paziņas A. Škapares. Un es vēlreiz atkārtāju, ka maniem dzejoļiem nav un nevar būt it nekāda politiska rakstura, jo taču ir atļauts kliegt un raudāt, kad sāp, vienalga, vai tās sāpes ieguvīs, pats pret akmeni paklupdams, vai tās sagādājis cits cilvēks, vai arī tās saņemtas reizē ar tūkstošiem citu. Tā visu vācu okupācijas laiku un arī vēl pēc tam es nespēju un negribēju atstāt savu sāpju vientulību. Atskaitot jau minētos dzejoļus un pāris recenzijas par jaunizdotām daiļdarbu grāmatām, vairāk neko neesmu tai laikā rakstījusi. Kopš 1944. g. jūnija beigām dzīvoju pie vīra vecākiem Līvānu pagastā un tūliņ pēc Rīgas atbrīvošanas gribēju doties uz Rīgu. Iespēja radās tikai 1944. g. decembrī. Bet, kad es, samobilizējusi visus savus garīgos spēkus, lai saprastu, atzītu un pieņemtu dzīvi tādu, kāda tā veidojās Padomju valstī, – kad es tagad atgriezos Rīgā, lai stātos atkal darbā un varbūt arī pilnvērtīgā dzīvē, tad izrādījās, ka tas nemaz nav atkarīgs tikai no manas labās gribas. Vispirms – izrādījās, ka mans dzīvoklis Dārtas ielā 8–5 ar visām mantām izdots, un, kad pēc ilgas staigāšanas pa iestādēm izdevās to saņemt atpakaļ, tad tur daudz kā vairs nebija. Protams, no pārceļšanās uz Rīgu bij jāatsakās, jo

kara apstākļos iegādāt kaut vai visnepiešamāko katlu vai pannu man nebija iespējams. Bija sāpīgi redzēt, ka arī tās mantiņas, kas tāpat grūti bij iegādātas un taupīgi lietotas, tagad bij zaudētas. Vissāpīgāk bija, ka vīra un manas grāmatas, kuras bija iegādātas, atsakoties no daudzām dzīves ērtībām, bija izlietas par kurināmo. Neatlika nekas cits kā samierināties, jo tiešām būtu bijis nožēlojami raudāt par tiem materiāliem zaudējumiem, kad biju pārcietusi tik smagu likteņa sitienu un jau gandrīz samierinājusies. Visu laiku pēc Sarkanarmijas ienākšanas gribējās cerēt un gaidīt, ka reiz pienāks kāda ziņa no Viktora, jo bija apkārtņē vairāki gadījumi, kad izsūtītie atrakstīja piederīgiem šeit Latvijā. Dienas un mēneši pagāja, bet gaidītā vēstule nenāca, cerība zuda, un es raudzījos pretī vientuļai un tukšai nākotnei. Jo, lai par kādu nepraktiķi, romantizētāju un savādnieci mani līdz šim sabiedrība uzskatīja, to man būtu aizrādījis vientiesīgākais garāmgājējs, un to es sapratu arī pati, ka atrast ceļu pašreizējā iekārtā un likteņa samezglajos uz īstu, dziļu, patiesu, personīgu pilnvērtīgu dzīvi, pēc kuras tik ilgi un neatlaidīgi biju centusies visus skolas un studiju gadus, – ka to atrast man būs ļoti grūti un pat neiespējami. Man bij jāsaprot un arī jāprot samierināties ar to, ka caur mana vīra izsūtīšanu esmu arī es nobīdīta politiski neuzticamo pulkā. Šāda izstumtības sajūta zuda, kad 1945. g. jūnija sākumā, svētdien, gadījuma dēļ iegriežoties savas paziņas Monikas Stikānes mājās, satikos ar Jāni Zelčānu. J. Zelčāna nostāja un izturēšanās bija ļoti optimistiska, lai gan viņš jau dažas nedēļas dzīvoja nelegāli. Pēc dažiem nenozīmīgiem ievada teikumiem viņš stāstīja par to, ka latviešu partizāni sāk apvienoties, ka viņu ir daudz un, tā kā 1945. g. jūnija mēneša beigās Sarkanarmija noteikti atstās Latvijas robežas un Latvijā paliks tikai latviešu divīzijas, tad viņi, t.i., partizāni, izejšot no meža un stāšoties mierīgi katrs savā darbā, jo no miličiem viņiem neesot ko baidīties. Sarunas laikā viņš iepazīstināja mani ar avīzi "Tēvzemes Sargs" un izteica lūgumu, lai arī es kaut ko uzrakstu šai avīzei. Mani šī saruna ļoti uztrauca, es ticēju katram viņa ar lielu pārlicību izteiktam vārdam, jo man bij apriebies stāvēt malā bez īsta darba, bez dzīves jēgas, un man gribējās ticēt, ka noteikti jānāk labākai un vērtīgākai dzīvei. Sarunas sīkumus vairs neatceros. Es apsolīju rakstīņu minētajai avīzei un apmēram pēc divām nedēļām atnesu aizvērtu aploksnī Stikānei Monikai, lai viņa nodotu Zelčānam. Aploksnē bij rakstīņš "Skolu jaunatnes stāja" un dzejolis "Daugavas vanagu sasaukšanās", kas bija uzņemti avīzes "Tēvzemes Sargs" jūlija numurā. Attiecībā uz šo avīzi vēl jāsaka, ka sākumā tā bija laikam piektā pulka vai rotas avīze, bet pēc organizācijas "Tēvzemes Sargu (partizānu) apvienība" nodibināšanas skaitījās kā šīs organizācijas orgāns. Par avīzes redaktoru, kā to uzzināju 7. oktobrī no J. Zelčāna, kurš bij līdzšinējais avīzes redaktors, – turpmāk skaitījos es – (Mundura) – ar pseidonīmu Marta Skuja.

Avīzes nākošais numurs, t.i., trešais, iznāca 1945. g. novembra sākumā ar 18. nov. datumu. Šī numura saturs tika pārspriests 7. oktobrī un sagatavots 8. novembrī, 1945. g. Klāt bija Zelčāns, Klimkāns³ un es. Rakstu tematus sadalot, man bija jāraksta par "Latviešu sievietes uzdevumiem pašlaik". Nākošais, t.i., ceturtais numurs, tika sagatavots 1945. g. decembra sākumā un iznāca nepilnīgs, jo trūka ārzemju ziņu un pārskata par organizācijas darbību. Šim avīzes numuram ir gadījuma raksturs, jo man nebija rīkojuma un atļaujas to izdot bez redakcijas kolēģijas ziņas. Dažus rakstus es saņēmu no A. Škapares, vienu ar Krastiņa parakstu, citus bez paraksta. Vienu rakstu es saņēmu no Kaz. Jukšinska ar virsrakstu "Kas vainīgs" vai "Kas melo", bez paraksta. Pēc rakstu stila un rokraksta pazīnu, ka tiem visiem viens autors. Es pati uzrakstīju īsu rakstiņu "Pēdējais laiks apvienoties" ar "Skujenieka" parakstu, pārējiem rakstiem parakstīju izdomātus vārdus "Krūms" un "Liepnieks".

Avīzes redkolēģijā darbojās "Zeltiņš", "Kāls" un pēdējiem numuriem, t.i., 3. un 4., arī es – Mundurs, "Marta Skuja". Zeltiņa uzvārds – J. Zelčāns, Kāls – J. Klimkāns.

Par "Tēvzemes Sargu (partizānu) apvienību" pirmo reizi dzirdēju ap 1945. g. 20. jūliju, kad satikos ar J. Zelčānu un J. Klimkānu. Zelčāns pastāstīja par partizānu nodomu dibināt organizāciju, kur varētu piedalīties arī legāli dzīvojošie latvieši, kuru uzskati un nostāja atbilstu organizācijas statūtiem un kas vēlētos atbalstīt organizācijas mērķus. Viņš īsumā iepazīstināja ar statūtu projektu un izteica aicinājumu, ko es pieņēmu, – darboties un atbalstīt šo organizāciju kā tās aktīvs loceklis. Par apvienības nodibināšanu un statūtu pieņemšanu uzzināju tikai 1945. g. 7. oktobrī, kad atkal satikos ar J. Zelčānu un J. Klimkānu. Šai reizē Zelčāns nolasīja dibinātāju sapulces protokolu, ko es tagad parakstīju. Kad un kur šī sapulce notikusi, neatceros, jo protokolā bij minēta kāda sveša, man nezināma vieta un droši vien ar pseidonīmu. No sapulces dienas kārtības atceros šādus jautājumus: 1) iepazīšanās ar statūtiem un to pieņemšana, 2) prezidija vēlēšanas un 3) dažādi jautājumi. Par prezidiju un citām amata personām atceros to: 1) par organizācijas priekšsēdētāju bij izraudzīts "A. Vientulis", 2) par vicepriekšsēdētājiem – četras personas, kuru vārdi nebij minēti, jo šīs personas nebij nozīmētas, 3) par ģenerālsēdētāju – "Zeltiņš" un par locekļiem "Rūsiņš", "Strauts" un vēl daži, kuru pseidonīmus neatceros, jo tie man bij pilnīgi sveši un arī vēlāk šīs personas neesmu sastapusi. Protokols bija parakstīts tikai ar pseidonīmiem, no kuriem īstos uzvārdus zinu tikai Zeltiņam – J. Zel-

³ Jānis Klimkāns ("Kāls") – padomju Drošības dienestu savervēts, nodeva visu LTS(p)A vadību; rezultātā tā tika arestēta vai krita "čekas" ierīkoto slēpņu vietās. – *Sastād.*

Viktors Mundurs. 1939. g.

čāns, Kālam – J. Klimkāns un A. Vientulim – Juhņevičs. No šī protokola uzzināju, ka turpmāk skaitos par "Tēvzemes Sarga" redaktoru un arī to, ka tieku komandēta uz Rīgu, lai propagandētu Apvienību. Protokolā bij runāts arī par to, ka atsevišķiem org. locekļiem tiek uzdots uzņemt sakarus ar Zemgali, Kurzemi, Vidzemi un Latgales pārējiem apriņķiem.

Priekšsēdētāju A. Vientuli-Juhņeviču neesmu nekad sastapusi, kopš viņš dzīvoja slēpti. Pēdējo reizi viņu redzēju kā Vanagu draudzes prāvestu 1945. g. janvāra sākumā. Ar prezidija locekļiem "Rūsiņu" un "Strautu", kuru īstos uzvārdus nezinu, esmu tikusies tikai vienu reizi, un tas notika 1945. g. 10. novembrī Prikuļa mājās. Šī arī bija pirmā un vienīgā reize, kad piedalījies prezidija sēdē un organizācijas sapulcē. Sapulces un sēdes dienas kārtība bij sīki paredzēta un jau protokolēta. Pirms sapulces "Zeltiņš" "Rūsiņa" klātbūtnē man paziņoja, ka es skaitoties vicepriekšsēdētāja un, tā kā priekšsēdētājs neierādīšoties, tad man esot jāuzņemas formālā sapulces novadīšana. Faktisko vadību "Rūsiņš" uzdeva "Zeltiņam". Kāds bij "Rūsiņa" postenis un aktivitāte prezidijā, netika minēts,

Antonius Springovičs

Dei miseratione et Sedis Apostolicae gratia

METROPOLITA - *Archiepiscopus Rigensis*

S. Theol. Mag.

Priesterim Antonam Jāzepa d. J u c h n e v i č a m

Ņemot verā tavus ļoti smagos noziegumus pret mūsu Padomju Varu un sv. Baznīcu, neskatoties uz to, ka Valsts Vara ir laipni Tevi amnestijusi, eš tomēr Tev par sodu, un visiem manas Metro - polijas garīdzniekiem par bēdīnājumu ar šo nosodu un nosaku, ka Tev ir jāizcieš sods Tēvu Kapucīnu klosterī pie sv. Alberta baznīcas vienīgieka kamerā līdz-manam turpmākam rīkojumam, kur Tev nekavejoši ir jāierodas. Par Tevis uzņemšanu tiks zinots klostera priekšniekam

Dots Rīgā, 1946. g. 2. febr.

№ 82.

Antonijs

Rīgas Arhibīskapa-metropolīta Antonija Springoviča paziņojums priesterim Antonam Juhņevičam par uzlikto baznīcas sodu

un es to nezinu, bet no viņa izturēšanās sapratu, ka Zeltiņš rīkojas pēc viņa norādījumiem.

Dienas kārtībā atceros šādus jautājumus: prezidija locekļu ziņojumi, kur 1) Rūsiņš plaši, bet ļoti atturīgi stāstīja par iespaidiem, ko viņš guvis veselu mēnesi ilgā saskarē ar Ilūkstes apriņķa partizāniem, 2) Zeltiņš ļoti īsi ziņoja par gājienu uz Lubānu un 3) Strauts par to, ka uzņēmīs sakarus ar Rīgu. Kā konkrētu pierādījumu viņš nodeva Rīgas nacionāli

noskaņoto latviešu avīzi "Mazais Latvīš", ko J. Klimkāns "Kāls" nolasīja sapulcei priekšā. Bija laikam oktobra numurs, novilkts uz šafirografa. No satura atceros, ka bij stāstīts par Trūmena un viņa kundzes tautību, pārējie raksti nav palikuši prātā. Rūsiņš izteica prezidija vārdā Strautam pateicību un atzinību par ļoti sekmīgu uzdevuma veikšanu. Pēc tam es – Mundurs – M. Skuja teicu dažus vārdus par tikko iznākušo organizācijas avīzes "Tēvzemes Sargs" 3. num. Tālāk dienas kārtībā sekoja jautājums par organizācijas dzīvi. Šeit ģenerālsēkretārs Zeltiņš ziņoja, ka kopš novembra sākuma neesot atrodams Apvienības priekšsēdētājs A. Vientulis un tāpat arī vēl kāds cits amata loceklis, kura vārdu neatceros. Vai bij vēl kādi jautājumi, nevaru atcerēties.

No sapulces dalībniekiem atceros: J. Zeltiņu-Zelčānu, J. Kālu-Klimkānu, Rūsiņu, Strautu, Staļinu, Hariju (īstos vārdus šiem četriem nezinu), Bernh. Klimkānu, Albertu Prikuli un Staņislavu Lāci.

Kas bij sastādījis dienas kārtību, sīki paredzējis un pat pirms sapulces notikšanas protokolējis visu sapulces gaitu, nezinu.

Pēc sapulces tūlīt notika prezidija sēde, kurā bija klāt: Rūsiņš, Zeltiņš, Kāls, Strauts un M. Skuja. Arī prezidija sēdei dienas kārtība bij sīki izstrādāta un jau protokolēta ar visiem lēmumiem un slēdzieniem. Atceros, ka vispirms bija runa par dažu personu nozīmēšanu jaunos posteņos sakarā ar to, ka daži no līdzšinējiem bij krituši vai izgājuši pieteikties. Atceros, ka Zeltiņš un Kāls tika atbrīvoti no visiem militāriem pienākumiem, bet, kādi uzdevumi tiem turpmāk uzticēti, nevaru atcerēties. Bija runa arī par divīzijām un pulkiem, bet ar vislielāko piepūli nespēju atcerēties neko konkrētu un te atkārtot. Pēc šī dienas kārtības punkta, kas viss jau bij paredzēts, protokolēts un par kuru nekādas debates nenotika, Zeltiņš runāja īsi par to, ka ir pacēlies jautājums par kandidātu izraudzīšanu tam gadījumam, ja tiešām nāktu pārmaiņas valsts režīmā. Lai gan Latvijā, sevišķi Latgalē, tagad palicis ļoti maz spēcīgu un vēl mazāk piedzīvojušu latviešu, tad tomēr dažiem posteņiem esot sameklējami vismaz pagaidu kandidāti. Tika minēti divi man nepazīstami vārdi vai pseidonīmi: Mežzinis un agronoms Cinis vai Cinītis par kandidātu zemkopības ministra postenim; Zeltiņš – par kandidātu iekšlietu ministra un es, M. Skuja, – par kandidātu izglītības ministra postenim. Vai bij vēl kādi, neatceros.

Tālāk protokolēts bija jautājums par ordeni, ko organizācija varētu pasniegt saviem locekļiem vai veicinātājiem. Ordeņa nosaukums – "Kalpaka Krusts", devīzi vairs neatceros. Apbalvošanas komitejas sastāvā tika minētas man nepazīstamas trīs personas, no kurām vienam atceros pseidonīmu – Mežsargs Dāvis. Vai šī komiteja ir darbojusies un vai vispār ir kāds ticis ar šo Kalpaka Krustu apbalvots un par ko, – man pavisam nav zināms.

Ar to sēde tika slēgta, sapulces un sēdes protokoli parakstīti, un tas ir viss, ko es no tā atceros un varu paskaidrot.

Pēc šīs sapulces un prezidija sēdes, kas datēta ar 1945. g. 11. novembra datumu un noturēta Alberta Oša (Prikuļa) mājās, vairs neesmu tikusies ne ar vienu no organizācijas vai prezidija locekļiem, un zināms man ir tikai tas, ka pēc asiņainās sadursmes 1945. g. 13. novembrī visi partizāni no Līvānu pagasta ir pārcēlušies uz citurieni.

Ar organizācijas uzdevumu propagandēt to Rīgā atbraucu 1945. g. 13. oktobrī, pēc tam kad 7. okt. biju to saņēmusi no Zeltiņa-Zelčāna. Paziņu un laika trūkuma dēļ par organizāciju pastāstīt bij iespējams tikai Annai Škaparei, kurai atstāju vienu org. statūtu eksemplāru un dažus desmitus uzsaukumu. Nekādus organizēšanas uzdevumus vai norādījumus viņai nedeju, jo man tādu pašai nebija. Ko un kādā apmērā Anna Škapare ir darījusi, man nav zināms. Varu liecināt tikai to, ka, atbraukusi 1945. g. 27. novembrī uz Rīgu ar savu meitu Silviju pie ārsta, sastapu pie Annas Škapares Kaz. Jukšinsku, kas teica, ka lasījis "Tēvzemes Sargu" un pazinis pēc stila, ka es esmu uzrakstījusi par "Latviešu sievietes uzdevumiem". Jukšinskis izteica vēlēšanos strādāt un jautāja, ko un kā varētu to darīt. Man nekādas pieredzes un prasmes šādā darbā nebija un nebija arī nekādu rīkojumu no organizācijas, tāpat pašlaik vispāri nekādu sakaru ar partizāniem. Tāpēc teicu viņam, ka varētu vienīgi ko uzrakstīt avīzei "Tēvzemes Sargs" par apstākļiem un noskaņojumu Rīgā. Pēc šīs sarunas nākošajās dienās caur A. Škapari un vienu tieši no Kaz. Jukšinska saņēmu dažus rakstus. Vai Jukšinskis arī citādi noziedzies pret pastāvošo iekārtu, man nav zināms.

Par Milkeviča darbību man zināms tikai tas, ka viņš pāris reizes vēlu vakarā bija ieradies pie A. Škapares un atnesis sīku medicīnu. Es viņu redzēju tikai vienu reizi neapgaismotā istabā, pārmainīju dažus formālas iepazīšanās teikumus, jo sarunās viņš neielaidās un modināja ar savu bailīgo izturēšanos aizdomas.

Vēl pie Škapares satiku Veru Klimkāni un Domicelu Gudļevsku. Par Veru pirmo reizi dzirdēju no J. Kāla-Klimkāna 8. novembrī Klimkānu mājās. Verai Klimkānei es 9. nov. rītā aiznesu divas aploksnes, ko viņai vajadzēja aizvest un nodot, vienu – Rīgā A. Škaparei, otru – Dundagā. Veru Klimkāni toreiz nesastapu un ar viņu iepazīnos tikai 1945. g. 5. dec. A. Škapares dzīvoklī. Es atļāvos viņai pajautāt, vai viņa bija Dundagā un vai varēja vēstuli nodot. Viņa atbildēja, ka to nav varējusi izdarīt. Kam vēstule bij jānodod un kur viņa to likusi, man nav zināms. Tā paša 5. dec. vakarā vilcienā Veru Klimkāni aizturēja un izsēdināja Šķirotavā reizē ar mani.

Ar Domicelu Gudļevsku iepazīnos 1945. g. 13. oktobrī, kad iebraucu Rīgā ar Bern. Klimkānu un apmetos pie Gudļevskas Timoteja ielā 1a–7.

Izdzirdusi no B. Klimkāna par uzsaukumu izplatīšanu, viņa ļoti nobijās un bija ļoti nelaimīga, ka mēs bijām apmetušies tās pāris dienas viņas dzīvoklī. Viņa neņēma nevienu uzsaukuma lapiņu un neielaidās nekādās sarunās, apgalvodama, ka viņa nekad nevarētu pārvarēt bailes un kādam parādīt tādu pretvalstisku uzsaukumu. Pie A. Škapares viņa bij pavadījusi Veru Klimkāni tāpēc, ka Vera nepazina Rīgu.

Domicelas Gudļevskas dzīvoklī 14. okt. atnāca ciemā konservatoriste Salomeja Prikule, ar kuru es biju kopā mācījusies ģimnāzijā. Pēc garākas personīga rakstura sarunas es iedrošinājos viņai iedot 10 uzsaukuma lapiņas. Vairāk viņu nesastapu un par viņas darbību nekā nezinu.

Vēl Gudļevskas dzīvoklī iepazinās ar veterinārmedicīnas studentu Lāci, bet nekādās pretpadomju attiecībās vai darbība mūs nesaista. Viņš sarunājās vairāk ar B. Klimkānu, un nekad pēc tam es viņu neesmu vairs satikusi.

Par Annas Škapares darbību varu secināt tikai no tā, ko pati redzēju: viņa bija runājusi par avīzi un organizāciju ar K. Jukšinsku un Milkeviču, bez tam viņa palīdzēja pārrakstīt uz mašīnas rokrakstā saņemtos rakstus, no kuriem es sastādīju "Tēvzemes Sarga" decembra numuru. Cik un kā viņa izplatījusi uzsaukuma lapiņas, kuras es iedevu oktobrī, man nav zināms. Pēc tikšanās ar Milkeviču viņa man teica, ka Milkevičs esot apsolījis noteikti nodibināt organizācijas šūniņu, kas strādātu pēc "Tēvzemes Sargu apvienības" statūtiem. No Škapares nekādas norēķinus par viņas darbību nesaņēmu, jo man nebija tāda uzdevuma. Par organizācijas prezidiju un amatpersonām es viņai nekā neesmu stāstījusi, un viņai nav zināms, vai un kādos amatos es tur skaitījos.

Par organizācijas "Latviešu tautas partija", ko vadījis pulkvedis Absoloms, man it nekas nav zināms.

Tāpat neko nevaru liecināt par pratināšanā vairākkārt minētām personām: kādu pulkvedi ar amputētu kāju, Susejs Veroniku, Klimkānu Ludvigu, Līdaku Oskaru un kādu studentu Imantu.

Mana liecība rakstīta pašrocīgi 1946. gada 22. martā no pl. 11 līdz 17, 23. martā no pl. 12 līdz 18, no pl. 22. 25. martā līdz pl. 2.40 – 26. martā un 26. martā no pl. 10 līdz 17.

Nr. 4. Arestētā prāvesta profesora Bronislava Valpitra¹ 1949. gada 11. marta liecība Latvijas PSR Valsts drošības ministrijā

Avots: Latvijas Valsts arhīvs, 1986. f., 1. apr., 38748. l., 96.-99.lp. Bronislava Valpitra liecības tulkojums krievu valodā. Apstiprināts mašīnraksts. Tulkots latviešu valodā no krievu valodas.

* * *

Mana atzišanās

Es tiku audzināts un sagatavots garīdznieku kārtai Petrogradas, Minskas un beidzot Viļņas Garīgajā seminārā laikā no 1915. līdz 1920. gadam, kad jautājums par komunismu bija sevišķi aktīvs un daudzkārt tika apspriests. No turienes es guvu savu naidīgumu pret komunismu, sevišķi pret viņa bezdievību. Pēc savas reliģiskās pārliecības es sāku cīnīties ar internacionālo komunismu ar 1921. gadu, kad es biju iesvētīts par garīdznieku.

Iestāšanās Marijāņu kongregācijā un mācības Kauņas un Romas universitātē vēl vairāk padziļināja naidu pret komunismu.

Mana cīņa ar komunismu noritēja uz ideoloģiska pamata. Es uzstājos ar sprediķiem un referātiem, kuros es nosodīju komunisma bezdievību, komunisma nežēlību, reizē pierādīju, ka patiesks komunisms uz zemes nerasniedzams.

Dažus gadus es biju katoļu jaunatnes žurnāla "Sauleite" redaktors, kur bez iepriekš minētās komunisma apsūdzības es pieskāros tā ekonomikai, minot datus no citiem buržuāziskiem laikrakstiem par PSRS iedzīvotāju slikto ekonomisko stāvokli, ko izraisījis komunisms. Tādā

¹ Bronislavs Valpitrš, dzimis 1899. gada 24. martā Pilskalnes pagastā. Katoļu teologs. Mācījies Pēterburgas Garīgajā seminārā (no 1915. gada), 1920. gadā beidza Viļņas Garīgo semināru, bet 1926. gadā – Lietuvas Universitātes Teoloģijas fakultāti. Papildinājies Romas Teoloģiskajā augstskolā, ieguvis Dr.theol. grādu.

1928.–1933. gadā žurnāla "Sauleite" redaktors un Katoļu jaunatnes organizācijas vadītājs.

1933.–1937. gadā Viļānu draudzes prāvests.

1938.–1940. gadā LU Katoļu fakultātes profesors. No 1943. gada – Marijāņu kongregācijas provinciāls Latvijā. Miris 1976. gada 14. decembrī Viļānos. (Latvijas Enciklopēdija / Red. A. Švābe. 27. grāmata. – Stokholma: Trīs Zvaigznes, 1954. – 2573.lpp.)

pat garā es audzināju katolisko jaunatni, dažus gadus būdams šīs jaunatnes centrālās valdes kapelāns. Es politiski cīnījos ar internacionālo komunismu, par cik es pats sastāvēju politiskā partijā un centos iesaistīt tās rindās arī citus.

Pēc Marijāņu kongregācijas ģenerāļa Pētera Bučis iniciatīvas es 1939. gadā braucu uz Romu, kur viņa personīgajā vadībā studēju austrumu ritu, lai katolicismu un pāvesta ietekmi izplatītu ne tikai latviešu vidē, bet arī pēc iespējas Latvijā dzīvojošo krievu vidū. Savu uzdevumu es realizēju ar misijas darbu, aicinot krievus atzīt pāvestu par baznīcas galvu un paklausīt viņam. Palīgi man bija: [tēvs] Nikolajs Vasiļjevs, bijušais pareizticīgo priesteris un vēl citas personas. Es domāju, ka ar laiku man izdosies pārvilkt [pārvilināt] savā pusē vēl citus pareizticīgos garīdzniekus un savu darbu Latvijas krievu vidē ievērojami paplašināt, bet naudas līdzekļu trūkums un politiskie notikumi traucēja to. 1944. gada pavasarī, tuvojoties fronteī, es uz laiku pārtraucu misijas darbu, bet 1945. gadā ar arhibīskapa Springoviča sankciju pavisam pārtraucu misijas darbu krievu vidū. Šis misijas darbs var tikt nosaukts par graužošu darbību pret PSRS par tik, par cik tas nostiprināja katolicismu PSRS pierobežā.

1943. gadā mani iecēla par Marijāņu kongregācijas provinciālu Latvijā, manai pakļautībai pievienojot Drujas klosteri, kurš tagad atrodas Baltkrievijas PSR.

Kopā ar šo iecelšanu es saņēmu no Buča dažas neparastas tiesības, un proti: atļaut mūkiem nepieciešamības gadījumā dzīvot ārpus klostera un piesaistīt mūku pienākumiem arī personas ārpus klostera, ja klosteris būtu aizņemts ar nepiederošām personām.

Pa Marijāņu kongregācijas līniju, līdz padomju varas nodibināšanai, es īstenoju ideoloģisko cīņu ar marksisma bezdievību atklāti, uzstājot pats un ar piemēru atbalstīju citus aizsargāt reliģiju pret marksisma uzbrukumiem.

Ar padomju varas atjaunošanu Latvijā 1945. gadā es noliku sevi un savu kongregāciju sekojošo faktu priekšā:

- a) marksisms ārkārtīgi naidīgi noskaņots pret reliģiju;
- b) pārvarēt komunismu ar kaut kādu graužošu darbību nav iespējams, visi mēģinājumi šajā sakarā būtu bijuši nelietderīgi un iniciatori nekavējoties represēti;
- c) reliģijai Latvijas PSR dota brīvība mierīgi nomirt, bet ne dzīvot un attīstīties;
- d) vienīgā iespējamā cīņas forma ar marksisma bezdievību – ir ideoloģiskā cīņa, t.i., kristīgās mācības pozitīvā propaganda, paliekot ārēji lojāli PSRS pilsoņi.

Sakarā ar to es pats veicu reliģisku propagandu un stimulēju tai citus. Bet, zinot, ka ja vairāk vai mazāk intensīvā reliģiskā darbība notiks atklāti,

tā pievērsīs ienaidnieku uzmanību un tiks tādā vai citādā veidā likvidēta, es pieprasīju no saviem padotajiem to slēpšanu: manas priekšniecības slēpšanu, sakaru ar mani un atsevišķiem klosteriem slēpšanu, pieprasīju, lai viņi izvairās no konfliktiem ar padomju varu, lai tādā veidā, ja ne aizstāvētu reliģiju, tad pēc iespējas paildzinātu viņas pastāvēšanu [eksistenci] Latvijā ilgstošākā laikā.

Te es atzīstos, ka izvedu organizētu darbu ar bezdievību, ko aizsargāja komunisms, es uzvedināju padotos uz konspirāciju, uz dažu likumu, kuri izdoti pret reliģiju, apiešanu klusējot, es nesodīju padotos, uzzinājis par viņu noziegumiem pret PSRS likumiem, kā, piemēram, Zommera lieta un Drujas klēriķu robežu pāriešanas lieta, beidzot es pats biju slikts piemērs ar saviem sakariem ar nelegālajiem.

Pats es personīgi uzturēju sakarus ar nelegālajiem, kuri nebija bandīti, es pieņēmu darbā kā ērgelnieku Antonu Andžānu, bijušo Rēzeknes cietuma saimniecības pārziņi vācu okupācijas laikā. Es dažas nedēļas devu patvērumu savam brālim Aleksandram, kurš dzīvoja ar fiktīvi noformētiem dokumentiem un pats palīdzēja viņam šos dokumentus noformēt, es izdevu savam brālim Aleksandram fiktīvu apliecību, ka viņš ir Lamiņu baznīcas kalpotājs, ko viņš izmantoja, braucot pa dzelzceļu kopā ar manis izdoto komandējumu [apliecību].

Bez tam es izdevu fiktīvu dzimšanas izrakstu Pēterim Dzalbem, jau notiesātam, viņa sievai un, liekas, vēl viņa māsai, lai saņemtu pasi, kā arī līdzīgu tādu fiktīvu izrakstu Poikāna paziņam – Andrim Kampim [Kampisam].

Ar citiem nelegālajiem kā Andžānu, Jāzepu Grišanu, Kazimiru Vitani, Turku un iespējams vēl kādu citu, kurus tagad neatceros, es vedu pret-padomju sarunas, atbalstīju viņu cerības uz neatkarīgas Latvijas iespējamību.

Pie Kazimira Vitaņa informējos par iespēju dabūt dažus fiktīvus dokumentus savam brālim Aleksandram, bet vajadzība pēc šiem dokumentiem brālim nebija un viņi nebija izgatavoti.

Kaut visa mana palīdzības sniegšana nelegālistiem pamatojas uz humanitātes ideju, bet atzīstos, par cik es slēpu personas no PSRS likumu soda, es izdarīju graujošu darbu.

Beidzot, es atzīstos, ka es pats biju izgatavojis fiktīvu pasi uz Jāņa Žilinska vārda, bet to neizmantoju un iznīcināju.

Manu naidīgumu pret marksismu ietekmēja pāvesta enciklika, vietējā arhibīskapa Springoviča apgabala vēstījumi un uzsaukumi, izdoti buržuāziskās Latvijas un vācu okupācijas laikā, Buča aicinājumi par beziernu paklausību pāvestam privātās sarunās un universitātes lekcijas, bet vairāk par visu cīņai ar marksismu mani stimulēja pats komunisms ar savām antireliģiskām uzstāšanās.

No personām, par kurām zinu kā vairāk vai mazāk grēkojušām pret Padomju Savienību, atceros sekojošos:

1. Arhibīskaps Antonijs SPRINGOVIČS, periodā no 1928. līdz 1932. gadam izdeva apgabala vēstījumu pret komunismu, bet 1941. gadā, vācu okupācijas sākumā, izdeva uzsaukumu ticīgajiem, aicinot pateikties Dievam par boļševiku izdzīšanu.

2. Bīskaps Kazimirs DUĻBINSKIS, būdams vācu okupācijas laikā Daugavpils baznīcas vecākais mācītājs, parakstīja vāciešu aicinājumu nodot baznīcu zvanus okupācijas varai.

3. Garīdznieks (priesteris) Jānis MENDRIKS – vienu reizi nebalsoja par padomju deputātiem, manu vēstuli, adresētu uz Druju, viņš nogādāja personīgi vai nosūtīja pa pastu.

4. Garīdznieks Jānis JAŠKOVIČS – aizveda Mazuram un atveda atpakaļ mana brāļa Aleksandra dokumentus, ko fiktīvi noformēja Mazurs.

5. Garīdznieks Pēteris UPENIEKS – pēc kādas sievietes vārdiem, Viļānos noturējis vācu laikā dievkalpojumu, pieminot 1941. gadā izsūtītos.

6. Garīdznieks Georgijs KĀRKLE² – buržuāziskās Latvijas laikā kādu laiku bijis laikraksta "Latgolas Vords" redaktors.

7. Garīdznieks Viktors PENTJUŠS – viņa brālis vācu okupācijas laikā bija Rundāņu pagasta vecākais.

8. Garīdznieks Kazimirs CUKURS – viņa brālis slēpās no mobilizācijas, bet izmantoja amnestiju legalizējties.

9. Garīdznieks Jāzeps BUTUROVIČS – buržuāziskās Latvijas laikā strādāja Poļu Katoļu jaunatnes savienībā un vienu reizi piedalījās pusdienās pie Polijas sūtņa vai konsula.

10. Garīdznieki DĪRGJALO, KAZENAS, STRIČKO, PAVILONIS, tuvojoties frontei, aizbēga uz Kurzemi.

Par arestētajām personām, par viņu noziedzīgo darbību, par kuru viņi notiesāti, neko jaunu nezinu, šeit nerunāju.

Vairāk par svarīgām lietām neko nezinu, sīkumos, iespējams, ka kādās sarunās kādi sīkumi ir, bet es vairāk neatceros.

Br. Valpitrs

1949. gada 11. martā.

Pareizi: (Nesalasāms paraksts)

Latvijas PSR Valsts drošības ministrijas zīmoga
Nr. 6 paketēm, nospiedums

² Tā tekstā. Pareizi: Juris KĀRKLE.

Nr. 5. Arestētā Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības
6. Rēzeknes partizānu pulka komandiera Staņislava Stroda¹ liecība par
pulka praktisko darbību 1944.–1946. gadā

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 1. sēj., 26.-30.lp. St. Stroda
rokraksts, oriģināls ar zīmuli, bez paraksta.

* * *

- 1) Praktiska darbība pulkā divos gados.
- 2) Nosauciet komand[ierus]: bataljonu, rotu un vadu.

Pamatojoties uz divīzijas komandiera pavēli, attiecībā uz izdarītiem
noziegumiem pret Padomju varu dodu sekošus paskaidrojumus:

Sākot ar 1945. gada jūnija mēnesi, kad es tiku iecelts par Rēzeknes
partizānu 6. pulka komandieri un atbildīgo par darbību pulkā, paskaidro-
roju:

1945. g. izdarītie noziegumi:

- 1) Tika aplaupīta Polkaromas² pienotava (datumu neatceros), cik tika
iznests sviests, arī neatceros. Grupas vadītājs bija "Slapjdraņķis"³ –
Briška Pāvils, pārējos neatceros.
- 2) Tika nošauti 2 milicijas darbinieki Vidsmuižas pagasta robežās
1945.⁴ g. jūnija mēnesī. Uzbrukumu vadīja Rožāns Antons. Uzbru-
kumā piedalījās 26 partizāni, tas ir, visa Galēnu mežā dzīvojošā grupa,
izņemot šādus, kas atradās Aleksandropoles rajonā Viļānu pagastā:
Strods Staņislavs, Sarkans Pēteris, Sondors Staņislavs, Sondors
Aleksandrs, Soloveiks Edvards, Bucenieks Jānis, Priževovits Vladislavs,
Apucs Jānis, Seikstuls Antons, Seikstuls Staņislavs, Depers Jāzeps,
Pēteris (uzvārdu neatceros).
- 3) Tika sarīkots uzbrukums milicijas darbiniekiem (4 gab.) Viļānu pa-
gasta robežās pie Solaskungu sādžas. Uzbrukumu vadīja Strods Sta-

¹ Staņislavs Strods (Tālivaldis) – Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības
2. Daugavpils divīzijas 6. Rēzeknes partizānu pulka komandieris, pulkvedis.
6. Rēzeknes partizānu pulkā bija pieci bataljoni un 19 rotas atsevišķos
pagastos. LTS(p)A projektētajā pārvaldē Staņislavs Strods nozīmēts par
Rēzeknes apriņķa priekšnieku. 1946. gada 4. augustā Viļānu pagastā cīņās
pret PSRS IeM Iekšlietu karaspēka 288. pulku kritis gūstā.

² Pienotavas vārds neskaidrs, var būt savādāks.

³ Pieņemtais segvārds.

⁴ Šeit un turpmāk gadaskaitlis pārlabots no 1946. uz 1945.

ņislavs un Sarkans Pēteris. Piedalījās visa grupa, kuras dalībnieku vārdi jau minēti un kura pa to laiku dzīvoja Aleksandropolē. Uzbrukums tika sarīkots jūnija mēnesī (datumu neatceros), un tika ievaiņoti⁵ 2 milicijas darbinieki.

- 4) Tika iznests medus Belinskis Helēnai 1945. g. jūnija mēnesī (datumu neatceros) iepriekšējā naktī pirms uzbrukuma 4 minūtiem milicijas darbiniekiem. Medu iznesa 5 cilvēki no grupas, kas dzīvoja Aleksandropolē. Grupu vadīja Pēteris (uzvārdu neatceros) no Sopku sādžas Ružinas pag., Apucs Jānis, Bucenijs Jānis, Soloveika Edvards un Seikstulis Stanislavs.
- 5) Tika nozagta aita Ceļapēteram Vladislavam Viļānu pag. Solaskungu sādžā 1945. g. jūnija mēnesī (datumu neatceros). Aitu aiznesa Strods Stanislavs, Pēteris (Sopku sādžas Ružinas pag.), Sarkans Pēteris un Sondors Stanislavs.⁶
- 6) Tika nozagta aita 1945. g. jūnija mēnesī (datumu neatceros). Kam un kurā vietā, nezinu. Pēc aitas bija vadīt. Pēteris (uzvārdu neatceros) Sopku sādžas Ružinas pag., Soloveika Edvards, Apucs Jānis un Seikstulis Antons.
- 7) Tika nošauts 1 milicijas darbinieks 1945. g. jūlija mēnesī (datumu neatceros) Galēnu pag. robežās (vietu, viņa vārdu un uzvārdu neatceros). Nošāva Ružāns Antons un Stabulnieks Simeons iepriekšējā dienā pirms tam, kad viņi tika nošauti.
- 8) Tika iznesta Krevu pienotava 1945. g. septembra jeb oktobra mēnesī (datumu neatceros). Sviests tika iznests 17 kastēs, pēc kura bija aizgājuši 17 cilvēki. Visa grupa, kas dzīvoja tanī laikā Galēnu mežā, izņemot Strodu Stanislavu pieņ.⁷ Tālivaldis, kurš bija mājās Viļānu pag. Solaskungos. Čaunānu Donāts (pieņ. uzv. Tomsons) (Sakne), Mičulis Edvards (Krusts), Mičulis Aleksandrs un Upenieks Francis, kuri palika nometnē slimības dēļ. Uzbrukumu vadīja Briška Pāvils (Slapjdraņķis). Pievedējs un vietas parādītājs bija Brocāns Domenieks (Eglītis).
- 9) Tika nošauti Galēnu pag. Polkaroma selsoвета priekšsēdētājs Kaktietis Elešs un viņa sieva Kaktietis (vārdu neatceros) 1945. g. septembra mēnesī (datumu neatceros). Viņus saņēma un atveda Saprovskis Zenons (Protestants), Aloizs (uzvārdu nezinu), Balodis Jānis un Mūrnieks Edvards (Pavasars). Saņēma viņu Puduļu sādžā Galēnu pag. Nošāva: Strods Stanislavs (Tālivaldis), Mičulis Aleksandrs (Krusts), Saprovskis Zenons, Čeičs Pēteris un vēl viens, kura nosaukumu dzīves

⁵ Tā tekstā.

⁶ Pēdējais teikums tā tekstā.

⁷ Tā tekstā, acīmredzot domāts "pieņemtais vārds".

- vieta neatceros⁸ (vārdu, uzvārdu neatceros). Dzīves vieta bija Viļānu pag. Murānu jeb Strupļu sādža. Viņu nāvi pieprasīja Mičulis Aleksandrs (Krusts), Spurdžs⁹ Jānis (Kaktieša Eleša sievas brālēns) un Vaivodis Alfons. (Krusts) Aleksandrs Mičulis dabūja vietu, kur nošaut (jo bija labs meža pazinējs). Mičulis Aleksandrs arī atnesa zāģi. Nošauts tika mežā, kvartālu neatceros, vietā, kur bija izgasta¹⁰ egle no vētras ar visām saknēm. Pēc nošaušanas atgriezās celmu un celms iegāja savā vietā, tā apsekdams¹¹ nošautos. Baumas, ka viņš aizbrauca uz Rīgu, pastāstīja viņa selsoveta sekretāre Balode (vārdu neatceros). Galēnu pag. Pastiņu jeb Mežat[...]¹² sādžā dzīvojuša.
- 10) [...] ¹³ tā saucamajā garajā purvā tika nošauti 2 milicijas darbinieki 1946. ¹⁴ g. (mēnesi un datumu neatceros). To bija izdarījuši 5 Daugavpils pulka grupas [...] ¹⁵ (uzvārdus neatceros) Preiļu pag. Ozoliņu sādžas priekšgalā.
- 11) Tika apspriests uzbrukuma plāns 1945. gada augusta mēnesī (datumu neatceros) Galēnu milicijas darbinieku ēkai un Stirnienas pag. milicijas darbinieku ēkai reizē. Piedalīties uzbrukumā bija paredzēts 4. btļ. kom. (Mežmalietim) Dadzis (vārdu nezinu), 5. Daugavpils pulka Preiļu grupai ar Alfonu (uzvārdu neatceros) Ozoliņu sādžas Preiļu pag. priekšgalā. Šo grupu cilvēku skaitu nezinu, jo tie nebija atnākuši tāpēc, ka bija iebraucis karaspēks. Trešā grupa bija, kas dzīvoja Galēnu mežā Stroda Stanislava vadībā, kurā bija 34 vīri. Uzbrukumam bija jānotiek kopējā vadībā, ko būtu vadījis Alfons no Preiļu grupas (uzvārdu neatceros) Ozoliņu sādžā. Uzbrukums netika izvests jau minēto apstākļu dēļ.
- 12) Tika nodedzinātas mājas Viļānu pag. Brivcu¹⁶ sādžā (upuru vārdus neatceros) un pāršauta¹⁷ viena sieviete uzbrukuma laikā bēgot, vārdā Zeps (uzvārda neatceros). Uzbrukums notika 1945. g. oktobra mēnesī (datumu neatceros). Uzbrukumu vadīja Briška Pāvils (Slapjdraņķis) ar 11 vīriem (kura nosaukumus neatceros). Pārējā grupa Stroda Stanislava (Tāivaldis) vadībā bija rīkojusi uzbrukumu tanī pašā naktī

⁸ Vārdi "nosaukumu dzīves vietu neatceros" nosvītroti.

⁹ Uzvārds grūti atšifrējams.

¹⁰ Tā tekstā.

¹¹ Tā tekstā.

¹² Vārda galotne nav atšifrējama.

¹³ Teikuma sākums nav atšifrējams.

¹⁴ Šis gadskaitlis nav labots.

¹⁵ Neatšifrējams vārds.

¹⁶ Vārds grūti atšifrējams.

¹⁷ Tā tekstā.

- Viļānu milicijas darbiniekam Zakaram (uzvārdu neatceros), dzīv. Viļānu pag. Aleksandropolē. Uzbrukumu neizveda, jo minētais darbinieks bija aizgājis uz dežūru iecirknī.
- 13) Tika noņemti magneti kuļmašīnu motoriem 1945.¹⁸ g. oktobra mēnesī (datumu neatceros) trijiem kūlējiem, kuru vārdus, uzvārdus un dzīves vietu nezinu, jo to vadīja Mičulis Edvards, Mičulis Aleksandrs un Briška Pāvils (Slapjdraņķis). Magneti vēlāk tika atdoti atpakaļ to īpašniekiem.
 - 14) Tika nopērtas par stāstīšanu atrašanās vietas partizānu Meža mičuļišu¹⁹ sādžas Galēnu pag. dzīv. Bugiteņa²⁰ (uzvārdu neatceros) un viņas divas meitas. Pēra Briška Pāvils un vēl 6 vīrieši (kuru uzvārdus neatceros).
 - 15) Tika nodedzinātas mājas un nošauts pats milicijas darbinieks un viņa sieva Galēnu pag. (sādžu, vārdu un uzvārdu neatceros) 1945. g. oktobra mēnesī (datumu neatceros) iepriekšējā naktī, kad tika izdarīts uzbrukums [..]epam²¹ Viļānu pag. Brivcu sādžā. Uzbrukumu vadīja Briška Pāvils (Slapjdraņķis) un visa grupa, izņemot šādus, kas dzīvoja Viļānu pag. Solaskungu purvā: Strods Stanislavs, Sondors Aleksandrs, Brocāns Domenieks, Bucenieks Jānis.
 - 16) Tika nošauts Viļānu pag. Lagonu sādžas vecākais Žikers Domenieks 1945. g. (mēnesi un datumu neatceros). Nošāva Brocāns Domenieks (Eglītis), uz tūruma strādājošs.
 - 17) Tika iznests alus saimniekam (kura vārdu, uzvārdu un sādžu neatceros) Galēnu pagasta robežās. Alu iznesa Briška Pāvils (Protestants), Aloizs (uzvārdu neatceros), Balodis Jānis, Mūrnieks Edvards un Izidors (uzvārdu neatceros) Kadiķis.
 - 18) Tika nošauts 1 milicijas darbinieks un 1 ievainots 1945. g. janvāra jeb februāra mēnesī (datumu neatceros) Galēnu pag. strādājošie Viļānu pag. Aleksandropoles sādžas sektorā. Nošāva viņus Strods Stanislavs, Bucenieks Jānis un Bečs Domenieks.
 - 19) 1945. g. oktobra mēnesī (datumu neatceros) tika aplaupīts Feodorovs Apolinaris Viļānu pag. Šautiņu sādžā. Aplaupīja Bucenieks Jānis un Jānis, uzvārdu neatceros, pieņemtā nebija, no Sakstagala pag. Tika atņemtas mantas: 1 medību bise, 1 nagans, 1 zābaki un uzvalks, kurus paņēma Bucenieks Jānis un Jānis (kura uzvārdu neatceros).

¹⁸ Šeit un turpmāk tekstā gadaskaitlis bez labojuma.

¹⁹ Teikuma sākums tā tekstā.

²⁰ Vārds grūti atšifrējams.

²¹ Vārda sākums nav salasāms.

Nr. 6. Sodītā Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības Zemgales divīzijas Ilūkstes partizānu pulka komandiera S. Urbāna¹ 1956. gada 17. oktobra lūgums PSKP CK pirmajam sekretāram N. Hruščovam atbrīvot viņu no soda izciešanas labošanas darbu nometnē sakarā ar to, ka viņš sadarbojies ar čeku un centies sava pulka sastāvu izvest no meža

Avots: LVA, 1981. f., 39056. l., III sēj., 249.-253. lp. Krievu valodā, mašīnraksts, tulkojums no latviešu valodas. Šeit sniegts atpakaļējs tulkojums latviešu valodā. Oriģināls latviešu valodā nav saglabājies.

* * *

[249. lp.]

PSKP CK pirmajam sekretāram
N.S. Hruščovam

Staņislava Urbāna Staņislava dēla,
dzimuša 1906. g. 4. martā Latvijas PSR
Daugavpils apriņķa Līvānu pagasta
"Lauros",

Lūgums.

1949. g. 10. martā mani arestēja Latvijas PSR Valsts drošības orgāni. Es netiku aicināts uz tiesu; man paziņoja, ka mani tiesāja aizmuguriski kaut kāda sevišķa Maskavas tiesa; tika sacīts, ka mani notiesāja uz 25 gadu ieslodzījumu labošanas darbu nometnē. Šinī sakarā man netika dota nekāda iespēja sevi aizstāvēt. Arī atbrīvošanas komisija, kura strādāja šajā

¹ Staņislavs Urbāns, dzimis 1906.gada 4. martā Daugavpils apriņķa Līvānu pagasta "Lauros". Līdz 1940. gadam dienēja 1. Jātnieku pulkā Daugavpilī virsdienestā, virsnieka vietnieks. 1941. gadā vadīja Rubenes pagasta paš aizsardzības grupu, kļuva par Rubenes pagasta vecāko policistu, vadīja pagastā arī "C" grupu. 1944. gada rudenī nelegāli atgriezās tēva mājās, 1945. gada martā pārcēlās uz Rubenes pagastu, iesaistījās partizānu kustībā. 1945. gada maijā S. Urbāns izveidoja savu štābu un Dunavas grupējuma apakšvienību. 1945. gada jūlijā izveidoja Ilūkstes partizānu pulku. 1945. gada decembrī LPSR IeTK ar draudiem un demagoģiskiem solījumiem panāca, ka S. Urbāns noticeja IeTK komisāra A. Eglīša solījumiem un aicināja sava pulka partizānus legalizēties. 1949. gada martā sākās visu bijušo partizānu vadītāju arests. 1949. gada 7. septembrī PSRS VDM Sevišķā apspriedē notiesāja S. Urbānu uz 25 gadiem labošanas darbu nometnē un nosūtīja uz Stepes soda nometni Nr. 4 Džezkazganā.

nometnē šā gada jūnijā, acīmredzot vadījās tikai no apsūdzības akta. Esmu pilnīgi pārliecināts, ka manā apsūdzības aktā ir ierakstīta smaga nepatiesība, jo savādāk nevar būt. Es noteikti varu parādīt un pierādīt ar lieciniekiem, ka nekad neesmu nedz zadzis, nedz slepkavojis, ka arī nekad neesmu devis tādu pavēli, tieši otrādi, savas darbības laikā esmu izglābis daudz komjauniešu un komunistu dzīvības. Pat šodien es atceros dažu komunistu uzvārdus, taču visus manis izglābtos vairs neatminos.

Manu vārdu pareizību var apliecināt sekojoši komunisti un komjaunieši:

1. Jānis Romza Jura dēls, Asares c. p.;
2. Jānis Vilciņš – Bebreņu rajona² sekretārs;
3. Kazimirs Drelle – Rubenes pagasts;
4. Juris Ruļuks – Dunavas PN³ priekšnieks;
5. Eduards Zekāns – Rubenes rajona sagādes aģents;
6. Šoldris – Aglonas MTS direktors;
7. Jānis Zviedrāns – Dunavas milicijas priekšnieks;
8. Vuškāns – Dvietes ... [nav salasāms] sekretārs;
9. Čerņavska – Dvietes pagasta komjauniete;
10. Osvalds Asmis – Rubenes pagasts;
11. Juris Kokins – Dunavas skolas skolotājs;
12. E ... [nav salasāms] Krievons – Rubenes rajona komitejas priekšsēdētājs. [250. lp.]

Vācu okupācijas laikā esmu izglābis arī daudzus krievu karagūstekņus, taču viņu uzvārdus vairs neatceros. Es noteikti varu apliecināt, ka vācu okupācijas laikā esmu iestājies policijā tikai tāpēc, lai mani neaizsūtītu uz fronti karot pret Padomju armiju,⁴ un, otrkārt, tāpēc, lai es varētu glābt padomju pilsoņu dzīvības, ko es arī darīju, jo pēc savas sirdsapziņas esmu komunisma ideju piekritējs. 1943. g. februārī es tiku tiesāts sevišķā vācu tiesā, kurā bija teikts par “viņa komunistiskajiem uzskatiem un atklātu komunisma piekritēju aizstāvēšanu”. Sūdzību bija uzrakstījis 1. jātnieku pulka leitnants Gaujmalietis, kurš vācu okupācijas laikā Madonā bija drošības punkta vadītājs. Tajā laikā mani izglāba policijas progresīvie darbinieki Boroviks un Neimanis, kuri baudīja lielu vācu iestāžu darbinieku un it īpaši vācu tiesas uzticību. Pēc dokumentiem Jūs redzat, ka vācu okupācijas laikā 1941. gadā Latvijā tika nošauti ļoti daudzi padomju pilsoņi bez izmeklēšanas un tiesas. Bet Dunavas rajonā, kurš bija manā pārziņā, netika nošauts neviens cilvēks. To Jums var apliecināt ne tikai komunisti, bet arī visi rajona vietējie iedzīvotāji. Kad

² Jābūt “pagasta”.

³ Pasta nodaļa.

⁴ Tekstā pasvītrots.

МГБ СССР
 Министерство
 Государственной Безопасности
 Латвийской ССР

23/11
 VII
 № 8/2290
 1949
 г. Рига

Сов.Секретно

НАЧАЛЬНИКУ СЕКРЕТАРИАТА ОСОБОГО СОВЕЩАНИЯ
 ПРИ МГБ ССР

ГЕНЕРАЛ-МАЙОРУ -

тов. ЭСАУЛОВУ-

гор.Москва

При этом направляю законченное групповое
 следственное дело № 11974 по обвинению УРЕАН
 У.С. в преступлениях, предусмотренных ст.ст.
 58-1"б", 58-8 и 58-11 УК РСФСР, БАЛТМАНИС Я.
 СУДРАБИНЫ О.Р.М., ДРЕЙМАНИС А.Э. и ПЛАНИС
 К.Я. в преступлениях, предусмотренных ст.ст.
 58-1"а", 58-8 и 58-11 УК РСФСР.

УРЕАН, БАЛТМАНИС, СУДРАБИНЫ, ДРЕЙМАНИС и
 ПЛАНИС вменяется в вину, что после изгнания
 немецких оккупантов с территории Илукского
 уезда Латв.ССР, они стали скрываться от орда-
 нов Советской власти, организовали и возглави-
 ли антисоветскую вооруженную банду т.н.
 "Илукский бандполк" насчитывавший в своем
 составе 300 человек, проводили вооруженную
 борьбу против Советской власти, совершали
 террористические акты над советско-партийным
 активом, работниками МГБ-МВД, громили колес-
 полкомы, сельсоветы, грабили советских акти-
 вистов и срывали мероприятия Советского
 Правительства.

Ввиду того, что УРЕАН, БАЛТМАНИС, СУД-
 РАБИНЫ, ДРЕЙМАНИС и ПЛАНИС являются легали-
 зованными бандитами и дела этой категории лиц
 согласно указанию Министра Госбезопасности
 Союза ССР тов. АБАКУМОВА подлежат рассмотре-
 нию в Особом Советании, прошу дело внести
 на рассмотрение Особого Советания при МГБ
 Союза ССР.

ПРИЛОЖЕНИЕ: дело № 11974.

ЗАМ.МИНИСТРА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ ЛАТВ. ССР
 ПОЛКОВНИК ЛЕВБЕС

284281
 26/7

Latvijas PSR Valsts drošības ministra vietnieka pulkveža Vēvera pavadvēstule
 PSRS Valsts drošības ministrijas Sevišķās apspriedes sekretariāta priekšniekam
 generālmajoram Esaulovam par Urbāna, Baltmaņa, Sudrabiņa, Dreimaņa un
 Plāņa pabeigto izmeklēšanas lietu

213

Выписка из протокола № 50

Особого Совещания при Министре Государственной Безопасности Союза ССР

от 7 сентября 194 г.

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
<p>6. Дело № 11974 МГБ Латв. ССР по обвинению -</p> <p>1. УРБАН Станислава Станиславовича, 1906г.р., ур. Латв. ССР, латыша, гр. СССР, б/п.</p> <p>Обв. по ст. ст. 58-1"б", 58-8 и 58-11 УК РСФСР.</p> <p style="text-align: right;"><i>Ведомства</i></p> <p style="text-align: right;">30 СЕН 1949</p>	<p>УРБАН Станислава Станиславовича за участие в антисоветской националистической банде и совершение террористических актов заключить в исправительно-трудовой лагерь сроком на ДВАДЦАТЬ ПЯТЬ лет, считая срок с 10 марта 1949 года.</p> <p>Имущество КОНФИСКОВАТЬ.</p> <p>15/15 49г. Выдан наряд в лагерь <i>Свенск</i> № 4 <i>Латв. ССР</i> Арх. следств. дело № <i>213/49</i></p> <p style="text-align: right;"><i>[Signature]</i></p>
<p>Нач. Секретариата Особого Совещания</p>	

Izraksts no PSRS Valsts drošības ministrijas Sevišķās apspriedes
1949. gada 7. septembra protokola Nr. 50

vācu armija tika sakauta un Latvijā ienāca Padomju armija, es nedevoš līdzi vāciešiem, bet gan paliku savā dzimtenē, nemaz netaisījās slēpties, dzīvoju legāli Rīgas apriņķa Lēdmanes pagastā. Taču drīz vien sākās masveida aresti un man draudēja arests, es sāku slēpties. 1945. g. jūlijā es iestājos divīzijā, kura saucās Latvijas Tēvzemes sargi. Šajā divīzijā bija tāda kārtība, ka pulka komandieri neiecēla divīzijas komandieris, bet gan to ievēlēja zemākais komandējošais sastāvs. 1945. g. jūlijā mani ievēlēja par Ilūkstes pulka komandieri.⁵ Līdz šim šī pulka priekšgalā bija leitnants Sudrabiņš. Jāatzīmē, ka šajā pulkā tikai mēs divi bijām Latvijas armijas virsnieki, jo pārējie virsnieki bija aizgājuši kopā ar vācu karaspēku. Minētās divīzijas mērķis bija cīņa par brīvu, neatkarīgu un demokrātisku Latviju. Tajā laikā vietējā laikrakstā "Cīņa" bija [251. lpp.] publicēts Padomju

⁵ Teikums dokumentā pasvītrots.

Izraksts
no 1949. gada 7. septembra PSRS Valsts drošības ministrijas
Sevišķās apspriedes protokola Nr. 50

Izskatīja	Nolēma
6. LPSR MGB (VDM) apsūdzības lieta Nr. 11974. 1. Staņislavs Urbāns Staņislava dēls, dzimis 1906. g. – LPSR, latvietis, PSRS pilsonis, bezpartejiskais. Apsūdzēts pēc 58-1 "b", 58-8 un 58-11 KPFSR KK pantiem.	Staņislavu Urbānu Staņislava dēlu par piedalīšanos pretpadomju nacionālistiskā bandā un terora aktu veikšanu ieslodzīt labošanas darbu nometnē uz DIVDESMIT PIECIEM gadiem, skaitot termiņu no 1949. g. 10. marta. Īpašumu KONFISCĒT. 26./IX 49. g. Izdots norīkojums uz nometni, Stepes Nr. 4 IeM: Džezkazganā Arhīva izmeklēšanas lieta Nr. 29212.
Vedeņejeva 1949. g. 30. sept.	
Sevišķās Apspriedes Sekretariāta priekšnieks _____ (paraksts)	

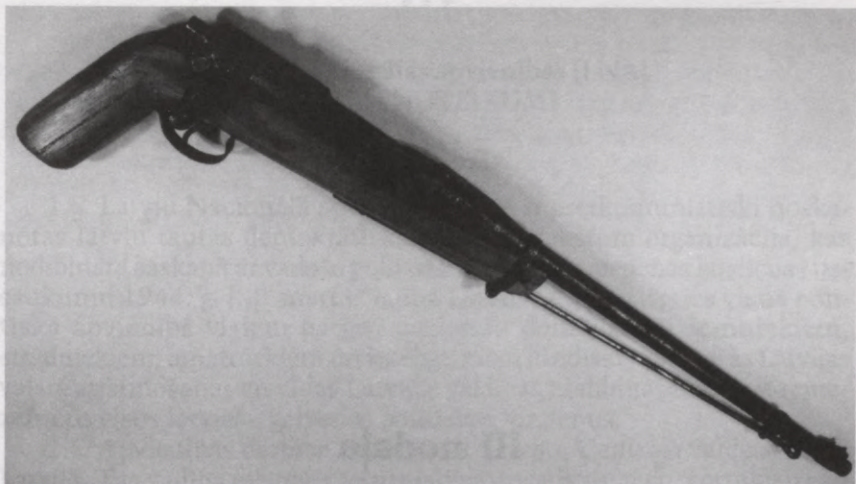
Latvijas valdības uzsaukums, kurā visi tika aicināti ierasties un ka tādā gadījumā nesodīs. Tiklīdz tiku ievēlēts par pulka komandieri, es kategoriski aizliedzu saviem cilvēkiem slepkavot un laupīt, ticēdams Padomju valdības dotajam solījumam, ka mūs nearestēs, es nekavējoties uzsāku dibināt sakarus ar Iekšlietu ministru Eglīti ar nolūku legalizēt savu pulku, jo divīzijas komandieris nepiekrīta legalizācijai. Legalizācijai nepiekrīta arī leitnants Sudrabiņš, kuru ievēlēja par šī pulka bataljona komandieri. Ar vietējā rajona milicijas pulkveža Mazžukina starpniecību drīzumā man izdevās nodibināt personīgus sakarus ar Latvijas iekšlietu ministru Eglīti, lai vestu sarunas par legalizāciju. 1945. g. oktobrī Dunavā ieradās Iekšlietu ministrijas pārstāvis pulkvedis Šmits, pulkvedis Mazžukins un vēl trīs virsnieki, kuru uzvārdus neatceros. Pulkvedis Šmits iedeva man rakstisku apliecinājumu tam, ka, ja es brīvprātīgi legalizēšu pulku, tad nedz es, nedz arī mana pulka cilvēki netiks sodīti; to parakstīja Iekšlietu

ministrs Eglītis. Apmēram pēc pāris nedēļām Jēkabpili ieradās pats iekšlietu ministrs, lai satiktos ar mani personīgi. Arī šoreiz iekšlietu ministrs Eglītis centās mani pārliecināt par to pašu. Es uzticējos, un 1945. g. novembrī jau bija⁶ legalizēta mana pulka sastāva lielākā daļa. Legalizācijas vieta bija Bebrenes rajona Izpildkomiteja. Ieročus un munīciju pieņēma leitnants Cihovskis. Mani un mana pulka ļaudis atlaida mājās. Patiešām, līdz 1949. gadam pret mums netika pielietotas nekādas represijas, bet 1949. gadā mani un mana pulka ļaudis arestēja. Manas darbības laikā tika veikts uzbrukums Dvietes izpildkomitejai. Tas tika izdarīts bez manas pavēles un pret manu gribu. Kā Jūs redzat pēc dokumentiem, to izdarīja divīzijas sakaru priekšnieks Vanags pēc divīzijas komandiera pavēles. Kad es uzzināju par šo notikumu, tad manos spēkos bija tikai glābt divas komjaunietes – Čerņavsku un Vuškāni, kuras tika atvestas uz mežu iznīcināšanai. [252. lp.] Pēc dokumentiem Jūs redzat arī, ka es ne tikai mutiski, bet arī rakstiski paziņoju savas divīzijas komandierim, ka savā sektorā kategoriski aizliedzu slepkavības un laupīšanas, kā arī brīdināju divīzijas komandieri par to, ka, ja Dvietei līdzīgi gadījumi atkārtosies, es uzsāksu cīņu pret viņu. Un patiešām, vairāk šādu gadījumu nebija. Pēc dokumentiem Jūs redzat, ka es 1945. g. oktobrī saņēmu rakstisku pavēli no divīzijas komandiera, kurā bija burtiski teikts “nekavējoties uzsākt miliču un komunistu iznīcināšanu”, un pēc dokumentiem Jūs redzat, ka mans pulks to nekad nav darījis. Kaut arī patiesībā es šajā divīzijā biju sociāldemokrātijas pārstāvis, skaidri redzēju, ka mūsu divīzija var pārvērsties par slepkavu bandu. Es drudžaini meklēju legalizācijas īstenošanas iespēju. Tas man drīz arī izdevās. Taču 1949. gadā acīmredzot Berija lauza Padomju Valdības doto solījumu, un mani bez tiesas sprieduma atsūtīja uz nometni. Es pilnīgi piekrītu tam, ka bija jātiesā, bet vajadzēja tiesāt tos, kuri slepkavoja un laupīja, vai tos, kas deva pavēles to darīt. Manu vārdu pareizību var apliecināt sekojoši Latvijas PSR darbinieki:

1. Rīgā – bijušais iekšlietu ministrs Eglītis;
2. Rīgā – pulkvedis Šieks;
3. Rīgā – pulkvedis Šmits;
4. Ilūkstes rajona milicijas priekšnieks – apakšpulkvedis Mazžukins;
5. Bebrenes rajona milicijas priekšnieks – leitnants Cihovskis;
6. Ilūkstes rajona Izpildkomitejas priekšsēdētājs – Mežraups.

Minētās personas var apliecināt, ka esmu ne tikai legalizējis savu pulka sastāvu, bet arī visos iespējamos veidos esmu palīdzējis īstenot legalizāciju visas divīzijas mērogā. Vai patiešām minētās personas noklusēs to apstākli, cik lielus upurus prasītu šīs divīzijas iznīcināšana, jo

⁶ Dokumentā teksts, sākot no vārdiem “es nekavējoties” līdz vārdiem “jau bija” pasvītrots.

Ditriha Nāckalna partizānu šautene, izgatavota no Latvijas armijā lietotās lielbises, kura ražota "Ross Enfield" kararūpnīcā

gūstā neviens nepadevās? Legalizācijas brīdī minētie virsnieki to ne tikai nenoliedza, bet pat izteica man vislielāko pateicību. Minētās personas varēs apliecināt, ar kādām grūtībām es īstenoju legalizāciju, pat riskējot ar savu dzīvību, jo citas personas nevēlējās legalizēties un nolēma mani iznīcināt. Latviešu tauta mani nav tiesājusi, un es esmu pārliecināts, ka arī neviens godīgs komunisti neteiks par mani sliktu vārdu. Tādēļ jau arī Berija nedeva man iespēju aizstāvēt sevi tiesā. Sakarā ar to, ka savas darbības laikā esmu izglābis ļoti daudz komunistu, krievu karagūstekņu dzīvības, kā arī personīgi esmu komunisma ideju piekritējs, es nolēmu griezties pie Jums ar lūgumu. Ceru vienīgi uz Jūsu taisnīgu lēmumu. Es Jūs ļoti lūdzu piekrist un parūpēties par to, lai man dotu iespēju atgriezties pie savas ģimenes. Ar stingru pārliecību varu Jums teikt, ka savā turpmākajā dzīvē būšu godīgs un uzticams padomju pilsonis un ziedošu visus savus spēkus savas ģimenes un dižās sociālistiskās valsts labklājības celšanai.

Savam lūgumam pievienoju:

1. Pulkveža Mazžukina apliecību.
2. Jāņa Romzas apliecību.
3. Kazimira Drelles apliecību.

S. Urbāns

1956. g. 17. oktobrī

III nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU IZSTRĀDĀTIE NELEGĀLO PARTIJU UN JAUNATNES ORGANIZĀCIJU DOKUMENTI

Nr. 7. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) štāba priekšnieka Pētera Supes¹ 1945. gadā izstrādātie Latvijas Nacionālās apvienības (LNA) Pamatnoteikumi

Avots: LVA, 1986. f., 2. apr., P-107741., 9. sēj., 27.-38.lp. Rokraksts ar tinti latviešu valodā uz 12 lappusēm, bez paraksta. Rezolūcija krievu valodā uz dokumenta pirmās lappuses nesalasāma. Atrasts 2000. gadā. Teksts slikti saglabājies; to pārrakstot, ievērota mūsdienu latviešu valodas ortogrāfija un izlabotas pārrakstīšanās kļūdas. Pirmpublicējums.

¹ Pēteris Supe (1910–1946) – Abrenes apriņķa agronoms un apriņķa mazpulku vadītājs. Mobilizēts Vācijas armijā. “Meža kaķu” Alūksnes grupas radioziņotāju grupas “Lapland” komandieris Sarkanās armijas aizmugurē. 1945. gadā organizējis Latviešu nacionālo partizānu apvienību (LNPA) Ziemeļaustrumlatvijā. Stampaku nocietinātā rajona (23 bunkuri) komandieris

Latvju Nacionālās apvienības (LNA) PAMATNOTEIKUMI

I. Būtība

1. §. Latvju Nacionālā apvienība (LNA) ir pretkomunistiski noskaņotas latvju tautas demokrātiska politiska rakstura organizācija, kas nodibināta saskaņā ar vadošo politisko novirzienu slepenās koalīcijas uzsaukumu 1944. g. [...]² martā "Jaunā Latvija" [...]³ saslēgties vienā politiskā apvienībā visiem patiesi nacionāli domājošiem zemniekiem, strādniekiem, amatniekiem un inteliģentiem juridiski pastāvošās Latvijas valsts atjaunošanai un tādas Latvijas valdības nodibināšanai, kas reprezentētu visus latviešu galvenos politiskos virzienus.

2. §. Apvienības darbība aptver visu Latviju. Centrālā valde atrodas Latvijā. Tās vadība pilsoņus teritoriāli pa novadiem, resp. apriņķiem un nodaļām, resp. pagastiem organizē un vada novadu un nodaļu valdes.

II. Apvienības mērķis un uzdevumi

3. §. Apvienības mērķis ir:

- a) organizēt un apvienot pretkomunistiski patiesi domājošos latviešu[s] politiski, saimnieciski un militāri Latvijas atbrīvošanās cīņām no uzkundzējušās, nelikumīgas, brutālas, latvju tautas gribas viltotājas, tautas verdzinātājas un iznīcinātājas Padomju varas;
- b) vadīt latvju tautu cīņā par Latvijas valsts faktiskās suverenitātes (neatkarības) atjaunošanu saskaņā ar juridiski arvien vēl spēkā esošās Latvijas satversmi un reformētas demokrātijas pamatiem, bāzējoties uz starptautiskām tiesībām un tautu pašnoteikšanās principiem, ko deklarējušās sabiedrotās Anglija un ZASV un kas vēlāk ir uzņēmti starptautiskas masu organizācijas "Apvienotās Nācijas" statūtos;
- c) savienībā un sadarbībā ar citām nacionālām pretkomunistiskām organizācijām un personām rūpēties par civiliedzīvotāju, privātās un sabiedriskās mantas, īpašumu, ierīču aizsargāšanu no iznīcināšanas vai aiztransportēšanas un pārmaiņu laikā līdz likumīgas

ar iesauku P. Cinītis. LNPA štāba priekšnieks. Pēc apvienošanās ar Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienību šīs apvienības 3. Latgales divīzijas komandieris. P. Supi (P. Cinīti) nošāva čekas aģents Jānis Klimkāns ("Kāls") 1946. gada 1. aprīlī.

² Datums nesalasāms.

³ Nesalasāms vārds.

pretkomunistiskas valdības nodibināšanai nodibināt kārtības uzturēšanai attiecīgās valsts pagaidu pārvaldes [...];⁴

- d) atjaunojot [...] [...] ⁵ – un nodrošināt pilnīgu ticības brīvību, attīstīt biedros [...] ⁶ un sabiedriski kulturālu pašdarbību, radīt biedros un tautā pareizu politisku izpratni, izkopt latvisko dzīves [...] ⁷ un demokrātisma ideju veselīgas un morāliski stipras demokrātiskas valsts iekārtas izveidošanai un nostiprināšanai, vienmēr un visur stādot pirmā vietā un par visu augstāk tautas un valsts kopējās intereses;
 - e) organizēt savstarpēju izpalīdzību atbalst[...] ⁸ un pēc kara rūpēties par valsts pabalstiem boļševiku varas laikā cietušām un bez apgādes palikušām un pārējo nacionālistu ģimenēm, kuru locekļi ir piedalījušies vai atbalstījuši partizānus Latvijas atbrīvošanas cīņās;
 - f) rūpēties par tādu sociālo reformu izvešanu, kas paceltu tautas vispārējo un nodrošinātu ikvienas šķiras vai aroda piederīgo labklājību;
 - g) sekmēt latvju jaunatnes organizēšanu un apvienošanu humānisma un nacionāli pretkomunistisko ideju garā;
 - h) sekmēt asinsradniecīgo brāļu – ar kopējiem likteņiem un vēsturi saistīto un raksturā tuvu kaimiņu tautu politisko apvienošanu.
4. §. Apvienības uzdevums, spraušts mērķu sasniegšanai, ir:
- a) ar propagandas palīdzību graut komunistu morāli un nostiprināt tautā nesatricināmu ticību komunisma sagrāvei, tautu brīvības, taisnības un demokrātisma idejas uzvarai pasaulē;
 - b) stāties sakaros, sūtīt pārstāvjus, atbalstīt, iestāties vai dibināt savienību ar citām mērķos un [...] ⁹ līdzīgām organizācijām un personām, nodarboties ar politiskiem un sabiedriskiem darbiniekiem un bijušās Latvijas diplomātiskiem pārstāvjiem ārzemēs, kas cīnās par Latvijas brīvību un faktiskās suverenitātes atjaunošanu diplomātiskā ceļā, lai caur viņiem un arī citādi darītu zināmu lielajām demokrātiskajām brīvību un taisnību mīlošajām valstīm, kas varētu mūs pabalstīt brīvības cīņās, kā Anglijai, ZASV un citām valstīm, par komunistiskās PSRS varas varmācībām, iedzīvotāju terorizēšanu un slepkavošanu un paustu visas tautas neviltoto vēlēšanos – iespējami ātrāk atbrīvoties no komunistiskās spaidu varas;

⁴ Nesalasāms vārds.

⁵ Nesalasāmi vārdi.

⁶ Nesalasāms vārds.

⁷ Nesalasāms vārds.

⁸ Vārda galotne nav izlasāma.

⁹ Nesalasāms vārds.

- c) nodibināt sakarus un sadarboties kopējās cīņās ar b/p-ktā minētā rakstura organizācijām un personām kaimiņu zemēs, kas arī cīnās par savas tautas atbrīvošanu no komunisma jūga;
- d) šo pamatnoteikumu 4.§ b un c p-ktos paredzētās sadarbības rezultātā izveidot visai latviešu tautai kopēju vadību, kas, mobilizējot visus tautas rīcībā esošos morāliskos un materiālos spēkus, novestu tautu līdz galīgai boļševisma sagravei un brīvas, demokrātiskas Latvijas atjaunošanai starptautiskās miera organizācijas nospraustos ietvaros.

III. Apvienības līdzekļi

5.§. Apvienības līdzekļi sastādās no iestāšanās un biedru naudām, ziedojumiem, dāvinājumiem, iemaksām apvienības fondos un citiem neparedzētiem ienākumiem.

6.§. Līdzekļus izlieto pamatnoteikumos paredzētiem mērķiem budžeta un apvienības pārvaldes orgānu noteiktā kārtībā un apmērā.

Piezīme: Iestāšanās nauda PSRS valūtā – Rb 25,- no personas jāiemaksā pie statu¹⁰ parakstīšanas. Biedra naudu nosaka attiecīgas delegātu sanāksmes.

IV. Apvienības sastāvs, biedru uzņemšanas un izstāšanās kārtība, tiesības un pienākumi

7.§. Apvienības biedri sastādās no latviešu tautības abu dzimuma pilsoņiem, kas vecāki par 15 gadiem, un sadalās: 1) aktīvos, 2) pilntiesīgos, 3) biedros veicinātājos, 4) biedros interesentos un 5) biedros kandidātos.

Piezīme: Solidarizējoties ar apvienības mērķiem, apvienības biedru vadībā uz īpaši izstrādāto noteikumu pamata var pie apvienības darboties bijušās Latvijas pilsoņu minoritāšu nodaļas.

8.§. Par biedriem kandidātiem apvienībā uzņem visus pretkomunistiski – patiesi nacionāli domājošos latviešu tautības dzimuma pilsoņus, vecākus par 15 gadiem, kas apņemas ievērot vajadzīgo slepenību, reglamentus, instrukcijas, pārvaldes orgānu, vecāko vai pilnvarotu biedru kandidātu apvienībā ieskaita, parakstot pamatnoteikumus. Pamatnoteikumu parakstīšana ir kandidāta uzticības solījums attiecībā pret apvienību. Pamatnoteikumu reglamenta, instrukciju vai pārvaldes orgānu norādījumu nepildīšanas gadījumā apvienībai ir tiesības kandidātu atkarībā no pārkāpuma sodīt pēc saviem ieskatiem. Kandidātiem, 21 gadu veciem un vecākiem, ir tiesības izvēlēties no sava vidus desmita vai rajona organizatoru un delegātus apvienības nodaļu sapulcei. Kandidāti, jaunāki par 21 gadu, vēlēšanās piedalās ar padomdevēja balsstiesību.

¹⁰ Tā tekstā. Domāti statūti.

9.Š. Ikviens apvienības biedrs savu aktivitāti var parādīt savā desmitā, rajonā vai apvienības dažādos pasākumos, sekcijās un komisijās. Atkarībā no apvienības mērķu, gara un iegūtās politiskās izpratnes, uzdoto uzdevumu veikšanas un aktivitātes un kā var uz to pašauties, kandidātu atkarībā no vecuma ieskaita biedros veicinātājos vai interesentos.

10.Š. Biedrus augstākās kategorijās par kandidātu, līdz kamēr apvienība varēs uzsākt atklātu darbību, uzņem centrālā valde un aktīvo biedru kolēģijas vai to uzdevumā novadu vai nodaļu valdes, saņemot attiecīgos ierosinājumus un pieprasot no apvienības citiem institūtiem un amatpersonām vajadzīgās atsauksmes.

11.Š. Kandidātiem, jaunākiem par 21 gadu, nākošā augstākā biedru kategorija ir biedrs interesents, bet vecākiem par 21 gadu – biedrs veicinātājs. Biedrus veicinātājus 14.Š norādītā kārtībā var uzņemt par pilntiesīgiem biedriem.

12.Š. Biedriem interesentiem ir tiesība ar Centrālās valdes piekrišanu no sava vidus izvēlēt pārstāvjus ar padomdevēja balsstiesību visām apvienības pamatnoteikumos paredzētām delegātu sanāksmēm.

13.Š. Biedri veicinātāji piedalās uz vietām ar ierosinājumu iesniegšanu un daudzu uz apvienības darbību attiecošos jautājumu apspriešanā, baida pa lielākai daļai tikai aktīvas balsstiesības un nevar tikt ievēlēti apvienības atbildīgajos amatos, izņemot apvienības darbības sākumā.

14.Š. Par sevišķi rosīgu un apzinīgu darbību biedrs veicinātājs var tikt paaugstināts nākošā kategorijā par pilntiesīgu biedru. Pilntiesīgie biedri bauda visas noteikšanas tiesības par apvienības dzīvi un virzienu un var tikt ievēlēti visos apvienības amatos.

15.Š. Par sevišķu aktivitāti un izciliem nopelniem apvienības dzīvē pilntiesīgais biedrs var tikt paaugstināts augstākajā kategorijā par aktīvo biedru. Aktīvo biedru kolēģijai piekrīt sevišķi plašas pilnvaras apvienības darbības un mērķu noteikšanā. Aktīvo biedru kolēģija var nodibināties tad, kad apvienībai vismaz 10 aktīvo biedru.

Piezīme: Pirmos aktīvos biedrus izrauga apvienības priekšnieks. Pēc kolēģijas nodibināšanas aktīvo biedru uzņemšanas tiesības piekrīt kolēģijai.

16.Š. Biedri līdz Latvijas atbrīvošanai no komunisma varas izstāties nevar.

17.Š. Biedrus izslēdz Centrālā valde par pienākumu nepildīšanu vai apvienībai kaitīgu darbību.

18.Š. Biedru pienākumi ir:

- a) cīnīties pret komunismu un par Latvijas brīvību, netaupot nekādus līdzekļus, pat dzīvību;
- b) izpildīt pamatnoteikumus, reglamentā un instrukcijās noteiktos biedra pienākumus un bez ierunām izpildīt un izvest līdz galam apvienības uzliktos uzdevumus un norādījumus;

- c) atbalstīt pretkomunistiskos partizānus un viņu darbību;
- d) sekmēt jaunatnes organizēšanos;
- e) izplatīt apvienības izdotās skrejlapas, uzsaukumus un citus propagandas materiālus, bet atturēties izdot vai izplatīt propagandas materiālus, kam piekrišanu nav devusi apvienība;
- f) savstarpējā satiksmē un sarunās ar pārējiem iedzīvotājiem propagandēt apvienības mērķus un centienus, sniegt paskaidrojumus par politiskiem noteikumiem¹¹ un demokrātisma ideju;
- g) aizstāvēt apvienības godu un intereses visos gadījumos, [...] [...] iedzīvotājus organizēt [...] [...] [...] projektu vai citu iesniegumu parakstīšanu iesniegšanai [...] [...] [...];¹²
- h) visās vēlēšanās balsot un agitēt tikai par apvienības uzstādīto programmu un kandidātiem;
- i) paplašināt vispārējās un politiskās zināšanas, izkopt latvisko dzīves ziņu, sevišķi savstarpējo izpalīdzību, saderību, vienprātību un solidaritāti, piedaloties apvienības rīkotos priekšlasījumos, lekcijās,ursos utt. un lasot ieteikto literatūru;
- j) ierasties noteiktā laikā pulcēšanās vietās. Nolaidīga [...] var būt par iemeslu izslēgšanai no apvienības;
- k) personīgās intereses vienmēr pakļaut kopējām apvienības un tautas interesēm. Biedri, kas apvienībā sāk kultivēt personīgās, šauras šķiras vai aroda intereses, nav cienīgi apvienībā sastāvēt. Savas aroda vai profesijas intereses biedri aizstāv, organizējoties apolītiskās arodbiedrībās;
- l) biedriem jāizseko un jāsniedz ziņas pārvaldes (?) orgāniem par aktīvajiem komunistu varas atbalstītājiem un pārmaiņu laikā tie ir jāatmasko visas tautas priekšā;
- m) apvienības darbībā un organizēšanā ievērot vislielāko slepenību, neinteresēties par apvienības citiem biedriem un organizatoriem, par kuriem kā biedriem nav jāzina, un neizpaust nevienam, ne paziņām, radiem, draugiem vai piederīgiem pašam par sevi un citiem biedriem, kas ietilpst apvienībā, lai tos neatklātu komunistiem vai komunistu varas orgāniem. Slepenības neievērotāji tiks uzskatīti par tautas nodevējiem, un pret tiem vērsīs¹⁴ katrs no savu interešu viedokļa ar vislielāko bardzību kā boļševiki, tā pārējie apvienības biedri un partizāni.

¹¹ Tā tekstā. Jābūt - notikumiem.

¹² Virkne nesalasāmu vārdu.

¹³ Nesalasāms vārds.

¹⁴ Tā tekstā.

19.š. Apvienībā nevar būt par biedriem, kas neprot cienīt darba tikumu, morāliski pagrimuši, personīgā labuma meklētāji un [...].¹⁵

V. Apvienības organizatoriskā uzbūve un pārvaldes kārtība

20.š. Apvienība savus biedrus organizē teritoriāli pa novadiem, nodaļām un rajoniem vai desmitiem ar attiecīgi izvēlētiem pārvaldes orgāniem priekšgalā. Apvienības organizatoriski teritoriālais iedalījums atbilst administratīvajam lielāko pilsētu, apriņķu, pagastu un rajonu vai desmitu administratīvajam dalījumam.

21.š. Visiem zemākiem pārvaldes orgāniem un biedriem pilnīgi jāpakļaujas un jāizpilda augstāko pārvaldes orgānu lēmumi, rīkojumi un norādījumi. Augstākiem pārvaldes orgāniem ir tiesība, kontrolējot zemāko pārvaldes orgānu darbību, grozīt, papildināt vai arī atcelt zemāko pārvaldes orgānu lēmumus un rīkojumus, ja tie nesaskan ar apvienības garu, mērķiem un interesēm.

22.š. Apvienības teritoriālā pārvaldes un padotības kārtība un orgāni ir šādi:

- a) Latvijas teritorijā augstākie pārvaldes orgāni – apvienības kongress, centrālā valde, centrālā aktīvo biedru kolēģija un centrālā revīzijas komisija. Tie¹⁶ padoti:
- b) novados – novadu konferences, valdes aktīvo biedru kolēģijas un revīzijas komisijas;
- c) nodaļās – nodaļu sapulces, valdes aktīvo biedru kolēģijas un revīzijas komisijas;
- d) rajonā vai desmitos – rajonu pārstāvji, organizatori vai vadītāji.

23.š. Pārvaldes orgānu valdes un revīzijas komisijas sniedz pārskatus un par savu darbību ir atbildīgas delegātu sanāksmēm: kongresam, konferencēm un sapulcēm, kā arī zemāki pārvaldes orgāni sniedz pārskatus un par savu darbu ir atbildīgi augstākiem pārvaldes orgāniem.

24.š. Visi apvienības pārvaldes orgāni tiek izvēlēti, un tie kara stāvokļa laikā darbojas līdz Latvijas atbrīvošanai no komunistiem.

25.š. Kongresa, konferenču un sapulču sasaukšanu organizē un delegātu skaitu nosaka centrālā valde vai reglaments, vadoties no biedru vai pārstāvēto iedzīvotāju skaita.

26.š. Delegātu sanāksmes izvēl pārvaldes izpildu orgānus, kas ir augstākie pārvaldes orgāni delegātu sanāksmju starplaikos. Delegātu sanāksmes miera laikā jāsasauca reizi gadā, un tās savus lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu, izņemot gadījumus, kur reglaments vai

¹⁵ Nesalasāms vārds.

¹⁶ Tā tekstā; jābūt – tiem.

Pēteris Supe

instrukcijas nosaka citādu balsu vairākumu. Reglaments un instrukcijas nosaka arī tuvāk visu pārvaldes orgānu uzdevumus un tiesības.

27.§. Delegātu sanāksmes izvēl šādus pārvaldes orgānus:

- a) apvienības kongress – apvienības priekšnieku, centrālo valdi un centrālo revīzijas komisiju;
- b) novadu konferences – novadu priekšniekus, novadu valdes un novadu revīzijas komisijas;

- c) nodaļu sapulces – nodaļu priekšniekus, nodaļu valdes un nodaļu revīzijas komisijas.

Piezīme: priekšnieki ievēlami, balsojot atsevišķi un atceļami ar 3/4 balsu vairākumu.

28.§. Apvienības, novadu un nodaļu priekšnieki ir reizē arī attiecīgo valžu – centrālās, novadu un nodaļu – priekšsēdētāji.

29.§. Centrālā valde organizē, vada, saskaņo un pārrauga apvienības darbību Latvijā un saziņā ar centrālo aktīvo biedru kolēģiju izstrādā reglamentu, instrukcijas un dod saistošus rīkojumus un norādījumus dažādu pasākumu un uzdevumu veikšanai, organizē sekcijas un nodibina komisijas.

30.§. Centrālajai valdei bez instrukcijās un reglamentā tuvāk noteiktiem uzdevumiem piekritt:

- a) stāties sakaros ar mērķa un raksturā līdzīgām organizācijām un personām un panākt latvju tautai vienotas cīņas vadības nodibināšanu, kas spētu iesaistīt un mobilizēt visus tautas fiziskos un garīgos spēkus un līdzekļus Latvijas ātrākai atbrīvošanai no boļševisma jūga;
- b) a p-ktā minētās sadarbības rezultātā un saziņā ar novadu un nodaļu pārvaldes orgāniem līdz valdības paliekošo pārvaldes orgānu nodibināšanai nodibināt aprinķos un pagastos pagaidu pārvaldes orgānus un izvirzīt atbildīgos darbiniekus. Šo lēmumu izvešana dzīvē jāatbalsta ikvienam apvienības biedram ar viņa rīcībā esošiem līdzekļiem un jārūpējas, lai šos lēmumus respektētu, ievērotu un pildītu arī ikviens nacionāli domājošais tautietis, kas apvienībā nav iekļauts. Lēmumu nepildītāji uzskatāmi par tautas gribas pretiniekiem vai ienaidniekiem un sodāmi kā tautas atkritēji vai nodevēji;
- c) apvienības un tautas interešu izteikšana un aizstāvēšana kā vietējos zemākos, tā augstākos valsts varas orgānos, gādājot par pārstāvniecību nākošā, nekomunistiskā saskaņā ar latviešu tautas dzīvības interesēm nodibinātā valdībā;
- d) līdz pastāvīgas jaunatnes organizācijas nodibināšanai organizēt pie apvienības jaunatnes sekciju zem nosaukuma: "Latvju Nacionālās jaunatnes apvienība (LNJA)", tās darbību, mērķus un uzdevumus nosakot tuvāk īpaši izstrādātos "Iekārtas un darbības noteikumus (IDN)".

31.§. Centrālās, novadu un nodaļu valdes sēdes sasauc un vada priekšnieki – valžu priekšsēdētāji, un tās ir pilntiesīgas, ja piedalās vismaz 2/3 valdes locekļu sastāva un to skaitā valdes priekšsēdētājs vai viņa vietnieks.

32.§. Novadu un nodaļu valdes organizē, vada un aktivizē apvienības biedru darbību novados un nodaļās.

33. §. Centrālo, novadu un nodaļu revīzijas komisijas izvēl attiecīgas delegātu sanāksmes, apvienības kongress, konferences un delegātu sapulces, kuru pilnvaru laiks ir tāds pats kā valdēm.

34. §. Revīzijas komisijas izvēl no sava vidus priekšsēdētāju, vietnieku un sekretāru. Sēdes pilntiesīgas, ja tajās piedalās vismaz 2/3 no komisijas locekļu skaita. Lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu. Balsīm līdzīgi daloties, izšķir sēdes vadītājs.

35. §. Centrālā, novadu un nodaļu revīzijas komisijas revidē apvienības darbību un līdzekļu izlietošanu – attiecīgi Latvijas, novadu un nodaļu mērogā.

36. §. Visu apvienības pārvaldes orgānu valžu un revīzijas komisiju locekļu skaitu un citu apvienības nodibināto institūtu darbību tuvāk nosaka attiecīgās instrukcijas un reglaments. Amatpersonu vēlēšanu, izņemot vienīgi ievēlēšanu uz ieteikuma pamata, izdara, balsojot atklāti.

VI. Pamatnoteikumu grozīšana

37. §. Pamatnoteikumus var grozīt apvienības kongress ar 2/3 balsu vairākumu, bet papildinājumus, kas varētu sekmēt apvienības darbību un nav idejiski pretrunīgi apvienības garam, mērķiem un uzdevumiem un neierobežo biedru vispārējās pilsoniskās tiesības, var izdarīt Centrālā valde saziņā ar centrālo aktīvo biedru kolēģiju, un tie apstiprināmi nākošā apvienības kongresā.

VII. Darbības uzsākšana un izbeigšana

38. §. Apvienības darbību uzsāk saskaņā ar šiem pamatnoteikumiem.

39. §. Par apvienības likvidēšanu līdz Latvijas atbrīvošanas laikam lemj Centrālā valde, bet pēc atbrīvošanās – apvienības kongress.

VIII. Pārejas noteikumi

40. §. Līdz apvienības organizēšanas darba izvešanai tādos apmēros, ka var nodibināt, resp. izvēlēt visus pamatnoteikumos paredzētos apvienības pārvaldes orgānus, Centrālās valdes uzdevumu izpilda un šajos pamatnoteikumos paredzētās tiesības realizē apvienības organizatoru – iniciatoru kolēģija, kuras priekšsēdētājs pilda apvienības priekšniekam paredzētās funkcijas.

Nr. 8. Latvijas Apvienotās nacionālās partijas programma

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 78.-79.lpp. (Staņislava Stroda ("Tālivalža") krimināllieta). Programmu latviešu valodā čeka ieguvusi operācijā pret LTS(p)A 2. divīziju. No latviešu valodas krievu valodā pārtulkojis NKVD Rēzeknes apriņķa OBB nodaļas operpilnvarotais Pujats. Dokumenta tulkojumu ar savu parakstu apstiprinājis Pujats. Oriģināls latviešu valodā nav saglabājies. Šeit tiek sniegts tulkojums no krievu valodas latviešu valodā.

* * *

[78. lp.]

LATVISKU LATVIJU LATVIEŠIEM

Apvienotās Nacionālās partijas cīņas programma

I. Ārpolitika.

Mēs cīnāmies:

1. Par neatkarīgas valsts atjaunošanu atbilstoši Latvijas Satversmei un Saeimai, kura juridiski ir spēkā, balstoties uz Apvienoto Nāciju deklarāciju, valsti, kuras vadonis un vadītājs būtu pati latviešu tauta.
2. Pret nelikumīgo, ar spēku tautas brīvībai uzspiesto falsificēto, iznīcinošo padomju varu, boļševiku partijas diktatūru, tās šķiru cīņas ideoloģiju un paverdzināšanas sociālo sistēmu Latvijā.

II. Iekšpolitika.

Mēs cīnāmies:

1. Par latviešu tautas brīvās gribas izpausmi vispārējās vienlīdzīgās parlamenta (Saeimas) vēlēšanās un vietējo orgānu vēlēšanās.
2. Brīvi pieļaut balsotānā visas brīvās Latvijas partijas bez šķiru, tautību, ticību, dažādas sociālās cilmes ierobežojuma un viņu materiālā stāvokļa.
3. Par ātrāku Sarkanarmijas daļu izvešanu no Latvijas teritorijas, lai vēlēšanas varētu tuvākā laikā notikt pilnīgi brīvi, kā tas paredzēts Apvienoto Nāciju nolikumā.
4. Par krievu un vācu okupācijā ieslodzīto un izsūtīto atbrīvošanu un viņu atpakaļiešanu.

III. Sociālajā politikā.

Mēs cīnāmies:

1. Par veselības aizsardzību un taisnīgu darba algas sadali visu profesiju strādājošiem.
2. Par augstu iespēju iegūt darbu un par dzīves līmeņa pacelšanu.
3. Par pensijām darba nespējīgiem, invalīdiem un veciem cilvēkiem.

IV. Tautsaimniecībā.

Mēs cīnāmies:

1. Par visas tautas organizēšanu sagraudātās valsts atjaunošanā, atzīstot privātipašumu.
2. Par lielo rūpnīcu, fabriku, tirdzniecības uzņēmumu, banku nacionalizāciju un nodošanu valsts īpašumā. (79.lp.)
3. Par nacionālās tirdzniecības un rūpniecības atjaunošanu un palīdzību tai.

V. Agrārā politika.

Mēs cīnāmies:

1. Par – brīvās Latvijas laikā veiktās agrārreformas padziļināšanu un uzstājamies pret boļševiku veikto **agrārreformu**, kura kalpoja tautas sašķelšanai un viena otram pretnostatīšanai.
2. Boļševiku agrārreformu atzīt tik tālu, cik tālu tā nerunā pretī agrākajiem zemkopjiem.
3. Par zemes piešķiršanu īpašumā tiem, kuri vācu un krievu okupācijā ne ar ko nav ievēroti latviešu tautas nodevībā.

VI. Garīgajā dzīvē.

Mēs cīnāmies:

1. Par vārda, preses, sapulču brīvību, par brīvu reliģiju un baznīcu.
2. Par nacionālās zinātnes, mākslas un kultūras attīstību.
3. Par obligātu bezmaksas pamatizglītību.
4. Par stipendiju piešķiršanu un brīvu apmācību labākajiem skolniekiem vidusskolās un augstskolās.
5. Par skolu jaunatnes audzināšanu reliģiski ētiskā un nacionāli valstiskā garā.

Deklarācija.

Augšā minēto principu īstenošanai mēs atbalstām latviešu emigrantu un pārstāvju cīņu, kas atrodas ārzemēs. Kopējā cīņā mēs būsīm nelokāmi un nežēlīgi, bet nepārkāpjot humānisma robežas. Visus latviešu patriotus un patiesi nacionāli domājošus latviešus, tāpat latviešu komunistus, aicinām piedalīties kopējā cīņā pret boļševismu, par brīvas, demokrātiskas iekārtas nodibināšanu Latvijā.

Dievs, svētī Latviju!

Tulkojis LPSR NKVD Rēzeknes AN OBB daļas operpilnvarotais
Pujats¹

¹ Dokumentā Pujata paraksts.

Nr. 9. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības cīņas programma

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 27924. l., 3. sēj., 12.lp. Mašīnraksts latviešu valodā. Uz dokumenta L. Eglītes¹ uzraksts: "Šo atrada manā dzīvoklī, mani arestējot. L. Eglīte."

* * *

Nacionālās Atbrīvošanas komitejas apkārtraksts

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀŅU APVIENĪBAS cīņas programma

Visu mūsu cīņas jēgu var ietvert trijos vārdos:
Latvisku Latviju latviešiem

Lai to realizētu, mēs cīnāmies par sekojošiem pamatprincipiem:

1) *Iekšpolitikā:*

I) mēs cīnāmies pret boļševiku partijas diktatūru un viņu šķiru cīņas ideoloģiju Latvijā.

II) mēs cīnāmies par *neatkarīgu Latvijas republiku*, kur savas zemes valdītāja un savu likteņu noteicēja ir *pati latviešu tauta*, kas savu gribu izsaka vispārējās, tiešās, vienlīdzīgās un aizklātās vēlēšanās.

a) Vēlēšanās ir jānotiek drīzākā laikā un jānorit *brīvi, demokrātiskā* garā, ar visu Latvijas brīvvalsts šķiru un partiju piedalīšanos. Vēlēšanas tiesības bauda abēja dzimuma pilsoņi 21 gadu vecumā, kas bija Latvijas pavalstnieki līdz 1940. gada 17. jūnijam.

b) Lai vēlēšanas notiktu Apvienoto Nāciju statūtu garā, mēs prasām krievu regulārā karaspēka un čekas vienību aizsaukšanu no Latvijas teritorijas.

c) Mēs prasām, lai vēlēšanās piedalītos krievu okupācijas varas 1941. un 1944.–45. gadā izsūtītie un arestētie Latvijas pilsoņi.

d) Mēs prasām, lai vēlēšanās piedalītos vācu okupācijas laikā izsūtītie un arestētie Latvijas pilsoņi.

2) *Ārpolitikā:*

Mēs deklarējam svētu apņemšanos sadarboties draudzības un cieņas garā ar visām nācijām.

¹ Līvija Eglīte dz. 1926. g. Valkas apriņķa Annas pagastā. Arestēta 1946. gada 5. martā. (No NKVD līdz KGB. Politiskās prāvas Latvijā 1940.–1986. – Rīga, 1999. – 192.lpp.)

3) *Sociālpolitikā:*

Mēs prasām pensijas vecuma, darba nespējas un invaliditātes gadījumos.

4) *Tautsaimniecībā:*

Mēs prasām visu iedzīvotāju šķiru piesaistīšanu sagrautās saimniecības celšanā, pilnā mērā *atzīstot privātīpašumu*.

Mēs atbalstām krievu okupācijas laikā radīto jaunsaimniecību pastāvēšanu.

Mēs dosim dzimtsīpašumā zemi tiem, kas to grib un spēj strādāt.

5) *Garīgā laukā:*

Mēs neaprobežotā mērā atzīstam reliģijas brīvību un baznīcas svētumu, absolūtu preses un vārda brīvību.

Skolu jaunatne jāaudzina reliģiski ētiskā un valstiski nacionālā garā.

Šo principu realizēšanā mēs sadarbojamies ar Latvijas emigrantu valdību ārzemēs. Savā svētajā cīņā mēs būsīm neatlaidīgi un bargi, bet nepārkāpsim humanitātes robežas.

Vecos sarkanos strēlniekus un latviešu komunistus mēs aicinām piedalīties mūsu cīņā, lai nokratītu *krieviskā boļševisma* verdzību un uzceltu patiesi demokrātisku un brīvu latviešu valsti.

DIEVS, SVĒTĪ LATVIJU!

Nr. 10. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) štāba priekšnieka Pētera Supes 1945. gadā izstrādātie Latvju Nacionālās jaunatnes apvienības iekārtas un darbības noteikumi (IDN), pēc kuriem šī organizācija darbojās Balvu, Alūksnes un Valkas apriņķos, kā arī Rīgā

Avots: LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 9. sēj., 40.-54.lp. Rokraksts latviešu valodā ar tinti bez paraksta. Uz dokumenta pirmās lappuses rezolūcija ar tinti krievu valodā: "Sprukulis [1946. g.] 3. XI. Izņemts no Konstancijas Sprukulis¹."

* * *

¹ Konstance Sprukulis, dz. 1926. g. Abrenes apriņķa Viļakas pag., LNJA vadības locekle. – No NKVD līdz KGB. Politiskās prāvas Latvijā 1940.–1986. g. – Rīga, 1999. – 715 lpp.

Latvju Nacionālās jaunatnes apvienība

Iekārtas un darbības noteikumi

IDN

I. Būtība

1. §. Latvju Nacionālās jaunatnes apvienība (LNJA) nodibināta saskaņā ar Latvju Nacionālās apvienības (LNA) pamatnoteikumu 30. §. d) punktu, un tās darbība aptver visu Latviju.

II. Mērķis

2. §. LNJA apvienības mērķis ir:

- a) apvienot visu latvju jaunatni vienā nacionālā jaunatnes organizācijā, latviskās dzīves ziņas un pareizas politiskās izpratnes izkopšanai un attīstot pašdarbību un nacionālo aktivitāti;
- b) izkopt latviskās dzīves ziņu:
 - 1) veicināt jaunatnes morālo, fizisko un intelektuālo attīstību, attīstot jaunatnē sevišķi domāšanas un patstāvīgas spriešanas spējas;
 - 2) ieaudzināt jaunatnē tēvzemes mīlestību, uzņēmību, pienākuma apziņu, pašreizējās dzīves, darba prieku un stingru, nelokāmu raksturu;
 - 3) sagatavot praktiskai dzīvei un celt godā darba tikumu, sevišķu uzmanību veltot lauksaimniecībai kā mūsu tautas ražošanas pamatnozarei;
- c) sekmēt latvju tautas vispārējo nacionāli politisku centienu piepildīšanu.

III. Apvienības uzbūve un iekārta

3. §. LNJA apvienību organizē un vada Latvju Nacionālās apvienības (LNA) jaunatnes sekcijas vadītājs, saukts Latvju Nacionālās jaunatnes apvienības priekšnieks, ko izrauga jaunatnes sekcijas biedri – organizatori-iniciatori no LNJA apvienības aktīviem vai pilntiesīgiem biedriem saziņā ar LNJA apvienības centrālo valdi un apstiprina Latvijas Nacionālās apvienības priekšnieks.

4. §. LNJA apvienība teritoriāli sadalās novados, resp. apriņķos un pagastu apmēros – vienībās. Vienības pagastu teritoriāli sadalās: mazjauniešu 6 – 11 gadu vecumā, jauniešu 12 – 16 gadu vecumā un dižjauniešu – vecāki par 17 gadiem.

Pulciņi pēc dzimuma sadalās zēnu un meiteņu dzimtās un saimēs.

5. §. LNJA apvienības priekšnieks ieceļ novadu, vienību un pulciņu vadītājus, -jas, kas vismaz 21 gadu veci, un vadītāju vietniekus, kas vismaz 16 gadus veci. Tiem ir jābūt bez tam arī Latvju Nacionālās apvienības biedriem. Vienību pulciņu, dzimtu un saimju vecākos un palīgus izrauga no aktīvākiem un spējīgākiem LNA apvienības biedriem.

6. §. Pulciņu jaunieši sadalās pēc dzimuma un atkarībā no saimju skaita dzimtās; ja pulciņos apvienoti abu dzimumu jaunieši vai ja viena dzimuma jauniešu vairāk par 3 saimē.

Dzimtā parasti apvieno 3–5 saimes pa 5–9 jaunieši katrā, ieskaitot saimes vecāko un palīgu. Saime ir mazākā vienība nodarbībām, sacensībām un uzlikto pienākumu veikšanai u.c.

7. §. Visu pulciņu jaunieši atkarībā no aktivitātes un izturētiem pārbaudījumiem iedalās pakāpēs:

- a) mazjaunieši – mazjaunulis, īstais, raženais un diženais mazjaunietis;
- b) jaunieši – jaunulis, īstais, raženais un diženais jaunietis;
- c) dižjaunieši – dižjaunulis, īstais, raženais un diženais dižjaunietis.

Attiecīgas pakāpes iegūšanu un pārbaudījumus pēc LNJ apvienības darbības izvēršanas tuvāk noteiks atsevišķa instrukcija. Pakāpju piešķiršana var notikt jau slepenā darbības laikā, un to iegūšanai vajadzīgs tik puslaiks no attiecīgās pakāpes iegūšanas atklātas darbības laikā.

Slepenās darbības laikā aktīvajiem jauniešiem tiks dotas priekšrocības ieņemt augstākus amatus LNJ apvienības atklātas darbības laikā.

8. §. Apvienībai, uzsākot atklātu darbību, paredzēti formas tērpi ar nozīmēm, amatu, pakāpju un ikdienas atšķirām, apbalvojumu un goda zīmēm.

9. §. Katrā vienībā darbojas valde, sastāvoša no 3 – 5 locekļiem, ko izvēl vienības delegātu sapulce. Delegātu sapulci sastāda vienības dižjauniešu vēlētie pārstāvji. No katriem 10 īstiem un augstāko pakāpju dižjauniešiem izvēl vienu delegātu. Vienības valdes locekļi amatus sadala savā starpā, izvēlot valdes priekšsēdētāju un nodibinot citus amatus pēc vajadzības.

10. §. Valdes uzdevums ir attīstīt un izkopt pašdarbību, aktivizēt un pārraudzīt pulciņu darbību, sekmēt jaunatnes organizēšanu un iestāšanos LNJ apvienībā.

11. §. Pie katras vienības vienības vadītāja vadībā darbojas vadošais mazjauniešu, jauniešu vai dižjauniešu pulciņš.

12. §. Dzimtas izvēlas sev kāda senlatvju vai Latvijas vēsturiska novada vai apgabala nosaukumu. Mazjauniešu un jauniešu dzimtām jāizvēlas tuvākās apkārtnes novadu nosaukumi, bet dižjaunieši Latvijas mērogā.

13. §. Attiecīgā nosaukuma dzimtas, saimes izvēlas sev nosaukumu pēc ievērojamākiem sabiedriskiem darbiniekiem, kas ir darbojušies vai darbojas attiecīgās dzimtas nosaukuma novadā.

14. §. Paralēli pastāvīgiem nosaukumiem saimēm tiek piešķirti kārtas numuri, ko saime izcīna ikgadus saimes locekļu individuālo sasniegumu un saimes kopējās cīņās. Izcīņa norit nepārtraukti visu gadu.

15. §. Saime, kas augstāko nosaukumu izcīna trīs gadus no vietas, šo nosaukumu patur nākošos trīs gadus. Pēc tam izcīņu uzsāk no jauna.

Šajos trīs gados šī saime izcīnā piedalās ārpus konkurences un to nesauc par pirmo, bet vadošo saimi.

16. §. Vadoties no nepieciešamības vai praktiskās lietderības plašāku pasākumu vispārējo, speciālo un praktisko zināšanu iegūšanai, pie apvienības var dibināt attiecīgos kursus un pie vienībām, resp. pulciņiem, attiecīgās sekcijas.

17. §. Labākie praktiska darba sasniegumi var tikt godalgoti.

18. §. Apvienības iekārtu, darbību pārvaldes orgānu, vadītāju un jauniešu pienākumus un tiesības tuvāk noteikt paredzēts pēc apvienības darbības uzsākšanas un izvēršanas plašākos apmēros, bet pilnīgi pēc tam, kad būs radusies iespēja uzsākt atklātu darbību pēc Latvijas atbrīvošanas. Slepēnā darbības laikā jāstrādā un jārikojas saskaņā ar "instrukciju apvienības slepenai darbībai".

* * *

Instrukcija apvienības slepenai darbībai

I. Organizatoriski tehniskie principi

1. §. LN Jaunatnes apvienība uzsāk darbību saskaņā ar iekārtas un darbības noteikumiem (IDN) un slepenās darbības laikā vadās no šajā instrukcijā dotiem pamatprincipiem.

2. §. Uzsākot darbību pēc šiem noteikumiem, jau pastāvošām slepenām jaunatnes grupām, resp. grupu vecākiem, jāstājas sakarā ar Latvijas Nacionālās apvienības centrālo vai tās pilnvarotiem novadu vai nodaļu valdēm. Līdz apvienības darbības uzsākšanai nodibināto slepeno jaunatnes grupu biedri, iesniedzot I pielikumā norādīto biedru sarakstu, tiks uzskatīti par LN Jaunatnes apvienības organizatoriem-iniciatoriem un pirmie no tiem IDN 3. § noteiktā kārtībā izvirza LN Jaunatnes apvienības priekšnieku.

3. §. LNj apvienības organizatoriem-iniciatoriem ir tiesības izvirzīt no LNA biedriem LN Jaunatnes apvienības novadu un vienību vadītāju priekšnieku kandidātus, bet daži attiecīgā vecuma organizatori-iniciatori var tikt izvirzīti par vadītāju vietniekiem.

4. §. Organizatori-iniciatori sakarus ar LNA centrālo valdi uztur caur LNJA priekšnieku.

5. §. Ar LNJA priekšnieku tiešus sakarus uztur, sniedz ziņojumus un pārskatus par darbību un saņem norādījumus organizatoru iniciatoru grupu vecākie, kas turpina sakaru uzturēšanu starp novadiem un vienībām arī pēc novadu un vienību vadītāju – priekšnieku iecelšanas.

6. §. Organizatoru-iniciatoru uzdevums organizēt un uzaicināt jaunatni pēc dzimuma grupās (saimēs) 3–10 personu sastāvā un izvirzīt no

grupas vidus grupas vecāko un vietnieku, resp. palīgu, kuru rīkojumiem grupas biedriem jāpaklausa.

7.§. Grupas pēc rakstura un darbības var būt organizatoru un pamatgrupas.

8.§. LNJĀ organizatoru grupas būtība: ikviens organizatoru grupas dalībnieks organizē tālāk jauniešus pamatgrupās, kas tālāk jauniešu organizēšanu neizdara vai nav spējīgi organizēt, un organizatoru grupas, kuru locekļi savukārt turpina jaunu jaunatnes organizatoru vai pamatgrupu organizēšanu.

9.§. Ikviens jauniešu vai dižjauniešu organizatoru grupas dalībnieks var būt par citu kā organizatoru, tā pamatgrupu, augstākais no 1–3, vecākais.

10.§. Grupu organizēšanā var būt divi pamatprincipi:

- a) organizējamās grupas biedrus organizatoru izvēlas katru atsevišķi pats un pēc tam sapulcina, apvienojot vienā grupā, uzņemoties šīs grupas vecākā pienākumus, bet vietnieku izraugās pats vai ļauj no sava vidus izvirzīt grupas dalībniekiem;
- b) sameklējot kādu organizēt spējīgu jaunieta un pēc iepazīstināšanas ar organizācijas mērķiem, uzdevumiem un noteikumiem, uzdod grupas noorganizēšanu. Šajā grupā uzņemas grupas vecākā pienākumus, bet jaunieta-organizatoru atstājot par vietnieku vai vislabāk jaunieta-organizatoru atstājot par grupas vecāko, kas vada grupu un caur organizēšanas iniciatoru uztur sakarus "uz augšu".

Piezīme: b) pk-tā minētais organizēšanas paņēmiens, raugoties no slepenības viedokļa, ir vislabākais.

11.§. Grupas, ko noorganizē organizatori-iniciatori, organizēšanas pakāpenības kārtībā iedalāmas attiecīgās pakāpēs. Pakāpes skaitāmas šādi: organizatoru-iniciatoru grupa skaitāma pamatpakāpē, tās biedru noorganizētās jaunās grupas – I pakāpē, I pakāpes grupu biedru noorganizētās grupas II pakāpē utt.

12.§. Grupa uzskatāma par noorganizētu, sastādot un savienības priekšniekam iesūtot grupas biedru sastāva sarakstu, kā norādīts II pielikumā. Grupas dibināšanās un darbības uzsākšanas datums uzskatāms saraksta sastādīšanas datums.

13.§. Organizatoru grupu dalībniekiem:

- a) noorganizējot pa 2 – 3 grupas no viena vecuma grupējuma jauniešiem, kļūst par attiecīga grupējuma dzimtu (mazjauniešu, jauniešu, dižjauniešu) dzimtas vecāko. Tādā gadījumā par grupas vecāko var būt vienā grupā, kas uzskatāma par dzimtas vadošo grupu;
- b) noorganizējot divi dzimtas no viena vecuma grupējuma un kādu grupu no cita vecuma grupējuma jauniešiem, kļūst par attiecīga grupējuma dzimtas pulciņa vecāko. Dzimtas vai grupas vecākā pienākumus var uzņemties tikai vienā dzimtā vai grupā.

Piezīme: Pie organizēšanas grupas vecākais var atkāpties no LDN¹ 4.§ minētā jauniešu grupējuma pēc vecuma un pielaist 1–2 gadu svārstības, pie kam mazākumā esošie jaunieši jāieskaita to jauniešu saimē, kas ir vairākumā. Piem.: 2 biedri 14–16 g. veci un 5 biedri vecāki par 17 gadiem, 2 biedri no 14–16 g. veci ir mazākumā, tāpēc ietilpināmi dižjauniešu grupā, kas vecāki par 17 gadiem un kuru skaits ir 5. Pretējā gadījumā jārikojas otrādi.

14.§. LNA biedriem noorganizējot 13.§ b) pk-tā minēto grupu skaitu, kļūst par attiecīgā pulciņa vadītāju.

15.§. Pulciņa vadītājam noorganizējot pagastā vismaz 3 pulciņus, kļūst par attiecīgās pagasta jaunatnes priekšnieka kandidātu.

16.§. 13., 14. un 15.§ kārtībā noorganizētās grupās biedru kopskaitu pārrēķinot caurmērā uz vienu grupu, to c-ra skaitam jābūt pieci.

17.§. Iekļaujoties vai iekļaujot grupu jau kādā nodibinātā vai pastāvošā pulciņā, resp. vienībā, grupu (saimju) un dzimtu vecākos apstiprina pulciņa, resp. vienības, vadītājs.

II. Slepēnības princips

18.§. Grupas dalībniekiem nav jāzina un:

- a) ikviena grupas dalībnieka pienākums ir neinteresēties par augstāku un citu grupu priekšniecību, izņemot savu tuvāko tiešo priekšnieku – grupas vecāko, resp. vietnieku;
- b) ikvienam priekšniekam – vecākam jāpārziņ tikai padotie un nav jāzina un pienākums neinteresēties par augstāko un citu grupu, dzimtu, pulciņa utt. priekšniekiem un dalībniekiem, izņemot savu tuvāko tiešo priekšnieku;
- c) tuvākie tiešie priekšnieki:
 - 1) grupas dalībniekam – grupas vec. vai vietnieks,
 - 2) grupas vecākam – dzimtas vecākais,
 - 3) dzimtas vecākam – pulciņa vecākais,
 - 4) pulciņa vecākam – pulciņa vadītājs,
 - 5) pulciņa vadītājam – vienības priekšnieks utt.

Organizatoru-iniciatoru grupu vecākiem – apvienības priekšnieks.

Piezīme: Uzkrītošas ziņkārības parādīšana par augstāko vai citu grupu priekšniecību vai dalībniekiem uzskatāma par spiegošanu vai nodevības mēģinājumu boļševikiem. Gadījumā, ja tomēr atklātos kādas citas grupas dalībnieks vai priekšnieks, tad to tālāk nevienam citam nedrīkst izpaust vai atklāt.

19.§. LN Jaunatnes apvienības biedri nedrīkst izpaust nevienam: ne vecākiem, ne citiem piederīgiem vai radiem, svešiem, paziņām vai drau-

¹ Tā tekstā, jābūt IDN.

giem par sevi un citiem, kas ir slepenās jaunatnes organizācijas biedri, vadoties no atziņas: "ko kāds nezina, to nevar atklāt un pateikt".

20. §. Visi saraksti glabājami rūpīgi un slepeni, un to atrašanās vietu drīkst zināt tikai grupas vecākais, vietnieks un viņa tuvākais tiešais priekšnieks. Grupu vecākie biedru sarakstus nedrīkst ne vest, ne arī turēt pie sevis, bet tie jāpatur atmiņā. Pārzinot daudzas grupas, pielaižami saraksti ar pieņemtiem vārdiem.

III. Biedru pienākumi

21. §. Raudzīties, lai biedri un iedzīvotāji ievērotu vajadzīgo slepenību attiecībā uz partizāniem, partizānu LNA un LNJA darbību, un atklāt slepenības neievērotājus.

22. §. Zināt un izpildīt JDN² instrukcijas, pārvaldes orgānu un vecāko rīkojumus un bez ierunām izpildīt līdz galam apvienības uzliktos uzdevumus.

23. §. Organizēt jaunatnes organizatoru vai pamatgrupas.

24. §. LN Apvienības uzdevumā organizēt iedzīvotājus, politiski apvienojot LN Apvienībā.

25. §. Atbalstīt pretkomunistiskos partizānus un viņu darbību un organizēt savstarpējo izpalīdzību bez apgādes palikušiem patriotiem.

26. §. Izplatīt izsniegtās skrejlapīņas, uzsaukumus un citus propagandas materiālus.

27. §. Ikvienu pienākums iegūt skaidrību un radīt to iedzīvotājos par starptautisko stāvokli, par starptautiskiem politiskiem notikumiem un par to, kāda politiskās dzīves un kārtības veidošanās paredzama pēc boļševiku iznīcināšanas. Radīt iedzīvotājos pareizu ieskatu par LNA un LNJA mērķiem, uzdevumiem un darbību, kā arī propagandēt iedzīvotājos tās atbalstīšanu.

28. §. Brīdināt ikvienu neapzinīgu tautieti, kas darbojas boļševisma labā.

29. §. Novērot personas, kuras, boļševiku varai sabrūkot, varētu darboties kā jaunās iekārtas grāvēji un lai tos varētu atmaskot tautas priekšā.

30. §. Izskaidrot iedzīvotājiem visus boļševisma nolūkus.

31. §. Paplašināt vispārējās un politiskās zināšanas apvienības rīkotos priekšlasījumos, lekcijās,ursos utt. un lasot ieteikto literatūru.

32. §. Personīgās intereses vienmēr pakļaut kopējām apvienības un tautas interesēm.

33. §. Ierasties noteiktā laikā pulcēšanās vietās. Nolaidīga nenoteiktība var būt par iemeslu izslēgšanai no apvienības.

² Tā tekstā, jābūt IDN.

34.§. Rakstīt hroniku, atzīmējot svarīgākos notikumus valsts, apriņķa un pagasta mērogā, bet izsmeltoši par darbības rajonu hronikā ieraksti jāizdara tekoši, bet ne ar lielāku starplaiku kā nedēļa. Hronika jāraksta grupas apmērā, un tās rakstīšanā jāpiedalās visiem grupas biedriem. Hronika ir grupas biedru aktivitātes atspoguļojums, un tajā jāparādās, cik aktīvi katrs biedrs ir pildījis pienākumus. Hronikā un apvienības darbībā lietojami tikai pieņemtie vārdi. Hronika glabājas pie grupas vecākā.

35.§. Piedalīties ar rakstiem un iesniegt informatīvus ziņojumus kopējā jaunatnes žurnāla izdošanai.

36.§. Izsekot spiegu un tautas nodevēju darbībai un vest to sarakstus, atzīmējot, kad, kur un kādas nodevības izdarījis un kas par to var liecināt.

37.§. Jauniešu un dižjauniešu grupās sastādīt:

a) savā darbības rajonā – apriņķa, pagasta vai ciemu padomju rajonā esošo iestāžu un organizāciju darbinieku sarakstus, ietilpinot tajos visus, no atbildīgā vadītāja līdz apkalpotājam ieskaitot. Sarakstos jābūt uzvārdam, vārdam, kad dzimis, tautība, ticība, izglītība, kādās organizācijās sastāvējis, nodarbošanās un amats, agrākā un patreizējā dzīves vieta un izturēšanās pret tautu.

1) Saraksti noteikti jā sastāda par apriņķa šādām iestādēm: izpildkomiteju, zemju nodaļu, partijas un komjaunatnes CK, NKGB, NKVD, miliciju, "izstrebīķeļiem", visām saimnieciskā rakstura iestādēm, kā MTS, MZIP, rūpniecības pārvaldi, patērētāju biedrību savienību, mežsaimniecību, satiksmes, sakaru un dzelzceļu dienestiem, kā pastu, zemes ceļu rajonu u.c. medicīniskā un veterinārā medicīniskā dienesta un poliklīnikas personālu, ugunsdzēsējiem utt.

2) pagasta iestādēm – 1. pk-tā minētām u.c.

3) ciema padomju rajonos: ciema padomju darbinieki, brigadieru un ciemu padomju rajonos esošiem partijas, komjaunatnes biedriem, miličiem, "izstrebīķeļiem" u.c.

a) Apvienības darbības sākumā saraksti iesūtāmi apvienības priekšniekam līdz novadu un vienību nodibināšanai. Līdz ar pirmo sarakstu iesūtīšanu jāiesūta arī ziņas, par kādu rajonu, bieži apdzīvotu vietu vai ciemiem ziņas sniegs regulāri un veiks citus šajā instrukcijā noteiktos biedra pienākumus.

b) Pirmie saraksti jā sastāda 10 dienu laikā pēc grupas nodibināšanās un jāiesniedz grupas vecākam, kam jāgādā, lai ne vēlāk kā 3–5 dienu laikā pēc saraksta iesniegšanas saraksti padotības kārtībā tiktu nogādāti apvienības priekšniekam.

c) Grupām mēneša 1., 10. un 20. datumā jāiesūta ziņas par sarakstos minēto iestāžu darbinieku kaitīgo rīcību latviešu tautai vai arī izdarītajiem pakalpojumiem, kas novēroti šo datumu starplaikos, minot, kad un kur tas noticis un, ja no grupas biedriem nav notikumu

aculiecinieku, tad kas to redzējis, dzirdējis vai arī var liecināt, iepriekš mēģinot sniegto ziņu pareizību pārbaudīt. Reizē ar to jāiesūta radušies papildinājumi un pārgrozījumi.

d) Par NKVD, milicijas un iznīcinātāju bataljona darbiniekiem jābūt katrā laika periodā ziņām, kādās kratīšanās vai apcietināšanās vai citos pasākumos piedalījušies, kādu aktivitāti parādījuši un kā izturējušies pret apcietinātiem.

Lai noteiktu, kādus postījumus boļševiki latviešu tautai ir nodarījuši, būtu vēlams kopot ziņas:

1) par apcietinātiem, raksturojot viņu agrāko darbību un izturēšanos boļševiku varas laikā un par ko apcietināti;

2) par izlaupītām un nodedzinātām saimniecībām, raksturojot ēku lielumu (garums x platums x augst.), vecumu un no kāda materiāla un kāds nedzīvais inventārs un lopi izvesti.

38.§. Izsekot un reģistrēt apcietināto un no "čekistiem" noslepkavoto vai kritušo partizānu kapus.

39.§. Sagatavoties sanitāram un militāram dienestam.

40.§. Iesniegt ierosinājumus organizācijas izveidošanai.

41.§. Atbalstīt pēc savām spējām katru pasākumu un darbību, kas sekmē Latvijas atbrīvošanu un tautas apvienošanu.

42.§. Apvienībā nevar būt par biedri, kas nebauda vajadzīgo uzticību, negrib cienīt darba tikumu, personīgā labuma meklētāji un karjeristi.

IV. Vadītāju pienākumi

43.§. Vadītāju uzdevums ir sekmēt jaunatnes organizēšanos, raudzīties, lai jaunieši ievērotu vajadzīgo slepenību, un atbalstīt jauniešus morāliski ar padomu un citādi jauniešiem paredzēto pienākumu veikšanai. Vadītājiem ir jābūt par priekšzīmi personīgā dzīvē un apvienības darbā un jaunieši jāvada ar priekšzīmi.

44.§. Grupu vecākie un vadītāji, kas agrāk darbojušies kādā nacionālā jaunatnes organizācijā, IDN paredzēto jaunatnes apvienības mērķu sasniegšanai un uzdevumu veikšanai var nacionālās un morālās audzināšanas darbā ievērot slepenību, un, pieskaņojoties IDN un šajā instrukcijā dotiem norādījumiem, izlietot agrāko jaunatnes organizāciju darbā iegūtās pieredzējumu atziņas metodiskos paņēmienus un audzināšanas līdzekļus, līdz kamēr būs radusies iespēja tos pilnīgi aizstāt ar jaunradīto.

V. Biedru sodīšana un grupu likvidēšana

45.§. Biedri, kas nepilda pienākumus, neievēro IDN un instrukcijas rīkojumus vai arī neievēro vajadzīgo slepenību, ir jābrīdina vai arī jāizstumj no biedru vidus, pārtraucot jebkurus sakarus. Ja attiecīgais biedrs pēc izslēgšanas no apvienības pielaiž apvienībai kaitīgu rīcību, kas var

klūt nodevīga, vai arī var klūt vai kļūst bīstams kā nodevējs, tad par to nekavējoties jāziņo apvienības priekšniekam, kas gādā par to, lai pret viņu vērstos kā pret tautas ienaidnieku, kuru aktīvi apkaro partizāni.

46.§. Grupa uzskatāma par likvidējušos, ja divi reizes no vietas neie-sūta laikā vajadzīgos ziņojumus.

I pielikums

194... gada... (datumā) ... pagastā (skolā) (ciemā) nodibināta jaunatnes grupa 194... gada (datumā) nolēma darboties saskaņā ar LNJA IDN un instrukciju un apņēmas izpildīt noteikumos paredzētos organizatoru-iniciatoru grupas pienākumus

Grupas sastāvs šāds:

N. p.k.	Uzvārds	Pie-nemtais vārds	Dzimšanas gads, mēne-sis, diena	Izglī-tība	Ticī-ba	Kādās organizā-cijās dar-bojies	Nodar-boša-nās	Vecāku nodarbo-šanās	Dzī-ves vieta	Pa-raksts
1.	NN	N								
2.										

Grupas vecākais (*paraksts*)

Grupas vecākā palīgs (*paraksts*)

Piezīme: Klāt jāpievieno īss darbības plāns.

Nr. 11. LTS(p)A Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības (LNJS) statūti un struktūra, 1945. gads

Avots: LVA (bij. VDK arhīvs), O. S. Bratuškinas krimināllieta. Nr. 7095., 8. sēj., 1.-10.lp. Tulkojums no latviešu valodas. Mašīnraksts krievu valodā. Tulkojumu apstiprinājis LPSR MVD izmeklēšanas daļas līdzstrādnieks jaunākais leitnants Medalajevs.

No krievu valodas latviešu valodā 1997. gadā tulkojis Heinrihs Strods. – *Red.*

* * *

LTS(p)A Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības (LNJS) darbības un struktūras statūti (DSS)

I. Būtība.

1. § LTS(p)A Latvijas Nacionālās jaunatnes savienība (LNJS) dibināta atbilstībā Latvijas Nacionālās vienības statūtu 30. § e punktam, un tās darbība aptver visu Latviju.

II. Mērķis.

2. § Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības mērķis:

- a) Apvienot visu Latvijas Jaunatni vienā nacionālā jaunatnes organizācijā, ar mērķi apgūt Latvijas dzīves zināšanas un pareizu politisko izpratni, kā arī attīstīt aktīvu nacionālo pašdarbību.
- b) Nacionālas latviskas dzīves izpratnes ieaudzināšana:
 1. Sekmēt jaunatnes morālo, fizisko un garīgo attīstību, īpaši attīstīt jaunatnes vidū domāšanas un patstāvīgas spriešanas spējas,
 2. Ieaudzināt jaunatnē mīlestību pret Tēviju, uzņēmību, pienākuma apziņu, pašizliedzību, mīlestību uz darbu un stipru nelokāmu raksturu.
 3. Sagatavot praktiskai dzīvei un darbu uzskatīt par goda lietu, īpašu uzmanību pievērst lauksaimniecībai, kā mūsu tautas saimniecības galvenajai nozarei.
 4. Veicināt latviešu tautas kopējo nacionālo un politisko tieksmju īstenošanu.

III. Savienības uzbūve un organizācija.

3. § Latvijas Nacionālo jaunatnes savienību organizē un vada LNA jaunatnes sekcijas vadītājs, saukts par LNJS priekšnieku, viņu izvēlē locekļi – jaunatnes sekcijas organizatori un iniciatori no LJS aktīvo vai

pilntiesīgo locekļu skaita ar LNA Centrālās valdes piekrišanu un LNA priekšnieka apstiprinājumu.(2.lp.)

4.§ Latvijas Nacionālā jaunatnes savienība teritoriāli sadalās pa apvidiem vai rajoniem un pagastiem – družīnās.

Družīnas pagastos teritoriāli dalās pulciņos:

Jaunākā vecuma jaunatne – vecumā no 6 līdz vienpadsmit gadiem,

Jaunatne no 12 līdz 16 gadiem,

Vecākā vecuma jaunatne vecāka par 17 gadiem.

Pulciņi, atbilstībā dzimumam, sadalās dzimtās un saimēs, zēnu un meiteņu.

5.§ LNJS priekšnieks izrauga rajonu, družīnu un pulciņu vadītājus, ne jaunākus par 21 gadu, un viņu vietniekus, ne jaunākus par 16 gadiem.

Bez tam viņiem vēl obligāti jābūt arī LNA biedriem.

Družīnu, pulciņu, dzimtas un saimes vecākos un palīgus izrauga no Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības visspējīgākajiem un aktīvākajiem biedriem.

6.§ Pulciņos jaunatne dalās atbilstībā dzimumam un saimju skaita dzimtā; ja pulciņos apvienota abu dzimumu jaunatne vai ja dzimtā ir 3–5 saimes. Dzimta parasti apvieno no 3 līdz 5 saimes, pa 5 līdz 9 cilvēkiem katrā, ieskaitot dzimtas vecāko un viņa palīgu.

Saime ir mazākais apakšnodalījums, lai īstenotu paredzētās sacensības, sacīkstes un veiktu citus uzdotos pienākumus.

7.§ Visai grupu jaunatnei, atkarībā no aktivitātes un izturētajām pārbaudēm, piešķir nosaukumus: – Jaunākā vecuma jaunatnei – jaunais iesācējs, īstais, raženais, dižais zēns.

Jaunatnei – mazjaunulis, īstais, raženais, dižais puisēns.

Vecākā vecuma jaunatnei – dižais iesācējs, īstais, raženais, dižais puisis.

Atbilstīga nosaukuma piešķiršanu un pārbaudes konkrēti nosaka atsevišķa instrukcija.

Nosaukums var tikt piešķirts pagrīdes darba laikā, un tā piešķiršanai tiek prasīta puse no tā laika, kāds nepieciešams nosaukuma piešķiršanai legāla darba laikā.

Pagrīdes perioda aktīvākajiem darbiniekiem tiks dotas privilēģijas ieņemt augstākos posteņus Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības legālajā periodā.

Aktīvajai jaunatnei, kas sevi parādījusi nelegālo darbību periodā, tiks dota priekšroka augstāko amatu saņemšanai LNJS legālu darbību periodā. (3.lp.)

8.§ Ar legāla darba nodibināšanos savienībai paredzēts ieviest formas tērpu ar atšķirības zīmēm, kas nosaka ieņemamo amatu, nosaukumu, izdienu, apbalvojumus un goda zīmes.

9. § Katrā družīnā strādā valde, sastāvoša no 3 līdz 5 cilvēkiem, ko ievēlēti no vecākā vecuma jaunatnes, pie kam katri 10 cilvēki ievēlē vienu delegātu.

10. § Valdes uzdevumos ietilpst attīstīt un nostādīt pašdarbību zināmā augstumā, aktivizēt un pārraudzīt pulciņu darbību, palīdzēt organizācijai un sekmēt jaunatnes iestāšanos Latvijas Nacionālās jaunatnes savienībā.

11. § Pie katras družīnas družīnas vadītāja vadībā strādā visu triju vecumu vadošais pulciņš.

12. § Katra dzimta izraugās sev nosaukumu, varbūt kādu senlatvisku vai vēsturiskā rajona vai apvidus.

Jaunākā vecuma un vidējā vecuma dzimta izvēlas sev tuvākās apkaimes rajona nosaukumu, bet vecākā vecuma dzimta – Latvijas mērogā.

13. § Atbilstoša nosaukuma dzimtas saimes izraugās sev izcilu sabiedrisku darbinieku vārdu, to, kuri strādājuši vai strādā atbilstoša nosaukuma dzimtas rajonā.

14. § Vienlaikus ar esošo nosaukumu saimēm tiek piedēvēti kārtas numuri; tos saimes iegūst ikgaду individuālo sasniegumu sacensībās un saimes kopējā cīņā. Sacensības noris nepārtraukti visu gadu.

15. § Saimes, kas ieguvušas augstāko nosaukumu 3 gadus pēc kārtas, izmanto šo nosaukumu nākamajos trīs gadus. Pēc tam sacensības sākas no jauna. Trīs gadu periodā konkrētā saime piedalās ārpus konkursa un to nesauc par pirmo, bet par vadošo saimi.

16. § Vadoties no praktiskās lietderības un nepieciešamības, lai veidotu plašākas kopienas, gūtu speciālas un praktiskas zināšanas, pie savienības var dibināt atbilstošus kursus, bet pie družīnām vai pulciņiem – atbilstošas sekcijas.

17. § Praktiskā darba labākie sasniegumi var tikt prēmēti.

18. § Tuvāk noteikt uzbūvi, pārvaldes orgānu, vadītāju un jaunatnes pienākumus paredzēts pēc savienības darba sākuma un tās darbības izvēršanas plašākā mērogā, bet pilnībā tikai pēc tam, kā radīsies iespēja sākt legālu darbību pēc Latvijas atbrīvošanas. (4.lp.)

Nelegālā darba periodā nepieciešams rīkoties un vadīties atbilstībā "Savienības instrukcijas nelegālam darbam".

Savienības instrukcija nelegālam darbam

I. Organizatoriskie un taktiskie principi.

1. § Latvijas Nacionālās jaunatnes savienība sāk savu darbu atbilstībā darbības un struktūras statūtiem (DSS) un pagrīdes darbības periodā vadās no šo statūtu pamatprincipiem.

2.§ Sākot darbu, atbilstībā šiem statūtiem, jau darbību uzsākušajām pagrīdes jauniešu grupām vai to pilnvarotajiem no vadības, rajoniem vai apvidiem. Līdz savienības darba sākumam organizēto nelegālo grupu dalībnieki, kas uzticējuši pirmā pielikumā norādīto biedru sarakstu, tiks uzskatīti par LNJS organizatoriem un iniciatoriem.

3.§ LNJS organizatoriem un iniciatoriem ir tiesības no LNS dalībnieku skaita izraudzīt LNJS rajonu un apakšvienību priekšnieku un vadītāju kandidātus, bet paši atbilstīga vecuma organizatori un iniciatori var tikt izvirzīti par vadītāju vietniekiem.

4.§ Organizatori un iniciatori uztur sakarus ar LNS Centrālo valdi ar LNJS priekšnieka palīdzību.

5.§ Organizatoru un iniciatoru grupu vecākie uztur tiešus sakarus ar LNJS priekšnieku, kā arī nodod speciālus ziņojumus un atskaites par darbu un saņem norādījumus. Viņi arī turpina uzturēt sakarus starp rajoniem un družinām, tāpat arī, pēc iecelšanas, starp priekšniekiem un vadītājiem rajonos un družinās.

6.§ Organizatoru un iniciatoru uzdevums ir organizēt un aicināt jaunatni, atbilstībā dzimumam, organizēties grupās (saimēs) pa 3 – 10 cilvēkiem katrā un izvirzīt no grupu vidus grupu vecākos un vietnieku vai palīgu, to rīkojumiem grupas dalībnieki pakļaujas.

7.§ Grupas pēc sava rakstura var būt organizatoriskas un pamata.

8.§ LNJS organizatorisko grupu būtība:

Katrs organizatoriskās grupas dalībnieks organizē tālāk jaunatni pamata grupās, kuras tālāku jaunatnes organizāciju neveic vai arī nav spējīgas to veikt, un organizatoriskajās grupās, kuru locekļi, savukārt, turpina organizēt jaunas jaunatnes organizatoriskās un pamata grupas. (5.lp.)

9.§ Katrs jaunatnes organizatoriskās grupas un cēlsirdīgas jaunatnes dalībnieks var būt vecākais, kā organizatorisku, tā arī pamata grupu, bet vairāk kā no 1 līdz 3.

10.§ Grupu organizācijā var būt divi pamata principi:

- a) Organizējamās grupas dalībniekus organizators izvēlas katru atsevišķi personīgi pats, pēc tam apvieno vienā grupā, pats uzņemdamies šīs grupas vecākā pienākumus, bet vietnieku tāpat izvēlas pats vai arī atļauj grupas dalībniekiem izvirzīt no sava vidus.
- b) Izvēloties kādu no jaunatnes ar organizatora spējām un pēc viņa iepazīstināšanas ar organizācijas mērķiem, uzdevumiem un statūtiem uzdodot viņam grupas organizēšanu. Šajā grupā viņš uzņemas vecākā pienākumus, bet bijušais organizators tiek atstāts vietnieka amatā, vislabāk, tiek atstāts par grupas vecāko, kurš vada grupu un kā iniciators organizators uztur sakarus ar "galotni".

Piezīme: Punktā b) norādītā organizācijas metode, raugoties no nelegālā darba viedokļa, ir vislabākā.

11. § Organizatoru un iniciatoru organizētās grupas, pakāpeniskas organizētības kārtībā, pakļautas atbilstīgai sadalei pakāpēs. Pakāpes aprēķina šādā kārtībā:

Organizatoru un iniciatoru grupa saucas par pirmo pakāpi, šīs grupas locekļu organizētās jaunās grupas ir – pirmās pakāpes;
pirmās pakāpes grupas locekļu organizētās grupas ir – otrās pakāpes
utt.

13. § Organizatoriskās grupas dalībniekam:

- a) Organizējot pa 2–3 grupām no viena vecuma dalībnieku grupējuma, jaunieši kļūst par attiecīgā grupējuma dzimtas vecākajiem (jaunākā vecuma jaunatnes, jaunatnes, vecākā vecuma jaunatnes). Tādējādi par vecāko grupu var kļūt viena grupa, kura tiek uzskatīta par dzimtas vadošo grupu.
- b) Noorganizējot divas dzimtas no viena vecuma grupējuma un kādu jaunatnes grupu no cita vecuma grupējuma, kļūst par attiecīgā grupējuma dzimtas pulciņa vecāko. Dzimtas vai grupas vecākā pienākumus var uzņemties tikai vienā dzimtā vai grupā.

Pielikumus: Grupas vecākais organizatoriskajā periodā var atteikties no DSS 4. paragrāfa, attiecībā par jaunatnes grupēšanu, iekļaujās tās jaunatnes saimē, kurai ir vairākums.

Piemēram: 2 dalībnieki ir 14, 16 gadus veci un 5 dalībnieki ir vecāki par 17 gadiem.

14, 16 gadīgie 2 dalībnieki ir mazākums, tāpēc jāiekļauj cēlsirdīgās jaunatnes grupā ir jaunatne, vecāka par 17 gadiem, un ir 5 cilvēki. Pretējā gadījumā vajag rīkoties pretēji. (6.lp.)

14. § LNS dalībnieks, noorganizējis 13. paragrāfa b) punktā norādīto grupu skaitu, paliek atbilstīgā pulciņa vadītājs.

15. § Pulciņa vadītājs, noorganizējis pagastā vismaz 3 pulciņus, kļūst par jaunatnes priekšnieka kandidātu atbilstīgajā pagastā.

16. § 13., 14. un 15. paragrāfa kārtībā noorganizēto grupu dalībnieku skaitam jāsasniedz vienas grupas vidējais; tam vidēji jābūt 5 cilvēki.

17. § Iekļaujoties vai iekļaujot kādā noorganizētā grupā vai pastāvošā pulciņā vai posmā, pulciņa vai posma vadītājs apstiprina grupu (saimju) un dzimtas vecākos.

II. Slepēnā darba nolikums.

18. § Grupu dalībniekiem nav jāzina un:

- a) Katra grupas dalībnieka pienākums ir neinteresēties par augstākstāvošo priekšniecību, atskaitot savu tiešo priekšnieku – grupas vecāko vai viņa vietnieku.
- b) Katram priekšniekam vecākajam jāzina vienīgi pakļautie, viņam nav jāzina un viņa pienākumos neietilpst interesēties par augstākām un

citām grupām, dzimtām, pulciņiem utt., par priekšniekiem un dalībniekiem, atskaitot savu tiešo priekšnieku.

c) Tuvākie tiešie priekšnieki:

1. Grupas dalībnieka – grupas vecākais un vietnieks,
2. Grupas vecākajam – dzimtas vecākais,
3. Dzimtas vecākajam – pulciņa vecākais,
4. Pulciņa vadītājam – apakšvienības priekšnieks utt.
5. Pulciņa vadītājam – pulciņa vadītājs.

Grupu vecākajam, organizatoriem un iniciatoriem – Savienības priekšnieks.

Piezīme: Pārmērīgas ziņkārības parādīšana par augstākstāvošo priekšniecību vai citu priekšniecību, kā arī par dalībniekiem, uzskatāma par spiegošanu vai nodevības mēģinājumu boļševiku labā. Gadījumā, ja kādam nebūt kļūst zināms dalībnieks vai kāds citas grupas priekšnieks, tad par to nevienam citam nedrīkst izpaust. (7.lp.)

19.§ LNJS dalībnieki nedrīkst nekam izpaust, ne vecākiem vai citiem tuviniekiem vai radiniekiem, svešiem, pazīstamiem vai draugiem par sevi un citiem, kuri ir pagrīdes jaunatnes organizācijas dalībnieki, vadoties no apziņas:

“Ko cits nezina, to nedrīkst izpaust un izstāstīt.”

20.§ Visi saraksti jāglabā droši un slepeni, un to atrašanās vietu var zināt vienīgi grupas vecākais, vietnieks un viņu tuvākais tiešais priekšnieks.

Grupas vecākie dalībnieku sarakstus nedrīkst nēsāt, kā arī glabāt pie sevis. Viņiem dalībnieki jāzina no galvas.

Vairāku grupu vadītājiem atļauti saraksti ar izdomātiem vārdiem.

III. Biedru pienākumi.

21.§ Gādāt, lai biedri un iedzīvotāji turētu slepenībā darbu attiecībā par partizānu “LNS” un “LNJS” un atklātu noslēpumu neievērotājus.

22.§ Zināt un izpildīt vadības orgānu DSS instrukciju un vecāko rīkojumus un bez iebildēm izpildīt līdz galam savienības uzliktos uzdevumus.

23.§ Organizēt jaunatnes organizatoriskās vai pamata grupas.

24.§ LNS pienākumos ietilpst organizēt iedzīvotājus un politiski apvienot Latvijas Nacionālajā savienībā.

25.§ Sniegt palīdzību pretpadomju partizāniem un viņu darbībai, organizēt savstarpēju palīdzību patriotiem, kuri palikuši bez nodrošinājuma.

26.§ Izplatīt izsniegtās lapiņas, uzsaukumus un citur propagandas literatūru.

27.§ Katra pienākums ir izskaidrot un iemācīt izprast starptautisko stāvokli un politiskos notikumus, kā arī to, kāda politiskā dzīve un kārtība

paredzama pēc boļševiku sagrāves. Izveidot iedzīvotājiem pareizu skatījumu par LNS un LNJS mērķiem, uzdevumiem un darbu, kā arī veikt propagandu iedzīvotāju vidū, lai viņi sniegtu palīdzību savienībām.

28. § Brīdināt katru neapzinīgu tautieti, kurš strādājis boļševiku labā. (7. l.p.)

29. § Paturēt prātā personas, kuras pēc boļševiku varas sagrāves var strādāt kā jaunās iekārtas grāvēji, lai tādus varētu atmaskot tautas priekšā.

30. § Izskaidrot iedzīvotājiem visus boļševiku nodomus.

31. § Celt savienības vispārīgo un politisko līmeni ar organizētajiem referātiem, kursiem, lekcijām u. tml., un lasot atbilstīgu literatūru.

32. § Pakļaut personīgās intereses savienības un savas tautas interesēm.

33. § Ierasties norādītajā laikā sapulcēšanās vietā. Nolaidīga nenotiktība var būt par cēloni izslēgšanai no savienības.

34. § Rakstīt hroniku, atzīmējot svarīgākos notikumus valsts, apkaimes un pagasta mērogā, īpaši sīki atzīmējot rajona darbu. Hronikas pierakstu veikt regulāri, bet, ja ar pārtraukumiem, tad ne vairāk kā nedēļu. Hronika rakstāma grupas apjomā un pierakstā jāpiedalās visiem grupas locekļiem. Hronika ir grupas aktivitātes atspoguļojums, un tai jāatspoguļo, cik aktīvi katrs loceklis izpilda savus pienākumus. Hronikā un savienības darbā lietojami vienīgi segvārdi. Hronika glabājas pie grupas vecākā.

35. § Piedalīties ar rakstiem un sniegt informatīvus ziņojumus jaunatnes kopējā žurnāla izdevniecībai.

36. § Izsekot tautas izspiegotāju un nodevēju darbībai un veidot sarakstus, atzīmējot, kad, kur un kādas nodevības izdarītas un kas to var apliecināt.

37. § Vidējā un vecākā vecuma jaunatnes grupām pa sava darba rajonu (apgabals, pagasts, ciems) veidot sarakstus, ierakstot visus padomju uzņēmumu un organizāciju darbiniekus, iekļaujot no atbildīga darbinieka līdz apkalpotājam.

a) Sarakstā vajag būt norādītiem – uzvārds, vārds, dzimšanas gads, nacionalitāte, ticība, izglītība, nodarbošanās veids, specialitāte, iepriekšējā un pašreizējā adrese un saskare ar tautu.

1. Obligāti sarakstus izveidot par šādām iestādēm: Izpildkomiteja, Zemes nodaļa, VK(b) CK un komjaunatnes, NKGB, NKVD, Milicijas, "Istrebru", par visām saimnieciska rakstura iestādēm, kā MTS, rūpniecības pārvalde, patērētāju savienība, meža saimniecība, transports, sakari, dzelzceļi, pasts, zemes – ceļu pārvalde, medicīniskās veterinārās iestādes, ugunsdzēsēju depo utt.

2. Pagastos – 1-ajā punktā norādītās un citas.

3. Ciema padomēs – ciema padomes darbiniekus, brigadierus, ciema padomē esošos partijas un komjaunatnes biedrus, miličus (istrebkus) utt. (9.lp.)

b) Savienības darba sākumā līdz družīnu un rajonu nodibināšanai sarakstus nosūta savienības priekšniekam.

Kopā ar pirmā saraksta pārsūtīšanu vajag izsūtīt ziņas par rajonu, apdzīvoto vietu vai ciema padomi. Ziņas tiek sniegtas regulāri. Līdzās tam tiek izpildīti pārējie biedra pienākumi, kas norādīti šajā instrukcijā.

c) Pirmie saraksti tiek izveidoti 10 dienu laikā pēc grupas nodibināšanas un tiek iesniegti grupas vecākajam, kuram obligāti 3–5 dienu laikā pēc sarakstu saņemšanas tie pa instancēm jānosūta savienības priekšniekam.

d) Grupas ikmēnesi 1., 10. un 20. datumā nosūta ziņas par norādīto iestāžu darbiniekiem sarakstos, ierakstot kaitniecisko darbu pret latviešu tautu, kas novērota periodā starp norādītajiem laikiem, atzīmējot, kad, kas noticis un vai starp grupas locekļiem nav liecinieka, tā, kurš var šo noziegumu apstiprināt. Vienlaikus tiek nosūtītas sarakstos veiktās pārmaiņas un papildinājumi.

e) Par NKVD, milicijas un iznīcinātāju bataljona darbiniekiem jābūt ziņām katrā laika periodā, kādas kratišanas un arestus viņi izdarījuši, kur viņi vēl piedalījušies, kādu aktivitāti parādījuši un kā izturējušies pret aizturētajiem. Lai konstatētu, kādus postījumus boļševiki nodarījuši latviešu tautai, vēlams savākt šādas ziņas:

1. Par arestētajiem – raksturojot no iepriekšējā darba un rīcības boļševiku varas laikā un par ko arestēti.

2. Par izlaupītajām un nodedzinātajām saimniecībām, atzīmējot ēku lielumu, senumu un no kāda materiāla, kā arī kāds inventārs izvests.

38.§ Apzināt un reģistrēt čekistu arestēto un nogalināto partizānu kapus.

39.§ Sagatavoties sanitārajam un militārajam dienestam.

40.§ Izteikt ierosinājumus organizācijas attīstībai.

41.§ Savu spēku ietvaros veicināt lietu un darbu, kas palīdz Latvijas atbrīvošanai un tautas apvienošanai.

42.§ Karjeristi, personīgās laimes meklētāji, tie, kas neciena darbu un nav iemantojuši uzticību, nevar kļūt par savienības biedriem.

IV. Vadītāju pienākumi.

43.§ Vadītāju uzdevums ir palīdzēt savienības jaunatnei uzmanīt, lai jaunatne ievērotu nepieciešamo konspirāciju, morāli atbalstīt jaunatni ar padomiem un visādi citādi sekmēt, lai jaunatne būtu spējīga izpildīt tai uzliktos pienākumus.

Vadītājam jābūt par piemēru personīgajā dzīvē un savienības darbā, jaunatne jāvada akurāti. (10.lp.)

44.§ Grupu vecākie un vadītāji, kuri agrāk strādājuši kādā Latvijas nacionālā jaunatnes organizācijā, lai sniegtu Darbības un struktūras statūtos (DSS) paredzētos mērķis un uzdevums, var izmantot nacionālam un morālam audzināšanas darbam, ņemot vērā slepenību un piemērojoties DSS un norādījumiem, kas sniegti šajā instrukcijā, jau iepriekš jaunatnes organizatoriskajā darbā iegūto pieredzi, secinājumus, darba un audzināšanas metodes līdz tam laikam, kamēr neparādīsies iespēja tās pilnīgi aizstāt ar jaunizveidojušajiem.

V. Soda mēri grupu biedriem un grupu likvidācijas.

45.§ Biedri, kuri neizpilda pienākumus, neņem vērā DSS, instrukcijas un rīkojumus vai neievēro nepieciešamo konspirāciju, ir brīdināmi vai izslēdzami no biedru vides, pārtraucot ar viņiem jebkurus sakarus. Ja savienības biedrs pēc viņa izslēgšanas pieļauj kaitniecisku rīcību, kas var kļūt nodevīga, tad par šo nekavējoties jāziņo savienības priekšniekam, kurš centīsies izdarīt tā, lai pret viņu (dalībnieku) izturētos kā pret tautas ienaidnieku, pret kuriem aktīvi cīnās partizāni.

46.§ Grupa skaitās likvidēta, ja divas reizes pēc kārtas laikā nenosūta nepieciešamos ziņojumus.

Pareizi:

Latv. PSR MVD izm. daļas līdzstrādnieks jaun. l-nts

(Medalajevs)

IV nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU DOKUMENTI UN VĒSTULES

Nr. 12. Latviešu jauniešu nacionālās pretošanās pulciņa "Daugavas Vanagi" zvērests¹

Avots: Zvēresta teksts ar "Daugavas Vanagu" pulciņa priekšnieka vietnieka Arvīda Draudzes (dz. 1929) roku uzrakstīts nopratināšanā // Latvijas Valsts arhīvs, 1986. f., 1. apr., 38770. l., 1. sēj., 39.lp.

* * *

ZVĒRESTS

Es, jaunais "Daugavas Vanagu" biedrs, zvēru pie savas brīvības un savu tuvinieku dzīvības, ka no šī brīža mana dzīve tiks padota "Daugavas Vanagu" organizācijai cīņā par brīvu Latvijas valsti.

Ja es šo zvērestu pārkāpšu, lai mani un manus radniekus iznīcina. (Teksts iznīcināts pēc zvēresta nodošanas.)

¹ Jaunjelgavas rajona Birzgales pagastā 1949. gadā.

Nr. 13. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka 1. bataljona 2. rotas komandiera "Cukura" ziņojums LTS(p)A 6. Rēzeknes pulka 1. bataljona komandierim

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 184. lp. Rokraksts ar zīmuli, oriģināls.¹

* * *

L. T. S. partizānu Rēzeknes 6. pulka
btlj. komandierim

ZIŅOJUMS

Sakarā ar uzņemšanu partizānu apvienībā, jaunpienākušo vēl nav, jo maz ir tos², kas tic kaut kādām pārmaiņām.

Ir ziņas, ka Lietuvā dzīvojušiem visiem solchoziem un iestādēm³ vajagot evakuēties, no turienes tad arī zirgus dzenot. Ir ziņas, ka Abrenes apr. ir notikusi sadursme starp vietējiem iedzīvotājiem un kareivjiem – milicīem, kuri braukuši apcietināt iedzīvotājus. Sadursmes rezultāti – viens milicis smagi ievainots un viens kareivis dien. pak. majors nošauts. Nosūtu Jums 8 (astoņas) partizānu apliecības, starp tām arī pavēli N 004.

L. T. S. partizānu Rēzeknes 6. pulka 1. btlj. 2. rotas kom.
Cukurs

Nr. 14. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda 1945. gada 27. jūlija ziņojums Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 2. divīzijas štābam

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 100.-101. lp. St. Stroda rokraksts, oriģināls, ar parakstu "Mežmalietis".

* * *

¹ Pārrakstot saglabāta autora rakstība, labota interpunkcija. – Red.

² Tā tekstā.

³ Tā tekstā.

ŠTĀBAM

Sakarā ar radušos stāvokli uz sapulci š.g. 29.7. ierasties nevaram. Tiek lūgts informēt mūs par zemāk sekojošo:

- 1) Par š.g. 29.7. sapulcē pieņemtiem lēmumiem un to izvešanu dzīvē.
- 2) Par politisko stāvokli pašreizējā situācijā¹ un to izredzēm it sevišķi Latvijas labā. (Pēc iespējas sīkākas ziņas.)
- 3) Vai iespējams² dabūt kādu propagandas materiālu (piem.: proklamācijas vai tamlīdzīgi).
- 4) Vai būtu iespējams iegūt kādu automātisku ieroci un vismaz kādu vienu pistoli, kuru ir ass trūkums un kuri darbības uzsākšanai vairāk kā nepieciešami.
- 5) Piesūtīt (ja iespējams) tēvijas³ sargu (partiz.) nozīmju paraugu.

Formēšanai viss sagatavots, un tiek gaidīts rīkojums. 2. punktā minētās izziņas⁴ ļoti nepieciešamas stāvokļa izskaidrošanai cilvēkiem, no kā arī atkarājas stāvokļa attīstība. Lūgtos ieročus, ja būtu iespējams, lūdzam nodot mūsu ziņnesim, kurš nogādās⁵ mūsu rīcībā. Visas ziņas ar mūsu un [..]⁶ jūsu ziņnešiem lūdzam sniegt rakstiski un slēgtas, ziņnesis, kā rīkoties briesmu gadījumos ar korespondenci, instruēts.⁷

Lektoru [..]⁸ vadītājs Mežmalietis

Vai iespējams iegūt dokumentus (fiktiv.)⁹

Mežmalietis

1 Tā tekstā.

2 Tā tekstā.

3 Tā tekstā.

4 Tā tekstā.

5 Tā tekstā.

6 Nesalasāms vārds.

7 Tā tekstā.

8 Nesalasāms vārds.

9 Tā tekstā.

Nr. 15. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka 1. bataljona komandiera norādījumi "Zināšanai" 1. bataljona 2. rotas komandierim par partizānu dienesta apliecību izsniegšanas kārtību

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 177.lp. Oriģināls, rokraksts ar tinti, parakstijis "Pūpēdis".

* * *

L.T.S. (partizānu) Rēzeknes 6. plk.
1. Btlj. 2. rotas komandierim

ZINĀŠANAI

Pie apliecību izsniegšanas, t.i., pie uzņemšanas partizānu apvienībā – esiet ļoti uzmanīgs. Skatāties, lai apliecība netiktu rokās nodevējiem vai citādi nevēlamām personām.

Ja jūs neesat pilnīgā pārliecībā par iesaistāmā cilvēka godprātību un uzticību, tad tādām apliecību neizsniegt bez Btlj. kom. piekrišanas. Tā tad šinī gadījumā vispirms griežaties pie Btlj. kom.

Paziņoju Jums, ka trīs (3) apliecības no pavēlē min[...]¹ 25 es ieturēju izsniegšanai Jūsu rotā esošiem par[...]² kas man ir vieglāk pieejami.

Piezīmēju: Šo zīmīti pēc lasīšanas atsūtīt atpakaļ uz bataljona štābu.

1. Btlj. kom.:

Pūpēdis.

Nr. 16. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda uzsaukums "Jaunais laiks"

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612 f., 3. sēj., 98.lp. St. Stroda rokraksts, oriģināls, rakstīts ar zīmuli, paraksts – "Tēvzemes sargu partizānu apvienība".

* * *

¹ Neizlasāma vārda galotne; varētu būt – minētiem.

² Neizlasāma vārda galotne; varētu būt – partizāniem.

JAUNAIS LAIKS

Laika gars steidzīgi mūs aicina soļot pretī laimīgākai nākotnei.

Atlantika chartas noteikumi par tautu pašnoteikšanās tiesībām, personas neaizskaramības un vārda brīvību arvien plašāk realizējās.

Otrais pasaules karš Eiropā ir beidzies, bet tā sekas nevis mazinājas, bet vēršas plašumā. Visos komisariātos, neizslēdzot pašus komisārus, ir darbinieki, kas atbalsta un vēl daudzkārt paplašina atlikušās Hitlera darba metodes.

Sevišķi spilgts piemērs ir kara un tautas¹ sagādes komisariāti, par ko tauta jo sevišķi ir pārliecinājusies un grib izkļūt no maldiem. Tauta saka: "Karš gan burtiski ir beidzies, bet daudzie gadu gājumi vēl arvien nav atlaisti mājās pie rosīga darba, un, tāpat kā Hitlera laikā, vēl daudz plašāk ir uzliktas nodevas no lauksaimniecības un lopkopības ražojumiem. (Lūk, tauta to pareizi ir izpratusi.)²

Arvien vēl nav brīvības sameklēt pašiem savu darba lauku un netraucēti baudīt sava darba augļus."

Tāpēc visi vainīgie komisariātu vadītāji jāsauc pie atbildības par Hitlera laika turpināšanu – tas ir, par nodevu uzlikšanu un³ darba izvēles noliegšanu, un dažādām citām nebūšanām.

Jaunais laiks nāk ātriem soļiem, tas iznīcinās visus personas neaizskaramības, vārda brīvības un darba izvēles traucētājus. Paldies tautai, jo tā ir izpratusi jaunā laika tuvošanos un nepieciešamību.

Liels paldies arī krievu un citu tautību milicijas darbiniekiem un vadītājiem, tāpat arī citu līdz šim esošo izpildu varas orgānu darbiniekiem un vadītājiem, kas, izpratuši jaunā laika nākšanas nenovēršamību, ar mums sadarbojoties, ir izpalīdzējuši grūtākos brīžos. Pēc vairākiem pārbaudījumiem esam nākuši pie pārlicības, ka jaunajā laikā mēs varam sadarboties un sadzīvot arī ar visām mazākumtautībām Latvijā.

Visi nacionāli vienoti pretī laimīgākai nākotnei.

Tēvzemes sargu part. apvienība

¹ Vārds "tautas" svītrots.

² Pēdējais teikums svītrots.

³ Vārds "un" svītrots.

Nr. 17. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda uzsaukums "Biedri miliči"

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj. St. Stroda rokraksts, oriģināls, rakstīts ar zīmuli. Parakstītājs "Jūsu draugs".

* * *

Biedri miliči

Par nožēlojumu, man jāraksta Jums šī¹ vēstule, lai jūs brīdinātu, jo es zinu, ka starp jums², miličiem, ir viens otrs ir centīgs³ ļoti daudz bandītu draugu un jūsu nodevēju. Labprāt es sevi atklātu,⁴ pateiktu jums, kas es esmu, bet baidos, neuzzinātu bandīti un tāpat arī miliči nodevēji, kas man var atriebties, bet⁵ uzticaties man, jos⁶ es to rakstu, jums tikai labu gribēdams. Vispirms iztīriet savā⁷ savus nodevējus miličus no sava vidus jos⁸ jums tas lielais skaits nav neko nesis, un man liekās, ka puse jūsu panāktu vairāk kā jūs visi, ja nebūtu nodevēju, un ticiet man, jūs turpmāk ciesit⁹ vairāk, kā nebrīnāties, ja arī iznīksiet¹⁰ partizāni un tas viss vienīgi jūsu pašu nodevības pēc, jo partizāni¹¹ visi ir palikuši dzīvi un, kamēr būs starp jums nodevēji, viņi dzīvos, bet¹²

Jūsu draugs

1 Tā tekstā.

2 Šeit un turpmāk vārdi "jūs" un "jums" rakstīti ar mazo burtu.

3 Vārdi "viens otrs ir centīgs" svītroti.

4 Vārdi "sevi atklātu" svītroti.

5 Tā tekstā.

6 Tā tekstā.

7 Vārds "savā" svītrots.

8 Tā tekstā.

9 Tā tekstā.

10 Vārdi "nebrīnāties ja arī iznīksiet" svītroti.

11 Tā tekstā.

12 Teksta turpinājuma nav.

Nr. 18. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka štāba arhīvā 1946. gadā atrastais brīdinājums okupācijas varas kolaboracionistiem

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 132.lp. Mašīnraksts.

* * *

MANE, TEKEL, FARES
UZMANĪBU, UZMANĪBU!!!

Agri vai vēlu, labu vai ļaunu –
Ikkatrs saņem taisnīgi nopelnīto algu.

DIEVA UN DABAS LIKUMS

Nr. 19. A. Šbundāna vēstule "Sveiks, brašais zemgaliet!", kas atrasta pie 1946. gada 4. augustā kritušā LTS(p)A 6. Rēzeknes pulka partizāna Jāņa Budevica Viļānu pagasta Putnu ciemā

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 148.lp. Rokraksts ar zīmuli.

* * *

Sveiks, brašais zemgaliet¹

Brašais latviet, uz tevīm aizbrauc viens cilvēks, tas, kurš mani sūtīja, kad es biju pie jums, viņam izstāstīsi visu, kas par lietu, nebaidāties no viņa, esiet droši, viņš pirmo reizi bija aizbraucis, bet nebij atradis jūsu mājas, nu² tagan³ viņš laižas otru reizi. Visus stipri sveicinu, it sevišķi osvaldiņu⁴, ka viņam iet ar veselību, vai jau izveseļojās.

Nu pagaidām ar Latvisku sveicienu

A. Šbundāns

1 Pārrakstot saglabāta autora rakstība.

2 Tā tekstā.

3 Tā tekstā.

4 Tā tekstā

Nr. 20. Partizānu sakarnieces Ozoliņas 1946. gada 24. jūlija vēstule "Sveiciens", kas atrasta pie 1946. gada 4. augustā kritušā LTS(p)A 6. Rēzeknes pulka partizāna Jāņa Budevica Viļānu pagasta Putnu ciemā

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 150. lp., rokraksts ar zīmuli.

* * *

24. VII [19]46.

Sveicinul!

Par Varakļāniem jaunu ziņu nav. Sv[iests] aizvests 1500 kg. Šodien paredzēts vēl 50 kast[es]. Citādi pie mums klusi, tikai šorīt miliči aizveduši Radiņa māsu A.

Man ziņo, lai šodien paziņoju Tev ierasties uz satikšanos ar Kalniņu un Auziņu, kur pagājušo reizi. Nezinu, kā tur Jums ir, droši vien neesat vēl tikušies. Viņi ļoti, ļoti vēloties un šovakar gaidīšot, ja Tev nav citu ziņu un gribi tikties, ta laidies.

To labāko!

Ozoliņa

Nr. 21. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda (Tālivalža) vēstule

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 112. lp. St. Stroda rokraksts ar zīmuli, oriģināls. Paraksts – Tālivaldis.

* * *

Sveiks, Petra!¹

Pats ierasties nevaru! Kad aiziešu, nevaru pateikt, kārtu avīzes lietas.

Pasaki Zemgalim, lai pasūta no Rīgas papīru. Pie tam palūdz manā vārdā no Mežat[...]² jeb Zemgaļa, vaj³ viņi nevar iedot vai nu bikses jeb

¹ Neskaidri uzrakstīts vārds, var būt arī cits.

² Vārda galotne neskaidra, nav atšifrējama.

³ Tā tekstā.

drēbi biksēm, ja tāda viņiem ir. To tu palūdz manā vārdā un atvainojies manā vietā, jo ir neatliekamas darīšanas. Pagaidām sveiks.

Tālivaldis

Nr. 22. Latviešu Nacionālās jaunatnes 1946. gada 15. maija uzsaukums "Latvieši un Latvietes!", atceroties 1934. gada 15. maija 12 gadu jubileju

Avots: LVA, 270. f., 1.s. apr., 197. l., 223.lp. Mašīnraksts krievu valodā. Krievu valodā tulkojis LPSR MVD vecākais operpilnvarotais leitnants Niedre.

No krievu valodas latviešu valodā 1997. gadā tulkojis Heinrihs Strods.

* * *

Latvieši un Latvietes!

1946. gada 15. maijā būs 12 gadi, kopš bija piepildījušies latviešu senie sapņi par vienotu latvisku Latviju. Šajā īsajā laika periodā viss ir pārmainījies. Mūsu atjaunotā valsts varēja pastāvēt tikai 6 gadus. Pienāca liktenīgais 1940. gada 17. jūnijs, kad mūsu mīļo Dzimteni pārpludināja aziātiskie boļševiki, kuru štiku ēnā mūsu Dzimtenē sāka rīkoties viņu ielikta valdība, bet ne pašu latviešu ievēlēta, tā ar vardarbības un viltības palīdzību prasīja mūsu Latviju pievienot Padomju Savienībai.

Visa latviešu tauta ar bailēm vēroja turpmākos notikumus.

Katra jauna diena sagādāja vislielākos pārsteigumus (negaidītus). Cits pēc cita bija arestēti latviešu nacionālisti, kuri tika izsūtīti uz tālo Sibīriju vai nonāvēti šeit pat Dzimtenē. Šādi asinīs iztecēja latviešu tauta līdz 1941. gada jūnijam, kad mūsu zemi okupēja vācu okupanti. Baigais boļševiku varas gads mūsu Dzimtenei maksāja vairāk nekā 34 000 nevainīgu latviešu dzīvību.

Tāpat vācu okupanti pārvērtā mūsu Dzimteni par savas armijas pārtikas apgādes bāzi.

Visus vācu okupācijas gadus nesaudzīgi tika iznīcinātas mūsu materiālās vērtības. Latvijas mežs, lauksaimniecības un rūpniecības produkti nepārtraukti plūda vācu armijas apgādei. Par to latvieši nekādu samaksu nesaņēma.

Pret latviešu gribu tika organizēti latviešu bruņotie spēki vācu armijai.

Daļa latviešu nacionālistu, nevēlēdamās iet kalpot vācu armijā, sāka slēpties mežos. Līdz ar vācu armijas sagrāvi mūsu zemi otrreiz pārpludināja sarkano laupītāju armijas, kuru aizsegā ČEKA līdz pat šai dienai nodarbojas ar nevainīgu latviešu nogalināšanu.

Visi godīgie un apzinīgie latvieši, izcietuši pirmā gada šausmas, aizgāja mežā, kur kopā ar latviešu nacionālistiem, kuri jau vācu laikā bija aizgājuši mežā, sāka partizānu darbības.

Visu latviešu skatieni vērsti uz Sabiedrotajām Lielvalstīm, no kurām gaidām atbrīvošanas stundu.

LATVIEŠI, esiet pacietīgi, šī stunda pienāks, sniedziet atbalstu mūsu nacionālajiem partizāniem, kuri ir mūsu cerība un lepnums.

Latviešu zemesīpašnieki, palīdziet mūsu varonīgajiem partizāniem ar pārtikas produktiem un drēbēm!

Latviešu palikusi inteligence, nestāviet novērotāju lomā, bet sniedziet vispusīgu atbalstu mūsu partizāniem!

Latviešu medicīnas darbinieki, esiet gatavi pēc partizānu lūguma sniegt viņiem medicīnisko palīdzību, kā arī izsniegt medikamentus.

Lai dzīvo nacionālā Latvija!

Lai dzīvo Sabiedrotās Lielvalstis!

Lai dzīvo nacionālie partizāni!

DIEVS, SVĒTĪ LATVIJU!

Nr. 23. LNPA Ziemeļaustrumvidzemes štāba uzsaukums "Latvijas pilsoņi", 1946. gada 15. maija atcerei

Avots: LVA, 270.f., 1.s. apr., 197. l., 224.lp. Mašīnraksts krievu valodā. Tulkojuma pareizību apstiprinājis Niedre.

No krievu valodas 1997. gadā latviešu valodā tulkojis Heinrihs Strods.

* * *

LATVIJAS PILSOŅI

(15.V 1934. – 15.V 1946. g.)

Trīspadsmito reizi pavasara saule ar savu gaismu apmirdz Latvijas tāles no neaizmirstamā 1934. gada 15. maija, kad latviešu tauta sev ieguva īstu nacionāli vienotu valsti, jo prezidenta Kārļa ULMAŅA vadībā šķiriska valsts bija pārvērsta vienotā valstī. Tas norisa bez iekšējas cīņas un

asinsizliešanas, tāpēc ka tas bija visas latviešu tautas sapņu un ilgu piepildījums, kas vēl varenāk bija izteikts cīņas laikā par Latvijas atbrīvošanu.

Tautas labklājība ātri auga, tas sekmēja nepieredzētus sasniegumus saimnieciskajā, kultūras un politiskajā laukā. Mūs apskauda un mūs ietīvoja ārēji ienaidnieki – tie paši ienaidnieki un viņu aģenti, kuru patvaļai un asiņainajam teroram pašreizējā brīdī pakļauta latviešu tauta.

Otrā pasaules kara laikā boļševistiskā Krievija 1940. gada 17. jūnijā ielauzās Latvijā, sagraudama latviešu tautas ziedošo kultūru un saimniecisko labklājību, iznīcinot labākos latviešu tautas dēlus un meitas vai izsūtot viņus moku dzīvei Krievijas iekšienē.

Vienlaikus 15. maija sasniegumus saimnieciskajā un kultūras laukā ienaidnieki ar rupju spēku iznīcināja. Tomēr iznīcināt 15. maija politisko nozīmi, kura virsotnē stāv tautas apvienošana un Latvijas valsts, nevar neviens. Tā uz mūžīgiem laikiem iemiesota latviešu cilvēkos un vēl nedzimušajās paaudzēs, un šie ideāli nekad neies bojā, kamēr vien latviešu valoda skanēs Latvijas zemē.

15. maija īstenotājiem un prezidenta Kārļa ULMAŅA personībai par godu noliecas arī jaunās demokrātiskās Latvijas Republikas karogi.

DIEVS, SVĒTĪ LATVIJU!

LNPA ZIEMEĻAUSTRUMVIDZEMES ŠTĀBS.

Pareizi: Niedre.

Nr. 24. Latvijas PSR iekšlietu ministra Zujāna 1953. gada 21. jūlija pilnīgi slepens specziņojums LPSR MP priekšsēdētājam V.T. Lācim par komjaunieša Pētera Pluša¹ aizturēšanu par asu pretpadomju proklamāciju izplatīšanu

Avots: LVA, 270. f., 1. s. apr., 872. l., 87.-88. lp. Mašīnraksts krievu valodā uz baltas lapas, ar Zujāna vietnieka parakstu; LPSR MP IM Slepenās daļas spiedogs: "Ienākošais m/1889 – s uz 2 lpp." Uz pirmās lapas kreisajā stūrī ar zīmuli: "Lasīju. V. Lācis. 23. VII 53."

No krievu valodas 1997. gadā latviešu valodā tulkojis Heinrihs Strods.

¹ Pēteris Pluša, dzimis 1934. gadā Preiļu rajona Anatpoljes sadzē.

* * *

Pilnīgi slepeni
Latvijas PSR Ministru Padomes
priekšsēdētājam
biedram Lācis V. T.
Rīgas pils.

Specziņojums.

Šā gada 18. jūlijā pl. 23 Varakļānu rajona Stirnienas c/padomes s. Deikļi rajonā uz baznīciņas ār sienas tika konstatēta asa pretpadomju satūra lapiņa.

Meklēšanā veiktajos pasākumos tika konstatēts, ka pirms lapiņas atklāšanas baznīciņas rajonā bijis atnācis nezināmais, kurš tika aizturēts un saucas – Plušs Pēteris Donatovičs, dzimis 1934. gadā, dzimis un dzīvo Preiļu rajona Anatoljes sādžā, izglītība 8 klases, VĻKJS biedrs, bez noteiktas nodarbošanās.

Personīgā kratīšanā no Pluša kabatas tika izņemta tajā atklātā pretpadomju lapiņa, analoga uz baznīciņas sienas atklātajai.

Pretpadomju lapiņās, ātrrakstā veidotās, latviešu valodā ar sākumvārdiem: "Latvieši, lasiet 1953. gada ASV valdības (2.lp.) lēmumu, kas nosūtīts PSRS Augstākajai Padomei", – desmit punktos izteiktas prasības atbrīvot Latviju, Lietuvu un Igauniju no komunistiem, izveidot jaunu valdību, sākt evakuēt no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas krievus un citas nacionalitātes, kas agrāk nav dzīvojušas šajās republikās. Garantēt izsūtītajiem brīvu atgriešanos uz dzimteni. Atsaukt atpakaļ uz dzimteni latviešus, lietuviešus, igauņus, kuri iesaukti dienestā Padomju Armijā. Gadījumā, ja netiks izpildīts šis lēmums un izrādīta bruņota pretošanās, notiks ASV bruņoto spēku iebrukums.

Pirmajā nopratināšanā Plušs liecināja, ka viņš esot lapiņu autors un izplatītājs. Mēs Plušu esam aizturējuši. Tiek noformēti materiāli viņa arestam.

Latv. PSR iekšlietu ministrs (Zujāns)

1953. gada "21." jūlijā
22. Nr. 1/1399

Rīga

Nr. 25. E. Zvejas¹ uzsaukums 1953. gadā

Avots: LVA, 270. f., 1. s. apr., 872.l., 114.-166.lpp. Fotokopijas krievu valodā.

* * *

[1.lp.]

Slepeni

Godājamie biedri!

Vai Jums ir zināms, ka Baltijā:

- 1) Apspiež vietējos iedzīvotājus, daudzus represēja, nomocīja, izsūtīja, mantu konfiscēja, dzīvokļus atdeva MGB darbiniekiem.
- 2) Visus vadošos, vidējos un pat daļu zemāko vakanču valsts iestādēs, uzņēmumos utt. ieņem lielumlielākajā vairākumā komunisti un sabraukušie ļaudis no citiem apgabaliem. Viņu vidū ne mazums žuliku, afēristu un visādu citādu neliešu un blēžu. Godīgu un prasmīgu darba darītāju – maz.
- 3) Noziedzība sasniegusi milzīgus apmērus. Pilsoņu dzīvība un manta ir pastāvīgās briesmās. Milicija un MGB gandrīz nekā nedara noziedznieku izķeršanai, bet modri tur, kur viegli personīgi iedzīvoties. Sevišķi nekaunīgi ir autoinspektori. Daudziem no viņiem jau ir personīgās automašīnas – laupa, kur tik var savā labā.
- 4) Gandrīz nesodīti savas gešeftes nodara židi, šie internacionālie tirgoņi.
- 5) Apspiež reliģiskus cilvēkus un reliģiju kopumā. Pieskaitīja bīstamiem sektantiem ievērojamo rakstnieku Ruddit [šādi tekstā. – H.S.], iedeva viņam 25 gadus.
Vienā baznīcā, Rīgā, Veidenbauma ielā 12-b, iekārtots MGB klubs.
- 6) Iedzīvotāji nav apgādāti ar pārtikas produktiem, lielas rindas pat pēc sīkām zivtēlēm, nerunājot nemaz par sviestu, olām, rīsu, miltiem un augļiem.
- 7) Visur valda haoss. Vadītāji, audzināti marksisma idejās, bieži dara glupības un absurdu: nodara lielu ļaunumu. Par taisnīgu kritiku un paškritiku šefi–cietpauri atlaiž no darba.
- 8) Kolhozieki pārvērsti, ar nelieliem izņēmumiem, pusbada vergos. CK darbinieku glupības pēc – 1952. gadā 90% labības palika uz lauka. Ziemā un pavasarī pastāvīgi iet bojā lopī bada dēļ.

¹ E. Zveja – iespējams, segvārds.

Zemes daudz, bet darba roku maz; iepriekšējos gados ļoti daudz spējīgu zemnieku izsūtīja uz Sibīriju. Ar varu dzina kolhozos.

9) Asi izjūtama netaisnība. Līdz padomju iekārtai alga bija, piemēram, Latvijā, 1:8, t.i., vienkāršajam strādniekam 60 latī, bet ministram 480 latī mēnesī. Bet tagad: 250 līdz 25 000 rubļu un vairāk. Izveidota jauna bagāto šķira. (2.lp.) Un tas – sociālisma zemē!! Agrāk deva piemaksu par bērniem, bet tagad, – dzīvo kā māki un vari.

Pensijas – agrāk bija ļoti pareizi nozīmētas, bet tagad sadalījuši parastajās un personālajās. It kā cilvēki būtu divu dzimtu, pie kam vieni ar zelta vēderu.

10) Visiem uzspiež mācīties marksismu kā “zinātņu – zinātni”, pie tam komunisti paši morālā ziņā daudz zemāk stāv par bezpartijiskajiem.

11) Sekretārs Kalnbērziņš – avantūrists, pielidējs, ļoti daudz ļauna nodarījis. Starp citu, viņam traucēja tramvajs, kura līniju pārcēla uz citām ielām (agrāk gāja garām CK ēkai). Šis untums maksāja 400 000 rubļu.

Vispār, aiz partijas un valdības skanīgajām frāzēm – daudz teatrāla; haoss, tumsonība, alkatība, komunistu melīgums, spekulācija, nežēlīgums, elementāras brīvības neesamība. Pat aizrobežu radiopārraides aizliegtas. Tauta taču, it īpaši Rietumu ļaudis, no autiņiem ir izaugusi. No tautas daudzko slēpj. Pastā pārtver vēstules, sūdzības, adresētas uz Maskavu. Partija un valdība no tautas atrāvusies. Interesants gadījums bija Rīgā 1950. gada 13-tajā augustā: “speciālistu” vainas dēļ pie piestātnes noslika kuģis un aizgāja bojā ap 400 cilvēku. Lai gan mēs lielāties ar “modernu tehniku” un “rūpēm par cilvēku”, kuģīti izcēla tikai pēc vairākām dienām. Bet varēja tak tūlīt izsaukt ūdenslidētājus, ceļamkrānus un sniegt tūlītēju palīdzību upuriem, viņiem izsūknēt ārā ūdeni – atdzīvināt. Gadījumu noklusēja. Bet no Amerikas par šo nelaimi ziņoja tajā pašā vakarā.

Jautājam – kad visam tam tiks darīts gals? Vai tiešām visur sēž vienīgi bezdvēseles cilvēki? Kāpēc mocīt vienkāršo tautu? Piemēram, aizņēmuši: pastāvīgi “izpumpē”, pie tam vardarbīgā veidā, no iedzīvotājiem naudu.

Vispirms sākumā lai iemācās pareizi saimniekot. Lai vadoņi un valdītāji:

- 1) nogriež savu algu,
- 2) saīsina čekistu – slamstu un dažādu “komu” sekretāru milzīgo armiju,
- 3) necelt gaisa pilis par tautas naudu, līdzīgi kā “tuksneša pakļaušana”. Labas un neapstrādātas zemes ir daudz arī bez tuksnešiem,
- 4) dod pilnīgu amnestiju “citādi” ticīgajiem un domājošajiem,
- 5) ar savu godprātīgi labvēlīgo darbošanos panākt tautas cieņu un mīlestību. Ar mietu un cietumu šīs jūtas nevar rast.

Baltijas iedzīvotāji ir milējuši un ciena taisnīgu attieksmi pret visu, taču glupu tirāniju nepacietīs. Pirms dažām dienām kādā ģimenē norisa šāda epizode: saruna skāra viena MVD darbinieka (ebreja) negodīgu rīcību. Divi jaunieši teica: "Tēvoci, mēs izsprauksimies pār robežu, brīvajā pasaulē, un tur, kā protesta zīmi boļševistiskajam teroram, notversim uz ielas PSRS pilnvaroto pārstāvi, apliesim ar piķi, apbārstīsim viņu ar spalvām, lai nu simbolizē "zvēru" kā iekārtas pārstāvi, kur zvēru tikumi un režīms." Mēs esam pārliecināti, ka jaunieši var to īstenot. Lai cietsirdīgie valdītāji gaida pārsteigumus, un pavairāk.

Baltijas darba inteliģence un strādnieki vienmēr ir pauduši un paudīs draudzīgas jūtas pret lielo krievu tautu, tomēr mums ir pretīgi dažādi meļi – komunisti un afēristi. Mēs vienīgi: pret tirāniju un cilvēka cieņas pazemošanu. Pietiek asiņu un asaru! Mēs vienmēr esam gatavi ar savām zināšanām celt gaišo nākotni plašās zemes (Krievijas) jebkurā vietā, taču uz brīvprātīgiem pamatiem. Mēs protestējam pret MGB darbību, t.i., pret vardarbību, kad naktī cilvēkus rauj ārā no gultas un momentā sēdina vagonos kā lopus. Ar ciltsrakstu lapiem pat labāk apietas. Un pie tam vajag pamest dzīvokli un iekārtojumu, kas ir daudzgadu darba rezultāts. Vienlaikus dod parakstīt papīriņu, ka pārceļas it kā "brīvprātīgi". Kas to nav izcietis, tas šo tragēdiju nezina. Pie kam, cik daudz cilvēku ceļā gāja bojā, it īpaši bērnu. Vairs nav aiz kalniem tas laiks, kad despoti uz savas ādas sajūtis šo "pārcelšanos". Jā, cilvēkiem, kuri lemj valsts likteni, bieži vairāk ir cenšanās, nekā ir zināšanu, bet ļaunums no tā ir milzīgs.

Ļaujiet cilvēkam normāli strādāt, bez raustīšanas, pie dzīves minimuma, un cilvēki būs apmierināti. Daudzi zemieki no paaudzes paaudzē iekopa zemi, uzcēla sev labas mājas. Viņi tagad – "buržuji", un viņus – uz Sibīriju! Pa 15 gadiem deva pat par to, ka vairāki cilvēki skatījušies vecus ilustrētus žurnālus! Mežonība!

Vajag visus politiskos atgriezti atpakaļ uz dzimteni, izveidot palīdzības fondu terorā cietušajiem, bet vainīgos, t.i., terora dibinātājus – stingri sodīt (4.lp.) un konfiscēt "dūres varoņiem" viņu īpašumu.

Arā viņus no pilim! Jo ātrāk to izdarīs, jo labāk. Un rūgta dzīve būs tiem, kuri savu roku te nepieliks, ja tam ir spēks un apstākļi. Labiem vadoņiem arī tauta iet līdzī. Lai pasaulei labi klājas.

Svēti jel Dievs!

Rīdzinieki
(Kritika no apakšas)

V nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU PUBLICISTIKA

Nr. 26. LTS(p)A nelegālā laikraksta "Tēvzemes Sargs" 1945. gada 15. decembra 4. numurs. Atbildīgais redaktors M. Skuja (V. Mundure)

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 22233. l., 1. sēj., (V. Mundures krimi-nāllieta) 196.-200. l.p. Mēnešraksts latviešu valodā

* * *

Latvieši, sasauksimies, kas vēl dzīvi esam palikušies!

TĒVZEMES SARGS

LAIKRAKSTS NACIONĀLAI BRĪVAI NEATKARĪGAI LATVIJAI.

1945. gada

15. decembrī

Nr.4.

ZIEMASSVĒTKOS

Ir atkal pienācis tas laiks, kad mēs visi gaidām ar ilgām sirdīs to brīdi, kad varēsim būt klusībā pulcējušies savējo vidū pie mirdzošas svētku eglītes. Šis brīdis, liekas, ir neatsverams. Kaut gan tas atkārtojas gadu

no gada, tomēr mēs ar ilgām un ikkatru reizi šini brīdī it kā no jauna atdzimstam. Mums visiem ir pazīstams Ziemassvētku eņģeļa sveiciens "Gods Dievam augstībā, miers virs zemes". Tāpat mums visiem ir pazīstamas svētku dziesmiņas, kas ir nākušas līdzī no paaudzes uz paaudzi. Varbūt vienam otram rodas jautājums: kāpēc katru gadu tas pats vecais un nekā jauna? Bet atbilde vienkārša. Arī maize, kuru mēs lietojam ikdienišķam uzturam, ir viena un tā pati, un vai kādam tā būtu jau apnikusi vai palikusi par vecu? Tāpat mīļie, kristīgie draugi, arī mūsu Ziemassvētku vēsts par Lielā cilvēces Glābēja piedzimšanu un dziesmiņas, kuras izskan šais svētkos, mums nav un nebūs nekad novecojušas, bet gan ar prieku sirdīs uzņemamas gadu no gada.

Dažkārt dzīvē liekas, viss pazudis esam, un galva nosligst nespēkā uz leju, bet, ja dzirdam svētku zvanu skaņas "Gods Dievam augstībā" un eņģeļu pavādījumā dziedot korāļus: "Kristus glābējs ir klāt", mēs jūtam atkal sevī tiklab veci kā jauni, bagāti un nabadzībā atstāti un visi cietēji jaunu spēku savās sirdīs. Ar lielu uzņēmību mēs atkal ikviens pildām savus pienākumus, ko no mums prasa mūsu dzīve, tai apziņā, ka Betlēmes bērniņš mums ir un paliks par vadoni visā mūsu dzīvē. Tālāk eņģeļa sveiciens "miers virs zemes". Grūtas nopūtas iezogas mums sirdīs. Kā ir tagad ar mieru? Visur skan sēras melodijas. Arī mūsu prātus māj jautājums: "kad būs reiz beigas šim laikam", jo tiešām tagad, kur nāves spaidi žņaudz visu dvēseles, nevar nest un nenesis mums nekad mieru. Tāpēc, mīļie kristīgie, raudzīsimies ar drošu un cerības pilnu skatu nākotnē, ņemsim Betlēmes bērniņu sev par vadoni. Neklausīsim un neļausim aizrauties no tik daudz vilinošiem solījumiem, kas mūsu dēlus un meitas ved iznīcībā, bet uz šo bērniņu, kas ir Pasaules Glābējs, lai drošā cerībā staigādami, tam uzticēdamies. Tad visa mūsu dzīve, viss mūsu darbs būs sekmēm un panākumiem vainagots. Lai tad pats Visuvarenais uz to mūs svētī, ka arī šais svētkos mēs no jauna atdzimtu un svētkus svinam tai pārlicībā un pašā vībā, ka drīzi ausīs jaunais uzvaras rīts. Tad mēs visi, latvju dēli un meitas, kā viena saime varēsim no sirds pateikties šim mazajam Betlēmes bērniņam, kas ir pasaules likteņu lēmējs.

Brīvi un gaiši tad skanēs mūsu svētku dziesma:

"Ak, tu priecīga, ak tu svētīga, Ziemassvētku dieniņa.

Kristus ir dzimis; viss ienaidis rimis – priecājies, priecājies draudze."

Stud. theol. A. Apkalns.

LATVIEŠU ĢIMENES ZIEMASSVĒTKU VAKARĀ

Svētku vakars... Deg maza eglīte ar dažām svecītēm, un cilvēki sudrabotām galvām sēž pie galda. Tie ir tēvs un māte. Viņu sāpju un rūpju

izvogotajās bālajās sejās viegli trīcēdama atblāzmo svecišu gaisma. Abi vecīši sēž nekustīgi, jo nes vienu bēdu. Tur kaktos stāv tukši krēsli, kur senāk sēdēja viņu dēli un meitas. Māte tur drebošās rokās bērnu ģimetni. Kur tagad viņas mīļie? Bet atbilde jau sen mātes sirdī asinīm dziļi rakstīta:

“Viņus nokāva baigais slepkava – boļševisms.”

Kādā citā mājā sēž nabadzīgā dzīvoklī māte ar četriem maziem bērniem. Viņi nevar nopirkt maizes, nerunājot nemaz par eglīti. Boļševiku norma bērnu veselīgo ēstgribu neapmierina. Istaba auksta, un bērni trīcēdami spiežas viņai pie ceļgaliem. Nav tēva, kas par viņiem rūpētos. Kur ir šo mazo apgādnieks?

“Viņus nokāva baigais slepkava – boļševisms.”

Bet stāv arī mājas un dzīvokļi aiznaglotām durvīm. Te istabās viss sagāzts: sadauzīti trauki un saplēsti drēbju gabali. Kur ir šo dzīvokļu un māju iemītnieki? Par to atbildi dod ar durkļiem sadurstītās mēbeles un uz grīdas pēdējo uzžuvušo asaru vietas.

“Viņus aizveda un nokāva baigais slepkava – boļševisms”.

Tādi ir desmitiem tūkstoši piemērā. Un šonakt, kad eņģelis ziņo pasaulei par tās Pestītāja atnākšanu, kad visa zemes radība klusē svētlaimes gaidās, slepkavot un asinskārē izvalbītām sarkanām acīm boļševiki, durkļus izstiepuši, iebrūk nevainīgās ģimenēs pie sievietēm un bērniem. Viņi tos arestē, lai briesmīgi mocītu un pēc tam nokautu.

J.K.

1945. GADU AIZVADOT

Briesmīga brāzma gāzās pāri visām zemēm, tās graudama un daudzām valstīm norāva lepnus brīvības karogus. Liekas, ka visi domātāji ir miruši, bet modē nākuši diplomāti, generāļi, admirāļi.

Valstu un cilvēku likteņi līdz ar mantu un dzīvībām gājuši bojā. Kaŗa ugunīs cilvēks senāk varēja nodzīvot tikai dažas dienas – nedēļas, tagad tie, kas alkst pēc atbrīvošanās no svešas verdzinošas varas, mājā kā kurmjī pazemē. Un, ja šie brīvības cīnītāji nāk virs zemes, viņi ir laimīgi, ka viņu priekšā ir palicis kāds akmens, aiz kuŗa galvu paslēpt, lai to nesadragātu nāvi nesošā sarkanā čekista lode. Tomēr šie cīnītāji ir nesatricināmi paļāvības un bezbēdības pilni, kas tic paši sev un taisnības uzvarai.

Visai pasaulei un arī mums priekšā posta un grūtumu kalns, kas mums jāpārkāpj. Kas lai pasaka, vai to mēs visi būsīm spējīgi pārkāpt, vai daudziem no mums nepiekusīs sirdis... Smaidošās sejas ir pazudušas; daudzas sirdis guļ kā nopļautas lielā padevībā liktenim. Visi nēsā skumju akmeni sirdīs.

Tauta nav redzējusi draudošas zīmes debesīs, bet pārdzīvotais laiks un 1945. gads tai nesis visas Ēģiptes mocības.

Mēs neesam lutināta tauta un nekrītam izmisumā, bet esam lielās bažās par savu zaudēto valsti, brīvību un cilvēcīgo dzīvi. Vienu mēs lūdzam un gaidām no likteņa: tiesības kā brīvai tautai visiem acīs raudzīties, jo ar sentēvu mokām, ar brīvības cīnītāju asinīm un krietno darbu mēs esam to nopelnījuši.

Bet šajos vistumšākajos brīžos sīkais bezdomu pilsonis rūpēs par savu vēderu stājas mums nāvi nesošā sarkanā ienaidnieka nodevēju rindās un mēģina atbalstīt brutālo varmāku varu mūsu zemē. Bet viņa skats tālāk nespēj par savas fiziskās eksistences redzes aploku. Šie ļaudis dzīves apcirkņos ir kā pelavas starp raženiem labības graudiem, kam nav bijusi un nebūs izšķirošā nozīme mūsu tautas nākotnes veidošanā. Šie ļaudis jau pie mazākās vēja plūsmas kā pelavas tiek aiznesti un iemīti dubļos.

Bet mēs, pacietīgā latviešu tauta, esam bruņojušies ar aukstasinību un panesību. Mēs visi zinām, ka laiku pa laikam cilvēcei nāk grūti brīži. Mums vajag atminēt, ka savas zaudētās valsts pirmajās dienās arī sākām savas gaitas ar postalām un ganu tarbu, arī šodien tas mūs nedrīkst nobaidīt. Vai arī tad mēs daudzi nedzīvojām blindažās? Bet pēc tam mums pavērs plaša un ziedoša dzīve, un tāda tā mums pavērsies arī šoreiz pēc varmāku padzīšanas no mūsu zemes.

Nē, mēs neesam dzīvē vārgi tikuši un panesīsim visus pazeļojumus, ciešanas, trūkumu un postu. Un no šīm ciešanām iziesim vienoti, tēraudcietas apņēmības pilni, ja visām jaunajām valstīm pēc divdesmit brīvības gadiem ir nākuši grūti pārbaudījuma gadi. Vistumšākās naktīs visvairāk jātic zvaigznēm un visdrūmākās dienās tautām visciešāk jāsaslēdzas, lai atbrīvotos no brīvības laupītājiem – verdzinātājiem.

1945. gadu aizvadot un jauno 1946. gadu sagaidot, mēs, latviešu tauta, esam bruņojušies ar brīvības atgūšanas un miera gribas ieročiem un gaidām Tēvzemes pavēli, lai tai paklausīgi sekotu dzīvē un nāvē.

Mēs visi zinām, ka mūsu Tēvzemes sargi – partizāni, kas var paslēpties tikai mežā vai pazemē, ir pašāvības un drosmes pilni. Un mēs, kam iespēja dzīvot drusku citādu dzīvi, būsim viņu uzpurēšanās gribas cienīgi sekotāji un atbalstītāji, lai Jaunā gadā mēs atkal izcīnītu un atgūtu mums nolauptu valsti, brīvību un patstāvību.

Uzvar tas, kas ilgāk iztur. Šādā pārliecībā sagaidīsim jauno 1946. gadu.

I-ts.

LATVIEŠU TAUTAS VARONĪBA

Dievs, ved pie brīvības tās tautas, kuŗu asinis ar varonību klieudz pēc patstāvības, pēc neatkarības.

Kad mēs tūkstoši un atkal tūkstoši stāvējām pozīcijās pret ienaidnieku un zem lielgabalu pērkona un ložu lietus devāmies uz priekšu pret ienaidnieku, mūs pildīja lepna apziņa, ka latvietis ir varonīgs vīrs, kas kaunā neliks latvieša vārdu.

Mēs, vecie brīvības cīnītāji, kas pārdzīvojuši desmitām kauju, kas tikuši daudzkārt ievainoti, kas bieži vien pret ienaidniekiem bijuši briesmīgāki par briesmām un latviešu vārda slavenību pauduši no Baltijas jūras līdz Klusā okeāna krastam, mēs, vecie kaujas vilki, mācām Jūs, Tēvzemes sargus – partizānus un nākošo paaudzi; ka tikai varonībā, vienprātībā un paklausībā Tēvzemes balsij var glābt mūsu tautu no kalpības svešai boļševiku varai.

Aiz mums ir laikmets pilns ar latviešu kareivju slavenībām. Mūsu cietā daba pasaulskarā, brīvības cīņās un pēdējā kaŗā Volchovas purvos un Kurzemē darijusi skaļu latviešu vārdu visā pasaulē.

Brīvības cīņās mums bija jācīnās ar diviem ienaidniekiem, no kuŗiem šodien viens jau sakauts, bet otrs, sarkanie bendes, terorizē mūsu tautu. Mūsu gars un varenība nesabruka brīvības cīņās un mēs palikām uzvarētāji. Un šodien šis gars un varonība atdzimst tāpat kā 1918.–20. g., mēs ejam un, ja Tēvzeme prasa, mirstam ar pašu apziņu kā pirmās brīvības cīņās: "Mēs gribam brīva brāļu tauta būt, nekādās bēdās, briesmās nešķirties".

Tikai brīvā zemē var droši sējējs savu sēklu sēt, jo tikai brīvā zemē augļi nekrītis par laupījumu svešiem varmākām. Latviešu kareivis ir gājis, iet un ies ne tikai par savu dzīvību, zemi, valsti un senču kapiem, bet arī par savu tautu, tās kultūru un nākamām paaudzēm. Tāpēc šīs dienas mūsu kareivju sargi partizāni ir visas latviešu tautas lepnums un gods. Tiklīdz Tēvzeme aicinās, viņu rindās ieslēgsies visa latviešu tauta no bērna līdz sirmgalvim.

Arī šodien, tāpat kā pirmās brīvības cīņās, mēs visi stāvam par savu Tēvzemi, tautu, viņas brīvību un neatkarību.

Vecais cīnītājs.

LATVIEŠU JAUNATNE

Pēc dažām dienām būs Ziemassvētki. Daudzās ģimenēs iededzinās eglītes. Bet vai arī cilvēku sirdīs būs gaišais svētku mirzdums...

Latviešu jaunatne, šogad jūsu lielākā daļa būs atrauta no savām ģimenēm no saviem mīļiem. Jums droši vien vajadzēs šos svētkus pavadīt

nemīlīgās padomju skolas telpās, klausoties boļševiku melu propagandu. Kāpēc to padomieši dara? Viņi grib iznīcināt visus mūsu senču tikumus un parašas, lai mēs kļūtu bezjūtīgi sadisti. Viņi grib latviešu tautu, tāpat kā citas, padarīt par bezdomu un bezjūtu masu, ieročiem saviem pasaules iekarošanas plāniem.

Latviešu zēni un meitenes, neļausim čekista zābakam samīt savu nacionālismu dubļos. Iedegsim arī šogad eglītes, bet līdz ar svečīšu liesmu lai mūsu sirdīs iedegas nerimstošs sauciens pēc brīvības un neatkarības, lai mūsu sirdīs iedegas zvērests: "Visus spēkus, pat dzīvību cīņai un darbam par mūsu tautas brīvības atgūšanu un sarkanā slepkavas padzīšanu no mūsu zemes."

Jaunieši, jūs esiet tie, kam pieder nākotne, un šodien mēs visi vienoti ejam cīņā par to. Tikai dēļ jums, jaunā latviešu audze, mēs pērkam ar asinīm brīvību. Jums mūsu valsti, Latviju, mēs gribam nodot tādu, kādu to saņēmām no pirmajiem brīvības cīnītājiem. Par to mēs stāvam un mirsim.

J. Ē. centr. vad. K

LATVIEŠU NACIONĀLĀS PRESES APSKATS

Lai gan padomju vara arvien turpina mūsu zemē politiskās vajāšanas un teroru, tomēr, neskatoties uz to visu, parādās arvien vairāk latviešu nacionālo laikrakstu.

"MAZAIS LATVIS" – Latviešu tautas partijas izdevums – viens no plašākiem un tehniski labi izveidotiem laikrakstiem. "M. L." tiek atmaskoti padomju varas agresīvie nolūki Latvijā un citās valstīs. Tāpat ir skaidri parādīta latviešu tautas stāja pret Padomju savienību un tās diktatūru. Apskatīti ir arī latviešu nacionālo partizānu aktuālie jautājumi.

"SUDRABOTĀ SAULE" – izdevēja Ziemeļvidzemes partizānu organizācija – sevišķi pieskaras ārzemju un iekšzemes politiskajiem notikumiem.

"BRĪVĀ BALSS" – izdevēja Latviešu nacionālā s-ba – domāta latviskās domas attīstībai un tautas nacionālās pašapziņas stiprināšanai.

ĀRZEMĒS

Pēc ārlietu ministru konferences izjukšanas Londonā Amerika un Anglija mēģināja tomēr Krieviju piedabūt turpināt miera konferenci, daždažādi nākot Krievijai pretī, bet Krievija š.g. 14. oktobrī uz šādu Trumena pieprasījumu kategoriski atsacījās piedalīties jebkādās pārrunās. Š.g. oktobrī un novembrī triju sabiedroto lielvalstu starpā bija ļoti saspīlēts stāvoklis. Krievija tagad ir piekāpusies, un Maskavā š.g. 15. de-

cembrī notiks minēto triju valstu ārlietu ministru sanāksme. Angļu laikraksti plaši iztirzā šo gadījumu. Angļu ārlietu ministrs Bevins presē izteicās, ka šajā konferencē "likšot atklātas kārtis galdā" un jautājumi, par kuriem līdz šim nav varējuši vienoties, izšķirami līdz š.g. beigām. Krievijai kā kompensācija ir paredzēts atļaut piedalīties atoma enerģijas izmantošanā, kā arī Dardeneļu kontrolē. Franciju šajā konferencē neņem, bet jautājumos, kas skar viņas intereses, piem., miera līgumā ar Vāciju, paredzēts vēlāk sasaukt 5 valstu ārlietu ministru apspriedi, kuŗā arī Ķīna piedalīsies un tur iztirzās arī to skarošos jautājumus.

Nākošā gada janvārī paredzēts sanākt "Apvienoto nāciju" drošības padomei. Amerikas žurnālisti iebraukuši Berlīnē krievu zonā novērot tur valdošos apstākļus. Ungārijas valdība uzteikusi Krievijai pastāvošo tirdzniecības līgumu. Austrijā ievēlētā Figla kabineta atzīšanu sabiedroto kontrolpadome atlikusi uz š.g. 20. decembri.

Zviedrijā latviešu bēgļi apvienojušies un saņēmu atbalstu no mūsu bijušajiem noguldījumiem ārzemēs un izdodu paši savu laikrakstu, kuŗā atspoguļojas latviešu grūtais stāvoklis tagad.

Ungārijas pieprasīto robežu grozījumu Čehoslovākijas valdība kategoriski noraidījusi. Čehoslovākijas valsts prezidents Benešs teica runu, kur apskata nepieciešamību nīsto Eiropas demokrātiju pārveidošanu par saimnieciski un politiski neatkarīgām demokrātijām. Proletariāta diktatūra (!) pārveidojama patiesās demokrātijās miera ceļā.

Amerikas prezidents Trūmens šodien deklarēja ASV viedokli Ķīnas jautājumā: ASV palīdzēs Ķīnas valdībai nokārtot iekšējo konfliktu ar komunistu kaŗaspēku pēc iespējas miera ceļā.

Zviedrijas Sarkanais krusts aņņemas sūtīt Vācijas iedzīvotājiem angļu zonā pārtikas produktus.

Maskavā, pēc saņņemtām pēdējām ziņām, gaidītā apspriede oficiāli sāksies 17. decembrī. Līdz konferences sākumam visi trīs ārlietu ministri izmainīsies domām. Bevins pieņņēmis šurp atsaukto sūtni no Irānas.

Teherānā. Ziemeļu Azerbaidžānā izveidota jauna valdība ar īstu demokrātu priekšgalā. Tai padots Tebrisas (galvaspils.) karaspēks. Sadumpojušās ciltis atdod ieročus.

Parīze. Blūms deklarē, ka Francijas intereses neatšķiras no Anglijas un Amerikas. De Golla viedoklis pieder pagātnei, bet ne vairs tagadnei.

LTS/ p/A informācijas daļas vad. D. M.

MĀTES LŪGŠANA

Mani dēli! Agrāk es rakstīju: "Mans dēls!" – tas bija mans Juris, vienīgais bērns. Šūpots vieglām rokām cauri grūtām naktīm un dienām,

ar nabadzību sūtīts skolā, ko beidzot, viņš man atnesa labāko algu – mīļu balsi teiktus vārdus: "Māt, nu mums sāksies vieglākas dienas".

Nu viņa vairs nav. Manā priekšā stāv Partizānu vadības ziņa, īsa un asa kā zobens: "Jūsu dēls kritis no sarkano čekistu lodes varonīgā cīņā par Tēvzemes brīvību." Šī ziņa šķēla manu sirdi. "Kaut viņa arī noasiņotu," es lūdzos bezmiega naktīs. Bet tā izturēja un arvien sagaidīja jaunu rītu, kas manos matos ikreiz atrada vairāk sudraba. Kādu laiku manas acis kļuva tumšas no sāpju melnuma, un es pati likos sev kā koks, kam atplēsts pēdējais zars. Tagad manas naktis vairs nav melnas, tās palīdz aizvadīt savāda starošana, kas apņēm lūgšanas vārdus: "Dievs, sargi un svētī citus manus dēlus."

Uzveikusi savu ciešanu kalnu, es atkal jutu sevī dzīvību, kā koks, kam aug zari. Vai tad jūs visi, kas nesat Latvijas sarkanbalto brīvības karogu un Tēvzemes sarga partizāna vārdu, neesat mani dēli, jo katram jums ir sava māte, tāpat kā es Jurim.

Tad, kad jūs, mani dēla līdzcīnītāji un draugi, atnāciet pie manis, lai manas sāpes un sēras mierinātu, es aizmirstu, ka man ir tikai viens dēls. Visi jūs liekaties vienlīdz mīļi, visi zem sirds nēsāti. Tagad es zinu, ka bezgalīgs ir manam Jurim līdzīgu dēlu pulks. Man liekas, ka visiem jums ir mana dēla Jura acis.

Reiz, krēslā pa lauku ejot, es satiku citus savus dēlus. Spēcīgi un droši viņi soļoja pa Tēvzemes laukiem, it kā apzinādamies savu pienākumu, atsacīšanos un uzupurēšanos. "Redzi, kas tev vēl spēcīgu dēlu," man sacīja viņu slaidie augumi. "Mēs nesam tālāk tava Juŗa kvēlos sapņus par brīvību un Tēvzemi un, ja šie stāvi zudīs, tad to vietā nāks atkal jauni, kas sasniegs latviešu tautas sapņu piepildījumu."

Nu es atkal jutos kā koks, kam apkārt lapo spēcīgi zari. Naktīs jau varu mazliet gulēt, un es vairs negribu, lai mana sirds noasiņotu, jo tad apklustu, viena lūgšana par jums, mani dēli. Es jūs visus auklēju savā sirdī viegli un mīļi, vismīļāk tos, kam cirstas brūces no sarkanā varmākas, kas atņēma dzīvību arī manam dēlam Jurim. Manas domas arvien jūs meklē šajās tumšajās un aukstajās ziemas naktīs.

Lai Dievs ir ar jums, jūs sargā un svētī.

Jura māte

LATVIETIM

No dienas darba tu kad guris
Steidz savas durvis aizbultēt,
Tak neaizmirsti tiem, kam salst,
Kaut labu nakti novēlēt.

Kad nakti saldā snaudā grimsti,
Ai, latviet, dziļi neaizmiedz.
Varbūt, ka nāks kāds gājējs vēls,
Tam savas durvis neaizslēdz.

Varbūt, ka sastinguši pirksti
Pie loga nosalušās rūts
Un smagā ciņā guris skats
Tev klusi palīdzību lūgs.

Ja nāks pie tevis gājējs vēls –
Ai, latviet, dziļi neaizmiedz!
Tas Jaunās Dzīves kalējs būs,
Tam maizes donu neaizliedz.

SĀPES UN CERĪBAS

Mums visiem vienas sāpes
Un vienas cerības:
Kad es Jums manas sūdzu,
Jūs dzirdiet savējās.

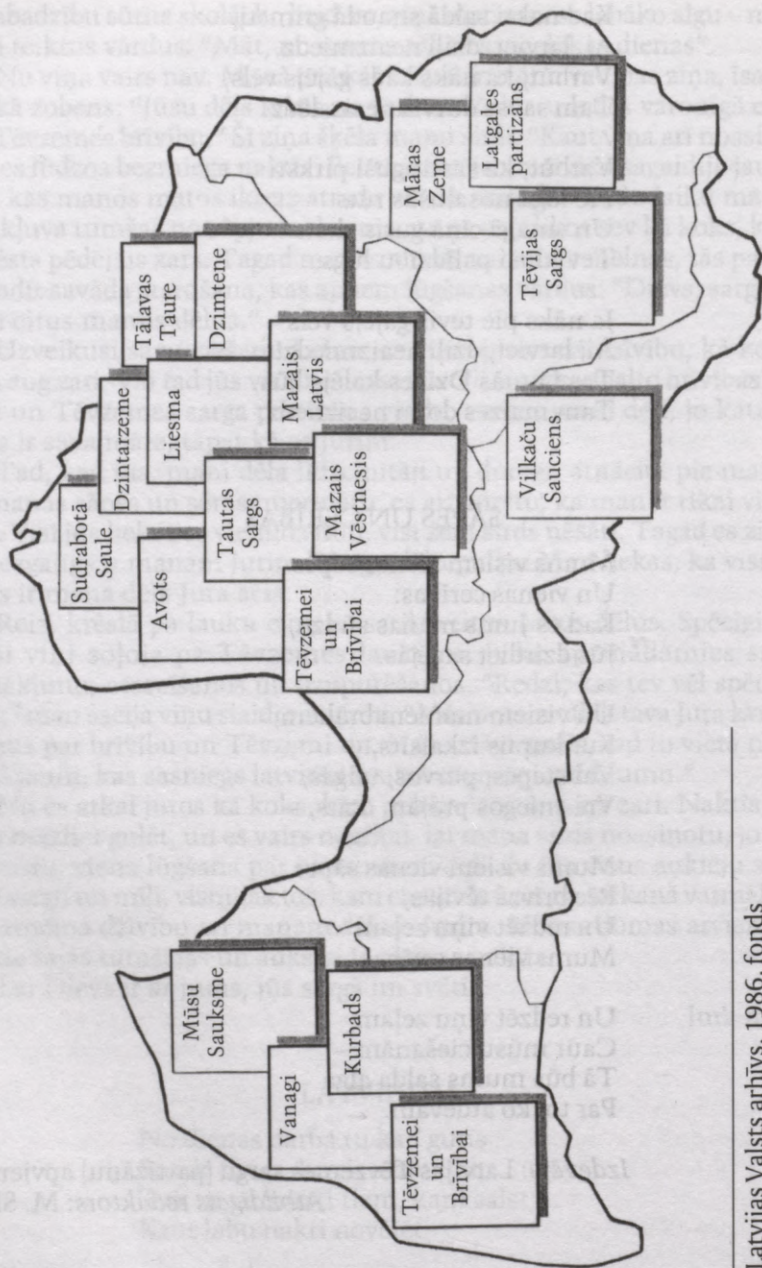
Un visiem maniem brāļiem,
Kur kuņķais izkaisīts,
Vai stepēs, purvos, taigās,
Vai sniegos projām dzīts, –

Mums visiem vienas sāpes
Pēc brīvas tēvijas,
Un redzēt viņu zeļam
Mums vienas cerības.

Un redzēt viņu zeļam
Caur mūsu ciešanām –
Tā būs mums salda alga
Par to, ko atdevām.

*Izdevēja: Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienība.
Atbildīgais redaktors: M. Skuja*

Latvijas nacionālo partizānu nelegālie periodiskie izdevumi 1944–1948

Latvijas Valsts arhīvs, 1986. fonds
Sastādījis H. Strods, zīmējis M. Esserts

Nr. 27. Laikraksta "Mazais Latvis" 1946. gada 15. maija 8. numurs. Izdevējs: Latvijas Tautas partija. Redaktors Kārlis Zemene. 1000 eks.

Avots: LVA, 101. f., 9. apr., 6. l., 71. lp. Pavairots ar rakstāmmašīnu, abpusēji aprakstīta lapa

* * *

Izlasi un dod citiem

Nr. 8 1946. gada 15. maijā

Dzīvot savai tautai, strādāt brīvai, neatkarīgai,
demokrātiskai Latvijai

LAI NĀK KARŠ¹

Šīs dienas dzīvē labā un ļaunā duālisms izpaužas arvien skaidrāk. Vienā frontes pusē ir saskatāmi augsta ideālisma, taisnības un patiesības, otrā pusē – rupjas ekspansijas un dzīvnieciskas iznīcināšanas dziņas momenti. Taisni mums, latviešiem, ir iespējams pietiekami pareizi novērtēt abu frontu patieso raksturu. Tamdēļ mēs nepaliekam aukstasinīgi vērotāji, bet visi nostājamies vienā frontes pusē cīņā pret boļševiku netaisnības un tumsības spēkiem.

Prezidentam Trūmenam kara laiku pilnvaru pagarināšana, Anglijas lielā jaunu armiju komplektēšana: Grieķijā, Itālijā, Austrijā u. c., tuvina mūsu Eiropas daļu jaunas ēras pirmai stundai. Sagatavošanās jaunam karam ir ļoti lēna, bet pasaule var ticēt un palauties uz angļu un amerikāņu vadītāju māku, ka Eiropu atbrīvos no pēdējā nemiera perēkļa.

Patiesībā Čērčils kā valstsvīrs ir viens no pirmajiem, kas atklāti sāka iedvest domu, ka jauns karš ir neizbēgams.

"Tā nav atbrīvotā Eiropa, kuras radišanas dēļ mēs cīnījāmies. Tā nav arī Eiropa, kas satur pamatus drošam mieram," – norādot uz "Padomju" savienību, saka Čērčils š.g. 5. martā Fultonā un turpina, ka pašreiz karš var uzbrukt jebkurai valstij? (Skat. Cīņā 12. un 13. marta rakstā "Čērčils žvadzina ieročus).

Čērčila runa katrā latvietī izraisīja patiesu prieku un nākotnes iespējas. Bet Čērčils nav vienīgais Brīvības vēstnesis Anglijā un Amerikā. Apskatot boļševiku "Cīņas" ārzemju ziņu atreferējumus, kas stipri vien ir piesātināti ar Staļina piesmakušo gaisu, mēs tomēr starp rindiņām izjūtam pavasara vēsmas.

¹ Saglabāta oriģināla rakstība; labota interpunkcija.

Runājot ar senatora Pepera vārdiem, kurš ir komunistu pārstāvis Amerikas parlamentā, "Cīņa" 12. aprīlī raksta: "ASV pilnas sarunu par jaunu karu, kuram, kā domā daži cilvēki kara ministrijā un ģenerālštābā, jāsākas tuvākā laikā pret Padomju savienību." Peperis paziņo padomju un amerikāņu attiecību pasliktināšanos.

Runājot par karaspēka izvešanu, Islandes laikraksts "....." [nesalāsams teksts] raksta (C. 17. aprīlī): "Amerikas Savienoto Valstu valdība apgalvo, ka ārkārtējais stāvoklis vēl nav izbeidzies" un tamdēļ karaspēku no Islandes neizvedīs.

Šie un citi zīmīgie raksti ar propagandu pret "Padomju" savienību ir spilgtākā liecība tam, ka līdz boļševiku demokrātijas izvēdināšanas stundai vēl atlikušas piecas minūtes. Tamdēļ ikviens no mums var tikai priecāties, ka lielās demokrātijas ir uzsākušas cīņu ar boļševiku varu, lai novērstu pasaulei neiedomājamas iznīcināšanas briesmas.

Arī armiju lielie skaiti, kas komplektējās no tautām, kuras visvairāk sajūt boļševisko tirāniju, ir vērā ņemami fakti, ka dzelzs priekškaru, kas nolaižs demokrātijai ceļā – lauzīs.

Ārzemēs uzsāktā taisnības cīņa iedvesmo arī latviešu garu. Un šodien, kad visi latvieši vairāk kā jebkad gaida jaunu pasaules karu, tad tā ir dzīvības pilna griba, lai varoņu paceltā zobenu gaisma iespīdētu arī mūsu zemē. Jo tikai pāri jauna kara ciešanām var celties mūsu Latvija.

Šodien nevienam arī nenāk vairs prātā nosodīt karu; [to] karsti vēlamies, gaidāmās kara ciešanas jāuzlūko kā tumsības un netaisnības varas sairšanas sākums. Cīņā ar tumsības varu, cīņā par dzīvības un kultūras vērtībām visniknākais karš kļūst par Dieva atvēlētu līdzekli un cīnītājs par augstāko varoni.

Latvija gadu simteņiem ilgi ir saņēmusi no Krievijas tūkstoškārtīgas netaisnības, no paaudzes uz paaudzi jaunas nelaimes, postu un ciešanas, Krievijas tumsības gariem vienmēr parādoties "taisnības un atbrīvošanas vārdā". Bet Latvija ir arī 700 gadus vedusi nepārtrauktu karu ar ekspansijas Krieviju. Un ne par velti vēl šodien katru krievu mēs uzskatām ar lielāko neuzticību.

Šodien, pārcilājot visas labākās domas un iespējas, brīvību un nākotnes laimi boļševiku demokrātijā mēs atrast nevaram; tie savu policejisko diktatūru nostiprina ar visnedemokrātiskākiem paņēmieniem. Būdami skaitā maza tauta, mēs nespējam atsevišķi uzsākt atbrīvošanos no krievu okupantiem, tamdēļ šodien mums jāpievienojas tiem angļiem un amerikāņiem, kas cīnās – lai būtu karš.

Lūk, cīņas sākušās. Pār Eiropu aug jauna dzīvot griba. Latvieši pievienojas tai.

K. Zemene

BOĻŠEVIKI POSTA BRĀĻU KAPUS

Mēs jau zinām, ka boļševiku vara Latvijā nopostījusi daudzus vēsturiskus pieminekļus, kā Rēzeknē, Balvos, Cēsīs u.c., bet tagad pēc plāna tie sāk postīt Brāļu kapus Rīgā – latviešu brīvības lielāko svētnīcu.

30. aprīlī Sarkanās armijas karavīra tērpā ievēstīts "kultūras" sargs ar cirvi nokapāja izcilņus vīrus ieejas Brāļu kapos. Arī iekšpusē norit lieli celtniecības darbi, kurus apsargā čekisti, un tos nav nevienam izdevība skatīt vai darīt nemirstīgus.

VL

KĀRTĒJAIS DEMOKRĀTISKAIS DARBS

15. maijā Latvijā notika kārtējā cietumu "atbrīvošana" no ieslodzītiem latviešiem un tos nosūtīja uz Sibīriju. No Rīgas cietumiem aizveda apm. 800 cilvēku, bet visā Latvijā pāri par 1500 latviešu. Apcietināto un izsūtīto starpā atradās vairāki bērni (mums zināmi) 7 un 9 gadu vecumā.

Par šādiem panākumiem droši ka Lācis, Kirhenšteins, Noviks u.c. saņems augstākus ordeņus.

1. MAIJS UN AIZŅĒMUMS

Kārtējā uzticības un pateicības izpausme Staļinam notika 1. maija un aizņēšanu parakstīšanās laikā. Rīgā vairāk kā puse no gājiena dalībniekiem vēl šodien gaida savu piederīgo atbrīvošanu no Staļina gūsta vai vergu noņemšanu Krievijā. Gājienā viņu acis naidā zvēroja, bet varēja saskatīt arī dzīvnieciskās bailes par savu piederīgo likteni un rītdienu. Vai šie gājiena dalībnieki, partijas vīru uzraudzīti, domāja, ka viņi ir pasargāti no līdzīga likteņa? Vai varbūt viņi bija pateicīgi par to, ka Staļina tētiņš tos atbrīvojis no piederīgo klātienēs?

Lūk, Latvijā ievesta staļiniska uzticības un pateicības pierādīšana. Katram latvietim saprāts jāizstaigā gājienos, bet uzticība jāuzraksta aizņēšanu skaitļos. Tiešām, plašu iespējamību zeme.

Strādnieks

KIRHENŠTEINS NEVAR...

Šinīs dienās Kirhenšteinu apmeklēja kāda māte no Vidzemes, kas lūdza atļauju nosūtīt dēlam – gūsteknim uz Maskavu paciņu. Sirmo māti pārsteidza tas, ka "lielais valstsvīrs" atzinās: "Es savu rezolūciju varu gan jums uzlikt, die'zin, vai pasta priekšnieks to atzīs. Es jums vislabāk ieteiktu sarunāt ar viņu Jūs pati, mēģiniet kaut ko "iesmērēt". Tālāk

viņš teica – “Es esmu tāds pats latvietis kā Jūs un labprāt Jums palīdzētu, bet man ir doti ļoti stingri noteikumi, kas man ir atļauts darīt.”

Klausieties un brīnāties, kā runā demokrātisks valsts parlamenta prezidents! – Vai viņu nav ķērusi tā pati tragika, kā daudzus tūkstošus latviešu strādnieku, kas 1940. gadā uzticējās boļševikiem.

A.

KAMDĒĻ MAIZE DĀRGĀKA?

Rupjmaizes cena tagad noteikta no 65 uz 80 kap. kilogramā. Tā ir pasaulē augstākā cena un zemākā kvalitāte.

Arī melnā birzā maizei cena cēlusies par vairāk kā 1/4 daļu. No Krievijas ieplūstošie skrandaiņu bari uzpērk Latvijā vienkāršo rupjmaizi un transportē to uz Maskavu u.c., kur par piekārtīgu cenu pārdod “labi dzīvojošiem un pārtikušiem”. Arī Sarkanās armijas virsnieki piedalās savas tautas “apgādē” ar maizi, nogādājot to ar automobiļiem uz Krieviju. Acīmredzamā peļņa attīsta ar boļševikā privātās tirdzniecības iniciatīvi.

Spridzeklis

LATVIEŠU BĒĢI VĀCIJĀ

Vācijas okupācijas Amerikas rajonā uzturas ap 80 000 Baltijas valstu pavalstnieki. Zīmīgi ir tas, ka Amerika viņus neatzīst par Padomju savienības pilsoņiem.

Ieliec kaimiņa vēstuļu kastē vai – Ar paziņām nosūti uz laukiem.

Izdevējs Latvijas tautas partija (LTP)

Redaktors Kārlis Zemene

1000 eks.

Nr. 28. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības avīze “Mazais Vēstnesis” 1946. gada 1. februārī; 15. maijā

Avots: LVA, 270. f., 1.-s apr., 198. l., 104.-106.lp.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs ģenerālmajors A. Eglītis 1946. gada 8. oktobra vēstulē Nr. 3/3886 ss, Rīgā, nosūta pilnīgi slepeni Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājam V. Lācim Latvijas Nacionālo partizānu apvienības grupas vadītāja K. Rusova nelegālā izdevuma “Mazais

Vēstnesis" 1946. gada 1. februāra un 15. maija rakstus. Pavadvēstule ar A. Egliša un Daļas cīņai pret bandītismu priekšnieka pulkveža Ritikova parakstiem. Uz dokumenta spiedogs: "Latvijas PSR Ministru Padomes LP¹ Slepenā daļa. Ienākošais nr. 2877-ss,² uz 2 lapām, 11. X 46." Uz dokumenta divas rezolūcijas ar zīmuli krievu valodā: "Personīgi ziņojumam b. Lācim. Celav..." (paraksts nesalasāms); "Lasīju. V. Lācis, 2. X". Mašīnraksts krievu valodā.

* * *

[105. lp.]

"Mazais Vēstnesis" (Малый Вестник)

Nr. 2(2) Latvijas Nacionālo partizānu apvienības avīze

1946. g. 1. II

LNPA pateicas visiem par palīdzību un lūdž saglabāt vairāk slepenības, bez vajadzības par partizāniem nerunāt un nestāstīt. Latviešu tauta vēl nav iemācījusies pietiekamai modrībai, tāpēc bieži kļūst par Čekas upuriem.

Lai samazinātu LNPA iekrišanas, katrā "Mazā Vēstneša" numurā pieminēts "pakalpīgu padomju pilsoņu – spiegu un nodevēju saraksts".

Š.g. 26. 1. Rīgā sākās tiesa pret vācu kara noziedzniekiem Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. Uz apsūdzēto sola 8 vācu "Ostlandes" (Austrumu zemes) vācu kara noziedznieki. Tiesas sastāvs krievisks. Kaut arī tiesa atklāj daudzas vācu ļaundarības, tomēr procesam propagandas raksturs. Raksturīgi, ka tas sāks neilgi pirms vēlēšanām, lai vācu necilvēciskās metodes tautas acīs mazinātu boļševiku necilvēcības: izsūtīšanas, patriotu spīdzināšanas un slepkavības. Taču atnāks diena, kad kopā ar vācu fašistiem – Jekelnu, Rufu, Monkretornu³ un citiem tiesās Latvijas sarkanā fašisma diktatorus okupantus: Šustinu, Derevjanski, Višinski, Rjzanovu, Titovu un citus.

"Melnā krusta un sarkanās zvaigznes kavalieri" varēs kopīgi paskatīties uz mocekļu kapu un papricāties par satikšanos vienādās lomās.

Š.g. 26. februārī pagāja 25 gadi kopš Latvijas "de jure" atzīšanas, un šajā gadā, kad Latvijā vēl ārdās sarkanā zvēra ordas, šai dienai vēl lielāka nozīme, šo dienu atzīmē visas Latvijas pārstāvniecības ārzemēs. Lai

¹ Lietu pārvalde.

² Pilnīgi slepeni.

³ Tā tekstā. Pareizi: Montetonu.

iznīcinātu šīs tiesības, 1940. gadā boļševiki sarīkoja Saeimas vēlēšanas, nelikumīgi iekļāva Latviju Pad[omju] Sav[ienībā] bez tautas piekrišanas. Tāpēc līdz šai dienai iekļaušana nesaņēma nevienas valsts starptautisko atzīšanu. Latvija pastāv kā pastāvējusi.

Kādi tikai kandidāti nav izvirzīti PSRS Augstākās Padomes Savienības un Tautību padomei. Biedri Bagramjans un Rjazanovs nav dzimuši un dzīvojuši Latvijā. Viņi pat neprot latviešu valodu un atsūtīti apspiest latviešu tautu. Kalnbērziņš-Zaķis negribēja strādāt savā tēva saimniecībā Dzērbenes pagastā un 1919. gadā aizbēga uz Krieviju. Jurgens, vēl jaunietis būdams, spīdzināja vecus cilvēkus Alūksnē, Plēsums,⁴ Deglavs cīnījās pret Latvijas valstiskumu. Kad PSRS pēc kara⁵ iesūtīja agitatorus – Plēsums, Jurgens, Deglavs, Kalnbērziņš viens pēc otra nelegāli ieradās Latvijā. Ar židiņu un krievu palīdzību viņi ārdīja Latvijas valstiskumu un kā noziedznieki daudzus gadus sēdēja cietumā. Kirhenšteins, Lācis, Paldiņa 1940. g. aizbrauca uz Maskavu ar iepriekš sagatavotiem lūgumiem pievienot Latviju Pad[omju] Sav[ienībai]. Viņi vainīgi par latviešu izsūtīšanām un spīdzināšanām čekas pagrabos. Vai tad viņi nezināja, ka tā nebija tautas vairākuma griba? Biedr. Oškalna nomocīto liķi vēl tagad guļ neatrakti Lubānas mežos. Biedr. Noviku kopš 1940./41. g. visi atceras ar šausmām par nagu maukšanu Daugavpilī.⁶ Pietiekami paskatīties viņiem sejās, lai saprastu, ka mums darišana ar bendēm, nevis cilvēkiem.

Vai arī tu par šiem "labākajiem no labākajiem" atdosi savu balsi?

Tulkojusi: Paulāne

Pareizi: A. Paulāne (paraksts)

[106. lp.]

Tulkojums no latviešu valodas

"Mazais Vēstnesis" (Малый Вестник)

Nr. 2(1)7 Latvijas Nacionālo partizānu apvienības avīze

[19]46. g. 15. V

LNPA paskaidro iedzīvotājiem, ka dažādi salašņas: miliči, špioni, Valsts drošības komisariāta darbinieki, demobilizētie sarkanarmieši, kuri negrib braukt atpakaļ uz Krieviju, veic laupīšanas, slepkavības un citus noziegumus uz partizānu rēķina. Tādi gadījumi notika Gaujienā, Drus-

⁴ Krievu valodā Presums.

⁵ Pirmā pasaules kara.

⁶ Krievu valodā – Dvinskā.

tos, Mālpupē, Dzērbenē, Kacēnos, Rīgā, Liepājā, Daugavpilī, Valmierā, Jelgavā, Cēsīs, Kuldīgā un citās vietās. Šo noziegumu varoņus uzskaitīja LNPA, bet Drošības tautas komisariāts par tiem negrib zināt.

Pagājušā gada decembrī parādījās baumas par latviešu izsūtīšanām uz Pad[omju] Sav[ienību]. LNPA paskaidro, ka šīm baumām ir pamats, jo LNPA ir precīzas ziņas par izsūtīšanas plāniem kopš [19]44. g. 15. decembra. Šis plāns sastāvēja no šādām iedaļām: 1. Šī darba sagatavošana un šo sarakstu sastādītāju (spiegu - nodevēju) apmācīšana [19]44. g. 15.XI-15.XII. 2. Iedzīvotāju izsūtīšana (no [19]44. 15. decembra). 3. Lopu un labības izvešana un 4. Iedzīvotāju izvešana no Pad[omju] Sav[ienības] uz Latviju.

Iekšpolitisko un ārpolitisko apstākļu ietekmē 1944.-1945. g. izsūtīšanu atlika.

Zviedrijā darbojas zviedru palīdzības biedrība latviešiem, kura izdala no ASV un Anglijas saņemtos pabalstus un apgādā latviešu bēgļus. Biedrībai ir liela ietekme Latvijas tiesību aizstāvēšanā un propagandā. Biedrības priekšsēdētājs L. Siliņš okupācijas laikā vairākkārt apmeklēja Latviju.

Tulkoja: LPSR IeM BAD tulks Paulāne.

Pareizi: A. Paulāne (paraksts)

Nr. 29. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) nelegālā mēnešraksta "Dzimtene" 1950. gada jūlija/augusta numurs

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 30641. l., 3. daļa, 62.-1069. B. Martuževas izdevums rokrakstā, uz pēdējā vāka izdevēji "Dzimtenes Vanagi". Mitruma bojāts eksemplārs.

* * *

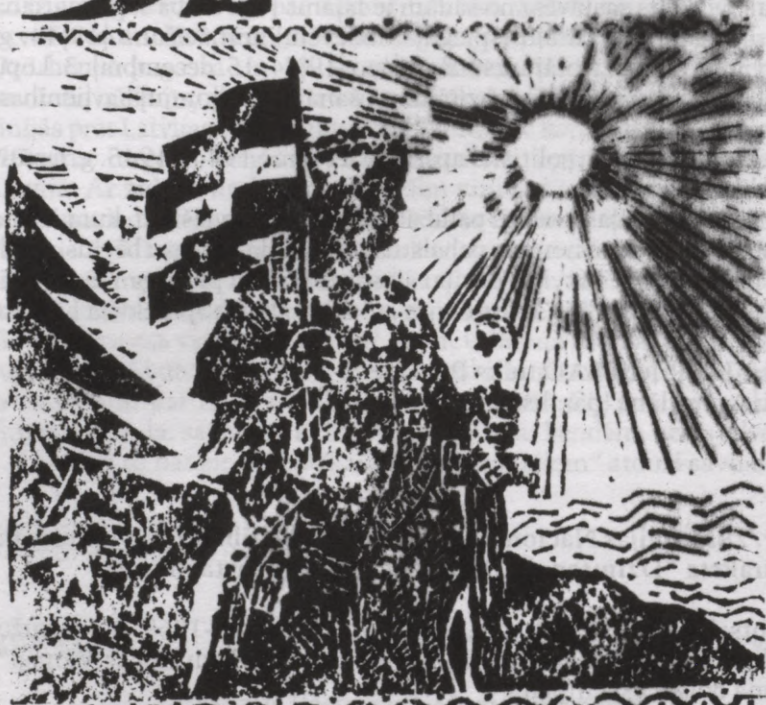
Par Latviju – nacionālu, daiļu un varenu

MIERS, MELI UN DZĪVĪBAS

Kopš bruņotā konflikta sākšanās Korejā, kur Padomijas marionešu galvas Kim Ir Sena "korejiešu tautas miermilīgās apvienošanas" tieksmes parādījās tik neslēpti sarkanā krāsā un miermilīgā veidā, vērojam raksturīgu ainu: visa "miera noņemnes" prese lien vai no ādas, lai "mazgātu sevi baltu", netaupīdama veidus, ne līdzekļus, gan starptautiskajā

Izplatīt! - Slepeni.

Dzimtene

19 50

Latvijas Nacionālo partizānu apvienības izdotā nelegālā žurnāla
"Dzimtene" vāks

informācijā un diplomātijā, gan iekšējā publicistiskā, kas visi vērsti uz vienu mērķi: agresīvā uzbrukuma pirmā soļa piedēvēšanu demokrātijas noietnei, ASV. Bagātīgi birst pierādījumi: "slepeni dokumentu" citāti, grēku nožēlotāju Dienvidkorejas deputātu uzsaukumi, dienvidkorejiešu un amerikāņu karavīru "paziņojumi" par amerikāņu agresiju, zvēriskajām kara metodēm un "neslēptajiem ekspansijas nolūkiem". Ja padomju delegātu spārdīšanās Drošības padomē vēl saprotama, jo diplomātija paliek diplomātija, uz kādiem principiem tā atsevišķu valstu saprašānā arī nebalstītos, tad histērisko taisnošanās rakstu plūdi vietējā presē vienkāršajam lasītājam paliek tikpat nesaprotami, kā dažs labs komunistu triks: Padomijas vārda brīvība un sabiedriskās polemikas iespējas taču sen zināmas un pazīstamas.

Drošības padomes sēdē šāgada 26. jūlijā ASV pārstāvis Ostins paziņoja, ka ziemeļkorejiešu rīcībā esošie resursi "pārsniedz Ziemeļkorejas iekšējās iespējas". Padomju diplomāti to aukstasinīgi nosauca par "kārtējo amerikāņu apmelojumu", tāpat kā apmelojumi, pēc PSRS ārlietu ministrijas domām, bija Amerikas un ANO aicinājumi Padomju Savienībai neiejaukties Korejas iekšējās lietās un nepaplašināt sākušos karadarbību. Atbildes mēs visi zinām: Padomju Savienība ir vismiermīlīgākā, visatturīgākā valsts, kas gān simpatizē un izsaka "morālu solidaritāti" Ziemeļkorejai, bet jebkādu iejaukšanos jau izslēdz tās konsekvētā miera politika. Arī ASV, lūk, vajadzētu ņemt paraugu no PSRS un izbeigt savu agresīvo rīkošanos, tāpat Padomijai adresētos apmelojumus.

Šis padomju līdz apnikšanai dzirdētās "patiesības" atstātu latviešus gluži vienaldzīgus, ja miera milētāju pārpilnīgās informācijas neslēptu un gudri nenoklusētu kādu mums ļoti svarīgu un sāpīgu faktu.

Amerikas agresijai un padomju miera politikai pēdējās nedēļās radušās jaunas, latviešu tautai gaužām sāpīgas ilustrācijas. Jūlija mēneša beigās un augusta sākumā daudzos Latvijas pagastos sākušās pienākt Sarkanarmijā iesaukto latviešu jaunekļu vēstules no Tālajiem Austrumiem. Šos jauniešus iesauca šāgada aprīlī un maijā un aizsūtīja karaklausībā uz tālīnajiem Padomijas apgabaliem. Tagad viņi raksta piederīgajiem par Korejas cīņās gūtiem ievainojumiem, par līdzās kritušiem draugiem un kaimiņzēniem. Līdzī skan drūmas nojautas par neapskaužamo likteni un kļūmīgajiem apstākļiem, kas atrāvuši viņus no dzimtenes lielu notikumu priekšvakarā.

Padomju Latvijas un Vissavienības "brīvā prese" klusē par to. Padomju "brīvā prese" klusē par to, par ko sačukstas tās tautas, "miera prese" iet garām tam, par ko raud mātes visā "miera aizstāvju" zemē. Visus savu izsūkšanas, nomākšanas, spīdzināšanas "varoņdarbus" boļševiki darījuši klusējot. Ak, ne klusējot! Visas negēlības, kas pret tautu vērstas, ir bijušas

tautas lūgtas un aicinātas... Katrs vārds, kas to īsto būtību parādījis, ir bijis kontrrevolūcija, reakcija un apmelojums.

ASV pārstāvja paziņojums Drošības padomē ir atkal viens tāds apmelojums, par ko mēs, lai gan ienīstam boļševismu un cīnāmies pret to, tomēr priecātos, ja tas būtu tikai meli. Diemžēl tas ir fakts, kura nežēlīgo patiesīgumu apliecina mūsu jauniešu dzīvību upuri. Vai boļševiki iedrošinātos apgalvot, ka mūsu jaunie brāļi krituši, mieru aizstāvēt? Droši vien! Mēs esam pateicīgi, ka diplomātiski apsvērumi viņiem šoreiz saistījuši to melu *mēles*. Savām sērām par tik netaisnā, nekrietnā kārtā bojā aizdzītiem mūsu tautas locekļiem varam ļauties, to nekautrīgās ķengāšanās netraucēti.

Taču ne sērot vien, ne zaudējumus skaitīt! Ikvienam latvietim, kas līdz šim vēl sargājis savu dzīvību un, domājot par savu "mīļo mieru", palicis iztāļus no visas tautas cīņām, laiks atvērt acis un ieraudzīt, ko nozīmē būt lojālam pilsonim Padomju Savienībā. Ikvienam, kas čekas vajāšanas uzskatīja par ļaunām un šinī pavasarī glāba savu dzīvīti un iedzīvīti ar savu jauno brāļu un draugu skubināšanu padoties padomju likumiem, lai nu atveras acis un rodas saprašana, kur meklējams patiesais ļaunums. Padomju Savienībā nav neviena pusmūža cilvēka, pret ko nebūtu vērsusies tiesas izmeklēšana; vismaz 40% iedzīvotāju Padomijas "miera" apstākļos mirst nedabīgā nāvē. Kas boļševisma varai padots, tas nāvei lemts. Ne mirt ir grūtākais liktenis, bet mirt svešā zemē un par svešu lietu. Ne vajātam būt ir ļaunākais liktenis, bet karot par savu ienaidnieku un krist no brāļa rokas.

Latviešu tauta! Tēvi un mātes, brāļi, māsas un sievas! Latviešu nacionālā pretošanās pagrīde aicina jūs – nepagurt zem jauno ciešanu nastas, ko mūsu plecos atkal cēlis sarkanais verdzinātājs. Tā aicina jūs vienoties un tapt stipriem tēvzemes mīlestībā, kopīgajā liktens apziņā un gatavībā jauniem upuriem. Karš ir sācies. Tas nenorims, bet vērsīsies plašumā un, nav šaubu, ka radīs aizvien vairāk draudu latviešu dzīvībām, ka kara iesaukums neies secen mūsu mājām. Lai atceramies tad, ka vienīgi šē ir mūsu mājas, mūsu dzīves telpa; lai atceramies, ka sveši nāk un iet, bet mums Dievs līcis izturēt un šē palikt, lai atceramies, ko labajos laikos sev un savai tautai solījuši:

No zemes šīs mēs izauguši esam,

Mums šajā zemē galvas jānoliek!

KULTŪRAS VILTOTĀJI

Katru dienu esam spiesti lasīt un klausīties par padomju kultūru, "nacionālu pēc formas, sociālistisku pēc satura". – Iesācīti vārdi sirdī skan – gluži kā Blaumaņa pasaciņā. Desmit gadus skandināta, šī for-

mula, kas, pirmo reiz dzirdot, vienkārši saniknoja ar savu acīmredzamo nejēdzību, tomēr ieguvusi it kā pilsoņtiesības tiktāl, ka jūtamies aicināti parādīt, cik un kādu "patiesību" tā simbolizē. Lai iegūtu par to izpratu, jāaplūko pirms kultūras jēdziens vispār un kultūras radīšanas priekšnosacījumi.

Ar kultūru vispār saprot dabas un matērijas pārveidojumus jaunās, organizētās, mērķtiecīgās formās, ko paveicis cilvēka radošais gars. Kultūru nerada un nevar radīt nekas cits kā vienīgi apzinīga gara būtne resp. cilvēks. Šo spriedumu pamato fakts, ka kultūra sastopama tikai tur, kur sastopama dzīvība tās augstākā formā – kā cilvēks. Kultūras tiešais pretstats ir matērija, nedzīvā daba. Visuzskatāmāk to parāda fizikas atklājumi, enerģijas pārvērtības likumā. Nedzīvās dabas norises pārvalda likums, pēc kura enerģija, pārvēršdamās no veida veidā, izmaina augstvērtīgākos veidus pret siltumu, kas, izklīdzams telpā un nivelēdamies ar tās temperatūru, top darba nespējīgs. Tātad nedzīvai matērijai piemītošā enerģija savā veidā zūd un tuvina pasauli absolūtam sastingumam – nāvei. Citiem vārdiem – pasaules norise iet no augstākas organizācijas stāvokļa uz zemāku.

Turpretim dzīvajā dabā šīs ārdīšanas norises vietā stājas celšanas norise. Ar dzīvības rašanos piepildās enerģijas nezūdamības likums. Dzīvajā pasaulē sākas enerģijas koncentrācija. Augi uzkrāj saules staru enerģiju ķīmiskas enerģijas veidā, veic milzīgo enerģijas pārorganizēšanas uzdevumu augstākās formās. Uz šo augu darbu balstās visi mūsu materiālās kultūras sasniegumi. No tā redzam, ka dzīvībai vienīgai piemīt organizētāja darbības spējas, – pretdarbība pasaules norisei, kas sliecas uz iznīcību. Šīs pretdarbības augstākā forma ir apzinīgais radošais gars, tā iemiesojums cilvēks, kas līdz ar šo atzinumu iegūst tiesību saukties par pasaules uzturētāju spēku. Varētu gan iebilst, ka cilvēka darbība nesniedz pār pasaules uzturētāju spēku. Varētu gan iebilst, ka cilvēka darbība nesniedz ārpus zemes robežām, taču viņa radošajam garam un iespējām robežas neviens nav spraudis, zinātne vēl arvien ir tikai sākumā.

Kas tad nu ir kultūra? Tā ir matērijas, enerģijas, dabas un sabiedrības mērķtiecīga organizācija. Ka tas tiešām tā, to apstiprina ir materiālās, ir garīgās kultūras sasniegumi ik uz soļa: zemkopība, tehnika, valsts vadība vai māksla – viss ir cilvēka radošā gara spēja organizēt dotos elementus tā, lai tie kalpotu cilvēka nodomiem.

Bet mērķtiecīgais organizēšanas darbs, par kādu atzīstam kultūras vērtību radīšanu, vienmēr arī tiešām ir radīšana, jaunradīšana, katrā gadījumā vienreizīga, savdabīga, neatkārtojama. Šis darbs pa spēkam tikai īpatnim, kas skata lietas savām acīm, spēj runāt savā valodā un paust savas domas un jūtas. Tā tas ir atsevišķa cilvēka jaunrades sasniegumos, un citādi nav domājams arī kultūras radīšanas norisē, kurā radošais spēks

ir tauta. Tauta ir savu locekļu kopums, tāpat ikviens tās loceklis – savas tautas daļa ar visām tautai piemītošām rakstura izpausmēm; kā ikvienas radošas individualitātes snieguma saturs ir, kā mēdz teikt, viņš pats, tā tautas radītajās vērtībās izteicas tautas ārējais un iekšējais raksturs, kas formu un saturu apvieno veselā un padara sasniegumu vienreizīgu un īstu. Tātad kultūras vērtību radīšanu varam vispirms iedomāties tikai kā nacionālu kultūru. To apstiprina fakts. Viens no svarīgākajiem kultūras vērtības izteiksmes līdzekļiem ir valoda, kam nav pat varbūt nekādas nozīmes ārpus nācijas robežām, bet kurā ietērpta tautas zinātne, dzeja. No zemes, tās ģeogrāfiskiem apstākļiem, klimata un citām dabas īpatnībām atkarīgs tautas raksturs un tamlīdz tās kultūra – ir materiālā, garīgā, kas ir materiālās kultūras virsbūve.

Tātad ar kultūras augšanu un uzplaukumu kādā tautā nav vis jāsaprot svešu, kaut arī lietderīgu aizguvumu ieviešanās dzīvē, bet ir materiāla garīgo sasniegumu patstāvīga organizēšana, radīšana. Protams, kultūras vērtības nepaliek vienas tautas īpašums, plašu viscilvēcisku nozīmi iegūst ir garīgie, ir materiālie atsevišķas nācijas sasniegumi, ko citas tautas pārņem, lai celtu ar tām savas nacionālās kultūras līmeni, taču ikviena tauta aizņemas no citām sev radniecīgākās vērtības, arī katra pārņemšana ir zināmā mērā pārradīšana, kamēr sākotnēji šie sasniegumi izauguši no savas nācijas īpatnā gara, nes savas nācijas iezīmes un piemēroti tās dzīves, darba vai domāšanas, jūtu un uztveres procesiem. Līdz ar to saprotams, ka viskošākie kultūras sasniegumi var būt, ja tie rodas brīvi, brīvas attīstības apstākļos. Tautai, tāpat kā radītajam indivīdam, nepieciešama brīvība, kas atļauj pilnām nodoties nolemtajam mērķim. Šo brīvību dod nodrošināta materiālā eksistence un nacionālā neatkarība no svešiem ārējiem spēkiem, no tautas dvēseli kropļotajām svešām tendencēm. Tas iespējams tikai savā nacionālā valstī, nacionālas un valstiskas neatkarības apstākļos.

Bet kāda nācija, kuras vadītājiem pieticis nekautrības un karapūļu okupēt citas nācijas teritoriju un iegūt pār to politisku varu, nereti mēģina uzspiest tai arī savu kultūru. Tas attiecas, piemēram, uz ticību, valodu, mākslu, sabiedrisko un valsts iekārtu. Līdz ar to tā nostāda pakļauto tautu tādā saimnieciskā un savas kultūras atkarībā, ka pilnīgi paralizē tās patstāvīgo kultūras radīšanas darbu. Tauta kā kultūras radītāja ir beigusi eksistēt. Apspiedēja nācija to nomākusi. Lai izvairītos no atbildības pasaules sabiedriskās domas priekšā un lai dezorganizētu tautas vēl dzīvos radošos spēkus, šī apspiedēja nācija pastiprināti nopūlas ar savas kultūras popularizēšanu tautas slāņos. Šī šķietamā kultūras izplatīšana, kas dibināta uz kādas tautas īpatnību izskaušanu, tās gara kropļošanu, ir pseidokultūra, viltus kultūra, un tās stimulētāji un izplatītāji – kultūras viltotāji.

Padomju Savienība ir viena vienīga milzīga kultūras viltošanas kalve, kas katra pārvaldāmās nācijas un tāpat indivīda ikvienu radošā gara izpaudumu bez žēlastības piemēro sava pasaules uzskata Prokrusta gultai, apcirzdamā un stāipīdamā līdz nepazīšanai. Tā kā pasaules uzskatu, arī visačģārnāko, vārdos iespējams pierādīt un padarīt pavisam ausij baudāmu, tad Vissavienības boļševiku partija, vadoties no šīs iespējamības, darināja uz ārpusi dzelzs aizkaru saviem tautu garīgās verdzināšanas pasākumiem, izstrādāja teoriju savai kultūras viltošanas sistēmai, kuras spilgtā pamatprasība ir "nacionāla pēc formas, sociālistiska pēc satura". Šis "sociālistiskais saturs", kam jāizpaužas ikvienā kultūras sasniegumā un sniegumā, ir kalpība boļševiku partijas nodomiem un mērķiem – gaužām šaurs celiņš, uz kura nespēj noturēties un aiziet bojā visi kultūras radītāji indivīdi, kas raudzījušies savām acīm un kuru redze nav bijusi nostādīta gluži tāpat kā valdošajai kārtai. Bet valdītājas kārtas redzei savukārt ir divi virzītāji spēki, pretstati, kas laika secē viens no otra izauguši un boļševisma praksē apvienojušies: kosmopolitisms un krievu šovinisms. Pirmais bija valdošais virziens padomju kultūrpolitikā līdz Otrajam pasaules karam, otrais – kara laikā un pēc tā. Te jāatzīmē svarīgākais: boļševiku Krievijas kosmopolitisms nebūt nav visu pasauli sildītāja viscilvēcības uguns, kam dziedāja slavu Vakareiropas cilvēcības dziesminieki un mūsu pašu Laicens, Ērmanis, Rainis un Sudrabkalns savās "Pārvērtībās"; kosmopolitisma viscilvēcības raksturīgākā īpašība ir pietāte pret ikkatras nācijas īpatnībām un to radītājiem īpatnējiem sasniegumiem, kas vienīgi ir un var būt arī viscilvēciskās kultūras sasniegumi. Boļševiku kosmopolitisms turpretim nostājas pret visu "vecu kultūru" ar principiālu mieru. Tas bija šķiras kosmopolitisms, audzis krasā krievu marksistu mācību ietekmē, visnejēdzīgākā šķiru naida kurināšanas atmosfērā. Komunisma vadoņiem tauta, nācija un tās patstāvīgās attīstības prasības bija tikai "buržuāzijas ierocis proletariāta vienības šķelšanai" (J. Staļins 1913. gadā), kas apkarojams ar visiem līdzekļiem. Šādā kārtā nonāca līdz tādām galējībām kā pilnīgai nācijas noliegšanai un tās īpatnību apkarošanai, vecveco nacionālo sadzīves formu vajāšanai, tautu dzīves ieražu un tikumu graušanai. Cik nikna bija šī cīņa starp šķiras dogmu un dzīvo cilvēku Krievijā, rādīja trešās Staļina piecgades zvērības – partijas tīrīšana no nacionāliem elementiem un nacionālo masu slepkavošana, kuras drausmīgās skaņas un atskaņas pārmāca pasaules presi. Tādā kārtā boļševiki domājās iznīcinājuši nacionālisma bubuli un stājās pie savas kultūras veidošanas, kam bija būt "sociālistiskai pēc satura, nacionālai pēc formas" – tā bija pirmā piekāpšanās neizbēgamās likumības priekšā – nekādus īpašus "šķiras izteiksmes līdzekļus", par spīti Majakovska bagātajai fantāzijai, izgudrot nebija izdevies. Taču boļševiki palika sev uzticīgi, –

joprojām ignorēja likumību par radošā gara un tā darbu būtisko raksturvienību, kas neizbēgami izpaužas visos darba skatījumos, un reducēja nacionālo tikai līdz ārējām pazīmēm visai šaurā to uzskaitījumā un stipri korigētā formā. Šīs nacionālās pazīmes bija valoda, tās īpatnējie stila līdzekļi, tautas mākslas un sadzīves daži pamatelementi, "sijāti un pār-laboti". Līdz ar to krievu tautā apdzīva garīgās dzīves dzinuli un tā piegriezās dzīves materiālam, zinātnē – tehniskajai pusei. Tas bija laiks, kad viņus dzelzs aizkaram acīgi zobgaļi melsa: pie krieva esot palicis krievs tikai tā lamu vārdu krājums.

Taču postīšanai ievirzītas teorijas visbeidzot izposta pašas sevi. Arī padomju boļševiki to piedzīvoja, kad Otrā pasaules kara laikā savas "socializētās" armijas cīņas spēju iedzīvināšanai bija spiesti vilkt no nievu un aizmirstības kapa ģenerāli Suvorovu, Kutuzovu un citus krievu nacionālos varoņus. Kāds bija šī soļa cēlonis, nolūks? – Cēlonis bija armijas masu absolūtā vienaldzība pret cīņas norisi un iznākumu. Tam savukārt bija vairāki iemesli: līdz tam valdījusi noraidošā nostāja armijas vadītājā partijas daļā pret ordeņiem un goda zīmēm, armijas "biedriskā" disciplīna, virsnieku nožēlojamais atalgojums un par visām lietām – biedrības un armijas "pilnīgā vienlīdzība" badā – kā fiziskajā, tā idejiskajā. Šķiras bija izzudušas. Pārāk daudz padomju ļaudīm tas bija maksājis, lai viņus spētu vairs uzmodināt varoņdarbiem šķiru cīņas saukļi. Inteligencē jau auga un rosījās strāvas, kas tiecās pāri izdzīvotajām mācībām, izdzīvotajiem maldiem visās garīgajās kultūras nozarēs, pieprasīja seno nacionālo mākslas un zinātnes autoritāšu jaunu celšanu godā. Modās kaut piesardzīga, tak jūtama patstāvības kustība, parādījās un kļuva aktīvi tādi rakstnieki kā Zoščenko un Ahmatova. Viss tas nemaldīgi pareģoja boļševiku partijai sagaidāmos notikumus. Tādēļ, karam uzbrūkot, tā nevilcinājās ar iekšējās politikas maiņu – no vienaldzības armijā pārgāja uz carisko pakāpenību, no starptautiskās šķiras atbrīvošanas lozunga uz Tēvijas kara lozungu, no šķiras kosmopolitisma uz krievisko šovinismu. Krievu tauta pa laikam pieticīga, prot pārtikt no skaistiem vārdiem un solījumiem. Boļševiku partija nevilās, mainīdama metodi. Bez gluži ārpolitiskiem ieguvumiem tā guva ievērojamus panākumus arī valsts iekšienē – guva laiku. Armijas apātija mainījās, un tauta bija ierosināta gaidīt mierīgas dzīves pārveidības. Protams, daudzie solījumi pēc kara izrādījās tukšs triks, tomēr zināmu jaunu pieredzi boļševiki bija guvuši – nacionālisma ideju milzīgo varu pār tautas masām tie bija spiesti atzīt. Vajadzēja nu turpināt šo atradumu izmantot. Tādēļ boļševiki paši kļuva "nacionālisti" zināmā veidā, un šo savu masku tie patur. Šimbrīžam Sarkanie ir niknākie kosmopolitisma ienaidnieki, vietā un nevietā nolād to un slavē – savu krievu nāciju. Tas, protams, netraucē viņus izskaust un iznīdēt ik brīvāku nacionālās kustības izzarojumu ir pašā Krievijā, ir citās

pakļautajās tautās iekšpus un ārpus tiešajām Padomju Savienības robežām. To visuzskatāmāk rāda partijas dekrēti par žurnāliem Zvezda un Ļeņingrada, kas apcirpa šo žurnālu pabrīvāk izaugušos objektīvā mākslas vērīena spārnus un iznīcināja augstāk minētos: rakstnieku Zoščenko un dzejnieci Ahmatovu; tāpat dekrēts par Muradeli operu "Lielā draudzība", kur cīņa pret formālismu un melodijas vietas atjaunošanu skaņu mākslā bija tikai maska cīņai pret skaņdarba sižetu, kas esot uzrādījis "buržuāziski nacionālas tendences". Tā rādīja "Informbiroja" rezolūcijas par Dienvidslāvijas un, daļēji, Polijas kompartijām; Traičo Kostova tiesāšana Bulgārijā, kas saņēma nāves sodu "ne nodarījumu, bet uzskatu dēļ"; Gomulkas atklātā grēku nožēlošana Polijā un domu un sasniegumu sīkā kontrole visu tautu mākslā, audzināšanas sistēmā un pašu dibinātajās zinātņu akadēmijās un dažādās "kultūras savienībās". Šinī kontrolē krievu tautai, par cik tā pati neparāda "bīstamā individuālisma" tieksmes, dotas monopoltiesības. Cik komiski, par spīti stāvokļa drūmumam, tas izpaužas, rāda, piem., Latvijas Rakstnieku savienības valdes III pilnsapulces pārskata ziņojums šī paša gada jūlijā, kurā pat "tautas rakstnieks" Andrejs Upīts nebija vairs spējis apslēpt piesardzīgu īgnumu par krievu brāļu lielo ieinteresētību latviešu kultūras attīstībā. Uz lietu gan tā neattiekusies, taču ļoti cēlusi sociālistisko kopsajūtu... Izklusās tā vien, it kā pats Upīts starp rindiņām domātu, ka "Varen plašās" kazu gani šinī gadījumā tomēr mazliet pārcentušies, un rodas tieksme jautāt, vai šīs "lielo draugu delegācijas" apmeklējums izvērtās krievisks vienīgi pēc formas... – Lai nu kā, šie fakti, kaut sastopami ik solī, latviešu tautu tomēr neskar, jo visa šī "zinātne" un "māksla", kas lokās zem sava kunga dūres, ir tikai pseidomāksla un zinātne – viltus kultūra. Sabojātā vairs nav ko bojāt. Taču krievu šovinisms uzmācās tautām daudz nekautrīgākos veidos, no kuriem iespaidīgākie: krievu valodas primaritātes uzspiešana iestādēs; krievu tautas dziesmu un deju ievazāšana "pašdarbības pulciņu" programmās; spilgti krieviski noskaņotu sadzīves filmu pastiprināta demonstrēšana; lielā atsaucība, ar kādu vadošā šķira – partija apsveic ikvienu krievu tautības darbinieku jebkurā iestādē, parādot tam sevišķu uzticību. Tāpat apsveic un atbalsta jebkuru, arī vispiedauzīgāko, dzīves parādību ar krievisku nokrāsu. Jāmin vēl krievu nacionālo varoņu nesamērīga izcelšana un to piemiņas atzīmēšana visās skolās, presē un radiofonā, ko vairs nekādas kultūras formulas neattaisno. Ja godina ar klusuma brīžiem tādus "varoņus" kā Kirovu, Dzeržinski un tml., tad jaunatne un vispār tauta, kaut ar riebumu, tomēr atzīst, ka tas ir, ja ne nacionāli pēc formas, tad vismaz sociālistiski pēc satura, jo cildināmais – vīrs ar nopelniem padomju paradīzes izbūvē. Bet ko lai saka par "Suvorova dienu" u.c.? Veco cara varenības reprezentantu piemiņas godināšana taču nevar būt nekrieviem obligāta ne no formas, ne satura

viedokļa, tā ir tiša krieviskā uzmākšana un pasvītīšana. Tas liek secināt, ka padomju "sociālistiskais pēc satura" izveidojies šādi: Ir tikai viens Staļins, un krievs ir viņa pravietis. Protams, padomju "kultūru mijas" maskerādi papildina arī citās tautās atrasti sociālistisku kostīmu motīvi. Atdzīvojas vēl arvien arī cīņa pret "buržujismu" pat vecākajās padomju tautās. Vēl vecais šķiru kosmopolitisms nav miris, vēl to lietā ārpus padomju robežām un vēlāk pakļauto tautu iekšējai rīdīšanai un pakāpeniskās iznīcināšanas motivācijai. Attiecībās ar ārvalstīm tas arī dižāsies, kamēr vien komunisms pastāvēs. Taču iekšējās tautas apziņas pārgrozību rezultātā boļševisms sāk tapt arvien krieviskāks "pēc formas", un, tā kā leņinisma principi māca, ka forma ir tā, kas noteic saturu, tāpat kā apstākļi – formu, tad nav jābrīnās, ka boļševisms sāk parādīt aktīvas un visai viegli konstatējamās tautu pārkrievošanas tendences, uz ko norādīja jau augšminētie fakti. Nav jābrīnās! Bet jācinās, jācinās pret šīm tendencēm, jāatmasko tās. Šinī nolūkā aplūkosim pa atsevišķām nozarēm, kā šī kultūra – "nacionālā pēc formas un sociālistiska pēc satura" tiek piepildīta mūsu zemē, kā boļševiki vilto latviešu materiālus un garīgo kultūru.

JAUNU RĪTU GAIDOT

Atkal mēs dzīvojam laikos, kuri noprasa, lai katrs no mums aizstāv savu godu, savu cieņu, savu latviešu un goda vīra stāju. Tagadējie laiki arī prasa, lai mēs draugus gaiši atšķirtu no saviem un līdz ar to visas latviešu atlikušās saujiņas ienaidniekiem. Lai to darītu, mums vajag dedzīgas, diženas savas zemes un tautas mīlestības, kas ir brīva no sevmīlības un netīrās kārības pēc vienīgā paša labuma. Agrāk tas bija vieglāk izdarāms, bet tagad, kad "boļševiku partijas vadībā tauta uzsākusi nesaudzīgu cīņu pret buržuāziskā nacionālisma paliekām", stāvoklis top jo grūtāks.

Nepilnos sešos gados komunisma sērgas ir ieminuši dziļas un tik ātri neizlīdzināmas pēdas latviešu tautas dzīvē un arī zināmas tautas daļas raksturā. Sarkano okupantu ordu apsēsti, izsūkti, nokalpināti, reģistrēti līdz pēdējam cālim, augļu kociņam un ogu krūmam, laucinieki un tāpat arī pilsētnieki jūtas nospiesti, nomākti. "Komunisma laimes zemes" iedzīvotājs ir spiests slēpt, maskot un zagt pat to, kas paša ražots un pašam pieder.

Komunistiskā ideoloģija kā tīkls ir apņēmusi visu mūsu mazo zemi. Komunistiskie salašņas ar savu smalki izstrādāto melu, krāpšanas un ļaunu apmulķošanas sistēmas, bet jo sevišķi ar pašu latviešu stulbeņu nodevīgi piepalīdzīgo rīcību cenšas paturēt vismaz vienkāršo tautas daļu neziņā par komunistu īstajiem nolūkiem. Bet kas gan neredz, ka mūsu,

tāpat arī citu viņu diktatoriskajam režīmam pakļauto tautiņu locekļiem, ir jāvergo Padomju Savienībai.

Drausmīgu un nepiedodamu postu komunistiskie briesmoņi ir nodarījuši un vēl joprojām turpina darīt Latvijai. Ka tas tā ilgi nevar turpināties, to zin un sajūt katrs latvietis. Un varbūt taisni šī jušana un zināšana, ka viss paiet, ir tā, kas latvietim dod spēku izturēt visbriesmīgākās stundas. Latvietis zin arī to, ka gadi paies, līdz atkal saraīsies dzimtenē un savās dzimtajās sētās svešatnē dzītie. Paies gadi, kamēr viņi, tāpat arī mēs, dzimtenē palikušie, sagādāsim atkal mūsu dzīvei nepieciešamās mantas un lopus nozagto, iznīcināto un laupītāju mīdzenī aizvesto vietā.

Tomēr zaudētās materiālās vērtības ir tikai nieks, tās vieglāk un ātrāk atjaunojamas kā tie postījumi, ko komunisti savā slavenajā ceļā uz komūnu atstāj latviešu tautas garīgajā dzīvē. Šie garā nabagie pabiras ir sašķēlušī mūsu tautu daļās. Nemaz nerunāsim par jaunatni, kuras garu "slavenie kultūras sludinātāji" izkropļojuši līdz nepazīšanai. Un jaunatne taču ir pamats, uz kā jāceļ mūsu nākotnes ēka. Un kāda var būt ēka, ja šķobīgi pamati? Arī komunisti to apzinās un tādēļ cenšas sakropļot jaunatnes garu. Ja komunisti teic, ka Ulmaņa valdīšanas laikā ir sagandēts latviešu jaunatnes gars, kas tad notiek tagad? Trūkst pavisam vārdu, lai izteiktu visu. Kaunēties vajadzēja par tādu valodu! Bez šaubām, pa krogiem jaunieši nevarēja staigāt, kā tagad tas parasts. Jaunajā dienā būs grūts darbs, ārstējot slimo jaunatnes garu.

Ļoti grūti un sāpīgi ir redzēt, ka arī mūsu tautas pieaugušo liela daļa kauna pilnā kārtā ir pakļāvusies bēdīgi slaveno "kultūrnēsēju" demagoģijai, kas kā bīstamas slimības dīgļi ieperinājusies mūsu tautas daļas garīgajā organismā un sagrauz to tā, ka bieži vien mums ir grūti pazīt savus pašu ļaudis.

Nemaz negribas runāt par spiegiem un tautas nodevējiem pēc profesijas. Pat iedomāt riebjas šos zemiskos neliešus, kas par dažiem simtiem rubļu pie saviem tautas brāļiem pastrādājuši un vēl joprojām turpina pastrādāt visnegēlīgākos briesmu darbus dresētu cilvēknidēju un bendētāju vadībā un kalpībā. Tie saņēmuši un saņems algu pēc saviem nopelniem un pēc uzvarētājas cilvēcības taisnīgo tiesnešu sprieduma. Tiem kā kovārņu baram būs jālaižas projām no mūsu zemes, pamazām būs jāiznīkst un jāsakalst, kā sakalst no zemes izrautas un kaudzē samestas nezāles.

Vienīgais mierinājums mums šajās jaunā rīta gaidās ir tas, ka ir latviešu tautā daļa, kas arī smagajā komunisma jūgā par visu vairāk sarga un glabā savu rakstura krietnumu un tikumu, savu nacionālo garīgo patstāvību. Šī ļaužu daļa ir pamats, uz kā balstīsies mūsu kā nācijas stiprums un gods.

Bet tagad, kamēr esam spiesti strādāt un ražot maizi mūsu pašu tautas "labākajiem pārstāvjiem" un krievu badmirām viņu roginā, strādāsim tik, cik nepieciešams, taupīsim savus spēkus – tie mums kādreiz būs vajadzīgi. Latvietim, bez šaubām, ir grūti redzēt visu notiekošo. Latvijas zeme nekad nav stāvējusi atmatā, kā tagad tas notiek. Latvietis nav mīlējis un nemīl redzēt ap sevi drupas un postažu. Latvietis ir pieradis art, sēt un celt.

Sāpīgi ikvienam latvietim ir redzēt latviešu tautu ne kā veselu vienību, bet kā daļas. Nav grūti iedomāties šo atsevišķo daļu likteņus jaunajā dienā. Katrs no mums zin, ka ūdeņu uzplūdi, atplakdami atpakaļ normālā gultnē, vienmēr atstāj aiz sevis dubļus un grūzus. Arī komunisma uzplūdi – skaudrais moku, ciešanu un pārbaudījumu laiks – reiz atstāsies nost un aizpūtīs sev līdzī pelavas un nederīgus graudus, kam nav vietas tur, kur sabērta tīra sēkla jauna laikmeta sējai.

STARPTAUTISKAIS APSKATS

Cīņa, kas sākās drīz pēc Otrā pasaules kara beigšanās starp austrumu sarkanā komunisma diktatūras un rietumu demokrātijas nometni, vērsās arvien plašāka. Sacensība diplomātiskajā un saimnieciskajā laukā noveda pie trešā pasaules kara sagatavošanas, kas šā gada sākumā iezīmējās ar ASV valstu līgumu parakstīšanu ar Angliju, Franciju, Beļģiju, Holandi, Luksemburgu, Dāniju, Norvēģiju un Itāliju par regulāru ieroču piegādi šīm valstīm Atlantijas pakta ietvaros. Kā pretsvaru PSRS pastiprināja tīrīšanu savā zemē, "tautas demokrātiskajās valstīs" un partijas kadru sijāšanu komunistiskajā Ķīnā. Sākot ar pavasari, notikumi starptautiskajā laukā risinās ar milzīgu steigu un tādos apjomos, ka skar visu pasauli. "Tautas demokrātijas valstu" marionešu valdību delegāciju viesošanās Maskavā, Ķīnas sarkano diktatoru mēnešiem ilgās viesošanās laikā Padomju Savienībā dzima plāni ar tūlītēju izpildes spēku, kā arī citi tāli ejoši nodomi un mērķi. "Tautas demokrātijas valstīs" bez "iekšējās reakcijas" apspiešanas tika pārorganizēti to bruņotie spēki un dažās valstīs par to organizētājiem oficiāli iecelti Padomju Savienības maršali (Polijā). Starp PSRS un boļševizēto Ķīnu tika noslēgts atklāts savstarpējās palīdzības līgums. Pēc šī līguma PSRS apņēmas palīdzēt Ķīnai militāri un saimnieciski (gatavā produkcijā) un kā kompensāciju saņemt Ziemeļķīnas un Mongolijas zemes bagātību izmantošanu, tādā kārtā vēl vairāk pakļaujot Ķīnas valdību Maskavas rīcībai. Šīs vienošanās rezultātā uz Padomju Savienības rūpniecības rajoniem plūst jauni vergu bari ne tikai no pašu zemes republikām, bat arī no citām "tautas demokrātijas valstīm", Ķīnas un Mongolijas. Tas, protams, rada protestu rietumu demokrātijas nometnē, kas visos laikos ir aizstāvējusi cilvēku tiesības. Šie

protesti un PSRS nelikumīgās rīcības atmaskojumi izskanēja Apvienoto Nāciju Organizācijas sēdēs. Padomju delegācija un tai pakļautās satelītu delegācijas, lai izbēgtu pamatotiem protestiem, lai novilcinātu starptautiskā stāvokļa konstatēšanu un no tā izrietošo nepieciešamo lēmumu pieņemšanu, kas, saprotams, būtu nelabvēlīgi Padomju Savienībai, atstāja ANO sēdes, kā iemeslu minot prasību uzņemt Ķīnas tautas republikas pārstāvi kā pastāvīgu locekli ANO sēdēs, bet no tām izslēgt gomināniešu pārstāvi, neievērošanu. Bet, neatkarīgi no tā, notikumi risinājās savu gaitu.

Padomju Savienība savās un Ķīnas interesēs, lai pakļautu savai ietekmei Tālos Austrumus un noslēgtu pilnīgi savu aizsardzības joslu gar Āzijas piekrasti, centās vispirms ar diplomātiskiem līdzekļiem ANO sēdēs, ar nepamatotām notām un iekšējo spiegu un rīdīšanas kampaņu pakļaut savai ietekmei Koreju, nodibinot tur komunistisku režīmu. Saņēmuot Korejas tautas un rietumu demokrātijas nometnes noteiktu pretestību, PSRS politika cieta neveiksmi. Negūstot diplomātiskus panākumus, PSRS gatavojas bruņotai intervencijai. Lai slēptu savus agresīvos mērķus pasaules acīm, gatavošanos izdarīja slepeni. Š.g. 26. jūnijā sākās karš Korejā, kur Padomju Savienība ir aktīva līdzdalībniece kā materiālā, tā dzīvā spēka ziņā – šķiet, Trešais pasaules karš jau iededzies. Šī kara iesācēja ir Padomju Savienība ar Ziemeļkorejas marionešu valdību priekšgalā. Pretēji PSRS valdības apgalvojumiem, ka agresors ir Dienvidkoreja, notikumu gaita jau pašā sākumā rādīja īsto agresoru, kas, kā jau sagatavojies, sākumā guva panākumus. Padomju prese un diplomāti lien vai no ādas, lai apmulķotu sabiedrību, ka viņi nav agresori, bet miera mīlētāji. Taču pat mulķim skaidrs, ka miermīlīga valsts, kas visus savus spēkus ziedo saimnieciskiem pasākumiem un celtniecībai, nevar gūt militārus panākumus pret ienaidnieku, kas karam gatavojies ilgāku laiku. Bolševiku partijas pasaules uzkundzēšanās mērķu labā Korejai noasiņo ne tikai korejas tauta, bet arī ķīnieši un Padomju Savienības tautas, to starpā arī latvieši. PSRS vadītais iebrukums Korejā apturēts Apvienoto Nāciju vadītā karaspēka labākas tehnikas un spēcīgu prettricienu rezultātā. Lai uzturētu savu sākotnējo iniciatīvu, Padomju Savienība spiež komunistisko Ķīnu aktīvāk darboties kā Ķīnas teritorijā, tā arī palīdzēt ziemeļkorejiešiem apsīkušajā ofensīvā. Tas, protams, izraisa ASV un ANO karaspēka pretreakcijas: uzlidojumi Ķīnas komunistiskā karaspēka koncentrācijas vietām un transportiem. Rezultātā: karš vērsās plašumā un par karadarbības norimšanu nemaz nerunāsim. Diplomātiskajā laukā, pasaules sabiedriskās domas maldināšanai Padomju Savienības "miera" akcija nav devusi sākumā cerētos panākumus. Parakstu vākšana Stokholmas uzsaukumam, kas pie mums, komunistu nometnes apdzīvotājiem, labi zināma un pazīstama, un devusi labus panākumus, rietumu

demokrātiskajās valstīs ar ASV un Angliju priekšgalā cietusi neveiksmi. Padomju Savienības laikraksti spiesti to atzīt. Pat vēl vairāk: ASV valdība un Eiropas lietu komiteja atļāvusi lietot atomieročus karā Korejā. Demokrātiskās sabiedrības vadītāji deklarējuši, ka atomierocis, tāpat arī visi citi senākie ieroči, ir izgatavoti karam un kā tādi tiks arī lietoti pēc vajadzības. Vai ir vēl briesmīgāks ierocis kā cilvēces izsūcējs, apspiedējs un iznīcinātājs sarkanais boļševisms?!

ASV un Lielbritānija, demokrātiskās rietumu nometnes vadītājas, pārgājušas uz daļēju kara laika ražošanu rūpniecībā. Arī PSRS, neraugoties uz pastāvīgo miermīlības deklarēšanu, drudžaini bruņojas. Neraugoties jau uz tā daudzajiem gada gājumiem, kas atrodas armijā, bruņotos spēkos iesauc demobilizētos virsniekus. Notiek arī karaklausībai padoto vīriešu reģistrācija: Baltiju PSRS steidzīgi izveido par stipru priekštilta nocietinājumu, koncentrējot šeit ievērojamus karaspēka kontinentus, gar Baltijas jūras piekrasti ceļot nocietinājumus un Liepāju izveidojot par spēcīgu kara jūras spēku ostu un aviācijas bāzi. Uzsākti darbi arī Daugavas līnijas būvē. Aiz Latvijas robežām – Ļeņingradas–Pleskavas rajonā koncentrēti ievērojami aviācijas un tanku spēki. PSRS, neuzticēdamās saviem bruņotajiem spēkiem, lolo negēlīgus plānus par atstājamās teritorijas pilnīgu izpostīšanu. Šim nekad neattaisnotajam darbam gatavojas jau tagad, ierokot spridzekļus ļoti plašos apmēros un daudzumos. Cik spriežams pēc spridzekļu ielikšanas apmēriem un vietām, boļševikiem paredzēts atkāpjoties izpostīt ne tikai ceļus, centrus un citas militāri svarīgākās vietas, bet padarīt par tuksnesi visu teritoriju. Pievēršoties diplomātijas laukam, mums jākonstatē iepriecinošs fakts: Baltijas jautājums ar ASV valsts sekretāra Ačesona gādību uzņemts ANO darba kārtībā. Kā risināsies šis un daudzi citi pasaules svarīgie jautājumi, to rādīs septembrī paredzētās ANO Ģenerālās Asamblejas sēdes.

CĪNĪTĀJU PIEMINOT

“Ja arī paliks tikai pēda mūsu dzimtās zemes, kur pacelt mūsu nacionālo karogu, bet paši līdz ceļiem stāvēsim mūsu dzintarjūras ūdenī un tad nezaudēsim ticību, bet paliksim uzticīgi savai tautai un brīvas Latvijas idejai, – ar šādu paļāvību uz saviem spēkiem un ticību uzvarai cīņā pret mūsu tautas ienaidniekiem dodamies, mēs paliksim uzvarētāji.” Tā kādreiz teica brīvās Latvijas valsts vadoņi. Arī tagadējā – sarkano okupācijas jūgā – bija un ir cilvēki, kas domā tāpat. Viņi nevar samierināties ar svešinieku varu, grūti viņiem redzēt dzimteni važās.

Viens tāds cīnītājs bija arī Vārpa.¹ Pagājuši jau trīs gadi no liktenīgās

1 “Vārpa” – Circāns (arī Circens) Antons. – *Sastād.*

jūlija dienas, kad ienaidnieka lode izrāva no mūsu vidus šo dārgo cīņu biedru un vadoni. Smags, ļoti smags bija zaudējums mums, pārējiem cīnītājiem, un visai tautai. Viņa pāragrā nāve atņēma bezbailīgu cīnītāju, rūdītu un pārbaudītu vadoni, labu militāru un idejisku vadītāju un organizētāju. Vārpa bija cilvēks, kas nekad neskatījās uz personīgo labumu, nekad neprasija: "Kas man par to būs?" – bet pašizliedzīgi koncentrēja visus savus spēkus cēlākam darbam, idejai, proti: tēvzemei – brīvībai.

Visos pagājušajos grūtajos cīņu gados mēs esam pieminējuši un godinājuši mūsu labākos tautas dēlus, kas, ne mirkli nešaubīdamies, pat visdrūmākajos un traģiskākajos brīžos ir stāvējuši katrs savā vietā, kas, cīnoties par Latvijas brīvi, ir atdevuši savu visdārgāko mantu, kas tiem bija – dzīvību.

Aizgājušais draugs un vadon, un arī pārējie cīnītāji, kas vairs neesat dzīvo vidū, mēs, dzīvi palikušie, apsolām Jums cīnīties vēl drošsirdīgāk, neatlaidīgāk. Jūs cirtāt ceļu cauri tagadnes tumsai uz gaišu, saulaināku rītu, kad pa mūsu zemi nestaigās komunisti, čekisti un nodevēji ar nāvi un asins smaku. Jūs šo jauno rītu un brīvības saullēktu nesagaidījāt, pārtrūka nelaikā Jūsu dzīves pavediens. Mēs turpināsim Jūsu uzsāktu cīņu, cīnīsimies vēl neatlaidīgāk, līdz atspīdēs brīvības saule pār mūsu mīļo Dzintarzemīti. Bet tagad, dzīves un cīņu trauksmē, nolieksim galvas un klusi atcerēsimies Jūs, kas staigājat baltos aizsaules ceļus.

"Mūžīgi zaļās priedes šalc pār Jūsu atdusas vietām. Mūžīgi zaļos atmiņas par Jums latviešu sirdīs."

Feļetons

SARKANAIS ATGUĻAS MĒRIS

Nesen atpakaļ uz Sūnainu ciema centru bija aizgājis tā paša ciema iedzīvotājs Žanis Zaķapēdiņš, ko visi cieminieki pazina un zināja, ka ir komunisti. Katrreiz, ierodoties ciema vai kādā citā lielākā centrā, viņš, cēlu brīvības un taisnības ideju iejūsmots, stāstīja par Padomju Savienību un tās labumiem, par komunistu partiju un tās lomu ceļā uz komunismu un citas bezgala interesantas lietas. Viņa bagātās smadzenes radīja veselu domu drūzmu ar tādu ātrumu, ka vārdi traucās no viņa mutes, it cits citu par galvu par kaklu grūzdamī. Un tā viņš runāja [bez] mitēšanās – stundām un pat veseliem cēlieniem no vietas!

Bet šoreiz, visiem par lielumlielo brīnumu, Žanis Zaķapēdiņš staigāja apkārt, galvu nodūris un lādod komunistus kā mācēdams. Ko gan visu viņš tur nesarunāja!

Visi, kas to redzēja un dzirdēja, nopūtās un nodomāja, ka nu šis ievērojamais un rosīgais komunisma ideju sludinātājs un buržuju nelietīgās rīcības lielais atmasketājs no pārmērīgas garīgas pārpūles sajucis prātā.

Dažs jau izteica savas domaš skaļi. Čambuļu māte, kā jau vecāks un prātīgāks cilvēks, ieteica aizvest Žani uz ārstu. Bet Sesku Rozālija, kas jaunības dienās bijusi veterināre, stāstīja, ka ārprātīgie jau pie ārsta neesot piedabūjami, tad jau labāk lai ārstu atvedot šeit pat, pašam slimajam nezinot.

Sacīts, darīts! Atveda dakteri Brīnumzālīti. Ārsts, slimo personīgi pazīdams, atcerējās viņa dedzīgās slavas dziesmas un nosminēja. Vēl laiciņu slimnieku uzmanīgi novērojis un noklausījies viņa tagadējā valodā, nosacīja diagnozi: "Žanis Zaķapēdiņš slimo ar sarkano atguļas mēri."

"Vai Dieviņ, tad jau atkal kāda jauna slimība!" paniskās bailēs iesaucaš Pīkstuļu Paulīne.

Tā kā neviens neko nezināja par šo jauno slimību, ar ko patlaban saslimis Žanis Zaķapēdiņš, tad visi vienbalsīgi nolēma lūgt dakteri Brīnumzālīti pastāstīt un pie reizes parakstīt arī zāles. Ko var zināt, kam šī slimība uzbruks nākošajam!

Brīnumzālīte, redzēdams Žani aizejam un palikušajos neviena komunistu nesaskatīdams, bija ar mieru. Visi uzmanīgi klausījās un šausmās nodrebēja, kad dakteris teica: Žanim Zaķapēdiņam pašreiz slimība ir sasniegusi visbīstamāko pakāpi. Ārsts, redzēdams izbailēs sastingušās sejas, drošinādams teica, lai neuztraucoties, jo ne jau katrs spējīgs slimot ar šo slimību. Visi atviegloti uzelpoja. Brīnumzālīte turpināja: "Ar šo slimību var saslimt tikai tādi, kas garīgajā attīstībā sasnieguši to ievērojamo pakāpi kā mūsu cienījamais un nožēlojamais slimnieks. – komunisti un viņu līdzjutēji. Tagad, jūtot savu maizes tēvu saimnieciskā un politiskā bankrota tuvumu, viņi apzinās savu bēdīgo stāvokli un cenšas glābt vēl, kas glābjams. Novēršas no komunisma ideju sludināšanas un sāk sludināt pretējo. Šī slimība bīstama tādēļ, ka, redzot savu saimnieku materiālā un, galvenokārt, politiskā stāvokļa uzlabošanas, tie atkal pievēršas savam agrākajam arodam un nodara daudz posta tiem, kas pa slimības laiku viņiem uzticējušies un ko nebūt izrunājuši vai izdarījuši pretēju komunisma garam. Ievērojiet to, ka šī slimība var pāriet no vienas stadijas otrā vairākas reizes, kaut gan visbīstamākā ir pirmā stadiju maiņa. Otrreizējā maiņa jau katram, pat vislielākajam stulbenim un neprāsam, liksies aizdomīga. Vislabākais līdzeklis, lai izvairītos no saslimšanas ar šo slimību, ir latviskā pārliecība un noteikta latviska stāja, bet, lai izvairītos no posta, ko nodara saslimušais slimības stadiju maiņas laikā – kluššana.

Dakteris Brīnumzālīte, ieraudzījis atgriežamies Žani Zaķapēdiņu, pārtrauca savu runu. Viņš ir pilnīgi pārliecināts, ka Žaniņš vēlreiz dziedās slavas dziesmu komunismam, tādēļ jāuzmanās, lai nekristu nežēlastībā. Pilnīgi pareizi! Kas tad ārstēs Sūnaiņu ciemā slimos, kad dakteri Brīnumzālīti ieliks čekas moku kambaros!

Es arī mazliet sajēdzu no medicīnas, tādēļ turpināšu un pateikšu jums to, ko nepateica Brīnumzālite. Ja mani ieslodzīs čekas pagrabos, nebūs liela nelaime.

Taisnība ir Brīnumzālītem. Pateikšu vēl: Žanis Zaķapēdiņš nav pirmais, kas saslimis ar šo slimību. Pati slimība arī vairs nav jauna. Vai tikai šodien jūs to uzzinājāt? Nebrīnāties daudz, ka čeka zin, ko jūs esat teikuši drošam cilvēkam. Sarkanā atgūlas mēra slimnieki ir tie, kas šīs runas iznēsā. Daudzkārt viens jūsu vārds viņiem ir līdzeklis arvien jaunu derīgu materiālu iegūšanai. Jūs visi redzējāt Žani Zaķapēdiņu. Viņš, cilvēciņš, ir saslimis netišām, būs salasījies pavairāk avīzēs par krievu neveiksmēm Drošības padomes sēdēs vai arī par komunistu neveiksmēm daudzās pasaules zemēs un sadomājis jau laikus griezt kažokam otru pusi. Drošs paliek drošs. Ja viņš zinātu, ka mēs bēgam no viņa un uzskatām viņu par slimnieku, kas saslimis ar sarkano atmiņas mēri, droši vien paliktu traks. Kādēļ viņam to teikt. Labāk lai cilvēks dzīvo pārliecībā, ka mēs neko nezinām un nesaprotam.

Ir arī tādi, kas ar sarkano atgūlas mēri saslimst tišām, savu maizes tēvu tiešā uzdevumā, lai tikai iegūtu vajadzīgos materiālus par kādu no nāvei un trimdai nolemtiem. Šie slimnieki ir bistamāki par pirmajiem, jo pie šiem nav tik krasi novērojama slimības pirmā stadija – komunisma slavināšana. Ja kas ir novērojams, tad bieži mēs to uzskatām par nepieciešamo ziedu komunisma elkam. Un tādu ir tik daudz, ka ir jābaidās pat no vistuvākajiem cilvēkiem. Komunisti ar gudru ziņu iesaista savā kopībā tādus, no kā tauta vismazāk baidās. Esiet uzmanīgi, jo sarkanais atgūlas mēris sāk izvērsties epidēmijā – ar to sāk slimot vai visi vietējie komunisti. Daudzi jau slimo ilgāku laiku, tikai jūs to nemanījāt. Pie Žaņa Zaķapēdiņa šī slimība ir parādījusies krasākā formā, tādēļ arī jūs to uzzinājāt. Atliek tikai samaksāt dakterim Brīnumzālītem par diagnozi un recepti un novēlēt saslimušajiem ātru izveseļošanu.

VI nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU DZEJA

Nr. 30. LTS(p)A 6. Rēzeknes partizānu pulka štāba arhīvā
1946. gada 26. jūlijā atrastā *Partizānu himna*

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. daļa, 117.-118. lp. LTS(p)A
6. Rēzeknes partizānu pulka arhīvs. Rokraksts ar vienkāršo zīmuli uz
rūtiņu papīra. Paraksts – A. Kron... (nesalasāms)

* * *

Partizāņu himna

Vakarvējš kad brāļu kapos žūžo,
Klusi čukstot, varoņi kur dus,
Latviet, atceries, ka tu vēl dzīvo,
Gādā, lai tavs zobens nesarūs.

Meži, mūsu lepnums, dziesmai stāsta,
Svešs ir mūsu zemei krievu bars,

Nr. 32. LTS

Tauta smok zem varmācības lāsta
Bet aiz kalniem mirdz jau pavasars.

Avots: LVA

Mana dzimtene ir latvju zeme,
Druvu zelts kur saulē vizmo, šalc,
Svētī mūs, Tu Dievs un zilā debess,
Mūsu lepnaiss karogs sarkanbalts.

Mūsu asins cīņu briesmās virmo,
Peklē trieks, kas brīvi ņēma mums,
Latvju zemē sauli cels kā pirmo,
Jo šai tautai svēts šis mantojums.

Nedod, latviet, sirdi krievu baram,
Neļauj lepnumu zem kājām mīt,
Viņu likums svešs ir latvju garam,
Jaunus laikus drīz mums sagaidīt.

Vējš no austrumiem pūš aukstu miglu,
Postā, kaunā, izsmieklā mūs triec,
Latviets alka dzīves rīta zilā,
Jaunus vējus debess sajūst liek.

Mana dzimtene ir latvju zeme,
Druvu zelts kur saulē vizmo, šalc,
Un es zvēru Tev, tu mana zeme dzimtā,
Plīvos atkal karogs sarkanbalts.

**Nr. 31. LTS(p)A 6. Rēzeknes partizānu pulka štāba arhīvā
1946. gadā atrastais dzejolis "Tēvijas sargs"**

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 110.-111.lp. Rokrakstā
ar tinti, oriģināls.

* * *

Tēvijas sargs

Auksts rīts, pēc skaudras ziemas nakts,
Tumsai dziestot, gaisma aust,

Purva malā stāv uz vakts
Partizāns, kam laiks nav snaust.

Tam prātā šorīt līgava,
Dievs zin', kā viņai klājas,
Tā klist, kur? – tālu svešumā,
Naidnieks tēva mājās.

Stāv tas vietā savā
Kā vadonis ir teicis,
Miļā dzimtenē tas mirs,
Uzdevumu veicis.

Pārtrūkst domas, viņš jau redz:
Krievi ķēdē virzās, brien,
Tikko ziņu nodot beidz,
Biedri palīgā tam steidz.

Nosvelpj lodes, krievi krīt,
Ir cīņa purva malā,
Tiem pietiek mūsu zemi mīt,
Stāv latviets vietā savā.

Ar katru ienaidnieku,
Kas krita kaujā šajā,
Brīvāka top Latvija
Un katra viņas māja.

Tā, liktenīgas lodes ķerts,
Mirst latviets vietā savā
Pret desmit, vienpadsmitais –
Lai mūžīga tam slava.

Viņš guļ uz sniega palaga,
Vējš matu sprogas plīvo,
Tam prātā ienāk līgava –
Kur viņa tagad dzīvo?

Ar šodien liktenīgās priedes
Stāsta pilnā slavā
Par latvieti, kas miris
Atdus vietā savā!

Nr. 32. LTS(p)A 6. Rēzeknes partizānu pulka štāba arhīvā atrastās
"Mežinieku dziesma" un "Pļāvēji"

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 28612. l., 3. sēj., 116.-117. l.p. Oriģināls,
rokraksts ar tinti, bez paraksta.

* * *

Mežinieku dziesma

Pārspēks ienaidnieka ļauns
Iebruka kad Latvijā,
Viņas dēli gāja
Pie tevis mājvietā.

Piedz.: Tu zaļais mežs,
Tu mēmais draugs,
Tu pieņem pavēni,
Lai brīva Latvija, kas sauks!

Tu mūža slavu iemantosi
Šai tautā dižajā,
Ko tu godam glābi
Bargā nedienā.

Un kamēr saule spīdēs
Debess [..]¹
Tikmēr latvju tauta
Dzīvos šai zemē.

Un slavas pilnas teikas
Par tevi, mēmais draugs,
Tā audžu audzēs stāstīs,
Lai brīva Latvija, tie sauks!

Pļāvēji

Draugs, dzīvi atstāji
Kā nepabeigtu vālu,
Uz neatgriešanos tu aizgāji
Kur – tālu – tālu?

¹ Nesaprotams vārds.

Aiz zvaigznājiem
Uz miera māju
Pie sentēviem,
Lai nepārnāktu.

Nāks rudens, ziema,
Atkal ziedons, pavasars,
Urdzēs strauti,
Strazdi svilpos, zemnieks ars.

Ziedēs pļavas, druvas līgos,
Saule dzīvībs starus lies,
Skanēs jaunās rokās izkaps,
Un priekā pļāvēji vēl smies.

Pa tavu aizaugušo vālu
Jauns pļāvējs svaigu sliedi dzīs,
Tik grieze vālas galā tālu
Teic, draugs, tu reizi arī mirsi!

Nr. 33. Kārļa Rusova¹ "Salnas" dzeja "Brīvības sardzē" (Partizāna dziesmas), publicētas 1946.–1948. gadā nelegālajā LNPA žurnālā "Sudrabortā Saule"

¹ Kārlis Rusovs dzimis 1916. gada 30. novembrī Jaunpiebalgas pagasta Lejas Jaunzemjos. Viņa tēvs, Fridrihs Rusovs, bija visā Vidzemē pazīstams vijoļu un cītaru meistars, arī lielisks klavierskaņotājs. Kārlis Rusovs 1931. gadā beidzis Jaunpiebalgas vidusskolu. 1938. gadā beidzis Rīgas Skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Cēsīs, Cescvainē un Lizumā. Kopš 1937. gada aizsargs – 10. Cēsu aizsargu pulkā. 1938. gadā kļuvis par 10. Cēsu aizsargu pulka slēpošanas čempionu. 1939.–1940. gadā dienējis Latvijas armijas štāba bataljonā. 1944. gada septembrī pievienojas sava brāļa Jāņa Rusova vadītajai partizānu grupai, kuras sastāvā 1945. gada janvārī atbrīvoja un nogādāja drošībā jau apcietināto un aizvešanai sagatavoto lauksaimnieka Lišmaņa daudz bērnu ģimeni Virānes pagastā.

Avots: Kārļa Salnas dzejoļu mašīnraksts "Brīvības sardzē" (Partizāna dziesmas), 1946.–1948. "Sudrabetās Saules" izdevums, 9 lpp. Autora nodots sastādītāja rīcībā 2000. gada 15. decembrī. (No NKVD līdz KGB. Politiskās prāvas Latvijā 1940.–1986. – Rīga, 1999. – 664 lpp. Krimināllieta Nr. 40012.)

* * *

Latviešu partizāns

Drūmi šalc Latvijas sili,
Zudis saulainais prieks, –
Tēvzemes brīvības pili
Ielencis ienaidnieks.

Mežā, kalnā vai lejā,
Tālē, kur izzūd klāns,
Sardzē stāv lietū un vējā
Latviešu partizāns.

Pēc Jāņa Rusova nāves 1945. gada septembrī ievēlēts par partizānu grupas vecāko un darbojas Cēsu apriņķa Jaunpiebalgas, Veļķu, Mēdzūlas pagastos. 1946. gadā K. Rusovu ievēlēja par Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) Prezidija locekli un Centrālvidzemes grupu organizētāju, to darbības koordinētāju. Viņš bija arī LNPA ģenerālštāba informācijas biļetena "Sudrabetā Saule" redaktors un izdevējs. K. Rusovs piedalījās arī "Tēvzeme un Brīvība" izdošanā, memoranda LPSR valdībai (08.08.1946.) sagatavošanā, uzsaukuma "Latvieši un latvietes", instrukcijas LNPA vienībām publicēšanā. Nodevības dēļ 1948. gada 1. jūlijā sagūstīts. 1949. gada 10. decembrī Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas kara tribunāls piesprieda brīvības atņemšanu uz 25 gadiem. No 1950. gada jūnija atradās politiskā ieslodzījumā Vorkutas nometnē Komi APSR. 1955. gadā soda laiku samazināja līdz 15 gadiem. Kopš 1956. gada atradās brīvajā nometināšanā. 1958. gada rudenī nosacīti atbrīvots pirms termiņa. Pēc soda izciešanas strādājis par vecāko pasniedzēju un neklātienas fakultātes dekānu Ļeņingradas Kalnrūpniecības institūta Vorkutas filiālē. No 1967. līdz 1986. gadam – vācu valodas pasniedzējs Vorkutas Kalnrūpniecības tehnikumā.

Latvijā atgriezies 1987. gada jūlijā, jo ātrāk atgriezties dzimtenē viņam bija aizliegts saskaņā ar LPSR Augstākās Padomes 1957. gada 5. oktobra dekrētu, kas tika atzīts par spēku zaudējušu 1989. gadā. Reabilitēts 1992. gada 3. jūnijā. 1987.–1997. gadā dzīvoja Valmierā, darbojās "Daugavas Vanagu" Latvijas apvienības Tālavas nodaļā. Kopš 1997. gada dzīvo Rīgā.

Dieviem viņš zvērestu devis:

Tauta brīvību gūs!
Nežēlot spēku un sevis –
Latvijai dzīvot būs.

Bargajā cīņā rit gadi,
Vētrās norūdās skats, –
Likteņa lēmēj, jel vadi
Tautas likteni pats.

1947.

Īstais ceļš

Pāri birzēm ziedons ligo,
Pāri dzelmēm zvaigznes spīgo,
Kļīst pa mežiem drausmā dzīve,
Liktens liek un ņemtā brīve.

Kļīst pa laukiem, birzīm, siliem,
Kā pa debess dārziem ziliem, –
Meklēt ceļu, kas no spaidiem,
Brīvē ved no vergu vaidiem.

Debess gari tautu vēro,
Tālo zvaigžņu ceļu mēro, –
Latvju sirdīm spēku dot,
Lai tie īsto ceļu rod.

Īsto ceļu – dragāt postu,
Sasniegt brīvības ostu,
Lai še latvji laimē dietu,
Atkal dziedātu un smietu.

1947.

Krustceļā

Es meklētājs – klajumos kļīdu,
Ne laimi, bet taisnību rast;
Es cilvēku vājumu nīdu,
Bet – pašam spēks sāka zust.

Tad nejauši sastapu smaidu,
Kas dzīvībā iedegties liek,
Lai aizmirstu vājumu, naidu
Un ticētu citiem un sev.

Man tagad spēka ir gana
Un nepietrūks vairs nekad,
Jo zinu, ka meitene mana
Spēj mani milēt un – ciest.

Tā krustceļa šaubas lai māktu,
Tu nāci un smaidīji man;
Nu jaunu dzīvi es sāktu,
Bet – ceļš līdz mērķim vēl tāls.

1947.

Latviešu meitene, mīlā...

Tālavas taure kad trauksmi pār Latviju junda,
Aicinot vīrus un jaunekļus tēvijas aizstāvja lomā,
Šauteni rokā kad satvert liek likteņa stunda,
Latviešu meitene, mīlā, par mani tad domā.

Birstalas vējā kad žužina brīvības dziesmu,
Priekus un bēdas kad nesu es kareivja somā,
Sauce lecot tad raksta ar svētuguns liesmu –
Latviešu meitene, mīlā, par mani tu domā.

Latvijas meži un sili jau gadskārtas maina
Brīvības cīņā, ko nemin pat senajā Romā,
Stiprumu, spēku auž laimīgas domas kā daina:
Latviešu meitene, mīlā, par mani vēl domā.

Likteņa roka ja liks manai sirdij beigt pukstēt,
Aizsaukts no cīņas ja kļūšu es aizsaules jomā, –
Vakara zvaigznei tālumā lūgšu tad čukstēt:
Latviešu meitene, mīlā, par mani lai domā.

1947.

Saulaina vasara

Bij saulaina vasara – tāda tik viena,
Kad vientulis gaidīju tevi, –
Kā mirdzēja debesis, jūlija diena,
Kad satiekot skūpstu man devi!

Ir saulaina vasara – tāda tik viena,
Kad jasmīns tik kaislīgi tvan.
Un klaidoņa dvēselē nezudīs diena,
Kad galvu tu glāstīji man.

Būs atmiņā meitene – tāda tik viena,
To jūtu un zinu jau sen,
Kad sirdī man skanēja saulainā diena,
Nu rudens, vējš mākoņus dzen...

1947.

Nāc, latviet!

Kauc vēji, gāž rudeņa lietus,
Visapkārt ienaidnieks glūn,
Kūp biežoknī salijis gunskurs,
Kur celmi un akmeņi sūn.

Šķiet, mākoņu pelēko svinu
Mums sirdīs salējis laiks,
Un drūmajā negaisa naktī
Ir liktens kļuvis tik baigs.

Jau gadiem tautu māc svešnieks
Un Latvijas ražu vāc;
Vai glēvumā pakļauties jūgam
Ļauj latvieša lepnums un prāts?
Deg pagales pavardā gausi,
Ap kuru sēd vīri un klus' –
Tie atceras varoņu ciltis,
Kas brāļu kapenēs dus.

Nāc, latviet, pie gunsкура mūsu,
Lai zvērests pret debesīm skan:

Pa kritušo varoņu pēdām
Mums jāsoļo visiem, jā gan.

Mums jāsatric naidnieka vara,
Lai upuru būtu cik daudz:
Par zemi un tautu iet nāvē
Mūs Latvijas nākotne sauc.

1948.

Pacelsim glāzes

Šodien ar naidnieku karojām sīvi,
Trieциenu skarbo zina tik mežs.
Dzērienu sniedziet, lai tie, kas vēl dzīvi,
Sajūt, ka dzīvesprieks kļuvis nav svešs.

Draugi, pacelsim šķindošās glāzes,
Vīna gars lai asinīs kvēl, –
Mūsu dzīvības kristāla vāzes
Varbūt jau liktenis nīcībai vēl!

Šonakt lai latvieša brīvības slāpes
Sejās mums noslēpj spītīgais smīns,
Dvēselē krājušās skumjas un sāpes
Pazemē aizskalo dzirkstošais vīns.

Draugi, pacelsim šķindošās glāzes,
Vīna gars lai asinīs kvēl, –
Mūsu dzīvības kristāla vāzes
Varbūt jau liktenis nīcībai vēl.

Šonakt lai skandinām glāzes un dziesmas,
Ļaunā diena lai tālumā bēg, –
Acīs spīd naida un atmaksas liesmas,
Kuras sirdīs pret varmākām deg.

Draugi, pacelsim šķindošās glāzes,
Vīna gars lai asinīs kvēl, –
Mūdu dzīvības kristāla vāzes
Varbūt jau liktenis nīcībai vēl.

1948.

Cīņai par brīvību

Tumst verdzības krēsla pār dzimteni baiga,
Un sarkana migla klajumus sedz;
Bāl Latvijas nākotnes cerību zaiga,
Tik partizāns brīvības sauli vēl redz.

Stāv kareivji cīņā par dzimteni sīvi,
Tiem varoņu drosmē ieroči zib,
Tie tēvzemes nākošo paaudžu brīvi
Ar asinīm svētajām izkarot grib.

Dziest kareivju dzīvības varoņa nāvē,
Vēl lielāku spēku dzīvajos dedz.
Kas tevi gan ticībā nākotnei kavē?
Jo partizāns brīvības sauli vēl redz.

Lai cīņa par Latvijas brīvību skaista
Tik spēka un drosmes ugunis dedz,
Un latvieti Tēvzemei ziedoties saista,
Ka latviešu tauta lai sauli vēl redz.

1947.

Kad nakts

Savas istabas logu atver man, mīlā,
Vasaras nakts pār zemi kad nolaisties sāk:
Karavīrs tavš no smagajām cīņu gaitām
Tavā tuvumā gurdumu pārvarēt nāk.

Viegli vaigu pie krūtīm pieglaud man, mīlā,
Naktī, kad apklusis putnu koris un lauks, –
Lai uz brīdi mieru sev dvēselei rodu, –
Rīts un pienākums atkal jau tālumā sauks.

Savas rokas ap kaklu apvij man, mīlā,
Stundā, kad nakts vēsma koku galotnēs san, –
Lai es jūtu, ka mīļš tev būšu uz laikiem,
Lai šī doma man sirdī kā korālis skan.

Tavus zeltainos matus glāstīt man, mīlā,
Atļauj naktī, kad smaržās vilņojas gaiss, –

Lai uz mirkli aizmirstu ienaidu ļauno,
Un ka latviešu liktenis kļuvis tik baiss.

Mīļus vārdus šķiroties saki man, mīļā,
Rīta zvaigzne austrumos spoži jau kvēl;
Lai ar drosmi spētu uzvarēt kaujā,
Kurā par tēvzemi latviešiem jācīnās vēl.

Liegu skūpstu uz pieres uzspied man, mīļā,
Rīta blāzma kad liek mums ardievas teikt, –
Varbūt naidnieka lodes aizsīks man garām,
Un es varēšu tevi reiz brīvībā sveikt.

1948.

Partizānu dziesma

Mums brīvības kareivju vārdi,
Ko liktenis vēlējis nest, –
Mūs nebaida kaujuguns dārdi
Par taisnību dzīvības mest.

Par Latviju sargvietās stāvēt
Kaut mūžu mums nolīcis Dievs, –
Mēs nebeigsim naidnieku nāvēt,
Lai vāciet's tas būtu vai krievs.

Gan retas mums kļuvušas rindas
Un cerību spožums jau dziest, –
Tak nenorims ieroču šķindas,
Vienalga, vai mirt būs, vai ciest.

Mēs zinām, reiz ciešanām cauri
Pār Latviju uzausīs rīts, –
Tad varoņu kapus vis lauri,
Un brīvība nebūs vairs mīts.

1947.

1947. gada 18. novembrī

Šodien, pirms divdesmit deviņiem gadiem,
Piedzima brīvā Latvijas valsts.

Mūžam lai paturam piemiņā svēti:
Bija tas vienīgais brīvības balsts.

Šodien, kad jācīnās atkal no jauna,
Brīva lai kļūtu Latvijas valsts;
Kritušo varoņu asins un sviedri –
Latvijas nākotnes brīvības balsts.

Šodien, svinīgā vakara jundā
Cīņai vienot sauc piemiņas brīd's,
Lai pēc naida un terora tumsas
Gavilēs skanētu uzvaras rīts.

1947.

Pulkvedi Kalpaku pieminot

Varoņu grāmatas lappusi pirmo
Sirdīs lai atveram sestajā martā,
Pulkveža Kalpaka dzīvība dārgā
Cīņā kad sadega kaujuguns skārta.

Domu svētceļā piemiņas vietās
Vainagus noliksim Meirānos, Skrundā;
Svētību Latvijai Pulkveža vārdā
Debesīm lūgsimies svinīgā jundā.

Gadu no gada lai sestajā martā
Kalpaka varoņa slava kad mirdz,
Ziedoties tēvzemei dzelžainā gribā
Latvieti aicina Pulkveža sirds.

1947.

Partizāna lūgšana

Pret debesīm es lūgdams ceļu rokas:
Dievs, atņem latvju tautai jūga mokas,
Lai tās kā ledus Tavā saulē kūst,
Un sāpju asaras no vaigiem žūst.

Dievs, latvju tautas likteņceļā baigā,
Lai sedz mūs Tava milestība maigā, –

Liec patiesību atkal godā celt,
Liec Latvijai kā kviešu druvai zelt.

Bet, ja Tavs prāts mūs iznīcībai lēmis,
Ja savu svētību Tu latvjiem ņēmis,
Tad neliec tautai glēvi nāvē dzist,
Kā seni zemgaļiem liec cīņā krist.

1946.

Apņemšanās

Es šaurā bunkurmītnē dzīvot gribu,
Man tautas gods un brīvība šķiet dārga,
Un nicināma liekas verga dzīve vārga, –
Es šaurā bunkurmītnē dzīvot gribu.

Es šaurā bunkurmītnē dzīvot varu,
Lai neskarts paliktu no dzīves naida, posta,
Un negaidītu mani tālā trimdas osta, –
Es šaurā bunkurmītnē dzīvot varu.

Man šaurā bunkurmītnē dzīvot prieks,
Tur miers un brīvība ar skujām kopā vijas,
Un pavasarī bērziņš plaukst pie sijas, –
Man šaurā bunkurmītnē dzīvot prieks.

Man šaurā bunkurmītnē dzīvot lemts,
Tur mani sargā piesnigušu egļu sils,
Un sirdi glāsta debess klajums zils, –
Man šaurā bunkurmītnē dzīvot lemts.

Es šaurā bunkurmītnē nomirt gribu,
Ja tautu naids un nodevība skalda,
Un asiņaina ienaidnieka vara valda, –
Es šaurā bunkurmītnē nomirt gribu.

1947.

Sauksme

Triec ratā visus gudros muļķus,
Kas tevi sīkdienībā sien,

Un cīnies svešai varai pretī,
Kas grib, lai latvji purvā brien.

Met zemē vergu jūga sakas,
Ko varmākas tev kaklā mauc,
Un pacel skatu pāri zemei,
Kur latvju karogs cīņai sauc.

Rauj kopā kaltās dzelžu važas,
Ko tavām rokām uzlikt grib,
Un steidzies partizānu pulkā,
Kur cīņās šķēpi saulē zib!

1946.

Vēlēšanās

Tad, kad vakarblāzmas sārtums bālē,
Dienas skaļie trokšņi izgaist tālē,
Ļauj pie tevis sapņot krēslas stundā,
Škumjas remdēt klusā vakarjundā.

Jautras liesmas krāsnī iesāk deju,
Mēness logā rāda šķelmja seju,
Sienas, griestus rotā liesmu stari,
Ēnās neslēpjas vairs mājas gari.

Mana roka viegli tavu glāsta,
Krēslas gari mums par laimi stāsta,
Liega melodija ieskan sirdī,
Šķiet, tu ar šo dziesmu dzirdi?

Debess klajā deg jau zvaigžņu mirdzums,
Nenomāc vairs smagais dienas gurums,
Tumsā sārtas ogļu acis kvēlo,
Krāšņi ietērpj krēslas stundu vēlo.

Tad, kad vakarblāzmas sārtums bālē,
Dienas skaļie trokšņi izgaist tālē,
Ļauj pie tevis, mīļā, sapņot stundu,
Tavā glāstā svinēt vakarjundu.

1947.

Sarmītei

Tai brīdī puķes iesmaržojās kairāk,
Kad, Sarmīt, tevi savā skatā tverot,
No tavām lūpām saldo vīnu dzerot,
Man liksma prieka sirdī bija vairāk.

Tad vasara kā Gaujas straume plūda,
Kur paslēpta bij mūsu teiku sala,
Un mūsu laimi neredzēja mala,
Un zeme, debesis un laiks kur zuda.

Bet tagad rudens vētras pāri brāžas,
Tās sirdī skan kā kaislīgs spāņu tango,
Un aizrautrībā asins kvēli bango,-
Es smaidīt varētu, lai apkārt brūk vai gāžas.

No brīža šī man puķes smaržo kairāk,
Kad, Sarmīt, mūsu laimes kauss bij pilns.
Ja šķirs mūs likteņvētru bargais viln's, -
Man sirds par milu gavilēs tad vairāk.

1947.

Saprast...

Ak, visa gudrības mīkla
Ir tikai saprast un saprast,
Un, meklējot dzīves laimi,
Cilvēka dvēseli atrast.

1947.

Jau četrus gadus

Jau četrus gadus likteņdzirnās malti,
Jau četras ziemas nāves vainags vīts, -
Mēs nedrebam, kaut austrumvēji salti,
Mūs vada latvju pašlepnums un spīts.

Jau četras ziemas roku dzelži kalti,
Jau četrus gadus vergu cilpas sien, -

Mēs tomēr spējam galvas pacelt stalti
Un sargāt savu brīvību arvien.

Jau četrus gadus viltus čūska lodā
Un tiko mūsu drosmi indēt, dzelt, –
Bet naidis un nodevība, ko tie godā,
Liek cīņas karogu mums augstāk celt.

Kaut četrus gadus likteņdzirnās malti,
Un četras ziemas nāves vainags vīts,
Kaut matos mirdz jau pavedieni balti,
Mēs negursim, – jo tālē blāzmo rīts.
1948.

Mērķis

Man, šūpojoties likteņtiklā,
It viss, kas dzīvē, kļuvis lieks, –
Par tēvu zemi galvu nolikt,
Par brīvību iet cīņā prieks.

No ģimenes un ērtas dzīves,
No tā, kas vērtīgs tika krāts,
Es atteicos ar lepnu spītu, –
Nu man ir drošs un mierīgs prāts.

Kā putns tagad apkārt klīstu,
Un spārnus sien man brīvība,
Par viņas mūžam svēto vārdu
Nav dārga maksa dzīvība.

Un tamdēļ darbs un dzīve mana
Ir saistīta ar mērķi vienu:
Lai latvju tautas jaunā audze
Redz atkal gaišu saules dienu!
1947.

Pie partizāna kapa

Viršu ziedu klajumā zilā,
Miera vieta tur klusa,

Priedes kur šalko Lielajā silā
Rasta tev pēdējā dusa.

Mirdz pār kokiem zvaigžņu saktas,
Mūžības dziesmu dzied vējš, –
Sāpes un cerības – kapā raktas,
Trieciens ko salauza spējš.

Skaistākām rozēm, viršiem un smilgām
Kopiņu rotājām tavu, –
Karstākām tēvzemes brīvības ilgām
Ziedoji dzīvību savu.

Viss, ko mantoji bargajā cīņā –
Bērza krustiņu baltu.
Debesu gari noraugās viņā,
Cels tie Latviju staltu.

Pavasari

Klāj bērzus atkal zaļais lapu plīvurs,
Kūp agri rītos pļāvās zemes elpa,
Es apstājos un ilgi tik man vērot,
Kur plašos apvārkšņos zūd debess telpa.

Tad sajūtu, ka nogurušās kājas
Vēl drošu pamatu uz zemes jūt,
Plaukst sirdī jauna līksme – manas mājas
Še visa skaistā dzimtene var būt!

Šī bagātība manus spēkus briedē
Kā pumpurus, ko atver saules glāsts, –
Lai naidnieks brīvo garu velti biedē,
Ir brīnumavots dzimtās zemes stāsts!

Klāj bērzus atkal zaļais lapu plīvurs,
Nekā kā agrāk nav ko zaudēt, gūt:
Var mana dzīvības vai nāves daļa
Tik mīļā dzimtene kā altars būt.

1948.

Cik grūti...
(Partizānu ziņģe)

Kad dzīvo bunkurā, tad tikai jūti,
Cik cauru ziemu ēst un gulēt grūti, –
Tu dienām pieēdies uz lāvas sūti
Un satikt nevari pat savu brūti.

Kad laukā izviļina svaigie rīti,
Tev "labrīt" saka koki, sarmā tīti,
Un mākoņi, kas vējā pāri dzīti,
Zin vienīgie, ka tu še slepus mīti.

Bet vakarā, kad iededzini sveci,
Tad spogulī tu redzi sirmu veci,
Un saskaities no lāvas augšā leci,
Tev šausmās nodreb mugura un pleci.

Kad apēdis būs sivēnu un aunu
Un sagaidījis pavasari jaunu,
Tu steigā siesi savu ceļa paunu
Un ļaudīs rādīsies par partizāni glaunu.

Cik cauru ziemu ēst un gulēt grūti
Būs aizmirsies, jo domās tu jau jūti,
Kāds prieks būs atkal satikt savu brūti
Un sveicienam celt veco, cauro hūti.

1948.

VII nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU ATMIŅAS

Nr. 34. Kārlis Rusovs "Salna".¹ Nacionālo partizānu rindās: 1944–1948

Avots: Kārļa Rusova "Salnas" atmiņu manuskripta pirmais eksemplārs. Mašīnraksts ar autora parakstu. – Rīgā, 2000. gada jūnijā, 26 lappuses.

* * *

1944. gada augusts. Ir pienācis brīdis liktenīgai izvēlei. Emigrēt, iestāties vācu armijā, pāriet nelegālā stāvoklī līdz ar otro padomju okupāciju. Pagaidu izeja šīnī traģiskā situācijā šķiet variants par pāriešanu nelegālā stāvoklī līdz vācu armijas kapitulācijai, kad noskaidrosies pēckara Eiropas kārtība. Valda pārliecība, ka Rietumu sabiedrotie, neatzīstot varmācīgo Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā, nepieļaus Baltijas tautu atkalatdošanu Staļina terora režīmam. Tādas ir vienīgās cerības izdzīvošanai un turpmākai eksistencei. Padevīgi gaidīt brīdi, kad atkal daļu tautas kā kaujamus lopus ielādēs preču vagonos un aizvedīs drošai

¹ Kārlis Rusovs. Sk. 162.-163.lpp.

iznīcināšanai, liekas glēvi un necienīgi. Nolemjam līdz ar Sarkanarmijas ienākšanu pāriet nelegālā stāvoklī, lai izdzīvotu līdz kara beigu momentam. Tad redzēs, kas būs tālāk. Sabiedrībā šinī jautājumā domas dalās. Daļa piekrīt augšminētam variantam, daļa domā emigrēt, vēl daļa – padevīgi gaidīt, sak', kas būs, tas būs...

Augusta otrā pusē mēs, trīs brāļi, ķeramies pie nelegālās dzīves sagatavošanas darbiem. Vispirms jānodrošina slēpnis-bunkurs kaut kur mežā. Kamēr nav sniega, problēmu izdzīvot tikpat kā nav. Patverties var meža pļavu šķūnišos, sausā laikā kaut kurā vietā, kur nestaigā cilvēki. Sniega laikā droši var justies, dzīvojot uz vietas, tā sakot, bez pēdām, slēptā bunkurā. Tuvojoties augusta beigām un dzirdot jau kara darbības troksni, mūsu ziemas slēpnis bija gatavs. Tur tika savākts nepieciešamais – kurināmais, trauki, ieroči, municija, radio, ilgāk saglabājama pārtika. Sagatavošanās darbus veikt nav viegli. Viss jādara tā, lai neviens nepamanītu, neatklātu. No vāciešiem baidīties nevajadzēja, viņi pa mežiem neklaiņāja. Bija nāvējoši bīstami krist viņu rokās, jo pēc 1. augusta mobilizācijas pavēles nepildīšanas mēs faktiski skaitījāmies dezertieri.

Negaidot pie mums ierodas mans institūta kolēģis Romāns Šternbergs ar savu draugu Robertu Krastiņu. No mūsu sarakstīšanās zinu, ka viņš ir mobilizēts un dien kādā no Rīgas leģionāru vienībām. Romāns mums stāsta par pēdējiem notikumiem Rīgā un Kurzemē. Nodibināts Latvijas Aizsargu štābs, organizējas ģenerāļa Kureļa nacionālās armijas daļas. Domā, ka pēc vācu karaspēka atkāpšanās Latvijā radīsies 1919. gada situācija, kad nacionālai armijai vajadzēs aizstāvēt tiesības uz savu zemi un valsti. Cerē, ka Rietumu valstis, tāpat kā toreiz, palīdzēs Baltijas valstīm iegūt patstāvību, par cik tās neatzīst iekļaušanu Padomju Savienībā. Zinot, ka ir cilvēki, kas negrib evakuēties, negrib arī pakļauties padomju teroram, Aizsargu štābs organizē pretestības grupas. Grupas apgādā ar sakaru līdzekļiem. Tāda ir Šternberga informācija un aicinājums organizēt grupu.

Par cik esam nolēmuši aiziet pagrīdē, priekšlikumu pieņemam. Paveras iespēja sadarboties ar citām grupām, sazināties ar centru. Grupa organizējoties arī Rankas pagastā policijas pr-ka Blūma vadībā. Šternbergs mums atstāj "PP štāba Uzsaukumu" un Instrukciju Nr. 1. Instrukcijā norādījumi par darbību Sarkanarmijas aizmugurē. Atvadoties Šternbergs un Krastiņš apsola piekomandēt radistu sakariem ar centru. Pēc radista ierašanās būs vēl arī papildu norādījumi par darbību.

Frontes linija tuvojās arvien ātrāk. Kaut kuru brīdi var gaidīt Sarkanarmijas daļu parādīšanos. Ierodas radists. Nosauc uzvārdu – Zariņš. Par sevi nekā nestāsta. Nekā lieka arī nejautājam. Nolemjam, ka grupa vispirms apmetīsies Lielmežā, kamēr pa ceļiem būs dzīvāka karaspēka kustība. Grupai pievienojas manas mātes māsas vīrs Pēteris Bite ar dēlu

Kārli, no Rankas arī pieminētais Blūms, jo Rankā nodibināt grupu viņam nav izdevies. Blūms ir Latvijas armijas virsleitnants, padomju laikā dienējis Baltijas Atsevišķā korpusā.² Saglabājusies Sarkanarmijas virsnieka apliecība. Karam sākoties, izbēdzis no aresta. Visu vācu okupācijas laiku strādā Rankā SD dienestā. Tā kā brālim Pēterim viņš ļabi pazīstams, pieņemam, ka uzticēties viņam var.

1944. gada 14. septembris. Pēcpusdienā, no meža skatoties, redzam soļojam pirmās Sarkanarmijas vienības rietumu virzienā. Sākas mūsu nelegālā dzīve, cīņa par izdzīvošanu, par Latvijas nākotni un brīvību. Naida negaisa mākoņi atkal pamazām pārklāj mūsu Dzimtenes debesis.

Tumsai iestājoties, mēs – trīs brāļi,³ radists Zariņš, Blūms un Pēteris Bite ar dēlu – dodamies pārgājienā uz Lielmežu, pretī nezināmai nākotnei. Lielmežs ir plašs meža masīvs, tur vislabāk iedzīvoties un pierast pie jaunajiem apstākļiem.

² Tā tekstā. Pareizi: 24. teritoriālais strēlnieku korpus. – Red.

³ Jānis, Kārlis un Pēteris Rusovi.

Pamatīgi iepazīstamies ar PP štāba publicēto Uzsaukumu un Instrukciju (PP – Pagrīdes partizāni). Jāpiezīmē, ka sarunā ar Šternbergu un Krastiņu viņi par organizētājiem nosauca Aizsargu štābu, nodibinātu Rīgā, vēlāk pārcelušos uz Kurzemi. Faktiski uzsaukumu parakstījis PP štābs, nodibināts un iesācis darbību ar vācu 16. armijas 212. Frontes Pretizlūkošanas dienesta (*Frontaufklärungsdienst 212*) ziņu un atbalstu. Iespējams, ka Šternbergs, zinot mūsu nostāju par jebkādu sadarbošanos ar vācu armiju, štābu “pārdēvēja” par “Aizsargu”.

Pēc uzsaukuma nolasīšanas iestājās klusums. Nevienam nebija ko piebilst. Mēs jau bez kādiem uzsaukumiem bijām izšķīrušies par cīņu pret boļševiku necilvēcīgo varu. (Uzsaukums un instrukcijas publicēti grāmatā “Latvijas nacionālo partizānu karš, 1944.–1956.”, pirmajā sējumā, 170.-171.lpp.)

Rudens ir reti sauss, saulains un silts. Lielmežā ir daudz nelielu meža pļaviņu ar šķūnīšiem, kā jau rudenī – ar sienu, labai un, var pat teikt, patīkamai pārnakšņošanai. Dienas rit dažādās sarunās, ēdiena gatavošanā pie ugunsкура. Blūms ir cieši pārliecināts, ka ilgi šādā stāvoklī atrasties nevajadzēs. Viņš domā, ka vācu armija drīz vien kapitulēs, Sarkanarmija izvāksies no Baltijas, atjaunosies brīvas Baltijas republikas.

Radistam Zariņam ir norunāti radiosakari ar Aizsargu štābu noteiktās dienās un stundās reizi nedēļā. Ap 20. septembri viņš pirmo reizi telegrafē par grupas eksistenci un karaspēka kustību Rīgas virzienā. Atbildē nekādu papildu norādījumu nav.

No mežsarga Ducena, kurš jau paspējis pabūt jaunnodibinātajā izpildkomitejā, dabūjam zināt, ka tur runāts par “pretpadomju elementiem” Jaunpiebalgā. Lasījuši vācu laikā izdotā laikraksta “Tēvija” kara korespondenta Buduļa rakstu par Piebalgas partizāniem 1941. gada jūnijā. Rakstā, kā zināms, minēti brāļi Rusovi, Upens no Niklavas, Bite un vēl daži citi. Ar tiem vajadzēsot izrēķināties... Arī bez šīs ziņas mums bija skaidrs, ko var gaidīt no atjaunotās padomju varas.

Ierīkojam šeit Lielmežā vēl otru papildu mītni-bunkuru katram gadījumam. Rit dienas. Nākošā radio sakaru dienā Zariņš atbildi nesaņem. Vēl viens sakaru seanss. Kad atbildes nav, Zariņš saka, ka viņam neesot nekādas jēgas te sēdēt. Atvadās un aiziet. Mēģināšot nokļūt Kurzemē, noskaidrot, kas noticis ar štābu. Raidītāju ar īsviļņu uztvērēju atstāj mums. Varēs vismaz uzzināt, kas notiek pasaulē. Pēc dažām dienām aiziet arī Blūms. Došoties uz pazīstamām vietām pie uzticamiem cilvēkiem Latgalē. Sadalāmies arī mēs, vēl atlikušie. Tā būs vieglāk pārziemot. Bite ar dēlu aiziet uz savu pusi, arī viņi jau agrāk ierīkojuši slepenu ziemas mītni. Paliekam mēs trijātā.

Kad uzsnieg sniegs, apkārtklejošana kļūst sarežģītāka pēdu dēļ. Sākam izmantot slēpes. Karš turpinās jau tā sauktā “Kurzemes katlā”. Tur cīnās

mūsu latviešu 19. divīzija. Atkāpšanās ceļa viņiem vairs nav. Arī mums. Par apcietināšanām vēl nekā nedzird.

Janvāra otrā pusē ar slēpēm veicam lielāku pārgājieni uz Cesvaini. Tur ir pazīstami no skolotāja darba laika. Iegriezamiem pie bijušās skolnieces Bebru mājās, netālu no baznīcas. Tur pavadām dienas gaismu. Pienākot naktij, dodamies uz Virāni, tur Pēterim pazīstams lauksaimnieks Lišmanis. Mājās sastopam saimnieci. Stāsta, vīru, aizsargu, esot jau meklējuši. Viņš slēpjoties. Pašreiz esot kaimiņu mājās, tur varot viņu satikt. Dodamies uz kaimiņiem un tiešām tur satiekamies. Pieņemam saimnieka priekšlikumu kādas dienas pie viņiem atpūsties, jo no pārgājieniem esam noguruši.

Otrā dienā ap pusdienas laiku negaidīti ieskrien Lišmaņa dēlēns, gadus septiņus, raudādams sauc: "Tēti, mūs visus aizved!" Lišmanis izsaucas: "Viņi ir jāatbrīvo!" Jautājam dēlēnam, cik tur ir to apcietinātāju. Esot pieci zaldāti.

Mums līdz ir tikai pistoles un medību bises. Tomēr sašutums ir tik liels, ka, nedomājot par iznākumu, dodamies uz Lišmaņa māju. Jūtu dusmas un naidu, – atkal sākas necilvēcīga izrēķināšanās, nesaudzējot pat sievietes un bērnus. Aizmirstas risks iebrukt mājā, kurā pieci pretinieki.

Lišmaņa māja ir lielceļa malā apmēram 100 metru no neliela mežiņa. Pārvarēt šos simts metrus un tikt pie mājas stūriem nepamanītiem. Tad izredzes būs puslīdz vienlīdzīgas. Jāizmanto pārsteiguma moments. Ielenkt māju izdodas nepamanītiem. Atskatāmies, Lišmanis atpalicis mežiņā. Pietrūcis dūšas...

No stūra redzams, ka mājas durvis ir atvērtas. Pēkšņi tajās parādās zaldāts ar karabīni padusē. Šāviens... viņš krīt no trepēm. Pieskrienam pie durvīm. Parādās saimniece. Kur citi? Aizbraukuši uz citām mājām arestēt. Vēlam ātri saģērbties, sajūgt zirgus ragavās un mūsu pavadībā doties projām. Mājā ir vēl četri bērni un vectēvs. Viss tiek ātri izdarīts. Dīvos pajūgos braucam uz kaimiņu māju. Tur palikušas mūsu slēpes. Mežiņā pievienojas pats saimnieks. Kad esam visu labi iekārtojuši pajūgos, nolemjam pa lauku ceļu braukt caur Druvienas silu uz Pērli. Nu ir arī viena karabīne lielākam attālumam. Lai nonāktu Druvienas silā, jābrauc cauri nelielai pusmuiželei. Biezā sniega dēļ apbraukt bez ceļa nekur nevar. No notikuma ir pagājušas apmēram stundas pusotras, jo iegriezāmies pēc slēpēm un kaimiņš mūs vēl visus paēdināja.

Vienā pajūgā brauc Lišmanis ar četriem bērniem, otrā – vectēvs, Lišmaņa sieva un Pēteris ar karabīni. Mēs abi ar Jāni uz slēpēm pavadām abus pajūgos. Vērojot tālskatā ceļa krustojumu pie muiželes, viss liekas mierīgi, neviena neredz. Kad esam jau pie pirmajām ēkām, pēkšņi mums pretī izskrien vīrs ar karabīni uz rokas, ķeras pirmajam zirgam pie iemauk-

tiem, klieudz: "Pietiek, tālāk nebrauksiet!" Tātad te jau paziņots un uzlikts postenis! Skatos un domāju, kas gan tas ir par latvieti, kurš ar mieru šos mažos bērņus, viņu māti un sirmgalvi nodot svešai varai iznīcināšanai? Šāviens... un viņa vairs nav. Man tāda sajūta, kā kad nošauj traku suni.

Vairāk neviens nerādās. Esot bijuši, bet, redzot notiekošo, aizbēguši. Nu arī otra karabīne. Ātri dodamies tālāk. Pēc brīža jau esam Druvienas silā un drošībā. Silmačos pie Pērles Lišmanim ir pazīstami, iebraucam tur jau pilnīgā tumsā. Bet ko darīt tālāk?

Nolemjam, ka viņi brauks pie radniekiem Jaunpiebalgā, it kā no Kurzemes bēgļu gaitām atgriežoties. Jaunpiebalgā mēs viņus vairs nepavadām, dodamies uz savu ziemas mītni.

(Lišmaņu ģimenei bija izdevies izvairīties no visām iespējamām izvešanām un represijām. Bērni izauguši, ar vienu – Daini 1991. gadā satikos Valmierā. Tā laika notikušo labi atceras. Pārējie bērni – Jānis un divas māsas dzīvo Kocēnu pagastā, sveiki un veseli. Jēkabs Lišmanis kādu laiku vēl slēpies, tad legalizējies, miris 1984. gadā.)

Ir pilnīgi skaidrs, kas gaida tautu. Kā redzams, nodevēju netrūks. Pret tiem tad nu ir jācīnās vispirms. Ja tauta būtu vienota, kā gan svešie iebrucēji varētu zināt, kādi cilvēki nevēlami un iznīcināmi.

Ir dziļa ziema. Sēdam bunkurā. Klausos radio. Kurzemi vēl tur 19. divīzija.⁴ Jaltā satiekas Staļins, Rūzvelts un Čērčils. Par ko spriež, neziņo. Puteņa laikā izdarām dažus pārgājienus. Iepazīstamies ar Ormaņu māju Hertu Kaimiņu. Arī tur slēpjas divi vīri – vietējo māju saimnieki, rudenī izvairījušies no boļševiku mobilizācijas. Atpakaļceļā satiekam pazīstamo Pēteri Damrozi no Mauragiem. Slēpjas. Vienam esot grūti. Lūdz pieņemt mūsu "kompānijā". Nu esam četri. Klausāmies ziņas, spēlējam kārtis, smēķējam pašaudzēto tabaku, dzeram tēju no aveņu zariem.

Ir pienācis aprīlis, sniega tikpat kā nav, var sākt kustēties. Kustības rezultātā viens pēc otra, satikušies ar mūsu pamata grupu, vēlas pievienoties. Tā pēc dažām dienām esam jau krietnā skaitā, klāt nākuši Lāčgalva I, Lāčgalva II (vēlāk segvārdā "Ceriņš"), Kārlis Zamurs "Launags", Jānis Zariņš ("Briesmīgais"), Pēteris un Kārlis Spoliši, Kalnups, Knāķis, Pētera Spoliša dēls Gunārs (Pavasars). Visi viņi ziemā slēpušies individuāli, kur katrs.

9. maijā uzzinām par vācu armijas kapitulāciju. Sākas kaut kas izšķirošs. Kas notiks tālāk? Runā, sarkanarmieši visur sakot, ka viņi pēc atbrīvošanas no hitleriešiem te nepalikšot. Klist baumas, ka Liepājā drīz ieradīšoties angļu karakuģi. Nav radiouztvērēja, nav nekādu noteiktu un patiesu ziņu no neitrālas informācijas avotiem.

⁴ Tā tekstā. Domāts: Kurzemē vēl cīnās 19. divīzija. – *Sastād.*

Vienā vietā ilgi neuzturamies. Pēc divām trim dienām mainām vietu. Kādā rīta pārgājienā no Zāgusila uz Lielmežu netālu no Mārtiņskolas pie vienas no mājām dzirdam kliegzienus un mašīnpistoļu kārtas. Izejot mežmalā, var redzēt, ka pa pagalmu staigā sarkanarmieši. Siro... Par tālu, saprast nevar, ko kliedz. Varbūt kratīšanas, varbūt pat aresti. Mājas pagalms ir apmēram 250 metru attālumā. Zinām, ka sarkanarmieši klejo pa mājām un pievāc visādas mantas – zābakus, šķēres, bārdas nažus, radioaparātus, drēbes. Sūdzēties vai pretoties neviens neiedrošinās. Uzvarētāju “tiesības” tiek izmantotas pilnā mērā.

Zamuram ir vieglais vācu ložmetējs, tā sauktais “kaulu zāģis”. Viņš labi notēmē un laiž kārtu. Liekas, viens mazāk un daži ievainoti. Vēlāk runāja – paši šaudīdamies esot viens otru nejauši nošāvuši.

Ar laiku vietējie komunistu piekritēji kļūst vairāk pārliecināti par savu varu uz vietām, sāk izmantot to savos personīgos nolūkos, apmierinot varas kāri, iegūstot materiālus labumus ar izspiešanas paņēmieniem, ar draudiem ziņot par politisku neuzticību, apcietināt, arī uz vietas iznīcināt. Tie ir gandrīz visi tie, kuri iestājas tā sauktos iznīcinātajos (istreibeļos) un dabū apbruņojumu. Pienāk daudz sūdzību no vietējiem zemniekiem par šādu rīcību. Nolemjam parādīt, ka ir vēl viena cita vara, kura spēj sodīt par uzskaitītām nelikumīgām rīcībām. Parasti iztiekam ar brīdinājumiem, ieroču atņemšanu, bet, ja pretojas, esam spiesti iznīcināt. Tā maija mēnesī, ejot uz dzelzceļa spridzināšanu starp Drustu un Dzērbenes stacijām, pa ceļam gribam atbruņot istreibeļi Oliņu. Kad esam jau pie mājas, viņš, sapratis, kas mēs esam, izsviež granātu. Tā, par laimi, sprāgst jau koridorā un mūs neskar. Tad nu nav ko taupīt. Pie Piebalgas stacijas dzīvojošais istreibeļs Miška (Rauda) terorizē visus apkārtējos zemniekus, pieprasot “nodevas”, dzeramo, draud ar nošaušanu. To darījis jau Baigā gada laikā, vācu laikā kaut kā izdzīvojis. Vienā agrā un ļoti jaukā rītā noslēdzam ar viņu rēķinus uz visiem laikiem. Zamuram, dienas laikā ejot pa Bedumu ceļu, pēkšņi nāk pretī apbruņots sarkanarmietis. Izveicīgāks izrādās Zamurs.

Dzelzceļu nolemjam spridzināt tāpēc, ka pēc kapitulācijas no Rīgas Gulbenes virzienā iet viens pēc otra preču vilcieni ar pielādētiem vagoniem. Uzspridzinot dzelzceļu 1945. gada maijā, panākam satiksmes apstāšanos vismaz uz kādu laiku. Otru spridzināšanu izdarām nedēļu vēlāk starp Piebalgas un Rankas stacijām. Pēc minētiem notikumiem vietējie varas vīri, jūtam, sāk saprast, ka nopietni jārēķinās ar pretestību, pie tam – diezgan nežēlīgu.

Jūlija otrā pusē izdodas dabūt baterijas radiouztvērējam. No 17. jūlija Potsdamā notiek konference ar Trūmena, Staļina un Čērčila piedalīšanos. Prezidents Rūzvelts ir jau nomiris. Kā vēlāk uzzinājām, nomiris laikā, jo bijis ar mieru izdot Staļinam visus karagūstekņus un bēgļus, kas, glāb-

Kārlis Rusovs 1960. gadā

damies no boļševikiem, padevušies gūstā angļu–amerikāņu armijai. Tādā gadījumā mūsu leģionāri un bēgļi būtu nošauti, kā tas notika ar Vlasova armijas piederīgiem.

Potsdamas konferencē pieņem galīgā veidā lēmumus, kuri, kā izrādās, jau 11. februāra Jaltas konferencē.⁵ No BBC⁶ ziņojumiem izriet, ka Sarkanarmijas daļas paliek visās valstīs, kuras tā atbrīvojusi no hitleriešiem. Par Baltiju vispār neiet runa. Šī ziņa ir vairāk nekā auksta duša tām cerībām, kādas lolojām, iesaistoties neatkarības kustībā un ticot, ka Rietumu valstis neatdos atpakaļ 1940. gadā varmācīgi pievienoto Baltiju. Baltija un vēl puse Eiropas atdota Staļinam! Rietumu valstsvīri nevar nezināt, ka teritorijās un valstīs, kurās atradīsies Sarkanarmija, nodibināsies komunistu diktatūra, simtprocentīgi paklausīga Kremļa diktatora gribai.

Mums izejas nav, jācinās līdz galam, jāmēģina pēc iespējas ilgāk saglabāties.

⁵ Tā tekstā. – Red.

⁶ BBC – BiBiSi (British Broadcasting Corporation). – Sastād.

Neticami, ka esam atstāti likteņa varā un nevienam nav nekādas daļas gar mums. Atliek tumšas cerības, ka dažu gadu laikā varbūt radīsies nesaskaņas lielvalstu starpā un starptautiskais stāvoklis mainīsies mums labvēlīgā virzienā.

No Kurzemes Vidzemē sāk ierasties lielas Sarkanarmijas daļas. Ķemmē mežus. Iepriekšējo ziņu par to mums diemžēl nav. Akcija nāk pārsteidzoši.

1. augustā divatā ar Pēteri atrodamies nelielā mežā. Tur mūs pārsteidz sarkanarmiešu grupa, atklāj uguni. Ložu ķerts, Pēteris krīt. Man atšaudoties izdodas izbēgt. Liekas neticami – Pētera vairs nav un nekad nebūs. Brīdi atpakaļ mierīgi sarunājāmies... Nākošā dienā ķemmēšanu pārdzīvoju biežā meža jaunaudzē. Tā kā visu dienu stipri līst lietus, krūmi ir slapji, neviens jaunaudzē nelien. Vēsts par Pētera krišanu atstāj nospiedošu garastāvokli visai grupai. Pirmais upuris mūsu frontē.

Latvijas PSR Iekšlietu ministrija izsludina amnestiju tiem, kas iznāks no meža un labprātīgi padosies. Daļa tam notic un legalizējas, pakļaujot sevi padomju varas žēlastībai.

Grupa augusta otro pusi un septembri pavada Lielmežā. Satiekamies ar Rankas grupu, kuru vada Graumanis ("Sarkanbārdis"), kurš paspējis iebiedēt visus Rankas varas vīrus, daļu likvidējot.

Sistemātiski klausos radio. Japāna kapitulējusi, karš beidzies. Ar brāli Jāni nolemjam izdot vienlapas avīzi par notikumiem, par kuriem klusē padomju prese. Veļķu ciema padomē rekvizējam rakstāmmašīnu, kopējamo un avīzes papīru. Jānis uzraksta ievadrakstu par pretestības turpināšanu, es – pārskatu par pasaules notikumiem. Desmit eksemplāru. Virsrakstā tautas dziesmas vārdi: "Nebēdājiet, karavīri, sudrabota saule lec!" Satikšanās reizē nododam dažus eksemplārus Rankas grupai.

No grupas slepeni pazudis Lāčgalva I. Paņēmis no nometnes produktus, karabīni. Pavasarī tik ļoti lūdzās, lai pieņem. Zin daudzus saka-
rus, atbalstītājus, grupas sastāvu, nometnes. Mierinājām sevi, ka viņš ziņu nesniegs. Var tak teikt, ka slēpies individuāli. 23. septembra naktī notiek sadursme ar iznīcinātāju grupu pie Mēdzūles ciema padomes ēkas. Nāvīgi ievaino Jāni. Izvelkam viņu no apšaudes zonas, tuvākā mājā sajūdzam zirgu un braucam uz Lielmeža nometni. Jānis ir vēl dzīvs, bet pilnīgi zaudējis apziņu. Ievainojums deniņos un žoklī. Pēc dažām stundām, nenākot pie samaņas, nomirst. Man ir grūti savaldīt izmisumu. Pārģuļu vēl nakti telti blakus. Otrā dienā apglabājam. Par godu dažas ložmetēja kārtas priezu galotnēs. Viena mēneša laikā esmu zaudējis divus vistuvākos cilvēkus. Ir grūti savaldīties, māc domas par to, vai ir vērts turpināt dzīvot...

Pēc Jāņa apbedīšanas noturam apspriedi. Mani ievēl par grupas vadītāju. Apspriežam nākamo darbību, arī, kā ziemosim. Lielā grupā

Kārlis Rusovs ar dzīvesbiedri 1996. gadā savā 80. dzimšanas dienā

ziemot ir daudz grūtāk, tāpēc nolemjam sadalīties. Pirms tam tomēr Lielmežā ierīkojam kopēju bunkuru ar piemērotu apgādi katram gadījumam.

Kādu dienu Bedeicis, kurš ne vienmēr ir kopā ar citiem grupas dalībniekiem, atved pie mums Celinski Jāni. Celinskis man rāda Gulbenes dzelzceļa milicijas izdotu apliecību. Bijis arestēts, atlaists uz laiku nezin kādēļ. Apliecībā norādīts datums, kad viņam tur jāierodas. Man ir skaidrs, kāpēc viņš ir atlaists "uz laiku". Kā no viņa tikt vaļā? Man ir jau norunāts, kas ziemos kopā. Lai tiktu no Celinska vaļā, paziņoju viņam, ka man ar dažiem grupas dalībniekiem ir neatliekams uzdevums citā rajonā, tāpēc mēs tagad aiziesim, ar norunu pēc mēneša šeit atgriezties. (Kad tiesāts Celinskis, viņam pārņemts, ka nav izpildījis uzdevumu – sniegt ziņas par Rusova grupu un tās atrašanās vietu.)

Tā kā Lielmeža mītne visiem izklīdušiem zināma, nolemjam gatavot jaunu ziemas bunkuru kādā jaunaudzē netālu no Ubejas dzelzceļa stacijas. Apkārtnē nelielas mežu joslas. Tuvumā nav ziemas ceļu. Nav arī ogu un sēņu, izredzes, ka neviens te nelidīs. Sagatavošanā paiet viss oktobris. Ārpusē nominējam. Mīnas varēs iedarbināt no bunkura iekšpusēs. Sniega vēl nav. Izdarām dažus pārgājienus, izvairoties no sadursmēm, arī paši nesākam nekādu akciju. Būs labāk, ja radīsies iespāids, ka

esam "izputējuši". Grupā 8 dalībnieki: es, Damroze, Zamurs, Zariņš, Lāčgalva II, Mellītis, Pēteris Spolītis ar dēlu Gunāru.

Kuru katru dienu var uzkrīst sniegs. Spolītes dēls vēl nav atgriezies no izgājienu. Sūtu tēvu, lai viņš nekavējoties atved dēlu. Pēc dažām dienām Spolītis atgriežas bez dēla. Kur dēls? Esot nolēmis palikt bunkurā pie tēva brāļa Kārļa. Pārziemošot tur. Man tas nemaz nepatīk, jo viņš zin mūsu atrašanās vietu. Bet ja puika pie tēva brāļa, tad tik traki nav.

Bunkura krāsni kurinām ar bērza malku. Mazāk dūmu, vairāk siltuma, ja arī nekaltēta. Kurinām tikai naktīs.

25. janvāra vakarā inesam bunkurā jau rudenī nozāgētus bērza blūkus un sazāgējam tos īsos, kādi vajadzīgi krāsni. Blūķīši aizņem brīvo vietu uz bunkura grīdas. Tani vakarā neskaldām. Nakts vidū pēkšņi atveras bunkura lūka, dzirdam saucieni "Pavasars", uz grīdas eksplodē granāta. (Pavasars – Spolītes dēla segvārds.) Kāds no mūsējiem paspēj iedarbināt izliktās mīnas. Pēc sprādziena ārpusē tur sākas vaimanas un lamāšanās ar mātes vārdiem krievu valodā. No granātu sprādziena esam puslidz apdulluši, tomēr izsviežam vēl dažas granātas. Jūtam, ka uzbrucēji no bunkura ir atkāpušies. Viens pēc otra lienam ārā un pazūdam jaunaudzē. No netalās pļaveles birst ložmetēju kārtas. Atkāpušies čekisti ņemas ar apšaudīšanu. Izklietam kur kurais. Nav arī iepriekšējas norunas par šādu situāciju. Vēlāk uzzinām, ka bunkurā nogalināts Pēteris Damroze. Ja vakarā nebūtu zāgējuši malku, upuri droši vien būtu daudz lielāki. Granātas eksplodēja starp blūķīšiem un radija mazāk šķembu uz visām pusēm. Vairāk nevienu neievainoja.

Kritušais Damroze aizvests uz ciema padomi Abrupē, tur nosviests pagalmā iedzīvotāju iebiedēšanai, kā to parasti darīja ar kritušajiem partizāniem. Šāda mirušo apgānīšana padomju varai bija parasta lieta. Nekādas cilvēcības, nekādas jausmas par to, ka kritušais pretinieks pelna viselementārāko cieņu – pienācīgu apbedīšanu. Vēlāk uzzinājām, ka Spolītes dēls bijis legalizējies. Skaidrs, ka čekisti, zinādami, ka puika ir bijis kopā ar tēvu, prata piespiest viņu uzrādīt bunkuru.

Pa daļai apdullis no granātu eksplozijām, dodos uz mājām, kur parasti notika norunātas satikšanās. Otrā vakarā tur ierodas Spolīte, Zamurs un Lāčgalva II. Ziemas apstākļos steidzīgā kārtā izdodas "uzbūvēt" jaunu bunkuru kādā no meža biezokņiem Drustu pagasta pierobežā. Bunkura materiālus mums atved viens no saimniekiem ar zirgu, it kā meža darbos braukdams. Smagi saslimst Lāčgalva. Tuberkuloze pārgājusi uz ātro. Pēc dažām dienām tā arī aiziet mūžībā. Turpat pie bunkura arī apglabājam.

Kad sagaidīts 1946. gada pavasaris, atjaunojas kustības brīvība. Uz zinām par Čerčila runu Fultonā. Čerčils aicinot Rietumu lielvalstis cīnīties pret komunismu. Mūsu bezcerības stāvokli tas liekas kaut kas iepriecinošs – varbūt, varbūt pēc kāda laika...

Apceļojot parasto teritoriju, satiekam Zariņu, arī vieninieku Tirzīti, kurš rudenī kādu laiku bija mūsu grupā. Izrādās, viņš ziemojis mūsu kopējā bunkurā Lielmežā, kuru zināja Celinskis. Ziemā noticis uzbrukums. Atšaudoties izdevies izbēgt. Atklāts arī Kārļa Spolītes bunkurs, kuru zināja "Pavasars". Spolītis nošauts. Noskaidrojas, ka mūsu bunkura upuri ir Damroze un vēl arī Mellītis, kuru pavasarī, sniegam nokūstot, atraduši vietējie iedzīvotāji.

Uzzinu, ka 1945. gada augusta beigās apcietināts mans tēvs. Izrauts slimš no gultas un aizvests uz Cēsīm. Rajona avīzē prokurors rakstījis, neesot nodevis labību, pie mājas atrastas 9 kastes kaujas patronu, izaudzinājis nelietīgus dēlus.

Cik izdevies uzzināt, Cēsu čekā tad arī nobendēts. Atrasti arī netālu no mājas mežā noslēptie Vikersa ložmetējs, rācija, vēl citi piederumi, par kuru atrašanās vietu zināja legalizējies Lāčgalva I. Viņš bijis līdzī apcietinātājiem, pats arī ar karabīni rokās. Tā kā Lāčgalva zināja daudzus mūsu sakarniekus un mājas, kuras mūs atbalsta, ar tām sakarus drošības dēļ vajadzēja pārtraukt. Par izdarīto nodevību tanī pat pavasarī Lāčgalva tika nošauts.

Vasaras sezonu grupa iesāka piecu vīru sastāvā. Jūnijā uzņēmām sakarus ar Drustu grupu, kurā seši partizāni. Grupas komandieris Kārlis Traubergs, bijušais leģionārs.

Jūlijā ar Drustu grupas starpniecību pie mums ierodas Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) štāba pārstāvis Antons Circāns (segvārds "Vārpa") un daži štāba grupas dalībnieki. Viņa uzdevums ir atsevišķu grupu darbības koordinēšana Vidzemē un pievienošanās LNPA. "Vārpam" pa daļai jau ir izdevies apvienot Ziemeļvidzemes grupu darbību un, šķiet, galvenais – iedvest grupās sajūtu un apziņu, ka tās nav vienas, ka grupas ir un darbojas gandrīz visos pagastos visā Latvijā.

Apspriede ar "Vārpas" štāba grupu un Drustu grupas pārstāvjiem risinās veselās trīs dienas. "Vārpa" iepazīstina ar LNPA statūtiem, dibināšanas vēsturi un līdzšinējās darbības rezultātiem. Pēc vispusīgas iepazīšanas ar visiem šiem dokumentiem "Vārpas" priekšlikums pievienoties LNPA organizācijai kā slēgta vienība tiek pieņemts vienbalsīgi. Pēc attiecīgu dokumentu parakstīšanas mani ievēl par LNPA Prezidija locekli un Centrālvidzemes grupu organizētāju un darbības koordinētāju. Par mūsu grupas komandieri ievēlam Zamuru ("Launags"). Drustu grupa ir jau agrāk pievienojusies LNPA. Domājot par nākotnes iespējām, ja LNPA darbība beigsies ar Latvijas neatkarības atjaunošanu, tad paredzēts tās dalībniekiem pāriet politiskā organizācijā Tēvzemes Brīvības Savienība (TBS). TBS pamatnoteikumi un programma jau sastādīti. Sīki formulēta arī partijas programma: Ārpolitika, Iekšpolitika, Tautsaimnieciskā politika, Sociālpolitika, Izglītība.

Lai kaut cik pārvarētu objektīvas informācijas trūkumu valstī par notikumiem iekšienē un pasaulē, nonākam pie slēdziena, ka būtu ļoti lietderīgi, ja Centrālvidzemē iznāktu avīze kā LNPA Ģenerālštāba izdevums. Tā kā jau 1945. gada septembrī kopā ar brāli izdevām vienas lapas avīzi, attiecīga pieredze man jau bija. Arī attiecīgas valodu zināšanas ārzemju ziņu iegūšanai pa radio. Tāpēc piekritu uzņemties redaktora un izdevēja pienākumus.

Vēl apspriežu rezultātā izstrādājam iesniegšanai LPSR valdībai un Augstākai Padomei memorandu, kuru pa pastu ar parakstu 1946. g. 8. augustā nosūtām Kirhenšteinam, Lācim un Kalnbērziņam.

Pēc apspriedes ķeros pie informācijas laikraksta izdošanas. Izvēlamies nosaukumu "Sudrabotā Saule". 1945. gada izdevumos virsrakstā bija "Nebēdājiet, karavīri, sudrabota saule lec". Plānoju, atkarībā no ziņu daudzuma, 50 līdz 100 eksemplārus izplatīšanai pa grupām, sakarniekiem, iedzīvotājiem ar norunu: "Izlasīji – dod tālāk!"

Izņemot vietējām ziņām, manā grupā man nav palīgu. Ārzemju ziņu iegūšanai avīzes materiālam katru dienu klausos radio – ārzemju raidstacijas, kuras tad vēl latviešu valodā neraidīja. Avīzei nepieciešamām ziņām klausos BBC un Amerikas Balss (*The Voice of America*). Ļoti noder raidītāja "*Pacific Service*" ziņas un laikrakstu apskati. Labi dzirdams un ļoti skaidra angļu valoda. Sastādot ārzemju ziņu apskatus, tad arī atsaucos uz avīžu rakstiem, it kā pats šīs avīzes būtu lasījis. (Čekā tā arī domāja!) Varēja jau tā saprast, ka kāds šīs avīzes man piesūta no ārzemēm. Radioaparāts man bija pārtaisīts no VEF'a nelielā bateriju tipa. Skaļruņa daļa, kura aizņem pusi aparāta, tika nozāģēta. Tā aparāts kļuva uz pusi mazāks un viegli pārnesams. Klausīšanās notika "ar ausiņām".

Pirmo numuru izlaižu pasaulē 1. augustā. Lieku tam Nr. 3 un pavisam Nr. 16, ar atzīmi – 2. gads. Lai nedomā, ka tas ir sākuma izdevums. Pirmā numura ievadraksts "Personīgais un pārpersonīgais". "Otrais gads iet uz beigām, kamēr latviešu nacionālie partizāni cīnās par savas dzimtenes brīvību. Ja šobrīd mūsu cīņa un upuri ir ieguvuši vēsturisku jēgu, ja mūsu vienotība un morāle kļūst jo dienas stiprāka, tad tas rāda, ka mūsu ceļš ir pareizs..."

Pēc ievadraksta – par Ķīnas pilsoņu karu, par PSRS rīcību okupētajās Eiropas valstīs, Parīzes Miera konferences apskats, angļu parlamentāriešu viesošanās PSRS, feļetons "Atradies LPSR ārlietu ministrs", aicinājums iedzīvotājiem atturēties no partizānu apdzirdīšanas, ziņojums par NKVD un VDK vienību darbību Rankas, Dzērbenes, Jaunpiebalgas un Kraukļu pagastos. Nobeigmā Kārļa Ulmaņa "Kam drosme ir..." Pirmais avīzes numurs uz divām lapām, kaut gan parasti paredzēts tikai vienas lapas izdevums.

Kā norunāts ar LNPA vadību Vārpas personā, Centrālvidzemes grupu

apvienošanas nolūkā LNPA sastāvā Zamura grupas pavadībā dodos uz apkārtējiem pagastiem. Ar starpnieku palīdzību savā vasaras mītnē mūs pieņem Rankas grupa. Pēc attiecīgas informācijas par LNPA grupa iestājas organizācijā. Nododu viņiem dažus eksemplārus tikko izdotās avīzes, arī dažus eksemplārus memoranda kopiju, lai informētu iedzīvotājus par partizānu aktīvu darbību arī šādā virzienā. Rankas grupā ir 7 dalībnieki. Izmantojot Rankas grupas sakarus, nonākam pie Tirzas grupas. Viņu nometne lielā purvā. Grupā 6 partizāni. Skaidroju LNPA statūtus, un viss notiek tāpat kā Rankas grupā. Tālāk nonākam pie Dzelzavas partizāniem, vēlāk arī pie Liezeres vienības. Vēlāk Zamura grupa sastopas ar Vecpiebalgas grupu.

Tādā kārtā 1946. gada augusta beigās LNPA organizācijā iestājušās 7 Centrālvidzemes grupas, ieskaitot arī Zamura un Drustu vienības.

Pēc iestāšanās LNPA katrai grupai palika pilnīga pašnoteikšanās un rīcības brīvība "savā teritorijā". Ieguvums atsevišķām vienībām tagad bija informācijas pieeja par to, kas notiek pasaulē un mūsu zemītē. Avīzei bija liela nozīme partizānu un iedzīvotāju garīgā stiprināšanā. Sevišķi lielu ietekmi, izrādījās, bija radījis memoranda saturs.

Konspirācijas dēļ nekādi īstie uzvārdi netika lietoti, tāpat viss norunāts mutiski, bez kādiem dokumentiem. Bez informācijas grupas tagad saņēma dažādus norādījumus, instrukcijas, uzsaukumus, apkārtrakstus, domātus iedzīvotājiem un arī varasvīriem.

Jāatzīmē, ka komunistu vara bija jūtami paralizēta, pateicoties partizānu diezgan mērķtiecīgai rīcībai pretpadomju propagandas laukā. "Gudrākie" centās saprasties ar iedzīvotājiem. Aktīvie, kuri negribēja apspiest kailas varas kāri un naidīgas tieksmes, tika bez žēlastības likvidēti. Karš ir karš! Tā 1946. gadā Veļķu un Jaunpiebalgas pagastos miera un partizānu drošības dēļ bija nepieciešams "atbrīvoties" no pieciem istrebiķeļiem. Drustu grupa šinī ziņā, var teikt, pilnīgi pārvaldīja situāciju. VDK karaspēka daļas, apmēram 30 cilvēku sastāvā katra, bija lokalizētas viena Dzērbenes, otra Rankas pagasta centrā. Parasti aktivizējās tikai tad, ja bija izsauktas. Tādēļ arī partizāni viņus netraucēja. Partizānu drošībai daudz bīstamāki bija vietējie miliči un iznīcinātāji.

Pēc Centrālvidzemes grupu apvienošanas atgriezāmies savā teritorijā. Steidzos pie saviem avīzes redaktora un izdevēja pienākumiem.

"Sudrabortās Saules" 4. numura ievadraksts "Liktenkopības apziņa". "... neviena tauta nav ieguvusi brīvību un neatkarību, ja tā pati necinās, nenes upurus sevis labā... Ir jāapzinās savas tautas liktenkopība, jāslēdzas nedalāmā vienībā, lai mūsu mērķi un ideāli piepildītos."

Ievietots "Ģenerālštāba aicinājums" iedzīvotājiem: "Latvieši un latvietes! Esiet uzmanīgi, jo jums seko čekas spiegi – privātpersonas un

par partizāniem pārgērbusies milicijas darbinieki. Nepļāpājiet par partizāniem un neielaidieties sarunās ar nepazīstamām personām, kuras varētu nodot kā jūs, tā partizānus."

Beigās Centrālvidzemes štāba oficiāls ziņojums par VDK ziņotājiem. Minētas sešas personas no dažādiem pagastiem. Brīdināts no minētām personām.

Piektajā numurā (22. augusts) ievadā CV štāba ziņojums par to, ka VDK turpina iedzīvotāju apcietināšanu, no kuriem ar brutāliem paņēmieniem grib iegūt ziņas par partizāniem. "Čekas spiegu tīkls tiek paplašināts. Ziņotāju uzdevumu katrā pagastā saņēmušas vismaz 30 personas. Spiegu uzdevumus dod arī no gūsta atlaistiem latviešiem, bijušajiem leģionāriem."

Notiek otrā satikšanās ar Vārpu. Ziņojumu par grupas pievienošanos LNPA. Nododu vairākus eksemplārus nu jau izdotiem "S.S." numuriem. Tā kā pēdējā laikā pastiprinājusies politiskā vajāšana, izstrādājam un nolemjam izplatīt partizānu grupām "Norādījumi par piesardzību pret NKVD un VDK politiskās vajāšanas paņēmieniem".

I. NKVD metodes:

Lai iegūtu ziņas par partizāniem un to atbalstītājiem, NKVD lieto šādas metodes:

- 1) Dod spiegošanas uzdevumus privātpersonām, kuri novēro aizdomās turētās mājas un iedzīvotājus, noklausās sarunas par partizāniem, cenšas šādās sarunās ievilkt iedzīvotājus, izlikdamies paši par partizānu atbalstītājiem.
- 2) Dod spiegošanas uzdevumus bijušajiem partizāniem ar 1. punktā minēto saturu.
- 3) Iesūta viltus partizānus, kas staigā pa mājām un cenšas iegūt ziņas par partizāniem un viņu sakariem ar attiecīgām mājām.
- 4) Apcietina aizdomās turētos iedzīvotājus un nopratinot cenšas samulsināt: a) saņemts kāds no partizāniem, atzinies un uzdevis atbalstītājus, b) cenšas uztipt faktus, ka mājās bijuši partizāni, vai arī, ka tiem piegādāts uzturs.

II. Piesardzība:

Lai izvairītos no iekrišanas vai arī citu partizānu un iedzīvotāju nodošanas, rīkoties, kā zemāk norādīts:

- 1) Nevajadzīgi neuzticēties nevienam, arī šķietami uzticamam, un neieļaujieties sarunās par attiecīgiem tematiem. Nestāstīt nevienam, ka mājās bijuši partizāni, arī tādām, pie kura partizāni iet. Izlikties, ka nekā nezina par partizāniem, jautāt, teikt, ka nav manīti. Novērot savas mājas apkārtni naktīs, vai kāds nestaigā un nenovēro. Ja rejs suņi, mēģināt noskaidrot cēloni, parādīt.

- 2) Neuzticēties bijušiem partizāniem, jo daļa no tiem uzņēmušies spiegošanas uzdevumus un tos veic.
- 3) Sevišķi uzmanīties no viltus partizāniem, par ko vien viņi neuzdotos. Neaizmirst, ka partizāni caur privāttiedzīvotājiem savstarpēji sakarus neztur, ja vien tas nav iepriekš pieteikts.
- 4) Apcietināšanas gadījumā visu pilnīgi noliegt, ja arī tā būtu patiesība. Mājās vienmēr visiem vienoties, ko katrā gadījumā katrs teiks.

Steidzīgi pavairojam šos norādījumus tā, lai iznāktu katrai grupai desmit eksemplāru izplatīšanai arī atbalstītājiem, ja iespējams, pavairot un izplatīt tālāk. Norādījums datējas ar 1946. gada augustu. Paraksts: LNPA Ģenerālštāba Izlūkošanas daļa.

Vēlreiz kopā ar Zamura grupu dodamies uz norunāto otro satikšanos ar LNPA pievienotām vienībām informācijas apmaiņai, jauno avīžu un norādījumu nodošanai vēl pirms jaunās ziemas. Vienojamies, ka nepieciešamās akcijas veiksīm tikai paš aizsardzības nolūkos, atvairot draudus un uzbrukumus no vietējo iznīcinātāju un VDK daļu puses, ja tādas notiktu. Pašreizējā situācijā mainīt tik un tā nekā nevar, jāorientējas uz izdzīvošanas taktiku.

Pēc iestāšanās LNPA bija daudz darba. Sakari ar slēgtām vienībām, dažādi drošības pasākumi. Mans galvenais uzdevums tagad bija informācijas materiālu sagatavošana avīzei, arī dažādu instrukciju un uzsaukumu pavairošana un izplatīšana.

Citi grupas dalībnieki – tagad kā Zamura grupa, palīdzēja drošības, apgādes un sakaru nodrošināšanā. Kamēr vēl nebija sniega, turpinājām pastāvīgu pārvietošanās taktiku, uz vietas apmetoties tikai uz dažām dienām. Radioaparāts un rakstāmmašīna ar piederumiem “nāca” mums vienmēr līdz. Ceļojoša redakcija un tipogrāfija!

3. septembrī iznāk “Sauls” sestais numurs ar ievadrakstu “*Pro patria*”. Kā parasts, katrā numurā starptautisko notikumu apskats ārzemju preses un radio gaismā.

19. septembrī seko 7. numurs, sestā oktobrī astotais, kurā ievietoju Leonīda Breikša dzejoli “Lūgšana”. Līdz 1946. gada beigām vēl izdodu 9., 10., 11., 12. un beidzot 15. decembrī 13. numuru.

Pēc norunas, par kuru netiku pieminējis, ar Vārpu vēl vienojamies, ka vajadzētu izdot arī politisko avīzi sakarā ar nākotnes nodomu par politisku organizāciju “Tēvzemes Brīvības Savienība”. Arī avīzei varētu būt nosaukums “Tēvzeme un Brīvība” [“TB”]. Septembrī publicēju pirmo numuru. Ievadrakstā “Starptautiskā politika un mēs”. Tad Tēvzemes Brīvības Savienības statūti un programma. Vēl tiek sagatavoti un izdoti divi numuri – Nr.2 oktobrī, Nr. 3 jau 1947. gada janvārī.

Tā kā divas avīzes izdot ir neiespējami, nolemjam “TB” izdevumu pārtraukt, jo faktiski jau tāda partija vēl neeksistē.

Kas pamudina tādos grūtos apstākļos tik bieži izdot avīzi? Pēc avīzes ir liels pieprasījums, to gaida ar nepacietību gan partizāni, gan arī iedzīvotāji – mūsu piekritēji, kuru ir ne mazāk kā 80 % no visiem Latvijas iedzīvotājiem.

Iepriekšējo ziemu pieredze labvēlīgas pārziemošanas izredzēm prasīja pilnīgi "pazust ziemas periodā", neuzturēt sakarus ar iedzīvotājiem, arī ar citām grupām. Neviens pat aptuveni nedrīkst zināt atrašanās vietu. Visgrūtākais šīnī ziņā bija sagatavot nepamanītiem ziemas bunkuru ar visu šim periodam nepieciešamo apgādi. Izvēlējamies vietu, kuras apkārtnē mūs neviens nekad nevarēja būt manījis, vasarā tur nebijām klaiņojuši. Vietu izvēlējamies gandrīz necaurejamā bērzu un eglīšu jaunaudzē, starp diviem liela meža kvartāliem. Brīvprātīgu piekrišanu stingrai ziemas disciplīnai izteica Spolītis, Zariņš, Zamurs, Tirzītis. Ziemas mītni sagatavojām un nomaskojām dažās dienās. Jo ātrāk, jo drošāk. Tad mazāka varbūtība, ka, staigājot pa mežu, kāds to nejauši uziet vai arī pamana mežsargs. Uztura piegādi var paveikt pamazām pa naktīm. Ar kartupeļiem problēmu nav. Kartupeļu bedres ziemas kartupeļiem no dažām mājām atrodas diezgan tālu. Grūtāk ar gaļas apgādi. Maizes vietā lietojam zirņus.

Pēdējā brīdī pirms pilnīgas kustības pārtraukšanas satiekam vienu no Rankas grupas. Grupas mītne atklāta, izdarīts uzbrukums, daļa partizānu krituši. Izglābušies Limbaks un Pinka. Limbaks nolēmis kaut kur ziemot viens pats. Pinka lūdz pieņemt grupā. Pieņemam, saprotams, ar mūsu noteikumiem – ziemas laikā ne soļā. Vislielākā kļūda vasaras dzīvē bija ilga atrašanās vienā nometnē. Rosīgākas ļaužu kustības apstākļos kāds varēja atklāt un nodot. Mūsu grupa nekad šādu kļūdu nepielaida.

Laika kavēšanai ziemas bunkurā bija sagādāts patafons ar veselu komplektu skaņu plašu. Galvenā kārtā tās ir brāļu Laivinieku diezgan nerātņās dziesmas, Āres, Vizbuļa, Vētras, Saksa un Vintera kapeles. Spēlējam arī "zolīti". Stingri noteikts iekšējais režīms. Krāsns kurināšana un ēdiena gatavošana tikai naktī, labāk sakot, iestājoties tumsai. No rīta pirms gaismas ausmas. No rītausmas līdz vakara krēslai sardze bunkura ārpusē.

Bagātīgi uzsnigušais sniegs pārvērš mūsu jaunaudzi par baltu necaurejamu sienu. Caurlausties nevar būt nekādas vajadzības. Pašā ziemas vidū netālā lielā meža kvartālā sāk cirst kokus. Dienā, stāvot ārpus mītnes sardzē, var dzirdēt gan zāga šņākšanu, gan cirtēju balsis. Ieplakā soļus divdesmit no mītnes izsīkst ūdens. Vācam un kausējam sniegu ūdenim ēdiena gatavošanai. Arī priekš mazgāšanās. Mazgājamies naktī, ārpus mītnes pēc kārtas, pa vienam. Iemācāmies pilnīgi nomazgāties ar spaini silta ūdens, pavisam izgērbjoties, ar ziepēm. Tīrības ziņā grūtību nebija – insekti neieviesās. Labi, ka sniega bija tik daudz apkārt bunkuram un vispār jaunaudzē.

Turpinot sekot pa radio pasaules notikumiem, nolemju arī tagad, kad nevarēs avīzes izplatīt, tomēr sagatavot un izdot. Ar 15. janvāra datumu rodas pirmais 1947. gada "Sudrabortās Saules" numurs. Redakcijas ievadraksts "Latvijas nākotne". Tur starp citu teikts: "...Rietumu valstu deklarācijas atkārtoti pasvītro, ka jāpanāk mazo valstu neatkarība. Arī Latvijas brīvība un neatkarība ir tikai laika jautājums. Tāpēc nenolaidiet rokas, bet ar drošu ticību nākotnei cīnīties par savām dzīvottiesībām savas tautas un tēvzemes labā... Novēlam Jaunajā gadā mūsu cīnītājiem drosmi, spēku un izturību, lai, tāpat kā līdz šim, stāvētu nelokāmi par Latviju, tās zemi un tautu." Numura noslēgumā uzsaukums boikotēt 16. februāra vēlēšanas.

Februāra sākumā stiprs sniegpuenis ļāva šo avīzes numuru nodot attiecīgai izplatīšanai, pievienojot vēl papildus atsevišķus uzsaukuma eksemplārus par vēlēšanu boikotu.

Sagatavoju arī vēl vienu izdevumu "Tēvzeme un Brīvība". Tajā plašs raksts par Polijas Seima vēlēšanām, par to, ka par USA valsts sekretāru iecelts ģenerālis Maršals, pirmo reizi militāra persona.

Februāra numura ievadrakstā pieskaros jautājumam par cieņas parādīšanu kritušajiem. "Memento mori" (Piemini nāvi). "... arī mēs esam liecinieki šo zemisko ierašu izpaudumiem, jo zinām, kā komunisti rīkojas ar to latviešu nacionālo partizānu mirstīgām atliekām, kas krituši viņu rokās. Saprotams, šie kritušie varoņi tāpēc nekļūst sliktāki. Viņu varoņu slava nezudīs..."

Ceturrtā marta numurs veltīts Pulkveža Kalpaka piemiņai. "... Pieminot Pulkvedi Kalpaku viņa nāves dienā, stiprināsim savu pienākuma apziņu. Lai slavenās lapaspuses, kuras Latvijas atbrīvošanas karā ierakstījis Pulkvedis Kalpaks, māca mūs staigāt viņa varoņa ceļus!"

Pirms došanās "plašā pasaulē" 25. martā iznāk vēl viens ceturtais "Saules" numurs. Ievadrakstā Kārlis Skalbe: "... Gudrie, kas grib stāvēt malā un noskatīties, krietnie, kas grib palikt tīri un negrib darbā sasmērēt rokas, drīz redzēs, ka viņi būs aizgājuši sev un savam laikam garām, jo priekš mums nebūs vairs ne lielāka laika, ne lielāka uzdevuma par brīvo, neatkarīgo Latviju."

Un atkal pavasaris! Var sākt domāt par sakaru atjaunošanu ar grupām, sakarniekiem un atbalstītājiem. Veselības stāvoklis visiem ir apmierinošs. Visam par spīti – neslimojam, varbūt tāpēc, ka nedrīkst slimot! Varbūt arī tāpēc, ka, pastāvīgi uzturoties svaigā gaisā dabas apstākļos, organisms piemērojas.

Noskaidrojas, ka pilnīgi saglabāties ir izdevies Drustu, Liezeres un Vecpiebalgas grupām. Tirzas un Dzelzavas grupas ir vai nu pilnīgi iznīcinātas, vai arī daļai izklīdinātas. Sakarus uzņemt vairs neizdodas.

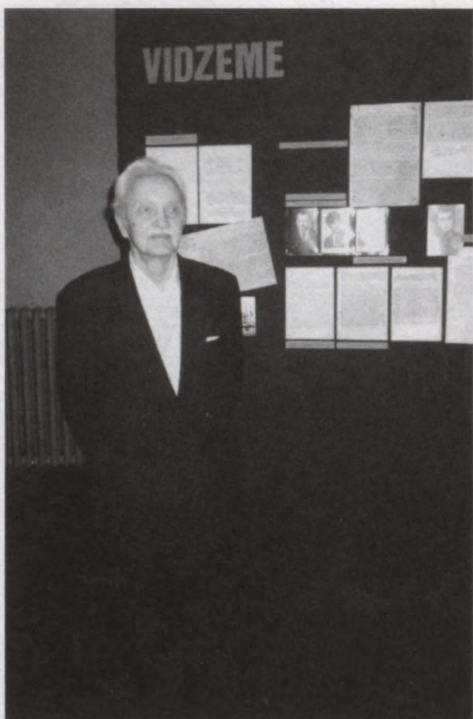
Kārlis Rusovs Rīgā, 1998. gada janvārī

Nolemjam sadalīties. Palieku kopā ar Zariņu (Briesmīgo). Mans galvenais uzdevums – ziņu piegāde par notikumiem, avīzes izdošana, grupu darbības koordinēšana. Otrā grupā tagad Zamurs, Spolītis, Tirzītis un Pinka. Viņi uztur pastāvīgus sakarus ar Drustu, Liezeres un Vecpiebalgas grupām. Liezeres grupā ir viens poļu tautības ar segvārdu "Pans". Tagad satiekamies tikai noteiktā laikā, apvienojamies tikai kopējām akcijām, ja šādas akcijas esam spiesti veikt savas drošības dēļ. Vietām iznīcinātāju grupu dalībnieki kļūst nekaunīgāki, reizēm sāk mīt mums uz papēžiem. Vasarā dažādās sadursmēs tiek likvidēti kādi vienpadsmit aktīvākie, skaitot visus apkārtējos pagastus.

Vasaras sezonā no aprīļa līdz oktobrim katru mēnesi regulāri iznāk viens "Saules" numurs, jūlijā un augustā pat divi. Piektajā numurā iet runa par "dzīves skolu". "...dzīves skola lai māca nezaudēt ticību taisnības uzvarai un drosmi uzdevumu veikšanai, kamēr vien mūsu skats spēj saredzēt zvaigžņu mirdzumu Latvijas nakts zilajās debesīs."

Sestā numura ievadraksts aicina ziedot savas labākās domas un spēkus par Latvijas svēto mantojumu latviešu tautai.

Septītā numurā (1947.4.06.) ievietots ar Ģenerālštāba parakstu 1944. gada augusta PP štāba uzsaukums "Latviešu tautas likteņcīņai", – "ar Latviju dzīvot, ar Latviju mirt!"

Kārlis Rusovs Kara muzejā
1999. gada augustā

1947. gada 22. jūnija numura ievadrakstā "Savas zemes dēļ" citēti Aīdas Niedras vārdi: "Savas zemes dēļ pacietiet daudz, jo ziniet, tas būs jūsu zemes dēļ."

12. jūlija numurā hamletiskais jautājums: "Būt vai nebūt?" Minēti filosofa Kanta vārdi: "Ja jau nav vairs runa par tiesībām, bet tikai par varu, tad arī tauta varētu pamēģināt savu varu un padarīt nedrošu katru satversmi." Jūlijā norunātā satikšanās reizē ar Ģenerālštāba pārstāvjiem un Drustu grupu pienāk bēdīga vēsts. LNPA pārstāvis Leja pastāsta: Dodoties uz šejieni, 7. jūlija agrā rītā iegriezušies Gatartas pagasta "Kaimiņos". Ļoti laipni uzņēmti, pacienāti ar brokastīm. Ielūgti uz vakariņām, krēslai iestājoties. Noticējuši šai laipnībai, vakarā tuvojušies mājai. Pagalmā uz viņiem atklāta uguns, kritis Vārpa. Nelietīga nodevība! No rīta pēc puišu aiziešanas dienā paziņots par viņu atgriešanos vakarā. To izdarījusi saimnieces māsa, skolotāja, ar velosipēdu aizbraukusi uz Gatartas izpildkomiteju un "izkratījusi sirdi".

Pēc kopējas vispusīgas apspriedes nolemjam vainīgos sodīt. Vienā no pēdējām jūlija dienām N. grupa ierodas "Kaimiņos" un izrēķinājas ar

mājas saimnieku, viņa sievu un tās māsu. Bērnu aizved un nodod kaimiņu mājās.

Pēc šī notikuma plaši izplatām paziņojumu par notikušo un reizē brīdinājumu, ka līdzīgas nodevības gadījumā tāds pats liktenis gaida katru nodevēju.

Ceturtā augusta numurā Nr. 10 (36) ievadraksts "Kangara ēna".
"...Šodiena atkal parāda cilvēka ļauno dabu. Kangara ēna rēgojas mums pretī visā savā necilvēcībā, uzspiežot nodevības zīmogu mūsu laikmetam... Mūsu mērķis – latviešu nākošo paaudžu brīvība un Latvijas neatkarība. Tas dod spēku mūsu cīnītājiem, drosmi uzvarēt nodevēja garu mūsu tautā..."

Sēru ziņojums: "Lepnās sērās pieminam jūlijā kritušos cīņas draugus, kas savu uzdevumu uzticīgi veikuši līdz galam, upurējami savas dzīvības Latvijas brīvībai un nākotnei. Lai kritušo varoņu slava dzīvo mūžīgi latviešu tautas piemiņā.

Mans zelts ir mana tauta,
mans gods ir viņas gods.

LNPA Ģenerālštābs,
Sudrabortās Saules redakcija".

Apspriedē ar LNPA Prezidija locekli Leju (tagad Vārpas vietnieku) un grupu vadītājiem nolēmjam, ka jāpastiprina organizatoriskā un politiskā aktivitāte atbalstītāju un iedzīvotāju vidū, publicējot uzsaukumus, brīdinājumus, paziņojumus, apkārtrakstus un pavēles par dažādiem sasāpējušiem jautājumiem. Bez tam nepieciešami daži lietderīgi padomi un instrukcijas vienībām tālākai darbībai. Atklājas plašs darba apjoms minēto materiālu sagatavošanā un pavairošanā.

1947. gada martā, vēl atrodoties ziemas bunkurā, top instrukcija ar LNPA Ģenerālštāba Izlūkošanas daļas zīmogu "Instrukcija par spiegu nopratināšanu". Pavasarī nogādāta visām vēl eksistējošām grupām, ar kurām ir sakari – tiešie vai ar starpniekiem.

Jūlijā ir gatavs apkārtraksts "Visiem LPSR milicijas darbiniekiem", daļēji izplatīts caur iedzīvotājiem, daļēji pa pastu konkrētām personām milicijas dienestā.

Jūnijā sagatavoti un izplatīti divi uzsaukumi "Latvieši un latvietes!"
"... Aicinām visus latviešus apvienoties cīņā pret okupācijas varu, par brīvu, neatkarīgu nacionāldemokrātisku Latviju!

Tēvzemes Brīvības Savienība"

1947. gada vasaras periodā izdoti apkārtraksti: milicijas darbiniekiem, spiegiem, ziņotājiem, lauksaimniekiem, pienotavu vadītājiem, medību biedrību priekšniekiem.

1947. gada 6. augusta LNPA Prezidija pavēle Nr. 39-Org.

Visiem LNPA Prezidija pārstāvjiem, apgabalu, sektoru un vienību priekšniekiem.

Sakarā ar Prezidija pārstāvja draugt.⁷ "Vārpas" varoņa nāvi š.g. 7. jūlijā visiem LNPA darbiniekiem turpmākā darbībā ievērot šādus norādījumus:

- 1) LNPA mērķi un darbība stingri vadās no LNPA reglamenta pamatiem arī turpmāk, un par šo noteikumu apzinīgu un uzticīgu izpildīšanu atbildīgs katrs Apvienības partizāns Latvijas brīvības un latviešu tautas laimīgas nākotnes mērķa piepildīšanai sekmēšanā.
- 2) Tālākos vadošos norādījumus un attiecīgo visāda veida informāciju turpmāk saņemsiet no Centrālvidzemes apgabala Prezidija pārstāvja.
- 3) 2. punktā minētais neizslēdz atsevišķu sektoru personīgo iniciatīvu un pasākumus, kas saskan ar LNPA mērķiem un garu.
- 4) Turpmākos vispārējā dienesta, sakaru un pasta apmaiņas jautājumus uz austrumiem no CV apgabala vadošā centra uzdots kārtot Prezidija pārstāvim Veldrem, kurš pilnvarots informēt un veikt visus Apvienības saskaņotos uzdevumus ar apgabalu un sektoru vadību Prezidija pārstāvja draugt. "Vārpas" darbības joslā.
- 5) LNPA Org. un Mob. un Operdaļas instrukcijas par aizsardzības vienību dibināšanu un rīcību ar arestētiem kara gadījumā saistošas visām LNPA daļām.
- 6) Sektoros atjaunot vai no jauna iekārtot radio uztveršanas ierīces, sekojot starptautiskiem notikumiem, kā arī turpināt apgabalu laikrakstu un propagandas materiālu izdošanu.
- 7) Vienībās noturēt vakarjundu kritušā draugt. "Vārpas" piemiņai, nodziedot "Svēts mantojums" un godinot viņa varoņa piemiņu ar vienas minūtes klusuma brīdi.

Zīmogs
LNPA CV štābs

(Draugt. Rāva)
LNPA Prezidija pārstāvis
Centrālvidzemes apgabālā

Ar 1947. g. 6. augusta pavēli Nr. 39-org. LNPA vadošā darbība pāriet Centrālvidzemes apgabala Prezidija pārstāvja rokās. Dokumenta oriģināls tiek nodots Prezidija loceklim Veldrem tālākai paziņošanai Veldrem zināmām vienībām.

Pirms ziemas perioda sākšanās tiek izstrādāta instrukcija par sagatavošanos ziemas periodam.

Kādā rītā, ejot abiem ar Zariņu pa Zosena lielceļu, pretī nāk ar ordeņiem apkāries padomju armijas virsnieks. Mēs, apkārušies ar automātiem, ejam viņam mierīgi pretī. Satiekoties jautā: "Vi istrebiķeļi?" "Da,

⁷ Tā tekstā. – *Sastād.*

da", atbildam. Tā arī mierīgi izšķiramies. Viņš acīmredzot iet uz rīta vilcienu. Interesanti, vai viņš tiešām domāja, ka mēs esam istrebiķeļi. Varēja jau būt, jo pēc viņa domām varbūt likās neticami, ka 1947. gada vasarā pilnā rīta gaismā atklāti pa lielceļu soļo meža brāļi. Bet ko gan viņš varēja iesākt, ja būtu pārliecināts, kas mēs īsti esam?!

Grūti bija iedomāties, ka tas, kas notiek mūsu zemītē, var atrast kaut mazāko attaisnojumu. Iet bojā cilvēki, kuri ar savu darbu, mīlot savu dzimteni, centušies saglabāt savu tautu. Ja valdītu taisnība pasaulē, ja būtu Dieva griba, ja viņš ir, kurai pašaujas ticīgie, kā gan šī Visvarenā griba var pieļaut tik daudz netaisnības un noziedzības? Vai tiešām Dievs neredz mūsu tautas traģisko likteni, neskaitāmos godīgu cilvēku upurus? Vai velna vara ir nēmusi virsroku?

Šādu sāpīgu pārdomu pārņemtam, manas domas pārvēršas lūgšanā:

Pret debesīm es lūgdams ceļu rokas:
Dievs, atņem latvju tautai jūga mokas,
Lai tās kā ledus Tavā saulē kūst,
Un sāpju asaras no vaigiem žūst.

Dievs, latvju tautas likteņceļā baigā,
Lai sedz mūs Tava mīlestība maigā.
Liec patiesību atkal godā celt,
Liec Latvijai kā kviešu druvas zelt.

Bet, ja Tavs prāts mūs iznīcībai lēmis,
Ja savu svētību Tu latvjiem nēmis,
Tad neļauj tautai glēvi nāvē dzist,
Kā seniem zemgaļiem liec cīņā krist!

Bezcerību lūgšana, kad nav vairs pie kā ķerties, kaut kam ticēt.

1947. gada vasara iet uz beigām. Turpinām dzīvot sadalījušies. Mēs ar Zariņu – "Informācijas birojs", Zamura grupa veic sakarus ar citām grupām. Vēl atsevišķi kaut kur dzīvo Pēteris Bite ar brāli Arturu un dēlu Kārlī. Arī šad tad satiekamies. Drustu grupa Trauberga vadībā ir visaktīvākā dažādu "operāciju" ziņā.

Visus šos gadus mums pastāvīgi palīdz jau pieminētā Herta Kaimiņa (Hermīne) un Ida Ducena (Sarmīte). Apgādā ar vietējām ziņām, organizē sakarus, nosūta vēstules, organizē tipogrāfijas materiālu piegādi. Šo sieviešu gaišais prāts un patriotisms neļāva viņām vienaldzīgi noskatīties, kas notiek ar mūsu tautu. Viņu vēlākais ciešanu ceļš tāpat aizmirsts, kā visa mūsu latviešu nacionālo partizānu kustība. Par to jāpateicas nemitīgai komunistu propagandai pret partizāniem (viņu valodā "bandītiem") visus šos nodzīvotos 60 gadus. Ar šīs propagandas palīdzību iedzina dzīvnieciskas bailes pat no meža brāļu pieminēšanas.

Ar citiem Latvijas apgabaliem sakaru nebija. Nebija ziņu, cik plaša un organizēta ir nacionālās pagrīdes kustība. Nebija arī ziņu par emigrantu darbību ārzemēs. Par viņu aktivitāti tanī laikā pa radio pārraidīts nekas netika.

Turpinās laikraksta izdošana un izplatīšana. 18. septembrī 12.(38.) numurs ar ievadrakstu "Cīņa par brīvību". "... Katra apzinīga cilvēka mērķis ir dzīvot brīvu, taisnības un tiesību pamatotu dzīvi. Šobrīd liktenis no mums prasa šādu dzīvi izkarot..."

"... Atcerēsimies 1919. gada jūnija dienas, kad Cēsu skolnieku rotas zēni kala Latvijas brīvību kaujas laukā..."

Pēdējā rudens numurā (Nr. 14.(40)) par Latvijas vēsturisko novembri. "1918. un 1919. gada novembris Latvijas vēsturē rakstīts ar latviešu tautas asinīm un apvīts ar nedzēšamu slavu. ... Nolieksim galvas dziļā godbijībā un klusās pārdomās Lāčplēša dienā 11. novembrī un 18. novembrī, pieņemot visus karavīrus un valsts darbiniekus, kas sadeguši par savu tautu un tēvzemi... Lai Latvijas vēsturiskais novembris māca mūs staigāt to pašu goda un slavas pilno brīvības cīnītāju ceļu, kura gala mērķis deva mums Brīvo Latviju."

Pienācis jau ceturtais rudens pēc kārtas. Jāsāk atkal domāt par visgrūtāko un nepatīkamāko – par pārziemošanu. Pēdējā rudens sanāksmē ar visām vēl eksistējošām grupām nolemjam pārtraukt sakarus līdz pavasarim. Katra grupa izvēlas sev teritoriju ar noteikumu, ka citas grupas šeit neveiks nekādus pasākumus, lai nekaitētu teritorijas "saimnieka" drošībai. Konkrēta pārziemošanas vieta tiek atstāta tikai un vienīgi šīs konkrētās grupas ziņā. Šoreiz ziņot nolemju kopā ar Zariņu atsevišķā ziemas mītnē, ko izvēlēsimies un ierīkosim patstāvīgi. Zamura grupa ziemo citā vietā arī patstāvīgi.

Dažās nedēļās ierīkojamies un apgādājam jauno ziemas mītni. Radio un rakstāmmašīna ir tie priekšmeti, ar kuru palīdzību var īsināt garo ziemas cēlienu.

6. marta naktī, sēdot bunkurā pie trūcīgas sveces gaismas un atceļoties latviešu tautai dārgo pulkveža Oskara Kalpaka vārdu, uzrakstu rindas:

Pulkveža Kalpaka piemiņai

Atmiņu grāmatas lappusi pirmo
Sirdīs lai atveram sestajā martā,
Pulkveža Kalpaka dzīvība dārgā
Cīņā kad sadega, kaujūguns skārta.

Domu svētceļā piemiņas vietās
Vaiņagus noliksīm Meirānos, Skrundā;

Svētību Latvijai Pulkveža vārdā
Debesīm lūgšimies svinīgā jundā.

Gadu no gada sestajā martā,
Kalpaka varoņa slava kad mirdz,
Ziedoties tēvzemei dzelžainā gribā
Latvieti aicina Pulkveža sirds.

Kaut gan labi zināms, ka līdz pavasarim laikrakstu izplatīt nevarēs, tomēr ziemā izdotie numuri noder informācijai par ziemas notikumiem pasaulē.

Pēdējais (15.) 1947. gada numurs veltīts Ziemassvētkiem. "... Ziemassvētku gaismā smelsimies garastiprumu un izturību, lai drošiem soļiem spētu iet pretim nezināmajam liktenim. Paņemsim kā ceļa maizi no Ziemassvētkiem līdz ticību, ka "nekas nav pazaudēts, ko liktens dragāj's, vēl mirdzums dievišķais nav zvaigznēs dzēsts".

Pirmais jaunā 1948. gada izdevums datējas ar 10. janvāri. Ievadraksts "Jauno gadu iesākot". "... izturēsim līdz galam un paliksim uzticīgi Latvijai".

Otro 1948. gada numuru gatavoju jau ar drīzu varbūtību tā izplatīšanai. Ievadraksts "Asinsliecinieki", tad pulkvedim Kalpakam veltītais dzejolis, plašs apraksts, ka sākusies Komintera⁸ ofensīva.

Trešā numurā 25. martā svarīgākais saturā "Prezidenta Trūmena vēstījuma kongresam 17. martā" atreferējums (saīsināts).

Pagājusi vēl viena ziema. Ar veselu paku ziemas avīžu numuriem "apkrāvēs", kopā ar Zariņu dodamies atjaunot sakarus ar cīņu biedriem un atbalstītājiem. Laimīgi pārziemojušas Drustu, Zamura un Liezeres grupas. Sakarniece Hermīne stāsta, ka bijusi Rīgā. Satikusi no studiju laikiem labi pazīstamo Lamberti. Ticis skarts sarunās jautājums par sakariem ar pretpadomju pagrīdi Rīgā, arī citur Latvijā. Hermīne likusi saprast, ka arī viņai ir kaut kādi sakari... Radusies ideja, ka vajadzētu organizēt sakarus zināmu grupu starpā. Bez aprunāšanās ar mums Hermīne konkrēti nav atbildējusi. Pēc šāda ziņojuma sanāksmē nolemjam – ja Rīgā ir pagrīdes organizācija (joti ticami!) un tā vēlas sazināties ar Centrālvidzemes partizāniem, lai atsūta pārstāvi pie Hermīnes. Esam ar mieru satikties tikai vietējos, mūsu apstākļos. Sazinoties ar Lamberti, Hermīne nāca klajā ar tādu priekšlikumu. Satikšanās bija norunāta noteiktā datumā Hermīnes mājās. Tā notika vēlu vakarā, kad bija jau tumšs. Neviens arī nezināja, kad un no kurienes ieradīsimes. No Rīgas bija atbraukusi tikai Lamberte. Tas esot pārbaudes brauciens. Rīgas pārstāvis nebijis drošs, vai tikai nav provokācija. Tagad norunājām, ka delegāts no Rīgas ieradīsies noteiktā

⁸ Tā tekstā. – *Sastād.*

laikā. Delegātu pieņems Hermīne noteiktā vietā uz ceļa no Drustu dzelzceļa stacijas. Ar Hermīni savukārt vienojāmieš, ka viņa ciemiņu atvedīs pie mūsu otras sakarnieces Sarmītes. Sarmīte zinās, kā var viesi savest kopā ar mums. Otru satikšanos Hermīnes mājās kategoriski noraidījām.

Drustu grupa bija pārsteigta un ielenkta kādā šķūnītī. Apšaudē krituši kādi divi dalībnieki. Traubergam un Ķerselim izdevies izrauties no aplenkuma. Traubergam cauršauta roka. Vienojāmieš, ka sakaru uzņemšanā ar Rīgas viesi piedalīsimies trijpat, kopā ar Traubergu un Ķerseli. Dienas laikā Sarmītes mājā.

Ierodas Rīgas pagrīdes pārstāvis. Iepazīstāmieš (saprotams, ar segvārdiem). Maza auguma, vājš, ar brillēm. Ļoti līdzīgs cilvēkam no pagrīdes pilsētas apstākļos, bez svaiga gaisa un kustības brīvības. Segvārds "Džentlmens". Spriežam, ka pagaidām aktīvas darbības nav vēlamas, galvenais ir izdzīvošana, sevis saglabāšana. Nākošo satikšanos norunājam Launkalnes pagastā, netālu no Vidzemes šosejas, bez noteiktas vietas. Viņš nāks pa ceļu no šosejas uz Drustiem, mēs kaut kur iziesim pretī. Tieši, kurā vietā, tā ir mūsu darīšana. Pūsis izliekas pietiekoši piesardzīgs. Rodas pārlicība, ka viņam var uzticēties.

Norunātā vietā lielceļa malā krūmos abi ar Traubergu gaidām Džentlmeņa parādīšanos. Diezgan ilgi novērojam, kā viņš enerģiski soļo un tuvinās. Ja būtu kaut mazākās aizdomas, ka viņš čekists, te nu bija izdevība mierīgi "nokniebt". Ne man, ne Traubergam, kurš piedalījās gandrīz visās satikšanās reizēs, ne mazāko aizdomu nebija. Satiekamies. Nododu viņam kārtējos "Saules" numurus Rīgai, lai gan pa citiem kanāliem tas jau sen tiek darīts.

Starptautiskais stāvoklis ir diezgan nestabils. Arvien vairāk pretrunu lielvalstu ārpolitikā. Starp Rietumiem un PSRS sācies tā sauktais "Aukstais karš".

Katram gadījumam izdodu instrukciju par "Aizsardzības vienību organizēšanu pagastos kara gadījumā". Aizsardzības vienību organizētāji un instruktori saņem speciālus "Norādījumus", kā šo organizāciju veikt. Otra instrukcija par "aizsardzības vienību darbību pagastos kara gadījumā". Trešā – par rīcību kara gadījumā ar gūstā saņemtiem un arestētiem.

23. aprīlī publicējam ceturto Saules numuru. Ievadrakstā "Brīvie vīri". "...Neļausim austrumu nezvēram veikt postošo darbu mūsu dzimtenē. Tad atkal redzēsīm Latviju skaistu un ziedošu." Tālāk raksts "PSRS provokācijas Berlīnē. Numura beigās – "Jau četrus gadus..."

Jau četrus gadus likteņdzirnās malti,
Jau četras ziemas nāves vaiņags vīts, –
Mēs nedrebam, kaut austrumvēji salti,
mūs vada latvju pašlepnums un spīts.

Jau četras ziemas roku dzelži kalti,
jau četrus gadus vergu cilpas sien, –
Mēs tomēr spējam galvas pacelt stalti
un sargāt savu brīvību arvien.

Jau četrus gadus viltus čūska lodā
un tiko mūsu drosmi indēt, dzelt, –
bet naidis un nodevība, ko tie godā,
liek cīņas karogu vēl augstāk celt.

Kaut četrus gadus likteņdzirnās malti,
un četras ziemas nāves vainags vīts,
kaut matos mirdz jau pavedieni balti,
mēs negursim, – jo tālē blāzmo rīts.

Sakopju visas savas šinīs gados uzrakstītās domu rindas vienā izdevumā ar nosaukumu "Brīvības sardzē", partizāna dziesmas, 1947./48. gads, "Sudraba Saules" izdevums. Pieci eksemplāri aiziet tautā.

15. maija numurā "Saule" aicinājums "Ticēt taisnības uzvarai". 6. jūnija laikraksta 6. (47.) numurs, sakarā ar notikumiem, kas skar tieši Baltijas valstis, publicēts raksts "Trauksmes brīdī". "... Notikumi Lietuvā ievadījuši to pasākumu sēriju, kādi paredzēti visās Baltijas valstīs. Atkārtojas 1941. gada 14. jūnijs... Maija beigās Lietuvā notikušas iedzīvotāju izsūtīšanas. Pēc aptuvenām ziņām, izsūtīto skaits sasniedz 20 000. Daļa apdraudēto pievienojusies partizāniem, kuru aktivitāte jūtami pieaugusi. Latvieši, esiet modri šinī liktenīgajā stundā!"

Turpmākās satikšanās ar Džentlmeni notiek vairākās atbalstītāju mājās. Pakāpeniski viņš uzzin diezgan daudzus mūsu atbalstītājus, viņu mājas, manu dokumentu slēptuvi, kur atrodas visi mūsu līdzšinējās darbības dokumenti, "Sudrabotās Saules" pirmeksemplāri, dienasgrāmatas konspekts ar nosaukumu "Naida negaisā", pēc kura, ja viss beigtos laimīgi, cerēju uzrakstīt atmiņas par visu, kas noticis, sākot ar 1940. gadu.

Vienā no satikšanās reizēm ar iepriekšēju mūsu piekrišanu ierodas vēl viens pārstāvis, dēvēdamies par pulkvedi. Pēc izskata spriežot, varētu būt bijušās Latvijas armijas virsnieks, jau gados, ar pietūkušu seju, liekas pamatīgi nodzēries. Ziņo, ka Rīgā neesot pēdējā laikā iespējams strādāt ar rāciju sakariem ar Zviedriju. Varbūt vasaras laikā mēs varētu uzņemties šādu uzdevumu? Pieņemt radistu savā grupā un tādā kārtā, mainot raidīšanas vietas, drošāk darboties. Atbildam, ka padomāsim līdz nākošai satikšanās reizei.

Džentlmens, nu jau gluži savs cilvēks, bieži ierodas negaidīts, viņam pakāpeniski bez mūsu sakarniecēm Hermīnes un Sarmītes kļūst zināmi citi sakarnieki Drustu grupā. Tie bija kāda skolotāja Launkalnes pagastā,

Daina Ķūle, Laima Pētersone. Reiz Džentlmens bija ieradies pie Pētersones, sameklējis Traubergu, iemesls – lai aizņemtos naudu!

Kārtējā satikšanās reizē, kad mēs ar Traubergu atrodamies Sarmītes mājās, Džentlmens ierodas ļoti enerģisks un uzbudināts, tur rokā pēdējo laikraksta "Pravda" numuru. Tur trekniem burtiem nodrukāts KPSS⁹ Politbiroja paziņojums par konfliktu ar Dienvidslāvijas diktatoru Tito. Protams, mums gribējās cerēt, ka tas var izraisīt vispārēju konfliktu Eiropā.

Runa ir atkal par rāciju. Rīgā ar to strādāt nevarot, sakari ar Zviedriju esot tādēļ pārtrūkuši. Lūdz, lai mēs pieņemam radistu pie sevis. Piekritam. Sīki aprunājam plānu, kā pārvietošanu realizēt. Norunājam, ka rāciju un radistu vedīs kravas mašīnā. Vidzemes šosejas 135. kilometrā to sagaidīs Traubergs un Ķerselis. Pārgājienā nogādās Lielmežā pie Skanuliem, kur sagaidīs Zamura grupa. Iespējams, ieradīsies arī Džentlmens. Satikšanās vieta tiek sīki apskatīta uz topogrāfiskās kartes. Džentlmens grib zināt visu apkārtējo situāciju. Mums liekas – ļoti piesardzīgs, varbūt pat bailīgs! Ceļi uz noteikto vietu tiek sīki atzīmēti uz kartes. Zamura grupas tālākais uzdevums būs rācijas drošības un radista apgādes nodrošināšana.

Džentlmens izsaka man priekšlikumu no Rīgas vadības puses, lai notiktu mana tikšanās ar jau pazīstamo pulkvedi. To varot noorganizēt Līgatnē, nomaļā mājā, 1. jūlija dienā. Esot daudz kas svarīgs pārrunājams par turpmāko darbību.

Viss tas liekas ļoti ticami un normāli. Lai nebūtu kājām jāmēro ceļš uz Līgatni, varot kaut kur tuvāk atsūtīt kravas mašīnu. Braukšanas riska neesot. Kravas mašīna aizdomu neradot. Norunājam, ka gaidīšu mašīnu uz Drustu – Raunas lielceļa noteiktā kilometrā.

Pirms došanās uz Līgatni izdodu "Saules" 7. numuru, kurš, kā sekojošie notikumi rādīs, bija pēdējais mana redaktora un izdevēja darbības laikā. Uzrakstu ievadrakstu "Viru pienākums", tad rakstu par Berlīnes blokādi, vēl, sakarā ar Tito, Kardeļa un Rankoviča "nodevību" – "Caurums PSRS tankā".

1. jūlijā dodos uz norunāto vietu. Parādās kravas mašīna. Kravas kastē sēž Džentlmens. Izņemot benzīna mucu, citas kravas nav. Kabīnē tikai šoferis. Izbraucam uz Vidzemes šosejas un ātrā tempā tuvojamies Līgatnei. Nenobraucot līdz centram, mašīna iegriežas alejā. Soļus piecdesmit tālāk ir vientuļa māja. Mašīna apstājas. Izkāpjam. Sagaida divi vīrieši privātā. Sasveicinājamies un mierīgi ejam uz mājas pusi. Man nav ne mazāko aizdomu. Tad pēkšņi atjēdzos guļus uz zemes, manas rokas abās pusēs tur abi vīrieši. Džentlmens stāv un tēmē manī ar naganu. Rokas saslēdz dzelžos, izvelk no kabatas manu parabellumu, ieceļ mašīnā, ap-

⁹ Tā tekstā. Domāts: PSKP. – *Sastād.*

sedz ar brezentu un braucam tālāk. Pirms iecelšanas mašīnā paspēju ievērot, ka no visām pusēm no slēptuvēm izlien ar mašīnpistolēm apbruņoti sarkanarmieši. Ielenkts ir bijis viss rajons, laikam gadījumam, ja man tomēr kaut kā izdotos tikt vaļā no šiem trim un bēgt.

Sirds apvidū sajūtu skarbu sāpi. Noticis tas, par ko nekad domās nepielaidu varbūtību – dzīvam krist čekas rokās. Kāda nejēdzīga likteņa ironija. Ienāk prātā, kas gaida Traubergu un Ķerseli, arī vēlāk varbūt Zamura grupu, sagaidot rāciju. Kaut nu viņi intuitīvi justu briesmas.

Kaut kur pie Siguldas mani pārsēdina vieglā mašīnā tāpat ar saslēgtām rokām, abās pusēs sēd pa čekistam. Mašīna traucas uz Rīgu.

Drīz esam Rīgā. Braucam pa Brīvības ielu. Iegriežamies Stabu ielā. Atveras lieli dzelzs vārti, mašīna ie brauc pagalmā, vārti ar lielu troksni aizveras.

Ardievu, brīvība, sapņi un cerības par Latvijas neatkarību un manu daļu brīvības izkarošanā.

Sākas Golgātas ceļš. Bet tā jau ir cita "opera"...

Post scriptum: 37 gadi aiz polārā loka Vorkutā. LPSR 1957. gada 5. oktobra dekrēts tādiem kā man liedz atgriezties Latvijā uz pastāvīgu dzīvi. To panāku tikai 1987. gadā un tad arī – ne tuvāk kā 100 kilometrus no Rīgas! Kad 1949. gadā sodīja, augstākais soda mērs bija atcelts.

Nr. 35. Latvijas Nacionālo partizānu nelegālajā presē: "Tēvzeme un Brīvība" (1946–1947) un "Sudrabotā Saule" (1946–1948) publicētie Kārļa Rusova "Salnas" apcerējumi, dokumenti un dzejoļi

Avots: Kārļa Rusova "Salnas" "Publicēto izdevumu saraksts ar īsu saturu" uz 2 lappusēm. Nodots sastādītāja rīcībā 2000. gada 15. decembrī. Mašīnraksts.

* * *

Publicēto izdevumu saraksts ar īsu saturu

"Tēvzeme un Brīvība" Nr. 1. 1946. septembris:

Ievadraksts "Starptautiskā politika un mēs".

Tēvzemes Brīvības Savienības statūti (programma).

"Tēvzeme un Brīvība" Nr. 2. 1946. oktobris:

Ievadraksts "Rietumu ārpolitika".

"Boļševistiskais hameleons" (sakarā ar Staļina interviju "Sunday Times" korespondentam).

Piezīmes par notikumiem Padomju Savienībā.
"Tēvzeme un Brīvība" Nr. 3 1947. janvāris/februāris:
Polijas jautājums. Padomju Savienības intervence.

Tā kā izdot divus laikrakstus tehniski nav iespējams, turpmāk pārtraucam "TB" izdošanu, koncentrējoties uz "Sudraboto Sauli" kā LNPA Centrālvidzemes štāba izdevumu, "TB" domāts kā nākošās partijas informācijas izdevums.

"Sudrabotā Saule" Nr. 3 (16) 1946. g. 1. augustā, 2. gads:

Ievadraksts "Personīgais un pārpersonīgais".

Starptautisko notikumu apskats, "Angļu viedoklis", feļetons.

LNPA Ģenerālštāba aicinājums iedzīvotājiem, ziņojums.

"Sudrabotā Saule" Nr. 4. 1946. 12. augustā:

"Likteņkopības apziņa", Ārzemju notikumu apskats.

"Sudrabotā Saule" Nr. 5. 1946. 22. augustā:

LNPA CV štāba ziņojums iedzīvotājiem par čekas teroru. Ārzemju notikumu apskats.

"Sudrabotā Saule" Nr. 6. 1946. 3. septembrī:

"Pro patria", Starptaut[tiskie] notikumi ārzemju preses un radio gaismā.

"Sudrabotā Saule" Nr. 7. 1946. 19. septembrī:

"Cik ilgi...?", Ārzemju notikumi, Dzejolis "Nākotnei".

"Sudrabotā Saule" Nr. 8. 1946. 6. oktobrī:

Leonīda Breikša "Lūgšana", starptautiskais apskats.

"Sudrabotā Saule" Nr. 9. 1946. 21. oktobrī:

"Tautas mīlestība", Parīzes miera konference, starptaut[iskais] apskats.

"Sudrabotā Saule" Nr. 10. 1946. g. 25. oktobrī:

Ārpolitikas debates Anglijas apakšnamā 22. un 23. oktobrī. UNO [ANO] Ģenerālasamblejas atklāšana Ņujorkā 24.10., notikumi ārzmēs.

"Sudrabotā Saule" Nr. 11. 1946. 11. novembrī:

"18. novembrī". UNO [ANO] Ģenerālasamblejā. Pasaules notikumu apskats.

"Sudrabotā Saule" Nr. 12. 1946. 24. novembrī:

"Atbildīgais cilvēks". Starptaut[iskais] apskats.

"Sudrabotā Saule" Nr. 13. 1946. 15. decembrī:

"Ziemassvētkos". Starptaut[iskais] apskats. LNPA ģenerālštāba uzsaukums iedzīvotājiem neiet uz [LPSR] Augstākās Padomes vēlēšanām 1947.16.02.

"Sudrabotā Saule" Nr. 1 (27) 1947. g. 15. janvārī:

- "Latvijas nākotne". Starptaut[iskās] tēmas, Ziņas no ārzemēm. Uzsaucums "Boikotējiet 16. februāra vēlēšanas!"
- "Sudrabotā Saule" Nr. 2. 1947. 8. februārī:
 "Memento mori". Starptaut[iskais] apskats. Ārzemju ziņu hronika.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 3. 1947. 4. martā:
 "Pulkveža Kalpaka piemiņai". Starptaut[isko] notikumu apskats.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 4. 1947. 25. martā:
 "K. Skalbes "domu grauds"". USA [ASV] prezidenta Trumena runa kongresā. Pagrieziena starpt[autiskajā] politikā. Ziņas īsumā.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 5. 1947. 10. aprīlī:
 "Dzīves skola". Nāves punkts Maskavas konferencē. Ziņas.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 6. 1947. 15. maijā:
 "Iedegsim brīvības liesmu". "Balkāni – pulvera muca". Starpt[autiskais] stāvoklis pēc Maskavas konferences.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 7. 1947. 4. jūnijā:
 "Latviešu tautas liktenīcīņai". Starpt[autiskais] apskats, ziņas īsumā.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 8. 1947. 22. jūnijā:
 "Savas zemes dēļ". Eiropas likteņa krustceļos. Dzejolis "Uzvarēt".
- "Sudrabotā Saule" Nr. 9. 1947. 12. jūlijā:
 "Hamletiskais jautājums". Eiropa saimn[ieciskās] konferences priekšvakarā. Starpt[autisko] notikumu apskats. Dzej[olis] "Tēvu zeme".
- "Sudrabotā Saule" Nr. 10. 1947. 4. augustā:
 "Kangara ēna". Starpt[autiskais] apskats. Sēru ziņa. Dzejolis "Cīņai par brīvību".
- "Sudrabotā Saule" Nr. 11. 1947. 25. augustā:
 "Dzīves jēga". Pasaules saimnieciskā krīze. Apskats. Dzejolis "Latviešu partizāns".
- "Sudrabotā Saule" Nr. 12. 1947. 18. septembrī:
 "Cīņa par brīvību". Starpt[autiskie] notikumi.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 13. 1947. 8. oktobrī:
 "Jaunatnes ceļš". Komunistu jaunā Internacionāle. Apskats.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 14. 1947. 14. novembrī:
 "Latvijas vēsturiskais novembris". Austrumeiropa despotisma un terora ēnā. Ideoloģiju cīņa saasinās.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 15. 1947. 18. decembrī:
 "Ziemassvētkos". Londonas konferences neveiksme. Komentāri par PSRS naudas reformu.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 1 (42). 1948. 30. janvārī:
 "Jauno gadu iesākot". Starpt[autiskais] apskats. PSRS ārpolitikas aizkulises.
- "Sudrabotā Saule" Nr. 2. 1948. 1. martā:

- “Asinsliecinieki”. Komintera ofensīve sākusies... Ziņas īsumā. Pulku-
 vedi Kalpaku pieminot (dzejolis).
- “Sudrabotā Saule” Nr. 3. 1948. 25. martā:
 “Prez[identa] Trūmena vēstījums kongresam. Čehoslovākijas tragē-
 dija. Mākoņi sabiezē...”
- “Sudrabotā Saule” Nr. 4. 1948. 23. aprīlī:
 “Brīvie vīri”. PSRS provokācijas Berlīnē un Vīnē. Ziņas īsumā. Dze-
 j[olis] “Jau četrus gadus...”
- “Sudrabotā Saule” Nr. 5. 1948. 15. maijā:
 “Ticēt taisnības uzvarai”. Latvija – PSRS agresijas upuris.
- “Sudrabotā Saule” Nr. 6. 1948. 6. jūnijā:
 “Trauksmes brīdī”. Apskats. “Lūgšana”.
- “Sudrabotā Saule” Nr. 7. 1948. 3. jūlijā:
 “Vīru pienākums”. Berlīnes blokāde. Caurums PSRS tankā... Ziņas
 īsumā.

Nr. 36. Jānis Baltmanis¹ “Brāzma”. Atmiņas

Avots: Atmiņu rokraksts nodots sastādītājam 2000. gada 8. martā.

¹ Jānis Baltmanis “Brāzma” dzimis 1922. gada 17. augustā Ilūkstes apriņķa Rubenes pagasta “Baltiņos” lauksaimnieka ģimenē. Pēc Dunavas pamatskolas beigšanas 1938. gadā iestājies Ilūkstes ģimnāzijā, kuru beidza 1943. gadā. Par atteikšanos dienēt Vācijas armijā nacistu okupanti 1943. gadā sodīja, taču 1943. gada beigās piespiedu kārtā iesauca Latviešu leģionā un nosūtīja uz apakšvirsnieku skolu Ļubļanā, Dienvidslāvijā. Pēc skolas beigšanas atgriezies Latvijā 1944. gada jūlijā beigās.

Piedalījies Jelgavas aizstāvēšanas cīņās. Pēc Jelgavas krišanas nonācis Sarkanarmijas aizmugurē. Augusta sākumā nelegāli atgriezies savā dzimtajā pusē. Apzinājies Ilūkstes nacionālo partizānu grupas, kopskaitā ap 400 bruņotu vīru. Latgalē jau bija nodibinājusies organizācija “Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienība”, lai cīnītos par brīvu, neatkarīgu Latviju, kurā iekļāvās Ilūkstes apriņķa partizāni kā Ilūkstes partizānu pulks. Pulku komandēja St. Urbāns, štāba priekšnieks Jānis Baltmanis. Pulks cīnījās no 1944. gada augusta līdz 1945. gada beigām.

Noskaidroja, ka palīdzību no ārzemēm nesagaidīs, tāpēc nolēma daļēji legalizēties. J. Baltmanis no Latvijas PSR iekšlietu ministra A. Eglīša saņēma rakstisku dokumentu par neaizskaramību. 1946. gada 1. janvārī sāka strādāt

Pirmo krievu okupācijas gadu pārlaidu ar atklāta naida neizrādīšanu. Vācu okupācijas laikā, kad notika nelikumīgā mobilizācija, es nesteidzot iet dienēt, jo biju pārliccināts, ka latviešu tautas 700 gadu verdzinātāji vācieši mums nekādu brīvību nedos. Par atteikšanos mani represēja un norīkoja spaidu darbos slēgtā zonā Garozas kūdras purva izstrādes darbos. Strādāju kopā ar poļu patriotiem no Varšavas. Viņiem uz apgērba priekšā un mugurpusē dzeltenā krāsā bija uzkrāsots burts "P". 1943. gada beigās vācu okupācijas pakalpiņi mani piespieda iet dienēt SS leģionā. Šoreiz nepretojos, paļāvos uz nojautu, ka viss beigsies labi. Tiku nosūtīts mācīties vācu apakšvirsnieku skolā Dienvidslāvijā, Ļubļanā, reizē bijām kā drošība pret Tito partizāniem.

Atgriežoties Latvijā 1944. gada jūlija beigās, nedēļu iznāca papildināties praktiskajā karošanā. Piedalījos traģiskajās Jelgavas aizstāvēšanas cīņās. Pēc Jelgavas krišanas es atrados krievu okupācijas karaspēka aizmugurē. Augusta sākumā pārnācu savā dzimtajā pusē Ilūkstes apriņķī.

Vietējie zēni, kas nebija pakļāvušies krievu okupantu varai, atzina, ka esmu ieradies laikā. Viņi uzticējās man un izteica vēlēšanos, lai es rīkotos, ko mums darīt tālāk. Mūs visus vienoja kopīgs mērķis – ar ieročiem rokās cīnīties pret krievu okupācijas varu, atjaunot Latvijas 1918. gada 18. novembrī izcīnīto neatkarību ar rietumvalstu palīdzību, kā to dzirdējām radiopārraidēs. Sākumā mūsu visu apzinātājas bija sievietes. Viņas to darīja, patriotiski iedvesmotas, ar cietāko pienākuma apziņu un iespējami lielākā slepenībā.

Es ar brāli Albertu no kaimiņa Jāzepa Droncāna aizņēmāmies labu radioaparātu. Ierīkojām paslēptuvi meža biežoknī bijušajā Pirmā pasaules kara laika bunkurā. Klausījāmies ziņas no Rietumeiropas, tās bija pamudināošas, it kā cerīgas. Tas mums bija garīgs stiprinājums.

Raudas skolā par skolotāju. Nostrādājis tikai vienu ceturksni. Pēc tam strādāja Ilūkstes apriņķa kurināmā sagādes daļā līdz 1948. gada 1. augustam. No darba atlaists kā politiski neuzticams. 1948. gada 1. septembrī iestājies Zemes ierīcības institūtā. 1949. gada 16. martā arestēts. Paziņots, ka "troika" piespriedusi 25 gadus stingrā režīma lēģerī. 1949. gada novembrī konvojēja uz Skibaztuz Ugoļ Kazahijā. Pēc 6 gadu nostrādāšanas pārvietoja uz Džezkazganu, tad Balhašu, Karogonovu un Mordoviju. No Mordovijas lēģera 1959. gada 17. jūnijā atbrīvoja bez tiesībām dzīvot Latvijā. Sākumā apmetās Pitalovā (Abrenē), nodibināja ģimeni. Saņēmis otrreizēju atteikumu pārcelties uz dzīvi Latvija, noraidījumam nepakļāvās. Vairākkārt mainījis dzīvesvietas. Antikomunistiskās revolūcijas laikā atgriezās Latvijā. Pensionārs kopš 1982. gada.

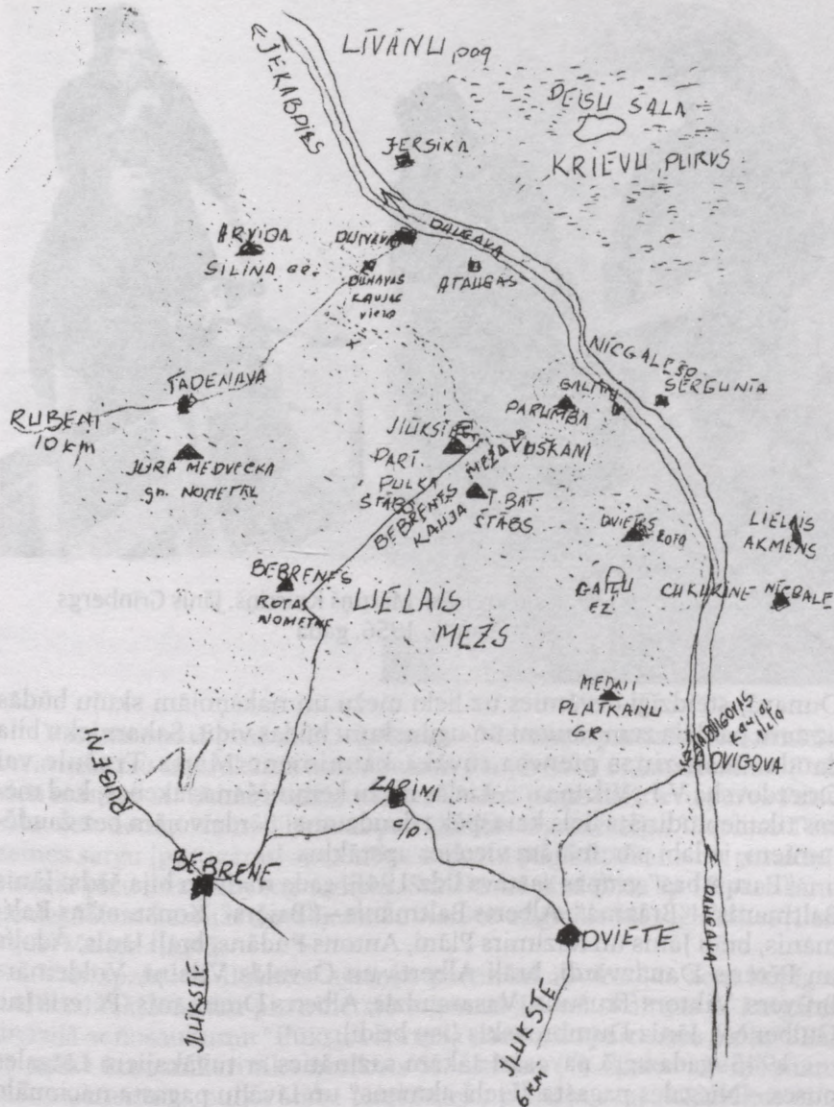
Ilūkstes Valsts ģimnāzijas audzēkņi. No kreisās: Aleksandrs Sproģis, Jānis Baltmanis, Heinrihs Strods 1939. gadā

Tuvākais centrs – Dunava – bija 6 km, Bebrene – 15 km, Ilūkste – 30 km. Mūsu privātie meži, kas saplūda ar valsts mežiem, saucās “Parumba”. Tā arī saucās grupa, kas pakļāvās manai vadībai. Šī partizānu grupa čekistiem bija mazāk pazīstama, jo bija no trim pusēm daudz lielāku grupu apņemta. No Dunavas puses – brāļu Platkanu grupa, no Bebrenes puses – A. Jablonska–Belkevica grupa, no Dvietes puses – D. Ķeira–Sudrabiņa grupa, bet no ceturtās puses – mūsu likteņupe Daugava. Puiši bija dažādu gadu gājuma, gan dienējuši, gan nedienējuši. Sākās ieroču un munīcijas vākšana. Devāmies uz Līvānu apkārtni pie apkārtējiem iedzīvotājiem, kur bija norisinājušās kaujas.

Iegūtajiem ieročiem pārbaudījām derīgumu un iemaņas pielietošanā. Mums bija savs ieroču meistars Alberts Baltmanis. Bija tāds gadījums. Vietējos iedzīvotājus dzina vest ar zirgiem munīciju no Eglaiņu stacijas uz Jelgavas pusi. Jāzeps Vuškāns, bijušais brīvības cīņu dalībnieks Pirmajā pasaules karā, mājās braucot, bija kaut kā pamanījies ielikt zāles atspaidis. Uzturu ražojām paši, centāmies savu esamību neizrādīt, un tas arī mums līdz 1945. gada maijam izdevās.

Pirmo ziemu pavadījām galvenokārt savu māju tuvumā ierīkotās slēptuvēs. Kad pienāca draudošā ziņa par čekistu karaspēka ierašanos

Nacionālo partizānu izvietojuma plāns

Ilūkstes apriņķa nacionālo partizānu pulka daļējs izvietojums Rubenes, Bebrenes, Dvietes pagasta mežos 1944./45. gadā. Sastādīja Ilūkstes apriņķa nacionālo partizānu pulka štāba priekšnieks Jānis Baltmanis

Jānis Baltmanis (otrais no kreisās), Mārtiņš Krustiņš, Jānis Grīnbergs
Karagandā, 1956. gadā

Dunavā, steidzīgi devāmies uz lielo mežu un nakšņojām skuju būdās uz zaru paklāja zem sāniem un ugunsgrūdu būdas vidū. Sakarnieku bija daudz. Man ziņas pienesa tuvākā kaimiņiene Marta Trušule vai Driezdovska V.J., Vilciņa u.c. Lielās mežu ķemmēšanas akcijas, kad mežos tika iepludināts liels karaspēka daudzums, pārdzīvojām bez zaudējumiem, jo labi pārzinājām vietējos apstākļus.

“Parumbas” grupas sastāvs līdz 1945. gada maijam bija šāds: Jānis Baltmanis – “Brāzma”, Alberts Baltmanis – “Bajārs”, Konstantīns Baltmanis, brāļi Jānis un Kazimirs Plāni, Antons Pudāns, brāļi Jānis, Ādolfs un Pēteris Daudzvērdi, brāļi Alberts un Osvalds Vilciņi, Voldemārs Brūvers, Viktors Trušulis, Vasaraudzis, Alberts Dreimanis, Pēteris (no Gulbenes), Jānis Dumbrovskis (īsu brīdi).

1945. gada agrā pavasarī sākām sazināties ar tuvākajiem Latgales puses – Nīcgales pagasta “Lielā akmens” un Līvānu pagasta nacionālo partizānu grupām. Sakari tika virzīti uz Vidzemes pusi. Pie manis atnāca no Latgales partizāns Antons Auzāns ar St. Urbānu, bijušo Latvijas armijas virsnieku. Man lielajā mežā bija pazīstamas visas partizānu grupas, es noorganizēju tikšanos ar viņiem.

Jānis Baltmanis Karagandā

Vasaras otrajā pusē atnāca Latgales – Vidzemes partizānu sakarnieks un atnesa jau nodrukātus norādījumus par plašāku organizēšanos. Drīz vien mani ar St. Urbānu uzaicināja uz Līvānu pagastu Krievu purva Peisu salu. Šeit notika jau nodibinātās patriotiskās organizācijas “Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienība” statūtu papildināšana un parakstīšana ar pieņemtajiem segvārdiem. Sanāksmē piedalījās ap 15 partizānu no dažādiem Latvijas novadiem. Šo statūtu oriģināls vēl saglabājies [Latvijas] Valsts arhīvā.

Visi apzinātie Ilūkstes apriņķa partizāni apvienojās zem kopīgas vadības, iekļāvās jau pieminētajā organizācijā un skaitījās 2. Latgales divīzijā ar nosaukumu “Ilūkstes apriņķa nacionālo partizānu pulks”. Par šā pulka komandieri tika norīkots St. Urbāns (“Kalpaks”). Viņš mani lūdza uzņemties pulka štāba priekšnieka pienākumus. Līdztekus šim darbam es turpināju vadīt arī līdzšinējo “Parumbas” grupu. Manai grupai pieņemtie segvārdi sākās ar burtu “B”, un uz St. Urbāna ieteikumu dzīvojām atsevišķi ar nosaukumu “Rezerve B”.

Ilūkstes apriņķis tajā laikā bija viens no aktīvākajiem nacionālo

Jānis Baltmanis pēc
atgriešanās no izsūtījuma
1959. gada oktobrī

partizānu darbības rajoniem Latvijā. Bijām apvienojušies tuvu pie 400 aktīvo partizānu, neskaitot atbalstītājus.

G. Blūzma grāmatā "Pretestības kustība okupācijas varām Latvijā"² sniedz sīkāku aprakstu par Ilūkstes apriņķa partizānu darbību pa grupām un pagastiem. Tālāk savu atmiņu stāstījumā minēšu nozīmīgākos notikumus.

- 1945. gada agrā pavasarī kāds nodevējs bija norādījis Dvietes meža biezoknī Donata Ķeira partizānu grupas bunkuru, un čekas karaspēka daļas to ielenca. Uz aicinājumu padoties, partizāni izšķīrušies par strauju un riskantu prettriecienu. Ienaidnieks uz to nebija sagatavojies, un grupa bez zaudējumiem izlauzās no aplenkuma.

1945. gada 18. jūnijā Dvietes pagasta "Cukuriņos" bija iebrukuši divi pajūgi, kopskaitā ar 11 iznīcinātājiem un vietējiem aktīvistiem, lai aplaupītu un terorizētu partizānu piederīgos. To pamanījuši, partizāni aizsteidzās, lai iebrucējus sagaidītu atpakaļceļā. Organizētāji bija paredzējuši, ka čekisti atpakaļ nebrauks pa to pašu ceļu cauri mežam, un tāpēc nobloķēja arī otru ceļu Jadvigovā, kas iet pa klajo Daugavas

² Gunārs Blūzma. Nacionālo partizānu karš Sēlijā // Pretestības kustība okupācijas varām Latvijā. – Rīga: Solvita, 1997. – 265.-346.lpp.

Bijušie Dunavas nacionālie partizāni.

No kreisās: Jānis Vaskinovičs, Valdis Staris, Alberts Raubišķis, Jāzeps Raubišķis, Jānis Plānis, Kazimirs Plānis, Alberts Baltmanis, Viktors Smelteris, Roberts Pupiņš, Pēteris Juhņēvičs, Jānis Baltmanis, Jānis Tālrīts Ļūļis

krastu. Uzbrukumu vajadzēja organizēt pārdomāti, jo vedējos vienam pajūgam bijis Donata Ķeira brālis. Viss beidzies labi; kuri pretojušies, tie tikuši nošauti, kopskaitā deviņi, divi iebēguši Daugavas krasta biežajos krūmos. Partizāni ieguvuši labus ieročus un munīciju.

1945. gada 30. jūnijā Dunavas pagasta "Ataugu" mājās bija atnākuši partizāni, kopskaitā astoņi cilvēki, lai palīdzētu izvest kūtsmēslus uz lauka, jo mēs pēc iespējas strādājām, lai sevi apgādātu ar pārtiku. Atpūtas brīdī partizāni pēkšņi ieraudzīja, ka čekas karaspēks tos ielencis. Pateicoties Edvarda Platkana operatīvai rīcībai, puiši strauji izvērās kaujai un piespieda čekistus atkāpties (bēgt), atstājot kaujas laukā vienu kritušo, divi tika ievainoti. Partizānu pusē ievainoja vienu – Baranovski-Platkanu Antonu (kājā).

Pēc šīs, varētu teikt, veiksmīgās kaujas 2. jūlijā brīvprātīgi saorganizējās divas partizānu grupas – otra no Dvietes Donāta Ķeira vadībā – ar nolūku bloķēt Dunavas–Rubeņu ceļu. Kad Ed. Platkana vadītā grupa sešpadsmit cilvēku sastāvā pienāca pie ceļa mežā, dzirdot mašīnu

tuvošanos, tā strauji izvērās kaujas pozīcijās, kaut arī ne visai izdevīgā vietā.

Donāta Ņeira grupa, 20 cilvēku, kurai līdz Dunavas–Rubeņu ceļam bija jāpārvietojas no lielāka attāluma, nokavējās, tikai no lielāka attāluma redzēja braucam vienu vieglo un piecas smagās mašīnas, kas bija pilnas ar kareivjiem, un nepaguva kaujā iesaistīties.

Ed. Platkana grupa, atklājot automātisko ieroču uguni uz pirmo vieglo un otro smago mašīnu, kas bija pilna ar karavīriem, varēja ciest lielus zaudējumus, jo uzbrukums notika no 5–10 m attāluma. Partizāni pieļāva kļūdu – aizrāvušies ar trofeju vākšanu, neievēroja, ka pārējo automašīnu karavīri tos ielenkuši. Aizstāvoties viņi bija spiesti iziet uz klaja lauka, un kaujas laukā palika astoņi partizāni: Vladislavs Būka, Pēteris Bernāns, Alberts Klimans, Jānis Abarons, Kazimirs Timšāns, Vladislavs Dilāns, Voiceks Platkans un Edvarts Platkans. Pāri nošautajiem karaspēka daļa turpināja gājienu (2 km), līdz sasniedza “Ataugu” mājas un tās nodedzināja. No šīm mājām partizānos bija četri brāļi. Divus brāļus – Edvartu un Voiceku Platkaņus – naktī iznesām no kaujas lauka, bet pārējos sešus nākamajā dienā aizveda uz Rubeņiem un vairākas dienas dedzināja, beidzot pārpalikumu apraka ceļa malā.

- 1945. gada 7. jūlijā notika Susejas pagasta valdes mājas ieņemšana, kurā piedalījās partizāns Pēteris Vitkovskis. Vēl dzīvs esošs, bet pilnīgi akls, viņš stāsta, ka sastāvējis Alberta Kaminska partizānu grupā.

Kādu dienu minētās grupas komandiera māsas nesušas uz mežu ēdamo. Purva malā viņas pārsteiguši čekistu slēpņi. Vienu māsu – Lieni Kaminsku – ievainojuši. Tā kā ievainotā no sāpēm stipri vaidējusi, čekists licis otram čekistam viņu nosist, lai tā nemokās. To dzirdējusi otra māsa – Vilma, kura bija iekritusi lielajos purva ciņos un palikusi dzīva (tagad dzīvo Ikšķilē). Šajā vakarā Alberts Kaminskis noorganizējis grupu deviņu cilvēku sastāvā un uzbrucis Susejas pagasta namam. Šo akmens mūra namu tik ātri nav izdevies ieņemt; paguvusi piesteigties tuvējā karaspēka daļa no Aknīstes, un partizāni bijuši spiesti atkāpties. Šajā nevienlīdzīgajā kaujā krituši pieci partizāni: Arnolds Dombrovskis, Edgars Ērglis, Adolfs Rācens, Jānis Grābeklis un Bronislavs (uzvārds nav bijis zināms). Daudzas dienas nošautie gulējuši nomesti Susējas pagastnama priekšā, un arī nošautā Liene Kaminska tikusi izrakta no purva un nomesta tiem līdzās. Vēl joprojām nav atrasta visu šo nošauto kopējā kapa vieta.

Aknīstes apkārtnes partizāniem klājās visgrūtāk, jo čekas darboņi bija guvuši pārsvaru, ar aģentu (nodevēju) palīdzību izsekoja bunkuru novietojumus, tad slepeni ielencā tos, nodevēju piespiedu kārtā dzenot pa priekšu. Partizānu zaudējumi bija lieli (Indāna grupa, Mežaraupa grupa, V. Baltmaņa grupa Gārsenes mežos). Arī no slēpņiem daudzus pa vienam nošāva.

- 1945. gada 23. oktobrī jau uzsnīga pirmais sniegš. Pārtikas sagāde partizāniem sagādāja lielākas grūtības. Tā Dvietes pagastā čekas karaspēks pa pēdām bija izsekojis Otto Sudrabiņa grupas partizānu pārvietošanos. Pēc pārtikas sagādes partizāni jau bija iekārtojušies atpūtai, kad pēkšņi pamanīja karavīru tuvošanos. Drošsirdīgie zēni tūdaļ izvērās prettriecienam un piespieda kareivjus atkāpties, atstājot vairākus kritušos. Partizānu pusē smagi ievainoja Franci Beļkeviču, kurš otrā dienā nomira.

1945. gada 24. oktobrī liels daudzums krievu karaspēka tika iepludināts mežā ar nolūku uzbrukt Ilūkstes apriņķa partizānu pulka štāba mītnei un to iznīcināt. Kauja ieilga apmēram stundu, bija strauji jāatvelkas dziļāk mežā, jo ar regulāro karaspēku partizāniem cīnīties nebija domāts. Krita viens partizāns – Jāzeps Zarenieks, bet divus partizānus – Albertu Raubišķi un Kazimiru Skudru, kurš bija ievainots, saņēma gūstā.

Sākās pārdomu laiks. Pamudinājumi turpināt partizānu karu, ko izteica pa radio daži mūsu uz ārzemēm emigrējušie tautieši, apkusa. Lai organizētos lielās grupās, pārietu uz dzīvi lielos bunkuros, izveidojot aizstāvēšanās pozīcijas, lielajam partizānu daudzumam meži bija par maziem. Katram personīgi bija jādome par turpmāko dzīvi un pārziemošanu. Vasaras periodā daļa partizānu uzturējās savu dzimto māju tuvumā un pārtiku saražoja paši, jo lielākā partizānu daļa bija cēlusies no vidējās un sīkās zemniecības.

Partizānu darbība izpaudās, grauļot krievu okupācijas iestādes un iznīcinot aktīvistus. Ilūkstes apriņķa partizānu štābā, kurā es strādāju, izvērās aktīva darbība arī ar okupācijas varai naidīga satura skrejlapām, kuru saturu es sastādīju, kā arī mudinot iedzīvotājus nepakļauties okupantu rīkojumiem. Skrejlapas tika pavairotas un izplatītas lielā daudzumā visa apriņķa mērogā. Šai ziņā labi strādāja drošsirdīgais sakarnieks "Ulmanis" (vārds nebija zināms), kā arī brāļi Plāņi. Piedzīvojām arī neveiksmi, 1945. gada augustā, izsūtot grupu sešu cilvēku sastāvā uz Kaminču Lietuvas pierobežā, lai sastaptos ar Jaunzema grupu un lietuviešu partizāniem. Ceļā čekas karaspēks grupu ielenca, un četri partizāni krita: Aloizs Gabris, Alberts Strods, Ludvigs Tamanis un Valtišķis. Izglābās Viktors Smelteris, kurš turpināja partizānu darbību dažādās grupās līdz pat 1955. gadam. Četrus minētos nošautos partizānus aizveda un nometa Ilūkstes apriņķa čekas mītnes pagalmā apskatei, un viņu kapa vieta joprojām nav atrasta.

- Partizānu aktivizēšanos visās jomās sevišķi saniknoja čekas darbiniekus; karaspēka daļas bieži parādījās, atstājot izliktnus slēpņus; partizānu pārvietošanās vietās parādījās aicinājumi, gan bez draudiem, izbeigt pretvalstisku darbību un nolikt ieročus, viss tikšot piedots.

Es un vēl divi partizāni jau bijām iekārtojušies pārziemot. Kārtējo reizi pēc garāka laika pārnākot mājās, lai apgādātos ar produktiem, – viss

Mācītājs Kārlis Zuika 2001. gada 25. jūlijā iesvēta piemiņas akmeni kaujā pie Dunavas 1945. gada 2. jūlijā kritušajiem nacionālajiem partizāniem

izveidojās neparedzēti. No manas grupas (15 cilvēki) pa šo laiku jau daudzi bija legalizējušies, viens (Adolfs Daudzvārds) ticis ievainots no slēpņa. Starp tiem, kuri bija legalizējušies, bija Alberts Dreimanis; viņš (neatkarīgi no St. Urbāna) personīgi bija aizbraucis uz Rīgu pie iekšlietu ministra ģenerāļa Eglīša; satiekoties viņš man iedeva uz manu uzvārdu adresētu, rokrakstā rakstītu dokumentu ar stūra un apaļo zīmogu un Eglīša pašrocīgu parakstu. Saturu tieši neatceros, bet galvenā doma bija, lai es pārtraucot pretvalstisko darbību, man garantēšot brīvību, neaizskaramību un darbu pēc savām spējām.

Šajā laikā mana mamma kā mūsu galvenā apgādniece (mēs bijām trīs) bijusi vairākkārt aizturēta čekā, fiziski iespaidota, bija piedraudēts viņu represēt. Starp citu, legalizējies Alberts Dreimanis man apgalvoja, ka mēs visi un mūsu slēpšanās vietas ir zināmas.

Lai saudzētu ģimeni no tālākas spīdzināšanas un pazemošanas, nolēmām legalizēties, lai arī cik tas bija nepatīkami.

Decembra vidū, sastopoties ar St. Urbānu, arī viņš teica, ka viņa sievu čeka terorizējot un daudzi jau esot legalizējušies. Arī viņš esot stājies sakaros ar ģenerāli Eglīti. Es izteicu viņam savu lēmumu par legalizē-

Piemineklis kritušajiem Dunavas nacionālajiem partizāniem

šanos, viņš vienīgi lūdza, lai tie, kuri esam nolēmuši legalizēties, ejam pēc iespējas vienlaicīgi pieteikties un reģistrēties.

Situācijā, kas bija radusies, ne jau St. Urbāns bija tas, kurš mums būtu licis legalizēties. Daudzi saprata, ka ir lielāka iespēja palikt dzīvam, ja pārtrauks patriotisko cīņu pret apspiedēju, kura tuvākajā laikā neko labu nesolīja. Taču daudzi atteicās pazemoties ienīstajam ienaidniekam un turpināja cīņu līdz 1955. gadam. Mēs, kas bijām legalizējušies, iespēju robežās atbalstījām viņus materiāli, līdz viņu spēki izsīka, neatstājot aiz sevis neko.

Par to, ka šis krievu okupācijas režīms mūs represēs tam izdevīgā laikā, mums nebija ne mazāko šaubu. Pēc vairākiem gadiem tas arī notika ar visām pretestības kustībā iesaistītajām ģimenēm.

* * *

1946. gada sākumā, kad biju legalizējies un saņēmis pasi, sāku strādāt par skolotāju Raudas pamatskolā. Nostrādāju tikai vienu ceturksni, tiku atzīts par politiski neuzticamu.

Pārgāju strādāt par kurināmā sagādes daļas tehnisko vadītāju Ilūkstes apriņķī. Pēc diviem ar pusi gadiem atzinums – slikta pagātne, un no darba atbrīvots.

Devos uz Rīgu mācīties Zemes ierīcības institūtā. 1949. gada 16. martā mani izsauca uz kanceleju, bet jau koridorā mani "pārķēra" divi čekisti (Melderis, otrs – krievs), apčamdīja no augšas līdz apakšai, pavēlēja sekot, lai noskaidrotu dažus jautājumus. Tik tiešām, "Stūra māja" man vajadzēja apliecināt, vai tas segvārds "Brāzma" ir mans. Ar šo parakstu bija izpildīšanai izdotās Ilūkstes apriņķa partizānu pulka pavēles un norādījumi partizānu darbībai pa visu apriņķi. Partizānu nodarījumi pret krievu okupācijas varu tika uzskatīti kā notikuši ar manu līdzdalību. Čekas pagrabos nodzīvoju nepilnus septiņus mēnešus. Tad mani pārvietoja uz otro cietuma korpusu, drīz uz 25. kameru, kur paziņoja, ka Sevišķā apspriede Maskavā man piespriedusi 25 gadus stingra režīma lēģerī ar mantas konfiskāciju (p. p. 58-1a, 58-8, 58-11 p.).

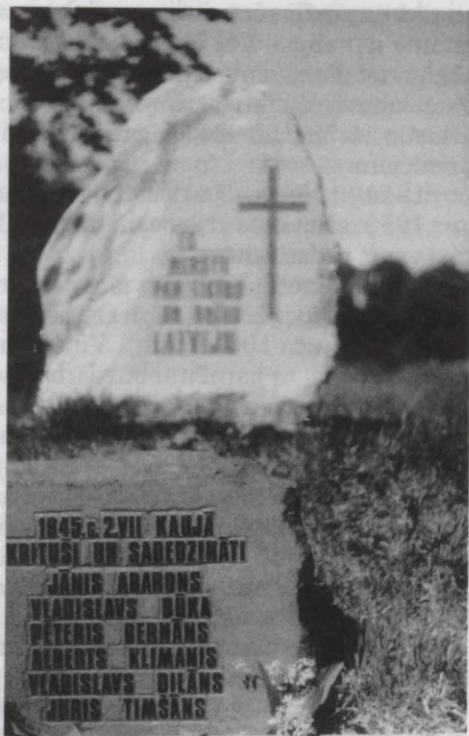
1949. gada novembrī bijām Kuibiševas pārsūtīšanas cietumā, kādas dienas pabarojām ar svaigām asinīm jau tā treknās blaktis, notika arī atutošana. Tālāk bija apstāšanās Pavlodaras cietumā, pagaidījām, kamēr pabeidza būvēt dzelzceļu līdz paredzētajai mūsu nometināšanas vietai, kas saucās "Ekibastut-Ugoļ" (trīs sāls galvas).

Kad izkāpām no transporta, skatam atklājās nepārrēdzama akmeņaina, kaila stepe, sāls – 40 grādi, toties dziļāk zemē – bagātīgs ogļu slānis. Kādu pāris kilometru attālumā redzams neliels kazaku ciemats. Sākumā dzīvojam klintī izcirstās bedrēs, apakšā vidū čuguna krāsniņa, bet jumta vietā uzstiepts brezents. Lai nenosaltu, strādājām akmens lauztuvēs, darba rīki – liels āmurs, dzelzs ķīļi, metāla stangas un kirkas, tačkas. Kad akmeņi bija sagatavoti, sākām būvēt priekš sevis dzīvojamās barakas no gatavajām būvdetaļām, kas bija atvestas no Somijas. Ēdnīca bija no armijas brezenta uzstiepta būda bez apkurināšanas, to apsildījām ar ieslodzītajiem izsniegto zupas bļodu siltumu, kamēr tās izēd. Zupas saturs – duļķains šķidrums, kurā nedaudz putraimu, kāpostu lapas, nezināmas izcelsmes smakojošu zivju galvas un asakas. Vēlāk šad tad zupā parādījās tādi mazi, glumi gaļas gabaliņi, zinātāji teica, ka tie esot no stepju žurkām, t.s. "kurdikiem".

Pirmajā mēnesī, kad mocīja bads un nespēks, atdevu savas līdziedotās drēbes par maizi. Mani tuvākie radi arī bija izsūtīti 1949. gada 25. martā. Vēlāk saņēmū pa kādai paciņai no paziņām.

Pēc kāda nepilna pusgada man paveicās. Centrālcietumā es iepazinās ar būvinženieri Žani Strazdiņu. Kad sākām būvēt jauncelāmajā pilsētā sabiedriskās ēkas, viņam uzticēja būvdarbu vadību, t.s. "slimnīcas pilsētīņu ar 110 vietām", un viņš mani pieņēma par tehnisko palīgu. Specialitātē biju uzdevies kā mērnieks, jo, mācīdamies Zemes ierīcības institūtā, biju apguvis zināšanas, kā rīkoties ar instrumentiem. Vēlāk, kad bijām pārcēlušies uz citiem objektiem ("Zivju saldētava 500", "Elektro-tvaika lokomotīvu remontdepo"), brīvie man uzticēja vadīt būvdarbus vienam.

Piemineklis 1945. gada 2. jūlijā
kritušajiem partizāniem

Visi šie objekti, kaut arī atradās kailā stepē, bija apjozti ar dzeloņžogu un apsardzes būdām. Vietējie iedzīvotāji bija kazaki, viņi pie sastapšanās mums simpatizēja, bija saprotoši, palīdzēja kā varēdami, paņēma vēstules nosūtīšanai.

Dienās, kad plosījās sniega vai stepes putekļu vētra, dabūjām drusku atpūsties. Sajās nometnēs bijām līdz 16 000 dažādu tautību ieslodzīto. Sarakstīties bija atļauts tikai krievu valodā – divas vēstules gadā.

Mūžīgais izsalkums un necilvēcīgā apiešanās mūs bija tā notrulinājusi, ka vairāk neko nevēlējāmies kā tikai to, kaut jel būtu vairāk maizes, tā, paņemta mutē, burtiski izkusa.

Neateros īsti, kāds sarežģījums bija pie izejas vārtiem, kad visi organizēti atteicās iziet darbā, atteicāmies arī no uztura. Bijām vardarbīgi izdzīti no barakām, bet tālāk nekustējāmies ne no vietas. Par nepaklausību apsardzes vīri sāka šaut uz mums, zemē sēdošiem. Instinktīvi, lai kaut cik aizsargātos, skriešus devāmies uz savām barakām. Bija kritušie un ievainotie. No latviešiem kājā ievainoja Feldmani no Liepājas. Bada

streiks turpinājās četras dienas. Atbrauca pārstāvji no Maskavas, apsoliya režīma izmaiņas. Vēl kādas dienas baroja mūs ar mannas putriņu, tad sākām iet darbā. Pavisam drīz stingro režīmu nomainīja pret vispārējo. Pateicoties čekas stukačiem, daudzus sacelšanās organizatorus pa vienam atlasīja un vai nu nošāva, vai ievietoja slēgtā cietumā, kā to vēlāk dzirdējām.

1954.–1955. gadā sāka atbrīvot nepilngadīgos un ārzemniekus.

1955. gadā mūs visus pārsūtīja uz Džezkazganu. Te galvenais darbs bija varas rūdas šahtās.

Kādu mēnesi pastrādāju pie trubu montāžas darbiem šahtā, bet drīz sastapos ar būvinženieri Kārli Osīti. Viņam bija uzticēts vadīt būvdarbus objektā "Ēdnīca 100 vietām". Viņš mani pieņēma sev par palīgu. Viņu drīz atbrīvoja, es pārņēmu būvdarbu vadību un šo objektu pabeidzu.

Šajā nometnē biju nopietni saslimis ar t. s. dzeltenu kaiti, un vēl man drīz piemetās slimība ar ļoti augstu temperatūru, nogulēju slimnīcā divus ar pusi mēnešus, abas slimības kopā skaitot. Ja slimības ārstēšanai būtu lietotas attiecīgas zāles, tad izveseļošanās būtu notikusi isā laikā.

1956. gada pavasarī, caurskatot manu krimināllietu, tika noņemti 10 gadi, atstāja 15 gadus. Šī paša gada rudenī mūs, vienu daļu ieslodzīto aizsūtīja uz Balhaša vara rūdas kausēšanas fabriku. Visi saņēma caurlaides, vienu daļu nometināja kā brīvlaistos, izrādījās, ka tikai uz dažiem gadiem. Es gāju darbā ar caurlaidi un strādāju kā brigadieris ar brīvajiem cilvēkiem pie fabrikas palīgdarbiem.

1957. gadā mūs pārsūtīja uz Fjodorovkas lēģeri, kas atradās divu kilometru attālumā no Karagandas. Darbā gājām ar caurlaidēm. Īsu brīdi strādāju mēbeļfabrikas būvdarbos, pēc tam par brigadierī-darbu vadītāju dzīvokļu celtniecībā Karagandas pilsētā.

Kādu dienu 1958. gada pavasarī, ieejot ēdnīcā pavakariņot, ieraudzīju vietējo avīzīti, kas bija piesprausta starp ēdienu izsniegšanas lodziņiem (pa vienu izsniedza garantijas ēdienu, pa otru varēja izvēlēties par naudu). Avīzē bija sevišķi izceltiem burtiem krieviski drukāts: "Slepkavam pēc nopelniem", bet tālāk paskaidrots, ka St. Urbāns, ejot uz darbu, iegājis kādās mājās, lai padzertos, un noslepkavojis kazahu sievieti ar bērnu, bet otrās mājās arī vēl vienu sievieti. Otrā dienā pirms iziešanas uz darbu uzraugs lika man savākt savas personīgās mantas un sekot viņam. Pie sardzes jau stāvēja trīs cilvēki ar mantām. Kādu brīdi mūs četrus paturēja izolatorā, pēc tam aizveda uz Karagandas staciju, iesēdināja garāmejošajā "Stolipina" vagonā un pēc kāda laika izsēdināja Mordovijas lēģerī, p/n Javas, p/k 385-11. Vēlāk, sastopoties ar palikušajiem, viņi stāstīja, ka nekādas slepkavības neesot bijis, tā bijusi tikai sagatavota provokācija, lai novāktu St. Urbānu. Pēc mūsu četru aizvešanas visiem caurlaides tikušas noņemtas un darbā gājuši ar apsardzi.

1959. gadā atbrīvojos pirms termiņa, jo man bija t. s. ieskaites – 4 gadi, 8 mēneši, 27 dienas, kopsummā bija nosēdēti 15 gadi.

Latvijā atgriezties nedrīkstēju. Sākumā pierakstijos Pleskavas apgabalā, Pitalovas (Abrenes) pilsētā. Šajā pašā gadā nodibināju ģimeni.

1960. gadā rakstīju lūgumu, lai atļauj pierakstīties Latvijā. Noraidīja. Vēlēšanās dzīvot savā tēvu zemē bija nepārvarama, tāpēc šim noraidījumam nepakļāvos. Latvijā vairākkārt mainīju dzīves vietas, centos dzīvot klusi un neuzkrītoši, strādāju kolhozos visnepateicīgākos darbus. Lai gan biogrāfiju nekur neprasīja, visur čekas aģenti mani izsekoja.

Bija pagājuši trīs gadu desmiti, strādājot garīgā apspiestībā un nedrošībā, līdz trešā latviešu tautas atmoda man šo slogu noņēma.

* * *

Šeit minēti cilvēki, ar kuriem biju ticies iepriekšminētajās nometnēs:

Abarons, Andersons Ed., Andersons Ern., Andžs Art., Aleškevičs, Andzevičs, Bergmanis J., Bergmanis, Bundzens J., Burtnieks, Breicis, Cauka, Caune M., Cepurītis, Ceipe, Dreimanis A., Dreimanis L., Dundurs, Dumbrovskis J., Daudzvārds J., Falks O., Feldmanis, Grundmanis K., Gasners K., Graudiņš Ž., Grīnbergs J., Jēkabsons, Krūmiņš J., Kronis A., Ķits, Kļaviņš A., Kalnozols, Krišjānis, Krastiņš M., Leitendorfs, Legenbergs, Lekuzis, Mūrnieks, Niedra A., Onckuls, Osītis K., Ozoliņš, Pakulis E., Plānis K., Peters A., Piegavs, Prikulis, Robežnieks, Silmanis, Škujniņš, Skalkis, Smilts, Stradiņš, Strazdiņš Ž., Supjevs A., Šterns A., Štokmanis, Širovs R., Steinerts, Sūniņš V., Tricis A., Tartuzis E., Urbāns St., Vītols E., Viksne, Vecmanis, Zebeliņš, Zariņš A.

Nr. 37. Alfons Kalniņš "Edgars".¹ Livonijas grupa²

Avots: Alfona Kalniņa 1991. gada septembra atmiņu pieraksts sastādītāja arhīvā.

* * *

..Ar partizānu grupām čeka parasti cīnījās ar viltus paņēmieniem, mēģinot grupā iesūtīt nodevēju, kurš tur dzīvoja, iegūstot uzticību, bet

¹ Alfons Kalniņš, segvārds "Edgars", dzimis 1930. gadā, dzīvojis Jelgavas apriņķa Naudītes pagasta "Tunžuļos".

² Stāstījumā saglabāts autora vēstules stils.

pēc tam, pa viņam vien zināmiem kanāliem, nododot ziņas čekai, deva iespēju grupu ielenkt un iznīcināt.

Par vienas šādas grupas likteni gribu pastāstīt, jo man, šo rindiņu autoram, liktenis bija lēmis šai grupā būt.

Šo vienību sauca par Livonijas grupu, un tā galvenokārt darbojās Zemgalē: Ances, Zebrenes, Īles un Naudītes pagastos. Grupas sastāvs nebija liels, un tikai pēdējā laikā tas bija 27 cilvēki. Ar grupu sakaros biju jau kopš 1947. gada, bet pats tajā iekļāvos tikai 1949. gada sākumā, kad man zem kājām jau dega zeme. Tajā laikā grupa atradās ziemas mītnē, t. s. pazemes bunkurā, netālu no Īles pie "Priedaišu" mājām, mežā. Pats bunkurs bija "grandioza celtne" jeb, pareizāk sakot, vesels komplekss. Dzīvojamā bunkura kvadrātūra bija 54 kvadrātmetri (9x6 m), griestu augstums 2,3 metri. Gar sienām uzbūvētas lāviņas gulēšanai, bet pa vidu stiepās garš galds ar soliēm. Vienā bunkura stūrī bija iemūrēta kārtīga lauku plīts. Blakus plītij bija izrakta aka, no kuras ieguvām labu dzeramo ūdeni. No bunkura ārā veda divas pazemes ejas, viena apmēram 30 m gara, kurā beidzās ar maskētu izejas lūku un kurā vienmēr stāvēja postenis. Šīs ejas vidū, sānos, bija izbūvēta produktu noliktava (6–7 m²), kurā glabājās slēgtas piena kannas ar žāvētu gaļu, sviestu un citiem produktiem. Turpat glabājās arī saknes. Otra eja bija tikai kādus 10 m gara un tāpat beidzās ar maskētu lūku, kura vienmēr stāvēja ciet. Tā skaitījās kā rezerves izeja. Šīs ejas galā bija izbūvēta tualete, kurai par ventilāciju noderēja caura koka stumbrs. Tāds pats caura koka stumbrs kalpoja arī kā dūmenis plītij. Bunkurā gaiss vienmēr bija tīrs un svaigs. Apgaismošanai tika lietotas petrolejas lampas un sveces, bet bija arī elektriskā apgaismošana ar akumulatora palīdzību, kuru uzlādēja ar generatoru, to griežot ar divriteņa piedziņu. Vēl jāpiebilst, ka visa šī būve atradās zem zemes un bija tik rūpīgi nomaskēta, ka varēja pa virsu staigāt un neviens nemanītu, ka apakšā kaut kas atrodas. Arī skaņas izolācija bija ļoti laba, jo bunkurs bija segts ar trim baļķu kārtām un izolācijas materiāliem. Vēl jāpiebilst, ka aizsardzības nolūkos bunkura apkārtnē bija mīnēta ar elektriskām un noraujamām mīnām, no kurām vadu gali bija ievadīti bunkurā. Elektriskās mīnas bija uzspridzināmas ar akumulatora palīdzību. Tādi mīnu punkti bunkura apkārtnē bija apmēram 13. Mīnas bija ļoti spēcīgas, un katra sastāvēja no 10–13 mīnmetēju mīnām ar vidū ievietotu tola patronu. Mīnas galvenokārt bija novietotas zem veciem celmiem un vienā limenī ar zemes virsmu, lai šķembas ietu līdz ar zemi.

Iekļaujoties grupā, mani uzņēma ļoti draudzīgi, neskatoties uz to, ka es grupā biju visjaunākais (tikai 19 gadu). Arī partizānu dzīves pieredzes man nebija. Mani jaunie biedri bija dažāda vecuma – no 23–24 gadiem līdz 50 gadiem. Lielāko tiesu bijušie karavīri, kas jau bija daudz

pulvera oduši. Apbruņojums bija ļoti labs – visiem automātiskie ieroči ar lielām municijas rezervēm un vismaz pa vienai pistolei.

Paēduši bijām ļoti labi. Svaigu maizi mums cepa vienā no tuvākajām mājām. Garastāvoklis visiem bija pacilāts, un dzīvojam ar pārliecību, ka neviens mums nevar stāties pretī. Mūsu garastāvokli vēl uzturēja ārzemju ziņas, kuras mēs regulāri klausījāmies pa radio. Bijām pārliecināti, ka visdrīzākajā laikā pasaulē kaut kam ir jānotiek un ka drīz atkal mūsu dzimtene būs brīva. Ja būtu zinājuši, ka jau ilgāku laiku starp mums sēd čekas spiegs, tad gan laikam tik pārliecināti nebūtu. Šis spiegs bija ar segvārdu "Krusts"³.

Nelaieme bija tā, ka vairāki no mūsu grupas viņu personīgi pazina un bija bijuši kopā ar viņu Kurzemes mežos. Tādēļ arī viņš baudīja grupas uzticību. Tikai neviens nebija pievēris uzmanību tai sakritībai, ka šīs Kurzemes grupas, kurās ir bijis Krusts, agri vai vēl visas ir tikušas ielenktas un cietušas smagus zaudējumus vai pat iznīcinātas. Tikai viņam pašam vienmēr laimējies kaut kādā nezināmā veidā no visa izlocīties un palikt sveikam un veselam. Uz pieres nevienam nav rakstīts, kas viņš ir, bet šis nodevējs pēc izskata bija tiešām simpātisks : slaida, sportiska auguma, glīts pēc izskata, veikls gan valodā, gan izdarībās, apmēram 35 gadus vecs. Ar vārdu sakot, mums visiem viņš patika. Izriet jautājums: kā viņš sazinājās ar ārpasauli – saviem priekšniekiem? Pēc visa spriežot, viņam tāda iespēja bija, lai gan ziemas laikā mēs no bunkura izgājām reti, tad arī šais retajās reizēs gandrīz vienmēr kā viens no piedzējušākajiem gāja Krusts ar vēl kādu. Šajās reizēs viņam bija paraža izņemt no pasta kastītēm, kuras laukos ir piestiprinātas māju ceļu galos, kādu svaigu avīzi. Tikai rodas jautājums: kurš pa nakti atstāj pastu neizņemtu? Tātad, izņemot šīs "aizmirstās" avīzes, viņš varēja apmainīties arī ar savu pastu.

Bet pa to laiku bunkurā dzīve ritēja savā parastajā ritumā. Nevar teikt, ka mēs savā vienmuļajā pazemes dzīvē garlaikotos, katrs atrada sev nodarbību. Citi tīrīja ieročus un pārbaudīja municiju, cits kaut ko taisīja, cits rakstīja kādu rakstu lapiņai, kuru mēs izlaidām reizi mēnesī, pavairojot ar parastās rakstāmmašīnas palīdzību, un izplatījām vietējiem iedzīvotājiem. Ja atmiņa neviļ, šīs lapiņas nosaukums bija "Brīvības Balss". Tanī mēs ievietojām jaunākās ziņas, ko noklausījāmies pa radio no ārzemēm, kā arī kādu uzsaukumu vai arī pa retam kādu sacerējumu. Citi kavēja laiku, spēlējot šahu vai kārtis, bet citi klorusu uzvilka pa dziesmai akordeona pavadījumā.

Tā ritēja dienas no rīta līdz vakaram, bet vakarā pirms gulētiešanas visi nostājāmies ierindā vakara jundai. Vispirms Krauja izstāstīja, ja bija

³ "Krusts" – M. Vitoliņa segvārds.

kādi jaunumi, tad nolasīja rītdienas posteņu kārtību un citus norīkojumus. Visbeidzot nodziedājām "Dievs, svētī Latviju!" un "Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils". Tā kā starp mums bija arī nedaudz lietuviešu, tad arī tie nodziedāja savas valsts nacionālo himnu un lūgšanu "Maria, Maria".

Līdz ar to kārtējā diena bija beigusies, un, kas gribēja, varēja iet pie miera vai vēl patērzēt kādi laiciņi.

Tā, dienām vienmuļi ritot, pienāca 1949. gada 17. marts. Iepriekšējā vakarā no bunkura izgāja Krauja, lai pārbaudītu, vai bez pēdu atstāšanas vēl nenokusušajā sniegā var pieklūt rezerves pārtikas noliktavai, kura atradās netālu no Spārnes ezera. Tai paša vakarā ar Kraujas atļauju no bunkura izgāja nodevējs Krusts, lai it kā dotos pie kurpnieka, kur viņam taisīja zābakus. Tā kā parasti pa vienam negāja, tad Krauja pavēlēja Krustam līdz iet pavecākam vīram Hansam. Pēc nepārbaudītām ziņām, šo vīru Krusts pa ceļam nošāvis. Naktī bunkurā atgriezās pieci lietuvieši, kuri uz dažām dienām bija devušies uz Lietuvu. Šajā 17. marta rītā mēs bunkurā bijām 24 cilvēki. Ausa skaidrs, saulains pavasara rīts.

Īsi pirms astoņiem ārējais postenis bija saklausījis mežā aizdomīgus trokšņus: it kā klusinātas sarunas, zaru lūšanu un ieklepošanos. Postenis ar zvanu palīdzību deva trauksmes signālu uz bunkuru. Jāpiezīmē, ka trauksmes signāli bija sekojoši: viens zvans – aizdomas, divi zvani – reālas briesmas, trīs – uzbrukums. Šai gadījumā tika dots viens zvans. Nekavējoties ārā devās divi vīri, kuri pēc grafika vienmēr dežurēja pilnā kaujas gatavībā bunkurā. Starp šiem diviem biju arī es.

Bijām nokļuvuši ejā, kad jau atskanēja divi zvani. Pie posteņa nonākot, varējām jau mežā saskatīt apmēram 100 m attālumā rīta dūmakā pazībam dažus stāvus. Kā viņi ir tērpti, nebija saskatāms. Tāpat nebija saprotams, vai mēs esam atklāti jeb vai viņi iet garām. Steidzos atpakaļ bunkurā, lai ziņotu Kraujas vietniekam Žanim Strazdiņam par stāvokli. Tikko biju nonācis bunkurā, atskanēja trīs zvani, un līdz ar viņiem pusautomāta šāvieni – uguni atklāja postenis. Tanī pašā mirklī bija dzirdama blīva pretuguns. Pie posteņa izskrējušais Strazdiņš pēc mirkļa atgriezās un deva komandu uzspridzināt mīnas un visiem doties uz garās ejas izeju, lai dotos izlaušanās uzbrukumā. Nogranda daži sprādzieni, bet citi vairāk nesekoja. Konstatējām, ka nespārgst mīnas ar elektrisko pievadu. Izrādījās, ka akumulators ir izlādējies un nespēj mīnas uzspridzināt. Akumulators laikam bija izlādējies ar Krusta palīdzību, jo tas atradās blakus Krusta guļavietai un savienot kontaktus uz iso nav liela māksla. Šo kļūdu ātri novērsām, ar divriteņa palīdzību iedarbinot generatoru un uz tiešo pievadot strāvu mīnām. Atkal nogranda sērija spēcīgu sprādzienu, kuri uzbrucēju ķēdes grāva gan fiziski, gan morāli.

Tomēr šai mirkli, pēc manām domām, tika pieļauta liktenīga kļūda: ne visi bija novērtējuši mirkļa nopietnību un nebija vēl šai momentā gatavi mesties ārā triecienā. Pagāja tikai pāris minūtes pēc pēdējā sprādziena, kad mēs mēģinājām mesties ārā, bet pretinieks jau bija atguvies un sagaidīja mūs ar tādu blīvu uguni, koncentrētu uz izejas lūku, ka nevarēja ārā izklūt neviens. Varējām vest tikai nemērķētu uguni, turot ieroci virs galvas, vai mest rokas granātas uz neredzamo ienaidnieku. Mans pāriņieks "Džonis" pie vācu ložmetēja tikai vienu mirkli pacēla galvu virs izejas, lai orientētos precīzai šaušanai, bet ar to arī pietika, lai saņemtu lodi starp uzacīm un iekristu man rokās. Viņš bija pirmais mūsu kritušais šais minūtēs, bija arī daži ievainotie. Sākās nevienlīdzīga cīņa, jo pret mums, 24 cilvēkiem, pazemē, bez kaut kādām kaujas pozīcijām, pa virszemi saimniekoja apmēram 3000⁴ uzbrucēju.

Kad sapratām, ka pa galveno eju mums neizlauzties, metāmies uz rezerves izeju, bet, atverot tās lūku, lūkas vāks dažu sekunžu laikā, ložu sakapāts, pārvērtās smalkās skaidu drumstalās. Sapratām, ka arī šī izeja ir nodota, un arī šeit mēs ārā netiksim. Elpot palika arvien grūtāk, jo bunkurā krājās pulvera gāzes. No skābekļa trūkuma nodzisa pat petrolejas lampas un palikām pilnīgā tumsā. Zibināja tikai šāvieni uzliesmojumi ejās. Ar savu uguni mēs mēģinājām atvairīt uzbrucēju pietuvošanos ejām. Saindējušies ar gāzēm, daži vēma un krita pat nemaņā. Nezinu, cik bija pagājis laika, kad nogranda briesmīgs sprādziens un mūs apdullināja spēcīgs gaisa spiediens. Bija gandrīz pašā bunkura centrā uzspriecināti griesti apmēram 2 m² lielā laukumā.

Elpot kļuva vieglāk, bet līdz ar to pa caurumu sāka nepārtraukti krist iekšā rokasgranātas. Nedaudz vēlāk tika uzspriecināti griesti bunkurā pie galvenās ejas sākuma un griesti pārtikas noliktavā. Katrā šai sprādzienā, pēc čekistu izteikumiem, esot izlietoti 30 kg tola. Pa visiem šiem caurumiem gāzās iekšā rokasgranātas un citi spridzekļi. Viņu krišanu varējām apmēram noteikt tikai pēc skaņas un, metoties uz otru pusi, mēģinājām izvairīties no šķembām. Ne vienmēr tas izdevās. Sprādzienu viļņi svaidīja gan dzīvos, gan mirušos. Brīžiem likās, ka dzīvs esmu palicis tikai es viens, bet tad atkal pustumsā varēja manīt kādu stāvu, pārlecot uz citu vietu vai nozibsnot automāta kārtai. Tad bunkurā iekrita, pēc trokšņa spriežot, kaut kas smags, bet gaidītais sprādziens nesekoja. Bija jūtama benzīna smaka, un sapratām, ka iesviests trauks ar benzīnu. Tūlīt tam sekoja divas iešautas raķetes, kuras pa bunkuru svaidījās, sitoties pret sienām. Bunkura centrā uzliesmoja izlijušais benzīns, un tad es redzēju, ka vēl daudzi biedri ir dzīvi. Tika no guļas vietām rautas nost segas un mestas virsū ugunij. Dažu desmit sekunžu laikā uguns

⁴ Tā tekstā.

bija nodzēsta. Bija pazudusi jebkāda laika izjūta, nezināju, cik pagājis laika un pat neiedomājos paskatīties pulkstenī. Nezinu, ko šajos mirkļos domāja citi mani biedri, bet es sapratu, ka ar saviem spēkiem mums no šejienes neizklūt. Bija kaut kāda zemapziņas cerība, ka varbūt tuvumā ir kāda cita partizānu grupa, kura var atsteigties mums palīgā. Vai varbūt spēsīm noturēties līdz tumsai un tumsas aizsegā izdosies kaut ko iesākt. Ja tai mirkli es būtu zinājis ienaidnieku pārspēku, šādas ilūzijas nebūtu lolojis.

Tā šī kauja vēl turpinājās ilgi, gan uzliesmojot, gan noklustot. Klusākos brīžos vairāki reizes bija dzirdami padošanās piedāvājumi, uz kuriem neviens nepiekrita.

Tad negaidot atskanēja pazīstama balss: "Zēni, kas dzīvi, nākat ārā, dzīvība garantēta!" Pazinu Zaņa Strazdiņa balsi. Šai mirkli bija jāizšķiras, vai ielaist sev lodi, ko zināju, ka daudzi jau izdarījuši, vai iet pretim nezināmam, briesmīgam liktenim. Zemapziņa man pateica, ka priekš nāves laika pietiks vienmēr. Pirmo reizi papūlējos paskatīties pulkstenī, kurš rādīja 12.45. Tātad kaujā bija pagājušas apmēram piecas stundas. Iesviedu pulksteni kādā guļamā lāviņā, tam līdzī arī ieročus un kabatā esošos dokumentus. Devos ārā pretim savam liktenim. Pretim bija pavērsti daudzi desmiti stobru, bet nemelošu, teikdams, ka brutalitātes nebija. Vienkāršo zaldātu acīs varēja redzēt cieņu pret mums. Vienu mirkli pēc visa pārdzīvotā palika tumšs gar acīm un šausmīgi iegribējās dzert. Zem kājām redzēju sniegu, bet baidījies pieliekties, jo to varētu dažādi iztulkot un šaut uz mani. Blakus stāvēja jauns zaldātiņš (manos gados), un es viņam palūdzu, vai nevarētu vienu picīņu sniega. Zaldātiņš nekavējoties pieliecās un pasniedza man pie lūpām sniegu. Paldies viņam, ja viņš šodien vēl ir dzīvs. Tā mēs no bunkura iznācām 9 cilvēki, bet 15 palika uz mūžību. Pretinieka zaudējumus mums nebija lemts skaitīt, bet no dažādu avotu ienākušām ziņām ir zināms, ka viņiem no ierindas izsisti (krituši un ievainoti) apmēram 300 cilvēku.

Tālāk sākās čekas pagrabi, Centrālcietums un Tālo Austrumu lēģeri.

Bet par to ir jau daudzi stāstījuši, un mans stāsts no citiem ne ar ko neatšķirtos. Kas no turienes ir dzīvi atgriezušies, tie ir vismaz 9 reizes nāvei acīs skatījušies, bet, kas palikuši tur, lai piedod mums, ka mēs šodien vēl dzīvi esam palikuši.

Nr. 38. Zigfrīds Berķis.¹ Nacionālo partizānu grupas Viļakas mežos

Avots: autora labots un papildināts manuskripts mašīnrakstā sastādītāja arhīvā, saņemts 2000. gada 6. martā.

* * *

Viena no pirmajām nacionālo partizānu grupām Viļakas mežu apkārtnē izveidojās 1944. gada augustā, kad Sarkanajā armijā mobilizēja Viļakas apkārtnes vīrus un jauniešus. Tad no mobilizētajiem ceļā izbēga 12 vīri Marjana Slucka–“Rituma” vadībā. Tie bija Janopoles, Bahmatovas, Brentu ciemu iedzīvotāji – pirmie partizānu vienību pamatlicēji.

Daļa šo vīru jau pazina karadienestu un bija cīnījušies vācu pusē Latviešu leģiona rindās pie Veļikije–Lukiem un citos frontes iecirkņos.

Jūnijā un jūlijā, vācu frontei sabrūkot, mājās atgriezās gan atsevišķi leģionāri, gan grupās ar visu kaujas apbruņojumu.

Vasarā un līdz pat oktobra mēneša beigām partizāni dzīvoja mežā skuju slieteņos. Šeit “Rituma” partizāni arī satikās ar nākamo vienības komandieri Pēteri Supi – “Cinīti”, kurš kopā ar vācu apmācītu partizānu grupu oktobra mēnesī bija desantēts tagadējā Balvu rajona teritorijā. Vēlāk, novembra mēnesī, partizāni pārcēlās uz tā sauktajiem “Induļa” ziemas bunkuriem. Tie atradās Slotukalna mežā. Te partizāni nodzīvoja līdz pat 1944. gada beigām.

1945. gada janvārī liela partizānu grupa – ap 60 cīnītāju pārcēlās uz jaunajām tā sauktajām “saliņu mītnēm”, ko vēlāk partizāni un apkārtnes iedzīvotāji sāka dēvēt par “Jauno Berlīni”.

Vienlaicīgi ar pārcelšanos uz “saliņu mītnēm” partizāni straujā tempā veica jaunās nometnes izbūvi un aizsardzības sistēmas izveidošanu. Kokmateriālus veda no tālākiem meža stūriem, ķieģeļus skursteņiem un plītiņām no Viļakas–Šķilbēnu apkārtnes ciemiem. Būvēja gan aploku būves, gan pazemes bunkurus.

“Saliņu” novietne bija izraudzīta partizāniem izdevīgā vietā. No trim pusēm nometni sedza staigns, vietām klajš purvs. Nometnei pa mežu

¹ Zigfrīds Rihards Berķis dzimis 1931. gada 27. jūlijā Balvu pagasta Kemešavā. 1956. gadā beidzis Latvijas Lauksaimniecības akadēmiju. No 1956. gada Rugāju MTS, bet no 1958. gada līdz 1970. gadam – Balvu rajona Lauksaimniecības pārvaldes galvenais agronoms. No 1970. līdz 1991. gadam Balvu rajona Sēklu inspekcijas priekšnieks. 1991. gadā pensionējies. Nacionālo partizānu atbalstītājs un piemiņas iemūžinātājs, kopš 1997. gada vada Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku lietu komisiju.

Zigfrīds Rihards Berķis –
nacionālo partizānu darbības
apzinātājs

varēja tuvoties vienīgi no Kulpenes ceļa puses. Bet, lai piekļūtu nometnes galvenajai salai, uzbrucējiem bija jāpārvar divi klaji purviņi, kas atradās partizāniem izdevīgā apšaudes zonā.

Līdz 1945. gada 2. martam nometnē tika uzbūvēti 24 bunkuri un virszemes būves. Bunkuri pa daļai bija ierakti zemē. To sienas un griestus sedza stipri baļķi. Pie katra bunkura izejas atradās neliela priekštelpa. Tās vienā pusē bija arī aka.

Bunkurā dzīvoja ap 20–30 partizānu. Viņu ērtībām tika iebūvētas divstāvu nāras, kā arī pa logam. Siltumu deva ķieģeļu vai vienkārši no māla iebūvētas plītiņas. Atsevišķos bunkuros plītiņu virsma bija tā izveidota, ka tur varēja izcept arī maizi.

Nometnē atsevišķi tika izbūvēts štāba grupas bunkurs. Tajā dzīvoja un strādāja vienības komandieris Pēteris Supe – “Cinītis”, štāba priekšnieks Bronislavs Sluckis – “Indulis”, štāba lietu kārtotājs Vilis Toms – “Kārlēns” u.c. nacionālo partizānu vadītāji.

Līdzās atradās štāba grupas – “Tarzāna” bunkurs. Tālāk “Imanta”, vairāki “Žagatas”, Ziemeļnieku grupu un citi bunkuri.

Nometnē uzcēla arī bunkuru – baznīcu, kurā katru dienu dievkalpojumu noturēja bijušais Šķilbēnu Romas katoļu draudzes mācītājs Ludviks Štagars (Pabērzs). Pie ieejas nometnē bija apsardzes bunkurs, bet vistālāk jau ārpus nometnes, meža masīvā, atradās labi nostiprināts priekšposteņa bunkurs, kas sargāja ceļu uz nometni.

Partizānu grupas vadītājs
Jānis Sprukulis "Tarzāns"
(Latvijas armijas karavīra
formastērpā)

Nometnē bija nodibināta politiska organizācija "Latvijas Nacionālo partizānu apvienība". Partizānu apvienības štābs izdeva avīzi "Māras Zeme" mašīnrakstā un uzsaukumus. Drukas darbus nometnē veica Pētera Supes sekretārs Vilis Toms (Kārlēns).

Nometnē bija armijas kārtība un disciplīna. Bez atļaujas un atzīmes apsardzes žurnālā nometnē nevarēja ne iebraukt, ne izklūt neviens pajūgs, ne partizāns. Par to rūpējās apsardzes dienests un tā vadītājs Jānis Kozlovskis ("Imants"), kura vīri izvietoja un pārbaudīja posteņus apkārt nometnei.

Nometnē atradās ap 360 partizānu un 20–30 zirgi. Partizānu bruņojumā bija 14 ložmetēji – visvairāk vācu sistēmas ātršāvēji MG-42, pa kādam krievu sistēmas ložmetējam, daudz dažādu automātu un šauteņu. Lielāko daļu apbruņojuma un kaujas māku nometnē atnesa un ieviesa bijušie leģionāri. Daļu ieroču un munīcijas sameklēja un savāca arī no aizejošā vācu karaspēka atstātajām noliktavām un kauju vietām.

Nometnes apsardzība bija labi organizēta. Bez tālu izvīrītiem priekšposteņiem, kuros visu diennakti dežūrēja ar automātiskajiem ieročiem bruņoti partizāni, arī galvenajā aizsardzības līnijā, pie balsta ložmetējiem nepārtraukti dežūrēja apkalpe. Galvenā aizsardzības līnija ap bāzes salu tika izveidota apla veidā.

Partizāns Marjans Sluckis
"Ritums" (Latvijas armijas
karavīra formastērpā)

2. marta rītā "Paegles" vīri dežūrēja priekšpostenī. "Imanta" vīri pozīcijas ieņēma uz galvenā ceļa, pa flangiem "Žagatas", "Ozola", "Dūzes" vadītie partizāni. Vēl Ziemeļnieki – spēcīgas partizānu grupas – izvietojās salas ziemeļos, kas neļāva ienaidniekam iebrukt nometnē pāri purvam no Balvu–Viļakas ceļa puses. Čekisti pirms uzbrukuma diezgan pareizi bija noteikuši partizānu galvenās bāzes atrašanās vietu, aptuveno partizānu skaitu.

Donata Greižas savāktie materiāli liecina, ka partizānu iznīcināšanai tika organizēts liels militārs grupējums: bez karavīriem uzbrukumā iesaistīja iekšlietu karaspēku, iznīcinātāju bataljonu un lielāko daļu apriņķa milicijas. Operācijai pret partizāniem varas orgāni sakoncentrēja vairākkārtēju pārspēku. Sakopotā karaspēka iznīcinātāji un milicijas triecienvienība aplenca Stampaku purva salās izvietoto partizānu nometni. Jau naktī pirms kaujas sākšanās novērotāji atnesa trauksmainas ziņas. Uzde-

No kreisās: Jānis Kozlovskis
("Imants"), Stampaku
partizānu nometnes
apsardzes priekšnieks,
Domeniks Sluckis
("Indriķis"), partizāns

vumā izsūtītās partizānu grupas ziņoja, ka ceļu krustojumos novietotas karaspēka daļas. Pa iebrauktiem ceļiem no nometnes vairs nevar izbraukt. Partizāniem nebija zināmi uzbrucēju spēki.

Lai atvairītu varbūtējo uzbrukumu un nostiprinātu galvenās bāzes salas aizsardzību, kur atradās pārtika, municijas krājumi un transporta līdzekļi, uz galveno aizsardzības līniju tika atsaukta daļa priekšposteņu un priekšsalas aizstāvju.

Pastiprinātā kaujas gatavībā palika ārpus partizānu nometnes meža masīvā izvietotais priekšpostenis, kas apsargāja ceļu uz partizānu nometni.

Nometnes aizstāvji atradās kaujas gatavībā. Katra grupa zināja savu vietu un uzdevumu kaujas laikā. Tāpēc uzbrucēji nometnes aizstāvjus nepārsteidza.

Varas organizētā vienība, ievērojot lielo pārspēku un pēkšņuma momentu, cerēja partizānu bāzi ieņemt pirmajā triecienā. Bet uzbrucējiem tas neizdevās. Stampaku partizāni, kuru rindās bija daudz leģionāru, bez panikas cīnījās ļoti sīksti, nodarot uzbrucējiem lielus zaudējumus.

Uzbrukums sākās 1945. gada 2. marta rītausmā.

Nacionālās pretošanās
kustības dalībnieka

APLIECĪBA

Nr. 1300258

Vārds **Jānis**

Uzvārds **Kozlovskis**

Personas kods **090919-11492**

Apliecības izdošanas datums 09.02.1999.

Nacionālās pretošanās kustības dalībnieka statusa
piešķiršanas datums 23.12.1998., lēmums Nr. 1291

Jāņa Kozlovskis –
Nacionālās pretošanās kustības
dalībnieka apliecība

Pirmā uzbrucēju kolonna, kas mežā bija ienākusi klusi, partizānu nometnei tuvojās pa partizānu iebrauktu ceļu no Kulpenes–Šķilbēnu meža ceļa puses.

Pirmie savu ieroču uguni uz uzbrucējiem atklāja "Paegles" vadītie priekšposteņu aizstāvji.

Vēl tagad, pēc 48 gadiem, ir saglabājušās meža paugurā ieraktā priekšposteņa bunkura atliekas ar ložmetēju ligzdu un ierakumiem apkārt bunkuram. Uzbrucēji, ar lieliem spēkiem lencot un atspiežot priekšposteņa aizstāvjus, straujā tempā virzījās pāri purviņa klajumam un sāka iebukt priekšsalā.

Kamēr uzbrucēji cīnījās ar priekšposteni un priekšsalas aizstāvjiem, no metnes galvenās salas aizstāvji paspēja savlaicīgi ieņemt aizsardzību.

"Imanta" vadītie partizāni salas austrumu galā ar savu ieroču uguni sedza priekšposteņa un priekšsalas aizstāvju atkāpšanos uz galveno aizsardzības līniju. Viens priekšposteņa vīrs jau bija ievainots.

No Balvu–Viļakas lielceļa puses uz partizānu nometnes pusi virzījās arī citas uzbrucēju ķēdes.

Galvenās bāzes salas aizstāvjus šajā sektorā no uzbrucēju lodēm sedza salas lielie koki un salas aizsardzības būves. Atsevišķos aizsardzības līnijas posmos bija izrakti ierakumi, vietām novietoti resni koka blūķi, ierīkotas ložmetēju ligzdas.

Uzbrucēji partizānu aizsardzības līnijai tuvojās pāri klajumam, sasniegšam sīku priedīšu purvam.

Augusta Kudrenicka – "Kalēja", Henrika Vestmaņa – "Bārdas", Jāņa Sprukuļa – "Tarzāna" un Andreja Roskoša – "Lielā" vadītie partizāni savā aizsardzības sektorā atļāva ienaidniekam pietuvoties tuvu salai, līdz uzbrucēji bija labi redzami, tad uz tiem atklāja uguni visi partizānu ieroči...

Pirmais uzbrucēju vilnis jau retajās purva priedītēs tika atsists un daļēji iznīcināts. Tur palika vairāki desmiti kritušu vai ievainotu uzbrucēju.

Partizānu Dievnams. Šajā meža baznīcā 1945. gada janvārī Šķilbēnu draudzes priesteris L. Štagars ("Pabērzs") salaulāja Anetu un Stepanu Logīnu

Pāri purvam skanēja karapulku vaimanas un saucieni pēc palīdzības. Uzbrucēju ložmetējnieku darbību ierobežoja arī salas kokos izvietotie partizānu snaiperi – novērotāji.

Rīta kaujā partizāniem bija tikai 2 kritušie un vairāki ievainotie. Kad pirmais uzbrukums ieņemt nometni triecienā neizdevās, uzbrucēji, savus spēkus pārkārtojot, kaujā iesaistīja arī pievestos papildspēkus.

Uz partizānu nometni un tās aizsardzības līniju sāka šaut vairāki uzbrucēju mīnmetēji. To atbalstīts, uzbrukumu atjaunoja nākamais uzbrucēju vilnis.

Uzbrucēji patronas nežēloja. Cīņa bija ļoti smaga.

Partizānu balsta ložmetēji, vācu karavīra Edgara vadītais "kaulu-zāģis" un visu pārējo salas aizstāvju ieroču uguns apturēja uzbrucēju tālāko virzīšanos. "Imanta" vīri ar bruņusitējām lodēm sašāva krievu vieglo mīnmetēju. Sarkanarmiešu drēbēs tērptais partizāns "Ivans" ar savu partizānu grupu sīkstī aizstāvēja priekšsalas bunkurus, neļāva uzbrucējiem virzīties tālāk, bet vēlāk – kaujas starplaikā – no kritušajiem krievu karavīriem savāca ieročus un munīciju. Lai iznīcinātu otru uzbrucēju mīnmetēju uz Kulpenes ceļa, cenšoties apiet uzbrucēju ķēdi, bezbailīgi pāri purva klajumam savus vīrus veda Staņislavs Ločmelis –

Nacionālo partizānu kustības dalībnieka, represētā priesteru Ludvika Štagara (1905–1973) kapu kopija

“Dūze”. Uz Viļakas ceļa krievu zaldātiem uzbruka leģionāra Jāzepa Ārmaņa – “Vēvera” vadītie partizāni. Karavīri cieta lielus zaudējumus. Visu partizānu sīkstā pretdarbība un negaidītie prettriecieni spieda uzbrucējus uz laiku uzbrukumam partizānu nometnei pārtraukt. Šajā kaujas posmā krietnus teritorijas, materiālos un dzīvā spēka zaudējumus cieta arī nometnes aizstāvji.

Bija sašauti vairāki balsta ložmetēji, mīnai eksplodējot vienā no zirgu novietnēm tika nogalināti seši zirgi, zaudēta transporta līdzekļu novietne priekšsalā. Smagi ievainoti partizānu grupu komandieris Staņislavs Ločmelis – “Dūze”, leģionārs Jāzeps Slišāns – “Sudrabiņš”. Ar mīnas šķembām savainoti vai nogalināti vairāki partizāni. No mīnu šķembām cieta arī salas kokos izvietotie partizānu snaiperi – novērotāji.

Uz nometnes aizstāvjiem tika izšauts arī daudz t.s. šauteņu granātu. Ar savu šņākšanu tās partizānus baidīja, bet sprāga tikai, atsitoties pret kokiem.

Tikai vēlāk, nerēķinoties ar lieliem zaudējumiem, uzbrukums partizānu nometnei tika atjaunots. Ar pārtraukumiem uzbrukumi partizānu nometnei turpinājās visu dienu. Līdz tumsai ribēja šāvieni un dārdēja dobji sprādzieni.

Lielais uzbrucēju pārspēks tomēr nespēja nometni ieņemt. Visi uzbrukumi partizānu bāzes centra salai tika atsisti.

Partizānus aizstāvēšanās kaujā prasmīgi vadīja jau frontē cīņās rūdītie karavīri – bijušie leģionāri un kara lietās apmācītie: bijušais latviešu leģionāru komandieris Ozols, partizānu vienības štāba priekšnieks Bronislavs Sluckis – “Indulis”, vienības komandieris Pēteris Supe – “Cinītis”, partizānu nodaļu komandieris Marjans Sluckis – “Ritums”, A. Kudrenickis – “Grauds”, apsardzes dienesta priekšnieks “Imants” un priekšgrupas komandieris Viktors Andzevičs “Stenders”.

Dienā, aizstāvēšanās kaujā, partizāniem bija 13 kritušie, pārējie 6 nacionālie partizāni krita vēlāk, nakts kaujā, izlaužoties no ielenkuma. No 9 šajā kaujā ievainotajiem Tilžas–Baltinavas puses partizāniem izārstējās 7; “Dūze” un “Sudrabiņš” no kaujā gūtajiem ievainojumiem mira nometnes meža nomalē.

Kaujas vakarā, kad pieklusa ieroču uguns, partizāni nometnē starp bunkuriem izraktā brāļu kapā guldīja 13 kaujā kritušos biedrus. Vienības komandieris Pēteris Supe, apglabājot kritušos, izteica pateicību visiem, kas godam cīnījušies par savas zemes brīvību, un atzīmēja, ka visu kritušo partizānu īstie vārdi vēsturei ir ierakstīti partizānu dokumentos.

Ap pusnakti, kad piesala starp purva salām nomīdītais sniegs, partizāni sāka izlaušanos no aplenkuma.

Partizānu priekšgrupa virsseržanta Viktora Andzeviča vadībā pāri Balvu–Viļakas ceļam uz Kupravas mežiem netika. Uz ceļa bija izvietotas spēcīgas karavīru vienības. Šeit pie Misiņu mājām krita vairāki partizāni: Aloīzs Logins, leģionārs Ludviķis Logins un Antons Bratuškins.

Ap puskilometru garā partizānu kolonna, ar zirgiem vedot ieročus, munīciju, mantas un ievainotos, vienības komandiera Pētera Supes (“Ciniša”) un štāba priekšnieka Bronislava Slucka (“Induļa”) vadībā ar spēcīgu automātisko ieroču uguni aplenkumu pārrāva Garsterdeles ciema māju apkārtnē.

Pēc iznākšanas no aplenkuma “Ciniša” sapulcinātiem partizāniem tika noteikts sadalīties un pavasari sagaidīt sīkākās grupās. Uz Tilžas mežiem, vedot ievainotos, aizbrauca Tilžas–Baltinavas puses partizāni. Daļa Viļakas–Šķilbēnu apkārtnes partizānu aizgāja atpakaļ uz savām vecajām mītnēm – Slotukalna mežā. Vēlāk no tām pārcēlās uz Brontu–Viļakas mežu. Partizānu vienības komandieris Pēteris Supe – “Cinītis” ar štāba grupu līdz pavasarim palika dzīvot turpat Stampakos – rezerves bunkuros, regulāri uzturot sakarus ar pārējām grupām.

Partizāniem tieši Stampaku kaujas laukā krita 19 cīnītāji. Daļa partizānu vēl mira vēlāk no kaujā gūtajiem ievainojumiem. Uzbrucēji pēc dažādām ziņām Stampaku kaujā zaudēja ap 80 kritušo karavīru un iznīcināja.

Ievērojamākie Stampaku kaujā kritušie uzbrucēju virsnieki un seržanti tika apbedīti Viļakā Eržepoles kapos. Pārējo kritušo karavīru un iznīcinātāju apbedīšanas vietas nav zināmas. Tāpat nav sameklētas arī visu Stampaku kaujā kritušo nacionālo partizānu apbedīšanas vietas. Vairums to guļ aiz Viļakas katoļu baznīcas sētas un Šķilbēnos pie Čukuļu kapiem.

Tā bija lielākā nacionālo partizānu aizstāvēšanās kauja Balvu – Viļakas apkārtnē. No tās partizāni aizgāja organizēti, nesakauti. Par lielās partizānu kaujas vietu mums vēl šodien atgādina uzraksts kaujā kritušo partizānu apbedīšanas vietā bijušajās partizānu mītnēs – Stampaku purvu salās:

“Mums bija jāmirst,
lai dzīvotu simti.
Nebija lemts
Toreiz Latvijai zelt.
Tiem pēc kariem,
Kas palikāt dzīvi,
Būs no jauna
Jums Latviju celt.”

Nr. 39. Jānis Ozoliņš.¹ Atmiņu apcirkņos

Avots: Dagdas pagasta Murānu nacionālo partizānu grupas vadītāja Jāņa Ozoliņa atmiņas sastādītāja arhīvā.

¹ Jānis Ozoliņš dzimis 1925. gada 20. janvārī Krāslavas rajona Dagdas pagasta Murānos sīkzemnieka ģimenē. Beidzis Daugavpils Valsts arodskolas mehānikas nodaļu un pēc tam mācījies Rīgas Valsts tehnikuma Mehānikas nodaļā. No 1942. līdz 1945. gadam strādājis Dagdas pagasta Dzegūzes tautskolā. 1944. gada augustā iesaukts Sarkanajā armijā, no kuras dezertējis un 1945. gada aprīlī noorganizējis Murānu partizānu grupu (12 cilvēku sastāvā). Grupa aktīvi cīnījās ar “istrebiteļiem un čekistiem”. Arestēts 1951. gadā Bauskā. Baltijas Apgabala kara tribunāls piesprieda 25 gadus stingrā režīma noietnēs, plus 5 gadus bez tiesībām un pilnu mantas konfiskāciju. Spriedums bija galīgs un nepārsūdzams. No Vorkutas šahtu lēģeriem Latvijā atgriezies pēc 14 gadiem 1965. gada augustā. Strādāja “RER” par automehāniķi un vecāko inženieri. 1985. gadā pensionējies.

*Cits sāpi nesam,
Cits savu sāpīti,
Cik kurais esam
Likteņtrāpīti.*

Mēs katrs nākam no savas bērnības zemes, no savām tēva mājām un no skaistākā Latvijas stūrīša. Es piedzimu zilo ezeru zemē – Dagdas pagasta Murānos, kas pirms kara bija iekļauts Daugavpils apriņķī (tagad Krāslavas rajons), stagnācijas gados bija pat Dagdas rajons.

Lai gan biju trūcīga zemnieka dēls, tomēr ļoti gribējās mācīties un redzēt plašākus apvāršņus. K. Ulmaņa laikā tēvam piederēja tikai 7 ha zemes, bet viņš tomēr man iedeva ceļaspieķi un māte – ceļamaizi, lai es varētu iegūt tehnisko izglītību. Un tā četrus garus gadus viņš apmaksāja visus skolas izdevumus. Pēc pirmā mācību gada mūsu valsti ar tankiem iesoļoja mūsu “atbrīvotāji” – sarkanarmieši. Pasaule apgriezās ar kājām gaisā, bet man vēl maksāja stipendiju un turpināju mācīties. Sākās drausmīgi notikumi: no skolas “nejauši” paņēma vairākus jauniešus un aizveda nezināmā virzienā. Sāka darboties Staļina iznīcināšanas plāns, īstenojās staļiniešu teiciens: “Labāk 10 nolikt pie sienas nevainīgus nekā atstāt vienu vainīgo.” Tā mūsu zemīti okupēja gan vācieši, gan krievi, jo okupantiem vajadzēja “brīvu” telpu, kur dzīvot, bet mūsu tautai parakstīts iznīcības spriedums. Mūsu zemei, kas mums ir Dieva un Laimas dota, vēlās pāri briesmīgs jaunums, kas iznīcināja veselas dzimtas, sētas un ļaudis. Tā, šķirot atmiņu lappuses, apstāšos pie savas dzīves krustcelēm, kad bija jāizšķiras, kurā pusē nostāties un kas būs tie, kuri cīnīsies par mūsu Latviju, tās brīvību un sarkanbaltsarkano karogu. Parauties malā nedrīkstēja!

Izvairoties no Sarkanarmijas iesaukuma, kļuju par mežabrāli. Sākumā mežos un pa mājām slēpāmies katrs par sevi. Drīzumā sazinājāmies, ka mūsu ir ļoti liels pulks, un sākām organizēt nacionālo partizānu grupas. Man bija sakarniece, jauna glīta meitene Janīna, kura toreiz mācījās Konstantīnovas lauksaimniecības skolā. Skolas direktors Paulis Ivdra bija vairāku apkārtnējo pagastu partizānu nelegālais vadītājs, apvienojot to ar darbu skolā. Iesākumā vairākos partizānos direktors viesā neuzticību, jo grūti tajos laikos bija būt par skolas direktoru bez PSKP biļetes kabatā. Tomēr “stukaču” acīm tas nepasliedēja garām, un viņš tika “atmaskots”, skolas pagrabā atrasti ieroči, arestēts un notiesāts katorgā uz 15 gadiem. Liels brīnums bija, kad mēs satikāmies 50. gados Vorkutas lēģerī ŠU-2, vēlākos gados ciemos atbrauca viņa izmocītā sieviņa. Nezinu, vai Paulis ir vēl šodien dzīvs. Aptuveni atceros, ka viņam bija 3 bērni, ļoti gribētos šodien sazināties ar viņa bērniem, bēt diemžēl nespēju sameklēt koordinātes.

Mežabrāļos bija visdažādākie cilvēki, pamatā tomēr īsti godavīri, ar dzelzs disciplīnu un lielām alkām par brīvu Latviju. Mēs pratām labi maskēties izraktajos bunkuros un uzturēt sakarus ar ārpusauli, jo domubiedru bija daudz visā plašajā apkārtnē. Arī paēduši bijām, tāda bada kā Vorkutā un čekas pagrabos tomēr mežā nebija. Patīkami ir apzināties, ka mēs radījām daudz nepatīkšanu un nemiera nakšu padomju varas piekritējiem un atbalstītājiem. Dažbrīd mēs dzīvojām brīvi kā meža zvēri, bezrūpīgi pret formas tērpu un armijas reglamentu, mūs nevarēja ieskaitīt kādā divīzijā, rotā vai korpusā. Mēs bijām savu vīru pakļautībā, saņemdami rīkojumus mūsu darbībai.

Mēs spējām pārsteidzoši ātri koncentrēties un panākt iecerēto. Mūsu priekšniecība bija iecietīga un pateicīga par mūsu koncentrēšanos un atbildību uzdevumu izpildē: te Skaistas, te Andrupenes, te Aulejas pagastos. Apkārtnes radi, draugi, paziņas gādāja mums pārtiku, apģērbu, arī frizieri, pirti, medicīnas darbinieku, gan visu to, kas nepieciešams mežā mītošiem cilvēkiem. Mēs negaidījām nekādus apbalvojumus, bet dzīvojām un cīnījāmies par brīvību kā viena liela, draudzīga ģimene, kurai mērķis – atbrīvot savu zemi no iekarotājiem–okupantiem.

Pastāstīšu dažas epizodes no manām partizānu gaitām.

Ielenkums – Murānos

Saulainā rudens dienā, Dagdas pagastā, mēs – divi mežabrāļi, nolēmām aiziet pie mana krusttēva Andreja Vanaga apgriezt matus. Runāts – darīts, esam nofrizējušies un aiz savas pārgalvības, domādami, ka nekāda riska nav, devāmies atceļā. No Vanaga mājām aptuveni 400 m attālumā no mums parādās vairāki pajūgi ar “istrebiteļiem”. Strupceļš! Ko darīt? Tomēr pieliekam soli un dodamies pa kreisi, kas mūs abus iedzina gandrīz kapā. Vēlāk abi ar manas Murānu grupas biedru – Antonu Silenieku (nu jau viņš ir mūžības ceļos) pārrunājām notikušo un izsecinājām, ka pārsteidzīgi izvēlējamies pa kreisi – uz attālāko mežu, pa labi tuvāk mežam. Bet laimīgi beidzās! Streboki,² sapratuši, ka mēs gribam izmukt, apstājas, noliek ložmetēju un atklāj uguni. Manam kažociņam spalvas vien pajuka! Bet, paldies Dievam, lodes mūs nenokāra. Pēc tam tā pa istam devām kājām vaļu, jo 20 gadīgi jaunekļi izrādījās īsti olimpieši skriešanā! Daži streboki šāva arī ar automātiem, bet mēs bijām par tālu, lai trāpītu. Protams, ar ložmetēju labs šāvējs mūs varēja sakapāt gabalos, bet izrādījās, ka šie puisēji bija slikti šāvēji, un mēs palikām dzīvi. Iemūkot mežā, lai viņi nesekotu un saprastu, ka mēs arī bruņoti, es raidīju 4–5 šāvienus no “Parabellum” gaisā. Mežā novilku savu cauršauto kažociņu, Antons savu vateni un noslēpām pie celma

² Istrebiteļi. – Sastād.

sūnās, jo nosvīdušiem nevajadzēja lieku smagumu. Tad aizgājām caur mežiem uz citu ciematu. Atskaņas bija sadzirdamas visā pagastā. Baumoja, ka streboki gandrīz varonīgi atsītuši "bandītu" (tā mūs sauca padomju vara) uzbrukumu. Tā mums bija laba mācība, ka jābūt piesardzīgiem un nav jāriskē tur, kur var izvairīties.

Jāpiemin arī, ka strebokos bija dažādi salašņas – nepiedzīvojuši, jauni puikas vai večuki, kas agrāk dzīvoja nabadzībā, bet, ierodoties okupantiem, viņi tos uzskatīja par "atbrīvotājiem" un kļuva par padomju varas pakalpiņiem. Partizānu mājās, nakts pārbaudēs, varēja neierobežoti izrādīt savu "varu" – ar zagšanu, ar cilvēku zvērīgu sišanu, rupju lamāšanos, jo nekāds sods no jaunās varas tiem nedraudēja. Arī mani piederīgie netika saudzēti. Māte bija slima, divi brāļi un divas māsas, jaunāki par mani, tika piekauti, mantas izmētāja, jo bija jātaisa t.s. "šmons", jānoķer mežabrāļi vai dezertieri no Sarkanās armijas. Dažus piederīgos pat arestēja un veda uz Dagdu, kur pamatīgi sasita, lai atzītos, kur ir dēls vai meita. Necilvēcīgi, nežēlīgi, rupji "taisnības" meklētāji. Arī es vairākus "šmonus" piedzīvoju savās tēva mājās. Māju ielencā, sita durvīs, logos, suņi rej, saucieni, klaigas, troksnis visā apkārtnē. Es paspēju no gultas aizskriet uz labi izdomāto paslēptuvi, kur visu varēja dzirdēt, bet redzēt neko.

Ziemā gan bija auksti, jo biežā apgērbā nevarēju ielīst un aizvērt lūku. Slēptuve uz verandas griestiem, kur es rāpus starp spārēm pa šauru spraugu ielīdu. Vienīgais trūkums bija, ka ārpusē stāvošais postenī varētu sadzirdēt kādu troksni no manas rāpošanas. Protams, nekādu ne klepošanu, ne šķaudīšanu, ne arī kādu troksni nedrīkstēja atļauties. Pavasarī es izraku pagalmā pamatīgi dziļu bunkuru, kur mēs bieži bijām trijatā, pat četratā. Bunkuram pāri kārtīgas sijas un biezs zemes slānis. Svecītes kalpoja kā gaismas avots. Tur bijām vairākkārt ar brāļiem Zundām, kurus vēlāk arestēja kā Daugavas Vanagu organizācijas pārstāvjus Krāslavas ģimnāzijā; lai gan partizānu lieta gāja secen, tomēr Golgātas ceļš bija nodrošināts – Intā, Komi republikā.

Sastapšanās ar smago mašīnu

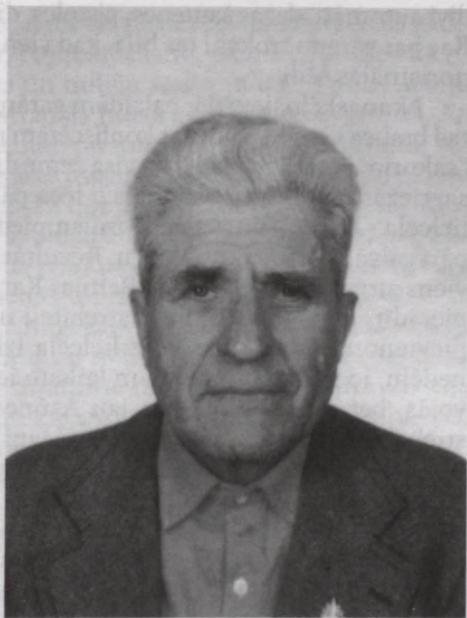
Kādā jaukā vasaras pēcpusdienā man bija norunāta tikšanās ar Konstantīnovas Lauksaimniecības skolas direktoru Pauli Ivdru. P. Ivdra – Latvijas armijas virsnieks, izglītots, autoritāte mūsu mežabrāļu vadišanā un arī daļēji apgādāja ar ieročiem, munīciju. Viņš mācīja mūs būt klušākiem, piesardzīgākiem un neveikt terora aktus. Viņš ieteica būt mums pacietīgiem, un, kad pienāks laiks, viņš dos ziņu un tad veiksīm masveidīgas akcijas. Padomā bija arī uzbrukums Dagdas milīcijai, to ielenkt un tās darbiniekus atbruņot. Reiz braucu ar velosipēdu pa lielceļu uz "randiņu" ar P. Ivdru. Parole: "Koka skola vienā uzkalniņā". Satienu ceļā smago mašīnu, pilnu ar strebokiem un zaldātiem. Man bija uzvilktis

Jānis Ozoliņš
ap 1965. gadu

ungāru šinelis, zem tā aiz jostas pistole "Parabellum" un divas granātas. Neparedzētā situācijā nezaudēju savaldību, pabraucis garām mašīnai, iegriezoz pa kreisi meža celiņā. Redzu, ka mašīna nobremzē un visi zaldāti lec pāri bortam uz lielceļa. Glābiņš bija mežs, bet koki patievi un nav aizsardzības. Cik nu varēju, braucu ar velosipēdu, tad no automātiem atklāja uz mani uguni, nometu krūmos velosipēdu un vēl pēc 30–40 metriem arī šineli, tad "laidu kājām vaļū". Paldies Dieviņam, neviena lode mani netrāpīja. No sava "Parabellum" izšāvu 4–5 reizes gaisā. Mani šāvēji mežā negāja, jo domāja, ka neesmu tur viens. Devos pie saviem radiem, pārgulēju nakti šķūnī un no rīta gāju skatīties mežā savu velosipēdu un šineli. Atradu tos turpat, kur nometu! Šī šaudišanās izjauca manu "randiņu", bet P. Ivdra bija visu sapratis, ka šis "troksnis" saistīts ar mani. Otrā vakarā mēs satikāmies norunātajā vietā pie lauku pirtiņas. Viņš man aizrādīja, ka dienas laikā nebija prāta darbs man vienam brukt ar velosipēdu pa lielceļu. Tas bija Magnusovas ciemā, apmēram 800 metru attālumā no Konstantinovas. Visa apkārtnē šo troksni bija dzirdējusi, daži pat redzējuši, bet neviens neiedomājās, kas šis "nelaimes putns" (patiesībā "laimes") biju es. Protams, vēlāk viss atklājās, jo tajā liktenīgajā vietā, pāri ceļam, pa labi, dzīvo mani tuvi radnieki, kuri man daudz palīdzēja ar pārtiku, naktsmājām.

Jānis Ozoliņš
80. gadu beigās

Noceļ no velosipēda...

Braucu uz Dagdu ar velosipēdu darīšanās. Tā mierīgā noskaņojumā braucu gar veikalu "Turība". Pēkšņi parādās GAZ 67B, t.s. "bobiks", un no tā veikli izlec divi spēcīgi vīri, satver mani zem padusēm, noceļ no velosipēda un iegrūž mani bobikā, kurā sēž jau mani "draugi" – Dagdas drošības dienesta priekšnieks Saveļjevs un Vaclavs Pudniks (piehaturēja drošības komitejā). Vēlākajos gados viņš strādāja par kolhoza priekšsēdētāju. Viens no vīriem, savākdams manu velosipēdu "Erenpreiss", prasa priekšniekam, ko darīt ar to. Priekšnieks prasa man, kur būtu kādi paziņas, lai varētu atstāt velosipēdu. Es atsaku, ka blakus ir "Zagotzerno" (labības sagādes punkts), kurā strādā mana paziņa Tekla Bričonoks. Apstiprina, ka riteni tur nolikšot un kādu laiku lai uzpasējot. Tā sēžu aizmugures sēdekli ar saviem "miesassargiem": vienā pusē Saveļjevs, otrā Pudniks. Jautāju, kurp mēs braucam, bet saņemu ironiskas atbildes, lai es atklājos savas kārtis, ko darīju, cik šāvis un ko šāvis. Braucam gar Murānu silu, viņi man pēkšņi saka, lai es atzīstos, ka šinī silā es ar savu grupu esot slaktējis istrebiteļus un vēl citus. Es sarunās neielaižos, bet nojaušu, ka ir kāds "stukačs", kas visu ir nodevis, un viņiem zināms, ka mēs – neliela grupiņa – veicam šeit lielus brīnumus, jo par to runāja visā pagastā. Mums tad bija divi ložmetēji (vācu MG un krievu "Maksis"),

divi automāti, dažas šautenes, pistoles, divi revolveri un vairākas granātas. Kas par varenu troksni tas bija, kad vienlaicīgi tos visus pielietojām! Tas norisinājās šādi.

Nomaskējušies silā, palaidām garām divus priekšā ejošus strebokus, tad brauca vairāki pajūgi ar konfiscētām mantām (*раскучливание*), mēs "sakurinājām tādu pirti", ka visa zeme drebēja. Streboki salēca grāvī, zirgi sagriezās uz visām pusēm, daži lēca pāri grāvim, un mantas izkrita uz lielceļa. Tā kā pajūgos veda mūsu piederīgos, mums bija noruna šaut pāri galvām, lai nebūtu upuru. Rezultātā bija ievainots streboks rokā un viens zirgs kaklā. (Bet vēlāk Baltijas Kara apgabala tribunālā man centās pierādīt, ka ir nošauti divi istrebiteļi un četri ievainoti. Pat tiesai bija pievienota tāda izziņa.) Uz lielceļa izbirušās mantas mētājās veselu nedēļu, jo pakalpiņiem bijām laikam iedzinuši bailes un neviens netuvojās, bet mūsu grupa bija jau Asūnes pagastā, kur naktī tramdijām streboku-seržantu Radionovu, kurš tanī naktī, mukdams no siena šķūņa, bija smagi ievainojis divus mežabrāļus no Asūnes pagasta. Ievainotos ar zirga pajūgu nogādājām pie ārsta. Taču taisnīga tiesa piemeklēja Radionovu bez mūsu līdzdalības: pēc pāris dienām viņš bija dienas laikā novākts. (Bet arī tāda izziņa bija pievienota manai lietai tiesas protokolos.)

Atkāpos savā stāstījumā, bet turpināšu par manu "vizināšanu" bobikā. Pabraukuši garām Murānu silam, devāmies uz Aglonas pusi. Nenojautu, kurp vedīs un ko ar mani darīs, bet mūsu sarunas vedināja uz to pusi, ka kādā meža nostūrī mani nošaus. "Kapiņos" (vietas nosaukums) apstājāmies, mani ieveda milicijas nodaļā un iegrūda kādā kabūzī. Tā drūmās noskaņās nonīku pāris stundas. Beidzot ierodas mani pavadoņi un saka, ka drīzi tikšot ar mani galā. Šoferis atkal stūrē uz Aglonu, tad pagriežas uz Daugavpils šoseju. Man kļuva vieglāk ap dūšu, jo uz šosejas liela kustība (Rēzekne–Malta–Daugavpils šoseja), un nodomāju, ka mani vedīs uz Daugavpils čeku. Tā arī tas notika, mijkrēsli bijām jau Daugavpils čekā. Momentāni, brutālā veidā, uzstūma mani otrajā stāvā un jauns izmeklētājs – leitnants – man uzdeva simtiem jautājumu. Viss krievu valodā, es lūdzu izmeklētāju, lai dod tulku, jo visu krieviski nesaprotu. Viņi atbildēja, ka tas nav vajadzīgs, jo mēs tāpat labi viens otru sapratīšot. Tā es kā čūska locijos starp uzdotajiem jautājumiem un biju spiests pirmo reizi savas kārtis daļēji atklāt, jo izejas vairs nebija. Svarīgi bija tas, ka pirms mana brauciena ar riteni vakarā bija atnācis manas grupas biedrs un kaimiņš Pēteris Bričonoks. Viņš pastāstīja, ka mums nav vairs ko slēpt, jo viņš ir Dagdā pratināts, sists, žņaugts un visādi mocīts, pēc tam parādīts protokols, kur viens no mūsu grupas dalībniekiem ir visu izstāstījis un parakstījis. Galīgi visu noliegt vairs nebija iespējams. Vienīgais glābiņš bija, ka mēs, visa Murānu grupa, kopā nedarbojāmies, bieži es biju viens vai divi no savas grupas un vēl klāt no Kromā-

nu vai Asūnes grupām. Protams, man vēl piedēvēja daudzus citus gadījumus: pienotavas demolēšanu, bombardēšanu, ciema padomes likvidēšanu, kaut kāda ceļa meistara un miliču šaušanu u.c. Tur es nebiju bijis un arī to noliedzu, jo to nostrādāja mūsu kaimiņu citas grupas. Ap plkst. 2 naktī mani izbeidza pratināt, piesolīdams arī spīdzināšanu, bet kā brīnums iztika bez tās, jo Dagdā es mocības varonīgi pacietu un nebiju neko atklājis, to viņš taču zināja. Tā nokļuvu vieninieku kamera, stūrī "paraša" un viss. Maza, restota spuldzīte dega pie griestiem, nāras, kur atlaisties, arī nebija. Novilku savus svārkus uz betona grīdas un mēģināju iemigt. Nākošo dienu pēcpusdienās un naktīs atkārtojās tas pats – tā vieninieku kamerā sabiju 2 drausmīgi garas nedēļas. Utu bari čabēja ap mani, baroja ar sarkanu šķidrumu un maizes gabaliņu. Mani no bada izglāba mana paziņa – Monika Snīdzāne no Murāniem, kura dzīvoja Daugavpilī un bija dabūjusi zināt, kur esmu, un atnesa man produktus. Lai nesajuktu prātā, vieninieku kamerā sāku staigāt un dziedāt, bet arī tas bija liegts, atvērās lūka, un sargs nobrēcās, ka tas nav ļauts. Pēc tam jutos kā paradīzē, kad mani iegrūda kopējā kamerā, lai gan jābūt ļoti uzmanīgam, jo katrā kamerā bija "stukači". Kad mana pratināšana gāja uz beigām, manu lietu pārņēma kāds žīds – kapteinis, ar lielu Ļeņina medaļu pie krūtīm. Viņš saka, ka es apmēram visos grēkos atzinies un pats brīvprātīgi pieteicies, tad varot mani palaist brīvībā ar nosacījumu, ka man jāuzņemas "stukača" loma un jāparaksta papīrs, ka es neko par čeku un ar to saistītiem "brīnumiem" nevienam neko neteikšu. Tāpat jāsavāc visi noslēptie ieroči, munīcija, granātas, jānogādā Dagdas milicijā un godīgi jādzīvo tālāk. Es tam visam neticēju, bet tomēr... Man iedeva ceļa naudu, kaut kādu izziņu un palaida mājās.

Iziedams no čekas, skatījos atpakaļ, kas man seko. Bet tas, izrādās, bija smalks aprēķins, lai izvilinātu citus mežabrāļus no meža, kā arī lai dabūtu no meža paslēptos ieročus. Jo pēc laika viņi varētu mani savākt un sodīt, aizsūtot pie baltajiem lāčiem (tā čekā solīja).

Satiku paziņu Moniku Snīdzāni, kura strādāja Daugavpils dzelzceļa kasē. Mani gandrīz nepazīna – apaudzis ar bārdu, utains un bāls. Viņa nopirka man vilciena biļeti līdz stacijai Skaista. Redzēdama manu nožēlojamo izskatu, mani vienu nelaida ceļā, bet atprasījās no darba un pavadīja līdz mājām, jo no Skaistas līdz Dagdas pagasta Murāniem ir 2,5 km jākāto kājām (tad autobusi nebrauca). Tā abi aizbraucām līdz Skaistai, tad gājām kājām 10 km, kur dzīvoja viņas radi, tur nakti pārgulējām un nākamā dienā cilpojām tālāk. Vēlu vakarā abi nokļuvām manās mājās, kur arī visi bija pārsteigti. Mājās bija tēvs, brāļi un māsa. Mamma nomira 42 gadu vecumā un apbedīta 1945. gadā. Tēvs izkurināja pirti, lai gan jumtu čekisti bija noplēsuši un atraduši manu pistoli "Parabellum" un dažas granātas. Tā es nomazgājos, nofrizējos, atutojos un uzsāku jaunu, neziņas pilnu

dzīvi. Pēc nedēļas iejūdzu zirgu, saliku visus ieročus, munīciju un vedu uz Dagdu nodot. Tur mans "paziņa", milicijas priekšnieks Vasiļjevs, uzrakstīja protokolu par ieroču nodošanu. Izvilka no sava rakstāmgalda manu "Parabellum" un pateica, ka tas piederējis man, bet tagad tas kā dubultnieks pieder viņam, tas esot labāks nekā viņa dienesta pistole.

Jā, starp citu, man atņemtais velosipēds, no kura mani "nocēla", bija tomēr saglabājies un bija lietojams. Rudenī pārcēlos darbā uz Jaunaglonas lauksaimniecības mehanizācijas skolu, kur atkal biju čekas tramdīts. Kamēr skolas direktors bija Actiņš, varēju strādāt, jo mēs sapratāmies. Bet tad direktora Actiņa vietā iecēla par direktoru atvaļinātu militāristu Kisiļevu. Tas bija nekrietns, riebīgs cilvēks, kurš arvien atgādināja manu pagātni, ieteica laisties lapās. Un tā es pārcēlos uz Rīgu, kur atkal čekas modrās acis uzraudzīja un atgādināja direktoram, ka neatbilstu tādām prasībām, kādas vajadzīgas padomju iestādē strādājošam.

Nākamā epizode: "Randiņš ar milicijas priekšnieku"

Kādā rudens dienā nāca ierosinājums no Dagdas NKVD priekšnieka Vasiļjeva puses par nelegālu satikšanos. Izrādījās, ka "mana mīlotā meitene" bija draudzīgās attiecībās ar Vasiļevu. Priekšlikums bija satikties viņas vecāku mājās, aprunāties, bet, protams, bez ieročiem. Norunātā dienā ierados tur, bet pēc stundas gaidīšanas sapratu, ka priekšnieks neieradīsies, iespējams, nobijās, jo mūsu partizānu grupa bija respektējama. Katram gadījumam krūmos bija paslēpušies daži bruņoti manas grupas biedri. Vēlākās sarunās viņš aizbildinājās par mūsu nenotikušo randiņu ar izsaukumu uz svarīgu objektu. Starp citu, manas attiecības ar Vasiļevu pēc legalizēšanās ārēji bija labākas, nekā es to paredzēju. Nedomāju, ka viņš būtu organizējis tikšanos, lai mani iedzītu slazdos. Bet to nevar zināt, grūti par to spriest. Fakts ir tas, ka šāda tikšanās abām pusēm bija ļoti riskanta, ja pārrunas pārvērstos bruņotā konfliktā...

Bija arī šāds atgadījums. Vairākas reizes biju izsaukts uz pagasta izpildkomiteju, kur mani vienmēr sagaidīja nevis NKVD priekšnieks Vasiļjevs, bet gan NKGB priekšnieks Savelļevs. Pratināja un nežēlīgi spīdzināja. Kādā reizē pēc necilvēcīgas spīdzināšanas biju nekustīgs un stīvs, tādu Savelļevs mani bija iemetis t.s. "KPZ" (iepriekšējās izmeklēšanas) kamerā. Pēc apmēram stundām 3 ierodas NKVD priekšnieks Vasiļjevs un, ieraugot mani tādā stāvoklī, prašņā saviem padotajiem – kā es te esot gadījies. Pēc tam Vasiļjevs palaiž mani uz mājām un vēl piebilst, ar kādām tiesībām Savelļevs mani kā legalizējušos ir iespundējis. Vai tas bija smalki nospēlēts abu priekšnieku "teātris", vai tāda sagādīšanās – to nezinu vēl šodien, protams, arī vairs neuzzināšu.

Kas attiecas uz Vorkutlugu, stingrā režīma lēģeri p.k. Ž-175/3, kur es pavadīju 14 gadus no piespriestajiem 25+5, vislabāk to ir aprakstījis

Jānis Ozoliņš Vorkutas lēģerī kopā ar likteņa biedriem 1958. gada 3. maijā

mans lēģera līdzgaitnieks Jānis Zīle grāmatā "Aiz kadra palikušie", kurā ir arī fotoattēli no manas dzīves. Es pievienoju savam stāstījumam vienu foto no Vorkutas lēģera 1958. gada 3. maijā – TEC-2 – p.k. Ж-175/14, kur redzami 43 cilvēki. Tānī laikā jau lielākā daļa no latviešiem atradās savā Dzimtenē. Brīvībā nelaida galvenokārt nacionālos partizānus, jo padomju varai tie šķita bīstami. Tur ir mans brigadieris Andrejs Pūga – Latgales vīrs, ar lieliem apgriezieniem, Vilis Teteris, muzikants – akordeonists no Jēkabpils, Gunārs Gaumīgs – mans labākais draugs no Valmieras (mūžībā aizgāja 1997. gada 30. septembrī), Jānis Zaļakmens no Daugavpils. Otrajā rindā no labās – astotais – Jānis Zemtautis no Lielsvitenes Bauskas rajonā, ar kuru esam arī šodien bieži kopā kā Partizānu apvienības biedri, blakus Zemtautim, – esmu es pats. Pirmajā rindā no kreisās ir Arnolds Vilciņš no Madonas, pirmajā rindā ceturtais – Pēteris Naudiņš no Maltas, pirmajā rindā piektais – ir Jānis Kundziņš. Pārējos vārdus un uzvārdus esmu piemirsis – lūdzu atvainot.

Vēl nedaudz pastāstīšu par savu darbu 16. šahtā, 15. iecirknī, t.s. "prohodkā", kur urbj, spridzina, nostiprina, ierīko dzelzceļa sliedes, lai varētu ripot elektrovilcēji, kas vagonos transportē ogleš uz galveno stobru vai liftu, kas cēla vagonus augšā, izbēra dzelzceļa vagonos un tukšos nolaida atpakaļ pazemē – šahtā. Darbs ļoti smags un bīstams. "Paroda" – cieti akmeņveida ieži, uzkrīta gan uz galvas, kājām utt., sakropļojot vai

pat nositot. Ogļu slānis 12., 14. un 16. šahtā bija ļoti plāns – 0,7–1 m biezumā. Tā šahtieri rūpus, uz ceļgaliem, ložņāja un, smagi strādājot, ražoja akmeņogles “plašajai dzimtenei”! Ja uzlikto plānu brigāde neizpildīja, tad paredzētos 600 gr maizītes – nedabūja. Tā daudzi no smagā darba un bada saļima uz visiem laikiem. Maizīte bieži rādījās sapņos kā nerasniedzama Dieva dāvana...

Grūti noticēt, ka mēs (nedaudzi!) tomēr izdzīvojām, jo Dievs lēmis mums šo zemīti kā tautas dzīvību un sirdī iedēstīto brīvību. Diemžēl šodien mūsu dzīvīte savā sentēvu zemē nav tāda, kādu mēs cerējām. Esam smagi strādājuši, bet kur mūsu pārticība, drošības sajūta nedienās? Kā rūpēties par savu veselību, ja esam trūcīgi? Gribētos vēl paskatīties, kā dzīvo citur ļaudis, bet tikko spējam eksistēt! Tomēr labāk cerēt, nevis padoties!

Nr. 40. Anna Šnepste “Puriņa”.¹ Atmiņas visa mūža garumā

Avots: Annas Šnepstes (segvārds “Puriņa”) personīgi uzrakstītās atmiņas sastādītāja arhīvā, iesniegtas 2002. gada 29. februārī.

* * *

Otrā pasaules kara laikā, kad vācu okupanti atstāja Latviju un krievu okupanti otrreiz okupēja Latviju, manu tēvu Kazimiru mobilizēja armijā. Tēvs mobilizācijai nepakļāvās, bet aizgāja pie partizāniem mežā. Nelegāli viņš nodzīvoja līdz tam, kamēr valdība izdeva likumu legalizēties. Pēc legalizēšanās tēvam nekāda cieņa nebija, jo visi stukači saukāja viņu par “bandītu”.

Tā pienāca 1949. gada 25. marts. Man toreiz bija nepilni 19 gadi, un mūsu ģimenei draudēja izsūtīšana. Es nolēmu katrā gadījumā palikt savā tēvu zemē. Pēc tēva legalizēšanās mūsu ģimene atbalstīja partizānus, kas turpināja cīnīties un varas iestādēm nepadevās. Starp tiem bija grupas vadītājs Ignats Pizels un Donāts Vucāns (Tēvzemes Sargi). 25. marta vakarā man bija norunāts satikties ar grupas vadītāju. Ar šo satikšanos arī man sākās partizānu gaitas, jo tajā laikā visa tauta gaidīja nākam brīvību. No sākuma tie termini bija īsi, mēnešiem, kad paiet tas laiks, tad gaidīja

¹ Anna Šnepste, segvārds “Puriņa”, dzimusi 1930. gada 18. novembrī Daugavpils apriņķa Aizkalnes pagasta “Bivbānos”. Pensionāre.

pēc gada. Daudz ļauna darīja radio "Amerikas balss", kas raidīja: "Mīlie tautieši, gaidiet, brīvība nāks, tikpat neizbēgami kā diena naktij." Ļoti ticējām un gaidījām.

No sākuma mana dzīve pie partizāniem likās tīri vai romantiska, it sevišķi vasarā. Ziemā gan bija ļoti grūti, jo čekisti bija izolījuši lielu naudas summu tam, kas palīdzēs mūs sagūstīt. Pie visām apkārtnes mājām un uz ceļiem bija nolikti bruņoti posteņi. Mums nācās doties uz citu Latvijas pusi, lai izvairītos no čekistu tikliem.

Daudzas nakts pavadījām 30 grādu salā mežā. Lai nenosaltu, izrakām bunkuru, un tur arī mēs pārziemojām. Tajā bargajā ziemā bija tā, ka izbeidzās pārtika un divas nedēļas dzīvojām tikai ar kartupeļiem un bez sāls. Es biju tuvu spēku izsikumam un nopietnai saslimšanai. Par laimi, nāca atkusnis, un mēs varējām bunkuru atstāt un devāmies pie saviem atbalstītājiem. Pa ceļam uz labu laimi gājām pie svešiem cilvēkiem un lūdzām atbalstu, visi gadījās labvēlīgi.

Kad atgriezāmies savā pusē, jau bija pavasaris, tur mums bija daudz atbalstītāju un bija arī iespēja atslēgt kādu kolhoza klēti, kur tikām pie zirņiem un maizes graudiem. Tā mūsu dzīve ritēja līdz (labi neatceros) 1952. gada jūnija mēnesim. Šinī laikā mēs mitinājāmies pie mūsu atbalstītājas Monikas Caics. Viņa dzīvoja Preiļu rajonā Polockiešos. Māja bija pie meža Preiļu-Vārkavas ceļa malā. Dziļāk mežā atradās pirtīņa, kurā arī mēs laiku pa laikam dzīvojām. No sākuma Monika bija Sibīrijā, notiesāta arī par kaut kādām partizānu lietām, bet mājās dzīvoja veda māte, ļoti trūcīga. Mēs viņai palīdzējām izdzīvot un Monikai arī sūtījām paciņas. Kad Monika atgriezās mājās, tajā pašā vasarā arī sākās mūsu nedienas. Nezinu īsti, kas viņai bija par iemeslu, ka viņa izlēma mūs nodot čekistiem.

Tai baigajā naktī no vakara Donāts ar divriteni bija kaut kur izbraucis, bet mēs ar Ignatu bijām mājās. Donāts ieradās ap pusnakti. Kā jau pirms Jāņiem, nakts bija ļoti gaiša. Abi draugi, kaut ko aprunājušies, nolēma mazliet atpūsties. Visi trīs mēs bijām saldā miegā, kad izdzirdām šausmīgus kliegzienus: "Ieročus nolikt un padoties!" Mūs bija ielenkuši Preiļu un Daugavpils miliči. Tas notika ap pulksten trijiem naktī. Ignats uztrūcies paķēra granātu un izmeta to caur jumtu uz to pusi, kur atradās čekisti. Donāts ar automātu izskrēja ārā. Pēc granātas sprādziena uz mūsu būdiņu atklāja baigo uguni. Ignats paķēra šauteni un komandēja mani krist gar zemi. Viņš pieplaka pie zemes, un tūlīt viņu nāvīgi ievainoja. Bet es biju nokritis tikai uz ceļiem, un mani locīja kā niedri vētras laikā uz visām pusēm, bet pašu ložu krusa neskāra. Kad pārtrauca apšaudi, es prasīju Ignatam, ko darīsim. Viņš atbildēja – bēgsim. Ar šauteni rokā, viņš pa priekšu, es nopakaļ, izskrējām ārā, lai dotos mežā. Kā ieraudzīja mūs, atklāja uguni. Es tikai izjutu gaismu no augšas un to, ka kaut kas

sāpīgi cirta pa basajām kājām. Tā mēs abi nelielā riksītī tikām līdz meža biežoknim. Vairs neskarti no lodēm. Ignats tālu nevarēja iet, jo ievainojums bija krūtīs. Netālu no meža taciņas es viņu noguldīju zem kuplas egles zariem un jautāju viņam, ko man darīt. Viņš teica: "Ja tuvosies čekisti, tu bēdz!". Mežā skanēja šāvieni, kliegzieni un suņu riešana. Tā vien likās, ka beigas vien būs. Es, nomaskējusi Ignatu, kādus 50 metrus pagāju malā, un tā es nostāvēju kā sastingusi kādas piecas stundas. Saule jau bija uzkāpusi augstu debesīs, bet es joprojām stāvēju un gribēju atmosties kā no šausmīga sapņa, nekādi negribēju pieņemt to, ka tā ir patiesība. Visi šāvieni un kliegzieni bija apklusuši. Man virs galvas sāka lidot krauklis un neganti ķērkt. Tūlīt iedomājos, ka varbūt draugs jau ir miris. Es sāku viņu meklēt un nekādi nevarēju tūliņ ieraudzīt. Raudāju un lūdzu palīdzību Dievam. Tūlīt arī palīdzība nāca, un ieraudzīju to eglīti, zem kuras cīņu biedrs mocījās. Piegāju viņam klāt un jautāju, kā viņš jūtas. Atbildēja, ka ārkārtīgi slikti un ir lielas slāpes pēc ūdens. Stāstīja man, kur var atrast ūdeni: "Tā, kā es te guļu, uz kāju pusi ir strautiņš, un tur tu aizej, tikai ej uzmanīgi." Es sāku skatīties, kā atnest ūdeni, jo trauka nekāda nebija, tikai man pār plecu bija brezenta soma, domāju – atnesīšu ūdeni ar to. Skatos, tā sašauta man uz pleca, bet pati paliku neskarta. Tomēr aizgāju un atnesu mazliet ūdeni mirstošajam draugam. Nomaskēju viņu ar egļu zariem un uzturējos pie viņa līdz vakaram. Kad sāka krēslot, tur palikt man bija ļoti baisi, – ne jau no kritušā cīņu biedra, bet no visa notikušā. Sāku domāt, ko darīt tālāk. Tai brīdī neko nezināju par mūsu trešo cīņu biedru Donātu, vai viņš ir dzīvs vai arī kritis. Aizgāju pie tā paša strautiņa, mazliet nomazgāju muti un ar Dieva palīgu devos no meža ārā. Bailes bija lielas, jo bija jāšķērso ceļš, kas veda gar nodevējas Monikas mājām. Šā tā ar lielu piesardzību pārgāju ceļu, un otrā pusē bija laba ģimene, kas ar mani mazliet aprunājās (viņu personību es neatceros). Man pastāstīja, ka Donāts ir redzēts bēgot, bet ievainots. Bēdu un skumju nomākta no aplenkuma vietas aizgāju kādus trīs kilometrus un to nakti un nākošo dienu paliku lielā rudzu laukā, tur es mazliet atpūtos. Nākošā vakarā, kad sāka krēslot, aizgāju pie atbalstītāja Bronislava Vucāna Daugaviešu sādžā. Tur mani apģērba, paēdināja un iedeva pārtiku līdzī. Norunājām, ka es pēc kāda laika atnāksū, lai uzzinātu, vai Donāts ir dzīvs vai nē. Palikt pie viņiem nevarēja, jo visi bija ārkārtīgi bailīgi. Tajā naktī es aizgāju uz otru Aizkalnes pagasta pusi pie Donāta onkuļa Kazimira Zimeļa Korsikovā.

Pašam saimniekam nezinot, trīs diennaktis es Korsikovā nodzīvoju pirtiņas bēniņos. Trešās dienas pēcpusdienā, kad Kazimirs netālu no pirtiņas pļāva sienu, es viņu pasaucu. Viņš bija ļoti izbrīnījies, ka es viena. Es pastāstīju visu pēc kārtas, kas un kā notika. Uztraukums bija liels, jo iepriekš par notikušo viņš neko nebija dzirdējis. Vakarā, kad satumsa,

devos uz Daugaviešiem pie Bronislava Vucāna. Kad es tur ierados, Donāts jau bija tur, sabintētu galvu, bet, paldies Dievam, dzīvs. Tūlīt jautāju, kā viņš izlauzās no aplenkuma. Kad viņš izskrējis no mūsu mītnes, tūlīt jutis belzienu pa galvu it kā ar mietu, taču tas nebijis miets, bet gan lode, kas bija zem labās auss palīdusi zem ādas, bet kaulu nebija skārusi. Donāts ar asiņainu galvu centies bēgt. Kad ticis no meža ārā, čekisti skrējuši šaudami un kliegdami, lai apstājas. Donāts, redzot, ka briesmas lielas, pagriezies un pacēlis savu automātu šāvienam, bet, kā jau no krievu automāta, šāviens nav sanācis, taču čekisti kā nopļauti nokrituši zemē, un arī viņiem automāti "aizrījušies". Pa to laiku Donāts ticis līdz upītes krastam, no krasta lejā un pāri upei. Tur bijis rudzu lauks. Šis rudzos iekšā un tā ticis no zvēru nagiem ārā. Pēc tam vēl ilgi čekisti šaudījuši un meklējuši Donātu pa upes krastu. Viņi domāja, ka mežabrālis var slēpties tikai mežā.

Kad satikos ar Donātu, jutos ļoti laimīga, kā uz zaļa zara, jo tajās dienās, kad klejoju viena, biju pārcilājusi visus variantus, pat tādus, ka čekisti man dīrās ādu un raus nost nagus. Visu to pārdomājot, iekšējā balss runāja, ka jācinās līdz galam, kaut vai sevi upurējot uz tēvzemes altāra.

Pēc dažām dienām, kad jau bijām mazliet atkopusies no tragiskā notikuma, es sāku Donātam teikt par cīņu biedra Ignata apglabāšanu kaut vai turpat mežā zem eglītes. Sākumā Donāts kategoriski iebilda, sakot: "Ja iesim Ignatu apbedīt, paši paliksim tur." Donāts baidījās, ka tur var būt izlikti posteņi. Kādas pāris dienas es runāju kā dzeguze, ka ir jāiet par katru cenu. Beidzot piekrišanu izcīnīju. Gaišā dienas laikā saposāmies ceļam. Donātam zem halāta bija līdzī automāts un maza lāpstīņa, bet man padusē palags, kur kritušo biedru ietīt. Kad tuvojāmies lielceļam Preiļi–Daugavpils, kuru vajadzēja šķērsot, mūs ļoti nobaidīja automašīna, kas, pilna ar tādiem kā miličiem, brauca no Preiļiem. Mēs gājām pa lauku netālu no ceļa sarunājoties un ar rokām kaut ko rādot, automašīna ātrumu samazināja, un visi, pārlicušie pār mašīnas bortu, mūs baigi vēroja. Nu, bet šoreiz Dievs bija žēlīgs! Kad tikām pāri ceļam, tad atviegloti uzelpojām. Donāts gan man aizrādīja: "Nu redzi, cik vien trūka, ka netikām ķezā!" Vēl mums bija kādi trīs kilometri līdz kritušajam mežā, bet iešana vairs nebija tik bīstama, visu laiku gājām pa laukiem. Kad tikām tuvāk Polockiešiem, atkal mati sacēlās gaisā, jo notikumam vieta pati par sevi likās ļoti bīstama. Gājām īpaši uzmanīgi, pētīdami katru krūmi, vai tur kāds nestāv. Par laimi, līdz kritušajam biedram tikām laimīgi, tikai viņu jau mazliet bija apstrādājuši meža putni. Tūlīt ķērāmies pie darba. Pamīšus viens stāvēja sardzē, otrs raka kapu. Pārāk dziļu izrakt nevarējām, jo gāja ūdens iekšā. Drauga guļas vietu mēs izklājām ar egļu zariem, pašu ietinām baltā palagā, un, novēlējuši: "Dusi saldi zemes klēpī, kamēr Dieviņš modinās!" – aprakām.

Skats no lēģera slimnīcas zonas. Ārpusē pie žoga malas – sargbūris. Aiz žoga tālumā redzams vēl viens apžogojums, ko sauc par stingrā režīma zonu. Uz to zonu sūta cilvēkus par lēģerī nodarītiem pārkāpumiem, kā arī jaunnotiesātos, kuriem izmeklētājs vai tiesa nozīmējusi tādu režīmu uz kādu laiku. 1956. gada martā, Intā. Annas Šnepstes zīmējums

Tā viņš arī šodien tur dus. Kad sākās te tā brīvība, es rakstīju kapu komitejai, Upmaņa kungam, un lūdzu, vai nebūtu kāda iespēja tur aizbraukt un pameklēt kritušo cīnītāju; ja nevarētu atrast, tad vismaz tai apkārtnē uzstādīt krustu. Iedevu aprakstu par to, kur atdusas Ignats Pīzelis, arī nacionālo partizānu priekšniecībai, bet atbildes joprojām nav. Es arī negalvoju, vai atradišu to vietu, kur viņu apglabājām. No sākuma, kad mani atbrīvoja, es staigāju tur un zināju, kā atrast, bet šobrīd – diez' vai. Atceros, ka Ignats bieži vien dziedāja tādu dziesmiņu: "Kur priede ar eglīti mīlīgi draugi, tur latvieša kauliņi mierīgi dus." Un liekas, ka tā arī būs.

Tai laikā, kad palikām divi vien ar Donātu, mūsu pusē partizānu vairs nebija, visi bija nošauti vai legalizējušies. Tā mēs divatā cīnijāmies tālāk.

Skats no mūsu darba zonas uz kādu citu šahtu ārpus mūsu darba zonas.
Gar žoga malu aiziet sargu maiņa. 1956. gada aprīlī, Intā.
Annas Šnepstes zīmējums

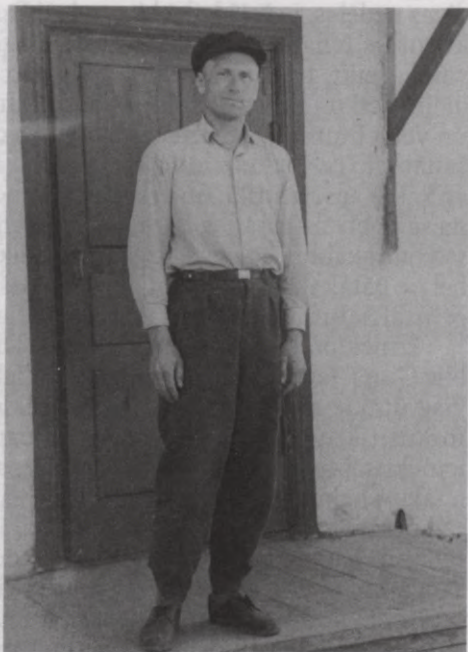
Rudenī jau laikus izrakām bunkuru – ne pārāk tālu no Donāta onkuļa, Apšenieku mežā. Sagādājām pārtiku, lai ziemā būtu mazāk jāstaigā. Tā mēs aizvadījām 1952. gada ziemu. Vasarā bieži vien dzīvojām pie atbalstītājiem. Ļoti labi atceros atbalstītāju Mariju Vingru sādžā, kas bija ļoti labvēlīga un dabūja baigi ciest, kad mūs ar Donātu sagūstīja. 1954. gada pavasarī un arī iepriekš mūs labi atbalstīja Broņislavs Vucāns, kas dzīvoja Daugaviešu sādžā. Vienreiz, kad mēs ieradāmies pie Broņislava, viņš mums pavēstīja, ka pie viņa esot bijuši trīs partizāni un ka viņi ļoti vēloties ar mums apvienoties. Donāts par to teica, ka tie var būt nevis partizāni, bet gan Preiļu miliči. Broņislavs atbildēja: “Nenervozē mani, es zinu, ka tie ir īstie.” Tā gāja laiks, un mēs ilgi domājām un laiku pa laikam aizgājām pie Broņislava. It kā arī bija vilinājums apvienoties ar īstiem partizāniem. Vienreiz bija gadījums, ka mēs ar viņiem satikāmies. Tas, kas sevi uzdeva par vadoni, bija teicis Broņislavam: “Nu, ja viņi baidās, es pliks pieiešu pie viņiem.”

Donāts Vucāns-Šnepsts
1957. gada 18. jūlijā, Intā

Un tā arī bija, gara auguma, bez ieročiem, tikai ar binokli kaklā, piēnāca mums klāt un stādījās priekšā, ka esot Jons Zodžs no Viļāniem. Donāts, protams, turēja automātu viņam pretī. Nu tā, it kā labvēlīgā atmosfērā šķīrāmies. Šie viltus pravieši piegādāja mums apavus un apģērbu ziemai. It kā sākām jau noticēt, ka tie ir īstie partizāni. Neatceros, kādēļ mēs tajā izšķīrošajā 1954. gada 25. septembra vakarā gājām pie Broņislava, bet, kā redzams, nebijām paredzējuši, ka mēs tiksim ielenkti un piebaroti ar narkozi. Tikko mēs pieklauvējām pie loga, Broņislava sieva Jāzepata mūs ielaida iekšā. Zīmīgi bija tas, ka viņa ļoti skaļi runāja, jo citreiz viņa visus klusināja. Kā parasti, tūlīt mums piedāvāja vakariņas. Vakariņās bija piena zupa, kas man likās ļoti negaršīga, tāda kā pavisam bez sāls. Nodomāju, ka Broņislavs dažreiz slimo ar kritamo kaiti un varbūt viņš ēd bez sāls. Otrajā ēdienā bija kartupeļi. Es ieēdu ļoti maz. Broņislavs un meita Helēna nebija mājās. Viss bija sagatavots tā, kā čekisti bija iecerējuši. Donātam jau ēdot palika ļoti slikti, viņš sāka vaidēt un, paņēmis automātu, gāja uz durvīm. Tiklīdz viņš pavēra durvis, no augšas bija gaisma un troksnis, līdzīgs šāvienam. Tai pašā brīdī, kad Donāts gāja uz durvīm, virtuvē nodzisa uguns un bija dzirdams troksnis, it kā izsita logu. Jāzepata teica, ka jāiededz uguns. Tai pašā brīdī dzirdēju kaut ko smagu nokrītam, bez šāviena un bez kliedziņa.

Donāts Vucāns-Šnepsts
1962. gada 15. aprīlī,
Mordovijā

Donāts, vaidēdams uz grīdas, teica, ka viņu ievainoja plecā. Sēdēdams uz grīdas, viņš mēģināja šaut uz augšu, bet automāts nestrādāja. Donāts prasīja man, lai es dodu viņam savu šauteni. Es sapratu, ka Donāts vispirms nošaus mani un tad pats sevi. Šauteni es viņam atdevu, bet tai pašā brīdī man palika tik slikti un bija tāda sajūta, ka jāmirst, mani ievainoja, bet es to nejutu. Tā es, cīnoties ar nāvi, sāku rāpot uz virtuves pusi un virtuves durvīs uzgāju gulošu beigtu Jāzepatu. Vēl teicu Donātam, ka saimniece ir nosista. Ar to arī mana filma pārtrūka. Tā es nesamaņā biju ierāpojusi zem galda kaktā pie sienas. Mugurā bija pelēks ķitelis, un čekisti nekādi nevarējuši mani atrast. Meklēdami ar manu šauteni sašāvuši Jāzepatu, maizes krāsni un citas iespējamās vietas.

Otrā dienā es pamodos Preiļu čekā, sasiētām kājām un rokām guļot uz grīdas. Nevarēju saprast, kur es atrodos. Strādāja rakstāmmašīna, un es domāju, ka tās ir vistas, kas no cietas virsmas lasa graudus. Sāku domāt par iepriekšējo dienu, tad sapratu, ka atrodos čekā. Laiku pa laikam pie manis piegāja tas pats Jons Zodžs un mēģināja kaut ko prasīt, bet es neko. Tad viņš teica: "Vēl ar viņu nevar sarunāties." Tas bija otrā dienā uz vakara pusi, kad mani apsēdināja pie galda un sāka pratināt. Es neko nevarēju redzēt, acis bija viena migla. Brīžiem likās, ka izmeklētājs ir Donāts. Labi, ka es neko īsti nevarēju parunāt. Preiļos mūs noturēja kādas

divas nedēļas, jo šajā laikā bija veduši Donātu, lai parāda, kur ir apglabāts kritušais Ignats. Kapu rakuši vaļā. Es to Donātam pārmetu. Viņš taču varēja teikt, te kaut kur bija, bet neatceros. Nu, tas tā. Pēc tam vienu dienu agri no rīta mūs abus ieslodzīja automašīnā, katru savā slēgtā būrī, un veda mums nezināmā virzienā. Pa ceļam es prasījos pa savām darīšanām, jo ceļš izlikās ļoti garš. Mašīnu apturēja kaut kur pie meža. Man ap kaklu apsēja striķi, un tā mani kā suneni veda mežā. Beidzot, kad mašīna sāka bieži apstāties, sapratu, ka esam pilsētā. Kad bijām galapunktā, tad bija skaidrs, ka esam Rīgā. Kādu laiku mūs turēja Raiņa bulvārī čekā, bet ne pārāk ilgi. Mūs atkal lika tādā pašā slēgtā mašīnā un veda uz Rīgas centrālcietumu. Tur arī sākās mūsu lietas istā izmeklēšana.

Izmeklētājs bija uzvārdā Hitrovs. Diezgan negants. Tulkotājas vārds bija Guna. Jauna, smuka meitene, ļoti labvēlīga. Mūsu izmeklēšanas laikā visgrūtākie momenti bija, kad izmeklētājs par katru cenu gribēja, lai mums tiktu piespriests nāves sods par Jāzepatas Vucāns bojāeju. Kad izmeklētājs prasīja, kas nogalināja Jāzepatu, es teicu, ka miliči. Tas izmeklētājam nebija pa prātam. Pieskrējis klāt, viņš draudēja, ja es tā runāšot, tad mūžam sauli neredzēšot. Bet es citādi nevarēju runāt, kā tikai to, ko redzēju un dzirdēju. Šinī jautājumā mocīja ne pa jokam. Uz pratināšanu sauca gan dienā, gan naktī un prasīja vienu un to pašu. Kad pēdējo reizi pratināja šinī jautājumā, es jau biju galīgi satriekta, kad ieveda mani kamerā, es gauži raudāju un stāstīju kameras biedrenei, kas bija no Smiltenes, ļoti labsirdīga sieviņa. Viņa mani mācīja: lai es nesaku, ka miliči nogalināja Jāzepatu, bet lai saku: es nenogalināju, bet, kas to izdarīja, nezinu. Un paldies viņai par padomu. Turpmāk es tā arī liecināju, un mans Hitrovs neskrēja vairs klāt un nevicināja dūres. Nākošais moments nebija labāks, kad saveda aci pret aci ar atbalstītāju Mariju no Vingriem, kas bija atzinusies visos grēkos, bet es noliedzu, ka pie viņas būtu bijusi un ka viņu vispār pazīstu.

Kad mani ieveda pie izmeklētāja, Marija tur jau sēdēja. Vispirms prasīja Marijai, vai viņa mani pazīst. Marija atbildēja, ka pazīst, un nosauca manu vārdu un uzvārdu. Tad izmeklētājs to pašu jautāja man. Es teicu, ka šo sievieti nepazīstu. Kamēr izmeklētājs rakstīja, mēs ar Mariju saskatījāmies un es pusbalsī viņai jautāju, kāpēc viņa atzinusies. Tulkotāja Guna to labi dzirdēja, bet liels paldies viņai, ka manis teikto nepārtulkoja izmeklētājam. Dzirdot, ka es sarunājos ar Mariju, izmeklētājs pieskrēja man klāt un kļiedza visā galvā, ka nosītis mani, bet nepieskārs. Es gandrīz pamiru aiz bailēm, bet momentā Dievs deva padomu, ko teikt: "Es prasīju Marijai, kā viņu sauc, jo viņu nepazīstu." Tad izmeklētājs jautāja: "Nu, seičas znajēs?" Es teicu to pašu, ka nepazīstu. Beidzot, kad Marija stāstīja, ka es neskaitāmas reizes esmu bijusi pie viņas, es mazliet piekāpos un sacīju: "Ja jau Marija mani pazīst, varbūt kādu reizi es esmu

bijusi pie viņas, bet es neatceros." Ar citiem atbalstītājiem tādu īpašu grūtību nebija. Tai laikā cietumā atradās arī mana mamma Lūcija Šnepste, kas bija notiesāta par siena klēpi, ko nesusi savai gotiņai no kolhoza lauka. Satikšanās ar mammu arī bija bezgala sāpīga. Līdz tiesai Centrālcietumā mēs sabijām sešus mēnešus.

Mūs tiesāja kara tribunāls. Vecs, sirmu galvu tiesnesis bija, bet tāds labestīgs. Kā viņu sauca, neatceros. Pirmajā tiesas dienā, kā parasti, mums noprasīja, vai mēs esam padomju pilsoņi. Es teicu, ka jā. Bet Donāts teica, ka nav padomju pilsonis, jo viņa pase ir brīvās un neatkarīgās Latvijas pilsoņa pase. Tālāk viņam jautāja, kāpēc nav gājis dienēt padomju armijā. Atbilde skanēja: "Tik lielu upuri kā savas asinis izliet par Padomju savienību, to es nevēlējos."

Otrajā tiesas dienā, kad nācās teikt pēdējo vārdu, es lūdzu cienājamo tiesu, vai nebūtu iespējams mani apžēlot, jo pēc tik daudziem nebrīvības gadiem un izbaudītām mokām man brīvība būtu dīvaini salda. Apsolījos godīgi dzīvot un strādāt un būt vienmēr pateicīga par apžēlošanu. Šie vārdi skanēja caur asarām. Donāts lūdza, lai nesūta viņu uz Sibīriju. Bet tas netika ņemts vērā. 1955. gada 21. februārī mums tika nolasiēts spriedums. Man paziņoja, ka esmu notiesāta uz pieciem gadiem izsūtīšanai uz tālajiem lēģeriem, bet, piemērojot amnestiju, atbrīvota ar pārbaudes laiku uz trīs gadiem. Es dzirdēju tikai tos piecus gadus un vairāk neko. Donātu notiesāja uz desmit gadiem izsūtīšanā uz tālajiem lēģeriem. Pēc sprieduma nolasiēšanas noprasīja, vai spriedumus esam sapratuši. Es raudādama teicu, ka jā, – uz pieciem gadiem. Tad tiesnesis sāka smieties un teica, ka es esot atbrīvota. Tad manas asaras pārvērtās priekā. Daudzas reizes atkārtāju vienu un to pašu – paldies... Tiesnesis ilgi, ilgi skatījās uz mani, tā vien likās, ka viņam sirdī ir kāda žēlsirdības dzirkstiņa.

Kad sākās mana brīvība, arī nebija viegli. Sākumā mēģināju dzīvot pie tēva un mātes un strādāt kolhozā. Bieži mani sauca uz čeku un piedāvāja, lai es ar viņiem sadarbojos, bet es neparko tādām piedāvājumam nepiekritu. Visādi apkārtnes nelabvēļi saukāja mani par bandīti. Nolēmu pārcelties uz Bauskas rajona Pilsrundāli, lai dzīve kļūtu vieglāka. Tur es nostrādāju astoņus gadus. Visus desmit gadus, kamēr Donāts bija Komi APSR, sūtīju viņam pačinas un vēstules.

1964. gada 25. septembrī, kad noslēdzās Donāta moku ceļi Sibīrijā, viņš ieradās pie manis Bauskas rajonā, Sesavā, kur toreiz dzīvoju. Pēc kāda mēneša sākām interesēties par Donāta pierakstu. Sūtījām lūgumu Augstākajai Padomei, tā prasīja Drošības ministrijai. Drošības ministrija atbildēja, ka Donātam Baltijas republikās nav atļauts pierakstīties. Nu ko, 1965. gada pavasarī man bija ļoti žēl Donātu vienu izvadīt atkal nezināmā virzienā, jo viņš bija tik vārgs, ka knapi turējās kājās. Nolēmām

Anna un Donāts Šnepsti 1965. gada 30. jūlijā, Kazahijā

Bauskas baznīcā salaulāties un doties no Latvijas projām abi kopā. Donāts pārgāja manā uzvārdā.

Divu nedēļu laikā es likvidēju savu iedzīvi. Bija labas mēbeles, gotiņa un divi rukši. Visu pārdevām un lieko naudiņu noguldījām krājkasē, bet paši ar koferiem rokās devāmies uz Kazahiju, jo tur varēja labāk nopelnīt nekā Krievijā. Kad ieradāmies Karagandas pilsētā, sākās problēmas ar dzīvesvietas atrašanu. Vispirms aizgājām uz miliciju. Tur mums ieteica dzīvokli meklēt pie privāttiedzīvotājiem. Bijām noguruši līdz spēku izsīkumam, gājām, jautādami pēc pajumtes. Kādas mājas tuvumā stāvēja divas sievas un sarunājās. Mēs, piegājuši klāt, klāstījām viņām savu vajadzību. Viena teica, ka pie viņas varētu, aizveda mūs pie sevis un deva mums iespēju izvēlēties dzīvot viņu jaunuzceltajā mājā vai pagaidu mājīnā. Mēs izvēlējāmies pagaidu mājīņu par 20 rubļiem mēnesī. Nu it kā viss būtu labi. Lai iekārtotos darbā, Donātam vispirms vajadzēja saņemt pasi un karaklausības apliecību. Tas prasīja ļoti daudz laika, un, kamēr iekārtojāmies darbā, izsīka tā nauda, kas bija paņemta līdzī. Izsaucām pārvedumu no Latvijas, kas bija noguldīts krājkasē, tas arī prasīja divas nedēļas. Šajā laikā mēs iztikām ar 30 kapeikām dienā. Kad pienāca

Anna Šnepste 1985. gada
18. novembrī, Rīgā

pārvedums, mājas saimnieks bija izlasījis pavēsti un pēc kādas nedēļas, kad mēs samaksājām par dzīvokli, mājas saimnieks bija iedomājies, ka visu pārvedumu – 5000 rubļus – turam pie sevis. Tajā dienā mēs ar Donātu strādājām Karagandas ķieģeļu fabrikā 2. maiņā. Mājās pārbraucām vēlu naktī un tūlīt gājām pie miera. Tikko mēs apgūlāmies, pie durvīm klauvēja saimnieks. Donāts prasīja, ko viņš vēlas. Saimnieks atbildēja, lai atverot, gribot parunāties. Nu kā tu nelaidīsi iekšā saimnieku, viņš bija dūšīgs un liela auguma. Kad viņš ienāca, likās tāds kā satraukts, vairākkārt skrēja pie spaiņa dzert ūdeni un stāstīja, ka sievas neesot mājā un kāds esot nospēris mājas durvju atslēgu, kas bijusi noslēpta zem spaiņa pie suņa. Donāts teica, ka mēs bijām darbā un neko nezinām. Tad saimnieks vairākas reizes noprasīja, vai mēs esam ļoti noguruši. Atbildējām, ka esam gan. Tad saimnieks prasīja Donātam, lai iedod viņam cirvi, jo vajagot sacirst malku. Man tas izklausījās ļoti savādi, nodomāju: traks cilvēks, naktī cirtīs malku. Donāts cirvi iedeva, jo tas bija paša saimnieka cirvis. Vienīgā laime, ka viņš necirta Donātam tūlīt, bet izgāja ārā. Mēs izslēdzām gaisu un mēģinājām gulēt. Pēc kāda brīža dzirdējām skaņu – it kā kāds lauztu durvis, tad vēl pēc brīža pie mūsu durvīm atkal atskanēja klauvējieni. Donāts sauca, lai noliek cirvi pie durvīm un mūs

netraucē. Bet saimnieks neatkāpās, teikdams, lai atver, jo gribot parunāties. Kad Donāts cēlās no gultas, es teicu: "Skaties, ka viņš necērt ar to cirvi tev." Ak, šausmas! Tikko Donāts atvēra durvis un redzēja cirtienam paceltu cirvi, viņš tā iekliedzās, ka es domāju: cauri ir mūsu dzīve. Acīs bija tumsa, un nebiju spējīga Donātam nekā palīdzēt. Paldies Dievam, ka Donāts bija tik vīrišķīgs, ka momentā spēja sagrābt cirvja kātu, un tā kādu brīdi abi to cirvi turēja. Beidzot saimnieks, redzot, ka nekas nesanāks, sāka nedabīgi smieties un teica, ka esot pajokojis, bet cirvi tomēr vaļā nelaida. Kad Donāts uzstāja, kas tie par jokiem, tikai tad atdeva cirvi Donātam. Tā mēs bez kādas atpūtas sagaidījām rītu un tūlīt devāmies no šī saimnieka projām. Tajā pašā dienā mums dzīvokli savā mājā iedeva ķieģeļu fabrikas meistars, bet es no visām šīm briesmām saslimu ar sirdi un ķieģeļu fabrikā strādāt nevarēju. Abi izlēām, ka man labāk būtu braukt atpakaļ uz Latviju un padzīvot tur, kamēr Donāts iegādājas savu dzīvokli.

Tā arī izdarījām, taču Latvijā māte mani vairs nesagaidīja, jo abi vecāki jau bija Dieva mierā. Uz kādu laiciņu apmetos pie draudzenes Rundālē un nodzīvoju līdz pavasarim. Kad ziema jau gāja uz beigām, sameklēju darbu Liepājas rajonā, Kazdangā. Tur nostrādāju divus gadus. 1968. gada sākumā Donāts mani aicināja pie sevis.

Tā es kādā jaukā dienā sēdos lidmašīnā un taisnā ceļā lidoju uz Karagandu. Lidostā mani sagaidīja vīrs. Mazliet no ceļa atpūtos, un tad mēs abi iestājāmies darbā uz kanāla Irtiša–Karaganda būvēm. Tur varēja labi nopelnīt, tikai uz nedēļu bija jābrauc komandējumā. Vasarā laiks bija 40 grādus karsts, bet ziemā tikpat auksts. Vispār bija diezgan interesanti, tikai ziemā arī diezgan grūti. Divas reizes piedzīvojām autoavāriju. Pirmajā reizē piektdienas vakarā braucām mājās, ceļš – 200 kilometru, bija baigais sniegpuenis. Ceļu nevarēja redzēt nemaz. Daži sāka šoferi komandēt, lai griež gan pa labi, gan kreisi, un autobuss aizgāja no kraujas lejā. Paldies Dievam, nopietni neviens necieta, tikai autobuss vairs nevarēja ceļu turpināt. Atradāmies stepes vidū, un tā mēs līdz rītam cīnījāmies ar baigo salu. Kad no rīta es mēģināju aiziet pa darīšanām, nevarēju vairs savas pogas sapogāt, rokas bija nosalušas līdz kaulam. Otrā dienā ap pulksten desmitiem mums atbrauca pakaļ. Kad tikām mājās, tūlīt sildījāmies ar šņabi gan iekšķīgi, gan ārīgi.

Otrs gadījums bija, kad braucām uz darbu. Neatceros, kādēļ mēs ar Donātu braucām smagajā automašīnā, pašizkrāvēja kabīnē. Laiks bija saulains un jauks. Pa ceļu brauca autobuss un apstājās pieturā. Braucot tam garām, mums priekšā izskrēja cilvēks. Lai izvairītos, šoferis strauji bremzēja; ceļš bija slidens, mūsu mašīna apsviedās riņķī un apgāzās. Mēs izlīdām ārā kā no tanka, mašīnu palīdzēja dabūt uz riteņiem, un tā laimīgā kārtā, tikai ar izbīli, turpinājām ceļu tālāk.

Kad bijām uz kanāla būves nostrādājuši vairāk kā divus gadus, sailgojāmies pēc dzimtenes. Paņēmām rēķinu un nolēmām apciemot savus radus Latvijā. Donātam Rīgā dzīvoja brālēns Alfons Vuciņš. Kad mēs ieradāmies pie viņiem, brālēna sieva Genovefa teica, ka vajagot mēģināt atkal prasīt atļauju pierakstam Latvijā. Genovefai bija labs paziņa, kuram draugs bija kāds čekists Morozovs. Tā atkal sākās mūsu "krišana ceļos". Vispirms rakstījām Augstākajai Padomei, tā atkal sūtīja uz Drošības ministriju. Drošības ministrija izmeklēja mūsu lietu, un tad tur bija līdzējis čekists Morozovs. Pēc kāda pusgada nāca labvēlīga atbilde. Grūtības, bez šaubām, bija ar dzīvokli. No sākuma mēs pierakstījāmies pie privātiem Skrīveros, tad Jelgavas rajona Ozolniekos. Sākām abi strādāt Rīgas Krasta stacijā – Donāts par vilciena sastādītāju, es par pārmiju posteņa dežuranti. Tomēr Ozolniekos mēs dzīvot nevarējām, un pajumte bija jāmeklē citur. Prasījām Krasta stacijas priekšniecībai. Kā šie paskatījās, kas mēs esam, tā nekādu dzīvokli mums nepiešķīra. Donāts bija spiests meklēt darbu tur, kur dod kādu vietu dzīvošanai. Es paliku strādāt uz dzelzceļa, bet Donāts aizgāja uz celtniecības darbiem Ogres PMK. Tur viņam pagaidām iedeva vagoniņu, kur dzīvot. Tajā pašā laikā celtniekiem Ogrē būvēja māju. Kad māja bija gatava, katrs izvēlējās savu istabu un taisīja iekšējo apdari. Tāpat arī Donāts, un beidzot visi no vagoniem iegāja jaunceltajā mājā Zaķu ielā 2. Visus celtniekus pierakstīja, bet Donātam pieraksts tika atteikts. Pasu galda priekšiece Kārklīņa prasīja, lai Donāts atnes no Drošības ministrijas rakstisku atļauju. Drošības ministrija rakstisku atļauju nedeva. Ak vai, Donāts braukāja uz Drošības ministriju kādas trīs reizes, un viss velti! Es jau domāju, ka būs jābrauc atpakaļ uz Karagandu. Pēdējo reizi uz ministriju nolēmām braukt abi, un es jau biju vienās asarās. Kad iegājām ministrijā, pie galda sēdēja sieviete formas tērpā ar spīdošiem uzplečiem. Redzot, ka es raudu, viņa vaicāja, kas noticis. Donāts neko neteica, bet es gandrīz vai uz ceļiem kritu un raudādama lūdzos, lai priekšiece uz pierakstīšanās blankām uzraksta trīs vārdus: "Donātu Šnepstu pierakstīt". Lielā priekšiece to arī izdarīja. Viņai no teikti palika manis žēl.

Tomēr Ogres dzīvokli lieli prieki mums nebija, jo PMK priekšniekam Eisakam Donāts joprojām nepatika, bet šie dzīvokļi bija dienesta. Visiem pārējiem celtniekiem rindas kārtībā piešķīra valsts dzīvokli, taču Donātam tādu iespēju nebija – kā pienāca Donāta rinda, tā dzīvokli atdeva citam. Beidzot Donātam sāka uzbrukt piekaujot. Neklātienē viņš bija pabeidzis Celtniecības tehnikumu, taču baidījās, ka viņu pie Eisaka "nenolinčo", tāpēc pārgāja strādāt par meistaru zem tā paša tresta, tikai citā organizācijā. Tad Eisaks tiesas ceļā sāka dzīt mūs ārā no dienesta dzīvokļa. Atkal sākās jaunas nedienas. Pirmajā tiesas sēdē nolasīja spriedumu: "Izlikt Šnepstus no ieņemtā dzīvokļa bez citas platības ierādīšanas." Es jautāju,

kur lai mēs ejam, mežā zem egles, vai? Vai tad Donāts par desmit darba gadiem nav nopelnījis sev jumtu virs galvas?

Uz trešo, pēdējo tiesas sēdi es gāju viena, jo Donāts bija smagi slims. Tad es cīnījos ne pa jokam, teikdama: "Ja jūs liksiet Donātu ārā no dzīvokļa, tad jums viņš būs jānes ar visu divāngultu, un es par to ziņošu visai pasaulei." Tad tiesnese Mūrniece sāka runāt man par labu, un tiesu atkal kārtējo reizi atlika.

Jau pēc pirmā tiesas sprieduma es sāku klapatot, lai iestātos savā Krasta stacijas kooperatīvo dzīvokļu rindā. Rindā mani uzņēma, bet vēl bija jāiet garš ceļa gabals, līdz man piešķīra tiesības kandidēt uz vēl neuzceltu kooperatīvo dzīvokli. Kad māju sāka celt, tad katram, kas bija rindā, bija jāiemaksā pirmā paja – 2800 rubļi. Naudu mēs tūlīt iemaksājām, bet pēc kāda laika arodbiedrības priekšnieks Bibarcevs (kurš vēl tagad dzīvo Salnas ielā) man paziņoja, ka manevru dispečere Anikina mēģinājusi man dzīvokli atņemt. Esot gājusi uz partijas komiteju un nomelnojusi mani, ka es esot pret padomju varu un tāda un šitāda. Tad, lai izlemtu, saukts arodbiedrības priekšēdētājs Bibarcevs. Paldies Bibarcevam (kaut arī viņš ir krievs), viņš bija manā pusē. Viņš bija teicis: "Nu kā tad tā, Anna Šnepste ir nostrādājusi stacijā 17 gadus ar izcilību un tagad atņemt viņai dzīvokli, – tas nebūs taisnīgi." Un tā ar Dieva palīgu un labvēļu atbalstu 1987. gadā mēs pārcēlāmies no Ogres uz Rīgu.

Tikai manam cīnītājam atlika maz ko pniecāties. Pēc tik daudziem nebrīvības gadiem un pārciestām mokām 1995. gadā viņu pieveica vēzis. Kad sākās atmoda, viņš jau bija nopietni slims, bet, tomēr gāja uz barikādēm. Ja nevarēja citādi, tad nesa maizītes un karstu kafiju tiem, kas stāvēja dienu un nakti.

Nr. 41. Jānis Pormalis, segvārds "Jānis Daugavietis".¹ Atmiņas

Avots: Jāņa Pormaļa atmiņas mašīnrakstā sastādītāja arhīvā.

* * *

1944. gada septembra otrajā pusē grupa Paula Pormaļa vadībā pārgāja frontes līniju Kokneses pusē.

¹ Jānis Pormalis dzimis 1920. gada 6. janvārī Jaunjelgavas apriņķa (tagad Aizkraukles raj.) Seces pagasta "Staltānos". No 1934. līdz 1938. gadam mācījās

Leģiona ģenerālinspektora štābā kārtojot dokumentus, sapratu: ja Rīga tiks atstāta, arī Latvija tiks atstāta. Tomēr ticējām, ka Rietumi mūs nepametīs komunistu varā.

Jāpaliek Latvijā, jo bijām tak zvērējuši Latvijas armijā būt uzticīgiem līdz galam.

Grupa Koknesē izputēja, jo "palīdzēja" sarkano agitācija.

Pie Kokneses stacijas mītiņā spēlēja mūsu valsts himnu "Dievs, svētī Latviju!", kā arī plīvoja sarkanbaltsarkanais karogs. Atkal visi ticēja, tāpat kā 1940. gadā. Tagad jau būs citādi, būs jau labi.

Kopā ar brāli Pauli pārgājām pāri Daugavai uz savu dzimto pagastu Seci, kur arī sākām organizēt partizānu grupu. Sākumā tā saucās brāļu Pormaļu grupa, bet, kad sākām izdot avīzi "Vilkaču Sauciens", tauta sāka saukt par "Vilkaču" grupu.

Grupa 1945. gada augustā ar J. Stūrmaņa starpniecību uzņēma sakarus ar 2. LTS divīziju, un sapulcē pie Jersikas pilskalna brālis saņēma uzdevumu organizēt Jēkabpils nacionālo partizānu pulku. Viņš tika norīkots par pulka komandieri ar segvārdu "Pēteris Selga" un saņēma tiesības nēsāt pulkveža uzplečus (melni, ar divām lielām zvaigznēm un nacionālo lenti).

Es tiku ar pavēli apstiprināts par šī pulka štāba priekšnieku ar tiesībām nēsāt uzplečus ar vienu lielo zvaigzni. Mūsu apliecības bija apstiprinātas ar 2. divīzijas komandiera K. Blumberga parakstu, kā arī ar Latvijas atvaļināto karavīru biedrības zīmogu.

1948. gada 23. septembrī ar aktu čeka iznīcināja Jēkabpils partizānu pulka dokumentus (85 lappuses), tostarp arī lietišķos pierādījumus Jāņa Pormaļa krimināllietā. Tāpat iznīcināja arī visus pretpadomju materiālus

Jelgavas vidusskolā. 1940. gada 10. maijā sāka dienēt Latvijas armijā Pret-tanku brigādes apmācības bataljona 2. rotā, tā saucamajā šoferu skolā. Tā tika dibināta, lai sagatavotu mehāniķus Latvijas armijai. Karam sākoties, bijis nometnē Gulbenē. Nokļuvis vācu armijas gūstā, ievietots nometnē Rēzeknē, vēlāk Salaspilī. No Salaspils izglābis bijušais rotas komandieris Kiršteins. Strādājis par šoferi–ekspeditoru. 1943. gada 27. martā iesaukts Latviešu leģionā, piedalījies kaujās Ļeņingradas un Volhovas frontē. Ievainots, ārstējies slimnīcā Rīgā. Brālis Pauls Pormalis gatavoja grupu frontes pāriešanai. Pārgāja fronti 1944. gada septembra beigās. Grupa saucās – brāļi Pormaļi; lielākais cīnītāju skaits bija ap 25–28 vīri. Izdeva savu laikrakstu "Vilkaču Sauciens". Vēlāk cīnījies Latvijas Tēvijas Sargu (partizānu) 2. divīzijas Jēkabpils nacionālo partizānu pulkā (1945–1946). Apcietināts 1947. gada 5. decembrī Mārupē. Pēc gada notiesāts uz 25+5 gadiem. Nometnēs bijis Vorkutā, Mordovijā, Omskā, Taišetā un vēlreiz Mordovijā. Atbrīvots 1965. gada pavasarī. Pensionēts kopš 1992. gada.

(16 dažādus), uzsaukumus un avīzi. Visiem pretpadomju izdevumiem virsraksti bija: "Ar komunistiem karš līdz nāvei!"

Brāļu Pormaļu partizānu grupa:

1. Pormalis Paulis (Pēteris Selga)	27 gadi	Secē (kritis 1946. g. 17. oktobrī)
2. Pormalis Jānis (Jānis Daugavietis)	25 gadi	Secē
3. Skalbe Voldemārs	27 gadi	Sunākste
4. Skalbe Pēteris	40 gadi	Sēlpils
5. Stūre Juris	25 gadi	Sēlpils
6. Vītols	30 gadi	nošauts
7. Cibiņš Roberts	22 gadi	Secē
8. Kandis Alberts	25 gadi	Jelgava
9. Žagata Jānis	30 gadi	Sunākste (kritis)
10. Griekēns Jānis	26 gadi	Sēlpils (legalizējies)
11. Puķīts Alberts	30 gadi	Sēlpils
12. Sīmanis	20 gadi	Sēlpils
13. Lasmanis Voldemārs	50 gadi	Sunākste
14. Grāmatnieks Kārlis	55 gadi	Ābeļu pag. (sodīts ar 10 gadiem)
15. Kaktiņš Ļevis	40 gadi	Daudzevas p. (kritis)
16. Reihmanis Jānis	20 gadi	Sēlpils (kritis 1945. g.)
17. Elksnis Jānis	25 gadi	Sērene (legalizējies)
18. Kalniņš Jānis	28 gadi	Sēlpils (sodīts ar augstāko soda mēru)
19. Ruža Staņislavs	25 gadi	Sēlpils (sodīts ar 10 gadiem)
20. Beitāns Gunārs	20 gadi	Sēlpils (legalizējies)
21. Buhards Jānis	27 gadi	Secē (legalizējies)
22. Tāls Jānis	29 gadi	Secē (legalizējies)
23. Kalniņš Jānis	30 gadi	Secē (legalizējies)

Pirmās mītnes – Sēlpils Staņu kalnos, vēlāk divas mītnes Seces muižā, kopā – 7 mītnes.

Sakarnieki:

1. Reihmane Marija	45 gadi	Sēlpils (sodīta ar 10 gadiem)
2. Reihmanis Jānis		Sēlpils
3. Kažociņš	20 gadi	
4. Stūrmanis Jānis	30 gadi	Biržu pag. (sodīts ar 10 gadiem)
5. Dzērve Voldemārs	40 gadi	Sēlpils (sodīts ar 10 gadiem)
6. Kalniņa Olga	30 gadi	Sēlpils (sodīts ar 10 gadiem)
7. Jēgermanis		Sēlpils
8. Lasmanis Uldis	16 gadi	

1945. gada februārī uzbrukums čekistu grupai, kura brauca arestēt Kļavinska ģimeni, pie Vīgantes skolas.
1945. gadā uzbrukums Sēlpils pagasta "istrebiteļiem", viņiem divi kritušie, mums – viens ievainots (Kandis).
1945. gada vasarā grupa ar Sunākstes un Seces grupu pārtrauc meža izstrādes darbus Seces mežā.
1945. gadā tiek piespriests nāves sods MTS direktoram Tauriņam un izpildīts.
1945. gadā Seces mežā notiek kauja ar iznīcinātāju grupu. Kaujā krīt L. Kaktiņš un J. Reihmanis.
1946. gada oktobrī pie mežsarga Bogdanova mājas, kuru ielenca čekisti, notika kauja. Izdevās izlauzties, brālis Paulis krita.
1946. gada oktobrī nonācu Kabiles partizānu grupā, kur sadarbībā nonācu V. Poļakova grupā. Lielas aktivitātes nebija, jo bija ziema, ja neskaita uzbrukumu Grenču veikalam, lai sagādātu pārtiku un apģērbu.
1946. gadā nodibinu sakarus ar R. Zandi, zviedru izlūkdienesta darbinieku. Kopā ar viņu Rīgā, Matīsa ielā, pie viņa paziņas V. Reimaņa sastādījām ziņojumu ANO Drošības Padomei par stāvokli okupētajā Latvijā un pretošanās kustību. Šī ziņa tika raidīta uz Zviedriju. Oriģināls atradās pie R. Zandes kratīšanas laikā.

Nepārtraukti sakari ar Sērenes grupas vadītāju Pēteri Sokolovski (Melnais Pēteris) un Sēlpils grupu – V. Strēlnieku.

Pirms frontes pāriešanas ieroči tika noglabāti Kokneses pagastā. Vēlāk ar J. Reihmaņa (Brīvības cīņu dalībnieks) pajūgu tika atvesti uz mūsu vienību. Ļoti daudz ieroču bija savācis J. Reihmaņa dēls, arī Jānis, jo tuvāk bija krievu frontes līnija. Krievi no saviem kritušajiem ieročus nepievāca.

Raimonds Čakste savāca no kritušajiem ieročus un nogādāja pagrīdē, atveda veselu vezumu.

Par ieroču, pārtikas un apģērbu sagādāšanu represēti:

1. Apsītis Jānis	Secē	ieroči (sodīts ar 6 gadiem)
2. Ārguls Alfreds	Sunākste	ieroči (sodīts ar 10 gadiem)
3. Čakste Raimonds	Secē	ieroči (sodīts ar 10 gadiem)
4. Dārznieks Jānis	Sēlpils	ieroči (sodīts ar 10 gadiem)
5. Dz. Voldemārs	Sēlpils	galv. segas (sodīts ar 10 gadiem)
6. Lasmane Marta	Secē	pārtika (sodīta ar 3 gadiem)
7. Lazdiņš Jānis	Secē	pārtika (sodīts ar 10 gadiem)
8. Māliņa Zelma	Sēlpils	medikamenti (sodīta ar 5 gadiem)
9. Reihmane Lidija	Rīga	pārtika (sodīta ar 10 gadiem)
10. Reihmane Marija	Sēlpils	pārtika, saknes (sodīta ar 10 gadiem)

Jānis Pormalis pēc iesvētīšanas
Jaunjelgavā, 1936. gadā

Pauls Pormalis pēc iesvētīšanas
Jaunjelgavā, 1936. gadā

Jānis Reihmanis Sēlpils pagasta
"Stangās", 1944. gadā

11. Seimužkāns Miķelis	Rīga	materiāli avīzei "Vilkaču Sauciens" (sodīts ar 3 gadiem)
12. Štrāls Voldemārs	Sēlpils	materiāli avīzei "Vilkaču Sauciens" (sodīts ar 5 gadiem)
13. Viksna Jānis	Sēlpils	pārtika (sodīts ar 10 gadiem)
14. Bleiberga Hilda	Secē	pārtika
15. Ārguls Vilma	Secē	pārtika
16. Zauls Jānis	Secē	pārtika
17. Kļavinsku ģimene	Sēlpils	pārtika
18. Lūša ģimene	Sēlpils	pārtika
19. Mežziņa Vismaņa ģimene	Sēlpils	pārtika
20. Pormaļa Kārļa ģimene	Sunākste	pārtika
21. Bogdanovs Jevgeņijs	Secē	pārtika
22. Prof. Rizgas māsas ģimene	Sēlpils	pārtika
23. Sedūtis Ārija	Rīga	

Nelabvēļi: Jānis Tāls, Emīlija Tāls, Jānis Elksnis, Kažociņš Arturs.

Jānis Pormalis karavīra
formas tērpā

Mani sagūstīja 1947. gada 5. decembrī Rīgas rajona Mārupes pagasta "Druvās". Tajā laikā iekrita visa Riharda Zandes grupa (35(?) cilvēki). Atrados Stabu ielas pagrabā, 8. kamerā, pēc tam Centrālcietuma 36. kamerā. 8. čekas kamerā biju kopā ar Antonu Grundmani, kurš man stāstīja savu versiju par ģenerāli Goperu. Grundmanis šinī kamerā bijis kopā ar Goperu² jau 1941. gadā. Varbūt es uzvārdu pareizi neatceros, bet viņš [t.i., Grundmanis] bijis Aizputes avīzes redaktors. Kamerā virs Grundmaņa gultas bija melns krusts. Gidi teica, ka šinī gultā gulējis Gopers. Es arī gulēju šinī gultā. To pašu man teica Grundmanis. Vai tā ir patiesība – nezinu.

Kad 1944. gada aprīlī tika atrastas ģen. Gopera mirstīgās atliekas, es atrados Rīgā un satikos ar savu brāli Pauli un ģen. Gopera dēlu. Viņš neatzina, ka tas būtu viņa tēvs, tā esot viena propaganda. Vienīgi tikai ģen. Gopera kundze atpazinusi pašas adīto vilnas džemperī. Tā ir arī oficiāli atzītā versija. (Mans brālis Paulis dienēja vienā vienībā ar ģen. Gopera dēlu

² Ģen. Goperam 1941. gada 18. janvārī piespriests augstākais soda mērs. Spriedums izpildīts 1941. gada 25. martā.

Jānis Pormalis Omskas
nometnē, 1953. gadā

un draudzējās.) Centrālcietumā 36. kamerā biju kopā ar Kazimiru Gailumu no Rēzeknes un Ozolu. Šinī kamerā Ozols no sienas izvilka vēstuli, kuru bija rakstījis I. Sudmalis. Šī vēstule krasi atšķīrās no tās, kuru redzēju 1965. gadā pēc atgriešanās Rīgā, Brīvdabas muzejā kādā pirtiņā. Muzejā kopā ar mani bija kāda grupa gīda pavadībā. Ieteicos, ka tā jau nav oriģinālā [vēstule], bet pārtaisīta. Pēc gada, kad apmeklēju Brīvdabas muzeju, pirtiņā šīs vēstules vairs nebija. Oriģinālā Sudmalis raksta sievai, ka nožēlo un lūdz piedot, ka bija domājis, ka būs citādāk, un žēl par nepareizo domāšanu, kuras dēļ jāatstāj viss, kas viņam bijis tik tuvs un dārgs.

Savos vairāk nekā 17 nebrīves gados esmu bijis vairākās nometnēs. Gadi pagājuši, un daudz kas jau aizmirsies. Pirmā nometne bija Vorkutā, kurā gan ilgi nebiju, bet vienīgā reize, kur pa visiem šiem gadiem ārsts mani normāli apskatīja. Pēc valodas akcenta sapratu, ka viņš, t.i., ārsts, ir vācietis vai kāds cits ārzemnieks. Sāku runāt vāciski, un tas mani daudzus gadus paglāba no smagiem darbiem.

Bērnībā biju slims smagā formā ar plaušu iekaisumu. Pat slavenais ārsts Lūkins cerības nedeva. Pēc ārsta izmeklēšanas man jautāja, vai neslimoju ar tuberkulozi. Nezinu, ko ierakstīja dokumentos, bet mani no

Bijušie partizāni: 1. rindā no kreisās Indriķis Feldbergs, Jānis Freimanis, Jānis Pormalis, V. Rubenis; 2. rindā divi partizāni no Vārnavas (uzvārdi nav zināmi)

pārsūtīšanas nometnes atsūtīja uz Maskavu, un pēc apmēram divu mēnešu ceļojuma nonācu 18. pārsūtīšanas punktā Mordovijā. Nebija jau arī te nekāda vieglā dzīve. Dzina meža darbos, lielākoties pa dzelzceļa stīgu. Slīdes bija robeža, un, ja kāds noguris nokrita uz slīdēm, tika nošauts. Lamāja mūs par fašistiem, un te jau mēs nebijām cilvēki.

No 18. nometnes tiku pārvests uz 11. nometni – mēbeļu fabriku. Strādājām 12 stundas diennaktī, bez svētdienām. Varu pateikt tikai to, ka vislielākais svars man bija 42 kg. No 11. nometnes atkal tiku atvests uz Rīgu – čekū, kur pavadīju gandrīz gadu. Kāpēc? – To nezinu. Droši vien – nosūdzēts. Biju kaut ko pastāstījis, kas nebija manos papīros. No tā laika sapratu, ka tas, kas nav tavos papīros, jāliek aiz deviņām atslēgām.

1953. gadā no 11. nometnes veda ar ešelonu uz Omskas nometni. Tur bija liels naftas pārstrādes uzņēmums. 1956. gadā mēs izveidojām pagrīdes grupu: Jānis Brencis (Lielvezīrs), Jānis Pormalis (vietnieks), Jānis Freimanis (sekretārs), Mārtiņš Lapiņš, Māris Cālītis. Kas mūs nodeva, nezinu. Bet sveikā izgāja tikai L. Parasens, kurš strādāja noliktavā, kuras pārzinis bija J. Freimanis, kur arī notika mūsu sanāksmes.

Jānis Pormalis Rīgā,
1965. gadā

No Omskas nosūtīja uz Taišetu Irkutskas apgabalā. Atkal meža darbi, kokzāgētavā un mēbeļu fabrikā. Tur arī biju uz komisijas tribunālu – pirmo reizi. Bija iznācis likums, ka 25-gadnieki, kuri nosēdējuši 15 gadus, par labu darbu un uzvešanos var tikt atbrīvoti. Mani tomēr par “smago noziegumu” pret padomju varu neatbrīvoja. No Taišetas 1962. gadā ar ešelonu tiku nosūtīts atpakaļ uz Mordovijas noietnēm – 7. noietni 385/7 Sosnovkā. Tur strādāju mēbeļu rūpniecībā. 1963. gadā atkal uz tribunālu, un atkal atteikums.

Mūsu tā saucamās “nozieguma” lietas vāki bija dažādās krāsās. Mana bija melna, tāpat kā J. Freimanim, J. Brenčukam un J. Feldbergam. 1965. gadā atkal uz tribunālu. Šoreiz sodu samazināja līdz nosēdētajam laikam. Atbrīvoja un saņēmu atļauju dzīvot Pitalovā (Abrenē). Katru gadu no Rīgas brauca čekas pārstāvis ar pazīstamiem darboņiem – vai nu sporta, vai saimnieciskiem. Atceros, reiz bija kolhoza “Zelta druva” priekšsēdis, arī basketbolists. Uz jautājumu – “Kas notiktu, ja mēs iebrauktu Latvijā?” – atbilde bija: ja nebūs sūdzību, dzīvosiet, bet, ja būs, brauksiet atpakaļ uz Pitalovu.

Privāto iedzīvotāju izturēšanās pret mums Mordovijā krasi atšķīrās no Sibīrijas iedzīvotājiem. Sibīrijā cilvēki pret mums izturējās kā pret

Jānis Pormalis, bijušā partizāna
L. Kaktiņa māsa un viņas
draudzene štāba pēdējā
bunkura piemiņas vietā

Jānis Pormalis pie atrastā
bunkura Seces mežā,
1992. gadā

cilvēkiem. Tā nebija Mordovijā. 1956. gadā nometnē palikušajiem sākās lielas grūtības. Pacīņas varēja saņemt gadā divas, vēstules – mēnesī reizi. Nometnes veikalā atļāva iepirkties par 7 rubļiem. Naudu uz rokas nedeva, bet iedeva norēķina kartīti. Cukurs, sviests un citi derīgi produkti veikalā nebija. Bija kombinētie tauki, lētas konfektes, mahorka. Nometnes veikalā par veikalvedi strādāja L. Paresens, tas pats, kurš Omskas nometnē bija mūsu pagrīdes grupā.

1956. gadā Omskā mani apciemoja māte Olga Pormale ar brālēnu Vladimīru Mihailovu. Viņi brauca mājās no izsūtījuma Omskas apgabalā, un man atļāva satikties divas stundas. Mordovijā 7. nometnē mani vienu reizi apciemoja māte un otrreiz māsa Milda Pormale, kura bija ķīmiķu konferencē Maskavā.

Cik zinu, tad paciņas no Rīgas nedrīkstēja sūtīt, bet no Kandavas gan.

Ierodoties Rīgā, man ar darbu laimējās, mani pieņēma darbā finieru fabrikā "Teika" par transporta strādnieku. Fabrikas vadība bija diezgan latviska un pret mani izturējās labi. Ievēroja manas zināšanas mēbeļu ražošanā. Pēc gada strādāju par meistaru, vēlāk par vecāko meistaru.

Sēlijas novada Pormaļu partizānu grupas zvērests

*Savam godam, latvju tautai, tēvzemei un brīvībai!
Solos būt uzticīgs Latvijai un tās tautai!
Nežēlot spēkus un, ja vajadzīgs, arī dzīvību!
Izpildīt bez ierunām komandiera pavēles un rīkojumus!*

*Mans zelts ir mana tauta,
Mans gods ir viņas gods.*

*Kas postīdams viņu šausta,
Uz pekli lai rauj to jods!*

Zvērestu pieņēma
(paraksti)

Zvērestu nodeva
(paraksts)

Zvērestu nododot, bija pieņemts, ka izpildītājam galvā bija bruņucepure, viena roka pacelta zvērestam, otra – pie Latvijas karoga.

Šie zvēresta dokumenti tika glabāti vācu armijas gāzmaskā. Atgriežoties no Gulaga, gāzmasku un bruņucepuri atradu, bet dokumenti gājuši bojā. Šī gāzmaska un bruņucepure nodota glabāšanā Kara muzejā.

Tāpat grupā bija tribunāls. Bez tribunāla sprieduma neviens netika sodīts. Tribunāla priekšsēdētājs bija V. Lasmanis ("Saimnieks").

Mums bija himna:

Daugaviņa puto balta,
Viļņi vaid un skalojas...

Vispār šis laiks bija cerību un vilšanās laiks. Mūsu tautai un zemei tas atnesa bēdas, postu un ciešanas. Bet tas "jaunais" bija visur, kur valdīja pasaules lielākais jaunums – sarkanais imperiālisms.

Nr. 42. Bruno Zvejnieks.¹ Pretošanās kustība Alūksnes rajonā (1944–1952)

Avots: Bruno Zvejnieka 2000. gada februārī uzrakstītās atmiņas sastādītāja arhīvā.

* * *

Lai šodien uzrakstītu par pretošanās kustību Latvijas Ziemeļaustrumu novadā, ir daudz jāpiespiežas, jo ir pagājis vairāk kā pusgadsimta no tām beigajām dienām, kuras nācās pārdzīvot mūsu paaudzei. Daudz kas ir piemirsies. Ar šodienas acīm vērojot un apzinoties mūsu pretošanās darbību, jāsaka, ka tas bija liela riska un varonības pilns laiks. Daudz kas ir izgājis no atmiņas, it sevišķi precīzs laiks un darbojošies cilvēki. Tādēļ, ja atradīsiet kādas neprecizitātes, laikus lūdzu – piedodiet. Tas viss ir bijis, ir noticis, tikai varbūt drusku agrāk vai drusku vēlāk.

Mēs pretošanās kustībā iesaistījāmies 1945. gada jūnija mēnesī. Karš tikko bija beidzies, bet avīzēs rakstīja mums diezgan patīkamas ziņas, proti, – "Čērčils žvadzina ieročus". Laikam jau tie uzvarētāji nevarēja tik vienkārši sadalīt iekarotās teritorijas, un rezultātā izcēlās savstarpēji strīdi, kuriem mēs, nabaga latviešu tautiņa, noticējām, ka atsāksies karš krieviem ar sabiedrotajiem, un ļoti maldījāmies. Mēs, četri draugi, gandrīz vienaudži un kaimiņi, jau agrāk norunājām, ka šim okupācijas režīmam nekalposim, bet gan pretosimies, cik būs iespējams. Nebija jau ilgi jāgaida, kad ziņa par iesaukšanu armijā bija klāt. Paredzētajā dienā mēs, trīs jaunieši – Alfreds Laucis, Rihards Ozols un Bruno Zvejnieks, satikāmies norunātajā vietā, kur mūs jau gaidīja Elmārs Švarčbergs, kurš

¹ Bruno Zvejnieks dzimis 1928. gada 1. janvārī Alsviķu pagasta "Rūķišos". Iesaistījies pretošanās kustībā 1945. gada jūnijā. Legalizējies 1946. gadā. Arestēts 1946. gada 19. oktobrī. Tiesāts 1947. gada martā Valmierā. Sodū izcietis Komi APSR. Atgriezies Latvijā 1955. gadā. Strādāja par šoferi. Pensionārs. Dzīvo Alūksnē.

Bijušais partizāns
Elmārs Švarcbergs pēdējā
uzspridzinātā bunkura vietā
Dzeņu silā

bija par mums gadu vecāks un kuram ar varas pārstāvjiem bija iznācis "saķerties" drusku agrāk, kā rezultātā viņam nācās nozust. Elmārs jau bija uzbūvējis kaimiņu meža jaunaudzītē drošu bunkuriņu, kurā arī kādu nedēļu mitinājāmies. Tomēr to nācās pamest, jo mums četriem, atrodoties tajā, trūka gaisa, acimredzot bija kļūda ventilācijā. Tā kā bija jūnija mēnesis ar ļoti siltām naktīm, tad bija tīri patīkami pārgulēt zem ziedoša ievu krūma vai smaržojošajā bērzu jaunaudzītē, un mūsu jaunā partizānu dzīvīte šķita tīri romantiska. Arī čekas darbība pret mums vēl netika justa, laikam vēl neapzinājās. Uzturu saņēmām no mājām, arī nomedījām pa buciņam vai zaķītim. Novērojām varasvīru darbību un uzturēšanos, uzklaušījām cilvēku noskaņojumu un varējām secināt, ka tas ir ļoti neapmierinošs, pat naidīgs pašreizējai varai.

Arī čeka uzsāka savu darbību, kā rezultātā tika apcietināti un aizvesti vairāki mūsu pagasta saimnieki. Sākām ievērot aktīvā komjaunieša Alfona Misiņa un Ernesta Cielaviņa uzturēšanos mūsu māju tuvumā un sapratām, ka sākusies izsekošana. Nācās mainīt bāzēšanās vietas, ierīkot drošākus bunkurīšus, nodrošināties ar slepenām ejām un no iekšpuses iedarbināmām mīnām.

Dažreiz satikāmies ar citām partizānu grupām, piemēram, annenieša Riharda Stiras vienību, kurā bija kādi divpadsmit vīri, dažs pat ar frontes

rūdījumū, kā arī ar spēcīgāku bruņojumu, angļu firmas "Luisa" patšauteni un vairākām vācu trieciensautenēm. Kādā reizē satikāmies ar Ilzenes pagasta partizānu vienību, kuru komandēja bijušais leģionārs Edgars Andersons, ļoti drosmīgs un zinošs komandieris. Viņa grupējumā bija kādi piecpadsmit vīri, bruņojušies ar automātiem, granātām un pat vācu "kauļu zāģi", kuru it kā bija ieguvuši no Sinoles izpildkomitejas, kur tas bijis uzstādīts uz otrā stāva loga, lai sagaidītu partizānu uzbrukumu. Bet gaidītie "viesi" tik klusi un slepeni pienākuši, uzmetuši uz ārpusē izvirzītā stobra virvi un iekāpi tīri viegli norāvuši zemē. Kādā reizē, satiekoties ar Andersona grupu, kura jau bija satikusies ar Stiras grupu un abas apvienojušās vienā spēcīgā grupējumā, arī mūs uzaicināja pievienoties pie viņiem, jo bija paredzēts ieņemt Zeltiņu un Ilzenes izpildkomitejas – tāds esot šo pagastu iedzīvotāju lūgums; varasvīri tiktāl apspiežot cilvēkus, ka neesot vairs iespējams dzīvot.

Tā tas arī notika, bijām kopskaitā kādi trīsdesmit partizāni, tas bija 1945. gada jūlija beigās. Pirmais uzdevums bija ieņemt pasta māju un likvidēt telefonsarunas, iepriekš piezvanot uz izpildkomiteju, lai padodas bez pretošanās, jo ir aplenkti. Tomēr tas netika izdarīts, un no skolas logiem sākās pretošanās. Pēc neilgas kaujas priekšsēdētājs Kaķītis padevās, arī pāris istrebiķeļu iznāca laukā, bet rūdītais komunistis sekretārs metās bēgt, izlecot pa logu, tomēr tālu netika un saļima, ložu ķertis no "Luisa", kas sedza šo mājas daļu. Mūsu ieguvums bija kādas desmit šautenes ar munīciju, kā arī dažādi vērtīgi dokumenti.

Tālākais ceļš pa purvaino mežu veda uz Ilzenes muižu. Pienākot pie muižas ēkas, kurā atradās izpildkomiteja un milicija, Andersons novietoja mūs pa posteņiem, parādīja vietas, no kurām iespējama pretošanās, un ar šāvienu brīdināja iekšā esošos padoties. Dažas meitenes, acīmredzot vietējās darbinieces, un pāris istrebiķeļu to arī izdarīja, bet milicis sāka pa otrā stāva logu atšaudīties ar automātu, tomēr laikam aprēķināja, ka viens neko nepadarīs, un padevās. Pārmeklējot viņa telpas, tika atrasta vīta ādas pipka ar 12 milimetru metāla skrūvi galā, kuru milicis bija lietojis vietējo arestēto patriotu iespaidošanai un sišanai; nu iznāca tā, ka ar savu taisīto "mantiņu" tika pacienāts pats. Šeit kā trofejas ieguvām vienu vācu automātu, kādas 15 krievu šautenes, arī munīciju; atceros, bija arī viens radioaparāts. To visu salādējām zirga pajūgā, ko aizņēmāmies no tuvējā saimnieka, un pārvedām uz mežu. Pēc šīs kopējās darbības atkal sadalījāmies – daļa palika turpat Ilzenes mežos, daļa pārnācām uz savu pusi. Vēlāk dzirdējām, ka milicis meties bēgt, taču viņu panākušas automāta lodes, un viņš, apmests ar sūnām, palicis purvā. Protams, vēlāk ticis atrasts, bet to, ko bija pelnījis, to arī bija dabūjis.

Tā kā Andersons armijā bija ļoti apguvis sapiera zināšanas, prata apieties ar mīnām un spridzināšanas māku, tika nolemts uzspridzināt

dzelzceļa tiltu pie Annas, jo Alūksnē elevatorā atradās daudz zemniekiem noņemto graudu, kurus ar vilcienu gribēja pārvest uz Gulbeni. Šo ieceri īstenoja augustā; liekas, ar četrām prettanku mīnām tilts tika izjaukts. Taču čeka nepadevās – graudi jāaizved; saņēmām ziņu, ka nolemts to izdarīt ar zirgu pajūgiem. Un tā kādā septembra dienā norādītajā mežā, caur kuru gāja ceļš uz Gulbeni, tuvojās vezumnieku grupa. Dažos pajūgos bija redzami arī vīri ar šautenēm. Taču mūsu uzbrukums bija tik pārsteidzošs, ka pretošanās nenotika. Graudi tika atņemti, izkrauti zemē, pavadītāji aizturēti uz diennakti un uzrakstīts dokuments, ka partizāni graudus rekvizējuši. Vēlāk konvojus palaida, bet pēc graudiem atbrauca mūsu pabalstītāji, kuriem jau iepriekš par to tika paziņots, un tā tas ļoti ātri un tīri tika paveikts.

Līdz ar mūsu aktīvo darbošanos arī čeka nesnauda. Galvenais paņēmieni, ko tā izmantoja, bija mūsu kustības izsekošana ar nodevēju palīdzību. Pirmais lielākais zaudējums bija grupas komandiera Riharda Stiras sagūstīšana.

Te nu gan jāsaka, ka simts procentu bija viņa paša vaina, jo uzticējās čekas solījumiem neaizskart partizānus, liekas, desmit dienu ilgumā, it kā pamiera rezultātā, kas ticis noslēgts starp partizāni Grāvīti un čekas pārstāvi. Tā, kādu reizi, grupai pārvietojoties, Stira kādās mājās ievērojis čekas karavīrus un, paļaujoties uz noslēgto līgumu, gājis ar viņiem aprunāties. Kaut gan grupas biedri iebilduši pret šādu rīcību, tomēr atturēt nav spējuši un redzējuši, ka Stiram, tuvojoties mājai, no visām pusēm uzbrukuši krievu karavīri. Uzsākt kauju, lai atbrīvotu komandieri, šajā vietā nav bijis izdevīgi – partizāniem bijis mazs spēks un neizdevīgas kaujas pozīcijas. Partizāni nolēmuši sagaidīt, kad karavīru grupa pārvietosies, līdz vedot mūsu komandieri. Tā arī noticis, un, sākoties apšaudei, Stira meties bēgt. Bet skriet viņam bijis grūti, jo rokas bijušas sasietas uz muguras, un drīz vien viņš ticis sašauts kājās. Šajā kaujā krievi zaudējuši vienu kritušo un pāris ievainoto. Partizāni lielā pārspēka dēļ bijuši spiesti atkāpties dziļāk mežā.

Kādu dienu mežā satikāmies ar mūsu pagasta bijušajiem aizsargiem – partizāniem Arvīdu Lapiņu un Jāni Zvejnieku, bija arī vēl tāds Velps, kura vārdu neatceros, un vēl viens aizsargs. Viņi mums sacīja: "Puikas, negaidiet neko labu, neviens anglis vai amerikānis nenāks mūs glābt, pašiem vien būs jātiek galā." Ak, cik patiesi bija šie vārdi un cik lielu morālisku iespaidu viņi veica! Mēs padoties vēl nedomājām. Drīz uzzinājām, ka šo četru vīru bunkurīts arī bijis čekas aplenkts un viņi bija padevušies bez šāviena. Tikai vēlāk uzzinājām, ka Velps bijis īsts čekas kapteinis. Arvien nekaunīgāki palika Cielaviņš un Misiķis, nācās viņus drusku pārmācīt; tas līdzēja, laikam baidījās. Misiķa liktenis bija drūms – spridzinot zivis, nospridzināja roku, pēc tam apzagās, tika notiesāts un cietumā mira.

Arī Cielaviņa liktenis bija traģisks – kolhoza laikā, braucot ar traktorīti, no tilta iegāzās upē un noslika.

Ritēja dienas, tuvojās rudens, bija jāsāk domāt par ziemas mitekli. Reiz agrā rītā, atgriežoties no lielā meža, starp kļīstošiem miglas vāliem ieraudzīju skrejošus čekas zaldātus – lielu baru; redzams, viņi mūs nebija ievērojuši, pēc Elmāra mājas “apsargāšanas” nosaluši skrēja, lai sasildītos. Pateicoties viņu trokšņošanai, kļuvām uzmanīgi un piesardzīgi, atkāpāmies, un viss beidzās labi. Citu reizi atkal bijām nokavējuši tikties pie Elmāra mājas. Krieviņi tikko esot aizgājuši, nu, Dievs ar viņiem, redzams, liktenis mums bija labvēlīgs.

Kādu dienu pie mums tika atvesti sakarnieki no Latgales puses – “Vārpa”² ar pavadoni “Bruderu” un vēl vienu, kura uzvārdu vai drīzāk gan segvārdu neatceros. Tālāk pavadīt viņus uz Andersona grupu Ilzenes mežos norīkoja mani. Tā mēs, četri vīri, tumsas aizsegā no rīta pēc kartes sasniedzām vajadzīgās mājas, kuras viņiem bija atzīmētas, tālāk laipnā saimniecīte aizveda mūs, kur vajadzēja. Pēc vienas dienas atpūtas es atgriezos savā mītnē sveiks un vesels. Tā kā bija jau vēls rudens, steidzāmies ar ziemas bunkura izbūvi lielā meža biežā jaunaudzē, iekārtojām slepenas ejas, produktu novietnes, kā arī vietīņu malkas rezervēm. Mūsu bunkuru zināja tikai Riharda tēvs. Viņš tad arī piegādāja mums produktus un jaunākās ziņas. Tā kādu reizi viņš izstāstīja, ka arī Andersona bunkurs esot uzspridzināts un visi gājuši bojā. Kā uzzināju pēc atgriešanās no lēģera, vienu ievainotu tomēr bija saņēmuši dzīvu.

Esmu izlaidis no tekošās secības, ka augusta beigās nodevības rezultātā bija aplenkta un sagūstīta Stiras grupiņa, kura tanī laikā bija uzturējusies partizāna Jāņa Podziņa mājās. Uzbrukums bijis tik straujš un vispusīgs, ka partizāni nav paspējuši pretoties, vienīgi viens partizāns – dezertieris no vācu armijas – izrāvis granātu un pats uzspridzinājies. Tā arī šī grupiņa bija beigusi eksistēt. Apcietinātas tika arī Podziņa divas māšas un māte, kuras pēc desmit gadiem atgriezās no nometnes.

Tātad no grupiņām, kuras bija darbojušās, mēs bijām palikuši pēdējie. Tikām dzirdējuši, ka Mārupes – Liepnas mežos darbojas Bitāna partizānu grupiņa ar kādiem 12 cilvēkiem, bet ar viņiem mēs nebijām tikušies. Droši vien viņi arī bija tie, kuri bija ieņēmuši Mārupes izpildkomiteju un uz laiku padzinuši padomju varu. Bijām dzirdējuši, ka 1945. gadā arī Gaujienas izpildkomiteja tikusi ieņemta un dokumenti iznīcināti, tā ka padomju vara nevarēja būt droša nevienu minūti.

Tā kā bija jau vēls rudens un gaidāma sniega uzkrišana, pārcelāmies uz ziemas mītni, kuru bijām iekārtojuši lielā meža masīvā, tā sauktajā “Dzeņu silā”. Dzīvojām četri vien, klusu un mierīgi, izgājām kādreiz tikai

² “Vārpa” – Antons Circāns.

medībās. Reizēm atbrauca Riharda tēvs, nozāgēja pa sausai priedītei it kā malciņas sagādei un izstāstīja, ka čeka sākot pievērst lielāku uzmanību, esot viņu jau pāris reižu nopratinājuši, pat piedraudējuši. Pienāca laiks, kad pēc norunas atkal vajadzēja atbraukt tēvam, bet viņš neieradās. Tikāmies nedēļu vēlāk, un viņš pastāstīja, ka bijis čekas nagos, nedēļu noturēts un palaists tikai ar norunu, ka atradīs mūs un izvedīs no meža. Ar mums nekas nenotikšot, jo esot tāds uzsaukums, ka tos, kuri labprātīgi padošoties, palaidīšot mājās. Nu, ko gan mums vairs atlika darīt, sapratām, ka ar tiem vīriem joki mazi, zaudēt mājiniekus līdz ar visu apgādi un sakariem būtu pēdējais. Tā norunātajā dienā ar grūtu sirdi sēdāmies tēva ragavās un braucām uz izpildkomiteju pie partorga – kā bija norunāts.

Mūs saņēma diezgan apmierinoši. Ko gan mēs varējām gaidīt? Partorgs un pāris "istrebiļceļu", līdzņemot Elmāru Svarcbergu, lika tēvam ar zirdziņu aizvest viņus pie bunkurīša; tajā esot sasvieduši granātas un uzspridzinājuši. Otrā rītā milicis mūs nopratināja un patiešām atlaida uz mājām, pēc tam vēl aizveda uz Gulbenes čeku, kur noturēja kādu nedēļu un atkal palaida mājās.

Tā mierīgi nodzīvojam līdz 9. augustam, kad kaimiņa un mūsu grupiņas partizāna Alfreda Lauča mājās tika nošauts milicis Ūdris. Tur bija mitinājušies trīs vācieši, un Ūdris tos bija pārsteidzis uz kūtiņas augšas. Lauču ģimenīti arestēja, bet dēls Alfreds atkal uzsāka partizāna gaitas. Tā kā mūsu mājas atradās tuvu un es uzzināju, kas tur noticis, nolēmu no savām mājām uz laiku nozust. Un pareizi darīju, – komsorgs Cielava ar čekistiem drīz vien bijuši klāt un jautājuši pēc manis.

Annas pagastā dzīvoja mans draugs, kurš par mani daudz zināja. Viņš par kaut kādām aizdomām tika arestēts, un pie šī drauga kamerā bija pielikts kāds līdzbiedrs ar uzdevumu uzzināt visu gan par viņu, gan mani. Tas arī izdevās. Kādu dienu pie manis ieradās draugs no cietuma drauga, – gribot nodot man dažas ziņas. Protams, es viņam uzticējos, jo nekad neticētu, ka kaut kāds spiegs varētu visu dienu blakus man locīties kartupeļu tīrumā un novākt ražu. Tomēr tas tā bija, – tas bija čekista Tuķina atsūtīts nodevējs. Viņš uzdevās ar iesauku "Oļģerts Dardedzis". Viņš par mani uzzināja daudz, to, ko biju darījis, un pat arī to, ko nebiju darījis. Tas man atklājās 18. oktobrī, kad tīrumā aru, redzēju čekistu pakalpiņus, kuri mani bija jau ielenkuši. Tā sākās mana trimda desmit gadu garumā.

Jau pēc dažām stundām, kad, ievietots Alūksnes K.P.Z. (tā toreiz sauca priekšaresta telpas), biju atsēdies uz pārpildītās telpiņas nāriņām (gultiņām), atvērās durvis, ienāca kapteiņa formā ģērbies čekists un skaidrā latviešu valodā noprasija, kurš te ir Zvejnieks, noskatījās uz mani un pavēlēja, ka mana vieta esot zem nārām, lai nekavējoties pazūdot. Kad atbildēju, ka darīšu to labprāt, dabūju spēcīgu kājas spērienu pa to vietu,

kura vēl nebija paguvusi nozust. Vēlāk uzzināju, ka šis "latvietis" esot bijis tāds Tonis no Apes. Nu, Dievs ar viņu, nekāda labā dzīvīte jau viņam neesot bijusi! Mana noprotināšana vilkās visu ziemu, aizveda mani uz Valmieras cietumu, tad atkal atpakaļ, – noprotināja, piekāva, un tā reizes trīs, kamēr beidzot paziņoja, ka lieta pabeigta un jāgaidot tiesa. Tā diena pienāca 10. martā. Trīs šausmīga izskata čekisti nolasīja manu spriedumu – it kā es esot pārdevis dzimteni un par to man pienākoties 15 gadu ilgs ieslodzījums labošanas darbu lēģerī, vēl piebilstot, ka es esot tiesīgs rakstīt pārsūdzību augstākajai tiesai. To arī izdarīju un ieguvu to, ka manu sodu samazināja uz desmit gadiem plus pēc tam vēl pieci gadi bez tiesībām. Mani aizveda uz Rīgu, uz it kā pārsūtīšanas cietumu, kur uzturējāties līdz 1947. gada jūlija beigām, kad bija nokomplektēts etaps, ar kuru kādi pieci tūkstoši ieslodzīto lopu vagonos atstājām dzimteni, daudzi pat uz visiem laikiem.

Tā līdz ar manu arestu ziņas no mežiem pilnīgi pārtrūka. Tikai pēc četrdesmit gadiem, kad sazinājāties, ka visi četri vēl esam dzīvi un nesam nemaz tik tālu viens no otra, noorganizējām tikšanos. Tā notika kādā jaukā 1999. gada augusta dienā Alsviķu pagasta "Gobleju" mājās, kurās dzīvo mūsu bijušais grupas loceklis Rihards Ozols, atskanot Latvijas Valsts himnai un paceļot mastā brīvvalsts laikos šūdināto un mammas spilvenā saglabāto sarkanbaltsarkano brīvības karogu. Tas bija aizkustinošs mirklis, atzišos, mums visiem pār vaigiem noslidēja kaut kas mikls. Aizbraucām arī uz pēdējo bunkurīti, bet visi jau vairs nevarējām aiziet, kājiņas neklausīja. Vecums un slimības. Jautājām Alfredam Laucim, kā dzīvojis pēc otrās aiziešanas uz mežu. Viņš īsumā pastāstīja sekošo.

Pēc aiziešanas no tēva mājām, kur krita milicis Ūdris, nonākuši Zeltiņu pagastā, tur tikušies ar Bernharda Alekša grupu, kurā bijuši pieci vīri, tātad kopā deviņi. Pēc neilga laika kādā dienā, kad, čekas izsekoti, bijuši spiesti ar kauju atkāpties, no viņiem noklīduši divi vācieši – Kārlis Maijers un Helmuta Millers. Viņu liktenis palicis nezināms. Pēc tam pievienojušies Mārupes mežos bāzējošai Bitāna grupai. Vēlāk no Bitāna grupas atšķīrušies un pievienojušies Buhaldera grupai, kurā bijis ap 10 cilvēku. Darbojušies Apes–Alsviķu apkārtnē. Bijusi arī Krievāna grupa ar apmēram sešiem partizāniem. Kādreiz satikušies ar Mūsiņa grupu no Smiltenes. Tikušies arī ar Vārpas grupu, tā ka pretestība bijusi liela. Laucīti sagūstījusi čeka 1951. gadā nodevības rezultātā.

Mans "labošanās" laiks ilga 10 gadus, bet tā akadēmija nebija diez cik kvalitatīva, jo, kur vien varēju atrast iespēju "pārdot dzimteni", to darīju nekavējoties. Atgriezos Alūksnē 1956. gada rudenī. Izjutu ļoti lielu pretestību pret sevi, jo tādi kā mēs neesot vajadzīgi. Pamazām iedzīvojos, nodibināju ģimeni, izaudzinājām divus dēlus. Esmu pensijā, kas arī ir apmierinoša. Tagad vadu Nacionālo Daugavas Vanagu nodāju.

Nr. 43. Alvīne Baltmane.¹ Grūto laiku atceroties

Avots: Nacionālo partizānu atbalstītājas Alvīnes Baltmanes (dzim. Vuškānes, dzīvojošas Ilūkstes apr. Dunavas pagasta "Vuškānos") rokraksts uz balta papīra (44 lpp.) sastādītāja arhīvā.

* * *

Boļševiku ienākšana 1940. gadā pārtrauca mācības Dunavas 6 klašu pamatskolā. Tēvam bija no vecākiem mantots īpašums. Par piedalīšanos Latvijas atbrīvošanas cīņās tēvam bija piešķirta arī jaunsaimniecība. Kopš sevi atceros, strādāju saimniecībā. Ganīju zosis, govīs, vēlāk slaucu, pratu visus mājas un lauka darbus. Sākumā gāju vecmāmiņai līdzi ganos, jo vienai vēl ganāmpulku neuzticēja.

Spilgti palicis atmiņā, ka mana mīļā, labā vecmāmiņa vienmēr bija drūma, bieži raudāja un lūdza Dievu. It sevišķi, kad ganījām govīs pāri upītei diļmalā. Tur viņa sakņupusi stundām ilgi varēja tupēt uz ceļiem. Es viņu mīrināju, lūdzos, lai neraud, domāju, ka esmu viņai ko pāri nodarījusi. Tad viņa man teica: "Tev, mīļo bērniņ, to vēl nesaprast, kas žņaudz manu sirdi, tā sāpe ir tik smaga, tas nav izstāstāms. Kad tu, bērns, paaugsies, tad gan es tev visu izstāstīšu."

Kā jau bērns, biju uzbāzīga ar saviem jautājumiem. To, ka vecmāmiņa bieži gāja uz kapiem mūsu laukmalē, es zināju. Un tad reiz viņa paņēma mani pie rociņas un teica: "Ejam, saplūksim puķītes, es tev visu izstāstīšu un parādīšu." Protams, biju priecīga. Upītes malā pie mūsu mājām saplūcām dzeltenās purenītes un aizgājām uz kapsētu. Kad aizgājām, viņa ilgi, ceļos nometisies, glāstīja kapu kopiņu, lūdza Dieviņu, bet neteica ne vārda. Kad pēcpusdienā atkal bijām ganos aiz upītes diļmalā, viņa, liekas, bija sakopojusi visus spēkus, lai varētu runāt, un teica: "Mīļais bērns, meitiņ, jūtos tik slikti, baidos, ka nesagaidīšu tevi

¹ Alvīne Baltmane (dzim. Vuškāne) dzimusi 1925. gada 5. jūnijā Ilūkstes apriņķa Rubenes pagasta "Vuškānos" lauksaimnieka ģimenē. Pamatskolas izglītība. Strādāja tēva saimniecībā. Pēc okupācijas 1944. gada augusta mēnesī aktīvi iesaistījās Latvijas nacionālo partizānu atbalstīšanā. Arestēta 1950. gada 3. janvārī. Latvijas PSR Iekšlietu karaspēka tribunāls piesprieda 10 gadus stingrā režīma lēģerī. Soda izcietusi Irkutskā Taišetas lēģerī (meža darbos, dzelzceļa būvēs), Karabasas lēģerī (akmens lautzuvēs), Karagandas lēģerī (ķieģeļu fabrikā, cementa rūpnīcas celtniecībā), Spaskā strādājusi lopkopībā. No politieslodzījuma atbrīvota 1956. gada jūnijā. 1959. gada 12. septembrī dzīve saveda kopā ar Jāni Baltmani.

Alvīne Baltmane
1959. gada septembrī

paaugamies. Tāpēc klausies un atceries, ko teikšu. Tā kapu kopīņa mūsu kapos ir mana dēliņa Antiņa, tava tētiņa brāļa, kuru boļševiki nobendēja.”

Tā, tieši tā viņa teica. Manā bērna prātā likās, ka tas ir kāds zvērs, bet tam, ka tie ir cilvēki, man bija grūti noticēt. Dabīgi, jautāju, ko tas nozīmē – boļševiki. Tad vecmāmiņa turpināja: “Manu dēliņu Antiņu ar dzeloņdrātīm uz muguras sasietām rokām aizdzina, tā dzīvu viņu vairs neredzēju.” Gājis laiks, bet vecmāmiņa, nemiera dzīta, gājusi un jautājusi, vai kāds nav redzējis, vai kaut ko nezina. Gājusi līdz pagurumam, līdz beidzot sastapusi kādu sievieti – atceros, liekas, viņa teica Linarte – viņa ravējusi ceļa malā, dzirdējusi zīmīgus vārdus sakām: “Lai slavēts Jēzus Kristus!” – tāpēc ievērojusi. Cilvēkam bijušas asiņainas rokas, uz muguras sasietas ar aso drāti, aizdzīts uz Dvietes pusi. Nākošajā dienā vecmāmiņa atkal turpinājusi meklēšanu. Dvietes plāvās sastapusi ganus, kuri zinājuši teikt, ka ir redzējuši, esot rakta bedre, pēc tam uz abām bedres malām stāvējuši cilvēki ar durkļiem un vienam likuši lēkt bedrei pāri. Bet vairāk neko nestāstījuši. Vecmāmiņa lūgusies, lai parāda to vietu, bērni negribīgi gājuši, bet tomēr parādījuši.

Tajā laikā vecmāmiņa bija palikusi viena, jo vectētiņš jau bija miris, bet mans tēvs Jāzeps atradies Brīvības cīņās. Meklējusi kaimiņus un

pajūgu, braukuši uz parādīto vietu Dvietes pļavās. Kad atrakuši bedri, nevienam nebijis šaubu, ka tas ir Antiņš. Gulējis, rokas uz muguras sa-
sietas ar aso drāti. Nevienam nebijis spēka izcelt viņu no bedres. Tad
vecmāmiņa kāpusi bedrē pati, aplikusi grožus ap drāti, ar ko rokas sa-
sietas, un trijatā Antiņu izcēlušī un pārvedušī mājās. "Un šajā vietā diķ-
malā, kur mēs tagad sēžam, es dēliņu mazgāju – viņa daudzās caurdurtās
asiņainās brūces krūtīs, mugurā un vēderā."

Cik atceros, nepagāja ilgs laiks, mana vecmāmiņa nespēja vairs aiziet
ne uz kapiem, ne diķmalu. Vairākus gadus gulēja, kamolītī sarāvusies,
nevarēja ne izstiepties, ne staigāt. Mamma viņu mazgāja un kopa.
1938. gada maijā mūsu daudz cietusi vecmāmiņa aizgāja mūžībā.

Ir pagājis vairāk nekā sešdesmit gadu, bet vecmāmiņas stāstītais vēl
tagad sāp.

Vēsturnieka Jāņa Lismaņa 1999. gadā izdotās grāmatas "Kauju un
kritušo karavīru piemiņas vietas 1915.–1920. gadā" 101. lapaspusē ir par-
tizāna Antona Vuškāna kapa vietas attēls Vuškānu kapos.

Nepagāja ilgs laiks, Latvija zaudēja neatkarību. 1941. gadā piedzīvojām
lielu bēdu – uz Sibīriju aizveda daudzus radus un kaimiņus. Daudzi palika
mūžīgajā sasalumā. Un par ko? Par to, ka milēja savu zemi un Latviju.
Vārdu sakot, visa mana bērnība un jaunība ir pagājusi vienās sāpēs un
ciešanās. Vēl nezinājām, kas būs tālāk. Bijām jauni, gribējās dzīvot,
priecāties. Otrais pasaules karš pārvilka svītru visam. Daudzus zēnus,
manus skolas biedrus, pret pašu gribu iesauca leģionā, ļoti daudzi neat-
griezās: Antons Zarinieks, Jānis Spīlesķeiris, Antons Plānis, Voiceks Di-
lāns, Jānis Raubišķis, Antons Miltiņš, Antons Kārkliņš, Jānis Grauzs,
Jānis Ruļuks, Andrejs Kusiņš, Jānis Trušelis, Pēteris Lapoška, Jānis Lu-
barts. Tie bija mani skolas un klases biedri, visus vairs nevaru atcerēties.

Tad atkal pāri gāja kara šausmas. 1944. gada jūlijā vācieši bija
atkāpušies, "atbrīvotāji" ienāca otro reizi. Jau pirmajā valdīšanas dienā
aizdzina šķūtīs visu ciematu, slimus un vecus cilvēkus, arī Antonu Žai-
montu un Rimeli – invalidus uz krukļiem. Vienalga, bija jābrauc. Sarkan-
armieši gāja katrā mājā, kur atrada zirgu un aizjūgu. No Eglaines stacijas
bija jāved munīcija uz pirmajām līnijām Neretas un Viesītes pusē, kur
risinājās sīvas kaujas. Visa pamale bija sarkanā dūmakā tīta. Arī mans
tēvs Jāzeps un mamma Marta bija aizdzīti. Mājās vēl bija divas vaislas
ķēves, jaunzirgi un kumeliņi, tos slēpām mežā. Ar brāli Jāni (dzimis
1928. gadā) un māsiņu, kurā dzimusi 1931. gadā, nesām ūdeni uz mežu
un dzirdinājām, pļāvām zāli un barojām. Gaidījām vecākus pārbraucot,
vairāk nekā nedēļu visas rūpes bija uz mūsu pleciem.

Kā šodien atceros, – bija skaista, saulaina un silta pēcpusdiena. Mājās
bez klauvēšanas ienāca sarkanarmijas virsnieks. "Možno?" Tas bija tik
neparasti. Pavēlēja visiem: "Ruki verh! K steņe!" Mēs visi trīs – es, brālis

un māsiņa, īsti nesapratām, ko grib šis nelūgtais ciemiņš. Nebija noskrandis kā tie, kuri aizbrauca ar vecākiem šķūtīs, bija medaļots, ar zeltītiem uzplečiem. Mani, tādu kā stāvēju – vienā kleitiņā, basām kājām, izdzina pagalmā un blāva: "Na štab!" Saprātu, ka dzīs uz štābu, bet kur tāds ir, man nebija ne jausmas. Brālītis un māsiņa palika raudādami.

Pie mājām bija liels rudzu lauks. Kad uzgājām uz ceļa, mājas vairs nebija redzamas. Cerēju, ka dzīs uz Dunavu, bet pavēlēja iet uz pretējo, meža pusi, garām tiem pašiem Vuškānu kapiem. Lūdzu Dievu, gāju pilnīgi kā pamirusi. Gribējās, kaut varētu satikt kādu cilvēku, kas zinātu pateikt, uz kuri pusi iet mani meklēt. Ieejot mežā Bebrenes pusē, jau sāka krēslot. Šis nelietis gribēja ieraut mani mežā un pazemot. Mana doma bija, ja nespēšu pretoties, labāk lai nošauj, bet padoties nelietim ne mūžam nepadošos. Nepārtraukti lūdzu Dievu, liekas, pat skaļā balsī. Pat vēl tagad nezinu, kur man radās tāds spēks un Dieva palīgs, bet izrādās – es biju stiprāka. Cīnoties gandrīz ar pēdējiem spēkiem, izdevās izsist no nelieša rokām ieroci, revolveri. Tā man radās iespēja izrauties. Kamēr viņš to meklēja, es iemuku dziļāk mežā. Skrienot pa brikšņiem, biju saskrāpējusies līdz asinīm un kleitiņu saplēnsusi driskās. Mājās baidījos iet, visu nakti notupēju rudzu laukā. Baidījos arī par māsiņu un ar šausmām gaidīju, kas būs tālāk.

Gāja dienas. Visi trīs turpinājām slēpties gan mežā, gan rudzu laukā. Slaucu govīs, piens mums bija, bet maizītes pietrūka. Bija jāiet uz mājām un tā jācep. Pagāja otra nedēļa, bet vecāki neatgriezās. Sākām bažīties, kas būs, kad viņi neatgriezīsies.

Bija apziņa – jāpļauj rudzi. Bet kā lai to izdara, ja zirgus nevar vest ārā no meža? Meklējām izkaptis un pļāvām ar rokām. Pēc pāris nedēļām rudzu lauks bija statos. Tēvs, atgriežoties no šķūtīm, iegriežoties mājas ceļā un redzot, ka viss rudzu lauks statos, raudāja kā nopērts bērns. Stāstīja, kādas kara šausmas pieredzējis, visu laiku pārdzīvojis par mums. Bet mēs bijām nosargājuši zirgus, tos neatrada, un arī paši nodzīvojām pa mežu.

Vairākas reizes no Eglaines stacijas dzīti uz frontes līniju, veduši munīciju un tieši no ratiem lādējuši stobros. Kritušajiem visas mašīnas gājušas pāri. Liķus neviens nesavācis. Uz ceļa, kur braukuši tanki, palikušas tikai sarullētas drēbes, ceļa malās gulējuši beigti zirgi. Laiks bijis karsts, skats un smaka drausmīga. Kad zirgi bijuši tā nodzīti, ka tukšus ratus vairs nespējuši pavilkt, tikai tad atlaisti mājās. Zirgi bija nebaroti un nedzirdīti, paši neēduši, tomēr bijām laimīgi, ka atkal bijām visi kopā.

Nodzītie zirgi vēl nebija atkopusies, taču miera nebija. Okupanti nepārtraukti gāja pa mājām un atņēma zirgus, to vietā atstādami ar izšautām acīm, ievainotus un klibus, ar mušu bariem ap asiņainajiem ievainojumiem. Tēvs zirgus ļoti mīlēja un sargāja, dzīvoja mežā un reti nāca uz

mājām. Latvijas armijai tēvs bija atdevis divus skaistus zirgus, vēl divus bija izaudzējis atdošanai, bet čekistiem neatdeva.

Nepagāja ilgs laiks, kad zēnus sāka iesaukt sarkanarmijā. No mūsu Dunavas ciema aizgāja tikai divi – Ludis Vuškāns krita, Juris Ruļuks atgriezās sakropļots. Mani kaimiņu zēni un skolas biedri aizgāja mežā partizānos, ar viņiem varēja justies droši, neviens no viņiem nebija nelietis. Sākumā viņi vēl gāja uz mājām un palīdzēja mājas un lauku darbos, bet vēlāk, kad viņus sāka vajāt, tas vairs nebija iespējams. Meitenes strādāja vienas. Mēzām kūtis, plāvām, krāvām un vedām labību. Vajadzēja arī izcirst un izvest lielas meža materiālu normas. Tur gan zēni palīdzēja. Cik spējām, atbalstījām partizānus. Cepām maizīti, kurinājām pirti, šuvām kreklus.

Daudzi manas skolas un kaimiņu zēni, kuri aizgāja partizānos, krita, daudzus vēlāk aizveda uz Krieviju. Dzīvi tagad palikuši pavisam nedaudzi. Baidos, ka visu vārdus vairs neatcerēšos:

Abarons Jānis – kritis; Abarons Antons – deportēts, tiesāts, miris; Būka Vladislavs – kritis; Bernāns Pēteris – kritis; Klaucāns Pēteris – deportēts, miris; Žaimonts Aleksandrs – miris; Daudzvārds Jānis – deportēts, tiesāts; Daudzvārds Adolfs – deportēts; Daudzvārds Pēteris – deportēts, miris; Dreimanis Alberts – tiesāts, miris; Plānis Jānis – deportēts; Plānis Kazimirs – tiesāts; Skudra Kazimirs – tiesāts, miris; Raubiškis Alberts – tiesāts; Raubiškis Jāzeps – deportēts, miris; Lūļa Jānis Talrīts – tiesāts; Vilciņš Alberts – miris; Vilciņš Osvalds – miris; Ruļuks Staņislavs – ?; Ķeiris Vilis – kritis; Zarinieks Vincents – tiesāts, miris; Baltmanis Konstantīns – nosists; Baltmanis Jānis – tiesāts; Brūvers Valdis – ?; Stūriškis Jānis – miris; Ruļuks Eduards – miris; Pupīņš Roberts – ?; Vuškāns Kazimirs – nāves sods; Pudāns Antons – deportēts, miris; Pakers Jānis – tiesāts, miris; Platkans Voiceks – kritis; Jablonckis Aleksandrs – deportēts, miris; Nešpors Kazimirs – ?; Juknevičs Pēteris – tiesāts; Smelters Viktors – miris; Mikulāns Bojeslavs – kritis; Fričs Jāzeps – kritis; Vilcāns Jānis – kritis; Graudiņš Ēvalds – kritis; Vanadziņš Gunārs – kritis; Medveckis Juris – kritis; Platkans Eduards – kritis; Freimanis Edgars – tiesāts, miris; Lapiņš Nikolajs – miris; Drancāns Jānis – deportēts, miris; Jaungalvis Pēteris – deportēts, miris.

Ar šiem zēniem vairāk vai mazāk man bija saskare.

Mūsmājas atradās netālu no meža, čekisti vienmēr tās uzraudzīja, izlika slēpņus. Vairākas reizes tiku arestēta un turēta čekas pagrabos. Tomēr mūsu takas bija Dieva svētītas, daudzas reizes par mata tiesu ir izdevies izglābties. Vienu reizi no meža izgājām tieši uz slēpņa; labi, ka paliku un nemuku. Zēni paspēja atkāpties mežā, mani saņēma. Ja arī es būtu atkāpusies, tad būtu šāvuši virsū. Partizāni bija tikai divi, bet čekistu – vairāk kā divdesmit.

Atceros, pirmo reizi mani arestēja kādu nedēļu pirms vēlēšanām. Aizveda uz Dunavu, tad uz Bebreņi. Pratinātāji bija krievi – Tihovskis un Popovs. Bļāva, visādiem neķītriem vārdiem apsaukāja par pēdējo vazaņķi. Pratinātāji mainījās, kad viens nogura, sāka otrs. Visu nedēļu neļāva gulēt. Naktī pirms vēlēšanām lika parakstīt dokumentu, ka neizpauđīšu piedzīvoto, un izgrūda ārā. Labi, ka tēvs bija braucis mani meklēt, netālu no Bebreņes meža sastapāmies.

Otro reizi mani arestēja, kad jau liela daļa zēnu bija legalizējušies. Miera nebija nekad. Joprojām lika pie mājām slēpņus. Kādu rītu mājās ienāca liels bars, čekists Švarovs lika pagatavot brokastis. Kā sāpēja sirds, ka mūsu puīši nedrīkstēja mājām ne tuvoties, kur nu vēl siltas brokastis paēst! Čekisti vispirms visas vietas ar durkļiem izbakstīja, pat labības apcirķņus. Tas bija tā uz pavasara pusi, sniegs vēl nedaudz bija, vēl pieturējās ragavu ceļš. Kad visu sīki bija izpētījuši, kur kas glabājas, naktī piebrauca ar diviem pajūgiem. Uzlauza klēts atslēgu un visu, kas tur bija, – miltus, putraimus, sēklas labību – sabēra maisos un aizveda. Labi, ka iepriekšējā dienā tēvs, kā paredzēdams, visu žāvēto gaļu no klēts bija pārvietojis slēpnī. Kad tēvs ziņoja par notikušo, saņēma atbildi – tie jūsu draugi bandīti. Tēvs pats sadzina pēdas, tās aizveda uz Bebreņi, taču atpakaļ neko nedabūjām.

Kad kārtējo reizi mani atkal arestēja, aizveda uz Ilūksti. Pratināja čekists Švarovs un draudēja ar ceļu pie baltajiem lāčiem. Bija vairāki pratinātāji, citus nezinu nosaukt. Tad jau pie viņu kultūras biju pieradusi, bija vieglāk panest lamas un radās vēl lielāka spīts. Kad pēc pāris nedēļām mani atbrīvoja, sastapu savas kaimiņu meitenes – Vuškāns Veroniku, Abarons Genovefu un Abarons Moniku. Bijām turētas atsevišķās kamerās. Abaronēm mežā partizānos bija brālis. Pratinātājs viņām sitis ar revolveri pa pleciem. Tajā brīdī no dusmām nemaz neesot sāpējis, tikai vēlāk nevarējušas roku pacelt.

Abaronu ģimeni 1949. gadā izveda – māti, tanti, divus dēlus un divas meitas. Dēlu Antonu izsūtījumā tiesāja, viņš bija legalizējies, sodu izcieta Karagandas stingra režīma lēģerī. Atgriezās ar sabeigtu veselību un drīz mira. Arī māsa Monika jau mirusi.

Mana dzīve bija galīgi sagandēta, sāku baidīties pat no savas ēnas. Ieraugot čekistus vai kareivjus, skaitīju minūtes. Daudzas kaimiņu mājas pēc 1949. gada marta bija tukšas un izlaupītas, lopi, sadzīti vienkopus, mauroja un zviedza tā, ka bija dzirdami kilometriem tālu. Varenie domāja, ka lopi nav ne jābaro, ne jādzirdina, galvenais, ka tik bandīti un viņu ģimenes aizvestas uz Sibīriju. Tie jāapsargā, lai neizmūk, jo par to var dabūt pateicības rakstus un medaļas.

Vienīgi Dievs sargāja zēnus tādās reizēs neiznākt no meža, kad izlikti slēpnī. Tad čekisti izdomāja citu paņēmieni – sāka sūtīt viltus partizānus

no sava vidus, lai es uzķertos. Bet sirds tak pasaka priekšā, kurš ir labs cilvēks un kurš slāpst cita asiņu.

Mana mamma pēc vectēva nāves dzīvoja pie savas mammas "Ieviņās". Čekisti bija sajaukuši adresi un šos viltus partizānus uzsūtījuši "Ieviņu" mājām. No rīta mamma saka – man šonakt izsita logu, ielīda vairāki cilvēki, prasīja, lai paēdina, iedod līdzi, arī dziju, ar ko salāpīt zeķes, jo, mežā dzīvojot, tās esot noplikušas. Mamma bez kavēšanās ziņoja, čekisti vēriģi uzklausījuši un teikuši – kur tad tagad viņus dabūs, viņi jau sen mežā. Nākošajā naktī tas pats atkārtojās mūsmājās, "Vuškānos". Mājās tajā brīdī bijām divatā ar māsiņu. Kad viltus partizāni līda iekšā pa logu, gribējās ņemt kruķi, kas stāvēja turpat krāsns priekšā, un gāzt pa galvu, bet padomāju par sekām – mūs nošaus un visu sadedzinās. Līdzko viņi aizgāja, mēs abas ar māsiņu aizskrējām četrus kilometrus līdz čekistiem un par notikušo paziņojām. Viņi bija pārsteigti, ka mēs esam ieradušās ātrāk par uzdevuma veicējiem, jo viņu sūtītie "bandīti" taču "aizgāja mežā". Tur, čekas mājā uz palodzes, es redzēju to dzijas kamolu, ko iepriekšējā vakarā "partizāni" bija saņēmuši no mammas, – tas bija pārpalikums no mana džempera.

Otrā rītā, protams, atbrauca čekists Švarovs ar savu neiztrūkstošo komandu, sīki izprašāja, kādi bijuši, cik, kā gērbušies, vai bijuši bārdaini, kur aizgājuši, un visu pierakstīja. Ļoti gribējās teikt: jums par to maksā, jums slāpt asiņu, ko man prasāt. Pateicu to, ka gribēju ar kruķi nosist, bet nobijos, ka viņu daudz. Tajā brīdī ienāca mamma, un čekisti sāka savstarpēji sarunāties krieviski. To, ka mamma saprot krieviski, viņi nezināja. Švarovs jautājis – kurš līda pirmais, vai dzirdējāt, ko tā "b..." teica?

Te varbūt es pieļāvu kļūdu, vajadzēja ziņot vietējai milicijai, jo tad, kad mani pratināja čekā, es pieturējos pie tā, ka bija ienākuši bandīti un mēs ziņojām. Daugavpilī par liecinieku bijis izsaukts vietējais milicis Maļuks, tas nezinājis neko teikt, jo mēs ziņojām tieši čekai, Švarovam. Bet viņš bija ieinteresēts par katru cenu mani apvainot, lai varētu tiesāt.

Medveckis Juris, Vanadziņš Gunārs jau bija krituši, pie Freimaņa Edgara grupas tika iefiltrēts nodevējs, spiēgs Šifers Gusts jeb Augusts. Viņš par jūdasa grašiem nodeva savu leģiona draugu dakteri Dupķeviču Eduardu, feldšeri Vaskinoviču Jāni, sanitāri Dupķeviču Aleksandru. Par medicīniskās palīdzības sniegšanu ievainotajiem partizāniem. Visi tika notiesāti uz daudziem gadiem Vorkutā. Nodeva arī ļoti daudzus atbalstītājus – Kavinsku Paulīni, Trantovsku Malvīni un viņas māti.

1949. gada maija mēnesī sīpoliem tikko bija parādījušies pirmie zaļumiņi. Tie tad arī figurē visos protokolos, jo šis pats nodevējs Šifers tika pacienāts ar šo gardumu. Viņš bija atnācis kopā ar Freimani Edgaru, bet savu nodevēja asiņu smaku neprata noslēpt. Bija redzams kā uz delnas.

Ne soli no Edgara neatkāpās. Nebija izdevības to skaļi pateikt, pateicu ļoti piesardzīgi – tas nav labs, jāsgājās, būs slikti. Bet manis teikto Freimanis nebija sapratis.

Pagāja kāds mēnesis pēc tā apciemojuma, man prāts paredzēja, ka tagad ir beigas. Nebija izdevības pārējos brīdināt. Šifers Freimani ievada čekistiem tieši rokās, pats palīdzēja atlautz rokas un sasiet uz muguras. Sāka savus nodomus īstenot. Tajā reizē nošāva vienu meiteni – Kopitkovu Annu. Pārējie izmuka, jo Edgars bija paspējis izšaut brīdinājumu.

Tā kā visus neizdevās saņemt, tāpēc mani vēl tajā reizē nepaņēma, atstāja par ēsmu. Gribēja sagaidīt, ka kāds atnāks. Atkal lika slēpnus. Pagāja Ziemassvētki, Jaunais gads, domāja – nu tik būs lielais loms. Velti bija nogaidījušies, jo zēni par slēpņiem zināja.

1950. gada 3. janvārī agrā rīta stundā ārā vēl bija tumšs, bet es jau biju darbā, strādāju pienotavā, kūlu sviestu. Ienāca Švarovs, vēl divi čekisti, šoreiz arī suns. Palika iesāktais darbs, teica – drusku jāaizbraucot. Tā arī aizbraucām uz Dunavu, dažas dienas Ilūkstē, tālākais ceļš veda jau uz Daugavpili. Saprātu, ka nebiju kļūdījusies, kam esmu pateicību parādā.

Sals bija liels, bet Daugava vēl nebija aizsalusi, pilna ar vižņiem un ledus gabaliem. Pāri upei mūs cēla ar celtuvi, laikam baidījās, ka mežā varam izmukt vai kāds var mūs atbrīvot. Tā celtuve, liekas, bija kaut kur Liksnas tuvumā, jo bija redzama baznīca. Pārcēlāji sākumā atteicās celt, jo gatavojās celtuvi vilkt ārā, lai neiesalst; teica, ka ir bīstami, ka ledus salauzīs laivas. Bet vai tad čekai kāds var iedomāties diktēt savus noteikumus. Veda vaļējā borta mašīnā, sals un vējš, celtuve ar grūtībām kustas. Tā vien likās, ka iesalsim un pārvērtīsimies ragā, ledū. Cik bija vīriešu, neatceros, mēs bijām divas ar Moniku Smelteri, Viktora māsu. Zābaki vairākas dienas nenoauti, sasvīduši, kājas nosala, nejutu nemaz. Vēlāk nogāja nagi, strutoja un nežēlīgi sāpēja, grūti bija apavus dabūt kājās.

Daugavpili kopā ar vīriešiem sadzina pirtī, pavēlēja visiem izgērbties. Zābakus nevarēju dabūt nost, jo bija piesaluši pie kājām. Visas drēbes iemeta karstā kamerā uz atutošanu. Izdzina no pirts, visapkārt kareivji ar suniem, mēs stāvam kailas kā uz izstādi. Bet tie karavīri tiešām bija solidi, nekāda nīrgāšanās nebija. Viens no viņiem ienesa ar vannīti sniegu un berzēja manas nosalušās kājas.

Kad aizveda uz čekas pagrabu, tad atkal bija jāizgērbjas, izgriezta pogas, āķus, izrāva visas gumijas un zābakiem šņores. Tādas izjukušas iegrūda kamerā. Bija melna nakts, kaut kur no koridora pa restotu spraudziņu ieplūda blāva gaismiņa. Bijām laimīgas, ka esam abas kopā. Vai bez mums vēl kāda bija kamerā, neatceros. Notupējām kā mēmas, neizdvesām nevienu skaņu, kaut bijām pazīstamas. Negribējās nekā vienai par otru zināt. Kad sāka svīst gaisma, redzējām, ka esam puspagraba telpā. Sāka

žvadzēt atslēgas, atslēdza durvis, atskanēja kliedziens – “na paraši!”. Mēs skatāmies viena uz otru un nezinām, ko atbildēt.

Tur mums vairs nebija ne vārda, ne uzvārda. Kad sāka pratināt, tad tikai pēc burta “V” vai “S”. Rokas uz muguras, brunči un bikses krit nost, zābaki bez šņorēm, karavīru tanki – tā tos toreiz sauca. Skats bija vienreizējs, vēl tīšu prātu vilku kājas. Pat pratinātājs neizturēja un blāva, vai tik tiešām neesot cita apava. Teicu – apaviem nekādas vainas, tikai nezinu, kāpēc dažiem ievajadzējies manu zābaku šņores. Pratināja caurām naktīm, dienā gulēt neļāva, tas bija tik mokoši. Paši gan mainījās – viens nogurst, nāk otrs, bet mums bija jāiztur.

Ēdiens bija šausmīgs, smirdēja pēc sarūgušām samazgām, sapuvušām zivju galvām. Lūrēja caur aci, vai ēdam. Tēlojām, ka garšo, un izlējām parašā. Bija jāiztiek ar ūdeni un maizīti.

Kādu laiku biju kamerā viena, tad pārvietoja lielā, kur bijām vairākas: no Rubenes pagasta Strods Marija, tagad Saltuma, no Aknīstes Tuņķelis Mildiņa, Žeiža Milda, Mežaraupīte – viņa dažu dienu laikā nosirmoja, Garšķis Monika, Latgales meitenes Sauša Franciska, Kursīša Emīlija, no Dignājas Griško Velta. Daudzas vairs neatceros. Bija sirmas māmiņas jau gados, tām bija visgrūtāk. No galvas iemācījāmies garas lūgšanas, pratināšanas laikā, kritiskā brīdī, lūdzu Dievu. Dažreiz pratinātājs, sadusmējies zili melns, saplēsa uzrakstīto un skrēja sist, bet kāds ienāca un iztraucēja. Tāpēc ticu Dieva palīgam, ka tiku sveikā. Ļaunākais bija pēc potēšanas mugurā, ko izdarīja pratināšanas kamerā. Tad gan zuda apziņa, biju tuvu sabrukumam, nesapratu, kur atrodos, troksnis galvā, doma nesakarīga. Kad atveda kamerā, nevarēju ne runāt, ne sakarīgi domāt. Tad gan laikam kādu nedēļu lika mieru, gulēju, nebiju spējīga kājās nostāvēt. Nākošajā nedēļā bija cita dežurante, tā neļāva gulēt, stāvēja un blāva, dzina uz pirti ar visām mantām. Vajadzēja nest arī gultas piederumus dezinficēšanai, jo bija ļoti daudz blakšu, tās izsūca pēdējo asins lāsīti. Tad gan zaudēju samaņu. Kad pamodos, gulēju uz grīdas, pie manis stāvēja daktere, teica, ka “koņec”. Sapratu, ka ir beigas.

Nešaubos, ka čeka tā izdarīja ar daudziem, cilvēki atzinās grēkos, ko nav izdarījuši. Bet notiesāt taču vajadzēja par katru cenu. Jāceļ rūpnīcas un fabrikas komunisma vārdā. Visas skaitījās komunisma triecienceltnes.

Mani tiesāja Baltijas Kara apgabala tribunāls Daugavpili pēc astoņiem mēnešiem – 1950. gada 30. augustā un notiesāja par dzimtenes nodevību uz 10 gadiem un uz 5 gadiem bez tiesībām. Bet, mīļie cilvēki, kādu dzimteni es esmu nodevusi? Par to, ka mīlēju savu dzimteni, mīlēju savus līdzcilvēkus, iedevu viņiem grūtā brīdī maizes riecienu. Tāpēc bija jādzird tie daudzie lamu un pazemojuma vārdi, bez tiesībām tika nodzīvoti vairāk nekā 50 gadi.

Mana māsa Marta Vuškāns, tagad Birka, tad vēl mācījās vidusskolā. Arī viņa tika nepārtraukti vajāta. Pabeidza vidusskolu kā teicamniece, bet zelta medaļu un diplomu atdeva komjaunietim, jo tas tev, bandītu ģimenei, nepienākas. Nodoms bija studēt medicīnu, bet iestāties varēja tie, kam zelta medaļas. Jau otrais pazemojums. Nekas cits neatlika – sāka strādāt Dunavas skolā par skolotāju. Nostrādāja tikai dažus mēnešus – “nepoloženo”! Skolas direktors Pauls Baltmanis, inspektors Bacāns ieteikuši, lai iet uz institūtu Daugavpilī, tad aiziešot uz citu skolu un varēšot strādāt. Pabeidza divgadīgo skolu Daugavpilī, Rīgā neklātienē institūtu, bet komjauniete nekļuva, jo viņas zelta medaļu jau komjaunietis valkāja. Dabīgi, nekur un nekad skolas vadošajos darbos netika, jo māsa dzimtenes nodevēja un pati nav partijā.

Ko lai dara, tāda kaluma mēs bijām un esam. Patriotismu mums nevajadzēja ieaudzināt, to bijām iezīdušas jau ar mātes pienu. Pratām atšķirt, kas labs, kas ļauns. Ļoti žēl, pa šo laiku ir izaugušas paaudzes, kam nekas nav svētš, ir zudis darba tikums un dzimtenes mīlestība.

Man dzimtene bija jāatstāj, kad arī bija sals, no spožās gaismas acis bija apžilbušas. Vai bija sniegs, vairs neatceros. Bija nakts, daudzi sargi ar suņiem, dzina mūs abas ar Moniku Smelteri pāri daudzām dzelzceļa slieidēm. Vai tas bija vēl 1950. gads vai 1951. gads, vairs neatceros. Kad daudzie vagoni bija pielādēti, uz rīta pusi braucām pāri robežai. Tad abas dziedājām “Dievs, svētī Latviju!” un skaitījām lūgšanu “Kas atsadūries uz Dieva glābšanu”. Mēs neraudājām, bet asarām ļāvām vaļu. Tad pirmo reizi dzirdēju lietuviešu valodu, gāja pārbaude, tad lietuviešu zēni sauca, skanēja viss vagonš: “divdešmit penķi i penķi” un tā bez gala.

Pirmais pārsūtāmais punkts, liekas, bija Ļeņingradā. Cik ilgi tur bijām, neatceros. Saslimu ar plaušu karsoni, nogulēju murgojot, kamera bija liela un ļoti pārpildīta. Nāras bija divos stāvos. Sākumā biju augšējā, bet, kad sāku kaut ko atcerēties, tad gulēju uz grīdas, nosvīdusi, nosalusi. Kur palika manas mantas, nezīnu. Kad mūs sadzina, kamera jau bija pilna ar krimiķēm. Tikai vēlāk sapratām, ka tās ir “žučkas”, no kurām jāsarģājas. Bet ka arī tādi cilvēki, sievietes, dzīvo uz pasaules, redzējām pirmo reizi. Kas to lai zin, varbūt speciāli tikām terorizētas un tās mums uzsūtītas, lai mūs aplaupa. Mums taču pat adatas nebija, bet viņas bruņojušās ar visādiem duramajiem un griežamajiem rīkiem.

Knapi vēl spēju turēties uz kājām, kad sūtīja tālāk etapā. Vai braucām ar vilcienu vai mašīnām, neatceros. Tikai palicis atmiņā, ka ilgi dzina kājām liču loču, sniegs dziļš, un sals ar vēju elpu rāva ciet. Visapkārt kareivji un čekisti ar suņiem. Tas bija naktī, uz rīta pusi mūs sadzina kaut kādā barakā vai baznīcā. Logu nebija vai arī bija aizmūrēti, griesti un sienas nosarmojušas baltas, griestu velvē nedaudzi lodziņi, telpā tāda puskrēsla. Stāvējām saspiedušās kā siļķes mucā, tā mēs dabūjām sasil-

dities. Sāka trūkt skābekļa, viena pēc otras sākām zaudēt samaņu, bet nokrist jau nebija kur. Kura nokrita, to samina. Kuras vēl spēja, tās kļiedza un dauzīja durvis, bet neviens nelikās dzirdot. Sāka lidot zābaki pa gaisu, izsita kādu logu griestos, tad sākām atžirgt. Ja nebūtu izdevies izsist logu, tad visas laikam būtu nosmakušas. Tur jau bijām daudzus tautību pārstāves, paldies tām meitenēm, kuras nebaidījās izsist logu.

Pēc pāris dienām mūsu Golgātas ceļš turpinājās. Tam galu nezinājām, ne arī to, kas mūs sagaida. Braucām ilgi pāri Urāliem, garām Omskai, Tomskai, Novosibirskai. Mūsu galapunkts bija Irkutska – Taišetas lēģeris. Tur jau arī dzelzceļa galapunkts.

Netālu no sliedēm bija vecas katordznieku barakas, tajās arī mūs sadzina. Durvis aizbultēja, dari, ko gribi – ceļam gals. Vai neilgi pirms mums tur kāds bija mitinājies, nekas neliecināja, bet smaka bija šausmīga. Iekšā liels toveris, kam abās pusēs piesietas divas kārtiņas. Barakas zemas, piekūpējušas, visas nāriņas lipīgas un pilnas ar blaktīm, ka sarkans. Kādas pāris dienas mūs ārā nelaida. Mūsu lielā paraša jau sen bija pilna un gāja pāri malām. Kad beidza snigt, tad nāca priekšniecība, izrakām līdz ēdnīcai tuneļus. Tur atklājās drausmīgs skats: galdi netīri, apsaluši ar asakām, kur mielojās žurku bari, līdz visu iztīrījām.

Kādu nedēļu sniegpučenis pieturējās, mūs sadalīja pa brigādēm un dzina tīrīt sniegu platā joslā līdz dzelzceļam. Nesapratām, kāpēc jātīra tik liela platība un bez kādas jēgas – tikko kā notīri, tūlīt atkal ir ar kalnu ciet. Domājām, ka tišu prātu mūs tā moka. Tikai vēlāk sapratām – lai sargiem ar suņiem nebūtu jābrien pa kupenām, kur mūs dzina būvēt sliežu ceļus un meža darbos. Dažas brigādes to vien tik darīja kā tīrīja sniegu. Manu brigādi dzina uz mežu, zāģējām baļķus, uz pleciem nesām dzīvojamā zonā un būvējām jaunas barakas un darbnīcas. Atceros, brigādē no latvietēm bijām Alma Ošiņš, Monika Garškis, Monika Smeltere, Franciska Sauša, Emīlija Kursiša, Skaidrīte Smilģis, daudzas lietuvietes, igauņietes un ukraiņietes. Ar citām brigādes meitenēm nevarējām sastapties, jo katra brigāde mitinājās atsevišķās barakās un barakas bija aizslēgtas.

Ēdināja ļoti slikti, gan sapnī, gan nomodā runājām par maizīti, kad esam ēdušas īstu maizi. Piemetās cinga, zobi palika vaļīgi, smaganas asiņoja. Tikai uz ārsta recepti izsniedza kāpostu lapas, bet kā lai sakošļā, tā palikām bez zobiem, deva dzert skuju novārījumu.

Vēstules nedrīkstējām rakstīt, gadā tikai divas atklātnītes un krievu valodā. Reti kāda saņēma atbildi. Arī es, kamēr biju Taišetas lēģerī, nesaņēmu nevienu atklātnīti, jo mana rakstītā pie viņiem nebija nonākusi.

Pavasārī dzina mežā, rakām bedres, plāvām zāli, kopā ar zariem grūdām iekšā, tīrījām mežu, lai būtu viss labi pārredzams. No baļķu neša-

nas ļoti sāpēja pleci un mugura, ziemā vēl apģērbs kaut cik aizsargāja, bet vasarā līdz asinīm viss bija nobrāzts.

Kad nāca siena laiks, taisījām pāri purvam, tādām staigājām, ceļu. Klājām baļķus, sijas un pāri kokus. Vairākus kilometrus. Kad tikām līdz cietzemei, tad dzina pļaut sienu, mocījāmies, jo izkaptis bija ļoti sliktas, tādi bleķa gabali, stīpas. Tur atkal mocījāmies, jo bija jānēsā maskas. Mazas mušiņas, ko sauca par moškām, lida visur bez žēlastības, kodieni bija indīgi, staigājām appampušas. Vakaros atkal lieli odu bari, ļoti sāpīgi dzēla. Daba ļoti bagātīga, mežā ziedēja peonijas, kur gājām pāri, viss smaržoja pēc ķiplokiem un sīpoliem. Pļavā vairāk bija puķes nekā zāle un apakšā skaistas zemenes. Bet nedrīkstējām paņemt, jo noliekšanās skaitījās bēgšanas mēģinājums, un sargi drīkstēja šaut bez brīdinājuma.

Lai cik grūti bija, vairs nebija cerību, ka izturēsim, bet šausmīgi griebējās dzīvot. Kārtējo reizi dzina kājām uz sienu pļauju. Kad tikām cauri purvam, meža malā pēkšņi pavēle – apstāties un izklist. Visas kā viena stāvējām un pavēlei izklist nepakļāvāmies. Kā parasti, apkārt ķēdē kareivji ar suņiem. Mēs bijām nobijušās, ka tagad mūs visas nošaus, jo nepārtraukti tikām brīdinātas: "Šag ļevo, šag pravo – streļaju bez preduprežģenija!" Paši sargi sāka lasīt ogas un ēst: "Meitenes, vai tad jums ogas negaršo?" Šoreiz ogas ne tikai saēdāmies pašas, bet salasīju cimdā un aiznesu slimajai Monikai Smelterei, kura, baļķim krītot, bija savainojusi ceļgalā kāju un nevarēja staigāt. Mellenes un zemenes ieraugot, viņa sāka žēli raudāt, neticēja, ka tā ir īstenība. Domājusi, ka tie ir murgi, jo bija liela temperatūra un visa kāja sapampusi zila. Baidījāmies, ka būs asins-saindēšanās. Ar ceļgalu Monika vēl tagad mokās, pārvietojas tikai ar krukļu palīdzību, ir apkopjama.

Bet tā bija vienīgā reize, to iejūtīgo konvoju priekšnieku nekad vairs neredzējām. Otrajā pļavas malā bija neliela upīte, no tās mums pieveda dzeramo ūdeni. Tajā upītē auga skaisti upeņu krūmi, bet ogas nogaršot nedrīkstējām. Kad siens bija nopļauts, tad atkal turpinājām būvēt dzelzceļu. Pa sliedēm ar vagoniem grūdām materiālus, taisījām uzbērumus, klājām gulšņus un likām sliedes.

Kādu dienu, pārnākot no darba, visas, kuras bija notiesātas uz desmit gadiem, pēkšņi izsauca uz etapu. Taišetā palika 25-gadnieces.

Zonā staigājām pa baļķu laipām. Kad uznāca lietus, tad visa zeme, ļoti auglīga, bija kā sviests un lipa pie apaviem. Iedegušas bijām melnas. Staigājām numurētas kā kolhoza govis. Uz muguras, ceļgala un galvas bija obligāti jābūt numuram. Numura vietā apģērbam vispirms bija jāizgriež caurums, tad ar hloru izdedzina uz atsevišķa ielāpa numuru un to uzšuj caurumam virsū. Ja numuru noplēsīsi, vienalga, caurums rēgosies. Savu numuru esmu aizmirsusi.

Par mājniekiem, kamēr biju Taišetā, neko nezināju. Pie manis viņi nāca tikai sapnī. Tēvs tādā izskatā, kādā to redzēju pēdējo reizi – Daugavpili, čekā uz klona grīdas. Bārdas rugājiem apaugušu seju, kāds agrāk nekad nemēdza staigāt. Skats bija neaprostāms, gulēja pusatvērtām acīm, sirmā galva deniņos asiņaina. Mierināju sevi – varbūt krītot tikai nobrāzta. Atslēgām žvadzot – liekas, vēl tagad dzirdu to skaņu – slēdza durvis, bet tēvs ne uz ko nereaģēja, izskatījās miris. Ne jau aiz līdzjūtības tika rādīts, bet lai mani vairāk salauztu, sāpinātu.

Pirmo atklātnīti saņēmu, kad jau bijām kaut kur Karagandas apkārtnē Karabasa akmens lauztuvēs. Bija ziema. Ar ķirkām, "lomiem" lauzām akmeņus un drupinājām šķembas. Pa dēļu laipām ar vagonetēm vedām un lādējām mašīnās, bet lielos akmeņus stiepām uz vilciena platformām. Kad kalna pakāje bija notīrīta, tad ar lieliem gaisa urbjiem urbām akmeniņus caurumus. Tos spridzināja, un nākošā dienā sākās viss no gala. Plosījās sniega vētras, daudzkreiz, kad dzina no darba, nevarēja redzēt, vai ejam pareizā virzienā. Vasarā atkal bija smilšu vētras, viss gaiss sarkans no putekļiem un grants graudiņiem. Vasarā bija grūtības ar dzeramo ūdeni. Ziemā veda no ārpuses sniegu un kausēja, tā tikām pie ūdens. Zonā visu sniegu ar krūzītēm vien sanesām un izkausējām.

Vairs neatceros, kurā nometnē tas bija, saslimu ar caureju, dizentēriju. Izolatorā mēs bijām vairākas, spēki galīgi izsīka, nevarēju vairs piecelties. Cēlās liela temperatūra, piemētās atkal plaušu karsonis. Tāda sajūta, ka vējš pūš cauri krūtīm. Bet neviens jau netic, dod tikai dzert zilos graudiņus. Neatceros, cik ilgs laiks pagāja, nespēju vairs krūzīti noturēt. Tad atsaucā kādu dakteri speciālistu. Tas konstatēja, ka diezin vai vairs būšot vajadzīgs rentgens, jo neesot cerības, ka ir vēl kas glābjams. Uz rentgenu mani aizvest nevarēja, jo es jau vairs nestaigāju. Zāles arī vajadzīgās neesot. Lūdzos, lai ļauj rakstīt uz mājām vēstuli, bet priekšniecība neatļāva. Iežēlojās tas dakteris speciālists, viņš uzrakstīja maniem vecākiem. Pēc kāda mēneša saņēmu paciņu un vajadzīgās zāles "tibon". Sāku pamazām atlabt. Tad mani aizveda uz rentgenu un konstatēja, ka abās plaušās ir kavernas. Bet es jau to nesapratu. Ja es būtu sapratusi stāvokļa nopietnību, diez vai zāles man būtu palīdzējušas. Es biju priedīgā, ka beidzot saņēmu pirmo vēstuli un atsūtīja arī paciņu, uzzināju, ka visi dzīvi, kaut neticēju, jo domāju, ka mani negrib uztraukt un taisnību neraksta.

Bet Dievs manas lūgšanas uzklausīja, un es izveseļojos tiktāl, ka atkal atgriezos darbā. Tad sāka streikot sirds, bija atkal vajadzīgās zāles, gližkoze, potēja divas ampulas katru dienu, bet darbā bija jāiet.

Mana brigadiere bija krieviete Ļuba, gaišmataina, ar gaišu un labu dvēseli. Taišetā lēģeri mani sauca par "pončuku", tagad es esot kā "griļloje jabloko". Viņa panāca, ka aiz zonas darbā man nebija jāiet, bet pirtnieka darbam arī nederēju, jo spēki sāka galīgi izsīkt. Brigadiere Ērika

Meksikanere daudz strādāja manā vietā, palīdzēja, cik varējama, līdz atkal nokļuvi slimnīcā. Atsūtīja atkal zāles "tibon" un glikozi. Nezinu, vai palīdzēja zāles vai lielā griba izdzīvot, tas viss Dieva ziņā.

Mani pārsūtīja uz citu lēģeri Karagandas apkārtnē – ķieģeļu fabriku. Tur strādājām trijās maiņās – dienā vīrieši un mēs, sievietes, nakts maiņā. Tas bija ļoti mokoši, tikko esi apgūlies, jau jāceļas un jāiet uz darbu. Sākumā mana brigāde sagatavoja mālus karjerā, dzinām tos ar vagonetēm pa tuneļiem. Vēlāk lielākoties strādāju pie preses, kur griezu ķieģeļus, un divatā ar Zeltu Mežinsku likām tos uz ķeleiem. Vasarā bija ciešami, bet ziemā sala rokas – visu laiku mitras un aukstumā. Sāka sāpēt rokas, plecus mocīja reimatisms. Kā paņēmu ķieģeli, tas izkrīt no rokām. Redzot, ka sāku galīgi iziet no ierindas, norīkoja mani dzīt ķieģeļus ar ķeleiem uz žāvēšanas gāzes kamerām. Kamerās plūda tvana gāze, tādās bija jādzen iekšā ķieģeļi kādus 15–20 metrus. Sāpēja galva bez pārtraukuma, staigājām melnas nokūpējušas, streiņpuļodamas. Parasti uz maiņas beigām cīnijāmies ar pēdējiem spēkiem. Atceros, dzinu ķelei pilnu ar ķieģeļiem, pēkšņi ausis asa, griezīga skaņa, acis ļoti spilgta, sarkani zila gaisma, bet to, ka es biju nogāzusies un mana kāja uz sliedēm, virsū ķelers ar ķieģeļiem, to es nejutu. Kad medmāsa Rita Lukaseviča ar ožamo spirtu mani pamodināja, nesapratu, kāpēc es guļu. Cēlos augšā, bet turpat saļimu atkal. Pamodusies jutu sāpes labajā kājā, kā ceļos, tā krītu. Es pāiet nevarēju, meitenes mani iznesa no darba zonas, jo maiņa bija beigusies un vīrieši jau stāvēja aiz vārtiem. Gājēja nebiju, meitenes mani nesa uz sakrustotām rokām, bet, līdzko kāja nolaista uz leju, tā ģībiens klāt. Tad divas meitenes nesa mani un otras divas – manu kāju. Paldies mīļajām meitenēm, ka neatstāja mani stepē. Lai cik nogurušas pašas, bet pārnesa barakā. Kad dabūja zābaku nost, tad atklājās, ka mana kāja jau sapampusi un zila. Vaļējas brūces nebija, tikai asins izplūdums. Sasmērēja ar jodu, un tas arī bija viss. Barakā nogulēju, uz darbu nedzina, vairāk kā mēnesi mocijos neciešamās sāpēs. Savā augšējā guļas vietā nevarēju uzrāpties, lēģera mūžīgie iemītnieki – blaktis nekur un nekad nedeļa mieru, tās centās izsūkt pēdējo asins lāsīti. Lēģera pagalmā lielos dzelzs katlos vārīja ūdeni, visus gultas dēļus nesām un vārījām, līdz ūdens no blaktīm bija kā biežputra.

Bet tas jau bija pēc Staļina nāves, kad varējām atļauties tādu greznību. Līdz Staļina nāvei smakām telpās. Atdzen no darba, barakās iekšā, logi restoti, atvērt nedrīkst, un durvis aizbultētas. Visas vajadzības kārtojām turpat barakā lielos koka toveros, kuri tikai no rīta dežurantam bija jāiznes. Tā neciešamā smaka bija iesūkusies ne tikai drēbēs, bet arī miesā. Dažreiz, lai cik grūti bija, jutāmies laimīgas, ka izdzen darbā. Tad vismaz dabūjam ieelpot svaigu gaisu. Bet grūti gāja tām meitenēm, kuras slimoja, tai skaitā arī man. Tajā smirdoņā pavadīju vairākus mēnešus.

No marles saites uzšuvu kleitai krādziņu, tikla darbā, un aizpildīju tautiskā Lielvārdes jostas rakstā. Pēc atveseļošanās, kad atkal biju darbā ķieģeļu fabrikā, pie manis pienāca dežurante un viens no lēģera priekšniekiem. Pavēlēja krādziņu noārdīt un sastādīja protokolu. No darba tūlīt uz pratināšanu, lamāja par fašisti. Vecāki bija rakstījuši lūgumu, lai samazina sodu, jo ļoti slimoju. Paziņoja, ka nekāda soda samazināšana nebūs, ierobežojumi būs vēl stingrāki, nesāņemšu paciņas un vēstules. Krādziņu pievienoja un iešuva manā lietā. Būtu interesanti tagad redzēt, kas tur bija tik ļoti nosodāms.

Neatceros, kurā lēģerī tas bija. Kādas desmit sievas aizdzina strādāt uz garnizona noliktavām, bija atvests ļoti liels kautķermenis, tas varēja būt kāds kamielis. To mums vajadzēja iedabūt noliktavā. Atkal samociju savu slimo kāju, tad gan ilgāku laiku nevarēju staigāt. Bija atkal pārmaiņas – dažas, kas sodu bija atsēdējušas, atbrīvoja. Ceptuvē vajadzēja strādnieku, kas prastu cept maizi. Tad Ženijai Gulbis par palīgu norīkoja mani, jo tādu klibu aiz zonas mani nedzina. Bet darbs bija smags, visu laiku uz kājām, nepārtraukti jākurina krāsnis, jāmīca maizīte. Atved miltu kravas – mums abām visi maisi jāsanes noliktavā. Maizi cepām ne tikai zonas vajadzībām, bet arī garnizonam un veikaliem pārdošanai.

Ilgi parasti vienā lēģerī nebijām. Daļu aizsūtīja strādāt lauku brigādē, un mani kopā ar Gulbīti atkal nozīmēja virtuvē. Tur bija liela ēdamzāle un blakus telpā virtuve, tai blakus neliela atpūtas istabiņa ar vienu gultu, galdiņu un tabureti. Varējām drusku atpūsties, vienu nakti viena, otru – otra. Kurinājām ar akmeņoglēm, bija iemūrēts liels zupas katls. Ūdeni ar vēršu pajūgu pieveda viens latvietis, Laimonis. Ar pārējām meitenēm saskares nebija, tās redzēju tikai, izsniedzot ēdienu caur lodziņu. Bet tas jau bija pēc Staļina nāves. Žogs riņķī bija, bet ārpusē laida ar caurlaidēm. Numuri bija noņemti, logiem restes bija jāizlauž, teicām, ka mums viņas netraucē, bet pavēle nāca no augšas.

Uz bāzi pēc produktiem virtuvei vajadzēja braukt pašām. Iedeva vēršu pajūgu, stepe plaša – brauc. Baidījos viena braukt. Ciematā bija invalīdu darbnīcas. Man iedeva vienu bārdainu veci, tādu – ar vienu kāju, uz krūkiem. Biju nobijusies ne pa jokam: vēršī neklausa, iet, kur patīk, grožu kā zirgu pajūgam nav. Un svešs vīrietis blakus, kurš knapi var nosēdēt, jo ratiem pāri tikai dēlis, uz kā arī turamies. Šķērsojām nelielu upīti vai grāvi, kas to lai zin. Tiltiņš salūzis. Mēs ar visu dēli izslidējām, vēršī aiziet, es viņu no upes izvilkot nevaru, nepietiek spēka. Kritot ir sasitis to kājas stilbu, kuras nav, gandrīz vai zaudējis samaņu. Es iesaucos: "Ak Dievs! Tagad mani apvainos vēl slepkavībā!" Tas viņš pasmaidīja un teica: "Zeltenīt!" Es neticēju savām ausīm, dzirdu latviešu valodu, saka – iepazīsimies, Ziedonis Krastiņš. Vēršī iebriduši ūdenī un dzēra, nekā dabūt ārā. Dēlis slapjš, slid no ratiem, tagad baidāmies vēlreiz izkrist, turamies

kopā. Beidzot sasniedzām vajadzīgo vietu, izrādās – man nav nekas, kur varētu vajadzīgos putraimus iebērt. Noliktavā iedeva noaktētu karavīru veļu, saplēstu strēmelēs. Stāvēju un raudāju. Par abiem izgudrojām. No tām lupatām izpinu grozu, kurā iebēra paredzēto nedēļas devu. Uz vakara pusi bijām atpakaļ. Pēc tam vairākas reizes braucu viena. Mans ceļvedis kritot bija stipri savainojis kājas stilbu, cēlās iekaisums un temperatūra pāri 40°. Ciematā cita daktera nebija, dienā penicilīnu potēt ik pēc pāris stundām gāja Rita Lukaseviča, bet naktī cauri ciematam viena iet baidījās, skrējām abas klupdamas krizdamas. Cik atceros, bija neliela istabiņa ar divām gultām, cilājām no gultas uz gultu, lai apmainītu sasvīdušo gultas veļu, pats nespēja pakustēties. Gājām vairākas naktis, kad palika labāk, temperatūra kritās, tad jau Rita gāja retāk un viena. Ritai tas bija liktenīgais vīrietis, izšķīrās no sava vīra, pēc atbrīvošanas apprecējās, izaudzināja dēlu un meitu.

Darba pirmrindniekiem bija iespēja piedalīties salidojumā, no mums abām viena varēja piedalīties. Gulbītei lēģerī bija vīrs Ernests, cerībā, ka varbūt izdodas viņu sastapt, aizbrauca Gulbīte. Ar viņas meitu Ainu bijām vienā brigādē ķieģeļu fabrikā, labi sapratāmies, arī es Gulbīti saucu par māmiņu.

Virtuvē paliku viena, ēdnīcu jau biju sakopusi. Galdi nomazgāti, visi aizgājuši pie miera. Virtuvē mazgāju traukus, kurinu plīti, viss steigā jāsagatavo rītdienas brokastīm. Viens nemanot ienācis un sagrābj mani pie rīkles. Bieži notika nakts pārbaudes, bet tādu pārbaudi piedzīvoju pirmo reizi. Biju pārbijusies, pilnīgi mēma. Pie sāniem makstī duncis, pats melnās drēbēs, gara auguma, ļoti tumšu ādas krāsu. Nezinu un nesaprotu vēl tagad, vai tā bija sagadišanās vai uzsūtīts, kamēr esmu viena. It kā zinādams, kur atrodas mūsu atpūtas istabiņa, iegrūda mani tajā. Centos izrādīt laipnību, lūdzu nelūgto viesi apsēsties. Balss drēbēja, jautāju, ar ko varu pakalpot. Varu pacienāt ar sviestmaizi. Ne jau tādēļ esot nācis, izrāva dunci, kurš karājās pie sāniem siksnā. Zvērojošām acīm kā zvērs trieca galdā dunci līdz spalām. Es kā prātu zaudējusi smaidīju, salikusi rokas, skaļā balsī lūdzu Dievu. Ārā atskanēja šāviena troksnis. Vai tas bija brīdinājuma šāviens vai sagadišanās, nezinu. Dusmās izrāva dunci un aizgāja. Kā paralizēta ilgi nevarēju pakustēties, grūti bija noticēt, ka esmu palikusi dzīva. Durvis nebija slēdzamas, pat roktura nebija. Visu, kas atradās virtuvē, sakrāmēju durvīs, baidījās pat elpot. Plīti uguns izdzisa, brokastis nebija kārtīgi pagatavotas. Dabūju rājienu par sliktu izturēšanos pret uzticēto darbu, bet patiesību par notikušo pateikt baidījās. Tāpēc ticu un esmu pateicīga žēlīgajam Dievam, ka briesmu brīdī bija ar mani.

Izrādās, ka otrs invalīds, Ziedoņa istabas biedrs, arī bija latvietis – Edgars Jasūns. Vēl tagad uzturam sakarus.

Ziemai tuvojoties, darbi laukā izbeidzās, mūs pārveda atkal uz citu nometni, strādājām pie lopiem, par slaucējām. Vai bija ļoti liela baraka vai vairākas, nav palicis atmiņā, tikai zinu labi, ka bija daudzas kūtis, fermas. Tūlīt aiz dzīvojamās zonas pirmā bija dzemdību nodaļa, tajā strādāja Malvīne Tetere. Pārējās kūtis bija daudz lielākas. Gotiņas barojām, dzirdinājām, tīrījām, mazgājām un slaucām. Lopiņi arī mocījās. Ja divas apgūlās, tad trešajai bija jāstāv kājās. Ja kāda piecēlās, tad nākošā ar krišanu tās vietā. Tāpēc ne tikai mēslos apgūlās, bet viena otru arī apmēsoja. Nepārtraukti vajadzēja mazgāt un ķemmēt. Četras reizes dienā slaucām. Tikai pats nakts melnumiņš bija atpūtai. Kādu brīdi strādāju jaunpieņu kūtī. Tur bija moka, jo līdz divām nedēļām klāt laida teliņus, bet pēc tam bija jāpieradina pie slaukšanas. Tikai retā padevās viegli, lielākā daļa spēra bez žēlastības. Kājas un rokas bija vienos zilumos. Biju tā apdauzīta, ka beidzot kādu nedēļu tiku atbrīvota, jo nevarēju uz kūti aizklibot. Mocījos neciešamās sāpēs, pat gulēt nevarēju.

Barakā ienāca lēģera priekšnieks, jāceļas kājās, stāvu pie sienas. Viņš iet tieši virsū, nav vairs kur atkāpties. Nobijusies nesaprotu, vai dot plauku, iespert vairs nevaru. Smaidīdams saka: redzu, ka darbā grūti; lai ejot ugunsdzēsējos, tur nekas nebūšot jādara, atsevišķā istabiņā būšot dzīvošana, viņš vienmēr būšot tuvumā. Centos atcerēties uzvārdu, baidos, ka esmu to aizmirsusi, bet liekas, ka Panomarovs vai Panomarenkovs. Gara auguma, dūšīgs, pusmūža gados, ar daudziem kara apbalvojumiem, zeltītos uzplečos. Cik tās zvaigznes bija, neatceros.

No viņa izrādītās laipnības sapratu, kādus labumus cenšas man piedāvāt, bet to, ka es varu arī nepieņemt šādu izdevību, viņš nebija gaidījis. Par nepaklausību priekšniecībai pavēlēja mani nekavējoši nozīmēt par naktssargu kūtī, mēslainē man esot vieta. Karcerī negribējās sēdēt, gāju klibodama, ar asarām acīs. Brigadiere, ukrainiete Marija, mani saprata, daudz palīdzēja – tīrīt kūti, izvest mēslu pajūgus ar vēršu pajūgiem. Priekšnieks naktīs pārbaudīja, vai sargs neguļ, vai darbs ir padarīts.

Ārā sprēgāja sals. Durvis kārtējo reizi vērās čīkstēdamas, ienāca nosarmojuši, priekšnieks kā parasti formā, otrais galvas tiesu garāks, līdz zemei garā un platā kažokā – tulupā. Abi apstaigāja visu kūti, laikam pārliecinājās, vai esmu viena. Ko viņi runāja, es nedzirdēju. Sevī nodomāju: cik labi, ka viņi divatā un iet jau uz durvīm. Bet par agru nopriecājos. Dzirdu priekšnieku sakām: "Ostavaisja i pomogi." It kā es būtu lūgusi tādu palīdzību, kādu centās man piedāvāt. Līdzko aiz priekšnieka aizcirtās durvis, šis milzis, salīdzinājumā ar mani, šis nelietis, rāva kažoku vaļā – tas nebija aizpogāts, tikai uzmests uz pleciem – un satvēra mani savās dzelzainajās ķetnās. Viņš ejot no pirts un gribot mani sasildīt. Sapratu, ka tas ir priekšnieka pasūtījums – ja pašam nav izdevies, tad nopirka nelieti, lai mani apsmietu. Lai es nemaz nedomājot pretoties,

viņš savu panākšot. Teicu – ne savu, bet priekšnieka. Grib mani nobučot, ar zobiem esmu iekodusies kažoka spalvās. Mani, ietinis kažokā, nēsā pa kūti kā kaķis peli. Nezinu, laikam jau izmisumā un bezspēcībā radās doma lūgties un raudāt, lielīt viņu, ka viņš nemaz nav tāds nelietis, kādu tēlo. Ne jau tāpēc izciešu sodu, lai vestu neķītru dzīvi. Redzot, ka tas uz viņu sāk iedarboties, runāju, kas tik ienāk prātā, visu to labāko. Asarām ļāvu plūst viņa azotē, jo citu ieroču man nebija. Klusībā lūdzu Dievu, vai tiešām esmu tā nogrēkojusies, ka Dievs būs mani aizmirsis un liegs savu palīdzību.

Notika brīnums, viņš, šis nelietis, milzis, lūdza man piedošanu un, pieklājīgi atvadījies, aizgāja. Vai tas bija kāds no kriminālās pasaules vai brīvais, kas to lai zina. Tas viss palicis ļoti spilgti atmiņā, tās daudzās pārestības. Visu nemaz nav iespējams aprakstīt. Bet no atmiņas nav izdzēšamas.

Esmu pārliecinājusies, ka ļaunumu var novērst tikai ar labu. Bet uz veselību tas viss ir atstājis neizdzēšamas pēdas uz visu mūžu.

Ar 24. marta dekrētu lēģeros darbojās komisija, pārbaudīja mūsu lietas. Tās, kuras bija tiesātas vēl nepilngadīgas, sāka atbrīvot. Dzelzs priekšgars atvērās Ainaī Gulbis un Almaī Ošiņš. Abas jau sen atdusas dzimtenes smiltājā, Ainiņa – Kandavas kapsētā, Almaīna – Ikšķilē. Ainiņas māmiņa Ženija turpināja strādāt tālāk, man viņa bija kā otrā māte, pēdējā maizes kumosīnā dalījāmies. Alma Višķinds pēc desmit gadu pavadītā laika arī tika atbrīvota, sākumā bija apmetusies Karagandas apkārtnē. Tālāku ziņu par viņu nav. Rasmai Ozoliņš (Ziemeļi) arī izdevās drusku ātrāk teikt ardievas drūmajai stepi. Pēc atgriešanās dzīvoja Lielupē, tagad jau aizsaules ceļos.

Mūs pārējās līdz ar ganāmpulku pārcēla uz vasaras ganībām Spaskas stepē. Dzīvojām vasaras būdā ganībās līdzās gotiņām. Blakus bija mākslīgi radīts ūdens rezervuārs, tur padzērās gotiņas un arī mēs. Slaucām četras reizes dienā. Gotiņas stepē atradās zem klajas debess dienu un nakti. Ļoti nepatika nakts dežūras, bailes bija, ka govīs neizklīst pa stepi, jo ēda visu nakti, tikai uz rīta pusi apgūlās. Tad arī mēs dabūjām atpūsties un sasildīties pie gotiņas sāniem. Dažreiz pa nakti ganāmpulks bija aizvirzījies tālu stepē. Gaismai austot, ievērojām, ka esam neliela kalna pakājē.

Gribējās redzēt, kas aiz tā kalna atrodas. Cik mēs bijām tajā naktī, kuras dežūrējām, īsti neatceros. Atceros lietuvieti Onuti Kučinskaiti un Zelmu Mežinsku. Tikai zinu, ka viena no otras bijām tālu, grūti bija sasaukties. Mani dzirdēja Zelma un atnāca. Ko mēs tur ieraudzījām, sirds vai pamira. Tur bija nepārredzams kapu lauks ar numurētiem mietīņiem, līdz apvārsnim. Un ko tas nozīmēja, mēs labi sapratām, jo arī mēs bijām tikai numuri, bez vārda un uzvārda. Mūs pārņēma tāds neparasts aukstums, drebuļi, ka nebijām spējīgas nemaz parunāt.

Un ne jau viena vienīgā kapsēta glabā nelaimīgos, moku, vergu ceļus izstaigājušos. Kuriem nebija lemts atgriesties dzimtenē.

Kad vēl strādājām akmenslauztuvēs Karabasā, nošāva vienu igaunieti, divu bērnu māmiņu, jo, lūk, viņa, strādājot darba zonā, bija piegājusi tuvāk aizliegtajai zonai. Arī viņai uzlika tikai mietiņu ar numuru.

Lēģera slimnīcā infekcijas nodaļā strādāja medmāsiņa latvietē, Marija vai Marta Bērziņa, ja atmiņa nevil, jo ar viņu pazīstama nebiju. Pie viņas nelaida, jo saslima ar botkinu. Mēs sarunājāmies tikai caur palātas, izolatora restoto lodziņu. Ar asarām acīs viņa teica: "Žēl, ka jāpaliek uz mūžīgiem laikiem svešumā, mājās vairs nav neviena, kas sagaida. Miļās meitenes, ja jums būs lemts kādreiz atgriesties, sveiciniet dzimteni Latviju!" Ejot no darba, vienmēr palūkojos uz restoto lodziņu, bet velti. Tie bija bijuši pēdējie vārdi, ar tādu siltumu izteikti, skan ausīs vēl šobaltdien.

Nepagāja ilgs laiks. Kādu dienu, pārnākot no darba, atļāva aiziet atvadīties no mūsu tautietes. Blakus slimnīcai nelielā piebūvītē, varbūt tas skaitījās margs, nezinu. Dieva mierā dusēja, pateicoties slimnīcas kolektīvam, baltā marlītē saposta tālajam ceļam. Telpa bija šaura, abās pusēs tikai neliela spraudziņa, kur ienākt. Sapulcējušās bija daudzas, atceros tikai dažas: Rasma Ozoliņa, Zelma Mežinska, Alma Ošiņš, Alma Višķinds, Skaidrīte Sirsone, Skaidrīte Beņģele, Emilija Grīntāle, Lilija Strēle, Māra Barkova, Rita Lukaseviča, Ženija Gulbis – Ainiņas māmiņa, un daudzas cittautietes. Kad mēs ar Ainiņu piegājām, visas stāvēja ārpusē.

Nesaprotu vēl tagad, kādu spēku vadītas, mēs viena aiz otras piegājām tuvāk, lai atvadītos. Nepaguvām noskaidrīt lūgšanu, viņa atvadījās no mums. Noraustījās acu plakstiņi, nedaudz pavērās acis, pār vaidziņu noritēja liela asara, tad pacēlās tāds kā miglas plīvurītis.

Izjūta neaprakstāma. Kādu brīdi nespējām nemaz pakustēties, viena otru balstīdamas, izgājām ārpusē pie pārējām. Kas notika tālāk, neko neatceros. Mārai Barkovai, brigadierai, un Ritai Lukasevičiai, medmāsai, bijis jāaizber kaps.

Ir pagājuši vairāk nekā 45 gadi, bet šis brīdis spilgti iespiedies atmiņā. Vēl šodien neiztiekšu bez asarām un atceros tā brīža izjūtas.

Daudzas jau bija atbrīvotas, arī es ļoti gaidīju to dienu, kad varēšu doties mājupceļā. Bet baidījos, ka tāda diena var arī nepienākt.

Tomēr priekšniecībai bija jāmeklē darba rokas no sava vidus un kriminālās pasaules, jo mūs, politiskās, gandrīz visas atbrīvoja. Tikai dažas aizsūtīja uz citu lēģeri.

1956. gada maija beigās mani – Alvīni Vuškāns, Zelmu Mežinsku, Ritu Lukaseviču, daudzas lietuviešu, igauņu un Ukrainas meitenes aizveda uz Spasku un paziņoja, līdzko būs sagatavoti dokumenti, tā būsīm

brīvas. Bet darbā vēl sūtīja, jo krimiķes atteicās slaukt gotiņas, darbs nesot priekš viņām.

No apkārtējiem lēģeriem atbrīvoja arī daudzus vīriešus, tie arī gaidīja dokumentus. Kopīgi gājām un fotografējāmies. No Spaskas akmeņainajiem kalniem ir palikušas atmiņas.

Beidzot 1956. gada 11. jūnijā atvērās dzelzs priekšskars un varējām atstāt Spasku, tās drūmo stepi.

Mūsu ganāmpulks pa stepi bija atklīdis līdz upītei pretī Spaskai, un govīs neslauktas mauroja. Tas bija tāds koncerts, skanēja viss ciemats. Tās bija atvadas. Mēs mocījāmies slaukdamas, bet gotiņām sākās moka, ka nav vairs, kas slauc.

Apsardzes pavadībā piebrauca smagā borta mašīna, zēni, kuri gaidīja savu kārtu uz atbrīvošanu, bija atnākuši pavadīt. Sakrāmēja mūsu mantību mašīnā. Ziedonis Krastiņš, Edvīns Jasūns un Elmārs, mediķis, uzvārdu neatceros. Tie vēl nezināja, kad pienāks tā diena, kad varēs arī viņi doties mājupceļā.

Īsi pirms Jāņu dienas sasniedzu savu mīļo vecāku, tēva mājas. Nejutu zemi zem kājām, tik viegli tās mani nesa. Māmiņa un tētis bija ļoti novecojuši, slimību un rūpju sagrauzti. Tēvs no čekā gūtajām traumām tā arī neatveseļojās, drīz vien guldījām viņu kapu kalniņā. Māmiņai veselība jūtami uzlabojās, viņa no mums šķīrās 1990. gadā 90 gadu vecumā.

1959. gadā atbrīvojās Jānis Baltmanis. Šī gada septembrī sākām mīt kopēju taku. Gāja mums visādi, jo Jānis nedrīkstēja Latvijā atgriezties. Apmetāmies uz dzīvi Abrenē, Pitalovā. Veselība streikoja, ilgi dabūja ārstēties.

Caur pazišanos, pa aplinkus ceļiem ielavījāmies Latvijā. Savā pagastā nebija iespējams atgriezties. Jānis dabūja darbu Launkalnē, pārcēlāmies uz turieni, bet dzīvošanai bija ļoti slikti apstākļi, viena veca boļševika uzraudzībā. Viņš mūs iedrošināja, lai nebaidās, tik traki nemaz nebūšot. Ļoti gribējās uz savu pusi, nevis dzīvot pilnīgi svešā pusē un cilvēkos. Uzzinājām, ka ir iespēja dabūt darbu un labāku dzīvokli Aknīstes kolhozā, pārcēlāmies tur. Dēlam jau bija divi ar pusi gadiņi, piedzima meitiņa.

Kā nevēlamus ar tiesas lēmumu mūs izmeta no dzīvokļa, labi, ka ne uz Krieviju. Nezaudējām ticību, sameklējām Rīgas tuvumā, Katlakalnā, zemes pleķīti un sākām vīt savu ligzdiņu. Saviem spēkiem veicām visus darbus, jo Jānis bija vispusīgs speciālists ar zelta rokām. Dienā strādāja kolhozā, pa naktīm savā būdiņā.

Meitenes un puisi, kurus vēl atceros no kopējām gaitām Sibīrijas taigā, Karabasa akmenslauztuvēs, Karagandas ķieģeļu ceplī un Spaskas stepē:

- Smelters Monika (Graudiņa), 1926. g. – Dviete – Kandava
 Kursiša Emīlija, 1926. g. – Likсна
 Sauša Franciska, 1932. g. – Višķi
 Griško Velta, 1931. g. – Dignāja
 Tunķelis Milda, 1927. g. – Aknīste – Krievija
 Žeiža Milda, 1910. g. – Aknīste – Aknīste – mirusi
 Mežaraupe Milda, 1918. g. – Aknīste
 Garšķis Monika (Baltiņa), 1922. g. – Elkšņi
 Ošiņš Alma, 1930. g. – Durbe – Rīga – mirusi
 Meksikānere Ērika, 1920. g. – Rīga
 Lukasevičs Rita (Kraustiņa), 1922. g. – Rīga – Ogre
 Gulbis Ženija, 1906. g. – – Kandava
 Gulbis Aina, 1930. g. – Džūkste – Kandava – mirusi
 Višķinds Alma, 1910. g. – Ventspils – Karaganda
 Teterē Malvīne, 1917. g. – – Krievija
 Priede Olga
 Sirkone Skaidrīte, 1920. g. – Kostroma – Rīga – mirusi
 Barkova Māra, 1925. g. – Daugavpils
 Strada Marija (Saltuma), 1925. g. – Rubenes pag. – Jelgava
 Benģele Skaidrīte – – mirusi
 Smiļģis Skaidrīte (Dance), 1931. g. – Auce – Zebrene
 Ozoliņš Rasma (Ziemele), 1913. g. – Alūksne – Lielupe – mirusi
 Strēlis Lilija (Bertovska), 1919. g. – Liepāja – Liepāja
 Martinsone Inta (Puriņa), 1928. g. – Bauska – Bauska
 Grintāle Emīlija (Krasta), 1922. g. – Kuldīga – Kuldīga
 Ducēns Ida (Bērziņa), 1923. g. – Jaunpiebalga – Ogre
 Drīzule Mudīte, 1929. g. – Cēsis
 Arāja Emīlija, 1911. g. – Valka
 Mežinska Zelma, 1922. g. – Aknīste – Aknīste – mirusi
 Mežinska Minna, 1897. g. – Aknīste – Aknīste – mirusi
 Bergmane Ilga, 1927. g.
 Bergmane Maiga, 1931. g. – – mirusi
 Bergmane Velta, 1925. g.
 Trantovska Malvīne – Asare, 1926. g. – Dunava – Ogre
 Kavinska Paulīne, 1927. g. – Tādaine – Tādaine – mirusi
 Zarinieks Rozālija, 1894. g. – Līvāni – Centrālcietumā
 mirusi
 Štrauss Ilga, 1932. g. – Eleja
 Vērpele Maiga (Pubule), 1924. g. – Vecsaule
 Jūlija – Madona – Rīga
 Lidija – Jelgava
 Dzintra

Karvadska Olga	- Ukraina
Agnesīte - lietuviete	
Kučinskaite Onute	- lietuviete
Vahters Terēze	- igauniete
Salme	- igauniete
Grasīte	- lietuviete
Krūmiņa Velta, 1927. g.	- Dignāja
Vaskinovičs Jānis, 1924. g.	- Zasa - Jūrmala
Kusiņš Voldemārs, 1902. g.	- Dunava - pazuda cietumā
Gulbis Ernests, 1904. g.	- Saliēna - Kandava - miris
Kraștiņš Ziedonis, 1923. g.	- Demene - Rīga - miris
Jasūns Edgars, 1926. g.	- Rundāle - Sigulda
Vītols Ēriks, 1921. g.	- Rīga
Laimonis	
Kerubiņš Artūrs, 1923. g.	- Prode - Jūrmala - miris
Vērdiņš Staņislavs, 1926. g.	- Līksna
Ķimsis Eduards, 1919. g.	- Dunava - Dunava - miris
Freimanis Edgars, 1927. g.	- Zasa - Jelgava - miris
Nešpors Donāts, 1919. g.	- Dunava - Dunava - miris
Abarons Antons, 1920. g.	- Dunava - Dunava - miris
Daudzvārds Jānis, 1923. g.	- Dunava - Krievija
Baltmanis Jānis, 1922. g.	- Dunava - Rīga
Okmanis Pēteris, 1911. g.	- Dignājas p. - Slate - miris
Dupķevičs Alozijs, 1912. g.	- Viļaka
Dupķevičs Eduards, 1922. g.	- Liepnas p. - miris
Skudra Kazimirs, 1929. g.	- Dunava - Dunava - miris
Raubišķis Alberts, 1926. g.	- Dunava - Dunava - miris
Kārkliņš Jāzeps, 1920. g.	- Bebrene - Līvāni - miris
Juknevičs Pēteris, 1920. g.	- Nicgale - Bebrene
Dreimanis Alberts, 1917. g.	- Dunava - Dunava - miris
Vuškāns Kazimirs, 1913. g.	- Rubenes pag. - nāves sods
Vārslavāns Jānis, 1921. g.	- Dviete - Ilūkste
Timšāns Pēteris, 1918. g.	- Pilskalne - Līvāni - miris
Miltiņš Donāts, 1922. g.	- Bebrene - miris
Silapēteris Jānis, 1890. g.	- Dunava - Dunava - miris

VIII nodaļa

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU GRUPAS ABRENES (VIĻAKAS) APRIŅĶA TERITORIJĀ

Nr. 44. Zigfrīds Rihards Berķis.¹ Abrenes (Viļakas) apriņķa teritorijā 1945.–1950. gadā izveidotās Latvijas nacionālo partizānu grupas un to vadītāji

Avots: Oriģināls mašīnrakstā ar Z. Berķa parakstu sastādītāja arhīvā.

* * *

1. Vienkopus Stampaku purva salās līdz 1945. gada 2. martam izveidojās Stampaku partizānu vienība, ap 360 partizānu. Komandieris Pēteris Supe – “Cinītis” noslepkavots 1946. gada 1. aprīlī Jaungulbenes pag. Daukstēs, “Jaunzemju” mājās.
2. Augusts Kudrenickis – “Grants” – “Kalējs” – Tilžas Numernes meža grupu virsvadītājs, kritis 1949. gada 7. aprīlī (nošāva čekas specagēnts).

¹ Zigfrīds Rihards Berķis. Sk. 229.lpp. (VII nodaļā)

Andrejs Krauklis, viens no partizānu kustības organizētājiem. Kritis kaujā ar leM operatīvo grupu 1946. gada 17. jūnijā Orlovas purva teritorijā

Staņislavs Ločmelis "Dūze" (1913–1945). 1944. gada 1. oktobrī kopā ar "Lapland" kaujiniekiem desantēts Balvu apkārtnē partizānu darbības organizēšanai, bija Stampaku nacionālo partizānu vienības organizētājs un komandieris

Antons Cīrcāns "Vārpa",
Latvijas Nacionālo partizānu apvienības vadītājs

Broņislavs Sluckis "Indulis" un
Leontīne Slucka, dzim. Romāne.

B. Sluckis bija Stampaku
nacionālo partizānu vienības
štāba priekšnieks, pēc P. Supes
un A. Cīrcāna nāves – Balvu
apkārtnes partizānu vadītājs.
B. Sluckis un L. Slucka sagūstīti
1953. gada 15. janvārī.
B. Sluckis sodīts ar augstāko
soda mēru

Antons Cīrcāns "Vārpa",
Latvijas Nacionālo partizānu
apvienības vadītājs (pēc Pētera
Supes nāves), kritis 1947. gada
7. jūlijā

No kreisās: Jānis Kozlovskis
“Imants”, bijušais leģionārs,
Stampaku nacionālo partizānu
vienības nometnes apsardzes
dienesta priekšnieks un
Leons Kašs “Sprīdītis” Vorkutā

Vincents Vancāns “Strongovs”,
viens no Stampaku nacionālo
partizānu vienības organizē-
tājiem un vadītājiem.
Kritis 1950. gada 16. janvārī,
izlaužoties no aplenkuma

Novadpētnieka Zigfrīda Berķa savāktu materiālu stendi par nacionālo partizānu cīņu gaitām Balvu novada muzejā. No kreisās: Roberts Štraube, bijušais Lielgrīvas meža partizānu grupas vadītājs un Zigfrīds Berķis 2002. gada oktobrī

Alberts Pūce "Kurzemnieks", darbojās Alberta Bruža "Kalpaka" partizānu grupā. Partizānu gaitas aprakstījis 24 burtnīcās. Kopā ar A. Bruži kritis sadursmē ar pretinieku spēkiem 1949. gada rudenī Vectilžas teritorijā

Bijušie nacionālie partizāni J. Barkovskis, T. Supe, A. Buliņš kopā ar pasākuma organizētāju Z. Berķi un zemessargu grupu Stampaku nometnes atjaunošanas darbos 2002. gada vasarā

Piemineklis Romūkstu kaujā kritušajiem partizāniem, uzstādīts Balvos 1998. gadā. Pie pieminekļa stāv Z. Berķis

Piemineklis Tilžas novada nacionālajiem partizāniem.
Piemineklis atklāts 1998. gadā

Ziemeļlatgales nacionālo partizānu salidojums 1995. gada 3. jūnijā. Karogu
mestā paceļ Jānis Barkovskis. Pie karoga, otrais no labās – Z. Berķis

Partizāna A. Roskoša mirstīgo
atlieku pārapbedīšana Balvos
2002. gada 13. jūlijā

Roberts Balodis – bijušais
Garosilu partizānu grupas
vadītājs 1991. gada 26. janvārī

Zigfrīds Berķis un Anna
Gabrāne 1996. gada vasarā,
apzinot Tilžā nošauto partizānu
masu kapu vietas

3. Jāņa Līpača "Kapteiņa Skujiņa" 25 partizāni darbojās Viksnas-Mālpupes apkārtnē. J. Līpaci nošāva čekas specagents Radziņš 1953. gada 22. augustā.
4. Antona Gabrāna - "Zemitāna" 30-40 partizāni darbojās Ruskulovas Nautrēnu mežos. A. Gabrāns kritis kaujā pie Ičas tilta 1949. gada 20. februārī.
5. Zelča-Čakša 39 partizānu grupa darbojās Krišjāņu apkārtnē. P. Čakšs legalizējies 1948. gada 26. februārī, pēc tam tiesāts.
6. Antona Circāna - "Vārpas" 24 partizāni darbojās Vecumu-Lugu, vēlāk arī Vidzemes pagastos. A. Circāns, Latvijas Nacionālo partizānu apvienības vadītājs (pēc P. Supes nāves), kritis 1947. gada 7. jūlijā Cēsu rajona Gatardas pagastā pie "Kaimiņu" mājām.
7. Pētera Sarkaņa - "Zultāna" 31 partizāns darbojās Romūkstu apkārtnē. P. Sarkanis kritis kaujā 1945. gada 21. jūlijā.
8. Ādolfā Slavinska - "Laivinieka" 30 partizāni darbojās Rugāju Kalna-Sila, Lubānas apkārtnē. Ā. Slavinskis kritis 1947. gada 13. februārī Lubānas mežos.

Jānis Līpacijs "Kapteinis Skujiņš"
– nacionālo partizānu grupas
komandieris. Grupa darbojās
Vīksnas–Māilupes pagastā.
Nošauts 1953. gada
22. augustā

Jānis Līpacijs "Kapteinis Skujiņš"
ar māsu

Antons Gabrāns "Zemitāns" (stāv pirmais no kreisās), partizānu grupas komandieris. Grupa darbojās Ruskulovas Nautrēnu mežos. Kritis kaujā pie Ičas tilta 1949. gada 20. februārī. No A. Gabrāna pa labi: Viktors Mareckis "Kļaviņš", Jānis Romāns "Bitūte"; sēž (pirmais no kreisās) – Eduards Rižais "Paegle", Jēkabs Rūze "Notriks"

9. Jāņa Voita – "Vērmeļa" 35 partizāni darbojās Pededzes–Nagļu apkārtnē. J. Voits ievainots un sagūstīts 1948. gada 16. aprīlī.
10. Dominika Baranovska – "Dadža" 22 partizāni darbojās Ičas klānu apkārtnē. D. Baranovskis kritis kaujā 1946. gada 17. janvārī.
11. Henrika Vestmaņa – "Bārdas" 16 partizāni darbojās Bērzpils apkārtnē. H. Vestmanis legalizējies, pēc tam tiesāts un sodīts ar augstāko soda mēru.
12. Pētera Ločmeļa – "Smoļaka" 11 partizāni darbojās Orlovas ezera apkārtnē. P. Ločmelis kritis kaujā 1946. gada 17. jūnijā.
13. Alberta Bruža – "Kalpaka" 6 partizāni darbojās Tilžas–Baltinavas apkārtnē. A. Bružs nošauts no slēpņa 1949. gada 6. oktobrī Vectilžā.
14. Berķu–Kravaļu 12 partizāni darbojās Brūklāju–Sudarbes apkārtnē. Donats Kravalis krita kaujā Sudarbes mežos.

Tilžas pagasta valdes locekļi 1941. gada vasarā pēc padomju okupantu atkāpšanās. 1. rindā no kreisās: Milda Balode, Alberts Bružs "Kalpaks" – partizānu grupas vadītājs, nošauts 1949. gada 6. oktobrī no slēpņa Vectilžā, Zenta Vembre, pagasta vecākais Ozols, Virginija Strazdiņa, Augusts Kudrenickis "Grants"-"Kalējs" – Tilžas Numernes meža grupu virsvadītājs, nošauts 1949. gada 7. aprīlī.

2.rindā no kreisās: Galvanovskis, Ancāns, Ciprijans un Balodis

15. Jāzepa Ārmaņa – "Vēvera" 14–20 partizāni darbojās Viļakas–Kupravas apkārtnē. J. Ārmanis legalizējies, pēc tam tiesāts.
16. Kazimira Circeņa – "Bismarka" 11 partizāni darbojās Viļakas mežos. K. Circenis sagūstīts 1948. gada 21. aprīlī. Tiesāts.
17. Paula Plešanova – "Brieža", "Kurta" 18 partizāni darbojās Brontu mežu apkārtnē. P. Plešanovs legalizējies 1946. gada 20. septembrī, pēc tam tiesāts.
18. Roberta Baloža 12 partizāni darbojās Bērzpils–Garosilu apkārtnē. R. Balodis legalizējies, pēc tam tiesāts.
19. Leģionāra Grantiņa 30 partizāni darbojās Vectilžas (Melnā sala) apkārtnē. Grantiņš kritis kaujā 1945. gada 23. aprīlī.
20. Jāņa Tiltiņa 11 partizānu grupa darbojās Oparnieku apkārtnē. J. Tiltiņš kritis kaujā 1945. gada 23. aprīlī.

21. Liepusalas "Klusā" 15 partizānu grupa – Brūklāju meža apkārtnē. Grupa legalizējusies 1947. gadā.
22. Pētera Bukša – Zelča 9 partizāni darbojās Brūklāju meža apkārtnē. P. Bukšs kritis kaujā 1946. gada 30. jūnijā.
23. Vladimira Krasovska – "Kangara" 16 partizāni darbojās Katlešu apkārtnē. V. Krasovskis kritis kaujā 1946. gada martā.
24. Aloiza Rundzāna "Friča" 14 partizāni darbojās Vecumu–Lugu apkārtnē. A. Rundzāns legalizējies, pēc tam tiesāts.
25. Jāņa Sprukuļa – "Kraujas" 13 partizāni darbojās Vecumu mežu apkārtnē. J. Sprukulis kritis kaujā.
26. Ādolfa Martinsona 15 partizāni darbojās Kalnasila apkārtnē, grupa legalizējās. Ā. Martinsons kritis kaujā.
27. Aleksandra Plešanova – "Bolšaka" partizānu grupa darbojās Aizgalīnas–Purvmalas–Stampaku mežu apkārtnē. A. Plešanovs kritis 1949.gada septembrī. "Bolšaka" grupu sagrāva 1950. gada 16. janvārī.
28. Jāņa Brokāna – "Krūma" partizāni darbojās Žīguru–Slabotkas mežu apkārtnē. J. Brokāns nošauts no slēpņa 1948. gada 27. oktobrī.
29. Staņislava Biksāna – "Kapteiņa" partizāni darbojās Rugāju apkārtnē. Arvīda Ozola – Judiņu meža apkārtnē, Jāzepa Garā – "Smilgas" partizāni – Nagļu, Kalnasila apkārtnē. Jāzeps Garais krita kaujā 1949. gada 23. novembrī Gulbenes mežos.

IX nodaļa

VK(b)P–PSKP, LK(b)P–LKP UN SODA MINISTRIJU DOKUMENTI

Nr. 45. VK(b)P CK sekretāra J. Staļina 1939. gada 10. janvāra skaidrojums apgabalu komiteju, novadu komiteju, nacionālo kompartiju CK sekretāriem, iekšlietu tautas komisāriem, Iekšlietu tautas komisariātu pārvalžu priekšniekiem par fiziskā spēka lietošanas nepieciešamību politisko arestēto nopratināšanas laikā

Avots: Dokumenti, fakti, liecības. Latviešu saraksti. – Rīga, 2000. – 316. lpp.

Dokuments krievu valodā, rakstīts ar rakstāmmašīnu. Uz dokumenta vairāki ar tinti rakstīti uzraksti: 1) uz pirmās lapas rezolūcija: "Berijam, Ščerbakovam, III daļai, b. Maļenkovam"; 2) dokumenta beigās pēc teksta: "N 1/s[lepeni], 2/s[lepeni] N 26/š."; 3) Zem J. Staļina paraksta: 2[eks.] mn. + 6 eks. + 1 eks. (vīza nesalasāma), uz 2 lappusēm, 10/I [19]39. g., plkst. 15.00; 4) Uzraksts ar rakstāmmašīnu: "Papildu uzrakstīti 2 eksemplāri, 1956. gada 8. februārī ak." (Paraksts nesalasāms); 5) Uzraksts ar tinti: "Kopijas nosūtītas: b. Berijam,¹ b. Ščerbakovam,² b. Žuravļo-

¹ L. P. Berija – PSRS Valsts drošības komisariāta priekšsēdētājs 1938.–1941. gadā.

vam,³ b. Ždanovam,⁴ III nodaļai,⁵ b. Višinskim,⁶ b. Ščerbakovam 4. janvārī 1939. gadā, b. Goļanovam 14. februārī 1939. gadā (PSRS Augstākajā tiesā), b. Kabanovam 14. februārī 1939. gadā (Penzas apgabala komiteja), b. Rubļevskim (KPFSR Augstākās padomes priekšsēdētājam) 15. februārī 1939. gadā.”

* * *

VK(b)P CK šifrs

Apgabalu komiteju, novadu komiteju, nacionālo kompartiju sekretāriem, iekšlietu tautas komisāriem, Iekšlietu Tautas komisariātu pārvalžu priekšniekiem

VK(b)P CK kļuvis zināms, ka apgabalu, novadu komiteju sekretāri, pārbaudot Iekšlietu tautas komisariāta apgabalu pārvalžu darbiniekus, apvaino viņus arestēto fiziskā ietekmēšanā, uzskatot to par noziegumu. VK(b)P CK izskaidro, ka arestēto fiziskā ietekmēšana NKVD praksē ar VK(b)P CK atļauju tika pieļauta no 1937. gada. Pie tam bija norādīts,, ka fiziskā ietekmēšana atļaujama izņēmuma kārtā, pie tam tikai pret tādiem mūsu tautas ienaidniekiem, kuri, izmantojot humānās nopratināšanas metodes, bezkaunīgi atsakās izdot savvērniekus, mēnešiem ilgi nesniedz liecības, cenšas novilcināt brīvībā palikušo savvērnieku atmaskošanu un tātad arī cietumā turpina cīņu pret Padomju varu. Pieredze parādījusi, ka šāda nostādne deva savus rezultātus, ievērojami paātrinot tautas ienaidnieku atmaskošanu. Tiesa, pēc tam praksē [arestēto] fiziskās ietekmēšanas metode ar [čeki] neģeļu Zakovska, Ļitvina, Uspenska un citu rīcību tika izkropļota, jo viņi to no izņēmuma pārvērta par likumu un sāka pielietot to pret gadījuma pēc arestētiem godīgiem cilvēkiem, par ko viņi saņēma pienācīgo sodu. Taču ar to nekādā veidā netiek nomelnota pati metode, ciktāl tā pareizi tiek izmantota praksē. Zināms, ka visi buržuāziskie izlūkdienesti pielieto fizisko ietekmēšanu attiecībā pret

² A. Ščerbakovs (1901–1945) – VK(b)P CK loceklis, VK(b)P Maskavas apgabala komitejas I sekretārs.

³ M. Žuravļovs – PSRS NKVD.

⁴ A. Ždanovs (1896–1948) – VK(b)P CK sekretārs, vienlaikus VK(b)P CK Ļeņingradas apgabala un pilsētas komitejas sekretārs.

⁵ III nodaļa – NKVD ārzemju izlūkošanas nodaļa (?).

⁶ A. Višinskis (1883–1954) – PSRS Tautas komisāru padomes priekšsēdētāja vietnieks.

sociālistiskā proletariāta pārstāvjiem un pie tam visnekrietnākajās formās. Jājautā, kāpēc sociālistiskajam izlūkdienestam jābūt humānākam pret niknākajiem buržuāzijas aģentiem, zvērinātiem strādnieku šķiras un kolhoznieku ienaidniekiem. VK(b)P CK uzskata, ka fiziskās ietekmēšanas metode obligāti jāizmanto arī turpmāk kā izņēmums attiecībā pret neslēptiem un neatbruņotiem tautas ienaidniekiem, kā pilnīgi pareiza un mērķtiecīga metode. VK(b)P CK pieprasa no apgabalū, novadu, nacionālo kompartiju CK sekretāriem, lai tie, pārbaudot NKVD darbiniekus, vadītos no šiem skaidrojumiem.

VK(b)P CK sekretārs J. Staļins

Nr. 46. Latvijas PSR IeTK Nodaļas cīņai pret bandītismu 1945. gada 9. februāra ziņojums PSRS IeTK Galvenajai pārvaldei cīņai pret bandītismu "Par LPSR IeTK Ludzas iznīcinātāju bataljona locekļu pāriešanu Latvijas nacionālo partizānu pusē"

Avots: Krievijas Federācijas valsts arhīvs, 9478. f., 1. apr., 319. l., 2. lp. Dokumenta oriģināls rokrakstā uz PSRS IeTK veidlapas. Izrakstu apstiprinājis PSRS IeTK Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu 2. nodaļas vadītāja vietnieks majors Živaga.

Uz dokumenta: PSRS IeTK Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu zīmoga nospiedums. 1945. g. 20. februārī. Ienāk. nr. 198.

Uz dokumenta rezolūcijas: "Noskaidrojiet pie majora Živagas, vai viņi nepieprasīja izmeklēšanas materiālus šajā lietā. Ja nē – uzrakstīt Tautas komisāram, lai izskata jautājumu un materiālus iesniedz mums." (Paraksts nesalasāms.) "Izpildīts". (Paraksts nesalasāms). "Uzdevu Kukrinam paņemt no b. Živagas un ziņot. 21.II.45." (Paraksts nesalasāms.)

* * *

PSRS IeTK
2. daļa cīņai pret bandītismu 1945. g. 9. februārī

**Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu 6. daļas priekšniekam
biedr. Trofimovam**

Ziņojums

No Latvijas PSR IeTK BAD (OBB)¹ specziņojuma Nr. 3/188-ss 1945. g. 9. februārī:

Par 40–50 cilvēku bandas parādīšanos Rēzeknes un Ludzas apriņķu teritorijā un par tās daļēju likvidēšanu: "Pirms pašas operācijas sākuma Zuša bandā brīvprātīgi ar ieročiem rokās pārgāja 6 iznīcinātāju bataljona locekļi un viens Ludzas apriņķa NKVD milicis Ivans Zubko. Pēdējās operācijas laikā aizturēts.

Nav šaubu, ka minētās personas Zuša bandu bija informējušas par opergrupas lielumu, kā rezultātā Zutim kopā ar bandas paliekām izdevās noslēpties.

Izraksts pareizs

Iekšējā karaspēka Galvenās pārvaldes (ГВВБ) 2. daļas priekšnieka vietnieks majors Živaga (paraksts)

Nr. 47. LK(b)P Valkas apriņķa komitejas 1945. gada 21. jūlija pilnīgi slepenais lēmums par Valkas apriņķa partorgu un padomju aktīva apbruņošanu ar rokasgranātām un pistolēm

Avots: LVA PA, 101. f., 8. apr., 63-a l., 8. lp.

Lēmuma oriģināla noraksts krievu valodā ar LK(b)P Valkas apriņķa komitejas sekretāra Ribņikova parakstu un Valkas apriņķa komitejas apaļā zīmoga nospiedumu.

Uz dokumenta spiedogs: "1945. gada 30. jūlijā. Slepeni, Nr. 801. Atgriežams LK(b) Partijas CK sevišķajā sektorā."

Uz dokumenta LK(b)P CK sekretāra J. Kalnbērziņa rezolūcija rok-rakstā ar tinti: "Biedram Titovam. Nepieciešams sasaukt jūsu troiku un izlemt par ieročiem Valkas apriņķim. 02.08.45. J. Kalnbērziņš." LK(b)P CK II sekretāra F. Titova rezolūcija ar zīmuli: "Bied. Eglītis piegādājis Valkas apriņķim nepieciešamos ieročus. F. Titovs. 08.08.1945."

* * *

Pilnīgi slepeni

Izraksts no protokola Nr. 55

¹ Bandītisma apkarošanās daļa.

Latvijas K(b)P Valkas AK sēde 1945. gada 21. jūlijā

Klausījās: Par Birzuļu pagasta partorga b. Grīsles Valijas Augusta m. nogalināšanu (b. Gaiļa ziņojums).

Nolēma:

1. Latvijas K(b)P Valkas AK uzskata, ka partorga b. Grīsles V. A. nogalināšana ir šķiras ienaidnieka teroristisks akts, kurš vairākos pagastos pārgājis pie bruņotiem pasākumiem pret partijas un valdības pasākumiem.
2. Atzīmēt, ka partijas AK, aprinča izpildkomiteja, NKGB¹ un NKVD² aprinča nodaļas nebija veikušas nepieciešamos pasākumus pēc b. Grīsles ziņojumiem jautājumā par politisko stāvokli Birzuļu pagastā.
3. Pieņemt zināšanai NKGB aprinča nodaļas vadītāja b. Dellīša ziņojumu, ka viņš uz Birzuļu pagastu nosūtījis operatīvo darbinieku grupu, lai noskaidrotu b. Grīsles nogalināšanas vaininiekus.
4. Uzdot b. Dellītim nekavējoties arestēt visus, kas saistīti ar b. Grīsles nogalināšanu un nodot viņus tiesu iestādēm.
5. Uzdot NKVD aprinča nodaļas vadītājam b. Gailim steidzami izsniegt pagastu partorgiem personiskajai lietošanai ieročus (pistoles).
6. Lūgt Latvijas K(b)P CK un Latvijas PSR NKVD Valkas aprinča iznīcinātāju bataljona speciālajai vienībai piešķirt 30 automātus un tiem 30 000 patronas, 10 rokas ložmetējus un tiem 10 000 patronas, 300 rokasgranātas un 40 pistoles partijas vadošajam aktīvam.
7. B. Grīsles bēres organizēt 22. jūlijā Smiltenes pilsētā, komandēt uz turieni no partijas aprinča komitejas b. Vitolu, no izpildkomitejas – b. Graudiņu.

Latvijas K(b)P Valkas aprinča komitejas sekretārs
Ribņikovs (paraksts)

Latvijas K(b)P Valkas aprinča komitejas apaļā
zīmoga nospiedums

¹ NKGB – VDTK

² NKVD – leTK

Nr. 48. Latvijas PSR iekšlietu ministra pulkveža A. Eglīša 1947. gada 10. marta valdības telegramma PSRS IeM Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu priekšniekam ģenerālmajoram A. Ļeontjevam par padomju armijas kareivju bandītismu Latvijā

Avots: Krievijas Federācijas valsts arhīvs, 9478. f., 1. apr., 856. l., 1.-7. lp. Telegramma uz PSRS IeM Valdības AF¹ sakaru veidlapas. Uz telegrammas atzīme: "Saņemta plkst. 7.48 min., pieņēma Nr. 3." Uz telegrammas nesalasāma rezolūcija.

* * *

Pilnīgi slepeni

PSRS IeM Valdības AF sakaru nodaļa Maskavā.

Telegramma no Rīgas.

Nr. 252 205 Maskava.

PSRS IeM GPBA² biedram Ļeontjevam.

Operatīvais ziņojums Nr. 63.

Latvijas PSR IeM BAD.³ Pēc 1947. g. 10.–11. martā ienākušajām ziņām:

1. Pagājušajā diennaktī, veicot operatīvos pasākumus, arestēti: 7 laupītājbandu dalībnieki un viens atsevišķs bandīts.
2. Noziedzīgajiem elementiem atņemti ieroči un munīcija: 4 automāti, 1 pistole, 2 granātas, 36 patronas. Naktī uz 1947. gada 7. martu trīs ar automātiem bruņoti [laupītāji] uzbruka Liepājas apriņķa Gaviezes pagasta "Bārzuņu" sētai, kas pieder zemniekam Repiniekam (Репинекс). Bandīti ievainoja divas sievietes un, sagrābuši produktus un salaupītās mantas, nozuda. Veikto pasākumu rezultātā laupīšanas dalībnieki Gaviezes stacijā aizturēti un izrādījās, ka viņi dien padomju armijā: leitnants Aleksandrs Bevtilovs, seržants Abanžanovs un jaunākais seržants Hasans Hušanovs. Visi no [Padomju armijas] 96. smago tanku pulka, kas izvietots Lietuvas PSR Radziviliškos. Aizturētajiem atņemti 3 automāti, kā arī salaupītās mantas, kuras atdotas cietušajiem. Aizturētie nodoti Kara prokuratūrai.

¹ AF – augsto frekvenču sakari.

² GPBA – Galvenā pārvalde bandītisma apkarošanai.

³ BAD – Bandītisma apkarošanas daļa.

1947. g. 8. martā [LPSR IeM] Rīgas pils. IeM daļa likvidēja bandītu laupītāju grupu četru cilvēku sastāvā, kura bija veikusi veselu rindu bruņotu uzbrukumus. Arestēti Pjotrs Remarčuks, dzimis 1923. gadā, Terentijs Pavlovs, dzimis 1924. gadā, Ipatijs Udalovs, dzimis 1923. gadā, un Boriss Popovs, dzimis 1924. gadā – visi demobilizēti [1947. g.] 21. februārī no Padomju armijas, bez pastāvīgas dzīves vietas. Atņemta viena pistole.

1947. gada 8. martā Madonas iecirkņa pilnvarotais aizturējis vienpati bandītu Jāni Kalniņu, dzimušu 1927. gadā, Madonas apriņķa Liepkalnes pagastā, kuram atņemts viens automāts, 2 granātas, 36 patronas.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs

Eglītis

Nr. 49. PSRS IeTK Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu 3. daļas 2. nodaļas priekšnieka vietnieka valsts drošības kapteiņa Ivanova 1945. gada 4. februārī sastādītais sarkanarmiešu raksturīgākā bandītisma uzskaitījums Latvijas PSR 1944. gada oktobrī–decembrī

Avots: Krievijas Federācijas Valsts arhīvs, 9478. f., 1. apr., 280. l., 33.-34. lp. Oriģināla mašīnraksts ar Ivanova parakstu. Tekstā izsvītrots 1., 6., 8., 15. punkts, 7. punktā nosvītrots pēdējais teikums.

* * *

Slepeni

Raksturīgākie bandītisma gadījumi Latvijas PSR 1944. gadā,
ko izdarījušas militārpersonas

1. Valsts drošības tautas komisariāta 8. nodaļas 17. dzelzceļu brigāde likvidēja sarkanarmijas dezertieru bruņotu bandu 4 cilvēku sastāvā, kuri uzdevās par pretizlūkošanas "Smerš" un IeTK operatīvās grupas darbiniekiem. Bandas dalībnieki aizturēti, tie bija: 1. M.I. Zolotins, 303. armijas soda rota; 2. N.N. Smoļevs, 3. triecienarmijas 56. soda rota; 3. S.A. Kuzmins, 150. strēlnieku soda rota un 4. Svedomskis, 30. strēlnieku divīzijas 1. bataljons.
2. 9. oktobrī Madonas apriņķa Priulenas¹ pagasta "Danlis"² viensētā

¹ Tā tekstā, jābūt – Praulienas.

² Tā tekstā.

- militārpersonas noslepkavoja pilsoni Pētersoni. Konstatēts, ka slepkavību izdarījuši karaspēka daļas lauku pasta 08634 karavīri.
3. decembrī [Rīgas apriņķa] Viskaļu pagasta "Siliņu" mājās ar automašīnu iebraukušās trīs militārpersonas paņēma 7 aitas un aizbrauca. Veikto pasākumu rezultātā, laupītāji aizturēti: 12. autobrigādes 54. autopulka staršina Jahrenko un sarkanarmieši Lukjanovs un Tungatovs.
 - Naktī no 17. uz 18. novembrī 5. rezerves artilērijas pulka karavīri Djomins un Kuriļovs grupā aplaupīja Biriņu pagasta "Aujusmu" mājās pilsoni Pruļņšs.³ Laupītāji aizturēti.
 - Četras militārpersonas 22. novembrī uz ceļa aizturēja Turaidas pagasta izpildkomitejas priekšsēdētāju Lasmani, partijas Rīgas apriņķa komitejas pārstāvi Bulānu un sagādes aģentu Dreli, kuri atgriezās no viensētām, lika viņiem nogulties zemē un sāka šaut uz viņiem. Dreli ievainoja, Lasmani piekāva un nozuda. Konstatēts, ka šie bandīti ir militārpersonas no IeTK iekšējā karaspēka, kas apsargā nometni (lēģeri) Valkā. Materiāli nodoti 5. pretizlūkošanas daļai.
 26. novembrī Vecaudaļu viensētā militārpersonas – staršina Ņekrasovs un Čerepenko aplaupīja pilsoni Lāci. Karaspēka daļas numurs nav uzrādīts.
 4. decembrī Ropažu⁴ viensētā "Gailiņi" pilsoņa Ernesta Kauliņa mājā trīs militārpersonas paņēma pārtikas produktus un nozuda. Šajā pat dienā tās pašas militārpersonas atbrauca uz šo viensētu ar automašīnu un pavēlēja saimniekiem mašīnā iekraut kartupeļus. Šajā laikā viensētā paspēja [ierasties] operatīvā grupa, kuru bandīti apšaudīja un, paņēmuši no saimniekiem pulksteni un citas mantas, aizbrauca uz viensētu "Dumbaki", paņēma miltus, speķi, apšaudot viensētu, ar mašīnu aizbrauca. Automašīnas Nr. P-9-06-14. Paziņots 2. un 3. Baltijas frontes Pretizlūkošanas pārvaldei "Smerš".
 - Krimuldas pagasta teritorijā aizturēti divi Sējas⁵ pagastā dislocētā bataljona seržanti – Sergejs Kartava un Nahmeds Bisenkovs.
 - Oktobrī – novembrī Madonas apriņķa Mēdzulas pagastā militārpersonu grupa veica vairākas laupīšanas. Laupītāji aizturēti: 81. strēlnieku pulka armijas mīnmetēju karaspēka daļas 68903 seržants Ščerbakovs, seržants Kabiševs un divi sarkanarmieši.

³ Tā tekstā.

⁴ Tekstā "Rokažu".

⁵ Tekstā "Sijas".

10. 31. decembrī Cēsu apriņķa Jaunstrapes⁶ pagasta Bērziņu viensētā Baltijas [Jūras kara] Flotes Rīgas jūras ostas izlūkkuģa mičmanis Boltovs paņēma divas govīs un divus aunus, devis fiktīvu parakstu, nozuda. Veikto pasākumu rezultātā, Boltovs aizturēts.
11. 16. decembrī Rīgā uz Brīvības ielas armijas elektromontāžas militāro personu grupa kapteinis Novokrašenihs, inženieris – kapteinis Goldbergs, vecākais leitnants Libanovs un rēķinvedis Jevstafjevs ievainoja ar nazi Sagādes komisariāta pilnvaroto Zjuzenko, viņa vietnieku Smaginu, Augstākās tiesas advokātus Krembergu un Zoriņu⁷ un Valsts bankas kontrolieri Bototiņu. Vainīgi aizturēti.
12. Naktī uz 29. decembri Rīgā uz Brīvības ielas nogalināts patruļas vecākais jefreitors A.Z. Haņins. Slepkavas aizturēti: karaspēka 85. strēlnieku divīzijas 140. rezerves strēlnieku pulka kareivji M.V. Mihejevs un Ašmarins.
13. 9. decembrī karavīru grupa aviācijas daļas vec. leitnanta Nazarova vadībā Stalbes pagasta viensētās izdarīja virkni laupīšanu. Visi šīs grupas dalībnieki aizturēti.
14. Naktī uz 18. novembri divi karadienesta jātnieki Augema⁸ viensētā aplaupīja pilsoni Veru Prauliņu, atņēma virkni dārglietu un nozuda. Veikto pasākumu rezultātā, laupītāji aizturēti: V. B. Demiņš, un Kuriševs no 5. rezerves aviācijas pulka. Materiāli nodoti 3. Baltijas frontes Izlūkošanas daļas "Smeršam".
15. 14. decembrī 291. strēlnieku divīzijas 448. atsevišķās izlūku rotas staršina Kopitovs dzērumā nogalināja VĻKJS⁹ pilsētas komitejas otro sekretāru Rozi. Kopitovam ir 4 ordeņi. Aizturēts.
16. Oktobrī – novembrī Madonas apriņķa Iršu pagasta teritorijā notika virkne iedzīvotāju bruņotu laupīšanu – laupītāji paņēma spirtotos dzērienus, apģērbu, apavus, pulksteņus. Laupītāji aizturēti. Bandas vadītājs izrādījās vecākais seržants Aleksandrs Ruļovs. Materiāli par aizturētajiem nodoti 2. Baltijas frontes "Smerša" Pretizlūkošanas pārvaldei.
17. 12. novembrī Dreiliņu pagasta "Sarmu" viensētā gvardes izlūkdivizionā 4. nodaļas seržants Šlems Rozbergs nogalināja pilsoni Freimani, paņēma viņa 4 govīs un nozuda. Slepkava aizturēts.

⁶ Tā tekstā. Jābūt "Lielstraupes".

⁷ Tā tekstā.

⁸ Tā tekstā.

⁹ Vissavienības Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienība.

18. Valmieras apriņķa teritorijā 16. tanku brigādes 16 karavīri nodarbojās ar laupīšanu. Grupu vadīja vecākais leitnants Spiridonovs. Visi grupas dalībnieki aizturēti.
19. 31. decembrī robežsargu vienība aizturēja 125. strēlnieku divīzijas 657. strēlnieku pulka karaspēka daļas karavīrus, kuri nodarbojās ar iedzīvotāju bruņotu aplaupīšanu. Bandas dalībnieki bija: jaunākais leitnants I.K.Ivanovs, segvārds "Boriss", leitnants Baikovs, jaunākais leitnants Vahruševs, jefreitors Kļimovs un 6 ierindnieki – sarkanarmieši.

PSRS IeTK Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu
3. daļas 2. nodaļas priekšnieka vietnieks
Valsts drošības kapteinis
(paraksts) Ivanovs

1945. g. 14. februārī

Nr 50. Politarestētā solījums neizpaust ziņas par uzturēšanās apstākļiem cietumos, nometnēs vai kolonijās

Avots: Veidlapa krievu valodā sastādītāja arhīvā

* * *

Paraksts

19..... g. mēnesis diena, es, apakšā parakstījies

.....

dodu šo parakstu par to, ka pie atbrīvošanas no

.....

(cietums, nometne, kolonija)

es apsolu:

1. Neizpaust ziņas par ieslodzīto uzturēšanās apstākļiem, iekšējās kārtības noteikumiem un darbiem, kurus veicu es un citi ieslodzītie.

2. Nepieņemt uzdevumus no citiem ieslodzītajiem.

Esmu brīdināts par atbildību par šī paraksta neievērošanu atbilstoši KPFSR KK 16 – 122 pantam.

Paraksts
Man piederošās mantas un naudu pie atbrīvošanas saņēmu pilnībā.
Pret ieslodzījuma vietas administrāciju man prasību nav.

Paraksts
"....." 19 g.

Lietā lappuses.
Personas paraksts, kas lietu noformējusi

(Uzvārds, vārds)
"....." 19..... g.
(Pēc izpildīšanas lietu nodod arhīvā)

Nr. 51. Politieslodzītā paraksts par viņa izsūtīšanu speciālā nometinājumā uz mūžīgiem laikiem

Avots: Земсков В. Н. Спецпоселенцы (по документации НКВД –
МВД СССР) // Социологические исследования. – Москва, 1990,
№ 11. – 9.-11. lpp.

* * *

Paraksts

Man, izvestajam, dzīvojošam,
paziņots PSRS Augstākās Padomes 1948. gada 28. novembra dekrēts par
to, ka esmu izsūtīts speciālā nometinājumā uz mūžīgiem laikiem bez
tiesībām atgriezties agrākajā dzīvesvietā un par patvaļīgu izbraukšanu
(bēgšanu) no obligātās dzīvesvietas es tikšu sodīts ar 20 gadiem katorgas
darbos.

..... 19 Personīgais paraksts

ПОДПИСКА

19.....г.мес.дня, я, нижеподписавш

даю настоящую подписку в том, что по освобождении из
(тюрьма, лагерь, колония)

.....обязуюсь:

1. Не разглашать сведений о режиме содержания заключенных, правилах внутренн
распорядка и работах, выполнявшихся мною и другими заключенными.

2. Не брать поручений от заключенных.

Сб ответственности за нарушение подписки по ст. 16—121 УК РСФСР мне объявле:

Подпись.....

Принадлежащие мне вещи и деньги при освобождении получил сполна, претензий к ад
вистрации места заключения не имею.

Подпись.....

.....19.....г.

Всего в деле.....стра.

Подпись лица, оформившего дело

.....
(Фамилия, должность)

.....м-ца 19.....

(заполняется при сдаче дела в арх.)

Politarestētā solījums neizpaust ziņas par uzturēšanās
apstākļiem cietumos, nometnēs vai kolonijās

**Nr. 52. PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komitejas 1955.
gada 24. augusta pilnīgi slepenais skaidrojums par izziņu izsniegšanas
kārtību ar augstāko soda mēru sodīto politīeslodzīto piederīgajiem**

**Avots: Dokumenti, fakti un liecības // Latviešu saraksti. – Rīga,
2000. – 91. lpp. Tulkojums no krievu valodas.**

Savienoto un autonomo republiku Ministru Padomes
Valsts drošības komiteju priekšsēdētājiem
PSRS Ministru Padomes novadu un apgabalu
Valsts drošības komiteju pārvalžu priekšniekiem

Tiek noteikta sekojoša kārtība pilsoņu iesniegumu izskatīšanai ar pieprasījumiem par personu likteņiem, kuri sodīti ar VMN¹ bijušajā OGPU,² PP OGPU³ un NKVD⁴ – UNKVD⁵ trijotnēs, PSRS Augstākajā Sevišķajā apspriedē, kā arī PSRS Augstākās tiesas kara kolēģijā, kuru izmeklēšanu veikušas valsts drošības iestādes.

1. Uz pilsoņu pieprasījumiem par par kontrrevolucionāro darbību ar augstāko soda mēru bijušajā OGPU kolēģijā, PP OGPU un NKVD – UNKVD trijotnēs, PSRS NKVD Sevišķajā apspriedē notiesāto likteņiem VDK orgāni paziņo mutiski, ka notiesātie bija notiesāti uz 10 gadiem ITL⁶ un miruši ieslodzījuma vietās. Tādas atbildes, kā likums, sniedzamas tikai notiesāto ģimenes locekļiem: vecākiem, vīram/sievai, bērniem, brāļiem un māsām. Pilsoņiem, kuri dzīvo ārpus apgabalu, novadu un republiku centriem, mutiskas atbildes izsniedz rajonu KGB⁷ aparāti, bet tur, kur tādu nav, – rajonu milicija, par katru gadījumu saņemot KGB orgāna rakstisku paziņojumu.

2. Nepieciešamības gadījumos, ja notiesāto piederīgajiem jākārtoto īpašuma vai tiesiski jautājumi (mantojuma noformēšana, īpašuma sadaļšana, pensijas noformēšana, laulības reģistrācija), un citos gadījumos pēc radnieku pieprasījuma tiek veikta ar ASM notiesāto nāves reģistrācija

¹ VMN – kr. val. “высшая мера наказания” – augstākais soda mērs (ASM).

² OGPU – kr. val. “Объединенное государственное политуправление” – Arvienotā Valsts politiskā pārvalde (AVPP).

³ PP OGPU – kr. val. “Полномочный представитель ОГПУ” – Arvienotās Valsts politiskās pārvaldes pilnvarotais pārstāvis.

⁴ NKVD – kr. val. “Народный комиссариат внутренних дел” – Iekšlietu tautas komisariāts (IeTK).

⁵ UNKVD – kr. val. “Управление Народного комиссариата внутренних дел” – Iekšlietu tautas komisariāta pārvalde (IeTKP).

⁶ ITL – kr. val. “исправительно трудовой лагерь” – labošanas darbu pometne (lēģeris).

⁷ KGB – kr. val. “Комитет государственной безопасности” – Valsts drošības komiteja (VDK).

PSRS Ministru Padomes
Valsts drošības komitejas
priekšsēdētājs armijas ģenerālis
Ivans Serovs (1905–1990)

ZAGS-ā⁸ sodītā pirmsaresta dzīves vietā, pēc reģistrēšanas piederīgajiem izsniedzama noteikta parauga apliecība par notiesātā nāvi. Tādā pašā kārtībā tiek reģistrēta ar ASM sodīto nāve, ja viņi vēlākā laikā bija reabilitēti.

3. Lēmumus par notiesāto nāves reģistrāciju lietās, kuru izmeklēšana notika valsts drošības orgānos, pieņem savienoto un autonomo republiku KGB novadu un apgabalu (tai skaitā apgabalu un novadu pakļautības) Valsts drošības komiteju priekšsēdētāji.

4. Norādījumus ZAGS-iem par notiesāto nāvi izsniedz KGB ar milicijas pilnvaroto starpniecību. Tajos tiek paziņots: uzvārds, vārds, tēva

⁸ ZAGS – kr. val. “Запись актов гражданского состояния” – Civiltāvokļa aktu reģistrācijas nodaļa.

vārds, dzimšanas gads un notiesātā nāves datums (tas nosakāms 10 gadu ietvaros no viņa aresta dienas), nāves cēlonis (aptuvenus) un notiesātā dzīves vieta līdz arestam.

5. PSRS Augstākās tiesas kara kolēģijas ar nāvi notiesāto reģistrācija ZAGS-os notiek pēc PSRS Augstākās tiesas kara kolēģijas norādījumiem.

6. Par iedzīvotājiem atbildēs sniegtajām ziņām par notiesātā nāvi KGB – UKGB uzskaites arhīvu daļas nosūta rakstiskus paziņojumus MVD – UMVD pirmajām speciālajām nodaļām, kur notikušas izmeklēšanas, lai izdarītu atzīmes operatīvajās izziņu kartotēkās, obligāti norādot iesniedzējam paziņoto nāves datumu un cēloni. Ja nāve reģistrēta ZAGS-ā, MVD – UMVD uzskaites un operatīvajās izziņu kartotēkās izdarāms ieraksts “Nāve reģistrēta ZAGS-ā”. Vienlaikus KGB – UKGB uzskaites arhīvu nodaļa nosūta atbilstošus paziņojumus PSRS MVD pirmajai speciālnodaļai, lai veiktu tādas pašas atzīmes Centrālajā operatīvajā izziņu kartotēkā. Ja notiesātie lietas pārskatīšanas rezultātā rehabilitēti un noņemti no operatīvās uzskaites, atzīmes par iesniedzējiem sniegtajām atbildēm izdarāmas izbeigto lietu uzskaites kartotēkā.

7. Sarakste par pilsoņu iesniegumiem par notiesāto likteniem, sodītiem ar ASM, pievienojama notiesāto arhīvu izmeklēšanas lietām.

PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komitejas
priekšsēdētājs armijas ģenerālis I. Serovs

Nr. 108 ss [sevišķi slepeni]
1955. gada 24. augustā
Maskavā

Nr. 53. PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komitejas priekšsēdētāja ģenerāļa I. A. Serova 1956. gada 5. aprīļa skaidrojums PSRS Ministru Padomes priekšsēdētājam N. A. Bulgaņinam par VDK atbildēm ārpus tiesas nošauto tuviniekiem

Avots: PSKP CK Centrālais arhīvs (Sociālo dokumentu Centrālā glabātuve Maskavā), 89. f., 18. apr., 18. l., 1.-2. lp.

Publicēts: Гулар: его строители, обитатели и герои. Под ред. Добровольского И. В. – Франкфурт/ М., Москва, МОПЧ, 1999. – 127.-128. lpp.

PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komiteja
1956. gada 5. aprīli

PSRS Ministru Padomes priekšsēdētājam
biedram N. A. Bulgaņinam

PSRS Ministru Padomes sekretariāta vēstuļu grupas vadītājs biedrs Andrejevs š.g. 10. februārī ziņojumā uz Jūsu vārdu rakstīja par to, ka Ministru Padomē ienāk pilsoņu vēstules ar sūdzībām par valsts drošības orgāniem, kuri ilgi neatbild uz pilsoņu pieprasījumiem par 1936.–1938. gadā arestēto¹, viņu radnieku likteni vai sniedz pretrunīgas ziņas. Ziņoju, ka uz pilsoņu iesniegumiem par radnieku likteņiem, kuriem piesprieda augstāko soda mēru² bijušo OGPU³, NKVD⁴ – UNKVD⁵ trijnieki (troikas),⁶ NKVD – MVD sevišķā apspriede un PSRS Augstākās tiesas kara kolēģija, līdz 1955. gada septembrim tika sniegtas atbildes, ka šie cilvēki “notiesāti uz 10 gadiem ieslodzījumā bez tiesībām sarakstīties, bet viņu atrašanās vieta nav zināma”.

Šādas atbildes, dabīgi, neapmierināja pilsoņus, un tas izsauca atkārtotas sūdzības un lūgumus. Tāpēc mēs 1954. gada 19. jūnijā un 1955. gada 14. augustā griežamies PSKP CK, lai grozītu minēto iesniegumu izskatīšanas kārtību un sniegtu viņiem noteiktākas atbildes. PSKP CK Prezidijs 1955. gada 18. augustā pieņēma lēmumu par to, lai PSRS Ministru Padomes Valsts Drošības komiteja pēc saskaņošanas ar Prokuratūru sniegtu nepieciešamos norādījumus šajā jautājumā.

Pamatojoties uz šo lēmumu, PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komiteja 1955. gada 24. augustā izdeva norādījumu, sakarā ar kuru ar augstāko soda mēru sodīto personu radniekiem VDK vietējie orgāni paziņotu, ka notiesātie uz 10 gadiem miruši ieslodzījuma vietās. Nepieciešamības gadījumā notiesātā nāvi reģistrē ZAGS-ā⁷ un viņu radniekiem izsniedz noteikta parauga izziņas par nāvi.

I. Serovs
PSRS Ministru Padomes Valsts drošības
komitejas priekšsēdētājs

¹ Lūgumi ienāca arī par 1939.-1953. gadā arestēto likteni.

² Augstākais soda mērs – nošaušana.

³ Apvienotā Valsts politiskā pārvalde.

⁴ Iekšlietu Tautas komisariāts.

⁵ Iekšlietu Tautas komisariāta pārvalde.

⁶ Kompartijas sekretārs, OGPU, NKVD vai UNKVD priekšnieks un prokurors.

⁷ Civiltāvokļa aktu reģistrācijas nodaļa.

Nr. 54. Latvijas PSR iekšlietu ministra vietnieka pulkveža Sieka un Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Nodaļas cīņai pret bandītismu priekšnieka pulkveža Ritikova 1946. gada 18. oktobra ziņojums Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājam biedram Lācim par Iekšlietu ministrijas Jēkabpils apriņķa nodaļas operatīvās grupas atklāto Jēkabpils nacionālo partizānu pulka komandieri Pauli Pormali, kurš, aizturēšanas brīdī pretojies un ticis nošauts

Avots: Ziņojuma kserokopija krievu valodā sastādītāja arhīvā.

Uz dokumenta LPSR MP priekšsēdētāja V.Lāča paraksts /ar zīmuli/: "Lasiju", kā arī LPSR MP Lietu pārvaldnieka I.Bastina paraksts: "Lasiju. 21.X. 46."

* * *

Pilnīgi slepeni.

Ienākošais Nr. 2999 uz 1. lapas 21.X.1946.

Latv. PSR Ministru Padomes priekšsēdētājam b. Lācim

1946.g. 17.10. IeM Jēkabpils apriņķa nodaļas operatīvā grupa atklāja un, aizturēšanas brīdī viņam pretojoties, nogalināja bandas barvedi, agrāk vācu izpletņu lēcēju un t.s. Jēkabpils bandītu pulka komandieri Pauli Pormali. Brīvprātīgi padevās 3 Pormaļa bandas dalībnieki.

Pormalis kopš 1945. gada veica daudzus pārdrošus uzbrukumus pagastu izpildu komitejām un kooperatīvās tirdzniecības tīklam Jēkabpils apriņķa lauku apvidos. Nogalināja 8 partijas un padomju aparāta darbiniekus un lauku aktīvistus.

Pormaļa banda terorizēja mierīgos iedzīvotājus – izlīmēja savus ziņojumus, kuros norādīja laikus, kuros pilsoņiem bandas darbības rajonos tika atļauts iziet darbā un braukt pa ceļiem. Bija gadījumi, kad tika apšaudīti zemnieki, kuri strādāja bandītu aizliegtajā laikā.

Pormalis uzdeva bandītiem un bandītu atbalstītājiem izjaukt labības sagādes plānu, izvedot no ierindas kuļmašīnas un citu lauksaimniecības inventāru.

Dažādos laikos tika nogalināti 6 Pormaļa bandas bandīti, tai skaitā bandas barvedis Pormalis Paulis un viņa brālis Pormalis Jānis.

Arestēts un legalizēts 31 bandīts, arestēti 20 bandītu atbalstītāji, kuri bija saistīti ar Pormaļa bandu.

Bandītiem atņemti 56 šaujammie ieroči, 20 granātas un apm. 5000 gab. patronu.

Latv. PSR iekšlietu ministra vietnieks pulkvedis Sieks /paraksts/
Latv. PSR IeM nodaļas cīņai pret bandītismu /paraksts/
priekšnieks pulkvedis Ritikovs /paraksts/

Nr. 55. Izraksts no nacionālā partizāna Jāņa Daudzvērža 1947. gada 27. augusta nopratināšanas protokola

Avots: LVA, 1986. f., 1. apr., 39056. l., 197. lp. Dokumenta kserokopija krievu valodā sastādītāja arhīvā.

* * *

Izraksts no nopratināšanas protokola

Es, LPSR VDM Slepēnās nodaļas izmeklētājs leitnants Jakušonoks, nopratināju aizturēto:

Daudzvārdi Jāni Jāņa dēlu, dzim. 1923. g. Ilūkstes apriņķa Rubenes pagastā, latvieti, PSRS pilsoni, cēlušos no zemniekiem, izglītība 3 klases, līdz arestam dzīvoja Latv. PSR Ilūkstes apriņķa Rubenes pagasta "Lejnieku" mājās.

Jautājums: Uzskaitiet Jūsu bandītu grupas dalībniekus!

Atbilde: Bandītu grupā, kurā es sastāvēju, bija sekojošie locekļi:

1. Trīs brāļi Baltmaņi – Jānis, Alberts un Konstantīns. Jānis un Alberts pašlaik dzīvo mājās Rubenes pagastā, viņu brālis Konstantīns miris.
2. Divi brāļi Plāņi – Jānis un Kazimirs. Jānis kaut kur strādā valsts iestādē, bet Kazimirs dzīvo mājās, Latvijas PSR Ilūkstes apriņķa Rubenes pagasta "Naudnieku" mājās.

.....

Jautājums: Kas bija bandas vadonis?

Atbilde: Bandas vadonis bija Jānis Baltmanis.

Jautājums: Kādi ieroči bija Jūsu bandas apbruņojumā?

Atbilde: Katrs mūsu bandītu grupas dalībnieks bija apbruņots ar šauteni. Bandas vadonis Jānis Baltmanis un Jānis Plānis bija bruņojušies ar vācu automātiem.

Jautājums: Kādi bija Jūsu bandītu grupas mērķi un uzdevumi?

Atbilde: Mūsu bandas uzdevums bija pretoties Padomju orgāniem, neiet uz fronti, ar bruņotiem uzbrukumiem valsts iestādēm izjaukt padomju valdības pasākumus, citu uzdevumu mūsu bandītu grupai nebija.

Noplatināja: VDM SN izmeklētājs – kapteinis¹ Jakušonoks.
Noraksts pareizs: VDM Ilūkstes apriņķa nodaļas Oper. pilnvarotais
(leitnants Šmoņins).

Izziņa

Daudzvārda J.J. noplatināšanas protokola oriģināls atrodas LPSR VDM.
/paraksts/

**Nr. 56. Latvijas PSR Valsts drošības ministra ģenerālmajora
A. Novika vēstule LK(b)P CK sekretāram biedram Kalnbērziņam ar
lūgumu mobilizēt un nosūtīt darbā Valsts drošības ministrijā 130
komunistus un 50 komjauniešus**

Avots: LVA, 101. f. (PA), 10. apr., 75. l., 29. lp. Dokumenta kserokopija
krievu valodā sastādītāja arhīvā.

Uz dokumenta LK(b)P CK sekretāra J. Kalnbērziņa rezolūcija: LK(b)P
"CK II sekretāram Titovam. Nepieciešams palīdzēt čekistiem."

"Uzdot b.b. Novikam un Jefremovam iesniegt priekšlikumus kārtējā
LK(b)P CK biroja sēdē." Paraksts: Titovs.

Spiedogs: "Atsūtīt atpakaļ LK(b)P CK Sevišķajā sektorā.
Slepeni. Nr, 988. 1947.g. 10.V."

* * *

Slepeni

Latvijas K(b)P CK sekretāram
biedram Kalnbērziņam

šeit

Sakarā ar IeM funkciju cīņā pret bandītismu nodošanu VDM orgā-
niem un ar to saistīto /šīs/ ministrijas štatu palielināšanu, Valsts drošības
ministrijā ir izveidojies personālsastāva 297 cilvēku /liels/ nekomplekts.

PSRS Valsts drošības ministrija nevar dot mums nepieciešamo darbi-
nieku skaitu no citām valsts drošības iestādēm. Turklāt, sevišķi nepiecie-
šami kadri, kuri prot latviešu valodu un pazīst vietējos nacionālos apstāk-
ļus.

¹ Tā tekstā.

"УТВЕРЖАЮ"

Министр ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
МАМАРОВ

"АРЕСТ САНКЦИОНИРУЮ"

Великий Прокурор Войск МВД
Латв. ССР - Полковник Кустелис

18 июля 1951 года

12 июля 1951 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/На арест/

18 июля 1951 года.

гор. Даугавпилс, Латв. ССР.

Я, оперуполномоченный Даугавпилсского ГО МГБ Латв. ССР ст. лейтенант БАШИНОВ, рассмотрев поступившие в Гор.отдел материалы о преступной деятельности -

ОЗОЛИНЫ Яниса Августовича, 1935 года рождения, уроженца дер. Мураны, бывш. дагденский полости, дагдского района, Латв. ССР, латыша, беспартийного, образование незавершенное среднее, из крестьян-середняков, гражданина СССР, со слов не судимого, работающего механиком Бауской МТС, проживающего в Колциком сельсовете, Бауского района, Латв. ССР.

Н А Ш Ё Л:

ОЗОЛИНЫ Я.А. в 1944 году уклонился от призыва в Советскую Армию и перешел на нелегальное положение. В мае месяце 1945 года установил преступную связь с организатором националистического подполья в Дагденском районе - быв. директором Дагденского сельскохозяйственного техникума - ИВДРА П.Ф., который снабдил его оружием и назначил руководителем Муранской бандгруппы, созданной из числа дезертиров Советской Армии и другого антисоветского элемента. По заданию ИВДРА бандгруппой ОЗОЛИНЫ руководил до июля месяца 1945 года.

Руководимая им Муранская бандгруппа, совместно с участниками Кроманской и Асунской бандгрупп, совершила ряд вооруженных нападений на работников милиции, бойцов истребительного батальона, партийно-советских работников, а также участвовала в налетах на советские учрещ-

Latvijas PSR VDM Daugavpils pilsētas nodaļas

1951. gada 18. jūlija lēmums par Jāņa Ozoliņa arestu.

Uz dokumenta rezolūcijas un paraksti: kreisajā pusē – "Apstiprinu" Valsts drošības ministrs ģenerālmajors (paraksts) 1951. gada 27. jūlijā. Latvijas PSR VDM zīmogs. Labajā pusē: "Arestu sankcionēju" Latvijas IeM Karaspēka Kara prokurors Justīcijas pulkvedis (paraksts). 1951. gada 28. jūlijā plkst. 12.00.

Latvijas PSR IeM Karaspēka Kara prokurora zīmogs

Sakarā ar minēto, lūdzu Jūs mobilizēt un nosūtīt darbā uz VDM 130 komunistus un 50 komjauniešus, vīriešus, vecumā no 20 līdz 35 gadiem, pilnīgi veselus, ar vidējo izglītību un pēc savām politiskajām un lietišķajām īpašībām derīgus darbam VDM.

Latvijas PSR Valsts drošības ministrs
ģenerālmajors /Noviks/ /paraksts/

Nr. 57. PSRS IeM Labošanas darbu nometņu pārvaldes 1959.gada 19. jūnija izziņa par to, ka Jānis Baltmanis izcietis piespriesto sodu un atbrīvots

Avots: Dokumenta kserokopija krievu valodā sastādītāja arhīvā.
Uz dokumenta spiedogs: "Pase sēr. IV Nr. 67759 izsniegta 1959. gada 20. jūnijā [nesalāsāms vārds] milicijas nodaļā" .

* * *

PSRS Iekšlietu ministrija
LDN pārvalde 11. nodaļa
19. jūnijā 1959.g.

IZZIŅA Nr. 1818705
sērija Nr. AŽ

Izsniegta pils. Baltmanis Jānim Izidora dēlam dzim. 1922. g., tautība latvietis, dzim. Latv. PSR Ilūkstes apriņķī, Rubenes pagastā, sodītam Latv. VDM lietā 1949. gada 7. septembrī pēc KK pantiem 58-1a, 58-8, 58-11 ar brīvības atņemšanu uz 15 gadiem [nesalāsāms vārds] agrāk nesodītam, par to, ka viņš izcietis sodu IeM ieslodzījuma vietās no 1949. g. 16. marta līdz 1959. g. 19. jūnijam, no kurienes atbrīvots saskaņā ar Mord[ovijas] APSR Augstākās tiesas pastāvīgās sesijas 1959. g. 16.VI nosacījumu par nosacītu atbrīvošanu 4 gadus 8 mēnešus 27 dienas pirms termiņa.

Foto. Zīmogs. Kolonijas (cietuma) pārvaldes priekšnieks /paraksts/
Daļas priekšnieks, cietuma sekretārs /paraksts/

СССР

МИНИСТЕРСТВО
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Управление
МВД г. Кяхта

Выдана гражданину
19 мая 1959 г.

СПРАВКА № 181705 *

СЕРИЯ № АЖ

Выдана гражданину

Балтманше
Янису Ушадаровичу

год рождения 1922, национальность Латыш

уроженцу-ке вол. Рубенес,
Илукстского уезда Латыш сел

осужденному-ой Подделу мтб
Латыш сел

с 7 сентября 1949 г. по ст.ст. 58-1а, 58-8, 58-11 УК

к 15 годам лишения свободы без права
имеющему-ей в прошлом судимости не судим

в том, что он-а отбывал-а наказание в местах заключения МВД

с «16» марта 1949 г. по «19» мая 1959 г.

откуда освобожден-а по определению уголовного
сессии Верховного суда Латвии
от 16 мая 1959 г. Условно-досрочно
на 4 г. 8 мес. 27 дн.

Печать

Начальник Управления (подразделения)

колоний тюрьмы

Г. Баронис (Баронис)

(подпись)

Начальник отдела (части)

спецчасти тюрьмы

В. Ваданов (Ваданов)

(подпись)

PSRS IeM Labošanas darbu nometņu pārvaldes izziņa par
J. Baltmaņa nosacītu atbrīvošanu pirms termiņa

Baltijas kara apgabala Kara tribunāla ēka Kr. Valdemāra ielā 20, kurā tiesāja
sagūstītos Latvijas nacionālos partizānus

Dodas uz dzīves vietu Pitalovas pilsētā, Pleskavas apgabalā.
Ceļam izsniegti pārtikas produkti piecām dienām. Izsniegta dzelzceļa
biļete braucienam līdz st. Pitalovo-Abrene par 112 rubļiem.

Finanšu daļas priekšnieks: /paraksts/
Atbrīvotā paraksts : /paraksts/

Piezīme ar roku:
Pitalovas RKK izsniegtā karaklausības apliecība sēr. B Nr. 036749
1959.g. 27.7. /paraksts/

X nodaļa

LATVIJAS OKUPĀCIJAS LAIKĀ POLITISKĀS VAJĀŠANĀS CIETUŠO DRICĒNIEŠU SARAKSTI

Nr. 58. Jēkabs Krēsliņš.¹ Dricēnu² pagasta iedzīvotāju likteņi okupācijas gados

Avots: Jēkaba Krēsliņa sastādītie saraksti sastādītāja arhīvā. Saglabāta sastādītāja J. Krēsliņa sarakstos iesniegto uzvārdu secība.

Kritušie nacionālie partizāni

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Kur un kad kritis	Dzimšanas vieta
1.	Krusts Leons Jura d.	Kurzemes vienības komandieris, nošauts cietumā	Krusti

¹ Jēkabs Krēsliņš dzimis 1930. gada 27. septembrī Rēzeknes apriņķa Dricēnu pag. Kūzmu sādžā. 1945. gadā pabeidzis Dricēnu pamatskolu. No 1952.

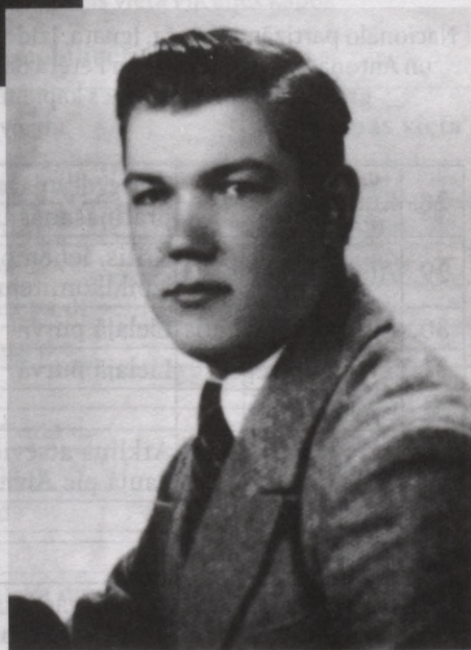
2.	Krusts Juris Jura d.		Krusti
3.	Krusts Henriks Jura d.		Krusti
4.	Krusts Benedikts Jura d.	Nautrēna tilta gala kauja	Dricēni
5.	Kušners Viktors Salimona d.	Lielajā purvā	Dricēni
6.	Kušners Donāts Salimona d.	Kalastiņās	Dricēni
7.	Belevičs Jānis Vincana d., 20 g.	1949. g. guļošus ielencu un apšāva bunkurā Adamovas mežā.	Beleviči
8.	Belevičs Julijans Vincana d., 20 g.		Beleviči
9.	Meikališs Viktors D. d.		Meikališi
10.	Meikališs Jāzeps D. d.		Meikališi
11.	Meikališs Pēteris D. d.		Meikališi
12.	Belevičs Antons Vincana d., 24 g.	1946. gadā Beleviču rijā bunkuru ielencu, apšāva, ievainotos nodūra ar durkļiem. Nošautie divas dienas gulēja Dricēnos pie baznīcas. Naktī tika aizvesti un samesti linu mārķā, pēc tam tika aprakti Saukavīšu grantsbedrēs.	Babri
13.	Belevičs Valerjans J. d., 22 g.		Babri
14.	Belevičs Leonards J. d., 25 g.		Babri
15.	Belevičs Ignats D. d., 19 g.		Babri
16.	Belevičs Jāzeps D. d., 30 g.		Babri
17.	Belevičs Izidors Iz. d., 08 g.		Babri
18.	Belevičs Francis, Iz d., 18 g.		Babri
19.	Babris Antons, 08 g.		Babri
20.	Babris Pēteris, 11 g.		Babri
21.	Babris Jāzeps, 10 g.		Babri
22.	Dērvinieks Staņislavs, 20 g.		
23.	Mednis Arvīds, 21 g.	26.03.1945. – Žogotu purvā	Skūškova
24.	Mazurs Konstantīns, T. d.	1945. g. Lielajā purvā	Seiļi
25.	Melnis Pēteris V. d.	1945. g. Lielajā purvā	Seiļi
26.	Dzindzuks Jānis	Taunagā, nošāva iznīcinātājs	Igauņi
27.	Kaulāns Pēteris	1945. g. Lielajā purvā	Taunaga

gada līdz 1955. gadam dienējis padomju armijā. Pēc armijas strādājis par traktoristu, elektriķi, stacionāro iekārtu ekspluatācijas mehāniķi. 1990. gadā aizgāja pensijā. Aktīvi piedalījies Latvijas Tautas frontes pasākumos, organizējis zemessargu vienību, bijis uz barikādēm Rīgā.

² Dricēnu – no 1992. gada Dricānu pagasts.

Francis Belevičs – nacionālais
partizāns

Ignats Belevičs – nacionālais
partizāns

Nacionālo partizānu Franča, Ignata, Izidora, Leonarda un Valerjana Beleviču un Antona, Franča, Jāzepa un Pētera Babru pārapsūdzēšana no Saukavišu grantsbedrēm uz Piļcenes kapiem. Izvadīšana no sēru mājām

28.	Kušners Pēteris	Zvirgzdes pagastā, nošauts pratināšanas laikā	Seiļi
29.	Abužs Francis	Kritis, ieņemot Bērzpils izpildkomiteju	Putrāni
30.	Ribkiskis Pēteris	Liellajā purvā	Skūškova
31.	Troška Jāzeps	Liellajā purvā	Troškas
32.	Lācis Jānis		Romanovka
33.	Binduks Pēteris	Arkliņa atsevišķā bataljona kaujā pie Aiviekstes	Dricēni
34.	Rancāns Pēteris		Jaunlesna
35.	Mozeits Antons		Silagaiļi
36.	Nesters Marija (Maņka)	Pretošanās kustības dalībiece, 1948. g. oktobrī Batarāgos	Batarāgi

Brāļu Beleviču un Babru atdusas vieta Piļcenes kapos

Sarkanarmijā mobilizētie kritušie

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Dzimšanas vieta
1.	Astratovs Aleksandrs Dominika d.	Broki
2.	Augstkalns Jānis Jāzepa d.	Turcine
3.	Augstkalns Pēteris Jāzepa d.	Turcine
4.	Augstkalns Dominiks Jāzepa d.	Turcine
5.	Babris Nikodems Vincenta d.	Babri
6.	Babris Pēteris Andreja d.	Babri
7.	Bogdanovs Nikodems Ādama d.	Češļi
8.	Broks Pēteris Konstantīna d.	Semuļi
9.	Buks Pēteris Dominika d.	Smaudži
10.	Čekšs Antons Jāņa d.	Kakarvīši
11.	Dzindzuks Ignats Staņislava d.	Kakarvīši
12.	Elksnis Jāzeps Nikodema d.	Kūzmi

13.	Elksnis Jāzeps Pētera d.	Asinova
14.	Gailums Jāzeps Donata d.	Ratinīki
15.	Grišuls Vladislavs Donata d.	Zarečka
16.	Igauns Aleksandrs Jāņa d.	Zuiči
17.	Ivanovs Ivans Pāvela d.	Piļcinova
18.	Ivanovs Vasilijs Pāvela d.	Piļcinova
19.	Jaškāns Staņislavs Jāņa d.	Asinova
20.	Jaudzens Aleksandrs Antona d.	Smaudži
21.	Jaudzens Jānis Konstantīna d.	Smaudži
22.	Jurans Konstantins Aleksandra d.	Noviki
23.	Jurans Pēteris Aleksandra d.	Noviki
24.	Kindzuls Boļeslavs Franča d.	Kakarvīši
25.	Karžinevskis Pēteris Romalda d.	Aizupīši
26.	Krusts Jevgeņijs Konstantīna d.	Krusti
27.	Krusts Jāzeps Jura d.	Krusti
28.	Laizāns Jānis Antona d.	Dzeņagols
29.	Laizāns Viktors Ignata d.	Češli
30.	Lamba Jāzeps Jāņa d.	Uguļova
31.	Lukaševics Pēteris Dominika d.	Lejasgals
32.	Malankins Vladimirs Ivana d.	Stabarovka
33.	Mednis Voldemārs Roberta d.	Skūškova
34.	Mednis Rikards Rūdolfa d.	Skūškova
35.	Plass Staņislavs Pētera d.	Plasi
36.	Piziks Staņislavs Aleksandra d.	Piziki
37.	Piziks Viktors	Ceglineica
38.	Semuļs Pēteris Augusta d.	Čirkas
39.	Šaraks Aleksandrs Aleksandra d.	Trimaļniki
40.	Šaraks Jānis Aleksandra d.	Trimaļniki
41.	Suseklis Dominiks Vincenta d.	Semuļi
42.	Trimaļņiks Jānis Meikula d.	Trimaļniki
43.	Tumašs Staņislavs Jāzepa d.	Vizuļu m.

44.	Vindels Jāzeps Jāņa d.	Kakarviši
45.	Vindels Pēteris Jāņa d.	Kakarviši
46.	Vulans Jāzeps Antona d.	Kaulači
47.	Zahars Dominiks Aloiza d.	Zahari
48.	Melns Edvards Izidora d.	Lempi
49.	Vorobjovs Vladimirs Viktora d.	Pīlcene
50.	Vinogradovs Nikolajs Trofima d.	Kaulači
51.	Storastīts Mirdza Augusta m.	Kakarviši
52.	Razgals Stepans Augusta d.	Kaulači
53.	Pedels Jānis Jāņa d.	Kaulači
54.	Višņakovs Tarass Tomasa d.	Kaulači
55.	Jaškāns Staņislavs Antona d.	Asinova
56.	Dērvēniks Viktors Antona d.	Dērvēnieki
57.	Maļavkins Ivāns Terentija d.	Stabarovka
58.	Vorkaļš Dominiks Donāta d.	Zahari
59.	Melns Vladislavs Antona d.	Češļi
60.	Melns Edvards	Drebeinīki
61.	Nesters Jāzeps	Nesteri
62.	Zēņka Kārlis Jāzeps d.	Mortuži
63.	Mazurs Aleksandrs Jāņa d.	Seiļi
64.	Cūkmācis Jānis	Seiļi
65.	Bogdanovs Staņislavs Alfona d.	Kūzmi
66.	Drebeinīks Francis	Drebeinīki
67.	Leidums Jāzeps	Ratinīki

Vācijas armijā mobilizētie kritušie

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Dzimšanas vieta
1.	Kupcāns Jāzeps Antona d.	Kuzmi
2.	Celmiņš Alfons Donata d.	Kuzmi
3.	Vindējs Pēteris Konstantīna d.	Kuzmi

4.	Piziks Dominiks Antona d.	Jaunlesna
5.	Zahars Jāzepts	Jaunlesna
6.	Semuls Staņislavs	Čirkas
7.	Drebeiniks Viktors	Drebeinīki
8.	Drebeiniks Pēteris	Drebeinīki
9.	Rudzeits Antons	Ozinīki
10.	Igauns Staņislavs Donata d.	Igauņi
11.	Bokta Jānis Salimona d.	Jaunlesna
12.	Bokta Antons Salimona d.	Jaunlesna
13.	Melns Vladislavs	Češļi
14.	Primaks Jāzepts Kazimira d.	Zahari
15.	Kupruks	Ratinīki
16.	Ribkinskis Konstantīns	Skūškova
17.	Cūkmacis Kazimirs	Seiļi
18.	Jukmans Pēteris Edvarda d.	Kises
19.	Melnis Jāzepts	Seiļi
20.	Šneps Arnolds Andreja d.	Ceglineica
21.	Bogdanovs Vladislavs	Češļi
22.	Bogdanovs Pēteris	Poikas

Gulaga lēģeros bojāgājušie

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Dzimšanas vieta
1.	Elksnis Aleksandrs	Elkšņi
2.	Krēsliņš Jānis	Kūzmi
3.	Bokta Konstantīns	Jaunlesna
4.	Trasons Antons	
5.	Laizāns Aleksandrs	Češļi
6.	Igauns Jāzepts	Igauni
7.	Vulāns Konstantīns	Jaunlesna
8.	Igauns Staņislavs	Ratinīki

Bojāgājušie civiliedzīvotāji

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Kas nogalināja:	Dzimšanas vieta
1.	Visockis Antons	Nogalināja Sakstagala miliči	Kairovka
2.	Nesters Veronika	Nogalināja Dricēnu miliči	Piļcine
3.	Silagailis Antons	Nogalināja kareivji	Silagaiļi
4.	Meikališs Konstantīns	Nogalināja kareivji	Poikas
5.	Matisons Staņislavs	Nogalināja čekisti	Jaunlesna
6.	Kindzuls Antons	Nogalināja Dricēnu miliči	Dricēni

Nacionālo partizānu sodītie padomju varas atbalstītāji

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Kā sadarbojās ar padomju varu	Dzimšanas vieta
1.	Vorkals Vladislavs	čekas aģents, nodeva Beleviča grupu	Apšīnīki
2.	Struckis Jānis	čekas aģents, mežsargs	Kakarviši
3.	Puškundzs Francis	izpildkomitejas darbinieks	Zaļingova
4.	Čerskis Jāzeps	Lejasgala ciema padomes iz- nīcinātāju vienības dalībnieki. 1946. g. 19. jūnijā operāciju veica Garozas partizānu vienība	Ceglineica
5.	Čerskis Pēteris		Vītoli
6.	Korups Jānis		Piļcine
7.	Vorobjovs Vladislavs	komsorgs	Piļcine
8.	Ovčiņikovs Toknizijs	milicis	Tarasovka
9.	Kupcans Viktors P. d.	komsorgs Skrundā	Kūzmi
10.	Zahars Viktors	milicis Talsu rajonā	Špuni

Nacistu koncentrācijas nometnē bojāgājušie

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Kāpēc ievietots nometnē	Dzimšanas vieta
1.	Troška Staņislavs K.	bija komsorgs, piedalījās represijās	Troškas
2.	Frizms ?	ebreji, piedalījās represijās 1941. gadā	Dricēni
3.	Blonds ? (ģimene)	ebreji, aptiekāri	Dricēni
4.	Blonds ?		Dricēni
5.	Kindzuls Boļeslavs J.	dezertējis no vācu armijas	Kūzmi
6.	Kindzuls Jāzeps	dezertējis no vācu armijas	Kakarvīši
7.	Kupris Jāzeps D.	dezertējis no vācu armijas	Kakarvīši
8.	Kaulāns Antons	dezertējis no vācu armijas	Skūškova
9.	Madalāns Broņislavs	dezertējis no vācu armijas	Skūškova

Gājuši bojā sadursmēs ar sarkanarmijas partizāniem

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds		Dzimšanas vieta
1.	Mickāns Pēteris	policists	Rūbežneica
2.	Brencis Pēteris	C. grupa	Jaunlesna
3.	Melnis Nikodems	vācu armijas dezertieris, zvērīgi nomocīts pie Rikavas	Seļi

Nacionālie partizāni, kuri legalizējās

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Dzimšanas vieta
1.	Arklans Arnolds	Brukāni
2.	Matisons Viktors	Jaunlesna
3.	Zvīdris Arvīds	Degumnieku m.
4.	Laizāns Jāzeps	Češi
5.	Vulāns Aleksandrs	Jaunlesna
6.	Binduks Alberts	Raibie

7.	Kupris Staņislavs	Gaileiši
8.	Suseklis Viktors	Susekļi
9.	Ivdris Jānis	Putrāni
10.	Abužs Juris	Putrāni
11.	Melnis Viktors	Gaileiši
12.	Mencis Jānis	Menči
13.	Šņeps Andrejs	Ceglineica
14.	Grišuls Ernests	Zarečka
15.	Lesničovs Pēteris	Skūškova
16.	Škuškauniks Alberts	Skūškova
17.	Jaudzems Jāzeps	Smaudži
18.	Šķesters Antons	Taunaga
19.	Mencis Antons	Menči
20.	Trasons Antons	
21.	Derveniks Donats	Dērvinieki
22.	Trimalniks Onufrijs	Trimaļņiki
23.	Babris Pēteris	Babri
24.	Kipluks Jāzeps	Kipļuki
25.	Kaulāns Pēteris	Lempi
26.	Kaulans Leonards	Lempi
27.	Lemps Viktors	Lempi
28.	Drebeiniks Antons	Rudzusiki
29.	Drebeiniks Jānis	Mortuži

Izvirījušies no mobilizēšanas sarkanarmijā

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Dzimšanas vieta
1.	Līpenits Jāzeps	Kakarviši
2.	Kupris Jāzeps	Silagaiļi
3.	Kupris Donats	Saukaviši
4.	Kupris Aleksandrs	Kakarviši

5.	Laizans Ignats	Dzeņagols
6.	Kopars Vladislavs	Daukstes
7.	Kažuševs Pēteris	Liepsala
8.	Suseklis Antons	Susekļi
9.	Noviks Jānis	Batarāgi

Notiesātie nacionālo partizānu atbalstītāji

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Nodarbošanās	Dzimšanas vieta
1.	Pučeits Aleksandrs F. d.	milicis	Kakarviši
2.	Špuns Vladislavs A.	iznīcinātājs	Zimkas
3.	Storastits Staņislavs A.	izpildkomitejas darbinieks	Kakarviši
4.	Šņokans Aleksandrs		Skūškova
5.	Ondža Veneranda		Raibie
6.	Belevics Hlimontina		Beleviči
7.	Vindels Ignats		Beleviči
8.	Vindels Domicela		Beleviči
9.	Abužs Antoņina		Putrāni
10.	Kušners Tekla		Dricēni
11.	Trasons Domicela		Rotaļas
12.	Grišuls Helena		Zarečka
13.	Mencis Tekla		Menči
14.	Trasons Marija		Rotaļas

1941. gada 14. jūnijā izsūtītie

Nr. p.k.	Vārds, uzvārds	Dzimšanas gads	Nodarbošanās	Miris izsūtījumā
1.	Diņķītis Jānis	1894	zemnieks	
2.	Diņķīte Alma	1892		02.02.1943
3.	Diņķīte Kristīne	1864		05.10.1942
4.	Diņķīte Vizma	1926		

5.	Diņķītis Laimonis	1931		
6.	Diņķīte Marija	1934		
7.	Dzindzuks Aleksandrs	1891	veikala īpašniece	02.05.1942
8.	Dzindzuka Antonija	1901	skolotāja	
9.	Dzindzuka Irina	1933		
10.	Dzindzuks Vitolds	1939		
11.	Ezeriņš Jāzeps	1902	Dricēnu pagas- ta vecākais	15.01.1942
12.	Ezeriņa Leonora	1895	skolotāja	
13.	Ezeriņa Benilda	1932		
14.	Ezeriņa Leonīda	1933		
15.	Mednis Jānis	1889	zemnieks	11.08.1942
16.	Medne Zelma	1889		
17.	Medne Līvija	1926		
18.	Paugurs Pēteris	1907	Dricēnu skolas direktors	
19.	Paugure Valentīna	1915	mājsaimniece	
20.	Paugurs Andrejs	1937		
21.	Paugurs Ēvalds Juris	1940		
22.	Šneps Aleksandrs	1895	Dricēnu pagas- ta darbvedis	16.01.1942
23.	Šneps Bronislava	1905	mājsaimniece	
24.	Šneps Biruta	1936		
25.	Zariņš Rūdolfs	1878	zemnieks	8.04.1943
26.	Zariņš Osvalds	1910		
27.	Zvaigzne Jānis	1902		6.06.1942
28.	Zvaigzne Pēteris	1870	zemnieks	8.08.1941
29.	Zvaigzne Ida	1875		11.11.1942
30.	Zvaigzne Otīlija	1906		
31.	Zvaigzne Vitolds	1933		
32.	Zvaigzne Imants	1937		

1949. gada 25. martā izsūtītie

Nr. p.k.	Uzvārds, vārds	Dzimšanas gads	Dzimšanas vieta	Miris izsūtījumā
1.	Ķēniņš Marija	1893	Asinova	17.01.1950
2.	Šneps Andrejs	1865	Ceglineica	
3.	Grišulis Jānis	1919	Zarečka	
4.	Špuns Aleksandrs	1892	Zimki	
5.	Špune Eleonora	1903	Zimki	
6.	Špune Marija	1926	Zimki	
7.	Špuns Vladislavs	1928	Zimki	
8.	Pučeits Tekla	1908	Kakarviši	
9.	Pučeits Antons	1936	Kakarviši	
10.	Plass Aleksandra	1902	Plasi	
11.	Plass Pēteris	1933	Plasi	
12.	Plass Zinaīda	1929	Plasi	
13.	Grišule Antoņina	1925	Zarečka	
14.	Grišule Helēna	1895	Zarečka	
15.	Grišuls Pēteris	1935	Zarečka	
16.	Grišule Marianna	1928	Zarečka	
17.	Dūms Jānis	1900	Brūkāni	
18.	Dūms Anna	1869	Brūkāni	
19.	Zvīdris Jūlija	1881	Degumu m.	
20.	Zvīdris Alma	1917	Degumu m.	
21.	Karžinovskis Fiļimons	1902	Aizupīšu m.	
22.	Karžinovskis Rolands	1938	Aizupīšu m.	
23.	Karžinovskis Malvīna	1883	Aizupīšu m.	
24.	Kāpostiņš Aina	1914	Kalastiņas m.	
25.	Kāpostiņš Ruta	1928	Kalastiņas m.	
26.	Māliņš Veronika	1908	Taunaga	
27.	Māliņš Arkādijs	1938	Taunaga	
28.	Māliņa Rita	1940	Taunaga	

29.	Dzindzuks Tekla	1912	Igauņi	
30.	Dzindzuks Heinrihs	1943	Igauņi	
31.	Dzindzuks Domicela	1941	Igauņi	
32.	Dzindzuks Janīna	1938	Igauņi	
33.	Rancāne Zuzanna	1908	Jaunlesna	17.08.1949
34.	Beleviča Leokādija	1883	Beļēviči	
35.	Vulāns Zuzanna	1899	Jaunlesna	
36.	Vulāns Alberts	1936	Jaunlesna	
37.	Vulāns Aleksandrs	1924	Jaunlesna	
38.	Vulāns Alfons	1939	Jaunlesna	
39.	Vulāns Konstance	1937	Jaunlesna	
40.	Vulāns Veronika	1940	Jaunlesna	
41.	Dīvāns Leokādija	1910	Jaunlesna	
42.	Binduks Domicela	1898	Raibie	
43.	Binduks Aleksandrs	1927	Raibie	
44.	Binduks Janīna	1931	Raibie	
45.	Binduks Tekla	1935	Raibie	
46.	Belevičs Elizabete	1909	Beleviči	
47.	Belevičs Antons	1937	Beleviči	
48.	Belevičs Vladislavs	1941	Beleviči	
49.	Belevičs Vincents	1884	Beleviči	05.11.1949
50.	Belevičs Franciska	1894	Beleviči	
51.	Belevičs Helēna	1933	Beleviči	
52.	Belevičs Veronika	1935	Beleviči	
53.	Belevičs Janīna	1938	Beleviči	
54.	Belevičs Ludmila	1927	Beleviči	
55.	Igaunis Salimons	1892	Zuiči	
56.	Igaunis Helēna	1908	Zuiči	
57.	Kupre Apolonija	1897	Gailiši	
58.	Kuprs Donats	1898	Gailiši	
59.	Kuprs Jānis	1931	Gailiši	

Jēkabs Krēsliņš ar mazdēlu Kristapu Krēsliņu vietā, kur uz Rēzeknes–Daugavpils ceļa 1941. gadā čekisti zvērīgi noslepkavoja Mežvidu draudzes mācītāju Strodu

60.	Kuprs Staņislavs	1923	Gailīši	
61.	Vindedzis Magdalēna	1890	Seifi	
62.	Vindedzis Genovefa	1942	Seifi	
63.	Vindedzis Andrejs	1928	Seifi	09.08.1950
64.	Vindedzis Jānis	1933	Seifi	
65.	Vindedzis Viktors	1935	Seifi	
66.	Vindedzis Valērija	1937	Seifi	
67.	Vindedzis Veronika	1939	Seifi	
68.	Troška Tekla	1904	Troški	
69.	Troška Konstantīna	1913	Troški	

Izmantotie avoti

I. Latvijas Valsts arhīvs

1. Dokumenti par sevišķi bīstamiem valsts noziedzniekiem, 1986. fonds.
2. Latvijas PSR Ministru Padomes fonds, 270. fonds.
3. Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas fonds, 101. fonds.

II. Krievijas Federācijas Valsts arhīvs

1. PSRS NKVD–MVD fondi.
2. PSRS NKVD IeTK–IeM Galvenā pārvalde cīņai pret bandītismu.

III. [Krievijas] Valsts sociāli politiskās vēstures arhīvs

1. Vissavienības Komunistiskās (boļševiku) partijas arhīvs, 17. fonds.

IV. Kārļa Rusova, Jēkaba Krēšliņa, Zigfrīda Berķa, Induļa Kažociņa un sastādītāja personīgie arhīvi

Jakabs Kvaliņš ar mazdēlu
Kristapu Krēsliņu vietā, kur uz
Kazemē – Daugavpils ceļā
1941. gada čekisti zvērgri
nosiepkavoja Mažvīdu
draudzes mācītāju Strodu

Publicēto dokumentu saraksts

I nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu apcerējumi

1. Latvijas Nacionālo partizānu organizācijas (LNPO) partizāna kapteiņa Borisa Jankava apcerējums "Partizāni – Dzimtenes brīvības cīnītāji" par Latvijas armijas atjaunošanu

2. Freda Ziedoņa Launaga 1985. gadā rakstītās vēstules Indulim Kažociņam par Latvijas nacionālo partizānu bruņotās pretošanās sākumiem Kurzemē 1944.–1945. gadā

II nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu un pretošanās kustības dalībnieku liecības apcietinājumā

3. Arestētās Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības vicepriekšsēdētājas dzejnieces Valerijas Mundures (Martas Skujas) Latvijas PSR VDTK cietumā Rīgā, Stabu ielā, pašrocīgi rakstītā liecība

4. Arestētā prāvesta profesora Bronislava Valpitra 1949. gada 11. marta liecība Latvijas PSR Valsts drošības ministrijā

5. Arestētā Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes partizānu pulka komandiera Staņislava Stroda liecība par partizānu pulka praktisko darbību 1944.–1946. gadā

6. Sodītā Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības Zemgales divīzijas Ilūkstes partizānu pulka komandiera S. Urbāna 1956. gada

17. oktobra lūgums PSKP CK pirmajam sekretāram N. Hruščovam atbrīvot viņu no soda izciešanas labošanas darbu noietnē sakarā ar to, ka viņš sadarbojies ar čeku un centies sava pulka sastāvu izvest no meža

III nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu izstrādātie nelegālo partiju un jaunatnes organizāciju dokumenti

7. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) štāba priekšnieka Pētera Supes 1945. gadā izstrādātie Latvijas Nacionālās apvienības (LNA) Pamatnoteikumi

8. Latvijas Apvienotās nacionālās partijas programma

9. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības cīņas programma

10. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) štāba priekšnieka Pētera Supes 1945. gadā izstrādātie Latvju Nacionālās jaunatnes apvienības iekārtas un darbības noteikumi (IDN), pēc kuriem šī organizācija darbojās Balvu, Alūksnes un Valkas apriņķos, kā arī Rīgā

11. LTS(p)A Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības (LNJS) statūti un struktūra, 1945. gads

IV nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu dokumenti un vēstules

12. Latviešu jauniešu nacionālās pretošanās pulciņa "Daugavas Vanagi" zvērests

13. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka 1. bataljona 2. rotas komandiera "Cukura" ziņojums LTS(p)A 6. Rēzeknes pulka 1. bataljona komandierim

14. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda 1945. gada 27. jūlija ziņojums Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 2. divīzijas štābam

15. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka 1. bataljona komandiera norādījumi "Zināšanai" 1. bataljona 2. rotas komandierim par partizānu dienesta apliecību izsniegšanas kārtību

16. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda uzsaukums "Jaunais laiks"

17. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda uzsaukums "Biedri miliči"

18. Latvijas Tēvijas Sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka štāba arhīvā 1946. gadā atrastais brīdinājums okupācijas varas kolaboracionistiem

19. A. Šbundāna vēstule "Sveiks, brašais zemgaliet!", kas atrasta pie 1946. gada 4. augustā kritušā LTS(p)A 6. Rēzeknes pulka partizāna Jāņa Budevica Viļānu pagasta Putnu ciemā

20. Partizānu sakarnieces Ozoliņas 1946. gada 24. jūlija vēstule "Sveiciens", kas atrasta pie 1946. gada 4. augustā kritušā LTS(p)A 6. Rēzeknes pulka partizāna Jāņa Budevica Viļānu pagasta Putnu ciemā

21. Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienības 6. Rēzeknes pulka komandiera Staņislava Stroda (Tālivalža) vēstule

22. Latviešu Nacionālās jaunatnes 1946. gada 15. maija uzsaukums "Latvieši un Latvietes!", atceroties 1934. gada 15. maija 12 gadu jubileju

23. LNPA Ziemeļaustrumvidzemes štāba uzsaukums "Latvijas pilsoņi", 1946. gada 15. maija atcerei

24. Latvijas PSR iekšlietu ministra Zujāna 1953. gada 21. jūlija pilnīgi slepens specziņojums LPSR MP priekšsēdētājam V.T. Lācim par komjauņieša Pētera Pluša aizturēšanu par asu pretpadomju proklamāciju izplatīšanu

25. E. Zvejas uzsaukums 1953. gadā

V nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu publicistika

26. LTS(p)A nelegālā laikraksta "Tēvzemes Sargs" 1945. gada 15. decembra 4. numurs. Atbildīgais redaktors M. Skuja (V. Mundure)

27. Laikraksta "Mazais Latvis" 1946. gada 15. maija 8. numurs. Izdevējs: Latvijas Tautas partija. Redaktors Kārlis Zemene. 1000 eks.

28. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības avīze "Mazais Vēstnesis" 1946. gada 1. februārī; 15. maijā

29. Latvijas Nacionālo partizānu apvienības (LNPA) nelegālā mēnešraksta "Dzimtene" 1950. gada jūlija/augusta numurs

VI nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu dzeja

30. LTS(p)A 6. Rēzeknes partizānu pulka štāba arhīvā 1946. gada 26. jūlijā atrastā *Partizānu himna*

31. LTS(p)A 6. Rēzeknes partizānu pulka štāba arhīvā 1946. gadā atrastais dzejolis "Tēvijas sargs"

32. LTS(p)A 6. Rēzeknes partizānu pulka štāba arhīvā atrastās "Mežinieku dziesma" un "Plāvēji"

33. Kārļa Rusova "Salnas" dzeja "Brīvības sardzē" (Partizāna dziesmas), publicētas 1946.–1948. gadā nelegālajā LNPA žurnālā "Sudrabotā Saule"

VII nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu atmiņas

34. Kārlis Rusovs "Salna". Nacionālo partizānu rindās: 1944–1948
35. Latvijas Nacionālo partizānu nelegālajā presē: "Tēvzeme un Brīvība" (1946–1947) un "Sudrabotā Saule" (1946–1948) publicētie Kārļa Rusova "Salnas" apcerējumi, dokumenti un dzejoļi
36. Jānis Baltmanis "Brāzma". Atmiņas
37. Alfons Kalniņš "Edgars". Livonijas grupa
38. Zigfrīds Berķis. Nacionālo partizānu grupas Viļakas mežos
39. Jānis Ozoliņš. Atmiņu apcirkņos
40. Anna Šnepste "Puriņa". Atmiņas visa mūža garumā
41. Jānis Pormalis, segvārds "Jānis Daugavietis". Atmiņas
42. Bruno Zvejnieks. Pretošanās kustība Alūksnes rajonā (1944–1952)
43. Alvīne Baltmane. Grūto laiku atceroties

VIII nodaļa

Latvijas nacionālo partizānu grupas Abrenes (Viļakas) apriņķa teritorijā

44. Zigfrīds Rihards Berķis. Abrenes (Viļakas) apriņķa teritorijā 1945.–1950. gadā izveidotās Latvijas nacionālo partizānu grupas un to vadītāji

IX nodaļa

VK(b)P-PSKP, LK(b)P-LKP un soda ministriju dokumenti

45. VK(b)P CK sekretāra J. Staļina 1939. gada 10. janvāra skaidrojums apgabalu komiteju, novadu komiteju, nacionālo kompartiju CK sekretāriem, iekšlietu tautas komisāriem, Iekšlietu tautas komisariātu pārvalžu priekšniekiem par fiziskā spēka pielietošanas nepieciešamību politisko arestēto nopratināšanas laikā
46. Latvijas PSR IeTK Nodaļas cīņai pret bandītismu 1945. gada 9. februāra ziņojums PSRS IeTK Galvenajai pārvaldei cīņai pret bandītismu "Par LPSR IeTK Ludzas iznīcinātāju bataljona locekļu pāriešanu Latvijas nacionālo partizānu pusē"
47. LK(b)P Valkas apriņķa komitejas 1945. gada 21. jūlija pilnīgi slepenais lēmums par Valkas apriņķa partorgu un padomju aktīva apbruņošanu ar rokasgranātām un pistolēm
48. Latvijas PSR iekšlietu ministra pulkveža A. Egliša 1947. gada 10. marta valdības telegramma PSRS IeM Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu priekšniekam ģenerālmajoram A. Ļontjevam par padomju armijas kareivju bandītismu Latvijā

49. PSRS IeTK Galvenās pārvaldes cīņai pret bandītismu 3. daļas 2. nodaļas priekšnieka vietnieka valsts drošības kapteiņa Ivanova 1945. gada 4. februārī sastādītais sarkanarmiešu raksturīgākā bandītisma uzskaitījums Latvijas PSR 1944. gada oktobrī–decembrī

50. Politarestētā solījums neizpaust ziņas par uzturēšanās apstākļiem cietumos, nometnēs vai kolonijās

51. Politieslodzītā paraksts par viņa izsūtīšanu speciālā nometinājumā uz mūžīgiem laikiem

52. PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komitejas 1955. gada 24. augusta pilnīgi slepenais skaidrojums par izziņu izsniegšanas kārtību ar augstāko soda mēru sodīto politieslodzīto piederīgajiem

53. PSRS Ministru Padomes Valsts drošības komitejas priekšsēdētāja ģenerāļa I. A. Serova 1956. gada 5. aprīļa skaidrojums PSRS Ministru Padomes priekšsēdētājam N. A. Bulgaņinam par VDK atbildēm ārpus tiesas nošauto tuviniekiem

54. Latvijas PSR iekšlietu ministra vietnieka pulkveža Sieka un Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Nodaļas cīņai pret bandītismu priekšnieka pulkveža Ritikova 1946. gada 18. oktobra ziņojums Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājam biedram Lācim par Iekšlietu ministrijas Jēkabpils apriņķa nodaļas operatīvās grupas atklāto Jēkabpils nacionālo partizānu pulka komandieri Pauli Pormali, kurš, aizturēšanas brīdī pretojies un ticis nošauts

55. Izraksts no nacionālā partizāna Jāņa Daudzvērža 1947. gada 27. augusta nopratināšanas protokola

56. Latvijas PSR Valsts drošības ministra ģenerālmajora A. Novika vēstule LK(b)P CK sekretāram biedram Kalnbērziņam ar lūgumu mobilizēt un nosūtīt darbā Valsts drošības ministrijā 130 komunistus un 50 komjauniešus

57. PSRS IeM Labošanas darbu nometņu pārvaldes 1959. gada 19. jūnija izziņa par to, ka Jānis Baltmanis izcietis piespiesto sodu un atbrīvots

X nodaļa

Latvijas okupācijas laikā politiskās vajāšanās cietušo dricēniešu saraksti

58. Jēkabs Krēsliņš. Dricēnu pagasta iedzīvotāju likteņi okupāciju gados

Latvian National Guerrilla Warfare

III

Documents, essays and memoirs

(1944–1956)

The List of Published Dokumentis

Chapter 1.

Essays of Latvian national partisans

1. "Partisans – fighters for the freedom of the motherland" – an essay on the renewal of the Latvian Army by Boriss Jankavs, captain of the Organisation of Latvian National Partisans (LNPO)

2. The letter (dated 1985) of Fredis Ziedonis Launags about the beginning of armed resistance of Latvian national partisans in Kurzeme from 1944 to 1946, send to Indulis Kažociņš.

Chapter 2.

Testimonies of Latvian national partisans and members of resistance movements given during the time of imprisonment

3. Testimony of the arrested Valerija Mundure (Marta Skuja), a poet and the Deputy Chairman of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

4. Testimony of the arrested dean, professor Bronislavs Valpītrs.

5. Testimony of Staņislavs Strods, the arrested commander of the 6th Rēzekne partisan regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A), regarding the practical activities of the regiment during 1944 – 1946.

6. A petition (dated October 17th 1956) sent to the General Secretary of the Central Committee of the Communist Party N.Khrushchev, submitted by S.Urbāns, the imprisoned commander of the Ilūkste partisan regiment of Zemgale division of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A). S.Urbāns requests to be liberated from the corrective labour camp due to his co-operation with the KGB and his attempts to lead his regiment out of the woods.

Chapter 3.

Documents of illegal parties and youth organisations developed by Latvian National partisans

7. The Framework of the Latvian National Union developed in 1945 by Pēteris Supe, the chief – of – staff of the Union of Latvian National Partisans (LNPO).

8. The Programme of the Latvian United National Party.

9. The Struggle Programme of the Union of Latvian National Partisans.

10. The Structure and Activity Regulations (IDN) of the Union of Latvian National Youth developed in 1945 by Pēteris Supe, the chief-of-staff of the Union of Latvian National Partisans. These rules were followed during the organisation's activity period in Balvi, Alūksne and Valka districts, as well as in Riga.

11. The statutes and structure (dated 1945) of the Latvian National Youth Association (LNJA) of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

Chapter 4.

Documents and letters of Latvian national partisans

12. The oath of the Latvian youth national group "Daugava's Hawks" ("Daugavas Vanagi").

13. A report submitted by "Cukurs", the commander of the 1st battalion's 2nd company of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A). Submitted to the commander of the 1st batallion of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

14. A report (dated July 27th 1945) submitted by Staņislavs Strods, the commander of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan

Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A), submitted to the headquarters of the 2nd division of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

15. "To be known" – directions about the delivery order of partisan identity cards, submitted to the commander of the 1st battalion's 2nd company of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A). Submitted by the commander of the 1st battalion of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

16. "New Era" – the appeal of Staņislavs Strods, the commander of the 6th regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

17. "Comrades militiamen" – the appeal of Staņislavs Strods, the commander of the 6th regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

18. A notification to those who collaborate with the occupation powers. Found in 1946 at the headquarters archive of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

19. "Hello, brave inhabitant of Zemgale!" – a letter written by A.Šbundāns, found in Putnu village, municipality of Viļāni, next to the body of Jānis Budevics, a member of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A), killed on 4 August 1946.

20. "Greeting" – a letter (dated July 24th 1946) written by the partisan signaller Ozoliņa, found in Putnu village, municipality of Viļāni, next to the body of Jānis Budevics, a member of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A), killed on 4 August 1946.

21. A letter written by Staņislavs Strods (Tāļivaldis), the commander of the 6th Rēzekne regiment of the National Partisan Association "Guards of the Fatherland" (LTS(p)A).

22. "Latvians" – an appeal (dated May 15th 1946) of the Latvian National Youth, commemorating the 12th anniversary of May 15th 1934.

23. "Latvian citizens" – the appeal of the North – East Vidzeme headquarters of the Union of Latvian National Partisans, commemorating May 15th 1946.

24. An absolutely secret special report (dated July 21st 1953) on Pēteris Plušs, detained due to distribution of anti – soviet proclamations. Sent to V.T.Lācis, the leader of the Latvian SSR Council of Ministers. Submitted by Zujāns, the Minister of Internal Affairs of the Latvian SSR.

25. An appeal (dated 1953) of E.Zveja.

Chapter 5.

Editions of Latvian national partisans

26. The 4th issue (dated December 15th 1945) of the illegal newspaper "Tēvzemes Sargs" "Guard of the Fatherland" of the NPAGF. Editor-in-chief – M. Skuja (V. Mundure).

27. The 8th issue (dated May 15th 1946) of the newspaper "Mazais Latvīšis" "The Small Latvian". Publisher – Latvian Peoples Party. Editor-in-chief – Kārlis Zemene. 1000 copies.

28. "Mazais Vēstnesis" "The Small Herald" – the newspaper of the Union of Latvian National Partisans. Issued on February 1st and May 15th 1946.

29. "Dzimtene" "Homeland" – the illegal bimonthly newspaper of the Union of Latvian National Partisans. The issue of July / August 1950.

Chapter 6.

Poetry of Latvian national partisans

30. "Partisan Anthem" – found at the headquarters archive of the 6th Rēzekne regiment of the NPAGF.

31. "Guard of the Fatherland" – a poem found in 1946 at the headquarters archive of the 6th Rēzekne regiment of the NPAGF.

32. "The song of woodlanders" and "Reapers" – songs found at the headquarters archive of the 6th Rēzekne regiment of the NPAGF.

33. "Brīvības Sardzē" "At the guard of freedom" (The songs of a partisan) – composed by Kārlis Rusovs ("Salna"), published in 1946 – 1948 in "Sudrabotā Saule" "The Silver Sun" – the illegal newspaper of the Union of Latvian National Partisans.

Chapter 7.

Memories of Latvian national partisans

34. "At the ranks of national partisans: 1944 – 1948" – by Kārlis Rusovs ("Salna").

35. Essays, documents and poems composed by Kārlis Rusovs ("Salna"), published in "Tēvzeme un Brīvība" "Fatherland and Freedom" (1946 – 1947) and "Sudrabotā Saule" "The Silver Sun" (1946 – 1948) – the illegal editions of Latvian national partisans.

36. Memoirs by Jānis Baltmanis "Brāzma".

37. "The group of Livonia" – by Alfons Kalniņš.

38. "The groups of national partisans in the forests of Viļaka" by Zigfrīds Berķis.

39. "At the garner of memories" by Jānis Ozoliņš.

40. "Lifelong memories" by Anna Švepste.
 41. "Memoirs" by Jānis Pormalis, cover name "Jānis Daugavietis".
 42. "Resistance movement in Alūksne region 1944 – 1952" by Bruno Zvejnieks.
 43. "Remembering the hard times" by Alvīne Baltmane.

Chapter 8.

Groups of Latvian national partisans at the territory of Abrene (Viļaka) municipality

44. "The groups of Latvian national partisans, formed in 1945 – 1950, and their leaders in the territory of Abrene (Viļaka) municipality" by Zigfrīds Rihards Berķis.

Chapter 9.

Documents of AUC(B)P – CPSU, C(B)PL – CPL and "force ministries"

45. An account (dated January 10th 1939) about the necessity of physical force during the interrogation of political prisoners. Submitted to the regional and district committees, the secretaries of the CP central committees, the Peoples commissars for the Internal Affairs and leaders of the administration of the Peoples Commissariats for the Internal Affairs. Submitted by J. Stalin, the Secretary of the AUC(B)P CC.

46. A report (dated February 9th 1945) on "the transition of the Ludza fighter battalion members to the side of Latvian national partisans". Submitted by the Section of Fight against Banditism of the Commissariat for Internal Affairs of the Latvian SSR. Submitted to the Central Board for the Fight against Banditism of the Commissariat for Internal Affairs of USSR

47. An absolutely secret decree (dated July 21st 1945) to equip the party organizers and active soviet servants of the district of Valka with hand-grenades and pistols. Adopted by the Valka district Committee of the C(B)PL.

48. A government telegram (dated March 10th 1947) about the banditism of soviet soldiers, residing in Latvia. Sent by colonel A. Eglitis, the Minister of Internal Affairs of the Latvian SSR. Sent to general major A. Leontjev, the President of the Central Board for the Fight against Banditism of the Ministry of Internal Affairs of USSR.

49. A record (dated February 4th 1945) of the most common types of Red Army's banditism in Latvian SSR during October / December 1944. Composed by State Security captain Ivanov, the vice-president of the 2nd section of the 3rd department of the Central Board for the Fight against

Banditism of the Peoples Commissariat for Internal Affairs of the Latvian SSR.

50. Political prisoner's promise to abstain spreading information about conditions in prisons, camps or borstals.

51. The signature of a political prisoner under a document regarding his deportation and lifelong settlement.

52. An absolutely secret account (dated August 24th 1955) concerning the delivery of documents to the relatives of those prisoners, who have been subject to the highest penalty. Issued by the Committee of State Security of the Council of Ministers of USSR.

53. An account (dated April 5th 1956) concerning the information given to the relatives of people executed out of court. Submitted by I. Serov, the leader of the Committee of State Security of the Council of Ministers of USSR. Submitted to N.A. Bulganin, the Chairman of the USSR Council of Ministers.

54. A report (dated October 18th 1946) on Paulis Pormalis, the commander of Jēkabpils regiment of the national partisans, who resisted during detention and was shot. Submitted by colonel Sieks, the Deputy Minister of Internal Affairs of the Latvian SSR and colonel Ritikovs, the leader of the Section of Fight against Banditism of the Ministry of Internal Affairs of the Latvian SSR.

55. An excerpt from the interrogation protocol (dated August 27th 1947) of the national partisan Jānis Daudzvārdis. Submitted to V. Lācis, the Chairman of the LSSR Council of Ministers.

56. A letter requesting 130 communists and 50 members of the Communist Youth Organization to be mobilised and employed in the State Security Ministry. Sent by general major A. Noviks, the Minister of State Security of the Latvian SSR, to comrade Kalnbērziņš, the Secretary of the Central Committee of C(B)PL.

57. A certificate (dated June 19th 1959) that proves that Jānis Baltmanis has served his sentence and has been liberated. Issued by the Main Directorate of Corrective Labour Camps of the Ministry of Internal Affairs of USSR.

Chapter 10.

Lists of inhabitants of Dricēni municipality politically repressed during the occupations of Latvia

58. "The destiny of the inhabitants of Dricēni municipality during the years of occupation" by Jēkabs Krēsliņš.

Summary

Latvian National Guerrilla Warfare

III

Documents, essays and memoirs (1944-1956)

This is the author's thematic conclusion of two previously published books: "Latvian National Guerrilla Warfare 1944-1956" (Riga, 1996; 574 pages) and "Latvian National Guerrilla Warfare 1944-1956, documents and materials" (Riga, 1999; 656 pages). Included in this third book are partisan essays, memoirs, and war documents, as well as documents of the occupying empire's penal institutions. These published documents and materials were primarily collected from remains of materials of national partisans, military archives, and personal registers, which have survived as tangible proof supplementary to national partisan criminal cases. Also included are materials of the Soviet Union Communist Party, KGB, and Latvian Communist party's Central Committee. Alongside Latvian archives, Russia's archived materials are used as well: USSR Ministry of the Interior, USSR Domestic Affairs Commissariat, KGB, USSR Communist Party Central party's historic (now called the National Sociological/Political history archive). Also used are German, contemporary, and personal archives of Karlis Rusovs, Jekabs Kreslins, Sigurds Berkis, Indulis Kazocins (England), and others. These materials have been

processed and categorized accordingly to the regulations of modern day documents publishing mentioned in the introduction of "Latvian National Guerrilla Warfare 1944–1956; documents and materials" (1999), and are divided into ten sections.

The first and second sections contain essays of national partisans and participants in non-violent resistance, which have been either written illegally (Boriss Jankavs), in exile (Fred Launags), or in cheka prisons (Valerija Mundure, Marta Skuja, Bronislavs Valpitrs, Stanislavs Strods, Stanislavs Urbans).

The third and fourth sections contain documents and letters of illegal Latvian national partisan political parties and youth organisations.

The fifth section contains national partisan journalism in the form of varied, illegal newspapers and magazines, the contents of July and August 1950 editions of the illegal magazine "Dzimtene" ("Homeland"), and a bibliography of illegal, underground publications of partisan units and headquarters.

The sixth section contains illegally published partisan prose, as well as poems found in illegal partisan headquarter archives, including the partisan hymn of the Latvijas Tevijas Sargi (Latvian Fatherland Guards) 6th squadron in Rezekne.

The seventh section contains nine partisan memoirs, which provide information rarely found in official documents regarding the partisan war.

The eighth section contains Zigurds Berkis' compilation of the list formed in 1945–1950 in Abrene (Vilaka) of partisan groups and their leaders.

The ninth section contains USSR penal ministry and Latvia's Communist (Bolshevik) Party's Central Committee documents.

The tenth section contains a list of the 302 inhabitants of the rural municipality of Driceni (in the district of Rezekne), who, during the Nazi and Soviet occupations, were killed, arrested, or deported.

The book is richly illustrated, has a separate table of contents listing persons mentioned, and is a conclusion to the authors twelve years of research, being the most thorough monographic examination of the partisan war in Latvian history.

Personu rādītājs

A

- Abanžanovs 321
Abarone Genovefa 286
Abarone Monika 286
Abarons 223
Abarons Antons 285, 286, 302
Abarons Jānis 216, 285
Abaronu ģimene 286
Absoloms 62
Abužs Antopina 350
Abužs Francis 342
Abužs Juris 349
Actiņš 246
Ačesons 154
Agnesīte 302
Ahmatova Anna 148, 149
Akmentiņš Aleksandrs 49, 51, 52
Aleksis Bernhards 280
Aleškevičs 223
Alfons 69
Aloizs 68, 70
Ancāns 314
Andersons Edgars 276, 278
Andersons Ed. 223
Andersons Ern. 223
Andrejevs 331
Andrupis Jānis, istajā uzvārdā:
 Andriņš 50
Andzevičs 223
Andzevičs Viktors "Stenders" 237
Andžāns Antons 65
Andžs Artūrs 223
Aņikina 262
Apkalns A. 126
Apušs Jānis 67, 68
Apsītis Jānis 265
Arāja Emīlija 301
Arklāns Arnolds 348
Asmis Osvalds 72
Aspere Daina 14
Astratovs Aleksandrs 343
Ašmarins 324
Augstkalns Dominiks 343
Augstkalns Jānis 343
Augstkalns Pēteris 343
Auģis 52
Auzāns Antons 212
Auziņš 117
Auziņš Imants 45

Āre (kapela) 193
Ārguls Alfrēds 265
Ārguls Vilma 267
Ārmanis Jāzepts "Vēveris" 236, 314

B

Babri 343
Babris Antons 340, 242
Babris Francis 342
Babris Jāzepts 340, 342
Babris Nikodems 343
Babris Pēteris 340, 342
Babris Pēteris 343
Babris Pēteris 349
Bacāns 290
Bagramjans Ivans 140
Baikovs 325
Balode 69
Balode Milda 314
Balodis 314
Balodis Jānis 68, 70
Balodis Roberts 310, 314
Baltmane, dzim. Vuškāne, Alvīne
281, 282, 299, 359, 365
Baltmanis Alberts "Bajārs" 209, 210,
212, 215, 333
Baltmanis Jānis "Brāzma" 73, 208,
210, 211, 212, 213, 214, 215, 220,
281, 285, 300, 302, 333, 334, 336,
337, 359, 360, 364, 366
Baltmanis Konstantīns 212, 285, 330
Baltmanis Pauls 290
Baltmanis V. 216
Bangerskis Rūdolfs 19, 22, 49, 52
Baranovskis Dominiks "Dadzis" 313
Baranovskis-Platkans Antons 215
Barkova Māra 299, 301
Bastins I. 332
Batotiņš 324
Bāliņš Tāļivaldis 16
Bečs Domenieks 70
Bedeicis 186

Beitāns Gunārs 264
Belevics Hlimontina 350
Beleviči 343
Belevičs Antons 340
Belevičs Antons 353
Belevičs Elizabete 353
Belevičs Francis 340, 341, 342
Belevičs Franciska 353
Belevičs Helēna 353
Belevičs Ignats 340, 341, 342
Belevičs Iziodors 340, 342
Belevičs Janīna 353
Belevičs Jānis 340
Belevičs Jāzepts 340
Belevičs Julijans 340
Belevičs Leokādija 353
Belevičs Leonards 340, 342
Belevičs Ludmila 353
Belevičs Valerjans 340, 342
Belevičs Veronika 353
Belevičs Vincents 353
Belevičs Vladislavs 353
Belinska Helēna 68
Belkevics 210
Belševica Vizma 46
Beļkevičs Francis 217
Benešs Eduards 131
Bengēle Skaidrīte 299, 301
Bergmane Ilga 301
Bergmane Maiga 301
Bergmane Velta 301
Bergmanis 223
Bergmanis J. 223
Berija Lavrentijs 76, 77, 316
Berķis Zigfrīds Riņhards 229, 230, 303,
307, 308, 309, 311, 355, 359, 364,
367
Bernāns Pēteris 216, 285
Bevins (Bevin) Ernests 131
Bevtilovs Aleksandrs 321
Bērziņa Marta (vai Marija) 299
Bērziņi 324
Bibarcevs 262

Biksāns Stasīslavs "Kapteinis" 315
Binduks Alberts 348
Binduks Aleksandrs 353
Binduks Domicela 353
Binduks Janīna 353
Binduks Pēteris 342
Binduks Tekla 353
Birka Marta, dzim. Vuškāne 290
Bisenkovs Nahmeds 323
Bitāns 278, 280
Bite Artūrs 199
Bite Kārlis 179, 199
Bite Pēteris 178, 179, 180, 199
Blaumanis Rūdolfs 144
Bleiberģa Hilda 167
Blonds (ģimene) 348
Blumberģs K. 263
Blūms Leons (Blum Leon) 131
Blūms 178, 179, 180
Blūzma Ģunārs 214
Blunts 36
Bogdanovs 265
Bogdanovs Jevģeņijs 267
Bogdanovs Nikodems 343
Bogdanovs Pēteris 346
Bogdanovs Staņislavs 345
Bogdanovs Vladislavs 346
Bokta Antons 346
Bokta Jānis 346
Bokta Konstantīns 346
Boltovs 324
Bonzaks Jānis 51
Bonzaks Kārlis sk. Bonzaks Jānis
Boroviks 72
Bratuškina O. 101
Bratuškīns Antons 237
Breicis 223
Breikšs Leonīds 192, 206
Brencis Jānis "Lievezīrs" 270
Brencis Pēteris 348
Brenčuks J. 271
Bričonoka Tekla 243
Bričonoks Pēteris 244

Briede Vilma "Stirniņa" 47
Briška Pāvils "Protestants" 70
Briška Pāvils "Slapjdraņķis" 67, 68,
69, 70
Brocāns Domenieks "Eglītis" 68, 70
Brokāns Jānis "Krūms" 315
Broks Pēteris 343
Broņislavs 216
"Brūders" 278
Brūvers Valdis 285
Brūvers Voldemārs 212
Brūģšs Alberts "Kalpaks" 313, 314
Bucenieks Jānis 67, 68, 70
Bučis Pēteris 64, 65
Budevicis Jānis 116, 117, 358, 363
Budulis 180
Bugiteņa 7
Buhalders 280
Buhards Jānis 264
Buks Pēteris 343
Bukšs Pēteris "Zelčs" 315
Bulģaņins Nikolajs 330, 331, 360, 366
Bulāns 323
Buliņģš A. 308
Bundzens J. 223
Burtņieks 223
Buturovičģ Jāzeģps 66
Būka Vladislavs 216, 285

C

Caics Monika 249, 250
Cauka 223
Caune M. 223
Cālītis Māris 270
Ceipe 223
Celavs 131
Celinskis Jānis 186, 188
Celmiņģš Alfons 345
Celmiņģģ Ģirts 52
Celms Vilhelms 45
Ceļapēters Vladislavs 68
Cepurītis 223

- Cibiņš Roberts 264
 Cielava 279
 Cielaviņš Ernests 275, 277, 278
 Cihovskis 76
 Cinis (vai: Cinitis) 60
 Ciprijans 314
 Circāns (Circens) Antons "Vārpa"
 154, 155, 188, 189, 191, 196, 198,
 278, 280, 305, 311
 Circenis Kazimirs "Bismarks" 314
 Cukurs Kazimirs 66
 Cukurs 111
 Cūkmacis Jānis 345
 Cūkmacis Kazimirs 346
- Č**
- Čakšs P. 311
 Čakste Raimonds 265
 Čaunāns Donats "Tomsons" 68
 Čeičs Pēteris 68
 Čekšs Antons 343
 Čerņavska 72, 76
 Čerskis Jāzeps 347
 Čerskis Pēteris 347
 Čērčils Vinstons (*Churchill Winston*)
 135, 182, 183, 187, 274
- D**
- Dadzis 69
 Dagda 52
 Dambītis Roberts 22
 Damroze Pēteris 182, 187, 188
 Danga 52
 "Dardedzis Oļģerts" 279
 Daudze Arvīds 110
 Daudzvārdis (Dauzvārds) Ādolfs
 212, 218, 285
 Daudzvārdis Jānis 212, 223, 285, 302,
 333, 360, 366
 Daudzvārdis Pēteris 212, 285
 Dārznieks Jānis 265
- Deglavs [Fricis] 140
 Dellītis 320
 Demiņš V. 324
 Depers Jāzeps 67
 Derevjanskis Vladimirs 139
 Derveniks Donats 349
 Derveniks Viktors 345
 Dērvinieks Staņislavs 340
 Dilāns Voiceks 283
 Dilāns Vladislavs 216
 Diņķīte Alma 350
 Diņķīte Kristīne 350
 Diņķīte Marija 351
 Diņķīte Vizma 350
 Diņķītis Jānis 351
 Diņķītis Laimonis 351
 Dirģjalo 66
 Dīvāns Leokādija 353
 Djomins 323
 D. M. 131
 Dobrovoļskis I. 330
 Dombrovskis Arnolds 216
 Drancāns Jānis 285
 Draudze Arvīds 110
 Drebeiniks Antons 349
 Drebeiniks Francis 345
 Drebeiniks Jānis 349
 Drebeiniks Pēteris 346
 Drebeiniks Viktors 346
 Dreimanis A. 73
 Dreimanis A. 223
 Dreimanis Alberts 212, 218, 285, 302,
 334
 Dreimanis L. 223
 Dreimanis Oļģerts 49
 Drelis 323
 Drelle Kazimirs 72, 77
 Driezdovska V. 212
 Drīzule Mudīte 301
 Droncāns Jāzeps 209
 Ducena Ida "Sarmīte" 199, 202, 203
 Ducēna-Bērziņa Ida 301
 Ducens (mežsargs) 180

Duļbinskis Kazimirs 66
Dumbrovskis Jānis 212, 223
Dūms Anna 352
Dūms Jānis 352
Dundurs 223
Dupķeviča Aleksandra 287
Dupķeviĉs Aloizis 302
Dupķeviĉs Eduards 287, 302
Dz. Voldemārs 265
Dzalbe Pēteris 65
Dzenītis Augusts 47
Dzērve Voldemārs 264
Dzeržinskis Felikss (Dzierzynski) 149
Dziļums Alfrēds 36, 39
Dzindzuka Antonija 351
Dzindzuka Irina 351
Dzindzuka Aleksandrs 351
Dzindzuka Domicela 353
Dzindzuka Heinrihs 353
Dzindzuka Ignats 343
Dzindzuka Janīna 353
Dzindzuka Jānis 340
Dzindzuka Tekla 353
Dzindzuka Vitolds 351
Dzintars Jānis 38, 41, 43, 44, 45, 46,
47, 48, 51, 52
Dzintra 301
"Džentlmens" 202, 203, 204
"Džonis" 227

E

Edgars 235
Eglīte Līvija 90
Eglītis Augusts 71, 75, 76, 138, 139,
208, 218, 319, 320, 322, 359, 365
Eglītis Alb. 36, 37
Einbergs Bernhards 47, 49, 52
Eisaks 261
Eizenhauers Dvaits 43
E. Š. kundze (E. Šķobes kundze) 36
Elksnis Aleksandrs 346
Elksnis Jānis 204

Elksnis Jāzepe 343
Elksnis Jāzepe 344
Elmārs (mediķis) 300
Esaulovs Anatolijs 73
Esserts M. 134
Ezeriņa Benilda 351
Ezeriņa Leonīda 351
Ezeriņa Leonora 351
Ezeriņš Jāzepe 351
Ērglis Edgars 216
Ērmanis 147

F

Falks O. 223
Feldbergs Jānis 270, 271
Feldmanis 223
Feldmanis 221
Feldmanis Andrejs 13
Feodorovs Apolinarijs 70
Figls 131
Filbijs Kims 36, 43
Firkss fon 49
Freimanis 324
Freimanis Edgars 285, 287, 288, 302
Freimanis Jānis 270, 271
Friĉs Jāzepe 285
Frizms 348

G

Gabrāne Anna 311
Gabrāns Antons "Zemitāns" 311, 313
Gabris Aloizs 217
Gailis 320
Gailums Jāzepe 344
Gailums Kazimirs 268
Gaišuls Vladislavs 344
Galvanovskis 314
Garais Jāzepe "Smilga" 315
Garšķe (Garšķis) Monika (Baltiņa)
289, 291, 301
Gasners K. 223

Gaujmalietis 72
Gaumīgs Gunārs 247
Gāliņš Harijs 45
Gelēns (Gehlen) Reinhards 35
Golcs Ridigers fon (*Goltz Rüdiger*) 41
Goldbergs 324
Golls Šarls de (*Gaulle, Charles de*)
131
Goļanovs 317
Gomulka Vladislavs 149
Gopers Kārlis 268
Gopers (dēls) 268
Gopera kundze 268
Grantiņš 314
Grapmanis Emīls 49
Grasīte 302
Graudiņš 320
Graudiņš Ēvalds 285
Graudiņš Ž 223
Graumanis "Sarkanbārdis" 185
Grauzs Jānis 283
Grābeklis Jānis 216
Grāmatnieks Kārlis 264
Grāvītis 277
Greiže Donats 6, 232
Griekēns Jānis 264
Grīgulis Arvīds 40, 42, 45, 48
Grišans Jāzepts 65
Griško Velta 289, 301
Grišule Antoņina 352
Grišule Helēna 352
Grišule Marianna 352
Grišulis Jānis 352
Grišulis Pēteris 352
Grišuls Ernests 349
Grišuls Helena 350
Grišuls Vladislavs 344
Grinbergs J. 223
Grinbergs Jānis 312
Grīntāle-Krasta Emīlija 299, 301
Grīsle Valija 320
Grundmanis Antons 268
Grudmanis K. 223

Gudļevska Domicella 61, 62
Gulbe Aina 296, 298, 299, 301
Gulbe (Gulbis) Ženija 295, 296, 298,
299, 301
Gulbis Ernests 296, 302
Guna (tulce) 256

Ģ

Ģinters Valdemārs 47

H

Hanss 226
Haņins A. 324
"Harijs" 60
Hasselmans [Ervin] 46, 49
Hermīne sk. Kaimiņa Herta
Himlers Heinrihs (*Himmler Heinrich*)
34, 47, 51
Hitlers Adolfs 114
Hitrovs 256
Hruščovs Nikita 43, 71, 357, 362
Hušanovs Hasans 321

I

Igaunis Helēna 353
Igaunis Salimons 353
Igauns Jāzepts 346
Igauns Aleksandrs 344
Igauns Staņislavs 346
Imants 62
Indāns 216
I-ts 128
Ivanovs 322, 325, 360, 365
Ivanovs I. 325
Ivanovs Ivans 344
Ivanovs Vasilijš 344
"Ivans" 235
Ivdra Paulis 239, 241, 242
Ivdris Jānis 349
Izidors 70

J

Jablonskis A. 210
 Jablonskis Aleksandrs 285
 Jahrenko 323
 Jakušonoks 333
 Janīna 239
 Jankavs Boriss 7, 15, 16, 40, 41, 46,
 48, 49, 50, 51, 52, 356, 361, 368
 Jankava Zaiga 48
 Jansons Teodors 41, 44, 48, 49, 51
 Jasūns Edgars 296, 300, 302
 Jaškāns Staņislavs 344
 Jaškāns Staņislavs 345
 Jaškovičs Jānis 66
 Jaudzens Aleksandrs 344
 Jaudzens Jānis 344
 Jaundzems Jāzeps 349
 Jaungalvis Pēteris 385
 Jaunzema grupa 217
 Jānis 70
 Jefremovs 334
 Jekelns Fridrihs (*Jeckeln Friedrich*)
 34, 139
 Jevstafjevs 324
 J. Ē. 130
 Jēgermanis 264
 Jēkabsons 223
 J. K. 127
 Juknevičs Pēteris 302
 Juhņevičs Antons "Vientulis A." 57,
 58, 60
 Juhņevičs Pēteris 215
 Jukmans Pēteris 346
 Jukšinskis Kaz. 57, 61, 62
 Jura māte 132
 Jurāns Konstantīns 344
 Jurāns Pēteris 344
 Jurgens Jānis 140
 Juris 131, 132
 Jūlija 301

K

Kabanovs 317
 Kabiševs 323
 Kadiķis 70
 Kaimiņa Herta (Hermīne) 182, 199,
 201, 202, 203
 Kaktietis Elešs 68
 Kaktiete 68
 Kaktiņa māsa 272
 Kaktiņš Ļevs 264, 265
 Kaķītis 277
 Kalnbērziņš ("Zaķis") Jānis 123, 140,
 189, 319, 334, 360, 366
 Kalniņa Olga 264
 Kalniņš 117
 Kalniņš Alfons "Edgars" 223, 359,
 364
 Kalniņš Jānis 264
 Kalniņš Jānis 322
 Kalnozols 223
 Kalnups 182
 Kalpaks Oskars 41, 194, 200, 201,
 207, 208
 "Kāls J" sk. Klimkāns Jānis
 Kaminska Liene 216
 Kaminska Vilma 216
 Kaminskis Alberts 216
 Kampis Andris 65
 Kandis Alberts 264, 265
 Kaņepe Vija 14
 Kardelis Edvards 204
 Kartavs Sergejs 323
 Karvadska Olga 302
 Karžinevskis Pēteris 344
 Karžinovskis Fiļimons 352
 Karžinovskis Malvīna 352
 Karžinovskis Rolands 352
 Kašs Leons "Sprīditis" 306
 Katlaps Antons 348
 Kaulāns Antons 340
 Kaulāns Leonards 349
 Kaulāns Pēteris 340

- Kaulāns Pēteris 349
 Kauliņš Ernests 323
 Kavinska Paulīne 287, 301
 Kazenas 66
 Kažociņš 264
 Kažociņš Artūrs 267
 Kažociņš Indulis 12, 31, 32, 40, 46, 48,
 51, 355, 356, 361, 367
 Kažociņš Kārlis 46
 Kažuševs Pēteris 350
 Kāpostiņa Aina 352
 Kāpostiņa Ruta 352
 Kārkle Juris 66
 Kārkliņa 261
 Kārkliņš 48
 Kārkliņš Antons 283
 Kārkliņš Jānis 51
 Kārkliņš Jāzeps 302
 Kerubīns Artūrs 302
 Kim Ir Sens 141
 Kindzuls Antons 347
 Kindzuls Boļeslavs 344
 Kindzuls Jāzeps 348
 Kindzuls Boļeslavs 348
 Kipluks Jāzeps 348
 Kirhenšteins Augusts 137, 189
 Kirovs Sergejs 149
 Kiršteins 263
 Kisiļevs 246
 Klaucāns Pēteris 285
 Klimans Alberts 216
 Klimkāne Vera 61, 67
 Klimkāns Bernhards 60, 61, 62
 Klimkāns Jānis "Kāls" 57, 60, 61, 79
 Klimkāns Ludvigs 62
 "Klusais" 315
 Kļavinska ģimene 265, 267
 Kļaviņš A. 223
 Kļimovs 325
 Knāķis 182
 Kokins Juris 72
 Kopars Vladislavs 350
 Kopitkova Anna 288
 Kopitovs 324
 Korups Jānis 347
 Kostovs Traičo 149,
 Kozlovskis Jānis "Imants" 230, 231,
 232, 233, 234, 235, 237, 306
 Krasovskis Vladimirs "Kangars" 315
 Krastiņš 57
 Krastiņš M. 223
 Krastiņš Roberts 51, 178, 180
 Krastiņš Ziedonis 295, 296, 300, 302
 Krauja 225, 226
 Krauklis Andrejs 304
 Krauss O. 49
 Kravalis Donats 313
 Krembergs 324
 Krēsliņš Jānis 346
 Krēsliņš Jēkabs 339, 354, 355, 360,
 366, 367
 Krēsliņš Kristaps 354
 Krievāns 280
 Krievons E. 72
 Krīgers Valters (Krüger Walter) 19
 Krišjānis 223
 Kroniņš Krišjānis 50
 Kronis A. 223
 Krustiņš Mārtiņš 212
 Krusts Benedikts 340
 Krusts Henrihs 340
 Krusts Jāzeps 344
 Krusts Jevgeņijs 344
 Krusts Juris 340
 Krusts Konstantīns 40
 Krusts Leons 339
 "Krusts" sk. Vītolīņš Margērs
 Krūmiņa Velta 302
 Krūmiņš J. 223
 "Krūms" 57
 Kučinskaite Onute 298, 302
 Kudrenickis A. "Grauds" 237
 Kudrenickis Augusts "Grants-Kalējs"
 234, 303, 314
 Kukrins 318
 Kundziņš Jānis 247

Kupcāns Jāzepe 345
Kupcāns Viktors 347
Kupre Apolonija 353
Kupris Aleksandrs 349
Kupris Donāts 349
Kupris Jāzepe 348
Kupris Jāzepe 349
Kupris Staņislavs 349
Kupris Donāts 353
Kupris Jānis 353
Kupris Staņislavs 354
Kupruks 345
Kurelis Jānis 34, 35, 48, 52, 178
Kuriļovs 323
Kuriševs 324
Kursiša Emīlija 289, 291, 301
Kusiņš Andrejs 283
Kusiņš Voldemārs 302
Kušners Donāts 340
Kušners Pēteris 342
Kušners Tekla 350
Kušners Viktors 340
Kutuzovs Mihails 148
Kuzmins S. 322

Ķ

Ķeiris Donāts 210, 214, 215, 216
Ķeiris Vilis 285
Ķerselis 202, 204, 205
Ķēniņš Marija 352
Ķimsis Eduards 302
Ķīts 223
Ķūle Daina 204

L

Labinskis V. (Seniors) 45
Laicēns Linards 147
Laimonis 295, 302
Laivinieki (brāļi) 193
Laizāns Aleksandrs 346
Laizāns Ignats 350
Laizāns Jānis 344

Laizāns Jāzepe 348
Laizāns Viktors 344
Lamba Jāzepe 344
Lamberte 201
Lapiņš Arvids 277
Lapiņš Mārtiņš 270
Lapiņš Nikolajs 285
Lapoška Pēteris 283
Lasmane Marta 265
Lasmanis 323
Lasmanis Uldis 264
Lasmanis V. "Saimnieks" 273
Lasmanis Voldemārs 264
Laucis Alfrēds 294, 279, 280
Lauču ģimene 279
Laucītis 280
Launags Freds Ziedonis 7, 31, 32, 34,
35, 37, 38, 39, 42, 44, 45, 46, 51,
356, 361, 368
Lauris A. 39
Lazdiņš Jānis 265
Lācis 62
Lācis Jānis 342
Lācis Staņislavs 60
Lācis Vilis 120, 121, 137, 138, 139, 140,
189, 332, 358, 360, 363, 366
Lācis Visvaldis 15
Lāčgalva I 182, 185, 188
Lāčgalva II "Ceriņš" 182, 187
Lāms Visvaldis 45
Legenbergs 223
Leidums Jāzepe 345
Leitendorfs 223
Leja 196, 197
Lekuzis 223
Lemps Viktors 349
Lesničovs Pēteris 349
Libanovs 324
Lidija 301
"Liepnieks" 57
Limbaks 193
Linarte 281
Lismanis Jānis 283

Lišmanis 181, 182
Lišmanis Dainis 181
Lišmaņa dēls 181
Lišmanis Jānis 182
Lišmanis Jēkabs 182
Lišmaņa ģimene 162, 181
Lidaks Oskars 62
Līpacis Jānis "Kapteinis Skujiņš"
311, 312
Līpača Jāņa māsa 312
Līpenītis Jāzeps 349
Ločmelis Pēteris "Smoļaks" 313
Ločmelis Staņislavs "Dūze" 232, 235,
236, 237, 304
Logina Aneta 235
Logins Aloizs 237
Logins Ludviķis 237
Logins Stepans 235
Lubarts Jānis 283
Lukaševics Pēteris 344
Lukaševica-Krastiņa Rita 294, 296,
299, 301
Luķjanovs 323
Lūkins Felikss 268
Lūša ģimene 267

L

Leontjevs A. 321, 359, 365
Litvins 317
Lūba 293
Lūļa Jānis Tālrīts 215, 285

M

Macpans Andrejs 48
Madalans Bronislavs 348
Maijers Karls 250
Majakovskis Vladimirs 147
Malankins Vladimirs 344
Maldonis Harijs 50
Maliņa Zelma 265
Maļavkins Ivans 345

Maļuks 287
Maļenkovs 316
Mareckis Viktors "Kļaviņš" 313
Marija (no Vingru sādžas) 253, 256
Marija 297
Māršals Džordžs K. (George C.
Marshall) 194
Martinsons Inta, dzim Puriņa 301
Martinsons Ādolfs 315
Martuževa Bronislava 141
Matisons Staņislavs 347
Matisons Viktors 348
Mazurs Aleksandrs 345
Mazurs Konstantīns 340
Mazžukins 75, 76, 77
Māliņa Rita 352
Māliņš Arkadijs 252
Māliņš Veronika 252
Medalajevs 109
Medne Līvija 351
Medne Zelma 351
Mednis Arvīds 340
Mednis Jānis 351
Mednis Rikards 344
Mednis Voldemārs 344
Medveckis Juris 285, 287
Meikališs Jāzeps 340
Meikališs Konstantīns 347
Meikališs Pēteris 340
Meikališs Viktors 340
Meksikānere Ērika 294, 301
Melderis 220
Mellītis 187, 188,
Melnis Jāzeps 346
Melnis Nikodems 348
Melnis Pēteris 340
Melnis Viktors 349
Melnis Edvards 345
Melnis Edvards (Izidora d.) 345
Melnis Vladislavs 345
Meļnis Vladislavs 346
Mencis Antons 349
Mencis Jānis 349

Mencis Tekla 350
Mendriks Jānis 66
Mežraupa Milda 301
Mežraupīte 289
Mežaraups (grupa) 216
Mežinska Minna 301
Mežinska Zelma 294, 298, 299, 301
"Mežmalietis" 111, 112
Mežraups 76
"Mežsargs Dāvis" 60
Mickāns Pēteris 348
Mičulis Aleksandrs 68, 69, 70
Mičulis Edvards 68, 70
Mihailovs Vladimirs 273
Mīhejevs M. 324
Mikulāns Boļeslavs 285
Mīlkevičs 61, 62
Millers Helmutis 280
Miltiņš Antons 283
Miltiņš Donāts 302
Misiķis Alfons 275
Miška (Rauda) 183
Mitrēvics O. 49, 51
Molotovs Vjačeslavs 13
Montetons Albrehts Dižons fon 139
Morozovs 261
Mozeits Antons 342
Muižniece Austra 14
Mundure Silvija 54, 61
Mundure, dzim. Galvanovska,
Valerija "Marta Skuja" 7, 53, 54,
55, 56, 57, 60, 125, 133, 356, 358,
361, 364, 368
Munduris Viktors 53, 54, 58
Muradelli Vano 149
Mūrniece 262
Mūrnieks 223
Mūrnieks Edvards 68, 70
Mūsiņš 280

N

Naudiņš Pēteris 247

Nazarovs 324
Nāckalns Didrihs 77
Neimanis 72
Nesters Jāzepts 345
Nesters Marija "Maņka" 342
Nesters Veronika 347
Nešpors Donāts 302
Nešpors Kazimirs 285
Niedra A. 223
Niedra Aīda 196
Niedre 118, 119, 120
Nollendorfs Valters 14
Noviks Alfons 137, 140, 330, 334, 336,
360, 366
Noviks Jānis 350
Novokrašenihs 324
Ņekrasovs 323

O

Okmanis Pēteris 302
Oliņš 183
Onckuls 223
Ondža Veneranda 350
Osis Alberts 61
Osis Roberts 41, 42, 44
Osītis Kārlis 222, 223
Ostins Vorens (*Austin Warren*) 143
Osvalds Asmis 72
Ošiņa Anna 291, 298, 299, 301
Oškalns Otomārs 140
Ovčiņņikovs Toknizis 347
Ozoliņa 117
Ozoliņa-Ziemele Rasma 298, 299,
301
Ozoliņš 223
Ozoliņš Jānis 238, 242, 243, 247, 335,
359, 364
"Ozols" 232
Ozols (bij. leģionārs) 237
Ozols 268
Ozols (Tilžas pag. vecākais) 314
Ozols Arvīds 315

Ozols Rihards 274, 278, 279, 280

P

“Paegle” 232, 234

Paeglīte Dzidra 14

Pakers Antons 285

Pakulis E. 223

Paldiņa Ieva 140

Panomarovs vai Panomarenkovs 297

“Pans” 195

Parasens L. 270, 273

Paugure Valentīna 351

Paugurs Andrejs 351

Paugurs Ēvalds Juris 351

Paugurs Pēteris 351

Paulāne A. 140, 141

Pavilonis 66

Pavlovs Terentījs 322

Pedels Jānis 345

Peauss 47

Pelēcis Aleksandrs 39

Pentjušs Viktors 66

Pepers 136

Peters A. 223

Pēteris (no Gulbenes) 212

Pēteris 67, 68

Pētersone 323

Pētersone Laima 204

Piegavs 223

Piķelis 36

Pinka 193, 195

Piziks Dominiks 346

Piziks Staņislavs 344

Piziks Viktors 344

Pīzels Ignats 248, 249, 250, 251,
252, 256

Plāķis J. 50

Plāķis Mintauts 50

Plānis Antons 283

Plānis Jānis 212, 215, 285, 333

Plānis K. 73

Plānis K. 223

Plānis Kazimīrs 212, 215, 285, 333,

Plāņi 217

Plass Aleksandra 352

Plass Pēteris 352

Plass Staņislavs 344

Plass Zinaida 352

Platkani (brāļi) 217

Platkans Edvards 215, 216, 285

Platkans Voiceks 216, 285

Plešanovs Aleksandrs “Bolšaks” 315

Plešanovs Pauls “Briedis”, “Kurts”
314

Plēsums (Presums, krievu val.) Pēteris
140

Pluša Pēteris 120, 358, 363

Podziņas (divas māsas un māte) 278

Podziņš Jānis 278

Poikāns 65

Poļakovs V. 265

Popovs 286

Popovs Boriss 322

Pormale Milda 273

Pormale Olga 273

Pormalis Jānis “Jānis Daugavietis”

262, 263, 264, 266, 268, 269, 270,

272, 332, 359, 365

Pormalis Kārlis 267

Pormalis Pauls “Pēteris Selga” 262,

263, 264, 265, 266, 268, 332

Prauliņa Vera 324

Priede Olga 301

Prikulis 223

Primaks Jāzeps 346

Priževoičs Vladislavs 67

Priķule Solomeja 62

Priķulis Alberts 60

Prīmanis Mārtiņš 47

Pučeits Aleksandrs 350

Pučeits Antons 352

Pučeits Tekla 352

Pudāns Antons 212, 285

Pudniks Vacslavs 243

Pujats 88, 89

Puķīte Alfrēds 36
Puķīts Alberts 264
Pupiņš Roberts 215, 285
Puriņš A. 48
Puškundz Francis 347
Pūce Alberts "Kurzemnieks" 307
Pūga Andrejs 247
"Pūpēdis" 113

R

Radiņa māsa A. 117
Radionovs 244
Radziņš 311
Rainis Jānis 147
Rancāne Zuzanna 353
Rancāns Pēteris 342
Rankovičs 204
Raubišķis Alberts 215, 217, 285, 302
Raubišķis Jānis 283
Raubišķis Jāzeps 215, 285
Rauda 183
Razgals Stepan 345
Rācens Ādofs 216
Rāva 198
Reihmane Lidija 265
Reihmane Marija 264, 265
Reihmanis Jānis 264, 265
Reihmanis Jānis 264, 265, 267
Reimanis V. 265
Reimers 44
Remarčuks Pjotrs 322
Repinieks 321
Ribentrops (*Ribbentropp*) Joahims,
fon 13
Ribkinkis Pēteris 342
Ribņikovs 319, 320
Riekstiņš Alfrēds "Imants" 36, 43
Rikards Felikss 47, 49, 50, 52
Rimelis 283
Ripkinkis Konstantīns 346
Ritikovs 139, 332, 333, 360, 366
Rizga (prof. P.Rizgas māsas ģimene)

267
Rižais Eduards "Paegle" 232, 234,
313
Rīdzinieki 124
Rjazanovs Vasilijš 139, 140
Robežnieks 223
Rode G. 32, 38, 40, 42
Rodums Edgars 49
Romāns Jānis "Bitīte" 313
Romza Jānis 72, 77
Roskošs Andrejs "Lielais" 234, 310
Rozbergs Šlems 325
Roze 324
Rožāns Antons 67
Rubenis Roberts 270
Rubļevskis 317
Rudenko Romans 26
Ruddit... 122
Rundzāns Aloizs "Fricis" 315
Rudzeits Antons 346
Rufs Zigfrīds 139
Ruļovs Aleksandrs 324
Ruļuks Eduards 285
Ruļuks Jānis 283
Ruļuks Juris 72, 285
Ruļuks Kazimirs
Ruļuks Staņislavs 285
Rusovi (brāļi) 34, 178, 179, 180
Rusovs Fridrihs 162, 188
Rusovs Jānis 162, 163, 179, 185
Rusovs Kārlis "Salna" 8, 138, 162,
163, 177, 179, 184, 286, 187, 195,
196, 205, 355, 358, 359, 364, 367
Rusovs Pēteris 179, 181, 185
Ruža Staņislavs 264
"Rūsiņš" 57, 58, 60
Rūze Jēkabs "Notriks" 313
Rūzvelts Franklins (*Roosevelt*) 182,
183

S

Sakss Pauls 193

- Salme (igauniete) 302
 Saltuma Marija, dzim Stroda 289
 Samsons Vilis 47
 Saprovskis Zenons 58
 Sarkanis Pēteris "Zultāns" 311
 Sarkans Pēteris 67, 68
 "Sarmīte" sk. Ducena Ida
 Sauša Franciska 289, 301
 Saveljevs 243, 246
 Sedūtis Ārija 267
 Seikstulis Antons 67
 Seikstulis Staņislavs 67, 68
 Seimužkāns Miķelis 267
 Semuls Staņislavs 346
 Semuļs Pēteris 344
 Serovs Ivans 329, 330, 331, 360, 366
 Sieks Alberts 76, 332, 333, 360, 366
 Silagailis Antons 347
 Silapēteris Jānis 302
 Silarājs Raimonds 48
 Sildegs-Millers Jēkabs 52
 Silenieks Antons 240
 Sigailis Arturs 49
 Siliņš Leonīds 34, 48, 141
 Silmanis 223
 Sirsone Skaidrīte 299
 Simanis 264
 Skalbe Kārlis 194, 207
 Skalbe Voldemārs 264
 Skalbe Pēteris 264
 Skorцени (*Skorzeny*) Otto 15, 47
 Skuja Marta sk. Mundure Valentīna
 "Skujenieks" 57
 Skujiņš 223
 Skalķis 223
 Skudra Kazimirs 217, 285, 302
 Slavinskis Ādolfs "Laivinieks" 311
 Slišāns Jāzeps "Sudrabiņš" 236, 237
 Slucka, dzim. Romāne, Leontīne 305
 Sluckis Bronislavs "Indulis" 229, 230,
 237, 305
 Sluckis Domeniks "Indriķis" 233
 Sluckis Marjans "Ritums" 229, 232,
 237
 Smagina 324
 Smeltere-Graudiņa Monika 288, 291,
 292, 301
 Smelters Viktors 215, 217, 285, 288
 Smilts 223
 Smilģe (Smilģis) Skaidrīte (Dance)
 291, 301
 Smoļevs N. 322
 Snīdzāne Monika 245
 Sokolovskis Pēteris "Melnais Pēteris"
 265
 Soloveika Edvards 67, 68
 Sondors Aleksandrs 67, 70
 Sondors Staņislavs 67, 68
 Spiridonovs 325
 Spīlesķeiris Jānis 283
 Spolītis 193, 195
 Spolītis Gunārs "Pavasars" 182, 187,
 188
 Spolītis Kārlis 182, 187, 188
 Spolītis Pēteris 182, 187
 Springovičs Antonijs 59, 64, 65, 66
 Sproģis Aleksandrs 210
 Sprukulis Jānis "Krauja" 315
 Sprukulis Jānis "Tarzāns" 230, 231,
 234
 Sprukulis Konstance 91
 Spurdžs Jānis 69
 Stabulnieks Simeons 68
 Staļins Josifs 135, 137, 147, 150, 177,
 182, 183, 184, 205, 239, 294, 295,
 316, 318, 359, 365
 "Staļins" 60
 Staris Valdis 215
 Steinerts 223
 Stikāne Monika 56
 Stira Rihards 275, 278
 Stopinski Sigmar 6
 Storaštis Mirdza 345
 Storaštis Staņislavs 350
 Strada-Saltuma Marija 301
 Stradiņš 223

Strante P. 34
Straubergs Kārlis 50
"Strauts" 57, 58, 59, 60
Strazdiņa Virginija 314
Strazdiņš Žanis 220, 223
Strazdiņš Žanis 226, 228
Strēle-Bertovska Lilija 299, 301
Strēlnieks V. 265
Stričko 66
Strods Alberts 217
Strods Heinrihs 8, 9, 14, 16, 32, 54,
101, 118, 119, 120, 134, 210
Strods Staņislavs "Mežmalietis",
"Tāļivaldis" 7, 67, 68, 69, 70, 88,
111, 112, 113, 115, 117, 118, 356,
357, 358, 362, 363, 368
Struckis Jānis 347
Stūrišķis Jānis 285
Stūre Juris 264
Stūrmanis Jānis 263
Sudmalis Imants 269
Sudrabiņš (leitn.) 74, 75,
Sudrabiņš O. 73
Sudrabiņš Otto 210, 217,
Sudrabkalns Jānis 147
Supjevs A. 223
Supe Pēteris "Cīnītis" 34, 78, 79, 85,
91, 229, 230, 231, 237, 303, 305,
311, 357, 362
Supe T. 308
Susejs Veronika 62
Suseklis Antons 350
Suseklis Dominiks 344
Suseklis Viktors 349
Suvorovs Aleksandrs 148, 149
Sūniņš V. 223
Svedomskis 322

Š

Šaraks Aleksandrs 344
Šaraks Jānis 344
Šauša Franciska 291

Šbundāns A. 116, 358, 363
Ščerbakovs 323
Ščerbakovs A. 316, 317
Ščerbakovs 324
Šifers Gusts jeb Augusts 287, 288
Šilde Adolfs 32, 44
Širovs R. 223
Škapare Anna 55, 57, 61, 62
Škesters Antons 349
Škuškauniks Alberts 349
Šķobe E. 36, 40
Šmits (pulkv.) 75, 76
Šmoņins 334
Šnepa Biruta 351
Šnepa Broņislava 351
Šneps Aleksandrs 351
Šneps Andrejs 349
Šneps Andrejs 352
Šneps Arnolds 346
Šnepste Anna "Puriņa" 248, 252,
253, 258, 259, 262, 359, 365
Šnepste Lūcija 257
Šnepsts Kazimirs 248
Šnepsts-Vučāns Donāts 248, 249,
250, 251, 252, 253, 254, 255, 256,
257, 258, 259, 260, 261, 262
Šņokans Aleksandrs 350
Šoldris 72
Špone Eleonora 352
Špone Marija 352
Špuns Aleksandrs 352
Špuns Vladislavs 352
Špuns Vladislavs 350
Štagars Ludviks "Pabērzs" 230, 235,
236
Šternbergs Romāns 49, 51, 178, 180
Šterns A. 223
Štokmanis 223
Štraube Roberts 307
Štrauss Ilga 301
Štrāls Voldemārs 267
Šustins Semjons 137
Švarcbergs Elmārs 274, 275, 278, 279

Švarovs 285, 287, 288
Švābe Arveds 63

T

Tamanis Ludvigs 217
Tartūzis E. 223
Tauriņš 265
Tāls Emīlija 267
Tāls Jānis 264, 267
Teidemanis Herberts 48
Tetere Malvīne 297, 301
Teteris Vilis 247
Tihovskis 286
Tiltiņš Jānis 314
Timofejevs Pauls 50
Timšāns Kazimirs 216
Timšāns Pēteris 302
Tirzītis 188, 193, 195
Tito Josips Brozs (Josip Broz Tito)
204, 209
Titovs Fjodors 139, 319, 334
Toms Vilis "Kārlēns" 230, 231
Tonis 280
Trantovska-Asare Malvīne 287
Trapāns A. 32
Trasons Antons 346, 349
Trasons Domicela 350
Trasons Marija 350
Traubergs Kārlis 188, 199, 202, 204,
205
Tricis A. 223
Trimalniks Onufrijs 349
Trimaļņiks Jānis 344
Trofimovs 318
Troška Jāzeps 342
Troška Konstantīns 354
Troška Staņislavs 348
Troška Tekla 354
Trūmens Harijs (*Harry S. Truman*)
60, 131, 135, 183, 201, 207, 208
Trušelis Jānis 283
Trušule Marta 212

Trušulis Viktors 212
Tuķins 279
Tumašs Staņislavs 334
Tugantovs 323
Tunķele Milda 289, 301
Turčinskis Zigmārs 14
Turks 65
Turks Rūdolfs 47, 50

U

Udalovs Ipatijs 322
"Ulmanis" 217
Ulmanis Kārlis 34, 119, 120, 151, 189,
239
Upelnieks Kristaps 34
Upenieks Francis 68
Upenieks Pēteris 66
Upens 180
Upīts Andrejs 149
Upmanis Eižens 252
Urbāns Staņislavs "Kalpaks" 71, 73,
75, 77, 208, 212, 213, 218, 219,
222, 223, 334, 356, 362, 368
Uspenskis 317

Ū

Ūdris 279, 280
Ūsainis 36

V

Vahruševs 325
Vahters Terēze 302
Vairogs 35
Vaivods Alfons 69
Valdmanis Alfrēds 51
Valpītrs Aleksandrs 65
Valpītrs Broņislavs 7, 63, 356, 361,
368
Valtišķis 217
Vanadziņš Gunārs 285, 287
Vanags 76

- Vanags Andrejs 240
 Vancāns Vincents "Strongovs" 306
 Vasaraudzis 212
 Vasiljevs 246
 Vasiljevs Nikolajs [tēvs] 64
 Vaskinovičs Jānis 215
 Vaskinovičs Jānis 287, 302
 Vārslavāns Jānis 302
 Vācietis Ojārs 45
 "Vārpa" sk. Circāns Antons
 Vecmanis 223
 Veide Jānis "Lielais Jānis" 47
 Veldre 198
 Velps 277
 Vembre Zenta 314
 Vestmanis Henriks "Bārda" 234, 313
 Vērdiņš Staņislavs 302
 Vērpele - Pubule Maiga 301
 Vērsāns (kapteinis) 35
 Vētra Mariss 193
 Vēvers Jānis 73, 334
 "Vientulis A." sk. Juhnevičs Antons
 Vilcāns Jānis 285
 Vilciņa 212
 Vilciņš Alberts 212, 285
 Vilciņš Arnolds 247
 Vilciņš Jānis 72
 Vilciņš Osvalds 212, 285
 Vindels Domicela 350
 Vindels Ignats 350
 Vindels Jāzeps 345
 Vindels Pēteris 345
 Vindels Pēteris 345
 Vindedzis Andrejs 354
 Vindedzis Genovefa 354
 Vindedzis Jānis 354
 Vindedzis Magdalēna 354
 Vindedzis Valerija 354
 Vindedzis Veronika 354
 Vindedzis Viktorija 354
 Vinogradovs Nikolajs 345
 Vinters Aleksandrs (Vintera kvintets)
 193
- Visockis Antons 347
 Vismaņa ģimene 267
 Višinskis Andrejs 139, 317
 Višķinds Alma 298, 299, 301
 Višņakovs Tarass 345
 Vitanis Kazimirs 65
 Vitkovskis Pēteris 216
 Vizbulis Roberts (kuplejas) 193
 Viksne 223
 Viksne Jānis 267
 Vītolīņš Marģers "Krusts" 225, 226
 Vītols 264
 Vītols 320
 Vītols E. 223
 Vītols Ēriks 302
 Vlasovs Andrejs 184
 Voits Jānis "Vērmele" 313
 Vorkals Vladislavs 347
 Vorkaļš Dominiks 345
 Vorobjovs Vladimirs 347
 Vorobjovs Vladislavs 345
 Vucāne Helena 254
 Vucāns Broņislavs 250, 251, 253, 254
 Vucāns Donāts sk. Šnepste-Vucāns
 Donāts
 Vucāns Jāzepata 254, 255, 256
 Vuciņš Alfons 261
 Vuciņš Genovefa 261
 Vulāns Alberts 353
 Vulāns Aleksandrs 348
 Vulāns Aleksandrs 353
 Vulāns Alfons 353
 Vulāns Jāzeps 345
 Vulāns Konstance 353
 Vulāns Konstantīns 346
 Vulāns Veronika 353
 Vulāns Zuzanna 353
 Vuškāne 76
 Vuškāne-Baltmane Alvīne sk.
 Baltmane Alvīne
 Vuškāne Marta 283
 Vuškāne Veronika 286
 Vuškāne-Birka Marta 200

Vuškāni 72
Vuškāns 72
Vuškāns Antons 282, 283
Vuškāns Jānis 283
Vuškāns Jāzeps 210, 282, 283, 284
Vuškāns Kazimirs 285, 302
Vuškāns Ludis 285

Z

Zahars Dominiks 345
Zahars Jāzeps 346
Zahars Viktors 347
Zakars 70
Zakovskis 317
Zaļakmens Jānis 247
Zamurs Kārlis "Launags" 182, 183,
187, 188, 189, 192, 193, 195, 199,
200, 201, 204, 205
Zande Rihards 265, 268
Zarenieks Jāzeps 217
Zarinieks Antons 283
Zarinieks Rozālija 301
Zarinieks Vincents 285
Zariņš (radists) 178, 179, 180, 187,
188, 198, 199, 201
Zariņš A. 223
Zariņš Jānis "Briesmīgais" 182, 195
Zariņš Osvalds 351
Zariņš Rūdolfs 351
Zauls Jānis 267
Zebeliņš 223
Zekāns Eduards 72
Zelčāns Jānis "Zeltiņš" 56, 57, 58, 59,
60, 61
Zelčs 311
Zemene Kārlis (segvārds) 135, 136,
138, 358, 364
Zemgalis 117
Zemskovs 326
Zemtautis Jānis 247
Zeņķa Kārlis 345

Ziedainis Miervaldis "Pētersons" 36
Zile Jānis 247
Zīmelis Kazimirs 250
Zjuzenko 324
Zodžs Jons 254, 255
Zolotins M. 322
Zommers 65
Zorins 324
Zoščenko Mihails 148, 149
Zubko Ivans 319
Zuika Kārlis 218
Zujāns Ivans 120, 121, 358, 363
Zundu ģimene 241
Zutis [Aleksandrs] 319
Zuzen 15
Zvaigzne Imants 381
Zvaigzne Jānis 351
Zvaigzne Ida 351
Zvaigzne Otilija 351
Zvaigzne Pēteris 351
Zvaigzne Vitolds 351
Zvanitājs V. 36
Zveja E. 122, 358, 363
Zvejnieks Bruno 274, 279, 359, 365
Zvejnieks Jānis 277
Zviedrāns Jānis 72
Zvīdris Arvīds 348
Zvīdris Alma 352
Zvīdris Jūlija 352

Ž

"Žagata" 232
Žagata Jānis 264
Žaimonts Aleksandrs 285
Žaimonts Antons 283
Ždanovs A. 317
Žeiža Milda 289, 301
Žikers Domenieks 70
Žilinskis Jānis sk. Valpītrs Bronislavs
Živaga 318, 319
Žuravļovs M. 317

Saturs

Ievads	5
I nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu apcerējumi	15
II nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu un pretošanās kustības dalībnieku liecības apcietinājumā	53
III nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu izstrādātie nelegālo partiju un jaunatnes organizāciju dokumenti	78
IV nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu dokumenti un vēstules	110
V nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu publicistika	125
VI nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu dzeja	158
VII nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu atmiņas	177
VIII nodaļa. Latvijas nacionālo partizānu grupas Abrenes (Viļakas) apriņķa teritorijā	303
IX nodaļa. VK(b)P-PSKP, LK(b)P-LKP un soda ministriju dokumenti	316
X nodaļa. Latvijas okupācijas laikā politiskās vajāšanās cietušo dricēniešu saraksti	339
Izmantotie avoti	355
Publicēto dokumentu saraksts	356
The List of Published Dokuments	361
Summary	367
Personu rādītājs	369

Heinrihs Strods

**Latvijas nacionālo partizānu karš. III
Dokumenti, apcerējumi un atmiņas
1944–1956**

Iespiests: A/S "Poligrāfists",
Kr. Valdemāra ielā 6, Rīgā, LV-1010.
Formāts 60x84/16; 24,25 fiz. iespiedl. Pasūt. nr. 778.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
1950

1950

1950

2004-3
144

Ši nacionālo partizānu dokumentu, apcerējumu, atmiņu un citu materiālu publikācija ir 1996. gadā publicētā pētījuma "Latvijas nacionālo partizānu karš, 1944.–1956." un 1999. gadā izdotā krājuma "Latvijas nacionālo partizānu karš. Dokumenti un materiāli" turpinājums. Tā nolūks – tālāk dokumentēt iepriekšējos izdevumos izteiktās domas un veicināt turpmākos pētījumus. Krājuma izveidi noteica, pirmkārt, nepieciešamība tālāk dokumentēt 1996. gadā izteiktos secinājumus, izmantojot galvenokārt pašu partizānu vadītāju un dalībnieku liecības un atmiņas. Otrkārt, 1990. gadu otrajā pusē nebija pabeigta visu pašreiz pieejamo avotu apstrāde un tulkošana latviešu valodā. Treškārt, autora un sastādītāja rīcībā atradās tik daudz nopietnu avotu, ka tos 1999. gadā izdotajā krājumā tehniski neizdevās ievietot. Ceturtkārt, Otrā pasaules kara laikā okupēto un sagūstīto Austrumeiropas un Viduseiropas nāciju pēckara vēstures pētījumos līdz šim vairāk uzsvērti gan okupācijas varas, gan kolaborantu nodarītie postījumi un šo nāciju ciešanas pusgadsimta garumā. Mazāka vērība šo nāciju vēstures un impērijas (kopā ar satelītvalstīm) sabrukšanas skaidrojumos veltīta šo nāciju bruņotās, neapbruņotās un garīgās pretošanās centieniem. Bruņotās pretošanās pētījumi pierādījuši, ka 1944.–1956. gadā notika plašākais un ilgstošākais nacionālo partizānu karš Latvijas vēsturē.

Grāmata domāta vēsturniekiem, vēstures skolotājiem, novadpētniekiem un visiem lasītājiem, kas interesējas par Latvijas vēsturi.

ISBN 9984-643-55-7

9 789984 643557 >